

קובץ

פרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש למלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ו"ל
ולהבחי"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

מפתח כללי

להקונטרסים א-י
שנה ה', שנת תשמ"ב

יוצא לאור ע"י תלמידיו
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

מפתח הענינים

מדור אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת נח

ביאור דברי המדרש עה"פ וירח ר' את ריח הניחוח
— עה"פ נח איש צדיק תמים — פי' דברי
המסורה ויר"ח תרי יומני — כוונת המדרש עה"פ
צא מן התיבה וכו'.

לפרשת ויצא

עה"פ והי' ר' לי לאלקים — ביאור הפסוק ומאשר
לאבינו עשה את כל הכבוד הזה — פי' עה"פ אז
תתענג אל ר' וגו' כי פי ר' ריבך.

לחנוכה

על המדרש הרוראים נתנו ריח זה ראובן וכו' —
טעם על הא ראסור להשתמש לאור נר חנוכה.

לפרשת שקלים

ביאור הפסוקים בריש פ' תשא — פי' ברכי
המדרש א"ל הקב"ה למשה בכל שנה ושנה בשעה
שקוראין לפני פ' שקלים כאלו אתה עומר שם
ואתה זוקף את ראשן — טעם על מחצית השקל

לפרשת פרה

— ביאור דברי חז"ל כבר הקדים שקליהם לשקליו.
על המדרש זאת חוקת התורה הה"ר אמדות ר'
אמדות טהורות — כוונת אוז"ל לך אני מגלה טעם
הפרה ולאחרים חוקה — ענין שאפר הפרה מטהר
טמאים ומטמא טהורים — כוונת הפייטן ביוצר
לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קרוש — פי'
על המסורה ואס"ף ג' פעמים.

לשביעי של פסח

ישוב על המדרש הים ראה וינום, ישראל באים
ורכוש מצרים בידם, ועצמותיו של יוסף — ביאור
דברי רש"י עה"פ ויהפך לבב פרעה ועבדיו.

לחג השבועות

ביאור המדרש, בקשו מלאה"ש לפגוע במשה וכו'
— כוונת הפסוק ומשה עלה אל האלקים וגו'.

לפרשת דברים

ביאור דברי רש"י עה"פ אלה הרברים — פי'
הפסוק ואומר אליכם בעת ההוא לאמר, וכוונת
פירש"י שם — עה"פ ויברך אתכם כאשר ריבך
לכם, וברש"י שם.

לפרשת שופטים

עה"פ ואם ירחיב ר' את גבולך וגו' — ביאור
דברי העוללות אפרים על ענין ג' ערי מקלט.

לפרשת תצא

עה"פ כי תבנה בית חדש וגו' — רברי התעוררות
ומוסר בענין שיחה בטילה בשעת התפלה וקרה"ת.

מדור זכרון לראשונים

חידושים עמ"ס סוכה

חידושים עמ"ס כריתות

בדין כתיבת הגט

מכירת חמץ אחד חצות

דבר שבמנין צריך מנין להתירו

פלסול בסוגיא דככתה

דרוש נחמד לחנוכה

בקו' הב"י לחנוכה

חי' במס' יבמות וחולין

הגאון מהרש"ם אב"ד ברעזאן זצ"ל

הגאון ר' דוד זאלצער דומ"ץ במונקאטש זצ"ל

בי רינא רבה רק"ק קראקא

הגאון ר' שמעון סופר אב"ד קראקא זצ"ל

הגאון ר' עקיבא קארניצער אב"ד קראקא זצ"ל

הגאון בעל שב יעקב זצ"ל

הגאון ר' רוד אופנהיים זצ"ל

הגאון ר' יוקל תורוויץ אב"ד גלוגא זצ"ל

הגאון ר' רוד רייטש אב"ד ע"ח זצ"ל

הגאון ר' רוד רייטש אב"ד ע"ח זצ"ל

הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל	על השטמ"ק דרוב הוי ספק
הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל	בדברי הש"ך יו"ד סי' צ"ח
הגאון ר' זלמן אולמאן אב"ר מאקאווא זצ"ל	בסוגיא דשבת (כ"מ ט"ו:)
הגאון ר' חיים אלעזר וואקס אב"ר קאליש זצ"ל	חידושים בענין הזמה
הגאון ר' צבי הירש אבר"ק בערלין זצ"ל	בדין שמות גיטין
הגאון ר' יוסף שאול הלוי נ"ו אב"ר לבוב זצ"ל	חידושים והערות שונות
הגאון ר' ליפמאן שטיין אב"ר סערדאהעל זצ"ל	בדין מגו במקום חזקה
הגאון ר' ישכר בער הלוי אב"ר ביחאווא זצ"ל	בדין נמצא עצם כבשר ה"ל
הגאון מהרש"ס אב"ר ברעזאן זצ"ל	בדין הפרת נדרים
הגאון ר' בצלאל דנשבורג זצ"ל	אין שו"י על טמא שרץ
הגאון ר' יעקב מו"ץ בק"ק שקלאוו זצ"ל	בדין בדיקת חמץ
הגאון בעל קול ארי' זצ"ל	חצי שיעור בכל יראה
הגאון רי"א לאנדסבערג אב"ר גרו"ו זצ"ל	מכירת חמץ אגב שכירות
הגאון בעל חתם סופר זצ"ל	גליונות וחלוסי גירסאות בתוס' מס' עירובין
הגאון ר' ראובן רפ"פ מטארנאפאל זצ"ל	בתוס' חולין דף ק"ל וב"ב פ"א
הגאון ר' פנחס שטיינער אב"ר איללאק זצ"ל	בענין עבודת שיר כלבים
כ"ק מרן ארמו"ר מוהר"ש זצ"ל	מכירת פירות ערלה לנכרי
הגאון בעל ברוך טעם זצ"ל	פסקי דינים והערות
הגאון ר' אברהם מיקטין זצ"ל	גליון ס' שירי כנה"ג חיו"ד
הגאון ר' נפתלי הירץ רומו"ץ בברלין זצ"ל	בדין מחיקת השם
הגאון רי"ל קארלבורג אב"ר קרעפעלר זצ"ל	מנוי ראש לכיהמ"ד
הגאון מהרש"ס אב"ר ברעזאן זצ"ל	ביאור ד' התוס' מו"ק דף כ'
הגאון בעל פרי מגדים זצ"ל	מכירת בשר מר"ח אב עד ת"ב
הגאון ר' מאיר פישלס ראב"ד פראג זצ"ל	נשים כמצות שילוח הקן
הגאון ר' סנדר מרגליות אב"ר סאמנוב זצ"ל	בסוגיא דשמיא יעבינו
הגאון ר' בצלאל דנשבורג זצ"ל	בדין מילה ביו"ט שני
	דרוש לראש השנה

מדור אגרות קודש

מהגאון ר' יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן אבד"ק לבוב זצ"ל	א-יג
מהגאון ר' שאול לנדא אבד"ק קראקא זצ"ל	ב-יז
מהגאון ר' שמעון סופר אבד"ק קראקא זצ"ל	ב-יט
מהגאון ר' יוסף נחמי' קארניטצער אבד"ק קראקא זצ"ל	ב-כ
מהגאון ר' משה חאגיז זצ"ל	ג-יט
ד' מכתבים מהגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלכרשטאם אבד"ק שינאווא זצ"ל	ג-כב
מהגאון בעל נודע כיהודה אבד"ק פראג זצ"ל	ד-יז
מהגאון ר' נתן מאז ראבד"ק ספר"מ זצ"ל	ד-יח
מהגאון ר' רפאל הכהן אבד"ק אה"ו זצ"ל	ד-יח
מהגאון ר' צבי הירש אבד"ק בערלין זצ"ל	ד-יט
מהגאון ר' טעבלי שיף אב"ד לונדון זצ"ל	ד-כ
מהגאון ר' זלמן עמרין אבד"ק פראג זצ"ל	ד-כא
מהגאון ר' שמעון סופר אבד"ק קראקא זצ"ל	ה-טו
מהגה"צ ר' יהושע הורוויץ אבד"ק דויקוב זצ"ל	ה-טז
מהגאון מהר"ס שיק אבד"ק חוסט זצ"ל	ו-יד
מהגה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל אל הגה"ק הרי"ם זצ"ל	ז-כא
מהגאון ר' יוסף ראזין אבד"ק דווינסק זצ"ל	ז-כב
מהגאון המקובל ר' משה זכות ממנובוכה זצ"ל	ח-כד

מהגאון בעל חתן סופר זצ"ל

מהגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פוזנא זצ"ל

מהגאון בעל חתם סופר זצ"ל

מהרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצ"ל

ח-כה

ט-טז

י-יז

י-יט

מדור זכרון לאחרונים

תשובות בדני מקואות

הכרות גשם ע"י קטן

הנ"ר ליב רובין אב"ד ווילקומיר ז"ל

הנ"ר אברהם אבר הערצל מח"ס שפתי חכמים

עקש"ס ז"ל

הנ"ר יוסף נחמי קארניטצער אבד"ק קראקא ז"ל

הנ"ל

הנ"ל

בי רינא רבה רק"ק קראקא

בי רינא רבה רק"ק קראקא

הנ"ר משה שמואל בלייכער רומ"ץ בקראקא ז"ל

הנה"צ מהורש"ר אונגער אב"ד זאבנע ז"ל

הנ"ר אליעזר רייטש אבד"ק באניהאר ז"ל

הגאון מוה"ר מאיר אריק אבד"ק טארנא ז"ל

הנ"ל

הנ"ל

הנ"ר יוסף לעווינשטיין אבד"ק סעראצק ז"ל

הנ"ר ארי' צבי פרומער אב"ד קאזענלב הי"ד

הנ"ר ש"א מיללער אבד"ק לאבאווא הי"ד

הנ"ר אליעזר לנדא אבד"ק אושפיץ ז"ל

הנ"ר אליעזר רוד גרו"ו אב"ד סאטמאר ז"ל

הנ"ר שלמה זלמן עהרענרייך אב"ד שאמלוי הי"ד

הנריח"ל מייזליש אבד"ק מאניסטרשיץ הי"ד

הנ"ר חיים הלברשטאם רומ"ץ בסאטמאר ז"ל

הנ"ר משה ליפשיץ אב"ד ברינג הי"ד

הנ"ר יואל כץ אבד"ק ערער הי"ד

הנ"ר ארי' צבי פרומער אב"ד קאזענלב הי"ד

לפוגיא דשליח עושה שליחתו

בפוגיא דתופס לבעל חוב

בענין חצי שיעור

בענין מייקרי השערים

בענין רופאות נקיבות

בדין איסרה"נ ממצבה

נדר שעבר הזמן

בענין חשוד על לפנ"ע

בדין היתר עגונה

בדין היתר עגונה

בדין השגת גבול ברכנות

חידושים והערות

חידושים והערות

בדין פחורה בדברים אסורים

בדין פחורה בדברים אסורים

שוחרט שלא בפרשות הרב

הקדמת נישואי הקטן לגדול

בפוגיא דר"א שיהרר עבדו

בדין מקוואות

בדין ורשה בחזקת שמשות

הנחת תפילין בחוה"מ

גליון שו"ת מנחת אלעזר

מדור פלפול והלכה

בדין לכס ומצבה"ע

בדין קדושת כהנים

בפוגיא דרוב

שינוי מקום באמצע קרה"ת

הנחה ע"ג מים כשכת

כבד שנכבש במים מעל"ע

בפוגיא דכבתה

הלכתא רבתי לשכת

פדיון הכן בתוך ל'

גזילה בדבר שאינו בפרשות הבעלים

בדין אין מעבירין על המצוות

בפוגיא דצלי קדר

הערות בשו"ת דברי חיים

בשו"ת ד"ח בדני בדיקה

עוסק במצוה פטור מן המצוה

הרב מו"ה משה רוד שטיינאווארצעל שליט"א

הרב מו"ה חיים ישע' קעניג שליט"א

ר' יעקב רוד גארראן נ"י

הרב מו"ה חיים יעקב יוסף שויבער שליט"א

הרב מתתיהו רייטש נ"י

הנאב"ד רירושלים שליט"א

הרב יהושע פירער נ"י

הרב מו"ה משה שטערן שליט"א

ר' יוסף יעקב געללער נ"י

הרב חיים רוד בלוס שליט"א

ר' מרדכי איזראעל נ"י

הרב מו"ה אברהם מאיר איזראעל שליט"א

הרב כץ ציון רוב הלברשטאם נ"י

הרב ברוך חנה גרינפעלד נ"י

הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק נ"י

א-כא

א-כב

א-כו

ב-כה

ב-כח

ג-ל

ג-לר

ד-כב

ד-כו

ה-כג

ה-כו

ו-כ

ו-כב

ז-כט

ז-לה

בסוגיא דנקצר ביום כשר
פלפול בסוגיא דמתוך
הלכתא רבתי לשבת
בענין עדים זוממין
בדיני עשרת ימי תשובה
בדין גזל פחות מש"פ

מדור תפארת כחורים

בסוגיא דמעשה שבת אסורה
במלאכת מחמר
בסוגיא דכבתה
בענין כתותי מיכתת שיעורא
בענין שלחות במילה
בענין מלאכת דש
מתנה ע"מ להחזיר
בסוגיא דציצין שאינן מעכבין
ביאור במשנה שבת מ"ב ע"א
מליחה בשבת וריבוי בשיעורין

מדור עולת שבת בשבתו

לסוכות

חג הסוכות תעשה לך
לשבת חוהמ"ס
אלקים בשמים ואתה על הארץ
לשמחת תורה
בנוסח הקפות
לפ' בראשית
בילקוט ראובני
ותתן גם לאישה עמה ויאכל
במדרש, בשעה שהראה הקב"ה
לפ' נח
במדרש עה"פ ויבן נח מזבח
לפ' לך
לך
למען ייטב לי בעבורך
חלילה לך מעשות כדבר הזה
לפ' חיי שרה
מר' יצא הדבר
אולי לא תלך האשה אחרי
לפ' תולדות
בترגום יונתן
ראה ריח בני כריח שרה
ויתן לך האלקים ממל השמים
לפ' וישלח
במדרש, וישלח יעקב מלאכים
לפ' וישב
וישב יעקב בארץ מגורי אביו

ר' רפאל יצחק נאדראן נ"י
הרב מו"ה בן ציון הכהן שליט"א
הרב מו"ה משה שטערן שליט"א
ר' מתתיהו הכהן קאהן נ"י
הרב מו"ה ברוך שמעון שניאורסאהן שליט"א
הרב יורל לעזער נ"י

ז-לח
ח-לה
ט-יח
פ-כ
י-כג
י-כו

הב' אברהם משה שאי נ"י
הב' שלום דוד נעללער נ"י
הב' אברהם שמשון בראדט נ"י
הב' החתן חיים בן ציון פאלנער נ"י
הב' החתן יוסף רניאל הלוי מייזעלס נ"י
הב' חיים יעקב יצחק סג"ל הורוויץ נ"י
הב' החתן אלחנן נתן הכהן זילבינער נ"י
הב' אליהו צבי קרוין נ"י
הב' אליעזר אלכסנדר זושא שיק נ"י
הב' בנימין קלאנג נ"י

א-לא
ב-לא
ג-לו
ג-לו
ה-ל
ו-כר
ז-מא
ח-מא
ט-כב
י-לא

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

הרה"ק ר' אליעזר מדויקוב זצ"ל

הגאון ר' נפתלי כ"ץ אבר"ק פוזנא זצ"ל

הגאון מוה"ר מאיר פישלס ראבר"ק פראג זצ"ל

הגאון בעל ים התלמוד זצ"ל

הגאון מוה"ר צבי הירש אבר"ק זאברוב זצ"ל

הגה"ק מוהרצ"א מבלאזוב זצ"ל

הגאון בעל הסמ"ע זצ"ל

הגאון מוה"ר מאיר אריק אב"ד טארנא זצ"ל

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

הגה"ק ר' מרדכי דוד אבר"ק ראמבראווא זצ"ל

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

הגאון ר' יעקב מעמרין זצ"ל

הגאון ר' יצחק אייזיק הובניבער זצ"ל

הרה"ק ר' אליעזר מדויקוב זצ"ל

כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

א-לה
א-לה
א-לה
א-לו
א-לו
א-לו
א-לו
ב-לר
ב-לר
ב-לר
ב-לה
ב-לה
ב-לו
ב-לו
ב-לו
ג-לט
ג-מ

		לחנוכה
ג-מ	כ"ק מרן ארדמו"ר מוהרב"צ זצ"ל הי"ד	בנוסף על הניסים
ג-מ	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	כי הרלקתי נרותי וכו'
		לפ' מקץ
ג-מא	הנאון ר' יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל	כי נחש ינחש איש אשר כמוני
		לפ' ויגש
ג-מא	כ"ק מרן ארדמו"ר הנה"ק מצאנז זצ"ל	יש לנו אב זקן
		לפ' ויחי
ג-מא	הנאון בעל נודע ביהודה זצ"ל	ועשית עמדי חסד ואמת
		לפ' שמות
ג-מב	הנאון בעל ארי' דבי עילאי זצ"ל	וירא אלקים את בני' וגו'
		לפ' וארא
ג-מב	הנאון ר' שמשון אבד"ק ווינא זצ"ל	וגם הקימותי את בריתי אתם
		לפ' בא
ג-מג	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	ולמען תספר באזני בנך
		לפ' בשלח
ד-לא	הנאון בעל פני יהושע זצ"ל	לא ימוש עמוד הענן
		לפ' יתרו
ד-לב	הרה"ק ר' אהרן הלברשטאם אבד"ק צאנז זצ"ל	הדבר הגדול יביאו אליך
		לפ' משפטים
ד-לב	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	לא תצא כצאת העברים
		לשבת פ' שקלים
ד-לג	הנה"ק ר' אברהם מרדכי אב"ד ראבראמיל זצ"ל	זה יתנו
		לפ' תרומה
ד-לג	הנאון ר' בצלאל רנשבורג זצ"ל	בתנא דבי אליהו
ד-לד	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	ועשית לו זר זהב
		לפורים
ה-לג	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	אם מזרע היהודים וגו'
ה-לג	הנאון ר' נתן בנימין ליבער ראב"ד פר"ב זצ"ל	במס' מגילה (דף י"ד ע"א)
		לפ' כי תשא
ה-לג	הנאון ר' דוד אופנהיים אבד"ק פראג זצ"ל	ושמרו בני' את השבת
		לפ' ויקהל
ה-לד	הנאון ר' ישעי' פיק אב"ד ברעסלא זצ"ל	כילקוט, עה"פ וביום השביעי
		לפ' פקודי
ה-לד	הנאון בעל חתן סופר זצ"ל	אשר פוקד על פי משה
		לשבת פ' החודש
ה-לד	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	ראשון הוא לכם
		לפ' צו
ו-כו	הנאון ר' ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא זצ"ל	במדרש
		שבת חוה"מ פסח
ו-כו	הנאון ר' מענדיל זאלקאוויז מ"מ בק' בראר זצ"ל	בשה"ש, שמן תורק שמך
		שביעי של פסח
ו-כו	כ"ק מרן ארדמו"ר שליט"א	המעביר בניו בין גזרי ים סוף
		לפ' מצורע
ו-כח	הנאון ר' יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל	במדרש רבה
		לפ' אמור
ז-מד	הנאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא זצ"ל	לפלא נדר

הנה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל	ז-מר	לפ' בחוקותי	כל אשר יעבור תחת השבט לשבועות
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ז-מה	לפ' נשא	במה שהקרימו נעשה לנשמע
הנאון ר' יוסף ררשן מפוזנא זצ"ל	ז-מו	ישא ה' פניו אליך	לפ' נשא
הנאון ר' יצחק אבר"ק בעלזא זצ"ל	ז-מו	לפ' בהעלותך	והאפססוף אשר בקרבך
הנאון ר' יחזקאל קאצנעלבויען אב"ר אה"ו זצ"ל	ז-מז	לפ' שלח	בתרגום יונתן
הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל	ז-מז	לפ' קרח	ובמושכ לצים, זהו עדת קרח
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ז-מז	בוקר וידוע ר'	לפ' חקת
הנאון ר' יהושע יצחק יאיר הורוויץ אב"ר זוראוונא זצ"ל	ח-מר	בתרגום יונתן	לפ' בלק
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ח-מר	פתורה אשר על הנהר	לא הביט און ביעקב
כ"ק מרן ארומו"ר הראשון מוהר"ש זצ"ל	ח-מר	לפ' פנחס	ויעמוד פנחס ויפלל
הנאון ר' יוסף ררשן מפוזנא זצ"ל	ח-מה	לפ' מטות	ויצבאו על מדיו, בילקוט
הנאון ר' יעקב יוקל הורוויץ אב"ר גלוגא זצ"ל	ח-מה	לבין המצרים	במס' ר"ה דף י"ח ע"א
הנאון מוה"ר שלום מררכי אב"ר ברעזאן זצ"ל	ח-מו	לפ' דברים	הבו לכם אנשים חכמים
הנאון מוה"ר יעקב כ"ץ בעל שב יעקב זצ"ל	ח-מו	הפמרה לתשעה באב	קוה לשלום ואין טוב
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	ט-כר	לפ' ואתחנן	רק השמר לך
הנה"ק תחזוה מלובלין זצ"ל	ט-כר	לפ' עקב	בהפטורה
הנאון ר' גרלי' משה הלוי אבר"ק יאנוב זצ"ל	ט-כר	לפ' ראה	לא תעשון כן לה' אלקיכם
הנאון ר' יוסף ררשן מפוזנא זצ"ל	ט-כה	לפ' שופטים	וכי יבא הלוי מאחד שעריך
הנאון ר' יעקב יהושע הורוויץ אב"ר זלאוויץ זצ"ל	ט-כה	לפ' תצא	תמחה את זכר עמלק
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	י-לז	לפ' תבא	רש"י, עה"פ וישבת
הנאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ר קליווא זצ"ל	י-יז	לפ' נצבים	לעברך כבדית ד"א
הנאון ר' צבי הירש העללער אב"ר בריגעל זצ"ל	י-לח	לראש השנה	אשרי איש שישמע למצותיך
כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א	י-לח	לעשי"ת	ענין תשובה
הנאון ר' ארי' ליב קרא מלעסלא זצ"ל	י-לט		

הפטרת שבת שובה

י-לט	הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל	קחו עמכם דברים וגו'
י-לט	הנאון ר' מיכאל בכרך דומו"ץ בפראג זצ"ל	ליום כיפור
		במשנה סוף מס' יומא

נוסחאות והערות ברש"י עה"ת

(נלקט מקונטרס, „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

א-לח	לפ' וילך (1) לא-יש בר"ה את השירה הזאת	לפ' האזינו (1) לב-י בר"ה כאישון עינו (2) לב-טו בר"ה כשית (3) לב-כר בר"ה
א-לח	מזי רעב	
א-מ	לפ' ברכה (1) לג-ג בר"ה כל קרושיו בידך (2) לג-יש בר"ה ושפוני טמוני חול	לפ' בראשית (1) ג-יח בר"ה ואכלת את עשב בארץ (2) ג-כא בר"ה כתנות עור
א-מ	(3) ג-כר בר"ה החרב המתהפכת	
	(1) ו-טז בר"ה תחתים שנים ושלשים (2) ח-כב בר"ה עוד כל ימי	לפ' נח
ב-לז	הארץ (3) י-יד בר"ה כר"ה פתרוסים ואת כסלוחים וגו'	
	(1) יכ-ו בר"ה עד מקום שכם (2) יג-טז בר"ה ושמתי זרעך כעפר	לפ' לך
ב-לח	הארץ (3) טו-יא בר"ה העיט	
ב-לט	(1) יט-יב בר"ה עוד מי לך פה (2) כא-לג בר"ה אשל	לפ' וירא
	(1) כג-יח בר"ה בכל באי שער עירו (2) כד-כה בר"ה שרם אכלה	לפ' חיי
ב-לט	(3) כד-סז בר"ה האהלה שרה אמו	
ב-מ	(1) כו-ח בר"ה וישקף אבימלך (2) כז-יד בר"ה ועברה רבה	לפ' תולדות
ג-מר	(1) כט-י בר"ה ויגש יעקב ויגל (2) ל-כז בר"ה נחשתי	לפ' ויצא
ג-מר	(1) לד-יד בר"ה חרפה הוא (2) לו-לג בר"ה יובב בן זרח מבצרה	לפ' וישלח
ג-מה	(1) לח-טו בר"ה כי כסתה פני' (2) לח-א בר"ה ויהי בעת ההוא	לפ' וישב
ג-מה	(1) מא-לו בר"ה והי' האוכל (2) מג-ג בר"ה העד העיר	לפ' מקץ
ג-מו	(1) מד-יח בר"ה כי כמוך כפרעה (2) מה-כו עה"פ עוד יוסף חי	לפ' ויגש
ג-מז	(1) מח-יט בר"ה ידעתי בני ידעתי (2) מט-טו בר"ה למס עובר	לפ' ויחי
ג-מז	(1) ג-טו בר"ה וזה זכרי (2) ד-י בר"ה גם מתמול וגו'	לפ' שמות
ג-מז	(1) ח-כב בר"ה תועבת מצרים (2) ט-לג בר"ה לא נתך	לפ' וארא
	(1) יב-ג בר"ה דברו אל כל ערת (2) יב-ד בר"ה ואם ימעט הבית	לפ' בא
ד-לה	מהיות משה	
	(1) יד-ג בר"ה נבוכים הם (2) טו-י עה"פ צללו כעופרת במים אדירים	לפ' בשלח
ד-לו	(3) טז-ו בר"ה וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים	
ד-לז	(1) יח-יח בר"ה נבול תכול (2) יט-יב בר"ה לאמר	לפ' יתרו
	(1) כג-יט בר"ה ראשית בכורי ארמתך (2) כד-ו עה"פ ויקח משה	לפ' משפטים
ד-לז	חצי הדרם וישם באגנות	
ד-לח	(1) כה-ב בר"ה תקחו את תרומתי (2) כה-לח בר"ה ומלקחי	לפ' תרומה
	(1) כז-כ בר"ה להעלות נר תמיד (2) כט-כב בר"ה החלב (3) כט-לו	לפ' תצוה
ה-לו	בר"ה על הכפורים	
	(1) ל-כג עה"פ מר ררור (2) לב-ה בר"ה ויאמר חג לה' מחר	לפ' תשא
ה-לו	(3) לד-כ בר"ה תפרה בשנה	
ה-לז	(1) לה-לד בר"ה ואהליאב (2) לו-ז בר"ה והמלאכה היתה דים	לפ' ויקהל
	(1) לט-כח בר"ה ואת פארי המגבעות (2) לט-לב בר"ה ויעשו בני	לפ' פקודי
ה-לח	ישראל	
	(1) ב-ח בר"ה והקריבה (2) ב-יד בר"ה גרש (3) ה-יב בר"ה חטאת	לפ' ויקרא
ה-לח	הוא	
ו-כח	(1) ו-י בר"ה כחטאת וכאשם (2) ח-טז בר"ה ואת יותרת הככר	לפ' צו

לפ' שמיני	(1) י-טז בדר"ה שעיר החטאת (2) י-יט בדר"ה וידבר אהרן (3) יא-לד	בדר"ה מכל המאכל אשר יאכל	ו-כט
לפ' תזריע	(1) יג-נא בדר"ה צרעת ממארת		ו-ל
לפ' מצורע	(1) יד-ח בדר"ה וישב מחוץ לאהלו (2) יד-מד בדר"ה ובא הכהן וראה והנה פשה		ו-ל
לפ' אחרי	(1) טז-י בדר"ה יעמד חי (2) טז-יא בדר"ה וכפר בעדו		ז-מח
לפ' קדושים	(1) יט-טז בדר"ה לא תלך רכיל (2) עוד שם		ז-מח
לפ' אמור	(1) כא-כ בדר"ה או דק (2) כב-ז בדר"ה ואחר יאכל מן הקדשים		ז-מט
לפ' בהר	(1) כה-טו בדר"ה במספר שנים אחר חיובל (2) כה-ל בדר"ה אשר לא חומה (3) כה-לא בדר"ה על שדה הארץ יחשב		ז-נ
לפ' בחוקותי	(1) כו-כה בדר"ה ושלחתי דבר בתוכם (2) כו-לו בדר"ה והבאתי מורך		ז-נ
לפ' במדבר	(1) א-נ בדר"ה ואתה הפקר את הלוי (2) א-נג בדר"ה ולא יהי קצף		ז-נא
	(3) ב-ב בדר"ה מנגד		ז-נב
לפ' נשא	(1) ה-יח בדר"ה המאריים (2) ז-כ בדר"ה מלאה קטורת		ז-נב
לפ' בהעלותך	(1) י-יז בדר"ה והורד המשכן		ז-נב
לפ' שלח	(1) יד-יז בדר"ה יגדל נא כה' (2) טו-כא עה"פ מראשית עריסותיכם		ז-נג
לפ' קרח	(1) טז-א בדר"ה ויקח קרח (2) טז-ה בדר"ה והקריב (3) יז-ה בדר"ה ולא יהי בקרח		ח-מז
לפ' חקת	(1) כא-א בדר"ה דרך האתרים (2) כא-א בדר"ה וישב ממנו שבי		ח-מח
	(3) כא-ל בדר"ה ונירם אבד		ח-מח
לפ' בלק	(1) כב-כנ בדר"ה ותרא האתון (2) כנ-ו עה"פ והנה נצב על עלתו		ח-מח
	(3) כנ-ז עה"פ מן ארם ינחנו (4) כד-יד בדר"ה הולך לעמי		ח-מח
לפ' פנחס	(1) כו-לא בדר"ה ואלה בני שותלח (2) כז-טז בדר"ה יפקד ה'		ח-מט
לפ' מטות	(1) ל-ג בדר"ה לא יחל דברו		ח-נ
לפ' מסעי	(1) לג-ד בדר"ה ומצרים מקבדים		ח-נ
לפ' דברים	(1) א-יג בדר"ה הכו לכם (2) א-כט בדר"ה לא תערצון (3) ג-ה בדר"ה מערי הפרזי		ח-נ
לפ' ואתחנן	(1) ו-ט בדר"ה מזוות ביתך (2) ו-יח בדר"ה הישר והטוב		ט-כו
לפ' עקב	(1) י-יד-טו בדר"ה הן לה' אלקיך ובר"ה ככם (2) י"א-כב בדר"ה ללכת		ט-כו
לפ' ראה	(1) יב-יז בדר"ה לא תוכל (2) יב-כד בדר"ה לא תאכלנו ובר"ה לא תאכלנו		ט-כז
לפ' שופטים	(1) טז-כא בדר"ה לא תטע לך אשרה (2) כ-ח בדר"ה ויספו השוטרים		ט-כז
לפ' תצא	(1) כג-ז עה"פ לא תדרוש שלומם (2) כג-כו עה"פ וקטפת מלילות		י-מ
	(3) כד-טז בדר"ה לא יומתו אבות		י-מ
לפ' תבא	(1) כו-ב בדר"ה מראשית (2) כח-נו, נז בדר"ה תרע ובר"ה וכשליתה		י-מא
לפ' נצבים	(1) כט-י בדר"ה מחושב עציך (2) ל-יב בדר"ה לא בשמים היא		י-מב
לפ' וילך	(1) לא-כנ עה"פ ויצו את יהושע (2) לא-כט בדר"ה אחרי מותי		י-מב
לפ' האזינו	(1) לב-יא בדר"ה על גזוליו (2) לב-יח בדר"ה אל מחוללך		י-מג

מדור תמיהות וישובים

פליאה בדברי מהרש"א	הר"ר מנחם בראכפעלר שליט"א	א-מב
ישוב לקושיות החכם צבי	הרב שלום קעססלער נ"י	א-מב
מקור לדון שחיטת קרבן כב"נ	ר' שלום יעקב גרינשטיין נ"י	א-מג
ישוב לדברי הרדב"ז	ר' דוד יעקב איינהארן נ"י	א-מג
תמי' בדברי בעל הטורים	הנאון ר' נפתלי הכהן שווארץ אב"ד מאר זצ"ל	ב-מא
פליאה בס' אמרי שפר עה"ת	ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"י	ב-מב
פליאה במעדני יו"ט	הב' אלעזר נאלרמאן נ"י	ב-מב

ב-מב	הב' אלעזר גאלרמאן נ"י	פליאה בהגהות על פסקי תוס'
ג-נב	הרב נחום מאיר נערמאן נ"י	ישוב לקו' מהרש"א
ג-נב	הרב נחום מאיר נערמאן נ"י	תמי' בס' דברי שאול עה"ת
ג-ננ	א.מ.ה.	פליאה בס' דברי שאול
ד-מ	הגאון ר' יעקב מעמדין זצ"ל	תמי' בדברי מהרש"א
ד-מא	ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"י	ישוב לקו' הגאון מהריעב"ץ זצ"ל
ה-מ	הרב פנחס הירשפרונג שליט"א	תמי' בדברי הפני יהושע
ה-מ	הרב פנחס הירשפרונג שליט"א	תמי' בס' גור ארי' יהודה
ה-מ	הרב פנחס הירשפרונג שליט"א	ישוב לדברי הג' מהרור"ש נ"י זצ"ל
ה-מא	ר' שלמה זלמן נאדראן נ"י	פליאה בס' יערות רבש
ו-לה	הרב ברוך חנה גרינפעלד נ"י	תמי' בשפתי חכמים עפרש"י
ו-לה	הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י	תמי' בדברי הרשב"א
ו-לה	הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י	תמי' בדברי החכמת שלמה
ו-לו	הרב ברוך נתן הלברשטאם נ"י	תמי' בדברי המלא הדועים
ו-לו	הרב ברוך נתן הלברשטאם נ"י	תמי' בדברי שו"ת ערות כיהוסף
ו-לו	הב' נפתלי ראובן ציטראנענבוים נ"י	הערה בס' אמרי שפר
ו-לו	הב' נפתלי ראובן ציטראנענבוים נ"י	הערה בחתם סופר עה"ת
ז-נר	הגאון ר' מיכל שמעון מייא ברעסלא זצ"ל	תמי' בשו"ת פנים מאירות
ז-נה	הרב שאול דור ארי' קנאכלאך נ"י	תמי' בס' דרך פקודך
ז-נה	ר' בן ציון יהודה לייב טווערסקי נ"י	ב' תמיהות בספר החיים
ח-נג	הרב משה הלברשטאם שליט"א	תמי' בס' חנוכת התורה
ח-נר	הרב נתן נטע מאשקאוויטש נ"י	פליאה בס' מלאכת שלמה
ח-נר	ר' משה חנוך הענוך גרינפעלד נ"י	הערה בח"א מהרש"א
ח-נר	הב' אלעזר גאלרמאן נ"י	תמי' בקרבן העדה
ח-נה	הב' אלעזר גאלרמאן נ"י	הערה בדברי הפרישה
י-מד	הרב מו"ה פנחס הירשפרונג שליט"א	ב' תמיהות בשו"ת בית יצחק

א-מד	הב' מרדכי באדכער הי"ד מסאניק	מדור הנאהבים והנעימים
ב-מג	הר' פנחס לאנגראק הי"ד מקראקא	כסוגיא דערל"ת
ג-מט	הר' דוד ראזענבערג הי"ד מגליל טורקא	הערות שונות
ד-מא	הב' אהרן פייערשטיין הי"ד מפאדנורזע	הערות שונות
ה-מב	הב' שלמה קעניג הי"ד מטורקא	ברין כרי ושמא כרי עדיף
ו-לג	הב' אברהם יוסף הייבערגנער הי"ד מקרשאנוב	הערות שונות
ז-נו	הר' אהרן יצחק וואלף הי"ד מצאנו	ברין גרופה וקטומה
ח-נב	הר' בן ציון מאלץ הי"ד מאוישפיץ	בהרמב"ם הל' מתנות עניים
ח-נב	הר' ברוך אברהם מאלץ הי"ד מאוישפיץ	הערה בענין פדיון הבן
ט-כט	הר' שמואל שטוב הי"ד מפאדנורזע	רמז נחמד בדברי הפייטן

מדור זכור ימות עולם

א-מו	קריאה בדבר הקמת בית חולים לבנ"י בעיר קארלסבאד
א-מח	קריאה בדבר הקמת בית חולים לבנ"י בעיר לובלין
ב-מה	קול קורא בדבר הקמת מושב זקנים בעיר קראקא (תרכ"ט)
ב-מו	קריאה להקבלת פנים בהתמנות הגאון ר"ש סופר זצ"ל לאבד"ק קראקא
ב-מז	קול קורא בדבר ירידת הפרנסות אצל אחב"י (תרל"ז)
ב-מח	קול קורא בדבר ירידת הפרנסות אצל אחב"י (תרצ"ג)
ג-נר	התמנות הגאון מוה"ר מענדל באס זצ"ל לאבד"ק פראנקפורט (ת"ד)
ה-מד	קול קורא להתייסדות „חברה שומרי שבת ומצות" בעיר סטאניסלאב (תרס"ז)

לקט ענינים שונים מכ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע
 קשר שידוכין של הגאון בעל כתב סופר זצ"ל (תקצ"ב)
 ענין נורא בקשר להסתלקות הגה"ק מראפשיץ זי"ע
 נוסח התנאים שכתב הגה"ק משינאווא זצ"ל לאירופי נכרתו (תר"ן)
 קול קורא לרגלי השריפה בעיר בארנוב (תרנ"ח)
 קול קורא לרגלי השריפה בעיר בארשא (תר"ץ)
 קול קורא בדבר מפקיעי שערים (תרע"ט)
 כתב רבנות להנה"צ מוה"ר משה יוסף טייטלבוים זצ"ל אב"ד אוהעל (תרנ"ב)

מדור תעודות וסמיכות

כתב המלצה	הגאון ר' אברהם ליזר דמשק מקראקא זצ"ל	ב-נא
כתב היתר הוראה	בי דינא רבה דק"ק קראקא	ב-נב
כתב התמנות	חברה מחזיקי לומדי תורה בקראקא	ב-נב
כתב מורינו	הגאון ר' טיאה ווייל אבד"ק קארלסרוה זצ"ל	ג-נו
כתב מורינו	הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל	ג-נו
כתב מורינו	בי דינא רבה דק"ק פרעשבורג	ג-נז
כתב קבלה	הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצ"ל	ד-מר
כתב היתר הוראה	הנה"ק בעל קדושת יום טוב זצ"ל	ד-מר
כתב היתר הוראה	הגאון ר' יהודה בריאל אב"ד מאנטוב זצ"ל	ה-מו
כתב תעודה	הגאון ר' שמואל פיהרער אבד"ק קראס זצ"ל הי"ד	ה-מז
כתב היתר הוראה	הגאון ר' מאיר צילך אבד"ק לאסק זצ"ל	ו-מג
שטר מכירת חמץ	הרה"ק ר' אברהם הורוויץ אב"ד שענרישוב זצ"ל	ו-מר
כתב המלצה	הנה"ק ר' אהרן הלברשטאם אב"ד צאנז זצ"ל	ז-סא
כתב המלצה	הנה"ק ר' ישכר דוב רוקח אבד"ק בעלז זצ"ל	ז-סב
כתב היתר הוראה	הגאון בעל בית יצחק אבד"ק לבוב זצ"ל	ח-נש
כתב היתר הוראה	הגאון ר' בעריש רפ"פ אבד"ק ראווא זצ"ל	ח-נש
כתב היתר הוראה	הגאון ר' משה מייזליש אבד"ק פרעמיסלא זצ"ל	ח-ס
כתב המלצה	הנה"ק ר' מרדכי רוב מהארנסטייפל זצ"ל	ט-לא
כתב היתר הוראה	הגאון נצי"ב מוולאזין זצ"ל	י-מז
כתב היתר הוראה	הגאון ר' חיים ברלין אבד"ק ירושלים זצ"ל	י-מז

צלומי כתבי קודש

הגאון ר' שמעון סופר אבד"ק קראקא זצ"ל
 הגאון ר' אברהם ליזר דמשק מקראקא זצ"ל
 כר"צ דקראקא, הג"ר אברהם יענער, הג"ר ישראל ניימאן והג"ר שאול כ"ץ ווארשיי
 הגאון מהר"ם חאניז זצ"ל
 הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
 הגאון ר' אשר אב"ד קארלסרוה זצ"ל
 הנה"ק בעל קדושת יום טוב זצ"ל
 הגאון מוה"ר מאיר צילך אבד"ק לאסק זצ"ל
 הרה"ק ר' אברהם הורוויץ אב"ד שענרישוב זצ"ל
 הנה"ק משינאווא זצ"ל
 הגאון המקובל ר' משה זכותא ממנטובא זצ"ל
 הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצ"ל

***

אותיות מחכימות
 חרות על הלוחות
 שיחה יקרה מכ"ק מרן ארמו"ר הגה"ק מוהרב"צ צוק"ל הי"ד

מפתח השמות עפ"י סדר א"ב

כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש צוק"ל ח-ז, ח-מה,

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"צ צוק"ל הי"ד ג-מ, ט-ל,

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א א-ה, א-לה, ב-ח, ב-לה, ב-לו, ג-ז, ג-מ, ג-מנ, ר-ה, ר-לב, ר-לד, ה-ה, ה-לג, ה-לה, ו-ה, ו-כז, ז-ה, ז-מה, ז-מו, ח-ר, ח-מר, ט-ר, ט-כו, י-ז, י-לז, י-לט,

הגה"צ ר' אברהם הורוויץ אב"ד שערישוב ו-מר,

הגאון ר' אברהם טיקטין אב"ד ברעסלא ח-כא,

הגאון ר' אברהם אבר הערצל מח"ס שפתי חכמים עה"ש"ס א-יח,

הגאון ר' אברהם אליעזר ליור מקראקא ב-נא,

הגאון ר' אברהם יהודה הכהן אב"ד בערעגסאז מח"ס שו"ת קול ארי' ו-יב,

הב' אברהם יוסף הייבערגער מקרשאנוב ו-לג,

הגאון ר' אברהם יענער ראב"ד דק"ק קראקא ב-י,

הרב אברהם מאיר איזראעל ו-כ,

הגה"ק ר' אברהם מרדכי רימאלט אב"ד דאבראמיל ר-לג,

הגאון ר' אברהם משה הכהן רפופורט דומ"ץ דק"ק קראקא ב-כנ, כ-כר,

הב' אברהם משה שאי"א א-לא, ו-מט,

הגאון ר' אברהם שמואל בנימין סופר בעל כתב סופר ו-מ,

הב' אברהם שמשון בראדט ג-לו,

הגאון ר' אברהם שמחה הורוויץ אב"ד בארנוב ח-נה,

ר' אהרן הלוי אלבוים ח-סג,

ר' אהרן דוד עסטרייכער ו-מח,

הרה"ק ר' אהרן הלכרשטאם אב"ד צאנז ר-לב, ז-סא,

הגאון ר' אהרן ווייס ראב"ד דק"ק מונקאטש ח-נה,

הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל ר-מר, י-יט,

ר' אהרן יצחק וואלף מצאנז ז-נו,

ר' אהרן פונער מבאבוב ו-מ,

הב' אהרן פייערשטיין מפאדגורע ר-מא,

הב' הח' אלחנן נתן הכהן זילביגער ז-מא,

הב' אליהו צבי קרוין ח-מא,

הגאון ר' אלכסנדר סנדר מרגליות אב"ד סאטנוב י-יג,

הגאון ר' אליעזר דוד גרינוואלד אב"ד סאטמאר מח"ס קרן לדוד ז-כו,

הרה"ק ר' אליעזר מדויקוב א-לה, ג-לט,

הגאון ר' אליעזר דייטש אב"ד באניהאד ר-כב,

הגאון ר' אליעזר סג"ל לאנדא ראב"ד ק אושפיץ ו-יח,

הגאון ר' אליעזר ליפמאן שטיין אב"ד סערדאהעל ה-יב,

הב' אליעזר אלכסנדר זושא שיק ט-כב,

הב' אלעזר גאלדמאן ב-מב, ח-נה,

הגאון ר' אלעזר הלוי איש הורוויץ אב"ד ווינא א-מו,

א.מ.ה. ג-נג, ח-ס,

הרב אפרים גרינבלאט ח-סכ,

הגאון ר' ארי' לייבוש הלוי הורוויץ אב"ד סטאניסלאב ה-מר,

הגה"ק ר' ארי' לייבוש ליפשיץ בעל ארי' דבי עילאי ג-מב,

הגאון ר' ארי' ליב קרא אב"ד לעסלא י-לט,

הגאון ר' ארי' צבי פרומער אב"ד קאזעגלוב ו-טו, י-כ,

הגאון ר' אשר אב"ד קארלסרוה ר-מב,

ר' אשר זעליג גאלדמאן ד-מו,

הב' בנימין קלאנג י-לא,

הרב בן ציון דוב הלכרשטאם ו-כב,

ר' בן ציון יהודה ליב טווערסקי ז-נה,

ר' בן ציון מאלץ מאיזשפיץ ח-נג,

הרב בן ציון קאהן ח-לה,

הרב ברוך נתן הלברשטאם ו-לו,
הרב ברוך שמעון שניאורסאהן ו-כג,
הגאון ר' בצלאל רנשבורג מפראג ד-לג, ה-ז, י-טו,
ר' ברוך אברהם מאלץ מאושפצין ח-גב,
הרב ברוך חנה גרינפעלד ו-לה, ז-כט,
ר' ברוך יצחק מאיר פעליבראנד ב-ס,
הגאון ר' ברוך תאומים-פרענקל אב"ד לייפניק בעל ברוך טעם ח-יג,
הרב גבריאל צינגער ז-סג,
הגאון ר' גדלי' משה הלוי אב"ד יאנוב ט-כד,
הגאון ר' דובער בן ראפפורט אבד"ק ראזא ח-נט,
הגאון ר' דוד אומנהיים אב"ד פראג נ-יג, ה-לג,
הגאון ר' דוד דייטש אב"ד עיר חדש ג-יז,
הגאון ר' דוד זאלצער דומ"ץ דק"ק מונקאטש א-י,
הגאון ר' דוד טעבלי הכהן שיף אב"ד לונדון ד-כ,
ר' דוד יעקב איינהארן א-מג,
ר' דוד צבי שלמה וועבער ה-מח,
ר' דוד ראזענבערג מגלי טורקא ג-מט,
הגאון ר' דניאל פרוסטיץ ראב"ד פרעשבורג נ-גז,
הרב הילל וויינבערגער ר-מו,
הרב זלמן הלברשטאם ג-ס,
הגאון ר' זלמן באניהאד ראב"ד דק"ק פרעשבורג נ-גז,
הגאון ר' חיים אלעזר וואקס אב"ד טארניגראד וקאליש ר-יג,
הגה"צ ר' חיים אלעזר שפירא אב"ד מונקאטש ח-גח,
הב' הח' חיים בן ציון פאלנער ר-ל,
הגאון ר' חיים ברלין אבד"ק ירושלים י-מז,
הגאון ר' חיים גאלר דומ"ץ דק"ק קראקא ב-גב,
הרב חיים דוד בלום ה-כג,
כ"ק מרן הגה"ק ר' חיים הלברשטאם אב"ד צאנז נ-מא, ו-לח,
הגאון ר' חיים הלברשטאם דומ"ץ דק"ק פאטמאר ח-ל,
הרב חיים יעקב יוסף טויבער ב-כה,
הב' חיים יעקב יצחק הורוויץ ו-כר,
הרב חיים יעקב מאיר רובין ח-סג,
הרב חיים מאיר ענגלארד ז-סג,
הרב חיים ישעי' קעניג א-כר,
הגה"ק ר' חנני' יום טוב ליפא טייטלבוים מח"ס קרושת יום טוב ר-מר,
הגאון ר' ירד' טראט ווייל אב"ד קארלסרוה נ-גז, ז-ז,
הגאון ר' יהודה כריאל אב"ד מנטובה ה-מו,
הגה"צ ר' יהודה ליב איגר מלובלין א-מט,
הרב יהודה ליבוש חיים לעזער י-כו,
ר' יהודה לייב טויב ו-מח,
הגאון ר' יהודה ליב קארלבורג אב"ד קרעפעלד ט-י,
הגאון ר' יהודה ליב רובין אב"ד ווילקאמיר א-טו,
הגאון ר' יהודה מאיר לעווין דומ"ץ דק"ק קראקא ב-כר,
ר' יהודה הכהן שטראסער ה-מח,
הגה"צ ר' יהושע הורוויץ אב"ד דויקוב ה-טו,
הגאון ר' יהושע העשיל אורינשטיין מח"ס ים התלמוד א-לו,
הגאון ר' יהושע וואלק הכהן בעל הסמ"ע ב-לד,
הגאון ר' יהושע יצחק יאיר הורוויץ אב"ד זוראונא ח-מר,
הרב יהושע פיהרער ג-לד,
הגאון ר' יואל ב"ץ אב"ד ערדער ט-יז,
הב' יואל קלאנג י-מה,

הב' ה' יוסף דניאל מייזעלס ה—ל,

הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף ג—מא, ו—כח, ז—מו, ח—מה, ט—כה,

הגאון ר' יוסף חנינא ליפא מייזלש אב"ד מאניסטרישץ ח—כו,

הגאון ר' יוסף יהודה צוקער אב"ד אפטא ב—גב,

ר' יוסף יעקב געללער ד—כח,

הגאון ר' יוסף לעוונישטיין אב"ד סעראצק ה—כא,

הגאון ר' יוסף נחמ' קארניטצער אב"ד קראקא ב—כ, ב—כא, ב—מח, ב—גב,

הגאון ר' יוסף דאיון אב"ד דווינסק ז—כב,

הגאון ר' יוסף שאול הלוי נאטאנוואך אבד"ק לכוב א—יג, ה—ח,

הגאון ר' יוסף תאומים מח"ס פרי מגדים ז—מה, י—י,

הגאון ר' יחזקאל לנדא בעל נודע ביהודה ג—מא, ר—יז,

הגאון ר' יחזקאל קאצנעלכויגען אב"ד אה"ו ז—מו,

הגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אב"ד שינאווא ג—כב,

ר' יחיאל פאמיער ג—סג, ט—לב,

הגאון ר' יעקב אורינשטיין מח"ס ישועות יעקב ג—נו,

ר' יעקב דוד גארדאן א—כו,

הגאון ר' יעקב וקל הורוויץ אב"ד גלוגא ג—טו, ח—מו,

הגאון ר' יעקב יהושע הלוי הורוויץ אב"ד זלאוויץ ט—כה,

הגאון ר' יעקב יהושע בעל פני יהושע ב—לא,

הגה"ק ר' יעקב יצחק הלוי החוזה מלובלין ט—כד,

הגאון ר' יעקב ב"ץ מח"ס שב יעקב ג—ט, ח—מו,

ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין ו—מו,

הגאון ר' יעקב מעמדין ב—לו, ד—מ,

ר' יעקב צבי גאלדשטיין ח—סב,

הגאון ר' יעקב מו"ץ דק"ק שקלאוו ו—ט,

הגאון ר' יצחק אייזיק הוכניכער ב—לו,

הגאון ר' יצחק אב"ד בעלזא ז—מו,

הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק ז—לה,

הרב יצחק יעקב ווייס הגאב"ד ירושלים עיה"ק ג—ל,

הרב יצחק לעכאוויטש ד—מה,

הגאון ר' יצחק שמעלקיש בעל בית יצחק ח—נט,

הגאון ר' ישע' פיק אב"ד ברעסלא ה—לד,

הגאון ר' ישראל יצחק אהרן לאנדסבערג אב"ד גראסווארדיין ו—יא,

הגאון ר' ישראל ליפשיץ אב"ד קליווא ו—כו, י—לו,

הגאון ר' ישראל ניימאן דומ"ץ בק"ק קראקא ב—י,

הרב ישראל שמואל הלוי הורוויץ ו—לה,

הגה"ק ר' ישכר דוב רוקח מבעלזא ז—סב,

הגאון ר' ישכר בער הלוי הורוויץ אב"ד ביחאו חדש ה—יא,

הגאון ר' מאיר אריק אב"ד טארנא ב—לה, ח—יח, ז—מד,

הגה"ק ר' מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא ז—מד,

הגאון ר' מאיר בן רפאפורט ראב"ד דק"ק קראקא ב—כג, ב—גב,

ר' מאיר נתן נטע סג"ל לנדא ו—מה,

הגאון ר' מאיר מישלס ראבד"ק פראג א—לו, י—יב,

הגאון ר' מאיר צילך אב"ד לאסקו ו—מג,

מ.י. ב—נז,

הגאון ר' מיכאל בכרך דיין בפראג י—לט,

הגאון ר' מיכאל שמעון מייא מכרעסלוי ו—נד,

הר"ר מנחם כראפעלד א—לה, א—מב, ב—לו, ג—מד, ד—לה, ה—לו, ו—כח, ז—מח, ח—מו, ט—כו, י—מ,

הגאון ר' מנחם מענדל כאס אב"ד פראנקפורט דמיין ג—נד,

הגאון ר' מנחם מענדל רמשק דומ"ץ דק"ק קראקא ב—כג,

הגאון ר' מענדל ב"ץ דומ"ץ בפראנקפורט ג—נח,

הגאון ר' מענדל זאלקאוויץ מ"מ דק"ק בראד ו-כו,
ר' מרדכי איזראעל ה-כו,
הב' מרדכי בארבער מסאניק א-מד,
הגה"ק ר' מרדכי דוב טווערסקי מהארנסטייפל ט-ל,
הגה"ק ר' מרדכי דוד אונגער אב"ד דאמבראווא ב-לו,
הרב מרדכי דוד אונגער ב-נה, ח-מ,
הגאון ר' מרדכי צבי כהנא שפירא דומ"ץ דק"ק קראקא ב-כר,
הרב משה דוד שטיינאווארציל א-כא,
הרב משה המקובל ר' משה זכות ח-כר,
הגאון ר' משה חאגיז ג-יט,
ר' משה חנוך הענוך גרינפעלד ח-גב,
הגאון ר' משה ליפשיץ אב"ד בריגעל ח-לב,
הגאון ר' משה מייליש אבד"ק קרעשוב ח-ס,
הגאון ר' משה סופר בעל חתם סופר ג-נת, ז-יר, י-יו,
הרב משה שמערן ר-כר, ט-יח,
הגאון ר' משה שיק המהר"ם שיק ו-יר,
הגאון ר' משה שמואל כלייבער דומ"ץ דק"ק קראקא ב-כר,
הגאון ר' משה שפיצער דומ"ץ בק"ק מונקאטש ח-נה,
הרב מתתיהו דייטש ב-כח,
ר' מתתיהו הכהן קאהן ט-יו,
הרב נחום מאיר גערמאן ג-גב, ו-מח, ח-סא,
הגאון ר' ניסן כ"ץ שענירער דומ"ץ דק"ק קראקא ב-כר,
הגאון ר' נפתלי הירץ דומ"ץ דק"ק כערלין ט-ו,
הגאון ר' נפתלי כ"ץ אב"ד פוזנא א-לו,
הגאון ר' נפתלי צבי יהודה כרלין (הנצי"ב) מוולאזין י-מו,
הב' נפתלי ראובן ציטראנענבוים ו-לו,
הגאון ר' נפתלי הכהן שווארץ אב"ד מאד ב-מא,
הגאון ר' נתן בנימין סג"ל ליבער ראבד"ק פרעשבורג ה-לג,
הגאון ר' נתן מאז ראב"ד פסד"מ ר-יח,
הרב נתן נטע מאשקאוויטש ח-נר,
הרב עזריאל מאיר חיים קאהן ו-מו,
הגאון ר' עקיבא איגר אב"ד פוזנא ר-ז, ח-טז,
הגאון ר' עקיבא קארניטצער אב"ד קראקא ב-יג,
הגאון ר' פנחס אלי' דעמביצער דומ"ץ בק"ק קראקא ב-כג,
הגה"ק ר' פנחס הלוי הורוויץ בעל הפלאה ז-מו, י-לט,
הרב פנחס הירשפרונג ח-מ, י-מר,
ר' פנחס לאנגראק מקראקא ב-מג,
הגאון ר' פנחס שטיינער אב"ד איללאק ז-יח,
הגה"ק ר' צבי אלימלך מכלאזיב ב-לר,
הגאון ר' צבי הירש העללער אבד"ק בריגעל וכאניהאד י-לח,
הגאון ר' צבי הירש אב"ד כערלין ר-יט, ה-ז,
הגאון ר' צבי הירש אב"ד זאכרוב א-לו,
הגאון ר' ראובן הכהן רפאפורט דומ"ץ בטארנאפאל ח-טו,
הב' החתן ראובן איינהאזן מקראקא ט-ל,
ר' ראובן שמעון דייטש ח-סד,
הגאון ר' רפאל הכהן אבד"ק אה"ו ר-יח,
הרב שאול דוד ארי' קנאבלאך ז-נר,
הגאון ר' שאול כ"ץ ווארשר דיון בק"ק קראקא ב-י,
הגאון ר' שאול לגדא אב"ד קראקא ב-יו,
הגה"צ ר' שלום דוד אונגער אב"ד זאכנא ג-כר,

הכ' שלום דוד געללער ב-לא, ו-מח,
 ר' שלום יעקב גרינשטיין א-מג,
 הגאון ר' שלום מרדכי הכהן אב"ד ברעזאן א-ח, ח-יג, ח-מו, ט-יב,
 הרב שלום קעסלער א-מב,
 הרב שלום שפאלטער ו-מו,
 הגה"ק ר' שלמה הכהן מראדאמסק בעל תפארת שלמה ז-כא,
 הגאון ר' שלמה זלמן אולמאן אב"ד מאקאווא ר-ט,
 ר' שלמה זלמן גארדאן ח-מא,
 הגאון ר' שלמה זלמן עמרין ראב"ק פראג ר-כא,
 הגאון ר' שלמה זלמן עהרענרייך אב"ד שאמלוי ז-כר,
 הכ' שלמה קעניג מטורקא ח-מב,
 הגאון ר' שמואל אהרן מיללער אב"ד לאכאווא ו-טז,
 הגאון ר' שמואל לנדא דומ"ץ בק"ק קראקא ב-כג,
 הגאון ר' שמואל עהרנפעלד בעל חתן סופר ח-לה, ח-כת,
 הרב שמואל עקיבא יפה שלעזינגער ג-ס,
 הגאון ר' שמואל פיהרער אב"ד קראס ח-מו,
 ר' שמואל שטוב מפאדגורזע ט-כט,
 הגאון ר' שמעון אוסנהיים מכר"ר כפרעשבורג ג-נו,
 הרב שמעון הירשלער ב-נח,
 הגאון ר' שמעון סופר אב"ד קראקא ב-יב, ב-יט, ב-מה, ב-מו, ב-מז, ח-טו,
 הגאון ר' שמשון אב"ד ווינא ג-מב,
 הגאון ר' שניאור זלמן לאדיער מח"ס שו"ת תורת חסד א-מט,
 ר' שמריהו ציטראנענבוים ב-מב, ר-מא,

from:

KEREM SHLOMO
 M.E.CH. of Bobov
 1577 48th Street
 Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
 U.S. POSTAGE
PAID
 Permit No. 285
 BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested
 Forwarding & Return Postage Guaranteed
 (Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנח"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש למסלול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהכחל"ח מרכנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

תשרי תשמ"ב

(מ"א)

שנה ה' קונטרס א'

יוצא לאור ע"י תלמידי כ"ק
מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1533 48th Street
Brooklyn, New York
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת נח . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ח חידושים עמ"ס סוכה . . . . . הגאון מהרש"ם מבקרזאן זצ"ל

י חידושים עמ"ס כריתות . . . . . הגאון מוה"ר דוד זאלצער זצ"ל

מדור אגרות קודש

יג מכתב מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטענזאהן זצ"ל אבר"ק לבוב

מדור זכרון לאחרונים

טו ב' תשובות בדיני מקואות . . . . . הג"ר ליב רובין אב"ר ווילקומיר ז"ל

יח בדין הכרזת גשם ע"י קטן . . . . . הג"ר אברהם אבר הערצל ז"ל

מדור מלפול והלכה

כא בענין לכס ומצהב"ע . . . . . הרב מוהרמ"ר שטיינווארציל שליט"א

כד בענין קדושת כהנים . . . . . הרב מוהרר"י קעניג שליט"א

כו בסוגיא דרוב . . . . . ר' יעקב דוד גארדאן נ"י

מדור תפארת בחורים

לא בסוגיא דמעשה שבת אסורה . . . . . חב' אברהם משה שאי נ"י

עולת שבת בשבתו

לה ליקוטים יקדים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת

לח נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מב הערות קצרות בענינים שונים . . . . .

מדור הנאהבים והנעימים

מד בסוגיא דעדל"ת . . . . . חב' מרדכי בארבער הי"ד

מדור זכור ימות עולם

מו קו"ק בדבר הקמת בית חולים לבנ"י בעיר קארלסבאד . . . . .

מח קו"ק בדבר הקמת בית חולים לבנ"י בעיר לובלין . . . . .

נ ברכות והודאות . . . . .

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1981
by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

אבי מורי מו"ה מרדכי אליעזר במו"ה ארי' ע"ה

ציטראנענבוים

נפטר ביום ח"י תשרי שנת תשל"ג לפ"ק

אמי מורתי מרת אסתר בת מו"ה אליעזר וואלאך ע"ה הי"ד

נהרגה עקה"ש ביום ז' אלול שנת תש"ב לפ"ק

אחותי הבתולה ליבא ע"ה הי"ד

נהרגה עקה"ש ביום ז' אלול שנת תש"ב לפ"ק

חותני מו"ה אברהם שבתי (עבער)

במו"ה יעקב יהושע ע"ה הי"ד ענגלענדער

נהרג עקה"ש ביום י"ד אלול שנת תש"ב לפ"ק

חותנתי מרת הינדא בת מו"ה נפתלי חיים הכהן ע"ה

האללענדער

נפטרה ביום י"ז ניסן שנת תשי"ג לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם וחתנם,

ארי' ציטראנענבוים

אנטווערפן

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אמי מורתי מרת שרה מאנדלבוים הי"ד
בת מו"ה מרדכי שטערנפעלד ע"ה
אחי נחמיה הי"ד בן מו"ה אברהם נ"י
אחותי רבקה^{לה} הי"ד בת מו"ה אברהם נ"י
נהרגו עקה"ש ביום ז' אלול שנת תש"ב לפ"ק
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים
הונצח ע"י בנה ואחיהם,
יצחק יהודה (לייבל) מאנדלבוים

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

זקני מו"ה איתמר הי"ד במו"ה איתמר גאלדבלום ע"ה
נהרג עקה"ש ביום י"ז לחודש תשרי שנת תש"ד לפ"ק
זקנתי מרת ניסל ע"ה

* * *

זקני מו"ה משה הי"ד במו"ה יצחק לעזער ע"ה
זקנתי מרת פערל הי"ד בת מו"ה יונה צעהנגוט ע"ה

חתנם מו"ה מתת' מלימאנוב הי"ד
בתם מרת צירל הי"ד וכל יוצ"ח הי"ד

נהרגו עקה"ש ביום אחר
ד' לחודש תשרי שנת תש"ג לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדיהם,
ניסן לעזער ומשפחתו

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת נח

וירח ד' את ריח הניחוח. ובמדרש, הריח ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש, וירח, ריח של חנני' מישאל ועזרי' עולין מכבשן האש. וצ"ב להבין הכוונה. ונקדים דברי האלשיך הק' בפרשתן שמסביר ענין עשיית התיבה, דכתיב את האלקים התהלך נח, כי כל צדקתו לא היתה רק ממנו אל ד' בלבד כביתו ובחומותיו, ולא יצא לישע עמו ללמדם דעת את ד' ולהחזירם בתשובה כאברהם, לכן עשה לו הקב"ה מדה כנגד מדה לרכאו בתיבה י"ב חודש, לומר לו, אתה לא יצאת לישע עמך להישישם ולהרדיכם בעבודת ד' רק נסגרת בתוך ביתך מה שלא עשה אברהם, לכן תסגר תוך התיבה ותצטער, ואשר לא היית רועה ומנהיג את בני אדם, לנדר שינה מעיניך להורפם להישישם ולהטיבם, עתה תרעה בהמות וחיות ותנדר שינה מעיניך להאכילם. וזהו עשה לך תבת עצי גפר, כלו' ל"ך יאתה לעשות תיבה לעומת מרתך. וזהו ג"כ המכוון באומרו בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני כדור הזה, שאתה צדיק בפני כלבד ולא לזולתך, עכ"ר יעו"י"ש. וכן הוא בס' חזן טוב בארוכה בפרשתן, ומפרש בזה אומרו ויולד נח שלשה בנים, מנינא למיעוּטא תלמידים שלא לימד את אחרים ולא הוליד בנים תלמידים, ומביא שם דברי הוזה"ק עה"פ כי מי נח זאת לי, למה נקראו מי נח יען הוא ה' גרמא בנזקין שלא התפלל על אנשי דורו, והקריב את הקרבנות לבסוף, ואם ה' מקריבם קודם המבול ה' מרצה את פני ד' ומציל את דורו, ולכן נקראים מי נח. והטעם שלא הקריב הקרבנות מקודם הוא עפ"י דברי חכמנו"ל (ירושלמי מכות) שאלו למדת הדין חוטא מה עונשו א"ל נפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה חוטא מה עונשו א"ל יביא קרבן ויתכפר, שאלו להקב"ה א"ל יעשה תשובה ויתכפר, הרי רמדת הדין אינה חפץ בקרבן כי אם מרת הרחמים כמאה"כ קרבן לד' ולא כתיב קרבן לאלקים, ועצת התורה ועצת הקב"ה אחד הוא תשובה ע"י קרבן, ונח אחז צדיק דרכו במדת הדין, ומהאי טעמא לא החזירם בתשובה ולא הקריב בעבודם קרבן, כי ה' סובר הנפש החוטאת היא תמות, אמנם אחר המבול כשראה שמחה המבול את כל החי מעל פני הארמה, ה' לבו נוקפו על התנהגותו במדת הדין, ושינה את טעמו למדת הרחמים, ולכן בתחילה כתיב את האלקים התהלך נח, במדת הדין, ואחר המבול הלך במדת הרחמים והקריב תיכף קרבנות לד', עכ"ר.

ויש להסביר הענין, למה באמת התנהג נח במדת הדין מבלי ללמד ולהדריך את בני דורו ולהחזירם בתשובה. ויתכן לומר בזה, דבאמת בתחילה לא ישב נח בהתבודדות רק הוכיח את בני אדם ועבד בכל כוחו להחזירם למוטב, ומהאי טעמא בנה את התיבה ק"כ שנה שיהיו אנשי דורו רואין אותו עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי

ישובו, רק במשך הזמן כשראה שלא הועיל כלום בעבודתו, ולא עוד אלא שהיו הרשעים אורכים עליו להרגו, כמובא ברש"י שבני דורו היו אומרים אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה אנו שוברים אותה והורגים אותו, אז גמר בדעתו כי הואיל שיגיעו לריק וסכנה מרחפת עליו מוטב לו להתבודד ולעבוד את ה' בינו לבין עצמו, ומאז תפס בשיטת מרת הדין והנפש החוטאת היא תמות והסכים על ידו מדה"ר ובא המבול על הארץ.

ובזה יתיישב שינוי לשון הפסוקים שעמדו בו במדרש והובא ברש"י, שבתחלת הפרשה כתיב נח איש צדיק תמים, ואח"כ כתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני, ולא נאמר צדיק תמים. ולהנ"ל י"ל, רתואר תמים יאות למו שמים לבו לקרב בני אדם להשי"ת ולהחזירם בתשובה, כמאה"כ תורת ד' תמימה משיבת נפש, הרי שתיבת תמים מורה על ענין משיבת נפש, להשיב נפשות ישראל לאביהם שבשמים, ולכן בתחילה, כשהי' כל חפצו וישעו להחזיר בנ"א בתשובה, הי' נקרא תמים, אבל אח"כ כשהי' מתהלך במדת הדין, א"ל הקב"ה כי אותך ראיתי צדיק לפני, ולא כתיב כי' תמים.

אולם בצאת נח מן התיבה, חזר בו מדעתו, ותפס דרכו הראשון, שלא להתבודד בינו לבין הקב"ה, רק לעשות פעלים בער אחרים. ועוד הוסיף בו, שהי' מוכן למסור נפשו בעד קדושת שמו ית', ולכך העלה עולות כמובח בצאתו מן התיבה, להראות שמעכשיו החליט בדעתו לעבור את השי"ת כאיתגליא, לפרסם אלקותו בעולם, ולזה הקריב קרבן עולות שהם כליל לאישים, לרמוז על בחינה זו, שהי' מוכן מאז והלאה למסור נפשו בעדו ית"ש.

ובררך זה נלך לבאר דברי המסורה, וירח תרי זימני, וירח ד' את ריח הניחוח, ואירך וירח את ריח בגדיו, וי"ל הכוונה, דאחר שהריח הקב"ה את ריח הניחוח של קרבנותיו הרומוז על החלטתו שמעתה יפרסם ויקדש שמו ית' ברבים אף במסירת נפש ויקרב נפשות תחת כנפי השכינה להחזירם למוטב, באותה שעה, וירח את ריח בגדיו, וכאזו"ל אל תקרי בגדיו אלא בגדיו, שתיכף אז הריח הקב"ה את ריח הבוגדים נגד ית"ש, שע"י השפעתו של נח ישובו מדרכם הרעה, ויעלה ריחם לרצון לפני ד', ע"ד אוז"ל (שהש"ר פ"ב, י"ג) עה"פ והגפנים סמדר נתנו ריח, אלו שעשו תשובה.

והנה ידוע שזה הי' דרכו של אברהם אבינו, שהי' מוכן ומזומן בכל עת ובכל רגע למסור נפשו בעד השי"ת, ולהודיע כי יש אלקים בארץ, ואף כשראה שאין דבריו נשמעין וסכנה מרחפת עליו, הלא הי' בידו לילך ולהתבודד, אעפ"כ הי' מוכן למסור נפשו על קדושת שמו ית' שיפילו אותו לתוך כבשן האש, וכן חנני' מישאל ועזרי' היו יכולין להחביא עצמן, ואעפ"כ לא נמנעו מלקדש שם שמים ברבים ואמרו (דניאל ג') הן איתי אלקנא רי אנחנא פלחין ויכל לשזכותנא וגו' והן לא, ידיע ליהוי לך מלכא, די לאלהך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגור.

וזהו שאמר המדרש, וירח ד' את ריח הניחוח, הריח ריחו של אברהם אבינו

עולה מכבשן האש, וריחו של חנני' מישאל ועזרי' עולה מכבשן האש, שאז כשהקריב נח את העולות שהם כליל לאישים, רמז בזה שמוכן מאז והלאה לפרסם כבוד שמים בעולם במסי"ג, אז הריח הקב"ה ריחו של אאע"ה ושל חנני' מישאל ועזרי', כי נח הגיע אז למדרגתו.

ובדבר האמור נוכל לבאר גם דברי המדרש בפרשתו, וידבר אלקים אל נח לאמר צא מן התיבה, הוציאה ממסגר נפשי זה נח שהי' סגור בתיבה י"ב חרש, להורות את שמך, לתת הודי' לשמך, כי יכתירו צדיקים, יתכללון כי צדיקיא, כי תגמל עלי, שגמלת עלי ואמרת לי צא מן התיבה. והמפרשים נתחבטו בביאורו. ולהנ"ל יתכן, שהרי לפי דברי האלשיך הק' והחן טוב הי' נח מתבודד בינו לבין עצמו ולא התחבר עם בני רורו להשפיע עליהם רכי ר', ורק אחר המבול, נוכח לדעת טעותו, שאין זה דרך הנכון, רק צריכין לסייע לזולתו לקרבו ולהדריכו בדרך התורה והמצות. והנה על מדרגה זו אמרו חכמז"ל (ב"מ דף פ"ה ע"א) כל המלמד את בן ע"ה תורה אפי' הקב"ה גוזר גזירה מבטלה כשבילו שנא' ואם תוציא יקר מזולל כפי תהי', ונודע שענין זה של צדיק מושל ביראת אלקים נקראת מלכות, כי העוז והממשלה בידו לבטל גזירת השי"ת (עיי' נועם מגדים פ' חקת ד"ה ונירם), וזהו כוונת דברי המדרש, שהוקשה לו להמדרש מרוע הוצרך הקב"ה לצוות את נח שיצא מן התיבה, הלא הי' שם כחבוש בבית האסורים, והי' יושב וממתין ומצפה לצאת מן התיבה, אכל הכוונה היא, דהקב"ה אמר לו צא מן התיבה, כלו' צא ממדת התבודדות שלך ומעתה תתחבר עם אחרים ותשפיע עליהם תורה ויראה ותחזירם למושב, ונח הרגיש היטב בזה בעת שהותו בתיבה, שאין הקב"ה מרוצה בדרכו להתבודד כי מהאי טעמא הסגירו, ולכן אמר בתיבה, הוציאה ממסגר נפשי, שיעזרהו השי"ת לצאת מן ההתבודדות שהי' סגור בה עד עתה, רק יפוך מעינותיו חוצה להשיב רבים מעון, וזהו כי יכתירו צדיקים, יתכללון כי צדיקים, שבהדרך זה יתכללון הצדיקים עצמן בכתר מלכות בראשם, לבטל גזירת הקב"ה, ואמר כי תגמול עלי, שגמלת עלי, ואמרת לי צא מן התיבה, שמקודם גמל לו הקב"ה מדה כנגד מרה וציווה עליו ליכנס בתיבה, כדי שירגיש חסרונו, ואח"כ אמר לו צא מן התיבה, להורות לו הדרך הנכון, להתחבר עם זולתו להוכיחו וליישרו ולהדריכו בעבודת ד'.

פני' רחומה!

הקוראים מתבקשים לשלוח רמי החתימה במוקדם האפשרי בלי שום שחיות.

חידושים על מס' סוכה

מהגאון מהרש"ם הכהן זצ"ל אבר"ק ברעזאן¹

במס' סוכה דף כ' ע"ב הישן תחת המטה כו' מעשה בטבי עבדו כו', וברש"י ד"ה מעשה וכו' ועבדים פטורים וכו' וכל שהאשה חייבת עבד נמי חייב, והלשון קשה. וי"ל דכבר נודע פלוגתת רש"י ותוס' עירובין צ"ו אם נשים העושין מצוה שאינן מחויבות אי עוברות על כל תוסף, והמפרשים מקשים על שי' רש"י דס"ל עוברות מהא דקידושין ל"א דא"ר יוסף מריש הוי אמינא מאן דהוי אמר לי הלכה כר"י דאמר סומא פטור מן המצות עבירנא יומא טבא לרבנן דהא לא מפקידנא והא עבירנא, ולשי' רש"י דעוברות על כל תוסף מהו הרבותא, הרי יעבור על כל תוסף, ותי' בישועות יעקב חאו"ח סי' י"ז סק"א דע"כ לא כ' רש"י דעובר על כ"ת כי אם בנשים וכדומה דמחויבות במ"ע שאין הזמן גרמא ולכן בעושה מ"ע שהז"ג עובר על כ"ת משא"כ בסומא דפטור מכל וכל לא שייך כל תוסף.

והנהגה הא דהי' ישן תחת המטה, י"ל בפשיטות, דכיון דפטור יעבור על כל תוסף, (ויעוי' בתוס' בשם ירושלמי), אמנם כ"ז אי עבד חייב בקצת מצות, אבל אם פטור מכל המצות לא שייך כל תוסף כלל כמו בסומא. וזה י"ל ככוונת רש"י, ועבדים פטורים מן הסוכה כו' וכל שהאשה חייבת עבד נמי חייב ממילא שייך כ"ת כיון דחייב עכ"פ במקצת.

ובנוף קו' הישועות יעקב הנ"ל, י"ל דלק"מ לפי שיטת הנוב"י מ"ת א"ח סי' קכ"ב דסומא פטור אף מל"ת, [א"כ לא שייך גבי סומא כל תוסף], ועי' ירושלמי פ"ב דמכות הל' ה' דטעמי' דר"י דסומא פטור מגלות משום דפטור מכל המצות ומוכח כדברי הנו"ב הנ"ל, ועי' בב"ק פ"ו ע"ב ופ"ז ע"א דילוף מקרא דסומא לר"י פטור ממיתת ב"ד ומחויבי מלקות וגלות ושם יליף נמי דפטור מכל הדנינים שבעולם והדר יליף מקרא מהך טעמא דפטור מכל המצות כיון שאינו במשפטים עיי"ש, וזוהו מוכח דגם במצות שב"נ חייב, הסומא פטור שהרי ב"נ נצטוה על הדנינים ורציחה וכדומה, ועפי"ז יש להקשות בהא דחולין צ"ו דאמר דבא טביעת עין עדיף מסימנא דאל"כ האיך סומא מותר באשתו, ולפי"ד הנו"ב הנ"ל ק' הא אף שאינה אשתו מ"מ מותר לבוא עלי' שהרי אינו מצווה על העריות. ויש שרוצים לתרץ עפי"מ"ש המנ"ח מצוה ב' דאף דסומא פטור מן המצות מ"מ באותן מצות שגם ב"נ מצווה גם הוא חייב דאין סברא שיהי' גרע מב"נ, ובאמת ז"א, דהרי מש"ס הנ"ל מוכח להיפוך.

* * *

- (1) חידושים הללו הגיעו אלינו מאת ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב רקחל אנשי ספרד בבארא-פארק, והם בכת"י אביו הרה"ג מוה"ר אליהו זינגער ז"ל שהעתיקו מכת"י רבו הגאון מהרש"ם זצ"ל. וזכרה לו אלקי לטובתה.
- (2) בס' חלקת יואב חאו"ח סוף סי' כ"ז העיר שכבר כתב כן הרמב"ם כעצמו בפ"י המשניות בפ"ב דמס' כלים משנה ז' עיי"ש.

סוכה רף כ"ב, העושה סוכתו בראש האילן או ע"ג גמל כשרה ואין עולה לה כיו"ט ואם עבר ועלה כיו"ט, כ' רש"י ור"ן ז"ל דיצא יר"ח. וק' דנימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ועי' תפא"י שהרגיש בזה, וכ' עפ"י דהש"ך סי' ר"ח. ועי' פלפול קצת י"ל דלכאורה קשה דנימא עדל"ת, ואף דלא הוי בעידנא, מ"מ י"ל עפ"י דהפסקי תוס' זבחים צ"ז דהיכי דא"א בענין אחר א"צ להיות בעידנא, אמנם י"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת. והנה נודע דעת הריב"א דהל"ת נדחה ונשאר רק העשה, וא"כ שפיר ל"ש לומר אי עביד לא מהני, רהא כבר העלה הפ"י סוף גיטין דבעשה ל"ש לומר אעל"מ ודו"ק.

ועד"ז י"ל ג"כ הא דקשה לכאורה לשי' רש"י פסחים ל"ה דמצוה דאורייתא הבאה ע"י עבירה רבנן אמרינן ג"כ מצוה הבאה בעבירה, א"כ קשה אמאי לא פסול הכא משום מהב"ע, ועי' פמ"ג א"ח סי' תרכ"ח במ"ז סק"ג שהק' קו' זו. וי"ל דהנה נודע קו' חתנו של הנו"ב, דלפמ"ש הריב"א דהל"ת נדחה ונשאר העשה א"כ נימא דהוי מהב"ע מכח העשה, ות' לו הנו"ב דסברת הריב"א הוא רוקא לכתחלה אבל בדיעבר בשכבר עבר על העשה אמרינן להיפוך דמאי אולמא האי עשה וכו', ולכן לא הוי מהב"ע. והנה כמו כן בנ"ד הרי הל"ת נדחה, ואף שנשאר העשה מ"מ בדיעבר אם עלה שוב לא שייך מהב"ע.

עוד י"ל בזה, דהנה בגוף רברי רש"י י"ל דהוא משום כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ועי' כה"ג בלח"מ פ"ג מהל' שופר שכ' רלכך צריך תרמב"ם להא דאין בקול דין מעילה ומלל"ג, דאי משום אין מעילה בקול הא עכ"פ מדרבנן לא נהנין והו"ל מהב"ע משום כל דתקון רבנן וכו'. והנה בגיטין ס"ה מבואר דבמילתא שאין לו עיקר מן התורה לא אמרינן כל דתקון כו', וא"כ י"ל דדוקא בטבל שיש לו עיקר מה"ת כ' רש"י דאין יוצא ידי חובת מצה, משא"כ בהא דאין עולין ע"ג האילן דאין לו עיקר מה"ת ככה"ג לא הוי מהב"ע.

ועוד י"ל בזה לפי מה שכ' המפ"י ליישב קו' הרי"ט אלגוי פ"א מבכורות שהק' למה יוצאין פו"ר בולר ממזר הא הוי מהב"ע, ותיצרו דבמצוה שכתבה התורה בפירוש הטעם כגון הכא שכתבה תורה הטעם לא תהו בראה כו' כה"ג לא אמרינן מהב"ע, ועי' במנ"ח מצוה א', וא"כ גבי סוכה ג"כ כתבה תורה למען ידעו דורותיכם, ולכן לא שייך מהב"ע. ומיושב גם קו' התוס' סוכה רף ט'. ובאמת שו"ל עוד לפמ"ש הנוב"י מ"ת חאו"ח סי' קל"ה דבמצוה הב"ע שייך ג"כ סברת מהרי"ט שהוא דוקא היכי שיתוקן האיסור.

* * *

סוכה רף ל' ע"א. אמר להו רב הונא להנהו אוונכרי כו', וברש"י דסתם עכו"ם גזלי ארעתא מישראל נינהו. וכבר נודע מה שתמהו דהא הכא אליבא דר"ה קיימינן רס"ל גזילת עכו"ם אסור מה"ת. והנראה לי בזה, דהנה בתפא"י ר"ל דנימא עדל"ת, אמנם כבר כ' כל האחרונים דבגזל לא שייך עדל"ת דדוקא היכי דהעבירה היא לשמים י"ל דהקב"ה וויתר חלקו כרי שיקיים העשה משא"כ היכי דנוגע לממון חבירו ככה"ג ל"ש עדל"ת. והנה נודע מה שהקשה מהרש"ל

על הרמב"ם שפסק דגזילת עכו"ם אסור בלאו, והרי התורה בכללותה ובפרטותיה רק לישראל נאמרה, ותי' בתשו' ח"צ סי' כ"ו דהלאו הזה אינו משום לתא רידהו רק אנחנו הצטוינו שלא להרגיל את עצמינו לגנוב עייש"ה²). וא"כ חזינן דהכא העבירה היא רק לשמים ולא משום ממון חבירו, וא"כ הרק"ל דנימא עדל"ת, וע"ז פירש"י דגזיל מישראל, ושוב לא שייך עדל"ת, וכתיבון האחרונים הנ"ל.

עו"ל בזה לפי מה שתי' בתפא"י הנ"ל רלא הוי בעידנא. והנה הטעם דעדל"ת צריך להיות בעידנא, כתבו האחרונים דהוא משום גזירה דשמא ימות בנתיים ונמצא שעבר העבירה ולא נתקיים העשה. והנה בתוס' מנחות ס"ח כתבו דגזירת עשה לא גזרינן, וא"כ היכי דאמרינן עשה דוחה עשה א"צ להיות בעידנא, ועי' תוס' פסחים נ"ט, וא"כ לפי המבואר בב"ק קי"ג דר"ה יליף לגזילת עכו"ם מקרא דואכלת את כל העמים והוי לאו הבא מכלל עשה ודינו כעשה ולא גזרינן גזירה, וא"כ א"צ להיות בעידנא, וא"כ קשה דנימא עדל"ת, וע"כ פרש"י דגזיל מישראל, ודו"ק.

חידושים במס' בריתות

מהרב הגאון מוה"ר דוד זאלצער זצ"ל דומ"ץ דק"ק מונקאטש¹
בעה"י יום ו' עש"ק נצבים ששו"ן לפ"ק מונקאטש יע"א.

שוכ"ט וכוח"ט להרב המאה"ג החריף ובקי, משנתו זך ונקי, זך
הרעיון, במיטב הגיון, החכם השלם, אוצר בלום, גן הדסים, מוכתר
בנימוסין, כש"ת מו"ה בנימין וואלף זינגער שליט"א אב"ק בק' סט'
מיקלאש יע"א.

אחרשה"ט. טרם כל שיח בארש שפתי אבקש מנו מכבודו הרמה כי לא
שלמתי את נדרי להשיב לו על קו' במכתבו אשר ערך ביום ב' פקודי דהאי שתא,
ואספדה נא קשט אמרי, הנה בבא מכתבו אז אלי הוי' הדבר נחוץ להשיב על אתר
כידוע לו ובחפזי לא יכלתי לעיין בדבריו היקרים וחשבתי להשיב באיזה ימים
אחרים והנחתי המכתב, אך קרבו אתיו הימים שלפני הפסח אשר שלטולא דגברא
קשה מאתתי' עד אחרי כן כי באתי אל המנוחה ואל הנחלה נעלם ממני אנה
הנחתי מכתבו, וחשבתי כי הנשים בכדיקת כיסי הבגדים השליכוהו בתוך שאר

(1) נולד בשנת תר"כ בעיר סערדאהעלי לאביו מוה"ר מיכאל הכהן זאלצער חתן
הג"ר דוד דייטש זצ"ל. רבו המוכחק הוי' הגאון מהר"ם א"ש זצ"ל. בשנת תר"כ נשא בתו
של הג"ר יוסף שלמה עסטרייכער דיין במונקאטש ונתיישב שמה. משם נסע לעתים
תכופות לכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. בשנת תרל"ח בערך נתמנה לדומ"ץ בק"ק

ניירות, ומאור נצטערתי בחשבי אולי כבודו הרמה יהי' לבו עלי שהקלתי ח"ו בכבודו, וכ"פ עלה בלבי לכתוב להר"ג לכתוב לי פעם שנית, והן עתה עפ"י סבה מצאתי מכתבו, כי שמעתי אומרים בשם הרח"ק אב"ד דק' ראפשיטין כי טוב ללמוד בימים אלה מס' כריתות תענית ר"ה יומא סוכה הוא ר"ת כתר"ס לפני הפורעניות להגן כיום הרין, וגם אנכי מתאמץ ללמד או כולם או מקצתן, ובכלמרי מס' כריתות מצאתי בתוך הגמ' את המכתב אשר בלי ספק הנחתיו אז שמה, ואמרתי ברוך שהחזיר את אבירתי והצילני מבא ברמים לפגוע ח"ו בכבוד ת"ח כמוהו. ועתה באתי.

הנה בהשקפה הראשונה גם אנכי נבהלתי מראות קושיית², אך אחר העיון נ"ל ליישבה רבאמת הי' קשה לי מאור לומר דר"מ ל"ל כלל שיעור רבכא"פ, רלא לישתמיט בשום מקום בש"ס לומר כן, ואדרבה בכל רוכתא אמרו בגמ' שיעור הזה בלי שום חולק, ולמילי רפשיטא כי הוא הלכה למשה מסיני כמו כל שיעורין, ויגעתי ומצאתי בפ' משניות להרמב"ם במשנה זאת והכנתי מפירושו שכך הוא סגנון לשון הגמ', רבאמת גם ר"מ מורה בשיעור כא"פ, רק הכי איבעי' בגמ' ר"מ לחומרא אמר, ור"ל חוץ השיעור מבכא"פ יש עוד שיעור כאכילת קליות, וההכרל ביניהם רבכא"פ יכול להיות אפי' ע"י הפסק שיתחייב, ואם אוכל בלא הפסק כאכילת קליות יכול להיות אפי' כל היום, וחכמים פליגי דגם בלא הפסק צריך שלא ישהה יותר מבכא"פ, או רלמא לקולא אמר ר"מ, ר"ל כי השיעור כוית צריך להיות בלא הפסק, אבל אם הפסיק בין אכילה לאכילה אף רמתחלה ועד סוף לא הי' רק בכא"פ ג"כ פטור, ונפשט בגמ' דלר"מ לחומרא רבלא הפסק גם ביותר שיעור מכרא"פ חייב ושיעור כא"פ שמקובל מהל"מ שחייב הוא בלא הפסק. ולפ"ז בין כך ובין כך הוי לר"מ השיעור בכא"פ, לאחר צד בהפסיק ולחר צד בלא הפסיק, ושפיר קאמר הגמ' זבחים רנבילה אתי' לר"מ לשיעור אכילת פרס, והוא לרעתי נכון מאור בישוב לשון הש"ס ולא יצטרך לומר דר"מ פליג על ההל"מ. אף כי הרב מברטנורה דבריו מגומגמים כאן בפ' המשנה, מ"מ יש להעמיס גם בדבריו פי' הנ"ל.

והנה יען כי אין הזמן גורם לכא באריכות בח"ת, מ"מ בל אמנע להציע לפניו מלתא זוטרתא אשר העירוני בלמרי מס' כריתות בלימוד בלי עיון. דף ו' ע"ב איבעית אימא כרקתני תנא וכו' כל שישנו בסך ישנו בכל ייסך וכו', והקשה תוס' להאי לישנא בהמה וכלים נמי ליגמרי מהכא ולערביניהו וליתניניהו ותרי זמני פטור למ"ל, והניחו בקו'. ויל"ד למה הקשו הך קו' רוקא להך לישנא הא גם לל"ק רמקס רכולם משום דלאו ארס ניהו ק' קו' התוס' דליתניניהו

מונקאטש. נדפס ממנו ס' דברי דוד עה"ת ודברי דוד על פרקי אבות. נלב"ע בער"ה אדר שנת תרס"ח לפ"ק. ד"ז הגיע לירינו מאת ירידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן. ישלם לו ד' כמפעלו הטוב.

(2) עיין כריתות י"ב ע"ב במשנה.

בחדא פטור, ולכאורה י"ל כיון דמלשון הפסוק מ"מ אינם דומין זל"ז דבהמה וכלים אין להם צורת אדם כלל, משא"כ מתים שהי' נקראים אדם תחלה, וכותים יש להם צורת אדם — וגם יש [מציאות] להיות נקראים אדם אם יתגבירו, לכן צריך הברייתא לחלקהו בתרי בבא בדרך ל"ז אף זו, משא"כ להאי לישנא רכולם אינם בסך.

ועד"ז נ"ל לישיב ג"כ קו' התוס' גם להך לישנא, דבבהמה וכלים לא שייך האי טעמא דאינו בסך, בשלמא כותים דיוכלו לסוך יש מציאות דיהיו גם בציווי דסך אם יתגבירו רק עתה אינם בסך לכן אומרים כיון שאינם בסך אינם בייסד, ומתים ג"כ קודם שמתו היו בסך ורק כיון שמתו נעשו חפשי מן המצות אף שהמה נפטרו מ"מ אחרים יוכלו לסוך אותם, ע"ז אשמעי' קרא כל שאינו בסך וכו', משא"כ בהמה וכלים מה שאינם בסך הוא כיון שאינם בעלי פעולה ואין להם שום שייכות בזה וא"כ איך נאמר כיון שאינם במה שאין שום מציאות לא עתה ולא מתחלה ולא לעתיד, לא יהי' שייכי ג"כ במה שיש מציאות אצלם, אע"כ דהטעם בבמה וכלים משום דלאו אדם ניהו גם ללישנא בתרא, כי מזה לא נדי הגמרא ממ"ש בל"ק כי זה הי' אצלם בפשיטות, רק על מתים וכותים אמרו טעם אחר, ובדיוק לשון הגמ' נמצא שכן הוא נכון ודוק.

עוד העירותי בדף י"א ע"ב בתו' ר"ה אמרו לו, כ' דצ"ל שהעידו בבת אחת ראי בזא"ז כיון שהאמינה תורה ע"א הוי דבריו של שני במקום שנים. וק' לי הא התוס' כ' בדיבור זה דצ"ל שהאיש שמעידין בו הוא שותק דאי אמר איני יודע פטור מפסוק או הודע אליו וכו', וא"כ מנ"ל דכאן איירי בב"א דלמא דוקא בגוונא דיבמות בע"א במיתה דהיא אינה יודעת שמת בעלה וחתורה האמינה לע"א הוי כשנים ממילא אם בא אח"כ ע"א אין דבריו במקום א' דהוי כשנים, אבל כאן גם ע"א אינו נאמן אם הנידון אומר איני יודע, רק בשתק משום ראנו מחשבין שתיקתו כחודאה, אבל בכח"ג אם אח"כ בא אחד ואמר לא אכל וג"כ שותק נימא דאגלאי מלתא למפרע דהאי דשתק מתחלה בהגדת הער הראשון לא הי' מחמת חודאה, דהרי שותק גם עתה, וע"כ דשתיקתו מחמת חסרון ידיעה ואגלאי מלתא דגם מתחלה הי' שתיקתו כאינו יודע והוא בכלל ולא שיודיעהו אחרים, וצ"ע לי כעת עד אקח מועד לעיין יותר.

והכל הולך אחר החתום, שוכן שחקים, גוזר ומקים, יכתבהו ויחתמהו בספרן של צדיקים, לחיים טובים ארוכים ומתוקים, כחפצו וחפץ ידירו הרוש"ת בלונ"ח וא"ר,

דוד זאלצער הכהן

אפשר להשיג אצלינו:

כל הקובצים משנת תשל"ח . . . . . 10.	כרך משנת תשל"ח . . . . . 13.
כל הקובצים משנת תשל"ט . . . . . 10.	כרך משנת תשל"ט . . . . . 14.
כל הקובצים משנת תש"מ . . . . . 10.	כרך משנת תש"מ . . . . . 15.

מכתב מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן זצ"ל אבד"ק לבוב⁽¹⁾

כ"ה. אור ליום וא"ו עש"ק ויקהל כ"ד אדר תרי"ז.

שלום וכ"ט אל כבוד הרב המאור הגדול מעוז ומגדל שלשלת היחס
מו"ה בער אופנהיים האבד"ק אבישיטץ נ"י⁽²⁾

מכתבו הגיעני זה ימים ואני טרוד מאד, כי מלבד הטרדות רבות אשר עלי
מעולם ללמד לבני יהודה עם תלמידיי הבחורים המופלגים זה רבות בשנים וגם
להשיב לכל אשר ישאל בדבר אלקים מקרוב ורחוק, אף גם כעת בחורף הלז שמני
אלקים לאבד"ק לבוב והגליל, כי כל נכברי עירנו בחרוני לשבת בראש, והטרדות
רבות מכל צד, כן בהוראות או"ה ור"מ וכתנה וכהנה טרדות, וע"כ לא הי' הזמן
לתת עין בדבריו אף כי ידעתי וזה איזה שנים אשר השבתי לו בעסק בהכ"נ
שרוצים לבנות מחרש, והנה כעת אמרתי לתת עין בדבריו, והנה כאשר עברתי על
כל התשובה נבהלתי מאד שרצה לגבב קולות להקל ביי"ש הנעשה מתפוחי ארמה
עם תבואה חלק כ"ד בו, וכתב שאין בו ב"י (=בל יראה) כלל, וגם האיסור אכילה
אינו רק מדרבנן, ועכ"פ אין בו חומר כרת, ורעדה וחיל אחזוני, ואף אם הי'
כדבריו הלא ברור פרוץ כזה מהראוי לגדור גדר ולעמוד בפרץ שלא יהי' פרוץ
מרובה על העומד, ומה גם כי לא נשאר לנו בעוה"ר מצוה אשר מדרקקים בה
הרבה כמו זו ואם גם בזה ימצאו בקעים אוי לנו כי עוד מעט וישתו יי"ש בפסח כי
לא יחושו על איסור דרבנן, וכ"ז אם הי' הדין כדבריו, אבל במחכ"ת לדבר הזה
יסלח כי נטה הרבה בדבריו ויפה השיב לו הרב מפולין שרמזו, ובלא"ה אין בכל
דבריו ממש, וכאשר עמדתי משתומם והראיתי לאיזה לומדים הרבה הזה כזר
ופלא, אחרי כי מעל"ת נחשב עוד מותר הפליטה רבני הדור המסכימים לר"ת ועוד
מחזיקים בכנף מעיל רבותנו ואבותנו הקרושים התלמוריים. והנה הראה לי אחד
מלומדי למד העלים שומרי ציון [הנאמן] ושם הרפים מעל"ת התשובה הלז בקצת
שנויים⁽³⁾ ונפלאותי מאד אחרי כי ראה מעל"ת כי הרב הגדול הצדיק מוהר"י
עטלינגר נ"י⁽⁴⁾ המח[ב]ר ערוך לגר אבד"ק אלטונא חרה אפו מאד, והשיב לו על
כל דבריו ועוד השאיר הרבה עוללות ואיך רצה עוד מעל' להחזיק בזה, וגם לא
הזכיר כלל מדרכים אלה אשר כבר אמור עם הספר לעין השמש וחשב לעוור
עינים בדברים נקלים ומאד מאד הומה לבי יען כי ידעתי מעל' אשר חומר מנוע

(1) הועתק מכתב"ק והגיע לירינו ע"י ידידנו היקר האבד"ק המופלג והמפואר מו"ה
חיים צבי קופטליץ נ"י מירושלים עיה"ק. ינשאהו ר' על גפי מרומי הצלחות.

(2) הוא בנו של הג"ר חיים אופנהיים. הי' אב"ד בק"ק אבישיטץ ואח"כ בק"ק
דרעניץ. יש אליו תשובה בשו"מ מהר"ק ח"ב סי' כ"א (ונזכרה במכתב זה) ובשו"ת
חת"ס חיו"ד. נפטר ביום ל' כסלו שנת תר"כ לפ"ק.

(3) עיין בשומר ציון הנאמן מכתב ר' ור"א.

(4) ראה אורותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ח' עמוד ט'.

קדוש כמוזכר היחס בספר מי באר מדורו הרב ז"ל⁵) אשר שלח לי למנה, ושם מוזכר מעל' כ"פ, והוא בעצמו למד אצל הגאון הצדיק מוהר"ם סופר ז"ל, ואיך לא ירא לחדש כזאת ואף כי ראה המכשלה הגדולה הזאת הי' לו לגדור המכשלה שלא לקנות אם לא ימכרו, וישראל קדושים הם, וע"כ מאד אבקש הם כי לא להזכיר עוד כדברים האלה כי אין זה מדרך השלמים⁶).

ומדי דברי הומה לבי כי אני הייתי בקארלסבאד בשנת תרט"ו וזה הי' שנה אחרי שהי' מעל'ת בשנה העברה בק"ב, והנה הייתי אז עם השר הגדול הנכבד האברך הצדיק מו"ה שמעון נ"י ראטשילד, והנה הוגר לי כי בשנה העברה שאל השר הנכבד הלז את פי מעל' אם מותר לאכול מהשוחט שם, ומעל' הגיד לו כי מותר לאכול משחיטתו, וגם הוא אוכל, והנה נפלאתי מאור אחרי כי ראיתי כי הי' השו"ב מקלי הרעת איך אכל מעל', וגם התיר להשר, ואז הי' העת להגיד להשר, והי' השר מתקן שישלחו מפראג או משאר קהלות קדושות שוחט ירא ומומחה, והי' התיקון לדורי דורות. ואני ראיתי השוחט הלז, וראיתי כי מלבד הקלות ראש, מה גם כי לא ידע בדיני שו"ב מאומה, וכמעט שלא יכול לקרות בפירש"י על החומש, אוי לנו כי בימינו היתה כזאת, הלזה ררך הקדש יקרא, ושוחט של רבינו יונה ז"ל החסיד, ואני הי' לי שוחט מפה לבוב. גם בשנת תרט"ז הייתי שם, ומאד חשקה נפשי לראות מעל' ולדבר עמו תוכחה מגולה אהבה מסותרת יען כי הוא נין ונכד להגאון מו"ה ברוך ראפפורט אבד"ק פירדא⁷) וכהנה גדולי הדור וגם הוא עוד התילד על ברכי התורה ולמד ושנה הרבה ואיך נקל בעיניו הדברים העומרים ברומו של עולם. אחלי מעל' אשר לא יחרה אפו בי, כי ר' יודע כי מרוב שיחי וכעסי על הזמן ארבר מקירות לבי, הומה לבי על פרצת הדור, ואקוה שיוסף בי אהבה וירא איש נבון וחכם כמוהו לחוס על דברי תורת ד' וחז"ל הנאמנים לשמור אורחות ר' ותורתו לכל יעלה השועל לפרוץ, ובזה יעלה על כמתי אבותיו לתורה ולגדולה כנפשו [ונפש] אוהבו בכל לב המדבר מתוך להבת אש התורה אש תוקר בקרבי.

הצעיר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן אבד"ק לבוב והגליל

בעהמ"ח ספר מפח"י ומ"ג ומ"ע*) ויר שאול

(5) הוא הג"ר רוב בער אופנהיימער זצ"ל מק"ק פרעשבורג. מח"ס שו"ת מי באר יש אליו כמה תשובות בשו"ת חת"ם. נפטר בפ"ב ביום י"ג תשרי תר"י לפ"ק ושמנ"כ.

(6) בשו"ת שואל ומשיב מרמז על מכתב זה, שכ' במהדורא תנינא ח"ד סי' י"ב בסופו וז"ל, ומטעם זה נדחה מ"ש בשומרי ציון בשם רב אחד שרצה להתיר היי"ש שלנו שאינו רק חלק מכ"ד מחמץ, וגם אלי כתב היתר זה ואני גערתי בו, ולפמ"ש כעת ליתא לדבריו וכלו חמץ הוא, עכ"ל.

(7) ראה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ט' עמוד י"ב.

(*) מפרשי הים, ומגן גבורים, ומאירת עינים.

שתי תשובות בדיני מקואות

מהרב הגאון מוה"ר יהודה ליב רובין ז"ל אבד"ק ווילקאמיר⁽¹⁾

בס"ד. ב' ג' שבט תרצ"ג ווילקאמיר.

כבוד רב האי גאון הגאונים סיני סיני ועוקר הרי הרים פאר הרור
מהור"ר יוסף ראזין נ"י הגאב"ד ק"ק דינאבורג.

שלום למר ולתורתו. אחרש"ת. הנני לבקש מאת כ"ג להשיב לי להלכה
למעשה, אצלינו יש מקוה אשר אין לה מים נובעים רק מההר הסמוכה אשר בה
מעין נמשך מים דרך צינור של מתכת לתוך המקוה, וכבר [שמעתי] מאת כ"ג
שביון שבעת ביאת המים להמקוה מחובר המים להמעין כשרה כן שמעתי מפיו,
אך לנקות המקוה עשו בתחתית ע"ג הרצפה נקב וסתמו את הנקב בווינטול
חרשה, וכפי הנראה עשוי הוינטול לאמכטאות מטלטלין והאסיתא מחוברת
להרצפה העשוי מן ביטאן צימענט והברזא מחוברת ע"י שלשלת להרופ, שמא
הוי הויתן ע"י שומאה רבלא הסתמי הוי זוחלין, ואף רהוי מחוברין לקרקע אינם
עשויין לכתחילה לצורך קרקע, ובאמת לרף של נחתומין דלא מהני חיבורן (כ"ב רף
ס"ו ע"א) התם אף כשהוא מחובר הוא משמש תשמיש הראשון, ואפשר דלא הוי
כלי לקבל שומאה.

הנה כגוף דין הויתן ע"י שומאה דעת הרמב"ם ז"ל דרק לענין מי חטאת ולא
לענין מקוה, ודעת הרא"ש בפסקיו ובתשובות כלל ל"א סי' ד' וסי' ה' ראם
הזחילה ע"י נקב לא הוי זחילה, מהך משנה גורד בכלים אף דאי אפשר לסתום
כ"ב שלא יצאו המים קצת בין הכלים וא"כ הוי זוחלין אלא ודאי דכיון דרך
זחילתן לא הוי זוחלין, עוד כתב אפילו בזוחלין לא הוי מה שמעכב זחילתן הויתן
ע"י שומאה, מרגורד בכלים הא צריך הויתן ע"י טהרה, אלא הא דבעי הויתן ע"י
טהרה רוקא מה שממשיך מים למקוה ובוה עושה מקוה, אבל מה שסותם ומעכב
שלא לצאת המים זה לא הויתן, דאינו עושה דבר חרש רק כפי שהי' מקרם, ויעוין
ירושלמי פסחים גבי ק"פ בתנור, והנה לדעת הרמב"ם והרא"ש שפיר כשרה,
אלא לדעת הר"ש והרשב"א שפירשו נוטפין שעשאן זוחלין היינו לעכב הזוחלין
אסור ע"י דבר המקבל [שומאה] משום הויתן ע"י שומאה, יש לחקור שמא הוא
דבר המקבל שומאה ואסור משום הויתן ע"י טהרה.

והנה יש להביא ראי' לדעת הרמב"ם מפ"ו משנה ג' שלשה מקואות שהי'
בכל אחת כ' סאה וירדו שלשה וטבלו ונתחברו המקואות טהרו, וקשה הא

(1) נולד בשנת תר"י. שימש כאב"ד בק"ק ווירז ואח"כ בק"ק ווילקאמיר. ה' מגדולי
הרבנים בליטא. (חתנו ה' הרב הגאון המפורסם ר' יוסף שלמה כהנאמאן ז"ל ראש ישיבת
פוניבזש בבני ברק). נפטר בסוף חשוון שנת תרצ"ו לפ"ק. — שני תשובות הללו הגיעו
לירדנו מאת האחים היקרים הנגידים הנכבדים ר' זאב ור' יעקב יואל סאפפערן יחי
מפארעסט היללם, ניו יארק, מעוזבון אביהם מוה"ר צבי סאפפערן ע"ה. ישאו ברכה מאת
ר'.

החיבור נעשה ע"י אלה האנשים ולא היו הויתן ע"י טהרה, אלא מוכרח דרך לענין מי חטאת איתמר הויתן ע"י טהרה ולא לענין מקוה, ובע"כ צריך לרחוק לשיטת החולקין על הרמב"ם ולומר כך, רהויתן לא מיקרי אלא שקורם לא ה' מ' סאה וע"י רבר המקבל טומאה הביא המ' סאה במציאות כלשון המשנה שיעברו המים, אבל [אם] בעצם המקואות לא נתוספו כלל מים, דק בתחילה ה' כ' סאה ולבסוף כ' סאה, דק הרין אחר שנתחברו מותר לטבול בהם, זה לא מיקרי הויתן, כיון שבמציאות לא נתהוו כלל, אלא עפ"י רין נתכשרה המקוה, וא"כ למה כתב הרשב"א רבזה שסותם הנקב ומעכב הוחילה ע"י רבר טמא היו הויתן ע"י טומאה, הא בזה לא נתוסף בהמקוה שום דבר דהא מקורם ה' מים כמו אח"כ, דק הרין שזוחלין פסולין והוא עושה אותן לאשבורן, מכש"כ משלשה מקואות כ' סאה בכל אחת, וצ"ל דזה לא משום שעושה אותו אשבורן, אלא משום דבלא הסתימה היו יוצאין המים, ולא ה' בהמקוה מים, ובזה עושה אותו מקוה מים והיו הויתן ע"י טומאה.

ובזה יש לומר קושיית הרא"ש מהא דגודר בכלים רהוה אי אפשר לסותמו שלא יצאו המים בין הכלים רק שאינו נראה הוחילה ולכן לא היו זחילה כמ"ש הרשב"א דאם אינו ניכר הוחילה לא היו זחילין, ולפיכך מותר לגדור בכלים משום ראין האיסור משום שמעכב הוחילה, דק רבזה שסותם הנקב עושה שלא יצאו המים ונתהווה מזה מקוה וצריך הויתן ע"י טהרה אף שלעת עתה יהי' שיעור מקוה אבל לאח"ז יהי' המקוה על ידי טמא, אבל בגודר בכלים כיון שבין הכלים יצאו המים ולא ה' הויתן ע"י טומאה, וא"כ בנידן רידן יש שיעור מקוה אף אם הוא פתוח, ולאחר זמן מנקין המקוה וממשיכין מים אחרים, אבל זה דוחק, ויעוין ע"ז נ' ע"ב ויהיו אוקומי אילנא ושרי גיזום אברויי אילנא ואסור, ויש לומר רבהא דחליפין ע"ז אסור ראם נתן לו הע"ז ואח"כ נתן לו הדמים לר' אלחנן אסור ולר"י מותר רהוי כמו בא עלי' ואח"כ נתן לה, אבל אם נתן הדמים ואח"כ משך הע"ז רעת הטור דהוי חליפי, ויעוין תוס' ע"ז ע"א בד"ה שקולו, והוא אם נתן לו הע"ז שלא בהקפה ודאי אם לא ישלם לו צריך להחזיר הע"ז ונמצא רבזה שמשלם לו הדמים נתקיים ונתהווה המקח להכי רעת הר' אלחנן ראסור, ורעת הר"י רהוי רק תנאי בדבר, ואמת כאשר יעבור התנאי נתבטל המקח, ובזה שמקיים עושה שלא נתבטל המקח, אבל לא נתהווה, כרי שנאמר כל שאתה מהוה, כמו שכתב הרא"ש בסתם הנקב ומעכב הוחילה לא היו הויתן, (ועיין בעת קיום התנאי לא בעינן עדים), אבל בנתן מעות קודם ואח"כ משך הוי מהוה ממנו, דזה לא הוי תנאי שיתן לו החפץ, רק גמר קנין כמ"ש תוס' יבמות צ"ג ד"ה קנוי' דהקנין נגמר בהם, ויעוין ע"ז נתן לה ואח"כ בא עלי' לזי בא ליחול עלי' אתנן למפרע ואף באמר מעכשיו, והא דלא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה למאן דאית לי' בגיטין ע"ז שתאכל חזיר, אלא דזה לא הוי תנאי רק תשלומין.

עכ"פ יודיעני דעתו רעת תורה, הנני אינני בכרואתי ד' ירחם עלי בתוך שאר חולי ישראל. ממני המברכו בשיבה טובה,

ליב רובין

בע"ר. יום ו' עש"ק יתרו תרצ"ג ווילקאמיר.

כבוד ידיד ה' וידיד עמו רב האי גאון הגאונים סיני סיני ועוקר הרי הרים פאר ישראל והדרו כבוד מרן מהור"ר יוסף שליט"א ראזין הנאבדק"ק דווינסק. שלום למר ולתורתו.

זה שלא השבתיו מחמת חולשתי שקשה עלי לעיין הרק היטב. והנה ב"ה עתה הוטב מעט מחלתי. וזה אשר חירש כ"ג דלסתום בתלוש אסור משום מעמיד, דבר גדול חירש כ"ג, מלשון הראשונים דאבק וניסתרם מקבלים מיד, והוי האיסור משום שאובין, אבל אין מזכירין טעם מעמיד, בכל אותן מקומות שמצינו איסור מעמיד הוא כגון ב"ב דהתבן והקש אינם יכולים לעמוד בלא התיבה, והתיבה הוא דבר המקבל טומאה אינו יכול להעמיד התבן והוי כמו שאין כאן תבן, אבל כאן קרקע המקוה אינו מעמיד רק המים שבתוך המקוה, אבל דעת כ"ג שגם זה נקרא מעמיד, ועיין ברא"ש ובר"ש על המשנה שוקת אין טובלין בתוכה, שהקשו מ"ש מכלי בתוך כלי שטובלין בה אם יש בה כשופרת הנור, ומאי קושיא התם בלא הכלי טובל במקוה אבל הכא בלא השוקת ליכא כאן מים, ולכאורה בלא"ה נמו לא קשה קושייתם דהתם טובל במקוה והכא טובל בכלי אף שמחובר למקוה, אבל זה לא קשה דהנה הטור פסק דאם קבעו ולבסוף חקקו מותר לטבול בו והקשו ז"ל הא אמרינן רוקא בשאובה דרבנן אבל בכלים אסור מדאורייתא האידך מתיר בקבעו ולבסוף חקקו, ואפשר לומר דמצינו בכמה מקומות דמין במינו אינו חוצץ⁽²⁾ ובריש זבחים אמרינן כהיפך גבי תוכו ולא תוך תוכה, אלא כך, היכא שקפירת התורה שיהי' הדבר על המזבח וחוצץ דבר ואינו על המזבח אז אמרינן מין במינו אינו חוצץ והוי על המזבח אבל היכא שקפירת התורה שלא יהי' דבר אחר שלא יהי' תוך תוכה אז אמרינן מין במינו מחריב והוי תוך תוכה, וכמ"כ הכא גבי שאובין הקפירה שלא יהא תוך כלי שפיר אמרינן אפילו קבעו ולבסוף חקקו הוי כלי, והמים הוא תוך הכלי ופוסל, רק מפני שאובה דרבנן והקילו, אבל לענין טבילה התורה לא הקפירה שיהי' הטבילה לא בכלי, רק הקפירה שיהי' המים מחובר לקרקע, וממילא כשהם בכלי אינם עיקרן בקרקע, לכן בקבעם ולבסוף חקקם האם בקרקע רגם הכלי הוא בקרקע, רק הכלי חוצץ בין הקרקע ובין המים, לכן אמרינן כיון שקבעו ולבסוף חקקו לא הוי חציצה.

וכן משמע מהרמב"ם פ"ו דמקואות ה"ג ניקבה מלמשה כשירה, משמע אפילו לטבול בה שאינה כלי, [ושם בהל' ד'] הלוקח כלי גדול ונקבו וקבעו בארץ ה"ז כשר וכן אם פקק את הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל והמים הנקווים בתוכו מקוה כשר, כיון שבטלו מתורת כלי, ואף אם סתמו בסיד ובבנין, דלא הוי סתימה להיות כלי, ואינו כלי, וקבעו בארץ והוי עיקרו בקרקע דלא הוי חציצה, אבל אם סתמו בסיד ובנפסית הוי סתימה ונקדאת כלי אף שבשעה שקבעו הוי נקב, מכל

(2) בחידושי הריטב"א ביומא דף נ"ח כ' על הא דאמרינן התם מין במינו חוצץ או אינו חוצץ, דקא מיבעיא לי' רוקא לענין קדשים אם חוצץ, ואפי' לרבא דאמר דבמזות אינו חוצץ עיי"ש.

מקום כלי תלוש מיקרי ואם סתמו אח"כ נבטל הביטול לגבי קרקע ופוסל המקוה, כמ"ש הגאון בית מאיר ורע"א, עד שיקבענו בארץ או יבנה, ר"ל לחזור ולבטלו לגבי קרקע, אפ"ה אינו מבואר אם אז כשר לטבול בו, כי אפשר דלא מהני הביטול שעתה היא סתומה ומתחילה היתה כלי רק נקובה ולא מהני עתה הביטול רק לענין שאובין, ומשמע לכאורה דקבעו ולבסוף חקקו מהני לטבול כדעת הטור, והא גבי סוכה פסקינו דמעמירין אותה בכרעי המטה ולא חיישינן למעמיר בדבר המקבל טומאה ותוס' ב"ב בחד תירוץ כתבו דהוי אהל ארעי, ולפי זה אתי שפיר גבי סוכה ור' יהודה לטעמי דרירת קבע, אבל זה אינו, ואפשר ה' לומר דמעמיר אינו פוסל, רק אילו ה' הדבר מקבל טומאה הוי כמאן דליתא, אז פוסל מעמיר, אבל סכך פסול הוי כמאן דאיתא, דהא אויר פוסל בג' וסכך פסול בר' דהוי כמאן דאיתא, רק יש בו פסול, בכי הא לא פוסל מעמיר, וכן נראה דהא שלא בקרקע פסול, הוי מקוה, רק פסולה, וחלוקה מפחות ממ' סאה דלא הוי כלל מקוה, אבל שלא בקרקע הוי מקוה פסולה, ולכן גבי בעל קרי אמרינן בברכות דטובל בכלי אבל לא בפחות ממ' סאה, לכן לא פסול מעמיר.

יעמירני כ"ג על האמת בזה, קשה מאוד לתקן המקוה, אם אולי יש היתר לזה, ובכל תפוצות ישראל יש מקואות כזה שסותמין הנקב בעץ תלוש. ממני המברכו דודש תורתו הגדולה באהבה רבה,

ליב רובין

בדין הכרזת משיב הרוח ומוריד הגשם ע"י קטן

מהרב הגאון מוה"ר אברהם אבר הערצל ז"ל
מ"מ בק"ק פרעשבורג⁽¹⁾

בעה"י.

מעשה בא לירי להסתפק בהאי דינא דאיתא בש"ע אור"ח סי' קי"ד ס"ב, אסור להזכיר הגשם עד שיכריז הש"צ ויאמר בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם וכו'. ונסתפקתי אי נכון הוא שיבוא קטן להכריז לציבור משיב הרוח ומוריד הגשם לפני תפלת מוסף, והצבור יזכירו בתפלתן ע"י הכרזת קטן. — ולפענ"ד דאינו נכון לעשות כן שיכריז קטן, מכמה טעמים.

(1) נולד בערך בשנת תרי"ח. כשהגיע לפרקו נשא אשה בתו של הג"ר יחיאל שלעזינגער מח"ס רברי יחיאל. אח"כ רר איזה שנים בעיר פאקש. בשנת תרמ"ח נתקבל לרב ומ"מ בחברה מחייקי הרת בק"ק פרעשבורג. נרפס ממנו ספרים המפורסמים שפתי חכמים עמ"ס ברכות, ראש השנה, ומגילה. וזה לא כבר נרפס ממנו ס' נחלת אברהם עה"ת. ועוד נשאר ממנו הרבה חיבורים בכת"י וביניהם ספר א' נקוב בשם אוהבי יש. — נפטר ביום י' ניסן שנת תרפ"ח לפ"ק. — תשובה זו קבלנו מאת נכרו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה יהודה מרדכי שמעון לייטנער נ"י מלונדון. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(א) דלשון הש"ע מוכח כן דו"ל, אסור להזכיר הגשם עד שיכריזו הש"צ, ופי' במחצית השקל מה שכתב המחבר בלשון אסור קאי על עיקר הדין, שאסור ליחיד להזכיר קודם שהזכיר ש"צ, (דק מ"ש שיכריז ע"ז לא קאי תיבות אסור כי מה שצריך הש"צ לומר בקול רם משיב הרוח וכו' אינו מצד הדין), וא"כ ש"מ דלא הוי הכרזת משיב הרוח וכו' כהכרזת יעלה ויבא בד"ח שגהגו כן דק להזכיר הציבור שלא ישכחו להזכיר מעין המאורע (וכעין זה מצאתי בס' המטעמים דהיינו טעמא נמי שאין נופלין על פניהם במנחה קודם ר"ח כדי שידעו הציבור שבלילה הוא ר"ח), אבל הכרזת משיב הרוח וכו' הוא מצד הדין, משמע דאין ביד קטן לעשות כן לציבור.

ואין לומר מאחר שכתב הרמ"א וי"א קודם שמתחילין מוסף מכריזו השמש משיב הרוח וכו' כדי שהצבור יזכירו בתפלתן וכן נוהגין, עכ"ל, וא"כ הרי דש"צ לא רוקא אלא השמש יכריזו ושמא ראוי ג"כ קטן, זה אינו דהא באמת דברי הרמ"א הם מרבדי המרדכי בפ"ק דתענית, והמעין במרדכי ימצא שמזכיר רק ש"צ ולא הזכיר שמש, וצריך לפרש ע"כ כמו שפי' הקרבן נתנאל שרמ"א סמך מנהגו על המרדכי דהש"צ לאו רוקא אלא השמש מכריזו שהוא ג"כ שליח צבור עכ"ל הקרבן נתנאל, וא"כ הא דקטן ראוי להכריזו כן, מגין לנו.

(ב) דהא הב"ח הבין דברבי הרמ"א דלדעתו אפילו הזכיר הש"צ בלחש אסור לצבור להזכיר אם לא הכריזו בקול רם וכן משמע סעיף ג' בהג"ה וכן המתפלל בביתו אסור להזכיר עד שיוזכר הצבור, הרי בין להמחבר בין לרמ"א אין הצבור רשאי להזכיר עד שהזכירו לפניהם להזכיר, וזה המזכיר או המכריז או הצבור שהזכירו כבר, הם, המחייבים להזכיר, וא"כ האיך יבוא קטן כמאן דליתא לחייב את הצבור להזכיר.

(ג) אפילו הרא"ש שקאי הרמ"א בשיטתו יעיין בפרי מגדים במקומו הרי הוא פי' טעם שני של הירושלמי למה לא מתחילין בשחרית לפי שאין יכול להפסיק בין גאולה לתפלה עכ"ל, ואם קטן ג"כ ראוי להכריז הרי הדרא קו' לדוכתי' למה לא מזכירין כן בשחרית ע"י קטן, ואין לומר שגם קטן חייב להסמך גאולה לתפלה ואסור לספות לו' בידים לצוותו שיכריז משיב הרוח וכו' ולהפסיק בין גאולה לתפלה, זה אינו דהא פסקינן מפורש בסו' רל"ו דמה שהוא צורך תפלה לא הוי הפסק, ואין לומר היינו רוקא בתפלת ערבית שהיא רשות, דזה אינו דהא ודאי לא עדיף סמיכת גאולה לתפלה דיו"ט מסמיכות גאולה לתפלה של ערבית (ובפרט דשמיני עצרת לפעמים חל הוא להיות בשבת) ועיין סו' קי"א וסו' רל"ו, וא"כ למה לא מכריזין בשחרית ע"י קטן אלא ש"מ דאין ביד קטן לחייב את הצבור להזכיר משיב הרוח וכו'.

(ד) ועוד מאחר שהר"ן כתב על מתניתין ר' יהוד' אומר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג השני מזכיר והראשון אינו מזכיר, וכתב הר"ן והא דנקט העובר לפני התיבה ולא תנא ביו"ט האחרון של חג במוסף מזכירין ולא בשחרית היינו טעמא לפי שאמרין בירושלמי דמכילתין אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ וכו' עיי"ש, ובירושלמי איתא מפורש דבשליח הצבור הדבר תלוי כמפורש

בירושלמי מביאו ט"ז סי' קי"ר על הקושיא ובשליח ציבור הרבר תלוי בתמי' ומתריצין רבזוכרת הגשם בשליח ציבור תלוי הרבר, ופי' הבית יוסף סי' קי"ר היינו לומר שאף הציבור לא יזכירו עד שזכיר הש"צ עיי"ש, וא"כ מאחר שהר"ן למד במתניתין מפורש רינא רירושלמי רי לן להקל כרבתי רמ"א ששליח ציבור העיקר לפני התיבה לאו רוקא אלא ה"ה השמש שהוא ג"כ שליח ציבור כרבתי הקרבן נתנאל, אבל להתיר לקטן שאין ראוי להיות שליח ציבור העובר לפני התיבה להכריז זה אינו נראה כלל וכלל לא.

ומהא רפסקינן כאן הלכה למעשה כר' יהוד' שאמר משום ר' יהושע שאמר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר וכו', נראה לע"ר ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהל' פסולי המוקדשים הי"ג, והענין הוא גרסינן בזבחים דף י"א הפסח ששחטו שחרית ביו"ט שחרית שלא לשמו ר' יהושע מכשיר כאילו נשחט ביו"ט בן בתירא פוסל כאילו נשחט בין הערבים וכו', ופסק הרמב"ם כבן בתירא, וזה לשונו בפט"ו מהל' פסולי המוקדשים הי"ג, הפסח ששחטו בזמנו שהוא יום י"ד בניסן אפילו שחטו שחרית במחשבת שינוי השם פסול וכו', וכתב הראב"ד זהו כבן בתירא ור' יהושע מכשיר עכ"ל, וכתב בכסף משנה שהראב"ד משיג על הרמב"ם למה הניח ר' יהושע דהיא מארי' דגמרא טפי עיי"ש.

ונלע"ר ליישב פסקו של הרמב"ם ז"ל מסוגיא דהכא תענית ג' ע"א, מאימתי מוכירין על הגשמים ר"א אומר משעת נטילת לולב ר' יהושע אומר משעת הנחתו ר' יהוד' בן בתירא אומר בשני כחג הוא מזכיר ר"ע אומר בששי כחג הוא מזכיר ר' יהוד' משום ר' יהושע אומר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג השני מזכיר והראשון אינו מזכיר וכו' האי ר' יהושע אילימא ר' יהושע דמתניתין הא אמר מיו"ט האחרון של חג הוא מזכיר אלא ר' יהושע דברייתא הא אמר משעת הנחתו ותו הא דתניא ר' יהוד' אומר משום בן בתירא העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר, הי בן בתירא אילימא ר' יהוד' בן בתירא הא אמר בשני כחג הוא מזכיר אר"ג בר יצחק תהא כר' יהושע בן בתירא, זמנין דקרי לי' בשמי' וזמנין דקרי לי' בשמי' ראביו והא מקמי דליסמכות והא דבתר דליסמכות עיי"ש, הרי מפורש רפסקינן כאן הלכה למעשה כר' יהושע בן בתירא אף שפליג על ר' תנאים הללו ור' יהושע בכללם אפילו הכי הלכתא כר' יהושע בן בתירא, ולפי"ז י"ל דהרמב"ם סבר התם בזבחים דף סתם בן בתירא הוא ג"כ ר' יהושע בן בתירא. ועוד יש להוסיף דמיידי בתר דליסמכו, והא דנקט בשמי' ראביו ולא נקט בשמי', י"ל מטעם לפי שבר פלוגת' התם במתניתין הוא ר' יהושע וכדי שלא להחליפו עם ת"ק שהוא ר' יהושע נקט סתם בן בתירא (ואולי היינו טעמא נמי כאן דברייתא שתנא ר' יהוד' אומר משום ר' יהושע ששמי' שהוא ר' יהושע בן בתירא, ולכאורה למה לא הזכיר בפירוש ר' יהושע בן בתירא, י"ל הטעם לפי שפליג עם ר' יהוד' בן בתירא שלא להחליפו עם ר' יהוד' בן בתירא נקט סתם ר' יהושע, וראי' לרבנינו לפי שר' יהוד' הוא הוא שסובר במנחות פ"א מ"ה ר'

יהוד' אומר שלא תמעה זר"ד ה"ז, ופי' רבינו עובדי' שררכו של ר' יהוד' לתת סימנים כמו רצ"ך עד"ש באח"ב עיי"ש).

ולפי"ז י"ל שמכאן למד הרמב"ם פסקו דהתם, מאחר שכאן הלכה קבוע לענין הזכרת הגשם כבן בתירא (והוא ר' יהושע בן בתירא) נגר ר' יהושע, הכי נמי התם לענין פסח ששחטו בי"ד שחרית שלא לשמו ג"כ הלכה כבן בתירא נגר ר' יהושע, כנ"ל ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל.

מ"מ בהא סלקינן, ראין מן הנכון שיבא קטן להכריז לפני הצבור במוסף בשמיני עצרת להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם, כנ"ל הלכה למעשה.

ישוב לדברי ר"ח התמוהים מאד ר"פ לולב הגזול

משה דוד שטיינזארציל

רב דקהל בית אפרים

ור"מ דמתיבתא עץ חיים דבאנוב

ברוקלין, ניו יארק

במס' סוכה ר"פ לולב הגזול איתא במשנה לולב הגזול והיבש פסול, ואמרי' עלה בנמ' קא פסק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני בשלמא יבש הדר בעינן וליבא אלא גזול בשלמא יו"ט ראשון לכם משלכם בעינן אלא ביו"ט שני אמאי לא אמר ר"י וכו' משום מצוה הבאה בעבירה אתמר נמי אמר רב אמי יבש פסול משום הדר גזול פסול משום שהיו מהב"ע ופליגא דר"י דאמר ר' יצחק בר נחמני אמר שמואל ל"ש אלא ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול, ע"כ סוגית הגמ'. המבואר מזה דאם גזול פסול ביו"ט שני ע"כ מטעם מהב"ע, דמטעם לכם כשר ביו"ט שני וכן ס"ל כאמת לשמואל דל"ל מהב"ע [לשי' התוס' דוקא במצוה דרבנן]. והנה בר"ח הנרפס בש"ס כתב וז"ל, ואוקימנא והיבש משום דבעינן הדר וליבא גזול נמי ביו"ט ראשון כתיב לכם והאי לאו שלכם הוא ביו"ט שני נמי לפני יאוש רהא אינו שלכם לאחר יאוש משום דהו"ל מהב"ע וכו' ור"י פליג ואמר ה"מ ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני יוצא לאחר יאוש דמתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול, ע"כ. ודבריו תמוהים מאד דאך כתב דביו"ט שני פסול מטעם לכם הא בהדיא איתא בסוגיא דביו"ט שני אין כאן פסול לכם, כמו שהק' המג"י בש"ס שם, וכתב אולי איזה טעות סופר נפל בכאן. והנראה ליישב דברי ר"ח קצת עפ"י איזה הקדמות, דהנה בסוגיין אמר שמואל דיוצא ביו"ט שני דמתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול, והק' הפנ"י מרוע הוצרך ללשון זה ומרוע לא קאמר דלא ס"ל מהב"ע דק הוצרך להרגיש דמתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול ע"ש, והנה בתוס' כ"ט ע"ב ד"ה בעינן הדר וליבא הק' מרוע הפסול דהדר פסול בכל הו' ימים והפסול דשלכם פסול דק ביום ראשון, ותי' במסקנתם דברוראי בזמן שביהמ"ק קיים הו' גם לכם נהג כל ז' אלא דעבשיו בזמן הזה דביו"ט שני הו' רק מדרבנן זכר למקדש אז בעיקר הלקיחה החמירו

חכמים בפסולים כגון לקיחת הד' מינים ולקיחה לכל אחר ואחר וכן בהדר משום הרור מצוה, אבל בחסר ושואל לא תקון, ובגזול פלוגתא בשמעתין דר"י סבור רתקון משום מצהב"ע ושמואל סבור מתוך שיוצא בשואל יוצא בגזול, ע"כ תוכן דבריהם. ולכאורה דבריהם תמוהים מאד מדוע כתב דר"י סבר רתקון משום מהב"ע הלא היו צריכים לומר דר"י ס"ל בגזול פסול ביו"ט שני לאו מטעם לכם אלא מטעם מהב"ע ושמואל לא ס"ל מהב"ע במצוה דרבנן, ולמה הרגישו רתקון משום מהב"ע, וגם מ"ש ושמואל סבר מתוך שיוצא בשואל יוצא נמי בגזול מאי בעי בזה, היו צריכים רק לומר דשמואל לא ס"ל מהב"ע במצוה דרבנן.

והנראה בביאור דבריהם, דסברי רבאמת לר"י נמי אין הפסול מצד מהב"ע רבאמת במצוה דרבנן גם ר"י לס"ל מהב"ע אלא דחכמים הניחו על יו"ט שני קצת מהפסולים של יו"ט ראשון וכתבו דהדר משום הרור מצוה, רבאמת כיון דפסול הרר אינו חסרון בעיקר הלקיחה הי' צריך להיות כשר אלא כיון דבלא"ה יש מצוה של זה א"ל ואנוהו רבכל מצוה בעינן הירוד, ממילא הניחו חכמים הפסול הרר גם על יו"ט שני דמצד זה א"ל ואנוהו לא הי' פסול, דזהו רק לכתחילה, כמו שכתבו בתוס' מקורם, רק כיון דיש רצון השם שכל מצוה יהי' בהירור ואתרוג חסרון הרר פסול ביו"ט ראשון הניחו גם פסול הרר על יו"ט שני. ובזה מיושבים דברי רש"י במתני' דכתב יבש מטעם זה א"ל ואנוהו, ותמהו התוס' דזה אינו אלא לכתחילה אבל בריעבר כשר, והא בגמ' איתא מטעם הרר, ולדבריהם אלו יש ליישב רכונת רש"י דלפיכך פסול גם ביו"ט שני מטעם זה א"ל ואנוהו השאירו חכמים פסול הרר גם ביו"ט שני, וזה נכון. וכן גם בגזול מצד מהב"ע, גם ר"י ס"ל כמ"ש אליבא דשמואל דבמצוה דרבנן אין כאן פסול של מהב"ע, ורק כיון דיש כאן פסול לכם ביו"ט ראשון אע"ג דביו"ט שני לא הי' צריך להיות נוהג מטעם שאינו פסול בעיקר הלקיחה, מ"מ כיון דיש רצון התורה שלא יהי' מהב"ע הניחו החכמים פסול לכם של יו"ט ראשון גם איו"ט שני עכ"פ בגזול, ואשכחן פסול לכם כה"ג בסוכה דסוכה שאולה כשר וגזולה פסולה, וממילא לענין לולב ביו"ט שני הגם ראי' הי' הלכם נוהג כאן כמו בזמן שביח"מ הי' קיים הי' גם שואל פסול אבל לא רצו בזה כיון דאינו פסול בעיקר הלקיחה רק לגבי גזול מטעם מהב"ע הניחו הפסול רלכם. ושמואל סבר מתוך שיוצא בשואל יוצא בגזול, ביאור הדברים, דאין לעשות כזה, דאם רצו להניח הפסול לכם כמו ביו"ט ראשון הי' צריך להיות גם שואל פסול ומכיון שהכשירו שואל א"א לפסול גזול דאין אנו עושים לכם חדש רק לענין גזול בעד יו"ט שני, וא"א לחלקו ולפיכך גם גזול כשר, ודבריהם מזוקקים מאד. נצמח לנו מזה חידוש, דגם ר"י לא ס"ל מהב"ע במצוה דרבנן רק כלולב פסול מטעם לכם דעכ"פ לענין גזול השאירו הלכם, ושמואל סובר דא"א לחלקו, ואם שואל כשר בע"כ גם גזול צריך להיות כשר.

והנה הפ"י תי' על הקו' מדוע נקט הגמ' מתוך שיוצא בשואל יוצא נמי בגזול דלא מקרי מהב"ע כיון דאפשר הי' לקיים המצוה בלתי העבירה דכיון דיוצא בשואל לא הי' צריך לגזלו ע"ש, ולכאורה תמו' מאד הא שואל של"מ גזלן הי'

ואם לא רצו הבעלים ליתנו לו, גם אם ה' לוקחו שלא לגזולו אלא להשתמש בו לפי שעה ג"כ ה' גזלן מדין שואל של"מ, וכמדומה שהעיר כן בחת"ס ובשפת אמת. והנראה ליישב דברי הפ"י עפ"י דברי הנאון בעל ברוך טעם בהנחות אמרי ברוך לחו"מ סי' רצ"ב שכ' דשואל של"מ לא מקרי אינו ברשותו דבעלים ואם הקרישו הבעלים מוקדש, והראב"ד הובא בש"מ ב"ק דף צ"ז כתב דאינו קונה בשינוי והכל מצד דאינו נתפס על החפץ שם גזול מכיון דאינו נוטלו להפקיעו מבעלים אלא להשתמש בו לפי שעה אע"ג דדין גזלן עליו מ"מ עדיין מקרי ברשות הבעלים, א"כ נמצא כמו גבי סוכה גזולה כיון דרקע אינה נגזלת לא חל שם גזול על הסוכה, אע"ג דבוראי מי שדר שם שלא ברשות הבעלים עובר, מ"מ כיון דלא נתפס שם גזול על החפץ אין כאן אפי' חסרון דמהב"ע, דמהב"ע הוי דוקא כשהל שם פסול בהחפצא אבל אם העבירה דק בהגברא אינו מהב"ע, כן ביארו האחרונים דברי הריטב"א שם דף ל"א, עכ"פ חזינן משם דאע"ג דבשעה שעושה מעשה המצוה נעשית בעבירה, מ"מ כיון דלא חל שם פסול גזול על החפצא יוצא, א"כ ה"ה הכא אם ה' נוטל הלולב שלא ע"מ לגזולו אע"פ שיש עליו דין שואל של"מ גזלן מ"מ כיון דהחפץ מקרי עדיין ברשות הבעלים ולא נתפס עליו שם גזול עדיין, א"כ ה' יכול לצאת בו, ומה שנוטלו ע"מ לגזולו זה אינו צריך להמצוה כיון דשואל כשר וא"כ א"ש דברי הפ"י, ודו"ק כי נכון הוא בס"ד.

וע"פ הצעות אלה נוכל להבין דברי ד"ח, דס"ל דביו"ט שני נמי שייך לכם אבל לא לעגין שואל רק הדין גזול משום מהב"ע כמו שביארנו בדעת התוס', דמצד דיש סברא של מהב"ע נתנו חכמים על יו"ט שני ג"כ הפסול גזול מצד לכם, והא דהוצרך לזה ולא אמר מטעם מהב"ע כסדרת הפ"י, דאם לא ה' כאן פסול לכם, מצד מהב"ע גרידא א"א לפוסלו, דכיון דהעבירה לא נצרך להמצוה דה' די אם ה' נוטלו דק לצאת בו ולא לגזולו, א"כ מה שגזולו אין שייך להמצוה ואין כאן פסול מהב"ע, אבל מכיון שיש רצון התורה שהמצוה לא תיעשה ע"י עבירה, נתנו חכמים על יו"ט שני ג"כ הפסול גזול מצד לכם וזהו הכוונה בתחלת דבריו, והא דכתב דלאחר יאוש פסול מטעם מהב"ע זה ג"כ נכון, מכיון דכבר יש כאן פסול לכם על גזול, ונמצא דנצרך להמצוה שיסתלק שם גזול, ואם לא ה' פסול זה, שוב הוי מהב"ע, דהוא ס"ל כר"ת דגם אחר קנין שייך מהב"ע, אבל זה רק אם יש כאן פסול דלכם על גזול ונמצא דהקנין של יאוש הבא מהגזילה נצרך לו לצאת, א"כ שוב הוי מהב"ע. ונמצא דצריך לשני הדינים, דמצד מהב"ע גרידא לא ה' נפסל, דק משום דכיון דיש סברא של מהב"ע מה"ת נתנו חכמים דין דלכם של גזול גם על יו"ט שני, ומכיון דיש כאן הלכם של גזול אז אף אם קנהו קנין נמור ע"י גזילה ויאוש, מ"מ מכיון דעכשיו בכדי לצאת הוצרך להגזילה ויאוש, שוב מקרי דהמצוה באה ע"י עבירה, ופסול מצד מהב"ע, והא דלא כתב כן ר"ח גם על יו"ט ראשון, משום דביו"ט ראשון הוי זה פשיטא מכיון דבאמת בעינן שיהי' שלו ומה דנעשה שלו ה' ע"י הגזילה בוראי מקרי מהב"ע, אבל ביו"ט שני גם אם לא ה' שלו ה' יוצא אם לא ה' גזולו, אלא מכיון שגזלו ונתפס עליו פסול גזול הוצרך לקנותו,

וע"ז הי' מקום לימור דל"מ מהב"ע לפיכך כתב דלר"י גם זה מקרי מהב"ע, אבל לא לשמואל דמתוך שיוצא בשאול, נמצא כיוון דבעצם לא הי' נצרך לו הקנין זולת הגזילה מקודם שוב לא מקרי מהב"ע אבל הך דפסול מצד תק"ח לכם דגזול גם ביו"ט שני ס"ל לר"ח דגם שמואל מודה לזה. אלא דחולק רק בפרט זה, דלאחר יאוש לא נעשה מהב"ע ביו"ט שני, ומכיון דבעצם לא נצרך שיהי' שלו, אע"ג דלאחר שחל שם גזול בעינן שיסתלק שם פסול זה כדי שיוצא בו, מ"מ כיון דלא בעינן שיהי' שלו ממש אין שייך על זה פסול דמהב"ע אבל ביום ראשון גם שמואל מודה דשייך מהב"ע גם לאחר יאוש ורו"ק.

אלא דק"ל ע"ז, א"כ מאי מקשי' בגמ' על שמואל הגזול והיבש פסול הא שאול כשר אימת אי ביו"ט ראשון גם שאול פסול ואי ביו"ט שני גם גזול כשר, ולדברי ר"ח מאי קשיא הא גם שמואל מודה דביו"ט שני קודם יאוש פסול מצד לכם דגזול שתקנו אלא רק לאחר יאוש ס"ל דאין כאן מהב"ע וא"כ מאי ק"ל, וצ"ע ורו"ק. ולהסביר קצת יותר, דלר"ח אין די לומר כסברת התוס' דמשום מהב"ע תקון דלפסול מצד לכם, דזה דוקא לשיטתם דבמצוה דרבנן לא מפסיל מצד מהב"ע, אבל כיון דרבינו חננאל ס"ל רבאמת פסול מטעם מהב"ע לאחר יאוש, א"כ מנ"ל דקודם יאוש פסול מצד לכם דלמא ג"כ מצד מהב"ע כיון דס"ל דגם במצוה דרבנן שייך מהב"ע, וע"כ דס"ל כסברת הפ"י דכיון דשאול כשר ולא הי' צריך לגזולו א"כ אין כאן פסול מהב"ע דלא הי' נצרך להמצוה, ואע"כ טעם הפסול דמשום מהב"ע תקנו לכם דגזול, ועכשיו שקנאו ביאוש צריך להסיר הפסול, על זה שייך שפיר מהב"ע, ועל פרט זה פליג שמואל, דרק אם בעינן שיקנה אותו, אבל אם לא בעינן שיקנה אותו, רלא בעינן לכם, ודק להסיר הלכם דגזול, מצד זה ל"ה מהב"ע ורו"ק.

בענין קדושת כהנים

חיים ישעי' קעניג

אבד"ק יאקע

כעת בדוקלין, ניו יארק

(א) חזות קשה ראיתי במהרש"א זכחים דף קט"ז ע"ב ד"ה תרי עולמי גולאי וז"ל שם, ונראה שדקרק ויטול ב' נערים ולא קאמר סתם עובדי כוכבים מהאי טעמא דקאמר שלא היו בנעירותם עדיין משתמשין למלאכת הריוט דמהאי טעמא אסור להשתמש בכהן, ע"כ. תמוה מאד ואנחנו לא נדע מאין לקח ארונים המהרש"א טעם זה, כי לא הערה מקורו. וגם לכאורה הוא גדר הירושלמי והמדרכי מובא ברמ"א סוף סי' קכ"ח באו"ח שהטעם הוא כמועל בהקדש ועיי"ש בשו"ז ס"ק ל"ט בשם הר"י פיסר דמחילה מהני עיי"ש הטעם, ושיטת הסמ"ג דבשכר שרי' ועיין במגן גבורים שהאריך בזה, ורעת המקנה (קדושין דף כ"א) הוא דכהן מותר להשתמש בכהן אחר עיי"ש וכ"ה במחצית השקל סימן הנ"ל ס"ק ע"ה,

ועיין בישועת יעקב שחולק עליו וגם חולק על הפוסקים דס"ל דמחילת כהן מהני, וכן העלה בשו"ת כתב סופר האו"ח סי' ט"ו דלהשתמש בכהן אסור מדאורייתא גם בזה"ז אפילו כהן בכהן אחר ותפס לעיקר טעם הירושלמי הנ"ל דהטעם משום מעילה ולהג' מיימוני לא מהני אפילו כשקבל שכר ולסמ"ג הנ"ל מותר, ועיין במשנה למלך פ"ג מהל' עבדים הל' ה' שהביא בשם הריב"ש דבכהן שאינו מיוחס אלא כהני חזקה מותר להשתמש בהם וכן בכהן עם הארץ, לפי"ז מאי דאמרינן דאין כהן עבד עברי נרצע מיירי בכהן ע"ה עיי"ש, ועיין בברכי יוסף סי' הנ"ל שאסף השיטות והעלה דאין להשתמש בשום כהן אף בכהן ע"ה משום מעילה, רק כשנותן שכר עבורו כסברת הט"ז. הרי לך שכל הפוסקים הנ"ל תפסו לעיקר כרעת הירושלמי דהטעם הוא משום מועל בהקדש, דאי לטעם המהרש"א הנ"ל, בוודאי לא מהני מחילתו וגם קבלת שכר לא מהני, דעיקר הטעם הוא משום כבודו של מקום שאין כבודו להשתמש באדם שמשתמשין בו למעשה הריוט כמובא שם בגמ' רומי' דמזבח מה מזבח שלא השתמש בו הריוט אף עצים שלא השתמש בו הריוט.

ולחומר הנושא הי' אפשר לומר דהטעם של המהרש"א הוא רק בשעת הבית או בשעת היתר הבמות, משום דאז נצרכין הכהנים לעבודה, אבל לא בזה"ז שאין כאן עבודה. — אבל יש להעיר מגמ' פסחים (דף ע"ב ע"ב) רתומה איקרו עבודה, דתני' מעשה בר' טרפון שלא בא אמש לבהמ"ד וכו' עד שאמר לו עבודה עבדתי, א"ל וכי יש עבודה בזמן הזה וא"ל נאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש ע"כ, וזה שייך גם כשאין בהמ"ק קיים, אם כי יש ליישב זה, אבל בעיקר קשה כי חז"ל חששו למהרה יבנה בית המקדש משו"ה אסרו יום הנף עיין בסוכה, בר"ה, ומנחות, אם כי במס' תענית ל"ב וסנהדרין דף כ"ב אמרו, אמר אבבי כמאן שתו כהני חמרא האירנא כמאן כרבי מכלל דלרבנן אסרו מ"ט מהרה יבנה בהמ"ק ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא ע"כ, וי"ל לכאורה דהמהרש"א הנ"ל שם בזבחים כתב זאת לשיטת רבי, אשר רש"י כתב שם בד"ה רבי אומר, דלשמא יבנה לא חיישינן עיי"ש, אבל כל הראשונים חולקים על רש"י ובראשם הרבנו חננאל וס"ל בפירש תקנתו קלקלתו שאמר רבי' הוא משום שנתקלקל ידיעתו בבית אב שלו הותר שאפילו יבנה בהמ"ק פתאום אינו משמש עד שיחי' בית דין של כהונה ויקבעו באיזה יום ישמש ועד אז יפוג יינו, וקל להבין שזה הטעם לא יעלה ארוכה לכהן ששימש להדיוט משום שזה הפסול ישאר בו לעולם, מה גם שהמהרש"א מרוויל ידי' משתלם לי' שכתב שם בתענית י"ז ד"ה רבי דלשמא יבנה חיישינן כי תפס כנראה לעיקר שיטת רבינו חננאל הנ"ל רק דעיקר הוא משום דאינו מכיר במשמדתו ובית אב שלו ושמא אינו כהן כלל דיש הרבה ספיקות עכ"ל ומשו"ה אין להחמיר עליו מלשותות יין ע"כ. העולה מזה דהיכא שאין כאן ספיקות הרבה כמו בפסול השתמשות בכהן בוודאי אסור גם בזמן הזה וגם בשכר, וגם מחילה לא שייך להתיר משום זה, ויש להאריך עוד, אבל אין מקום האסף פה, ומצוה ליישב. ובפרט חידוש גרול שלא מצאתי שיובאו דברי המהרש"א הנ"ל בשום מקום.

שוב עלה ברעתי, כי למסקנת הנמ' בתענית אליבא דר' אשי שאמר שתויי דמחלי עבודה גזרו בהו רבנן פרועי ראש דלא מחלי עבודה לא גזרו בהו רבנן וכו', א"כ אפי' לשיטת המהרש"א דאין להשתמש בכהן משום דבעינן דומי' למזבח שלא השתמש בו הדיום, אבל מ"מ בוודאי לא מיחל עבודה א"כ בזמח"ז דאין כאן עבודה לא גזרינן כהנ"ל, אבל האמת יורה דרכו שכוונת המהרש"א הנ"ל הוא על זמנינו, שכתב וז"ל, "דמהאי טעמא אסור להשתמש בכהן", שזה מורה בפירוש כוונתו שאף שלא בפני הבית אסור, דאם הי' כוונתו רק בפני הבית הי' לו לכתוב, "מהאי טעמא הי' אסור" כמובן, וצע"ג לפי דעתי.

(ב) אנכ הנני לרשום מה שקשה על מהרש"א סוטה דף מ"ו ע"ב ד"ה ושמאל אמר, שכתב שם שנתעברו אמן באיסור תשמיש המטה שהוא כ, "לאו" ביוה"כ, והוא תמוה הלא לרוב הפוסקים החמשה ענויים הם מדרבנן כמבואר בתוס' יומא ע"ד ד"ה דתנן, אלא אפי' לשיטת הפוסקים דס"ל דהוי מדאורייתא מ"מ אינו בלאו רב מרבוי דשבתון, כן מבואר להדיא בנימוקי הר"ן בפרק יוה"כ עיי"ש, א"כ לאו מנ"ל להמהרש"א, וצ"ע.

בסוגיא דרוב

יעקב דוד גארדאן

חבר כולל עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במסכת חולין דף יא. מנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר דובא, ובתוס' ד"ה מנא הקשו כיון דאמרינן זיל בתר חזקה לעיל דף י: ממילא רובא וחזקה רובא עדיף. ותי' דלרב אחא בר יעקב בעי דלא קים לי' חזקה מקרא. ופי' מהרש"א דיליף חזקה מהלכה ואין דנין ק"ו מהלכה. ובאמת הרשב"א בחידושו כתב דהא דראב"י דרחה הלימוד דחזקה מקרא הוא רק דיחוי בעלמא ולפי האמת מורה להלימוד דויצא הכהן מן הבית. ולפי"ז לא יתכן תי' התוס'. ועוד תי' התוס' דילפינן מפרה אדומה דאיכא חזקת טמא כנגדו, ובס' לב ארי' הקשה דלפי מ"ש התוס' לקמן ד"ה אתיא מפרה אדומה דחזקת טמא עומד כנגד החזקה שאינה טריפה דפרה בת שתיים וחי' יותר מי"ב חודש, ממילא אוקי חזקה כנגד חזקה וכמאן דליתנהו דמי ותו ליכא ראי' דרובא עדיף מחזקה. ותו קשה דלכל הני אמוראי חוץ מרבא בר רב שילא דיליף מפרה אדומה מאי איכא למימר.

ובפלת' סי' ל"ט אות כ' הקשה עוד קשיא על סוגיין דאמאי לא פשטינן דאזלינן בתר רובא מהא דמותר לשנות חלב כמו דרשנין בבכורות דף ו: מארץ זבת חלב ודבש ולא חיישינן דלמא חלב טריפה הוא, ולכאורה זה הלימוד פשוט הוא יותר מרישא של עולה ושאר ילפיתות דסוגיין.

ונ"ל לתרץ קושיות התוס' וקושית הפלתי, בהקדם מה שהקשה הרשב"א בחידושו דף עג. דהאיך רוצה לפשוט בסוגיין דאזלינן בתר רובא מכל הנך ראיות,

הא הרמב"ם סובר ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא ומשו"ה לא חיישין בכל הנך, ולא משום רובא, ומזה הוכיח הרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא. ובטורי אבן באבני מלואים למס' חגיגה דף ד. תי' קושיא זו דבכל הנך ראיות איכא חזקת איסור כדאמר רב הונא דף ט. דבהמה בחי' בחזקת איסור עומדת ופירש דש"י שם דהיינו איסור אבר מן החי. או איסור אינו זכוח כמו שפירשו התוס' בביצה כה. ובפסחים לו. והרמב"ם סובר כרש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור ממילא מחזיקין מאיסור אמ"ה לאיסור טריפה, והיכא דאיכא חזקת איסור או מורה הרמב"ם דסר"א לחומרא, ושפיר מוכיח הנמרא דאזלינן בתר רובא. אבל הרשב"א לשיטתו שפיר הקשה, דביכמות דף ל: ביאר הרשב"א דדוקא מאיסור אבר מן החי לנבילה מחזיקין דאי לא עשה מעשה שחיטה הי' סוף כל סוף נכנסת לאיסור נבילה וכיון שיש ספק בשחיטה או מחזיקין לאיסור נבילה, כמו דלא שחט כלל, ובשו"ת כתב סופר חיו"ד סי' מ"ד (ובבינת אדם) הוסיף דלפי זה לא מחזיקין מאבר מן החי לאיסור טריפה דאי לא שחט לא יכא איסור טריפה ממילא, ולפי"ז בסוגיין ליכא חזקת איסור דהא לא מחזיקין לאיסור טריפה והוי רק ספק בעלמא, ומש"ה הקשה להרמב"ם דסובר סר"א לקולא. אבל הרמב"ם עצמו סובר מחזיקין מאיסור לאיסור אפילו לאיסור טריפה כמ"ש בטורי אבן הנ"ל.

ולפי תי' הטורי אבן יש ליישב קושיא עצומה על הרמב"ם בענין שעיר המשתלח, דהרמב"ם פסק בהלכות עביו"כ פ"ה הי"ח דשעיר המשתלח טריפה פסול דכתיב יעמד חי וטריפה אינה חי'. והקשה להם משנה מסוגיין דיליף ראב"י דאזלינן בתר רוב מהא דכתיב ולקח את שני השעירים שיהו שניהם שוים ושעיר המשתלח טריפות פוסל בו דאין הנורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם ולשם ודאי טריפה פסול ולא הי' מניע למחצית ההר עד שנעשה אברים אברים ולא הי' יכול לבדוק בסימני טריפות אלמא דאזלינן בתר רובא. חזינן מהכא דטעמא משום דאין הנורל קובע אלא הראוי לשם, ואמאי שבק הרמב"ם טעמא דנמרא, ותפס בטעם חדש דיעמד חי. ותי' המשנה למלך דצריך קרא דיעמד חי היכא דנשדפה אחר הנורל דאז לא שייכא טעמא דנמרא. ועל זה קשה דא"כ אמאי לא נקט הנמרא פסוק דיעמד חי כיון דזה הלימוד הוא מן המובחר דכולל בין לפני הנורל בין לאחר הנורל.

ולפי הנ"ל דלהרמב"ם דסובר סר"א לקולא והא דיליף מהני אוקימתות דאזלינן בתר רובא משום דאית בהו חזקת איסור, יש לומר דשעיר המשתלח שאני, דבשלמא בכל הנך דשייכא למזבח כמו עולה ופסח וכדומה (ואפילו פרה אדומה קאמר הנמרא דקרי' רחמנא חטאת) שייכא בהו חזקת איסור אבר מן החי דלנבי המזבח בעינן דברים המותרים לישראל דכתיב ממשקה ישראל ממילא מחזיקין מאיסור אמ"ה לאיסור טריפה וספיקא לחומרא, וע"כ ראי' דרובא מהני, אבל בשעיר המשתלח דלא שייכא למזבח מידי לא איכפת לן איסור אבר מן החי, ודוקא איסור טריפה דגלי לן רחמנא פוסל בו, ממילא לא שייך לומר ב' מחזיקין מאיסור לאיסור, דאיסור אמ"ה לא מעלה ולא מוריד, וממילא ליכא חזקת איסור והוי כמו סתם ספיקא דעלמא, והדרא קושיות הרשב"א דלזכותי דספיקא דאורייתא לקולא ומאי ראי' דאזלינן בתר רוב.

ובאמת קושיא זו הוא רק אם ילפינן איסור טריפות מפסוק יעמד חי דאז הוי מיעוט פרטי לגבי שעיר המשתלח, וקשה כנ"ל, אבל אי ילפינן איסור טריפות מסברא דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם אז השעיר לעזאזל צריך להיות ראוי להקריב לשם על גבי המזבח, ואז ודאי שייכא איסור אכר מן החי כיון דמקריבין אותו לגבי מזבח, וממילא מחזיקין מאיסור אמ"ה לאיסור טריפה ולא אמרינן ספיקא לקולא, ואף השעיר המשתלח פסול כיון דלא ראוי לשם דהא מחזיקין מאיסור לאיסור, ממילא אין הגורל קובעו דספיקו לחומרא מכח חזקת איסור, וע"כ מוכח דאזלינן בתר רוב, ורוב בהמות אינן טריפות. ולפי"ז הרמב"ם והגמרא נקטי כל חד מה דצריכא ל', דהגמרא רוצה לחוכיח דאזלינן בתר רוב א"כ מקרא דיעמד חי אין ראוי, ראפשר הטעם משום ספיקו לקולא, ומש"ה נקט הטעם דאין הגורל קובע רק אי ראוי לשם ואז מוכח הטעם משום רוב כנ"ל, אבל הרמב"ם בהלכותיו דלא עסיק בענינא ררוב דוהו סברא ידוע מהנך אוקימתות, ממילא נקט תקרא דיעמד חי דמזה מוכח ראף לאחר הגורל פוסל בו טריפות, ולהלכה זה הוי חידוש יותר מלימוד דגמרא, ומתורץ קושיא הנ"ל.

נחזור לענינינו, לתרץ מה שהקשה תוס' דאמאי לא יליף מהא ררובא וחזקה רובא עדיף, די"ל לשיטת הרמב"ם דכל הנך ראיות דסוגיין ע"כ איירי דאית בהו חזקת איסור ואעפ"כ אזלינן בתר רובא, ומזה מוכח דרובא וחזקה רובא עדיף דמתיר כנגד חזקת איסור, אבל כל זמן דלא ילפינן מהנך ראיות לא הוה אמרינן מסברא דנפשי' דרובא עדיף. ולפי"ז לק"מ קושיות התוס', דדבר זה גופא דרובא עדיף, נמי יליף מהנך אוקימתות, אבל תוס' לשיטתו שפיר הקשה, דתוס' בביצה כה. ובפסחים לו. סוברים דאין מחזיקין מאיסור אכר מן החי לאיסור נבילה רק מאיסור שאינו זבוח, ולפי דבריו כ"ש דלא מחזיקין לאיסור טריפה דגם הרשב"א מודה לזה, ולפי"ז כל הנך אוקימתות דסוגיין לית בהו חזקת איסור (וע"כ סובר התוס' כרשב"א דספד"א לחומרא), וליכא למילף מינ' דרובא וחזקה רובא עדיף דהא ליכא חזקה, וע"כ הא דאמרינן דרובא עדיף הוא מכח סברא, ואי סברא הוא, שפיר הקשה התוס' דאי כבר ידעינן דזיל בתר חזקה כ"ש דאזלינן בתר רובא, אבל הרמב"ם לשיטתו דאיכא הכא חזקת איסור, לק"מ.

ולפי הנ"ל יש ליישב קושיות הפליתי דהקשה אמאי לא יליף דאזלינן בתר רובא מהא דמותר לשתות חלב ולא חיישינן דלמא חלב טריפה הוא, רתנה כ' בשב שמעתתא שמעתא ה' פדק ט', ויותר מפורש בשו"ת כתב סופר חיו"ד סי' מ"ד, דאפילו אי אמרינן מחזיקין מאיסור אכר מן החי לאיסור נבילה אבל בחלב לא אמרינן הכי משום דהתורה התירה בפירוש וגילתה דלא שייך איסור פורש מן החי דאי לאו קרא הוה אסרינן לחלב משום דפורש מן החי כמבואר ביו"ד סי' פ"א וגם הובא בס' פ"ז ש"ך ס"ק ט' (ואיסור אינו זבוח ודאי לא שייכא ב') דהא מותר אפילו בלא שחיטה ואפילו בחלב כתב החת"ס בחי' לחולין קג. דלא שייך בו איסור אינו זבוח כיון דאין השחיטה מתירו) ומש"ה כתב הכ"ס דאע"ג דאנו מחמירין בבדיקת הריאה אבל לענין חלב אין אנו חוששין דלמא הריאה טריפה דלית ב' חזקת איסור. היוצא לנו מזה דבחלב ליכא חזקת איסור, ולפי שיטת הרמב"ם רסד"א לקולא ושקלא וטריא דסוגיין הוא באופנים דאית בהו חזקת

איסור דמחזיקין מאיסור לאיסור ולא אמרינן ספיקא לקולא, וממילא מוכח דרוב מהני, ממילא מתורץ קושיות הפלתי, דכיון דבחלב ליכא חזקת איסור הוה כמו שאר ספיקא דאורייתא אי הוה טריפה או לא, וממילא אמרינן ספיקא דאורייתא לקולא ולא שייכא מירי לרוב.

אבל יש לשדות בו גרנא דידוע מה דאמרינן במס' בכורות ו: ובמס' נדה ט. דרם נעבר ונעשה חלב ומש"ה קאמר בבכורות דחלב חידוש הוא דאי לאו דשריא התורה בפירוש הוה אסרינן משום דאתיא מרם, א"כ אמאי לא אמרינן חזקת איסור מחמת הדרם כיון דהרמב"ם סובר מחזיקין מאיסור לאיסור ה"ה מאיסור דם לאיסור חלב טריפה, וא"כ הדרא קושיות הפלתי לרובתי דגם בחלב איכא חזקת איסור ואמאי אינו פושט ממלתא רפשיטא דהיינו חלב, אבל באמת לק"מ דהנה שם בנדה ט. שנוי דבר זה בפלוגתא, דר' יודא ור"א סוברים איברי מתפרקין ונפשה אינה חוזרת עד כ"ד חדשים ור' מאיר סובר דרם נעבר ונעשה חלב, והרמב"ם פוסק בהלכות משכב ומושב פ"ד ה"א כהני תנאי דאברי מתפרקין, והנו"ב במדו"ת חיו"ד סי' ל"ה מפרש דלמ"ד זה החלב לא בא מרם כלל, ואפילו להחת"ס בחידושו למס' שבת רף קמג: דמפרש דגם למ"ד דאברי מתפרקין החלב בא מרם אברים ניהא כמ"ש החת"ס שם דרם האברים כל זמן דלא פירש מותר ומשו"ה לא הוי חידוש מחמת דם למ"ד זה כמ"ש בבכורות ודוקא כרם נדה דכנוס בדרם מקדם ואסור מחמת דם אז הוי חידוש דהחלב מותר. ממילא לשיטת הרמב"ם לא הוי בחלב זה חזקת איסור מעולם, דפוסק כתנאי דאברי מתפרקין, וסוגיין אתיא כהלכתא ומשו"ה אין ראי' מחלב טריפה כמ"ש לעיל. ובוה אפשר ליישב עוד דיוק בסוגיא זו, והוא מה דקאמר מנא הא מלתא דאמור רבנן זיל בתר רובא. דבכל חש"ס הרגילות הוא או בלשון מנא לן או מנא הני מילי ואמאי קאמר הכא הלשון דאמור רבנן, דפשיטא דכל מילי דתלמודא דידן אמור רבנן. ובפשטות י"ל דבא לשלול ר' מאיר דסובר חייש למיעוטא בקטן וקטנה דאיילונית וע"ז קאמר דאמור רבנן דהיינו רבנן דחולקין על ר' מאיר וסבדי דלא חייש למיעוטא רק אזלינן בתר רובא. (וכמדומני שדאיתי כן). אבל לפמ"ש התוס' לקמן יב. ד"ה פסח ובבכורות כ. ד"ה ואב"א דגם ר' מאיר מודה דאזלינן בתר רובא מן התורה רק מדרבנן היכא דאפשר מחמרינן ליחוש למיעוטא א"כ גם ר' מאיר צריך לימוד לזה דאזלינן בתר רובא, והדרא הדיוק למקומו, אמאי נקט הכא דאמור רבנן.

ולפי מה שהבאתי לעיל פלוגתא דתנאי בנדה ט. דר' יודא ור"א סברי אברי מתפרקין ור' מאיר סבר דם נעבר ונעשה חלב א"כ י"ל דנקט אמור רבנן לשלול ר' מאיר, דר' מאיר לשיטתו דסובר דם נעבר ממילא איכא חזקת איסור בחלב דמחזיקין מאיסור דם לאיסור טריפה וממילא יש ראי' דאזלינן בתר דוב ממלתא רפשיטא מהא דשותין חלב כמ"ש הפלתי, דליכא למימר התירא משום ספיקא לקולא דלר' מאיר אית בי' חזקת איסור ואז ספיקא לחומרא וע"כ מטעמא דרוב, וזה הלימוד הוי פשוט כביעי בכותחא ומשו"ה לא חש להזכירו בפרט דר' מאיר חייש למיעוטא, רק אליבא דרבנן דפליגי על ר' מאיר וסבדי אברי מתפרקין ואז ליכא חזקת איסור בחלב והוי דתירא דירי' משום סד"א לקולא ולא מטעם רובא

ולדידתו שקיל וטרי למצוא ראיות ראזלינן בתר רובא.

ובאופן אחר יש לתרץ קושיות הפלתי והתוס', ריש לדקדק במה שהקשו התוס' אמאי לא נילף דוב מהא דרובא וחזקה רובא עריך וביאר המהרש"א דזה הוי ק"ו דאם חזקה מהני ק"ו דרוב מהני (ומשו"ה כתב לראב"י דאין דנין ק"ו מהלכה), ולכאורה יש להקשות דהא אין עונשין מן הדין והגמרא רוצה להוכיח דאזלינן בתר רובא אפילו איכא דתליא בו עונשין כמו בכל הקרבנות דאיכא בהו עונשין הרבה ובמכת אביו וכדומה ואי מכח ק"ו מחזקה האידך מענישין, (ואפילו בעגלה ערופה יש בה עונשין דהא איכא לאו דלא יעבד ולא יזרע בנחל שערפו שם, ואי עבד בו איכא מלקות ואי הוי חשש טריפה ופסול לעגלה אז לא חלה לאו על עבודה, וגם כשמקדש הגורל את השעיר אית ב' מלקות אי מעל בו במזיד בקדשי בדק הבית ואי לא ראוי לשם אז לא מקדש הגורל ולית ב' מלקות), נמצא דכל הראיות אית בהו עונשין, וזה לא נוכל למילף מק"ו דרובא עדיף.

ואפשר דזה שיטת הרמב"ם בסוגיין, דהא ראזלינן בתר רובא הוי ידעינן מק"ו, אבל צריכין כל הני ראיות לעונשין. ולפי"ז שפיר מתורץ קושיות הפלתי אמאי לא ילפינן מחלב טריפה, דהנה התוס' בכבורות ו: ד"ה לאסור צירן כתבו דחלב טריפה אסור מדיבויא דהטמאים דדריש רבא מיני' בחולין קיב: לאסור צירן ורובטין וה"ה חלב טריפה, והנה הרמב"ם פסק בפ"ג מהלכות מ"א הלכה ו' דאין לוקין על צירן כיון דלא נאסר רק מכח ריבוי דהטמאים לא חשיב כלאו ממש, ממילא ה"ה בחלב דטריפה דשניהם נפקא מחד קרא, וע"כ שוין בהמלקות אפילו בודאי חלב טריפה, ומשו"ה ליכא למומר כקושיות הפלתי דנילף מחלב טריפה כיון דעצם הרוב ידעינן מק"ו דרובא עדיף ושקלא וטריא הוא רק לענין עונשין, ובחלב טריפה לית ב' מלקות ומשו"ה לא פשטינן מיני'.

וכדי לתרץ הקושיא שהקשיתי על התוס' דמ"פ נילף מרובא וחזקה רובא עדיף הא אין עונשין מן הדין וצריכין קראי לעונשין. נקדים קושיות שע"ה"מ (הובא בחידושי חת"ם בסוגיין) שהקשה דאמאי לא ילפינן דאזלינן בתר רוב מקרוב דכיון דילפינן דהולכין בתר קרוב מקרא והעיר הקרובה, ויש כלל דרובא וקרוב דובא עדיף ממילא ידעינן דרוב מהני, וזה כעין קושיות התוס' מחזקה, דפירושו מכח ק"ו כמו שפירש המהרש"א. ואפשר לומר דקושיתי וקושיא דא, חרא מתורצת בירך חבירתה, דהנה בספר לקח טוב כלל ב' כתב דלפי מ"ש הרב המגיד בפרק ב' מהל' מ"א ה"א דאי איכא לאו תבא מכלל עשה דרבר זה אסורה אז יכולין ללמוד אח"כ ק"ו על זה הרבר אפילו לחייב בו עונשין, א"כ קשה מגמרא דמנחות ה: דילפינן מן הבקר להוציא את הטריפה דפסול לקרבן ופריך הגמ' תיפוק ל' מק"ו מה בעל מום דמותר להדיוט אסור לגבוה טריפה ראסור להדיוט אינו דין שאסור לגבוה עכר"ה. והקשה הלחך טוב דלפ"ד הה"מ אי לאו קרא ליכא עונש אי מקריבו דאין עונשין מן הדין, ומשו"ה צריך מן הבקר כדי שיהי' לאו תבא מכלל עשה ואז דרשינן חק"ו מבעל מום לחייבו מלקות כמו ב"מ, ות' הלחך טוב לפמ"ש הרמב"ם בהל' איסורי מזבח פ"ב ה"י דטריפה אסורה למזבח מסברא דהקריבהו נא לפחתך הירצך, א"כ איכא סברא לאסור טריפה, וכמו דאי איכא עשה יכול לררוש ק"ו לעונשין, ה"ה אי איכא סברא מקודם יכול

הק"ו לחייבו עונשין, וממילא אי לא הוי כתיב מן הבקר להוציא הטריפה הוה ילפינן עונשין מן הק"ו אחר הסברא, עכת"ר. היוצא לנו מזה דאי איכא סברא יכול לדרוש הק"ו לחייבו עונשין.

ומעתה נוכל לתרץ ב' קושיות הנ"ל, רתום' ידעו מק"ו זה דרוב וקרוב רובא עדיף. ועכ"ז לא איכפת להו, דמ"מ אין עונשין מן הדין מק"ו גרידא וצריכי השקלא וטריא דכל הני דאיות לעונשין, ומתורץ קושיות שעה"מ. אבל לבתר דמסיק בעמוד הקדום רחוקה מהני אז נתחדש ק"ו שני' דרובא וחזקה רובא עדיף, וליכא למימר דמק"ו זה לא ילפינן עונשין, רק עצם ענין דרוב, דזה אינו רכיון דאיכא ק"ו רוב מקרוב, וזה לא גרע מסתם סברא רכתב הלךח טוב דאי איכא סברא אז דרשינן אח"כ ק"ו לחייבי בעונשין, וכיון דילפינן רוב מקרוב הוה זה סברא טובה דרוב מהני, ועכשיו יכולין לדרוש ק"ו חשני' מחזקה אפילו לגבי עונשין, ושפיר הקשו התוס' דנילף מהא דרובא וחזקה רובא עדיף, אפילו לענין עונשין, ומתורץ מה שהקשיתי. ואפשר דהרמב"ם בעצמו ס"ל דק"ו קיל מסברא, ואפילו בב' ק"ו נמי ליכא עונשין, אבל התוס' יכולין לסבור דאין חילוק בין ק"ו לסברא.

ולפי מה שכתבתי ברעת הרמב"ם דהגמ' הביא רק דאיות דאית בהו עונשין, אפשר לתרץ קו' דלעיל על שעיר המשתלח, אמאי לא הביא קרא דיעמד חי, דאיהו עונש שייך ב', רק מלקות אם מעל במזיד כמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' מעילה דאפי' בקדשי בה"ב חייב מלקות במזיד, וא"כ אפי' הוי טריפה מ"מ כשהקדישו חל עליו קדושת רמים ויש מלקות, ומש"ה הוצרך להביא הטעם דאין הגדול קובע אלא בדבר הראוי לשם, וממילא אי הוי טריפה לא חל קדושה כלל וליכא מלקות, ושמעינן מיני' דאפי' בעונשין אזלינן בתר רוב, ודו"ק.

בסוגיא דמעשה שבת אמורה

אברהם משה שאיא

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במסכת שבת דף לח. בעו מיני' מר' חייא בר אבא שכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו (פ') ועבר על איסור דרבנן שאסרו לשהות ע"ש ע"ג כירה שאינה גרופה) נפק דרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא, מאי ולא שנא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להיתירא מבשל הוא דקא עבוד מעשה במזיד לא יאכל אבל האי דלא קא עביר מעשה (פ') דהניח הקדירה שם בע"ש ושכח ליטלו) במזיד נמי יאכל, ד' נחמן בר יצחק אמר לאיסורא מבשל הוא דלא אתי לאיערומי בשוגג יאכל אבל האי דאתי לאעדימו בשוגג נמי לא יאכל עכ"ל הגמרא שם, ובמסכת כתובות דף לר. מייתי בדייתא המבשל בשבת בשוגג יאכל (פ') דמותר לאכול בו כיום) במזיד לא יאכל (פ') בו כיום אבל למו"ש מותר (מיר) דברי ר' מאיר, ר' יהורא אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל

עולמית, ע"ש בגמרא. ובשו"ע או"ח סי' שי"ח ס"א פסק המחבר המבשל או שעשה א' משאר מלאכות בשוגג יאכל למו"ש ובמזיד אסור לו לעולם, כשיטת ר' יהודה. והנה במ"ש הגמרא בשבת הנ"ל למחר נפק דרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל יש לפרש בשני אופנים, א' הדפירושו בשוגג יאכל בו ביום ובמזיד לא יאכל פי' בו ביום ומו"ש מותר מיד וזהו כשי' ר' מאיר, וכ"כ הוה ההלכה בשבת קדירה ע"ג כירה, ב' הכוונה הוא בשוגג יאכל פי' למו"ש ובמזיד לא יאכל פי' עולמית וכשיטת ר' יהודה וכ"כ הוה הלכה בשכח קדירה. והראשונים הבינו פי' הגמרא רבשוגג מותר בו ביום ובמזיד מותר כמו"ש כשיטת ר' מאיר. עי' בכתובות דף ל"ד. תד"ה המבשל שכתבו להדיא כן. וכן משמע מתוס' בשבת ד"ה אבל האי דהקשו מאי דפ"ק דלא תמלא אשה קדרה דאסור בו ביום ומשמע דכאן מותר גם לבו ביום. ועפי"ז הקשה הרשב"א דלמה נקט הגמרא שיטת ר"מ כיון דאנן ק"ל כר"י תו"ל לומר שיטת ר' יהודה, ורחק מאד בתירוצו ע"ש.

ובזה הי' נ"ל לתרץ דקדוק ברש"י וז"ל רש"י ד"ה המבשל בשבת, משנה הוא עכ"ל, והכוונה דהגמ' הביא דין זה מהמשנה בפ"ב דתרומות דאיתא שם המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, ולא מהברייתא דמס' כתובות הנ"ל, ולכאורה מאי נ"מ אי הגמ' הביא משנה או ברייתא. ולפי הנ"ל אפשר לומר דאם הי' הגמ' מביא דין זה מהברייתא הי' מסתבר דהגמ' הביא שיטת ר' מאיר דזה הוה לשונו של ר' מאיר שם בכתובות המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולכך קאמר רש"י דהגמ' הביא המשנה דתרומות דשם לא כתיב מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה רק סתם המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ואפשר לפרש הכוונה כשיטת ר' יהודה רבשוגג יאכל פי' למו"ש ובמזיד לא יאכל פי' עולמית וכן פי' הרע"ב שם המשנה כשי' ר' יהודה דהילכתא כוותי', ולכך קאמר רש"י משנה הוא, לומר דהגמ' כיוון להביא כאן שיטת ר' יהודה דהילכתא כוותי' דהוא הסתם משנה דתרומות ולא הברייתא דמ' כתובות דהוה שיטת ר"מ.

והנה במ"ש הגמרא כשיטת רבא ור"י דלכך שכח קדירה קיל יותר מהמבשל בשבת משום דלא עביר מעשה, הקשה השפת אמת למה לא חילק הגמרא בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן פי' דהמבשל בשבת אסור במזיד משום רעשה מלאכה דאורייתא ושכח קדירה דלא הוי רק איסור דרבנן מותר במזיד, ותירץ השפ"א דהגמ' ידע דאף במלאכה דרבנן אסור במזיד מן הברייתא דפ"ק דלא תמלא אשה דאסור בדיעבד אף דהוי רק מלאכה דרבנן.

והפרי מגדים בס' שי"ח הקשה ג"כ קושיא זו דלמה לא חילק הגמ' בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן ומכח זה חירש דמה דפסקינן הילכתא כר' יהודה רבשוגג אסור בו ביום ובמזיד אסור עולמית הוא גם באיסור דרבנן כן, מדלא קאמר הגמרא דבשכח קדירה מותר במזיד בו ביום כיון דהוי רק איסור דרבנן. והביאור הלכה בר"ס שי"ח תמה עליו וז"ל ולפלא רשם רצה הגמרא לומר דאפילו במזיד מותר בו ביום (פי' בשכח קדירה) ואין שום א' מהפוסקים שיקל כ"כ במלאכה דרבנן במזיד רמותר בו ביום ולכך הוצרך הגמרא לשעם אחר משום

דלא עביר מעשה, עכ"ל הביאור הלכה, ומ"ש הביאור הלכה דאין שום א' מהפוסקים לשונו אינו מדוקדק רהפוסקים פסקו כר' יהודא דמלאכה דאורייתא אסור עולמית במזיד ובמלאכה דרבנן הקילו דמותר במו"ש אבל הגמ' רקאמר דשכח קדירה מותר במזיד בו ביום אול לשיטת ר' מאיר דמלאכה דאורייתא אסור רק עד מו"ש וא"כ אפשר לומר דמלאכה דרבנן קיל טפי ומותר אפילו בו ביום, וא"כ לא קשה מירי, אבל מה שיש לדקדק על דברי הפמ"ג הוא דהאיך הביא ראי' דמלאכה דרבנן נ"כ אסור בשוגג לבו ביום מדלא חילק הגמ' לענין מזיד דלכך מותר במזיד דהוי רק איסור דרבנן וע"כ רלא ס"ל לגמ' לחלק בין דאורייתא לרבנן, וקשה די"ל דהגמרא לא רצה לחלק בין דאורייתא לרבנן זהו דוקא במזיד פי' רמה דאסרינן בעשה מלאכה במזיד מכח האיסור דמעשה שבת זהו ג"כ באיסור דרבנן אבל מה דאסרינן בעשה מלאכה בשוגג דזה הוי קנס שוגג אטו מזיד כזה שפיר יש לומר דדוקא באיסור דאורייתא קנסו שוגג אטו מזיד ובאיסור דרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד כמו שהוזכר חילוק זה בגמרא דגויטין דף נ"ג: דדוקא בדאורייתא קנסו שוגג אטו מזיד ולא דרבנן ומה דאי' הביא הפמ"ג מאיסור דרבנן דאסור במזיד לאיסור דרבנן שיהי' אסור בשוגג, וצ"ע. עכ"פ יוצא מדברים אלו דהאחרונים נתקשו בדברי הגמ' אלו למה לא חילק הגמ' בשו' רבה ור"י בין מלאכה דרבנן למלאכה דאורייתא.

ונראה לתרץ קושיא זו וגם קושיא הראשונה שהקשה הרשב"א למה נקט הגמ' שיטת ר' מאיר דלא קי"ל כוותי' עפי"מ שכתב בביאור הגר"א בסי' שי"ח בהסבר שיטת הרמב"ם שפסק במלאכה דאורייתא כר"י ובמלאכה דרבנן פסק כר"מ וכתב הגר"א דהרמב"ם סבר דר' יהודא פליג דק באיסור דאורייתא אבל בעשה מלאכה דרבנן מודה ר' יהודא לשיטת ר' מאיר, עכ"ד הגר"א. ועפי"ז נראה לפדש כוונת הגמ' כאן, דכיון דמלאכה דרבנן מודה ר"י לר"מ דבשוגג מותר בו ביום ובמזיד מותר למו"ש, רצה הגמ' לדמות איסור דרבנן דשכח קדירה לשאר איסור דרבנן ולכך הביא הגמ' שיטת ר' מאיר דכמו בשאר איסור דרבנן פסקינן כר"מ דבשוגג יאכל בו ביום ובמזיד מותר למו"ש כ"כ הוה ההלכה בשכח קדירה, ומחלוקת רבה ור"י ודנב"י הוה אי מדמינן שכח קדירה לשאר איסור דרבנן או הוא יותר חמור או קיל ומיושב קושיות הרשב"א למה הביא הגמ' כאן שיטת ר"מ דכיון דרצה לדמות שכח קדירה לשאר איסור דרבנן דפסקינן כר"מ שפיר נקט הגמרא שיטת ר"מ. וממילא מיושב נמי קושיא השני' שהוקשי השפ"א והפמ"ג דלמה לא חילק הגמרא בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן דשכח קדירה הוי רק איסור דרבנן והמבשל בשבת הוי איסור דאורייתא, דלפי דברינו לא רצה הגמ' לדמות שכח קדירה רק לשאר איסור דרבנן, ולכך קאמר דאפ"ה הוי קיל משאר דרבנן מטעם דלא עביר מעשה. ודנב"י דאמר דהכא חמור מטעם דאתי לאיערומי אין הכוונה כמו שפירש"י בד"ה דאתי מטעם דהכא הוי רק איסור דרבנן משא"כ במבשל הוי דאורייתא רק דהכא בשכח קדירה יש יותר חשש הערמה משאר איסור דרבנן והטעם אפשר לומר כיון דהוא מלאכה הנעשית מע"ש הקילו לעצמן איסור זה וכן מצינו להלן בגמ' משרבו משהין במזיד ואמרו

שונג היינו אסרו גם את השונג נראה רלא היו נזהרין באיסור זה ומש"ה חמור יותר משאר איסור ררבנן.

ובררך זה יש לתרץ עור רדוק בגמ', רקאמר מיתיבי שכח קרירה ע"ג כירה ובישלה בשבת בשונג יאכל במזיר לא יאכל, ומייתי פלוגתא רר' מאיר ור' יהורא אי החלוקה של שונג למזיר הוא רוקא בתבשיל שלא כישל כל צרכו או גם בתבשיל שבישל כל צרכו ומייתי מברייתא זה סייעתא לרנב"י, ולכאו' קשה רכיון רהפי' של בשונג יאכל במזיר לא יאכל יש עור מחלוקת בין ר"מ ור"י אי מותר לכו ביום או למו"ש נמצא רבברייתא זו יש שתי מחלוקת בין ר"מ לר"י והנמ' מייתי ברייתא זו לסייעתא להאיבעיא כאן ולא זכר כלום מחילוק זה בין שיטת ר"מ ור"י אימתי מותר לאכול, ולפי דברינו א"ש, רכיון דכאן בשכח קרירה דהוי רק איסור ררבנן אין מחלוקת בין ר"מ לר"י אימתי מותר לאכול, שפיר אמר הנמ' רק חילוק זה בין ר"מ לר"י אי החלוקה בין שונג למזיר הוי רק בלא בשול כ"צ או אפילו בבישול כ"צ ומייתי שפיר סייעתא מיני', וא"ש בס"ד.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ירידינו

הנה"ח מו"ה דוד קעמפלער נ"י

במות עליו אחיו ע"ה

האברך היקר והנעלה בנש"ק

מו"ה ברוך שמשון הלברשטאם נ"י

במות עליו אביו ז"ל

האברך היקר והנעלה

מו"ה לייבל בייטנער נ"י

במות עליו אמו ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אצו"י

ולא יוסיפו לראבה עור מעתה ועד עולם.

המערכת

עולת שבת בשבתו

לסוכות

חג הסוכות תעשה לך. הנה תיבת סוכו"ת מתפרש מלשון ראי' עדה"כ בסוף פ' נח אבי מלכה ואבי יסכה ופירש"י יסכה זו שרה ע"ש שסוכה ברוה"ק. וי"ל שבא הפסוק לרמז וללמד את האדם, שיתסכל תמיד על עצמו, לפשפש במעשיו, וכשיפקח האדם את עיניו להשגיח על עצמו, אז יראה כי ערום הוא מן המצות, ויתחזק בעבודת השו"ת, וזהו חג הסוכות תעשה לך, ור"ל.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לשבת חוהמ"ס

אלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהי' דברך מועטים (קהלת ט'). וי"ל בזה עפי"ד ספה"ק עץ הרעת טוב עה"פ רחוק מישועתי דברי שאנתי ונו', דהכוונה בזה כענין שפי' בשל"ה הק' עה"פ ענני באמת ישעך, שפעמים שאדם מתפלל על איזה דבר, ולבסוף דואה שדבר זה הי' לרעתו, והוא מחמת שאין אדם יורע עתידות, לא כן השי"ת הוא יודע אחרית דבר מראשיתו. וזהו, ענני באמת ישעך, ר"ל שתתן לי אותה הישועה שהוא באמת ישועה, ואם תדע שתפלתי ובקשתי אינה לטובתי, נא אל תושיעני. וזשה"כ רחוק מישועתי דבר שאנתי, כלו' רבש"ע אם דברי שאנתי הם רחוקים מישועתי, אז אבקשך אלקי אקרא יומם ולא תענה, עברה"ק. וזה יש לכוון בפסוק הנ"ל, אלקים בשמים ואתה על הארץ, שהקב"ה בשמים ממעל צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ויודע מהו לטובת האדם ומהו להיפך, על כן יהי' דברך מועטים, ותתפלל רק תפלה קצרה ענני באמת ישעך. (ועיין עוד בזה בספה"ק קרושת ציון ח"ב בזמירות למוצש"ק, חזק ימלא משאלותינו אמיץ יעשה בקשתינו).

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לשמחת תורה

הנה בהקפה חמישית שהיא נגד אהרן כהנא אומרים סומך נופלים עננו ביום קראנו, וי"ל הענין בזה, דתיבת סומ"ך ר"ת ס'ליחה ומ'חילה כ'פרה, והנה אדם מישראל החוטא להקב"ה נקרא נופל*) ר"ל. והנה אהרן הכהן כשהי' עובד העבודה בכיהמ"ק באימה ויראה בקדושה ובטהרה הי' מכפר על האדם החוטא ועי"ז הי' סומכו ומעמידו מנפילתו, על כן בהקפה ה' שהיא נגד אהרן אומרים סומך נופלים עננו ביום קראנו.

(הרה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב זצ"ל¹⁾)

(*) עדה"כ כי יפול הנופל ונו'.

1) בספר שערי ישועה פי' על סדר הושענות (מונקאטש תרצ"ב) להרה"נ מוה"ר אהרן זאב כ"ץ ממונקאטש ברף ל"א ע"ב, ששמע כן מפ"ק הנה"ק בעל ייטב לב זצ"ל

לפ' בראשית

איתא בסורי רזא הובא בילקוט ראובני פ' זו וז"ל, בשבת בראשית לאחר בריאת עולם קרא הקב"ה לכל המלאכים ומינה אותם על העולם ואז פתחו כולם ואמרו הכל יורוך, ולכך אומרים אותו בשבת עכ"ל. ותמוה. וי"ל הביאור, עפ"י דברי התוס' בסנהדרין (רף ל"ז ע"ב) על הפסוק מכנף הארץ ומידות שמענו, כתוב בתשובת הגאונים שאין בני ארץ ישראל אומרים קרושה אלא בשבת דכתיב (ישעי' ו') נבי חיות, שש כנפים לאחר, וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבש"ע אין לנו עוד כנף והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנא' מכנף הארץ ומידות שמענו עכ"ל התוס'. והנה איתא במדרש שהמלאכים נבראו ביום שני, נמצא רבאותו שבוע של בריאת העולם ה' למלאכים אף בשבת כנף, כי התחלה שלהם ה' ביום השני ושש כנפים לאחר להגיד שירה בכל יום בכנף אחד, רק בשבוע השני אז התחיל הסדר של ששה ימים ביום הראשון והמלאכים אומרים שירה ששה ימים ובשבת אומרים ישראל.

וזהו כוונת המדרש, בשבת בראשית פתחו כולם, כל' הן ישראל והן המלאכים, ואמרו הכל יורוך, הכ"ל דייקא, שאותו פעם ה' אף למלאכים כנף ביום השבת, ולכך אומרים אותו בשבת, להורות שבשבת בראשית שרו ישראל עם המלאכים יחד הכל יורוך.

(הגאון מוה"ר נפתלי כ"ץ זצ"ל אבר"ק פוזנא²)

ותתן גם לאישה עמה ויאכל, וברש"י, גם לרבות בהמה וחי'. וכתב המזרחי ראל"כ למה נקנסה עליהם מיתה. ומקשים העולם מנ"ל הא, הלא מה דכתיב ביום אכלך ממנו מות תמות לאדם דוקא נאמרה, אבל בהמות וחיות שפיר י"ל ראף אם לא היו אוכלים מעץ הדעת היו מתים. וי"ל, דהנה במס' סנהדרין (נ"ט ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה וכו' מיתיבי ה' ר' יהודה בן תימא אומר אדה"ר מיסב כגן עדן ה' והיו מלאה"ש צולין לו בשר ומסננין לו יין הציץ בו נחש וראה בכבורו ונתקנא בו, ומשני התם בבשר היורד

בליל שמחת תורה בשם הרה"ק הנ"ל. ועיין עוד בספרו ייטב פנים ח"ב במאמרים לימי השוככים אות י"ג ר"ה ימצאוני.

(2) הובא במ' בני שמואל עה"ת (זאלקאווא תפ"ז) לש"ב הג"ר משה שמואל אבר"ק האררענקא ולוצק, בפ' בראשית, בשמו. — וראוי להעיר בזה, מה שמסופר שתלמיד א' של הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל נסע פ"א על ש"ק פ' בראשית להגה"ק מראפשיץ זצ"ל, ובשובו שאל לו רבו הגאון בעל ישוע"י מה ראה שם, סיפר לו בתוך הדברים שרקדו שם בליל ש"ק זמן רב תיבות אלו — „שבת בראשית טאנצין מיר אינאיינעם", ותחי בעיניו כמצחק. וכשנפגש אח"כ הגאון בעל ישוע"י עם הגה"ק מוה"ר שלום הלוי מקאמינקא זצ"ל וסיפר לו דבר הנ"ל, ענה לו הלא כן מוכח מדברי התוס' בסנהדרין הנ"ל, שבשבת בראשית אומרים שירה ביחד בני ישראל עם המלאכים.

מן השמים. ומקשה המהרש"א שם לעיל (ברף נ"ו ע"ב) לפי מה שכתבו שם התוס' דמתה מאל"י שריא לארה"ר מאי קא קשיא לי' מהא דמלאה"ש היו צולין לו בשר, אימא דמתה מאל"י הויא. ועכצ"ל דלק"מ דכיון דזה הי' קודם חטא ארה"ר מדהי' יושב עדיין בגן עדן וקודם החטא לא הי' מיתת כלל אפי' בבהמה וחי' וממילא לא משכחת לה מתה מאל"י, וא"כ יש לומר דמכח קו' זו הכריח המזרחי דקודם החטא לא היו מתים אף בהמות וחיות, דאל"כ הדרא קושית המהרש"א לדוכתה, ורו"ק.

(הגאון מוה"ר מאיר פישלס זצ"ל ראבד"ק פראג³)

במדרש, בשעה שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו והגיע לדורו של ר"ע שמח בתורתו ונתעצב במיתתו. וי"ל בביאורו, דהנה נודע פלוגתת ד"ע ור"י בב"מ דף ל"א, דר"י סבר הכרת תכרת דברה תורה כלשון בני אדם, ור"ע סבר הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא. ומבואר מזה דר"ע לא סבר דכרה תורה כלשון בני אדם, וכפל לשון לדרשא אתיא. והנה השי"ת אמר לו לארה"ר ביום אכלך ממנו מות תמות, ולד"ע עכצ"ל הפירוש, מות בעולם הזה, תמות לעולם הבא, ולפי"ז אין לו לארה"ר ח"ו חלק לעולם הבא. וזהו ביאור המדרש הנ"ל, שמח בתורתו של ר"ע, ולכן נתעצב במיתתו, היינו במיתה שלו, רחא על ידי תורתו של ר"ע נתברר לו שאין לו חלק לעוה"ב.

(הגאון בעל ים התלמוד זצ"ל⁴)

לפ' נח

במדרש רבה עה"פ ויבן נח מזבח לד', ויבן כתיב נתבונן, אמר מפני מה צוונו הקב"ה וריבה בטהורים יותר מן הטמאים אלא להקריב מהן קרבן, מיד ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו', ר' אליעזר בן יעקב אומר על מזבח הגדול שבירושלים. והוא פלא. ויש לפרש עפ"י מה ראיאתא שם במד"ר ולמה צוה ד' ליקח מבהמה הטהורה ז' מפני שאוכלין מהם וצריכין לפדות ולדבות, ועל זה קשה אי בשביל לפרות ולרבות לבד, הי' די שיקח זכר אחד בשביל כמה נקבות, ולכן הבין שע"כ רצה הקב"ה שיקריב קרבן עולות ולזה בעי זכרים, אכן הדי קי"ל רכב"נ אין תמות וזכרות בכמה, (זבחים קט"ו ע"ב), וא"כ אף נקבות כשרות לעולה, ולזה אמר ר"א ב"י על המזבח הגדול שבירושלים הקריב.

(הגאון מוה"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק זאברוב⁵)

(3) מכת"י תלמיד א', בשמו. תורתינו מובעת בזה לידרנו האבדך חיקר והנעלה איש חי ורב פעלים מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י, שהמציא לנו כת"י זה. ינשאהו ר' על גפי מרומי הצלחות.

(4) בהקדמת ספרו ים התלמוד עמ"ס ב"ק (אות י').

(5) הוא בנו של הג"ר שלמה אבד"ק פינששוב, וחתנו של הג"ר חיים יונה תאומים אבד"ק ברעסלא. — ר"ז הכיח בשמו נכדו הג"ר אלכסנדר שמואל היילפרין זצ"ל אבד"ק לבוב בהקדמת ספרו שו"ת מהרא"ש.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקט מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

וילך

קאפ' ל"א פסוק י"ט.

את השירה הזאת, האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו. מפסוק זה ילפינן שמצוה על כל איש ישראל לכתוב לו ס"ת כמ"ש בסנהדרין (דף כ"א ע"ב) וכן נפסק להלכה מכל הפוסקים ונמנית מצוה זו בכלל התרי"ג מצות. ויש להפליא על רברי רש"י שפירש הפסוק נגר הקבלה. ועיין ברמב"ם (הל' ס"ת פ"ו ה"א ובסח"מ מצוה י"ח) שפירש הפסוק כתבו לכם התורה שיש בה שירה זו (ועיין בטור יו"ד סי' ר"ע ובב"י שם) אבל ברברי רש"י א"א להעמים הפירוש הזה (ועיין שאגת ארי' סי' ל"ד מש"כ בזה על דברי הגמ' בנדרים דף ל"ח).

והנראה בזה דבאמת בדפוסים הקדמונים ה' ריבור זה אחר הדיבור וניאצוני, והעיסוני וכו' שבפסוק כ', וכתב בס' יוסף דעת שהוא מהופך וצריך להקדים ריבור את השירה הזאת ואח"כ ד"ה וניאצוני, וכן עשו המדפיסים שהעמידום על סדר הזה, ואולי, טעות הוא בידם, שה' להם לאחר דיבור זה ולהעמידו על פסוק כ"ב שכתוב שם ויכתוב משה את השירה הזאת, וע"ז סובבים דברי רש"י, מן האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו (כן הוא בדפח"ר בתוספת תיבת מן), וכן הוא ברבנו בחיי עה"פ הזה, ויכתוב משה את השירה הזאת, היא שירת האזינו, עכ"ל. אבל הפסוק י"ט ועתה כתבו לכם יתפרש על התורה כולה כמו שבא בקבלה. ולולא שנרשם הד"ה את השירה הזאת (כ"ה גם בדפח"ר וברפוס אלקבץ) הוי מקום לומר שדברי רש"י הם על מקומם הראוי, וא"צ להפכם לא לפנים ולא לאחור, וסובבים על פסוק כ', וענתה השירה הזאת לפנינו לעד, וע"ז כ' רש"י האזינו השמים וכו' וכמ"ש בהמשך רבריו שהתירתי בו בתוכה על כל המוצאות אותו, אבל בפסוק זה ליתא לתיבת „את" שנרשם בר"ה וע"כ צריך להפכו.

האמנם שגם הרמב"ן פי' ע"ד הפשט הפסוק ועתה כתבו לכם על שירת האזינו. אבל הוא פירש כתבו לכם על משה ויהושע, אבל רש"י שלא הזכיר מזה, א"כ משמעותו שלכל ישראל יצוה, ואיך הוא מפרשו על שירת האזינו.

האזינו

קאפ' ל"ב פסוק י'.

כאישון עינו, הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו. ולא פירש"י כאן מפני מה נקרא כן, אבל בתהלים (י"ז, ח') עה"פ שמרנו כאישון בת עין כתב רש"י כאישון, הוא השחור שבעין שהמאור תלוי בו, ועל שם שחרורו הוא קרוי אישון לשון חשך, ותקב"ה הכין לו שומר את ריסי העין המכסין אותו תמיר, עכ"ל, הרי כי לשון אישון בת עין הוא מלשון אישון לילה ואפלה. והר"ק כתב שם שנקרא אישון לפי שנראית בו צורת איש, והוי"ו והנו"ן להקטין לפי שהצורה היא קטנה וכו'.

שם פסוק ט"ו.

כשית, כמו כסית, לשון כי כסה פניו בחלבו. כאדם ששמן וכו'. כשית, יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וכוסה קלון ערום, ואם כתב כשית דגוש ה' נשמע כסיתה את אחרים כמו כי כסה פניו. הנה רש"י התחיל שהוא לשון כי כסה פניו, ומסיים שאינו כן רק שהוא מלשון קל רק שבאם ה' דגוש ה' משמעו כמו כי כסה פניו, וזה נראה כסותר למה שהתחיל. ובדפוס אלקבץ אין בו הסיום, „כמו כי כסה פניו“ אבל אינו מעלה ארוכה כי סוף סוף שם הוא דגוש, והנה הוא פועל יוצא, ואינו מלשון הקל, ואיך כתב רש"י שהוא לשון כי כסה פניו. ובדפח"ר הנוסחה, עבית כשית, כמו כסה פניו בחלבו כאדם ששמן וכו' דבר אחר, כסית, יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וכוסה קלון ערום, אם ה' כתוב כשית ה' משמע כסית אחרים. לפי נוסחה זו לפי פירוש הראשון אינו מפרשו מלשון קל, ולפי פ' הר"א באמת לא יהי' כאן כמו כי כסה פניו. ולנס"ש צ"ל דבראשית דבריו לא בא רש"י לפרש רקרוק המלה רק שפירושו מלשון שומן כמו כי כסה פניו בחלבו, אבל דקרוק המלה הוא כאן מלשון הקל ושם הוא פועל יוצא

קאפ' ל"ב פסוק כ"ר.

מזי רעב, אונקלוס תרגם נפוחי כפן, ואין לו עד מוכיח עליו, ומשמו של ר' משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על בשרו: מזי, לשון ארמי שער מזיא, דהו' מחפך במזיא. בדפח"ר הגרסא ואין לו עד וכו', היינו שאונקלוס שמפרש מזי נפוחי אין לו רא' משום פסוק. ומ"ש ר' משה הדרשן מטולושא הנה רש"י מביא בפירושו הרבה פעמים את ר' משה הדרשן ובשום מקום לא כתב שהי' מטולושא. ובאמת שר' משה הדרשן ה' מנרבונא, ובדפח"ר וכן בדפוס אלקבץ הנוסחה ומשמו של ר' יהודה הדרשן. וגם מה שעשו נקודות הפסק אחר על בשרו וד"ה מזי, אינו כן בדפוסים הג"ל, ואעתיק כל לשון דפח"ר מפני שיש בו חוספות חשובות.

מזי רעב, אונקלוס תרגם נפוחי כפן ואין לו עד מוכיח עליו, ומשמו של ר' יהודה הדרשן שמעתי, שעירי רעב שדרך אדם כחוש יגדל שער על בשרו, וכן לשון ארמי שער מזיא, כמו דהו' מפקן במזייה. ואני המעתיק שמעתי שהוא מלשון זה סיני (תהלי' ס"ח ט') לשון שריפה, שרופי רעב, שמן הרעב הבשר משחיר כאור, והעצמות נשרפות, מן הל המום והלום (?) וכן על חד שבעה דחזי למזייה (דניאל ג' ט'), ולשון הפסוק למזא לאתונא חד שבעה על די חזה למזי' אזא יתיוא (שם) פסוק כ"ב ואתונא אזה יתירה). ואני אומר, מזי, הרוגי רעב (רוע רעב) כמו כן יזה גוים רבים (ישעי' נ"ב ט"ו) ימות, [י]הרג.

הפירוש בפסוק זה סיני הוא רבר חרש והרי זה בא ללמד ונמצא למד פירוש נכון בפסוק זה עיין בתהלים שם ושופטים (ה', ה') כמה נתחבטו המפורשים לפרש זה סיני שאינו מפורש בו מהו. ולפי פ' זה, הוא ע"ש הפסוק והחר בער באש עד לב השמים, וכרתיב מפני אשר ירד עליו ה' באש, א"כ פירושו פשוט מפני א' זה סיני, בער סיני. ומה שהביא מפסוק יזה גוים רבים, כן פירשו הראב"ע ע"ש וברש"י.

ברכה

קאפ' ל"ג פסוק ג'.

כל קדושי בידך. כל צדיקהם וטוביהם דבקו כך ולא משו מאחריך ואתה שומרם. והם תכו לרגלך, והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. בנוסח דפה"ר כל הדבור הזה בא ביתר ביאור, שאחר כל צריקהם הוסיף תיבת וקדושיהם, להתאים ללשון הפסוק כל קדושי, ולאחר ואתה שומרם הוסיף „וידך שמת עליהם“ לפרש מה שכתוב בידך. וגם בסיום דברי רש"י ומתכנסים לתחת צלך, הנוסחה היא, ומתכנסים תחת עולך. והוא מתאים יותר להמשך הדברים ישא מדברותיך, מקבלים גזרותיך.

שם פסוק י"ט.

באה"ר, טרית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול ובחלקו של יששכר וזבולון הי' כמו שאמרו במס' מגילה זבולון עם חרף נפשו למות משום דנפתלי על מרומי שדה שחי' מתרעם זבולון על חלקו וכו'. לפי נוסחה זו הול"ל ובחלקו בלשון רבים, כיון דקאי על יששכר וזבולון, ובגמ' דמגילה (דף ו' ע"א) לא נזכר כלל יששכר לענין החלזון עיי"ש, ואע"פ שכתב רש"י בפסוק ושפע ימים ינקו שקאי על יששכר וזבולון מ"מ לענין החלזון וזכוכית משמע שם בגמ' שניתן רק לזבולון. וגם תיבת „הי" קשה קצת, דהרי קאי על ג' דברים, וצ"ל היו. ובדפה"ר הנוסחה, ושפוני טמוני חול, פירוש כסווי טמוני חול, טרית, חלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, בחלקו של זבולון, כמו שאמר במסכת מגלה זבולון וכו'. ובדפוס אלקבץ גרס, ובחלקו של זבולון הי'.

בראשית

קאפ' ג' פסוק י"ח.

ואכלת את עשב הארץ, ומה קללה הוא זו וחלא בברכה נאמר לו הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו' אלא מה אמור כאן בראש הענין ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה ואחר העצבון וקוץ ודרדר תצמיח לך כשתזרענה קטניות או ירקות גנה הוא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי השרה ועל כרחך תאכלם. המפרשים נלאו לבאר כוונת רש"י בזה עיין עליהם, ולפי פירושה יקשה עוד למה חלקם הכתוב שאצל קוץ ודרדר כתוב תצמיח לך, וגבי עשב השרה כתוב ואכלת הו"ל וקוץ ודרדר ועשב השרה תצמיח לך ואכלת. ועוד יש לדקדק מדוע נקט רש"י כשתזרענה קטניות או ירקות גינה ולמה לא אמר כשתזרענה חטים תצמיח לך קוץ ודרדר וכו' כמש"כ בסוף הפרשה (ה' כ"ט). אבל כל המורה וחקושי הוא רק ע"י שנוי קל שנפל בספרים, ובתיקונו, יבא הכל על נכון, וכן הוא בדפוס הראשון, כשתזרענה קטניות וירקות גנה היא תצמיח לך קוצים ודרדרים עם שאר עשבי השרה ועל כרחך תאכלם. הנה לא כתב ושאר עשבי אלא עם שאר עשבי, וכוונתו שבאמת אכילת עשב השרה הוא ברכה והן הן קטניות וזרעוני גינה, והקללה היא רק הקוצים והדרדרים שתצמיח לך עם שאר

עשבי השדה היינו שעם הירקות יעלו ג"כ קוצים ודרדרים וע"כ תאכלם, ובדקדוק כתב רש"י כשתורענה קטנית או ירקות, דבברכות (דף ל"ח) אמרינן דלר"י שצריך לפרט בברכה כל מין, מברך על הירקות בורא מיני רשאים ועל הקטנית בורא מיני זרעים, ולפ"ז בפסוק הנאמר בברכה את כל עשב זורע זרע היינו הירקות והקטנית, והם מה שכ' כאן ואכלת את עשב השדה, היינו שע"כ תאכל הקוצים והדרדרים עם הירקות והקטנית.

שם פסוק כ"א.

ו"א דבר הבא מן העור כגון צמר ארנבים וכו'. ממלת, "כגון" משמע שאינו בא לפרש שהכתנות הי' מצמר ארנבים, רק מהו דבר הבא מן העור, ע"ז כתב רש"י כגון צמר ארנבים, ויקשה לפי זה דכל צמר הוא דבר הבא מן העור, והול"ל והוא הצמר, וכמו שכתב בסוטה (דף י"ד ע"א) דבר הבא מן העור, של צמר הוא עכ"ל. אלא ע"כ כוונת רש"י לדברי המדרש (ב"ר כ', י"ב) שהובא שם ריב"ל אמר לגאי, ופירשו המוסף הערוך שהיא בלשון יון ארנבת, או כדרשת רשב"ג שם שבאמת היו הכתנות מצמר ארנבים, ולפ"ז לא שייך לומר, "כגון" ובדפח"ר תיבת כגון ליתא, ובדפוס אלקבץ הנוסחה, וצמר הארנבים הי', ודיוקו עיין בפ"ת על המדרש שם דאלו הי' סתם צמר שהוא צמר רחלים הי' כתוב כתנות צמר. ואולי מפרש רש"י את דברי רשב"ג במדרש שאמר צמר גמלים וצמר ארנבים היו שכוונתו זה או זה, או כיוצא בהם, שהוא רק וחס, וע"ז שייך שפיר, "כגון".

שם פסוק כ"ר.

החרב המתהפכת, ולה לחט, לאיים עליו מלכנוס עוד לגן, תרגום לחט שכן כמו שלף שננא (סנהדרין פ"ב) ובלשון לע"ז למא וכו'. המפורשים הרא"ם והגו"א ועוד מן המפרשים פירשו שלחט הוא הזהרורית היוצא מן החרב המלוטשת ולאשר שעל הזהרורית לא שייך לומר וישכן שהוא דבר שאין בה ממש, ע"כ פירש"י שהשכין את החרב, ולה לחט. אמנם מהראיות שהביא רש"י מן התרגום והגמ' שלחט הוא שכן ובגמ' שם פירש"י שלף שיננא, שלף הברזל שבראש העץ של רומח, הרי שהשכן הוא הברזל ובאתוד בן גרא (בשופטים ג', כ"ב) כתיב ויבא גם הנצב אחר הלהב וגם שם ת"י שננא וכתב שם רש"י הלהב הוא השנון שקורין בלעז למא, הרי שהלהב והלהט א' הוא, ושם ע"כ פירשו שהברזל נתקע בבטנו לא הזהרורית, ובכמה מקומות פירש"י שהלהב הוא הברזל ומתם באויב (ל"ט, כ"ג) להב חנית וכידון פירש"י כלי של ברזל קרוי להב וכו' וכן הוא מבואר בפסוק (שמואל-א' י"ז, ז') אצל גלית ולהבת חניתו שש מאות שקלים ברזל, ובשני המקומות האלו ת"י שננא. ולפ"ז קשה להבין דברי רש"י שכתב ולה לחט. ובדפח"ר הנוסחה הוא, חרב המתהפכת, זה לחט, לאיים וכו'. ולפ"ז הפסוק פרושי קא מפרש את לחט, שהוא החרב המתהפכת. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, וחרב מתהפכת ללהב לאיים עליו וכו'.

תמיהות וישובים

פליאה בדברי מהרש"א

בזבחים (רף נ"ד ע"ב) סבור למבניי בעין עיטם רמרלי אמרי ניתתי ביי קליל כרתיב ובין כתפיו שכן, ע"כ. וכתב מהרש"א וז"ל, ואע"ג דהשתא עין עיטם הוא יותר גבוה מבחמ"ק מ"מ קאמר שפיר וקמת ועלית וגו' לבחמ"ק, מכל שעריך, דלא נחשב עין עיטם להיות עיר ושער דלא הי' מופלג מבחמ"ק כי אם כ"ג אמות כפרש"י בחומש ע"ש.

ופלא גדול הוא על רבינו מהרש"א, כי מש"כ רש"י בפסוק ובין כתיפיו שכן שבהמ"ק הי' נמוך כ"ג אמה מעין עיטם הוא רק לענין הגובה שעין עיטם הי' גבוה ממנו כ"ג אמה וכמ"ש ביומא רף ל"א ע"ש, אבל מופלג הוא ממנו טובא, שהוא חוץ לירושלים וכמו רמזי קראי (יהושע ט"ו יח, ט), וכמו שאמרו כאן ואי מרלינן לי' מתפליג טובא, שרחוק שם נחלת בנימין מנחלת יהודה. והרבה פלא.

מנחם בראכפער

ברוקלין, ניו יארק

ישוב לקושית החכם צבי

ירוע קושית החכם צבי בתשובותיו סי' א' לפי מש"כ בשו"ת מהרי"ט בשם מהראנ"ח טעם למניעת האוננת מחליצה, משום דהיא מצוה ואונן פטור מכל המצות האמורות בתורה, א"כ אין לך אשה שכשירה ליבום שהרי הוא והיא נעשים אוננים, ואף היבום הוא א' ממצות עשה, וקו"ל כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עלי' הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה, עכ"ק. ויש ליישב עפ"י מש"כ בשו"ת נוב"י מהרו"ק האו"ח סי' כ"ז לגבי מי שנעשה אונן בתוך ימי הספירה, אם יתבטל עי"ז מספירת העומר במשך כל ימי העומר, וכ' שם על זה בר"ה ואמנם וז"ל, ואומר אני וכו' דער כאן לא ירחו מפני אנינות אלא מצוה הנוהגת בשעת אנינות שאז נראה שביטול המצוה הוא מפני כבוד המת, אבל שיבטל מצוה כמה ימים אחר קבורת המת זה לא נראה מפני כבוד המת יעווי"ש. ולפי"ז י"ל גם כאן לגבי מצות יבום, כיון דעי"ז יתבטל לגמרי אח"כ מצות יבום, אין המצוה נרחית מפני כבוד המת וכדברי הנוב"י.

שלום קעסלער

סגן מנהל רוחני

בישיבת באבוב בני ציון

ברוקלין, ניו יארק

מקור לדין שחיטת קרבן בב"נ

בספר כלי חמרה עה"ת פ' נח (סי' ב') כתב, נסתפקתי בב"נ שמקריב בבמה שלו בזמח"ז עולות לכו"ע מה הרין בשחיטה אם צריך שחיטה או נחירה בסימנים, ובאמת לא מצאנו כלל קורם מ"ת בקרבנות שהקריבו הב"נ שיהי' כתיב שנשחט את הקרבן קודם שהקריבו. ובס"ד כ' שם, אמר המחבר, כ"ז כתוב אצלי זה ככיר, וכעת בסדרי הדברים לדפוס ראיתי שני נביאים מתנבאים בסגנון א', ה"ה ב' ידידי הג' בעל חלקת יואב ובעל בית האוצר (שליט"א) שכ' לדבר פשוט דבב"נ צריך שחיטה כשרה בקדשים בה' הל' שחיטה והנה הג' בעל חלקת יואב כ"כ ביור"ד (והוא שם בס' א') בלי ראיה כלל, אמנם הג' בית האוצר (והוא בבית האוצר מערכת א' כלל ט"ז בשם הידי משה על המדרש) כ' שיש לו ראיה לזה ואינו כתוב מעמו עיי"ש.

ואפשר יש להביא קצת ראיה לדברי הג' בעל חלקת יואב ובית האוצר, מדברי המדרש רבה בראשית פ' כ"ב ח' דגרסי' שם, ר"ע ור"י בר חגי בשם ר"י אמר נתבונן קין מהיכן שחט אביו אותו הפר שני' ותיטב לה' משור פר ומשם הרגו ממקום הצואר מקום הסימנין דמשמע (מלשון המדרש) דכשהקריב אדם הפר שחטו במקום הסימנים כרין.

שלום יעקב גרינשטיין

ברוקלין, ניו יארק

ישוב לדברי הרדב"ז

בגליון חודש תמוז"א (עמוד מ"ו) הקשה הרב הגאון וכו' מוואידיסלאב שליט"א על דברי הרדב"ז, שתי' דמשו"ה לא קחשיב תנא דמתני' מינוי מלך משום דצריך גם נביא, וע"ז הק' הרה"ג הנ"ל הא מתני' חשיב גם הוספה על העיר והעזרות, ושם ג"כ צריכים נביא.

ואולי אפשר לישב בהקדם דברי הח"ס מס' שבועות ט"ו ע"א שמיישב קושית התוס' ד"ה שאין מוסיפין על העיר וכו' דבמס' סנהדרין לא קחשיב רק ע"א, ותי' הח"ס וז"ל, א"כ ש"מ דאי לא נתקדש רק בע"א סנהדרין לחוד נמי מהני להקריב בו ולפסול ביוצא וכדומה, והיינו דלא מדקדק במתני' דסנהדרין רק אע"א וכו' עיי"ש שהאר"ך. ועפ"י דבריו נמצינו למדין דבהוספת עיר וכן גבי עזרות, העיקר נעשה ע"י ע"א, ואז יש כבר עלי' קדושת עזרה ועיר, אלא שעדיין צריכה נביא וכו', משא"כ במינוי מלך כ"ז שלא הי' ע"פ נביא אין המינוי כלום אף דהוי ע"י ע"א.

דוד יעקב איינהארן

שיכון סקווירא, נ.י.

הנאהבים והנעימים

(מרור זה מוקדש להרפסת חירו"ת בפלפול ואגרה שרירי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנחרגו ונשרפו על קירה"ש בשנות הזעם ת"ש"ת"ש"ה לפ"ק).

בסוגיא דעשה דוחה ל"ת

מהב' המופלג כמר מרדכי בארבער הי"ד מסאניק¹

בסוגיא עדל"ת, ביבמות דף ג' ע"ב בתוס' ד"ה טעמא, בא"ד כתבו, ואומר ר"י דאי בעלמא אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת לא ה"ל לתנא למדרש עלי' לאיסורא ולא יצטרך לגופי' אלא לאשמעינן דבעלמא דחי אלא ה"ל למידרש להיתירא ולאוקמי קרא לגופי' אלא ודאי סבר האי תנא עדל"ת שיש בו כרת ולא צריך קרא להיתירא ולהכי דריש ל' לגופי' לאיסורא עיי"ש. והקשה בס' תפארת מנחם על יבמות דמה כתבו התוס' דאי עדל"ת שייב"כ לא צריך קרא להיתירא הלא התוס' כתבו לקמן דף כ' ע"ב ד"ה אטו דלכך בחייבי לאוין לא אמרינן דיהא מותר ביאה שני' מטעם רנעשית אשתו לכל דבר, משום דאין נעשית אשתו לכל דבר אלא היכא דשרי ל' בלא דחוי', אבל חייבי לאוין אפי' ביאה ראשונה לא שריא אלא משום דאתי עשה ודחי ל"ת, ולכן לביאה שני' דליכא עשה לא דחיא, וסברא זו כתבו התוס' לקמן דף ח' ע"ב, וא"כ קשה אפי' אי אמרינן עדל"ת שייב"כ אעפ"כ הוי לנו למידרש עלי' להיתירא, דאי מטעם עדל"ת לא יהא מותר רק ביאה ראשונה ע"כ כתבה התורה עלי' על ביאה ראשונה כרי שיהא מותר גם ביאה שני' עיי"ש מה שתירץ.

ול"נ לתרץ, דהנה המפורשים נסתפקו אי הא דאמרינן עדל"ת הוי מטעם דחיי', דהיינו דלעולם ישנו ללאו רק שהעשה יש לה כח לדחות את הלאו, או

(1) נולד בשנת תרע"ט בערך לאביו הרה"ח המפורסם מו"ה אשר בארבער ע"ה הי"ד מסאניק. ה' תלמיד בישיבת עץ חיים רבאבוב סניף סאניק, וכשנתיים למד בעיר באבוב אצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. ה' תלמיד ותיק ומצויין שקדן בלימודו ומתחסד עם קונו ירא שמים מרבים ועסקן נלהב לטובת ישיבת עץ חיים בסאניק. — נהרג עקה"ש בשנות הזעם ולא ידענו מתי ואיפה. הי"ד ותנצב"ה. — ד"ז הועתק מתוך מכתבו שכתב ביום ח' פ' במדבר שנת תרצ"ו אל הב' המופלא כמר משה אהרן הלברשטאם הי"ד בנו הצעיר של כ"ק מרן ארמו"ה הנה"ק זצ"ל הי"ד. הניע לירינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנכבד מו"ה שמואל הכהן ראזענגארטען נ"י. זכרה לו אלקי לטובה.

(ופה מקום אתנו להקים מזכרת נצח לאביו הרה"ח מו"ה אשר בארבער הי"ד מותיקי ונכבדי חסידו באבוב, וממובחרי הכעלי תפלה בחצרות באבוב. ה' איש המורס מעם נודע למשגב בצדקת פזרונו ובמפעלותיו הכבירים לטובת הכלל, ובפרט לדכאי רוח ומרי נפש, ופעל הרבה באונו ובממונו למען הקמת סניף ישיבת באבוב בעיר סאניק. נהרג עקה"ש בשנות הזעם אחרי סבלו יסורים וענויים קשים ע"י הרוצחים האכזרים הנאצים ימ"ש. יהא זכרו ברוך, והי"ד).

רילמא היא מטעם הותרה, פי' דאמרינן דהא דכתבה תורה את הלאו היינו דוקא היכא רליכא עשה אבל היכא דאיכא עשה שם לא כתבה התורה את הלאו, עיין בישועות יעקב סי' תצ"ח, ונ"ל דזה תליא אי אמרינן עדל"ת שיב"כ או לא, דאי אמרינן עדל"ת שיב"כ ע"כ צריכין אנו לומר דהא דעשה דוחה ל"ת היא מטעם הותרה, דאי מטעם דחוי' הא ע"כ ל"ת שיב"כ חמור היא מהעשה ואיך שייך לומר שהעשה יש לה כח לדחות הל"ת שיב"כ, אע"כ דאמרינן דהא דכתבה התורה את הל"ת היינו דוקא היכא רליכא עשה, אבל היכא דאיכא עשה ליכא שום לאו, וזה אין חילוק בין ל"ת גרידא לל"ת שיש בו כרת, אבל אי אמרינן דאין עדל"ת שיב"כ ע"כ אנו צריכין לומר דהא דעדל"ת היא מטעם דחוי', דאי מטעם הותרה אין סברא לחלק בין ל"ת גרידא לל"ת שיב"כ, אע"כ מטעם דחוי', ולכן ל"ת גרידא דקיל רחיא, אבל ל"ת שיב"כ דחמורה אין כח בעשה לדחותה. והא דקאמר בגמ' דאיכא סברא מה לי חומרא וזוטא מה לי חומרא רבה, הרי כבר כתב בס' זכרון יהודה סי' ו' להוכיח דרבי ישמעאל סבר דהא דעדל"ת היא מטעם הותרה, והתם קאמר הגמ' לתנא דבי ר' ישמעאל ולכן אין חילוק בין ל"ת גרידא לל"ת שיב"כ, אבל אי אמרינן דעדל"ת היא מטעם דחוי' ע"כ צריכין לומר דיש סברא דל"ת קיל מהעשה עיי"ש, וא"כ לא דחי רק ל"ת גרידא, אבל ל"ת דחמורה מהעשה אין סברא שתדחה העשה אותה.

והנה אי אמרינן דהא דעדל"ת היא מטעם הותרה, אז לא שייך סברת התוס' שכתבו דבחיובי לאווין לא יהא מותר רק ביאה ראשונה אבל ביאה שני' לא, מטעם דאין נעשית אשתו כו' אלא היכא דשרי בלא דחוי' כו', כמו שכתבו שם התוס' דהיכא דנשא אלמנה קודם שנתמנה לכ"ג ואח"כ נתמנה, ל"צ קרא שיכול לקיימה משום רבחיתר בלא שום דחיית איסור נשא, ה"ה ממש כאן, וא"כ אי אמרינן דהא דעדל"ת היא מטעם הותרה סברא היא דאף ביאה שני' יהא מותר, אבל אי אמרינן דהא דעדל"ת היא מטעם דחוי' שפיר כתבו התוס' סברא דבחיובי לאווין לא הותרה ביאה שני'.

ומעתה מה מאור יתיישב קו' התפארת מנחם הנ"ל שהק' למה כתבו התוס' דאי עדל"ת שיב"כ ל"צ קרא להתירא, הלא לפי מה שכתבו התוס' לקמן דמטעם עדל"ת לא שרי רק ביאה ראשונה א"כ אפי' אי עדל"ת שיב"כ אעפ"כ הוי לי' למידרש עלי' להתיר ביאה שני'. אבל לפי הנ"ל לק"מ, דהא דכתבו דמטעם עשה דוחה ל"ת אין מותר רק ביאה ראשונה היינו אליבא דאמת דאמרינן דאין עדל"ת שיב"כ, א"כ ע"כ הא דאמרינן דעדל"ת היא מטעם דחוי' וכנ"ל, ואז שפיר יש סברא לומר דביאה שני' אסורה מכח הסברא שכתבו שם התוס', אבל אם אמרינן עדל"ת שיב"כ, א"כ ע"כ הא דעדל"ת היא מטעם הותרה וכמו שהוכחתי לעיל, וא"כ אף ביאה שני' מותרת דלא שייך סברת התוס' וכמ"ש, ושפיר כתבו התוס' דאי עדל"ת שיב"כ, א"כ ע"כ הא דעדל"ת היא מטעם הותרה, וא"כ אף ביאה שני' מותרת, וא"כ ל"צ קרא להתירה, וק"ל.

קריאה בדבר הקמת בית חולים לבני ישראל בעיר קארלסבאד

לכבוד אצילי בני ישראל

נדיבי לב ויקירי רוח ראשי העדה ומנהיגי צאן קדשים, חכמי לבב ותופשי התורה, עושי צדקה, ושפטי ישרון יושבי על מדין על דבר אמת וענות-צדק, ולכל אנשי שם המתנדרים בעם, נשא נא שלום וברכה לרחוק ולקרוב עד העולם.

חסד ואמת ונדבה, שלש אלה המה הקשר האמיץ אשר יקשור עד נצח את נפשות ולבות עם אלהי אברהם גם יחד, איש באחיהו, והחוט המשלש לא במהרה ינתק, כי בעבותות אהבה ובחבלי אדם ימשכו הישר והרחמים (אשר בשמם יקראו בית ישראל) אחריהם את בני עמנו, יכרכם ה', וטוב וחסד ירדפו אותם כל ימיהם לחיותם, לברכה ולתהלה עד עולם.

הנה כן יבורך ישרון בקרב העמים, מאז בחרתו אל לנחלה לו, אין קול ענות גבורה בקרב לבם להתגבר ולעזו ברכ כח ובעצם יד רמה, כי אם קול ענות חלושה, קול חמלה ורחמים, המצוה את כל איש אשר בשם ישראל יכנה, לאהוב את הגר בארץ, לתמוך דל ואביון עת משה ידם, ולהעניקם מכרכתו אשר ברכו ה', והאחרון הכביר, ויתר שאת ויתר עז לו בנמלות חסדו, להיות משען ומשענה לכל כושל, כי יפול למשכב בחלאים רעים ונאמנים, אזי יכמרו רחמי בני ישראל על אחת שבע, להמציא מזור ותרופה לשוכב עטוף על ערש דוי, ולהקל עול מחלתו מעליו כמעט, בנוה שאנו, עדי ירחמנו ה' להקימו על רגליו וחי, וישוב לאיתנו כבראשונה. הרבדים והאמת האלה יעידון ויגידון חברות נמולת חסדים, בקור חולים ובתי מרפא אשר נוסדו בקהלות רבות ונכבדות בערי מושב לבני ישראל, לברכה בקרב הארץ. ועתה, אחינו ואלופים לראש, ישנו מעין אחד ממעיני הישועה בארצנו, בעיר קארלסבאד, פלג אלהים מלא מים חיים, (רתחו ולא רמו כסיר נפוח) אשר ברכו הרופא לשבורי לב כרפאות תעלה לכל חולי וכל מדוה ונגעי בני אדם, ורכים מעניים ואביונים, אשר בשתים יד ה' הויה בם, להכותם כראכון לב מחסר כל, ובתחלואים רעים, המה כוכים למשפחותם ונפשם תערוג אל אפיקי מים חיים האלה לאמר: „מי ישקנו מים מבאר חפרוה מלאכי אל חי, לתת שקוי לעצמותינו ורפאות לשארנו כי כלה ברמי ימינו“ ככה יצעקו האמללים ונכאי לבב אלה ואין עוזר למו, על זאת היה דוה לבנו, על אלה חשכו עינינו לראות בצרת אחינו המתחננים אלינו, העטופים ברחובות קריה, ואין מאסף אותם הכיתה לרפא שבריהם ולתת להם די מחסורם אשר יחסר להם, כצל קורת מלון אורחים, בהשקט ובטחה.

לזאת אורנו חיל בחסד ה' עלינו, ונדיבי עמנו נאספו יחד, וגורנו אמר, לאסוף את חרפתנו לעיני העמים מרחוק ומקרוב אשר ישאלונו לאמר, איה חסדיכם

הראשונים והמון רחמיכם במ תתפארו, עושי צדקות בכל עת, קומו לעזרת אחיכם, ואל תמנעו מעשות טוב וחסד כאשר לאל ידכם, לכן היינו לאגודה אחת והקימנו חברית לאמר, הבה נבנה לנו בית גדול לחולי בני ישראל, להיות להם למחסה ולמזור בעיר קארלסבאד (עת כי ינהרו אל מעיני הישועה רבים מדלת העם) ולא יחסר כל בו, ונות צדקו יהי לעזרה ולישועה לעני וכואב כי יעטוף בצרתה.

וה' נתן את חן העם הזה בעיני מלכנו ומושלנו האדיר, מלך המלכים, החסיד, רוח אפינו משיח ה' אשר בצלו נחיה בגוים ומטובו נשבע כל־הימים, הקיזר פעדינאד הראשון ירום הורו, כי הגדיל עלינו חסרו, לתת רשיון לבנות שמה בית חולים לבני ישראל עם בית התפלה יחד, להודות ולהלל לה' ולשפוך לפניו שיח. והנה רבים ונכבדים ידם תכון עמנו, איש איש כאשר ירצו לבו, מאשר ברכו ה', אמנם רבה המלאכה מאד, ולא יספיקו נדבות כסף המתנדרים לעושי המלאכה רים, לכן אל ההרים נשא עֵינֵינו ואל נדיבי עם יושבי בשבת תחכמוני נפשנו בשאלתנו, קומו אחינו, קראו נדבות, השמיעו בתוך קהל ועדה, לשלוח לירינו כסף נדבותיכם, הבו לנו ברכה כבדכת ה' עליכם והתאזרו עוז וחיל לעשות תושיה בעד חולי עמינו, הן כל ישראל אחים לצדה יחד, לעזור דלים ונרכאים, והקרובים והרחוקים בבית יעקב באין מונע יתלכרו יחדו ולא יתפרדו, עת עניים יצעקו ומשבר רוח יהלילו, ובשועם אליהם, ישמעו ויחישו לעזרה למו, על כן חושו יקירי ארץ, גם אתם אל תאחרו לבוא, לתמוך מלאכת העבודה, לשם ה', בנדרות ירכם, אחר המרבה ואחר הממעט, ובלכד שיכוין לבו לשמים, והיה ברצות ה' דרכנו, לבצע את אשר יזמנו לעשות באמת ואמונה, בחסד וברחמים, אזי יקרא גם שמכם לתהלה על פעל כפינו, וחלק כחלק תקחו משכר הטוב הצפון ליראי ה' ולמרחמים על ברואיו, בבית ה'.

והיה ביום ההוא, עת יכונן ה' בחסרו את מעשה ירינו ובית החולים יבנה על מכוננו, ובית התפלה על משפטו ישב, אזי עד דור אחרון יקום גם זכרונכם ושמכם, ותחת אשר זרעתם לצדקה, יהי אור זרוע לכם בשמי ה', והאל הטוב יגמול לכם ארבעתים החסד והאמת אשר תעשו עם אחיכם האמללים, הקוראים לעזרה ואיננה, ותושיה נדחה מהם.

וה' האוהב צדקה ומשפט יברך מעשיכם ויצליח דרכיכם, ומעשה ירינו יכונן למענתו. אלה רברי אחיכם, דורשי שלומכם וטובתכם כל הימים.

הק' אלעזר הלוי איש הורוויץ*)

*) נולד בשנת תקס"ד לאביו הג"ר דוד יהושע העשיל סג"ל הורוויץ זצ"ל אבד"ק פלאהם בנו של הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל. ה' תלמיד מובהק להגאון בעל חתם סופר זצ"ל. ראשית נשיאותו ה' כאבד"ק פרוינקורקען ואח"כ בשנת תקפ"ח נתקבל לאב"ד בק"ק ווינא. נדפס ממנו ספר שו"ת יד אלעזר. נפטר ביום כ"א לחודש סיון שנת תרכ"ח לפ"ק.

קריאה בדבר הקמת בית חולים לבני ישראל בעיר לובלין

קול אנחת אביוני ארם ננוע מחלה השוכבים למעצבה במקום צר חושך ואפלה נשמע בעירנו יום יום, ושועת האומללים המתהפכים על ערשותם חסרי מזור ותרופה אשר חבלי מות כפלים יסובבים למראה נשיהם וילריהם אשר יעזובו באין משען ומשענה עלתה באזני בני ערתינו, אשר על כן התעוררו בני בריתינו תושבי עיר לובלין לשום קץ למצב הנורא הזה, ליסד ולהקים בית חולים חדש בית רחב ידיים כליל בהררו, בכל המעלות הטובות הדרישות לחפץ זה בימינו אלה. וזה החלם לעשות לאסוף נרבות מכל איש ואיש, כן מתושבי עירנו, וכן מסביבותינו, כרצונם הטוב למען תהי' לאל ירם להחל ולבצע מלאכת בית חולים הזה בית נכון ונשא.

הכסף הנצרך להקמת הבית ומלואו וכל אשר לו גם לאחוזת מקום הבנין עולה לסך 40,000 ר"כ, על זה האצילה הממשלה בטובה על בית חולים חדש מהמכס אשר נתקבל כבר מאחינו בני ישראל בער הרשיון לשאת בנרי יהודים בערך סך 16,000 ר"כ, בהשתדלות הרב מפה בצירוף הרב ר' ליבלע איגר נרבו איזה יחירי סגולה מעירנו לשלם במשך שלש שנים בערך 9000 ר"כ, וכן נוכל לחשוב להשיג ממכירת בית חולים הישן בערך שלשה ער ארבעת אלפים ר"כ. והנה בכל אלה יחסר עוד להשלמת וגמר הבנין ער תומו ערך 10,000 ר"כ, ולמען מלאות החסרון הזה גמרו בדעתם, הרב, בצירוף משגיחי ערת לובלין להכין ספר הזהב, מזכרת מעשי הצרקה, אשר יעשו שוכני עירנו, ותושבי שאר עירות עת ירשמו בה בחסרם הגדול מתנת ירם איש איש כברכת ר' עליו.

הספר הזכרון הזה, נושא עליו חותמת הרב רמתא והרב ר' ליבלי איגר ומשגיחים, והי' האישי אשר יבא על החתום בספר הגלוי הזה ויקבל עליו להרים נדבתו לבנין בית חולים הנזכר יהי' נמנה בין חברי הכבוד (עהרענמיטגליעדער) המשתדלים לגמור הבנין, ולו יהי' המשפט להיות מחקראים לאסיפה לבחור, וגם להיות מהנבחרים למשניה בית החולים. — הנדבות תוכלנה להיות בדרכים שונים, היינו, כל אחד אשר נשאו לבו בכל עת מצוא ובשעת הכושר להניף תנופת כסף על בנין הנ"ל, יוכל לרשום בפנקס נדבה הגונה בפעם אחת, כמו מברית מילה, תנאים, חתונה, בר מצוה, חנוכת הבית, כשיעלה לכבוד התורה, הצלה ממכשול, התרפאות ממחלה וכדומה.

כל איש אשר כבר ממנו הדבר להשפיע את נדבתו בפעם אחת, יאבה נא לכתוב ידו בספר הנ"ל על סך ידוע לשלמו מעט מעט במשך זמנים אחרים, וכן גם אלה אשר אין ידם משגת להרים תרומה גדולה, אל נא ימשכו את ידם ממצוה רבה כזו, ויתחייבו את עצמם לשלם לקופת הקהל איזה סכום קטן מדי שבוע בשבוע עדי שיגמור הבנין איש כפי נדבת לבו, לכל הפחות קאפיעק אחר או

מחציתו לגלגולת נפש בני ביתו, אחר המרבה ואחר הממעיט, ובלכר שיכוין לבו להתכלית הנרצה.

הכנת כל מִטָּה ומִטָּה עם הכו"כ (=הכרים וכסתות) עבור בית החולים תעלה לסכום בערך 50 ר"כ, וכל מי אשר ירבונו לבו לרשום את שמו בפנקס לשלם 50 ר"כ בעד מִטָּה אחת, יהי מחובר למִטָּה הזאת לוח של ברזל עם שם המתנרב, והמִטָּה תהי' נקראת על שמו לזכרון עולם ועד.

הוצאות כלי הבית מכל אחת מהסאלים עם המטות והמכשירים יעלה לסך 300 ר"כ, והנדיב אשר יפזר לזה סך 300 ר"כ לו יהי' המשפט כי תשאר תמונתו בפארמאט גדול בהסאלי הזאת לזכרון עולם, ועל לוח של ברזל יהי' חרות שמו, והסאלי הזאת תהי' נקראת על שם המנרב עד עולם.

בטוחים אנחנו בנדיבות אחב"י אשר אהבת אדם בלכם נוגעת, כי כל איש ואיש מתושבי עירנו ומערי כל הנובערני, אשר שערי הב"ח יהיו נפתחים עבור אביונים מכל הנובערני, יחישו בעצמם או ישלחו ע"י הפאסט את תרומת נרבתם בקרב, ליד הרב הגאון אב"ד רפה קהלתנו שליט"א או ליד הרב הצדיק ר' ליבלי איג"ר שליט"א, או ימסרו לחדר משגיחי קהלה ברחוב גראדצקי תחת נומער 109, ונרבתם תיכף תהינה נכתבים בספר מזכרת צדקה לכבוד ולתפארת.

ועתה שמעו אחינו הקרובים והרחוקים לקול הקריאה הזאת, וישמע אליכם השומע תפילת כל פה, שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ר' ורפאתיו, ובזכות הצדקה ימלטכם ביום רעה וישפיעכם מאוצר טובו.

די חסד מרפא וארכה לפ"ק.

נאום שניאור זלמן חזק"ק לובלין⁽¹⁾ (יהודא ליב איג"ר⁽²⁾)

(יש עוד חמשה חתימות נוספות, וקשה לקרותם)

(1) הוא הגאון מוה"ר שניאור זלמן לאדיער מח"ס שו"ת תורת חסד. — ראה אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ו' עמוד נ"ז.

(2) הוא הגה"צ מוה"ר לייבלי איג"ר מלובלין מח"ס תורת אמת ואמרי אמת.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ואלה יעמדו על הכרבה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר בנש"ק ר' אברהם אבא הלוי הורוויץ נ"י מלונדון להולדת הבן
להנה"ח מו"ה אברהם ווינער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' אליהו חיים שטערנבוך נ"י מבני ברק להולדת הבן
להנה"ח מו"ה אשר אמסטרדאם נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' זושא האכהייזער נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים פעלדמאן נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה קרענגיל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' צבי ארי' הירש נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלום יוסף גרינפעלד נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמעון קלעצקין נ"י מבני ברק להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם עבקר שבתי ציטראנענבוים נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה אליעזר מנחם הכהן דארמאן נ"י להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' חיים שמואל גאלדפינער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוחאי כהן נ"י מבני ברק להולדת הבת
להאברך היקר ר' יונה אקפלער נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' מאיר דוב ראטהפעלד נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' נפתלי הירץ ראטהפעלד נ"י מבני ברק להולדת הבת
להאברך היקר ר' שאול יצחק רייכבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה דעווים נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג כל הימים.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אליעזר פאפיער נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה אשר אנשיל בלויא נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ארי' ליב בראנער נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה משה גאלדשילד נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה צבי פארשער נ"י מבני ברק לנישואי נכדתו תחי'
להאברך היקר ר' מנחם מענדל טענענבוים נ"י מטאראנטא לנישואי
יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה משה פרוינדליך נ"י מבני ברק לאירוסי בתו תחי'
להרב עזרי' זושא פאלמאן שליט"א מנהל רוחני דמתיבתא עץ חיים דבאכוב
לאירוסי בתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר שלמה זלמן הורוויץ שליט"א אבד"ק פאטיק ולבנו
הנה"ח מו"ה שמואל הורוויץ נ"י משב"ק אצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
לאירוסי בנו הב' תח' הנעלה כמר יוסף טובי' נ"י תלמיד בישיבתנו

להנה"ח מו"ה שמחה ראטהפעלד נ"י מלונדון לאירוסי בתו תחי'
להב' החתן הנעלה כמר אביעזר זעליג וואגשאל נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו דשם
לאירוסי

בורא עולם בקנין השלם זה הכנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקנאדע = 20 דאלער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאלער לשנה

ברואר אויר 30 דאלער לשנה

m:

KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1533 - 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

ADDRESS CORRECTION REQUESTED
WARDING & RETURN POSTAGE GUARANTEED
(Please send P.S. form 3547)

התוכן

מדור אמרי קודש

ח לפרשת ויצא. . . . . כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

י בדין כתיבת הגט. . . . . בי דינא רבה דק"ק קראקא
יב מכירת המזק אחר הצות. . . . . הגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל
יג דבר שבמנין צריך מנין להתירו. . . . . הגאון מוה"ר עקיבא קארניטצער זצ"ל

מדור אגרות קודש

יז מכתב מהגאון מוה"ר שאול לנדא זצ"ל אבד"ק קראקא . . . . .
יט מכתב מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא. . . . .
כ מכתב מהגאון מוה"ר יוסף נחמי' קארניטצער זצ"ל אבד"ק קראקא. . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כא חידושים יקרים בסוגיות הש"ס. . . . . הג"ר יוסף נחמי' קארניטצער זצ"ל
כד בדין איסור"נ ממצבה. . . . . הג"ר משה שמואל בלייכער ז"ל
כג בענין מייקרי השערים. . . . . בי דינא רבה דק"ק קראקא
כד בענין רופאות נקיבות. . . . . בי דינא רבה דק"ק קראקא

מדור פלפול והלכה

כה בדין שינוי מקום באמצע קרה"ת. . . . . הרב מוהרח"י מויבער שליט"א
כח בדין הנחה ע"ג מים בשבת. . . . . הרב מתתיהו דייטש נ"י

מדור תפארת בחורים

לא כמלאכת מחמר. . . . . הב' שלום דוד געללער נ"י

עולת שבת בשבתו

לד ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים. . . . . המערכת
לז נוסחאות והערות כרש"י עה"ת. . . . . הר"ר מנחם בראכפער שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מא הערות קצרות בענינים שונים. . . . .

מדור הנאהבים והנעימים

מג הערות שונות. . . . . הר' פנחס לאנגראק הי"ד

מדור זכור ימות עולם

מו קריאה לחגיגת הקבלת פנים בהתמנות הגרש"ם זצ"ל לאבד"ק קראקא. . . . .
מה קול קורא בדבר הקמת מושב זקנים בעיר קראקא (תרכ"ט). . . . .
מז קול קורא בדבר ירידת הפרנסות אצל אחב"י (תרכ"ז). . . . .
מח קול קורא בדבר ירידת הפרנסות אצל אחב"י (תרצ"ג). . . . .

מדור תעודות ופמיכות

נא כתב „המלצה". . . . . הגאון מוה"ר אברהם ליור דמשק מקראקא זצ"ל
נב כתב „היתר הוראה". . . . . בי דינא רבה דק"ק קראקא
נב כתב „התמנות". . . . . חברה „מחזיקי לומדי תורה" בקראקא

צילומי כתבי קודש. . . . . ממ, נ, נד
מכתבים אל המערכת. . . . . נה
ברכות והודאות. . . . . סב

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס
לעילוי נשמת

הרבני החסיד המפורסם

מו"ה יחיאל מיכל במו"ה חיים יהודה ליבער ע"ה
נפטר ביום י"ב לחודש מרחשון שנת תשל"ט לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

חיים יהודה ליב ליבער
לונדון

מזכרת נצח

הקובץ הזה נדפס
לעילוי נשמת

זקיני הרה"ח

מו"ה אברהם חיים בן מו"ה מנשה פייגענבוים ע"ה

אשר הלך לעולמו

ביום ש"ק כ"ו תשרי שנת תשמ"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדו,

יחיאל גרשון גוטוויץ

מזכרת נצח

הקובץ הזה נדפס לעילוי נשמת

אבי מורי מו"ה שלום כמו"ה משה לעזער ע"ה הי"ד

נהרג עק"ה באושוויץ ביום ח' חשון שנת תש"ד לפ"ק

אמו מורתי מרת פרידא מינדל בת מו"ה איתמר נאלדבלום ע"ה הי"ד

נהרגה עק"ה באושוויץ ביום עשרה בטבת שנת תש"ד לפ"ק

אחי הב' יצחק כמו"ה שלום ע"ה הי"ד

נהרג עק"ה באושוויץ ביום ח' חשון שנת תש"ד לפ"ק

אחותי הבתולה שרה איטא בת מו"ה שלום ע"ה הי"ד

נהרגה עק"ה בשעבניא ביום כ"ב אלול שנת תש"ג לפ"ק

אחי הב' יונה כמו"ה שלום ע"ה הי"ד

נהרג עק"ה בבאכניע סוף חודש אלול שנת תש"ג לפ"ק

חותני מו"ה אברהם אהרן כמו"ה גבריאל יוסף שעכטר ע"ה הי"ד

נפטר במחנה קיופערינג ביום י"א אדר שנת תש"ה לפ"ק

חותנתי מרת רחל פערל בת מו"ה ישכר בעריש אורנשטיין ע"ה הי"ד

נהרגה עק"ה באושוויץ ביום י"ד סיון שנת תש"ד לפ"ק

יחד עם בני' ובנותי, שרה קריינדיל, שלמה זלמן אליעזר,

רבקה דבורה, פריידא, ריזל, ע"ה הי"ד

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם וחתנם,

ניסן לעזער ומשפחתו

קול מבשר ואומר!

בשמחה רבה אנו מודיעים כי בעזהשי"ת כבר הופיע ביקרו ספר
הקדוש אשר בית ישראל נשען עליו ומשתוקקים לשתות מכארו
מים חיים

שו"ת דברי חיים

לרבינו הקדוש יחיד בדורו רשכבה"ג מצאנו זצלה"ה זי"ע, עם
הוספת רבות ונכבדות אשר עדיין לא שזפתן עין, תשובות
חדשות, מפתח כללי, ותיקונים נחוצים על כל דפי הספר.
הספר אפשר להשיג בישיבתנו הקדושה אצל האברך המושלם
המופלג מו"ה שמחה פנחס שטראהלי נ"י. 853-7430
ובשאר מדינות ניתן להשיגם בכיהמ"ד דחסיד באבוב דשם.

הנהלת ישיבת באבוב בני ציון

קובץ הזה הקרשנו בעיקר לחידושי תורה ואגרות קודש
מגאונים וצדיקים ששימשו ברבנות או בדיינות בעיר המהוללה
קראקא יע"א, וגם שאר ענינים השייכים לקורות עיר ההיא.
כבר המליצו בדורות הקודמים על עיר קראקא שהיא
כרם"א רכולה בה, כי היתה עיר ואם בישראל משך כמה מאות
שנים, ובה ישבו כמאות למשפט רבנים גדולי ישראל ואדירי
התורה אשר כל בית ישראל נשענים עליהם כמו הרמ"א,
הב"ח, התויו"ט, המג"ע, הגר"ר העשיל, והמגני שלמה, ועוד
ועוד, אשר רבים המה מפורסם.

בחרנו לעשות מזכרת לעיר קראקא בקובץ היוצא לחודש
מרחשון, כי זה כאדבעים שנה אשר בחודש מרחשון, ביום
שנים ועשרים בו, הובלו בעוה"ר הרכה אלפים מאחב"י
מגעטא אשר בעיר קראקא לניא ההריגה אשר בבעלזין ע"י
הרוצחים הארורים ימ"ש.

ישמש נא הקובץ הזה למצבת זכרון להני אלפים ורבבות
בני ישראל תושבי עיר קראקא, אשר יצאו נשמותיהם על
קדושת השם, וזכור ד' אהבתם ויחיה זרעם שלא תאכזר שארית
יעקב, ונזכה לראות בעת נקם ישיב לצריו כמהדה כימינו אמן.

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת ויצא

וידר יעקב נדר לאמור אם יהי' אלקים עמדי וגו' ושכתי בשלום אל בית אבי והי' ר' לי לאלקים, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. והקשה באוה"ח הק' על אומרו והי' ר' לי לאלקים, וכי עד עתה אינו לאלקים ח"ו, ועוד שאר דקדוקים הערו המפרשים. ונקדים לפרש הפסוק להלן בפרשתנו וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, והקשה האלשיך על אומרו לאמר שהוראתו בכל מקום לאמר לאחרים וכאן אינו לאמר לזולת, ועוד כי באומרו את כל משמע שלא השאיר כלום, ואח"כ אמרו ומאשר לאבינו וגו' שנראה מאשר ולא כל אשר, וגם צריכים להבין שמכנה כאן את העושר והקנינים בשם כבוד. אמנם יבואר עפ"י ד' הבעש"ט זי"ע בפסוק כי הנה אויביך ד' כי הנה אויביך יאבדו וגו', והלשון כפול, ואמר לפרש, דנודע דתענוגי עוז"ז באכילה ושת' המה אויבי איש שמביאים וגורמים לרשעים תועבות ומעשים רעים ר"ל ופושעים יכשלו בהם, אבל באמת צדיקים ילכו בהם לעבוד בהם עבודתו ית"ש בהתכוננם שהתענוג הזה לא בא מצד עצמו אלא שהקב"ה הוא המהות את הדבר הזה ונותן חיות בתוכו והניצוץ הקדוש אשר צפון וגנוז בו צוות ואומר להכניסו לקדושה ולעבוד בו את השי"ת, כי כל פעל ד' למענהו ולכבודו ית"ש, וזשאה"כ, כי הנה אויביך ד', כלו' אם תשכיל לרעת ולראות שגם שם טמון שם ר', אז כי הנה אויביך יאבדו ויתפרדו, שלא יבוא לידי מכשול כלל, עכבה"ק.

והנה אף שהאמת עד לעצמו שאין להעלות על הרעת שהקב"ה שברא עולם ומלואה נתכוון במילי דארציות בתענוג אכול ושתה עבוד הפושעים מורדי ד' ח"ו, יש להכריך דבר זה בראי' חזקה שרצונו ית"ש בכראו כל אלה הוא להתכלית שיכניסו בני אדם כל הרברים הארציים אל הקדושה, והוא מזה שהזהיר הכתוב לכבד ולענג את יום השבת קודש במאכל ובמשתה בתפנוקי מעדנים, ואם הרברים הללו פוגמים את הנפש, האיך ציוה הכתוב לענג את השבת בזה, ואמרו חז"ל שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ועוד אמרו חכמנו"ל במס' ביצה שנפש יתירה ניתנה לו לאדם בשבת להרחיב לב לאכול ולהתענג, אלא בע"כ בדבר האמור שהגם שפושעים יכשלו בזה, אבל צדיקים המה ברום המעלה ומושלים על הארציות להכניסם לקדושה ביורעם כי שם ד' צפון ונסתר גם שם. ובזה יש לפרש מאה"כ בישעי', וקראת לשבת עונג לקדוש ד' מכבוד וגו' אז תתענג על ד' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ד' דיבר, דכוונת הכתוב הוא, וקראת לשבת עונג, כשתקיים מצות עונג שבת לכבדהו בכל מיני מעדנים, זכור תזכור, אז תתענג על ר', שהכוונה תהי' רק לעבוד בהם להשי"ת, והרכבתיך על במתי ארץ, שיהי' מושל ורובב על הארציות,

ולהבין ולהשכיל כי פי ד' דיבר, היינו שניצוץ הקדוש פי ד' אשר בתוך התענוג הזה, הוא המחיה והמהות אותו, ובשכר זאת והאכלתך נחלת יעקב אביך, וכאז"ל הנ"ל שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ודייק באומרו והאכלתך, שאין מן הצורך לעבוד את ד' בסיגופים כ"א ע"י אכילה ושתיה, וזה הי' עבודתו של יעקב אבינו בעוסקו בעניני ארציות ומילי דרשות הי' הכל למען כבודו ית"ש.

ומעתה יובן ויתבאר מאה"כ הנ"ל, דהנה בני לבן הרשע בראותם שיעקב אבינו אשר בחר לו י"ה לסגולתו הוא מתענג בתענוגי עוה"ז ועובד בזה עבודתו עבודת הקדוש להכניס הרבירים הארציים אל הקדושה, התרעמו עליו באומרים שתענוגי ומחמדי עוה"ז זהו חלקם חלק לבן הרשע הקליפה הניתן להם למלאות תאוות לבם הרע, ומה לו ליעקב איש תם ליקח חלקם ולהרבות בזה כבוד שמים, הלא נחלת יעקב הוא לענות ולסגף א"ע, וזהו שאמרו בני לבן, לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, כוונתם הי' שתענוגי וקניני עוה"ז השייכים רק ללבן אביהם ולסיטרא דיד' לקח לו יעקב, ולא עוד אלא ומאשר לאביהם עשה בהם כבוד שמים להכניסם לקדושה ולהתענג על ד', וז"ש עשה את כל הכבוד הזה, היינו כבוד שמים, ודייק הכתוב באומרו לאמר, לרמוז שהוא הוראה לדורות עולם לבני זרע יעקב שבעת עוסקם בעניני עוה"ז יעשו הרבר לשם פועלם להרבות כבוד שמים. (ועיין בספה"ק קדושת ציון ריש פ' וישלח).

ובזה יבוארו הכתובים הנצבים בראש דברינו, שאמר יעקב בעת הילוכו לבית לבן הרשע, אם יהי' אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו' ושבתו בשלום אל בית אבי, ופירש"י שלם מן החטא שלא אלמור מדרכי לבן, וכתב בספר אור הגנוז דתיבת בשלום הוא ר"ת ב'רוך ש'ם מ'לכותו ל'עולם ו'ער, וי"ל הכוונה דיעקב אבינו התחנן אל ד' רקניני ותענוגי עוה"ז לא יפגמו ח"ו נפשו רק יהי' שלם מן החטא, וישיביל לדעת כי בכל עניני ארציות גנוז בהם שם כבוד מלכותו ושהכל ברא לכבודו ית"ש, ואז והי' ד' לי לאלקים, כי הרשעים ע"י תענוגי עוה"ז מגדים יצה"ר אנפשיהו מלי כרסי זני בישי וגורמים לשליטת מרת הרין, אבל הצדיקים שעושים בתענוגי עוה"ז כבוד שמים מהפכים עי"ז מדה"ד למדת הרחמים, וז"ש והי' ד' לי לאלקים, ששם אלקים שהוא מדה"ד יהי' ד' שהוא מרת הרחמים, וממשיך הכתוב ואומר, והאבן הזאת, היינו תענוגי עוה"ז שהמה מילי ריצה"ר הנקרא אבן (סוכה נ"ב ע"א), יהי' בית אלקים, לעבוד בהם עבודת השי"ת, וכדברי הבעש"ט וצ"ל הנ"ל, כי הנה אויביך, שם בעצמו הוא ר', ולכן וכל אשר תתן לי, היינו כל קניני עוה"ז, עשר אעשרנו לך, להכניסם לקדושה עדה"כ העשירי יהי' קודש לד'.

בדין כתיבת הגט, וגט ע"י שליח

מבי דינא רבה דק"ק קראקא*

בעזה"י יום ב' חיי שרה טו"ב מרחשון תרט"ז לפ"ק פה קראקא.

לכבוד יריד התכל הרב המאה"ג חריף ובקי, פאר השלמים, חכם הכולל, שמו נודע בשערים, כ"ש מו"ה יעקב יחזקאל הלוי"ג נ"י אב"ד בק"ק בייטען יצ"ו.

מכתבו היקר ע"י כ' אברהם הכהן, המכונה אראלף, הגיענו נכון, המכתב הי' נכתב בכתב לועזי, והוא הי' לעד ביד כ' אברהם כי נוכל להודקק לכתוב לו ג"פ, לתתו לאשתו נאנניא, ואם כי תמהנו, על אשר לא חילק כבוד, ללשונו הקדושה, לדבר בה, כפי אשר הוצק חן בלשונו, ומן הדין הוא, שהרבנים תלמודיים, יחבבו לכל הפחות בזאת, השפה עברית, שארית ישראל, בגלות החל הזה, לדבר בה, לעת מצוא בעניני התורנים, הסובבים על קוטב התורה, הניתנה בלשון הקודש, עכ"ז רננו אותו לכף זכות, לאמור, כי איזה ענין הכרחי מנעוהו לדבר אלינו בלח"ק, אבל בזה תגדל הפליאה, אשר לא ביאר לנו כבוד תורתו, פרטי השמות, מהמגרש והמתגרשת, והנה הגיד לנו ה' אראלף כי בגליוויטץ, במקום האשה, אשר שם תהי' הנתינה, אחב"י אינם עולים לתורה בשם עברי כלל, בעו"ה לא ישאו פנים, לדברי ראשונים, נשמתם ערן, אשר אמרו, כי השם שעולים בו לתורה הוא העיקר, והם נקראים לתורה סתמא שני ושלישי וכו', ע"כ נסתפקנו יען שבעיר גליוויטץ במקום הנתינה אינם יודעים משם המגרש אברהם, כ"א בשם אראלף, ואין שם שום איש הקורא בשמו אברהם, כ"א אראלף לבד, ע"כ הוכרחנו להזכירו בגט ואין זה שם גיות לענ"ד, אשר מבואר ברא"ש פ' השולח, ובש"ע אה"ע סי' קכ"ט, שחלילה להזכיר שם גיות בגט הנכתב בו כרת משה וישראל, ז"א כי שמות כאלו נקראים בזמנינו אלה במדינות אשכנז גם בפי כל ישראל, ועכ"ז הקדמנו שם הקודש, ואין זה חשוב כנשתקע, הואיל שבשאר עיירות נקרא לתורה בשם זה תמיד, וגם אנשי עיר גליוויטץ, אף ששינו את שמם העברי ואינם עולים בו לתורה, עכ"ז יודעים בכידור, כי שם הקודש מאראלף הוא אברהם, וכפי הנשמע, שמם הקודש לא זו ממקומו, להזכירו בברכת מי שבדרך וכדומה לכל דבר שבקדושה, אף בעיירות אשר גזו נזר הקודש ובל ישאו שמם העברי בעליות התורה, עכ"ז לענין שאר ענינים שבקדושה, לא נעקר מהם שם העצמי, ע"כ כתבנו בהגט אברהם המכונה אראלף, וגם השמטנו משעם הנ"ל שם הכינוי מאבי

(*) פאקסימילא להלן בעמוד נ"ד.

(1) נולד בשנת תקע"ד. הי' תלמיד של הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל והגאון בעל שערי תורה זצ"ל. בתחלה הי' אב"ד בק"ק אושפיצין ואח"כ נתמנה לאבד"ק בייטתען. נדפס ממנו ספר תספורת לוליינית בענין איסור גילוח בחוה"מ. יש אליו תשובות בשו"ת דברי חיים ח"א אהע"ז סי' י"ב, ומוזכר גם בהגהות יד שאול על יו"ד סי' רמ"ב וסי' רע"ח. נפטר ביום כ"א חשוון שנת תרכ"ה לפ"ק.

המתגרשת, ששמו הקודש הוא שרגא, לפי רברי המגרש, ובלתי ספק ה' לו שם כינוי מעריסה פייש או פייבוש רק יען כי לרברי המגרש אינו נקרא בפי שום אדם בשם הכינוי פייש או פייבוש, וגם אינו חותם בו כ"א בשם כינוי משפחתו וואהל, לכן השמטנו במכוון שם הכינוי, כי באם לא נכתב שם אבי המתגרשת ג"כ כשר בדיעבר, ומכש"כ כשנכתב השם הקודש שרגא שעולה בו לתורה, וכינוי פייש או פייבוש נשתקע ע"כ לא כתבנוהו בהגט.

גם נמצאנו להודיע לכבודו הרמה, כי לא נדע טעמו ונמוקו אשר מעכ"ת צוה על המגרש לפי דבריו שיקבל הגט בעצמו, ולא ע"י שליח, הנה בזה נבא לחשש מוקדם, על אשר נתאחר הגט בין כתיבה לנתינה, ומבואר בש"ע אה"ע סי' קכ"ו, שאין לו תקנה כ"א ע"י שליח, ויעוי' בגמרא גיטין י"ז על הא דתירץ שם הגמרא בהנחה גיטין הבאים ממד"ה דקלא אית להו, ומדייק שם הרא"ש, דע"י שליח להולכה קלא אית להו, ע"כ מחמירים הרבה מן האחרונים בבעל עצמו שהביא את הגט, ונתאחר בין כתיבה לנתינה, ע"כ היינו נבוכים בראשונה ליתן הגט לבעל עצמו הנ"ל, רק סמכנו על דבריו הים של שלמה גיטין פ"ב ועל שו"ת הרדב"ז הובא בג"פ סי' קכ"ז ס"ק י"ב, שמכשירים בזה, ואף שכתב הרב בעל ג"פ על דברי הרדב"ז שאין דבריו מוכרחים, עכ"ז באם ימסר הבעל הנ"ל את הגט לשליח, ויעשגו שליח בפני ב"ד כדת וכדין, ובפני נכתב וכו' כמבואר באה"ע סי' קמ"ב, כדאי בשעת הרחק לסמוך ע"ז אף לכתחילה, יעוי' בתורת גיטין מגאון מליסא בסי' קכ"ז, ובס' שו"ת בית אפרים אה"ע סי' קמ"ז שמכשירים בזה, רק מבקשים אנחנו בד"צ את כבודו הרמה, שיהי' נזהר בדבר זה מאד מאד, שהבעל הנ"ל יעשה בפני בית דינו הצדק שליח להולכה למסדו לאשתו הנ"ל, כדין וכדת, שנצא בזה מחשש מוקדם, וגם שלא יהי' גט בעכר"ת, אם לא שהדין נותן לגרשה בעכר"ת, ומבוקשינו מאת מעכ"ת הרמה להשיבנו תשובה מה נעשה בדבר זה, דברי רבנים מובהקים בד"צ הדו"ש באהבה רבה כ"ה,

הק' אברהם נ"ה יענר⁽²⁾

הק' ישראל ניימאן⁽³⁾

הק' שאול כ"ץ ווארשיר דיין דפ"ק

(2) הוא הג"ר אברהם נפתלי הירץ יענער. נולד בשנת תקס"ו בעיר יאנוב לאביו מוה"ר מרדכי צבי הירש יענער. אחר חתונתו נתיישב בעיר קראקא ובשנת תקצ"א בערך נתקבל שם לדיין. כעבור איזה שנים נתמנה לדאב"ד דק"ק קראקא. נרפס ממנו ס' צלותא ראברהם וס' ברכת אברהם. יש אליו תשובה בשו"ת ר"ח ח"ב אה"ע סי' מ"ח"מ"ט. נלב"ע ביום ב' י"א לחודש תמוז שנת תרל"ו לפ"ק.

(3) הג"ר ישראל ניימאן וצ"ל נולד בשנת תקס"ח לפ"ק. ה' תלמידו של הנאון בעל שיב גיטין וצ"ל. ה' חד מבי דינא רבה דק"ק קראקא. נרפס ממנו ס' מחנה ישראל על מס' הש"ס, וס' גיבורי ישראל עה"ת וס' בית יהודה וישראל על דרוש. כ"ק מרן ארומור הראשון מוהר"ש וצוק"ל כתב הסכמה על ספרו מחנה ישראל ונרפס בספרו גיבורי ישראל, ובתוך הדברים כותב אודותיו שידוע ומפורסם לגאון מובהק וצדיק מפורסם. (העתק דברי ההסכמה נרפס בספר „מכתבי קודש" ח"א מכתב מ"ח). נלב"ע ביום י' לחודש שבט שנת תרמ"ט לפ"ק.

בדין מכירת חמץ באונס אחר חצות

מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבר"ק קראקא⁽¹⁾

בעז"ה קראקא יום א' טו"ב למב"י הברכה והישועה לפ"ק.

שלום וברכה לצורב, צעיר ורב, ההונה בחוקי חורב, ה"ה הרבני
החריף חרוץ ושנון זית שופכני, רישני ובישני, האברך מו"ה ישראל
איסר נ"י⁽²⁾.

מכתבך קיבלתי אתמול ביום ש"ק ותמה אני על בקשתך ממני לסתום פיות
המעוררים על הוראתך להתיר חמץ אחה"פ אשר בעליו לאנסו מכרו לאחר חצות,
ואתה לא הודעתני טענת המעוררים, אחרי שכבר הותר ע"י הגאון נב"י מהר"ת
סימן ס"ג דפשיט ל"י ז"ל כיון שזכה הגוי הן ע"י קנין משיכה או בחצר כשעמר
בצרו, שוב לא עבר בעה"ח על כל יראה ואין לקנסו, הגם שביטל מ"ע דתשביתו,
וכן פשיט ל"י להגאון ש"א וכן צדד אא"ו רבינו עקיבא איגר בהנהותיו על שו"ע
או"ח סימן מ"ג בהג"ה ס"ק ג' עיי"ש, ע"כ לא ידעתי מקום ערעורם על הוראה
זו. האמנם אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל בחתם סופר או"ח סימן קי"ד לא ס"ל כן עיי"ש,
ואלו היתה שאלה כזו באה לפני לא הייתי מורה בה לא איסור לא היתר, והייתי
אומר להשואל אני אין רצוני להתיר נגד דעת אאמ"ו, לך שאל לא' המורים אולי
יתירו לך כי יש להם על מה שיסמכו, ע"כ לא ידעתי שום פקפוק על הוראתך זו,
ואין מקום לערער כלל, ובל"ס אילו ה' בעל החמץ שואל אותך ב"ר היית מורה
לו לבער החמץ כדיון. וכן בא לפני א' מיראי ד' פה ע"פ אחר זמן הביעור ששכח
למכור חבית א' יין שרוף אראק, ואמרתי לו לשפכו אל הנהר ווייקסיל, וראיתי
נפשו נבהלה מאוד כי ה' הפס"מ סך 60f ויותר, אמרתי לו אני נותן לך רשות
לשואל לא' המורים פה, כמדומה לי הלך לשואל את הרב מהר"א יענער נ"י⁽³⁾ ובלי
ספק גם הוא לא מצא תרופה אחרת, והוא פשוט ותל"מ.

ואחתום בברכה, יהי ה' עמך בכל עת שלא תכשל בדבר הלכה ידים ר' קרנך
כא"נ ונפש הרושו"ט אוהבך,

הק' שמעון בהגמ"ה"ם סופר זצ"ל

באשר הזכרת במכתבך ספר מהר"ם מינץ חדש, הצצתי בו וראיתי שם רב
תימה בעיני, שכתב כיון שאסרו חכמים בהנאתו שוב אינו עובר בכל יראה, רמה

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד י"ח.

(2) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' ו' עמוד ט"ז. ותשווא"ח לנכדו ידירנו האברך
היקר והנעלה מו"ה שלמה פרוכטשענדלער נ"י מירושלים עיה"ק שמסר לנו העתק
ממכתב זה מכת"י זקנו הנ"ל בספרו הנקרא „תפארת ישראל“, שלא נרפס עדיין.

(3) ראה אודותיו לעיל עמוד י"א.

לי אם הפקירו בעצמו או מהפקר ב"ר יצא מרשותו, ולא שייך לומר שעשאוהו כאילו ברשותו רמי נתן להם כח זה. — ובעיני יפלא וכי אסרו החכמים מוסף על איסור תורה, לא אסרו אלא קורם זמן איסור תורה ער שיגיע זמן איסור תורה, וכשיגיע זמן איסור תורה, הכתוב עשאו כאילו הוא ברשותו, וק"ל.
דברי הנ"ל

בענין דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו

מהגאון מוה"ר עקיבא קארניטצער זצ"ל אבד"ק קראקא⁽¹⁾

בעזה"ת. קראקא לפני התקדש חג השבועות תר"ל.

חיים ברכה ושלוש עם ברכת שמחת החג לכבוד אא"ח⁽²⁾ חביב נפשי הרב הגאון המפורסם ערוגת הכושם צריק תמים בדרכו הור שמו מהו' זלמן שפיטצער⁽³⁾ שליט"א, העומד לנס עמו בקהל ערת ישורון בעיר ווען יצ"ו.

שמחתי מאוד במכתבו היקר המבשר שלום וכי מצאו דברי חן בעיניו הטהורים לאמרם בשמי כבי מדרשא ישמח לבי גם אני. ועתה באתי למלא משאלתו אשר אותה נפשו לשמוע מה עמדי בהא דאר"י [ביצה ה' ע"א] אף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה מ"ט הוי דבר שבמנין וכל רבש"מ צריך מנין אחר להתירו מנא אמינא לה לך אמור להם שובו ואומר במשוך היובל ותני' כרם רבעי ה' לר"א במזרח לוד וכתב רש"י שם, בכיצד מברכין יש פלוגתא חד תני נסע רבעי וחד תני כרם רבעי. ובהדר"ג אא"ח השתדל לבאר מה בעי' רש"י בזה ועיי' בפ"י וצל"ח, ועוד הרבה לרקק ברבדי רש"י בשמעתין ונתקשה בביאור סוגית הגמ'. והנלע"ד, דהנה שם בתוס' ד"ה כרשב"מ, יש שהיו רוצין לומר שאותן חרמות שעושין לזמן צריכין מנין להתיר, ומסיק התוס' ולא היא דהכא אין כאן שום זמן דקרא רהיו נכונים לשלשת ימים היינו הזמינו עצמכם לרבר שיהיו לסוף שלשת ימים, דאם כתיב היו נכונים שלשת ימים בלא למ"ד שפיר הוי מוכח דתקנה העשו לזמן ג"כ צריכה מנין להתיר אבל השתא דכתיב לשלשת ימים לא מוכח מירי, יעו"ש. והקשו המפרשים (יעו"ש צל"ח) לפי המסקנא דליפנין דרבר

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונס' ו' עמוד נ"ו. — דבר זה הועתק ונסדר ע"י ידידנו נכדו האברך המופלג היקר והנעלה מו"ה שלום עקיבא קארניטצער נ"י מכת"י בנו הג"ר יוסף נחמי' קארניטצער זצ"ל אבד"ק קראקא. ומתכוון להוציא לאור יתר חידושו בקרוב ברצ"ה. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) = אדוני אבי חורגי.

(3) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונטרס י' עמוד י"א.

שבמנין צריך מנין אחר להתירו מבמשוך היובל א"כ שוב לא קאי קרא דלך אמור להם שובו לכם לאהליכם למצות עונה כרי שיהי' נאמרה ונשנית כרפי' מהרש"א, דהרי כיון דקיי"ל דרשב"מ צריך מנין אחר להתירו א"כ תו איצטריך שובו לכם לאהליכם לגופי' להתיר להם תשמיש, א"כ הרק"ל למה כתיב לשלשת ימים בלמ"ד ואצטריך למכתב שובו לכם לאהליכם להתיר תשמיש ה"ל למכתב שלשת ימים בלא למ"ד ויהי' ממילא מותר בכלות הזמן לפי דברת התוס' דרבר העשוי ליזמן אינו צריך מנין להתירו, בשלמא לפי הה"א דמקרא דשובו ילפינן דרבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אין זו קושי' למה כתוב בלמ"ד ואצטריך להתיר, רי"ל רזה נופא אתא קרא להורות לנו דרשב"מ צריך מנין אחר להתירו, אבל למסקנא דגמ' רמכאן ליכא למילף מידי ולא ילפינן אלא מבמשוך היובל א"כ קשה לא נכתוב למ"ד דלשלשת ולא נכתוב שובו לכם וכו'. עור הקשה בפנ"י אהא דקאמר הגמ' ותנ' כרם רבעי ה' לו דר"א וכו', אמאי הוצרך להביא הברייתא דכרם רבעי ומדייק מינה טעמא דנמנו וכו' ות"ל דכולא מילתא הוי מצי לאתנויי' ממתני' דמעשר שני פ"ה מ"ב שהתחיל בה, דהכי איתא שם להריא כרם רבעי ה' עולה לירושלם מהלך יום אחר לכל צר ומשרבו הפירות התקינו שיהיו נפרין סמוך לחומה ותנאי ה' דרבר שאימת שירצו יחזור לכמות שהי', ר"י אומר משחרב המקדש ה' התנאי הזה ותנאי ה' דרבר שכשיבנה המקדש יחזור לכמות שהי'. נמצא רבין לת"ק ובין דר"י הוצרכו לתקן לפדות סמוך לחומה כרי לבטל התקנה הראשונה אע"ג דבלא"ה לא ה' שייך הטעם הראשון כרי לעטר דהלא רבו הפירות, וכן דר"י כשחרב הבית, אע"כ דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. נמצא דרמשנה עצמה מוכח כן ואמאי הוצרך להביא הברייתא דכרם רבעי.

וכרי ליישב כל קו' הללו צריך אני לחזור למה שתמה כהרר"ג אא"ח נ"י וכן בעיני יפלא, מה דקאמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתיב לך אמור להם שובו וכו' ואומר במשוך היובל, ומפרש בגמ' דה"ק וכי תימא למצות עונה היא דאתא ת"ש במשוך היובל, והשתא יש לתמוה דכיון דמקרא דשובו ליכא למשמע מידי ריש לרחות דלמצות עונה היא דאתא וליכא למילף דרשב"מ צריך מנין אחר להתיר אלא מקרא דבמשוך היובל א"כ למה מיייתי כלל קרא דשובו וכו' דהא ידע ראיכא למרחי' דקרא למצות עונה הוא דאתא⁴). (ופלא דרש"י ז"ל בר"ה מה ואומר פירש איך נלמד מן המקרא הראשון ולמה נצרכו שניהם, ואנחנו גם למסקנת הגמ' כל נדע למה נצרכו שניהם הלא רי ה' בהביאו דק קרא דבמשוך היובל).

והנלע"ד בזה, רי"ל דוראי מקרא דבמשוך היובל לחורא ליכא להוכיח וגם מקרא דשובו לחור ליכא להוכיח ורק משניהם יחד נלמד דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, אבל הא בלא הא לא סגי, משום דלכאורה ה' מקום לומר דאע"ג דאם נאמר דרבר שבמנין אינו צריך מנין אחר להתירו היכי דנתבטל

(4) עיין בחי' חת"ס לביצה מהדו"ב (ניו יארק תש"ז) בר"ה ויל"ד עכ"פ, שכבר הרגיש בזה, ומיישבו באופן אחר. (המעתיק).

הטעם שמחמתו נעשה התקנה, מ"מ היינו דווקא אם על הדבר הזה שבא לפנינו לא חל מעולם הטעם ולא נכלל מעיקרא לכלל איסור כגון ביצה שנולדה ביו"ט של ר"ה אחר החורבן ברשעה שנולדה כבר נתבטל הטעם דקרושה א', וא"כ י"ל כיון דזו הביצה לא נכנסה מעיקרא כלל באיסור שוב אינה צריכה מנין להתירו, אבל במירי דחל עליו האיסור שעה אחת אף שאח"כ נתבטל הטעם שבשבילו נאסר בהא וודאי הסברא נותנת שיהי' צריך מנין להתירו משום דכבר זה הדבר גופי' הי' בכלל האיסור או התקנה וכיון שכבר חל עליו האיסור אינו יוצא להיתר אף שבטל הטעם עד שיותר בפירוש ובמנין. (ויעיי' במס' חולין י"ז, בעי ר"י אברי בשר נחירה שהכניסו וכו', וברא"ש שם) ודוגמא לזה מצינו עוד בחולין ק"ח ע"א, דאפשר לסוחטו אסור אף שלא נשאר בו טעם כלל מ"מ כיון שכבר חל עליו שם איסור לא פקע מיני'.

והנה לפי"ז י"ל דודאי מבמשוך הויכל לחודא ליכא למילף לביצה דצמא"ל דיש לדחות דשא"ה רחלה הקדושה על זה ההר ונאסר בעלי', ואף שכ"ז הוא מהטעם לפי שהשכינה עליו מ"מ גם כשנסתלקה שכינה צריך להתיר בפירוש משום דזה ההר גופי' בהוויתו עומד, ע"כ אינו יוצא להיתר עד שיותר בפירוש ולא דמי לביצה, אבל מ"מ מהני תרי קראי הוכיח ד"י שפיר אף לביצה וכמו שאבאר. והנה לכאורה צריכין ליישב הא דמדרחה הגמ' ילפותא קמא משום ד"ל למצות עונה היא דאתי, והיינו כמו שפי' המהרש"א ז"ל כדי שיהי' נאמרה ונשנית לבני נח ולישראל ויחודש לנו דגם בני נח מחוייבים במצות זו כדאיתא בסנהדרין נ"ט ע"א, דהאיך מצינו למימר דאתי למצות עונה להורות שנאמר לישראל ולב"נ כיון דאיכא למימר דאצטריך לגופי' להתיר להם תשמיש שנאסר במנין ואי לא אמר להם שובו היו סבורים שעדיין אסורים, ומכיון דיש מקום לומר דלהתיר להם דבר שבמנין אתי א"כ ע"כ לאו למצות עונה אתי קרא כיון דליכא למילף ממנו, דדילמא בא הכתוב להתיר ולא למצות, ועכצ"ל דהגמ' קסבר השתא דאין שום סברא לומר דכבר שבמנין יהי' צריך מנין אחר להתירו כיון שכבר נתבטל הטעם שבשבילו נאסר, וממילא י"ל דאתי למצות עונה, דליכא למדחי שהכתוב בא להורות להם היתר תשמיש דמהיכי תיסק אדעתין דאסור אחרי שנתבטל הטעם שבשבילו נאסר להם, ולכך מיייתי מקרא דבמשוך הויכל. ונהי דגם מהאי קרא לחודי' ליכא למילף כמש"כ משום דהתם ההר גופי' נאסר, מ"מ כיון דעכ"פ מצינו דצריך להתיר בפירוש אף שבטל הטעם שנאסר בשבילו א"כ שוב ליכא למדחי דשובו לכם אתי למצות עונה כיון דעכ"פ כבר מצינו סמך וסעד גדול לומר דקרא דשובו לגופי' אצטריך להתיר להם תשמיש, דה"א דאסור כמו בהר ולא נחלק בין חל על זה הדבר גופי' פ"א האיסור או לא, וכיון דיש עכ"פ מקום לומר כן שוב ליכא למימר דאתי למצות עונה דהא לא נשמע מהכא מצות עונה דהרי י"ל דהכתוב בא להתיר תשמיש שלא יהי' סבורים דאסור כמו בהר דצריך בפי' להתיר, וכיון דליכא תו למדחי דקרא אתי למצות עונה שוב נאמר דשפיר מוכח מני' דדבר שבמנין צמאל"ה. ואין לומר דילמא באמת לא צריך מנין להתיר בדבר שלא נכנס בחיוב כלל והתורה רק להכי כתב בפי' שובו כדי שלא ישעו ויהיו

סבורים שאסורים אבל באמת בכה"ג כגון תשמיש וביצה לא נצריך מנין להתיר, ז"א רא"כ לכתוב רחמנא שלשת בלא למ"ד ולא יהי' מקום לשעות ולא צריך לכתוב ג"כ שובו וכו', ומרלא כתב הכי ש"מ דקרא אתי להורות דרבר שבמנין צמאל"ה אף ברבר שלא חל עליו החיוב כמו הכא, דודאי ליכא למימר דהגוף שלהם נאסר אלא שענין התשמיש נאסר ואפי"ה הוצרך רחמנא להתיר. ומיושב קושית הצ"ח דאף למאי רמסיק מקרא רבמשוך חיובל מ"מ עיקר ילפותא דר"י הוא מקרא דלך אמור שובו וכו' רמינ' איכא למילף ג"כ לביצה, ודו"ק. וזוה נתיישבו כל דקרוקי דרר"ג אא"ח ג"י. ועיי'. [אב"ה. ואין להקשות לרברי אאמו"ר המחבר זצ"ל נימא חזר הרין, לעולם קרא דשובו למצות עונה היא ראיתי ראי להתיר נכתוב קרא שלשת בלא למ"ד ולא נכתוב שובו ומרלא כתב הכי ש"מ דלמצות עונה היא ראיתי, זא"ק רכבר כתב הצל"ח בשמעתין בר"ה תוס' ר"ה כרשב"מ דרק אם דרשינן הקרא דשובו לרבר שבמנין אזי יתכן לדקרק על אשר כתבה התורה שלשת בלמ"ד אבל אם הקרא למצות עונה היא ראיתי ולא לרבר שבמנין אזי אין חילוק בין אם כתיב לשלשת או שלשת ואין דרך הכתוב להקפיד בכך ולא דייקנין כלל ועיי'].

ובזה יש להעמיס כוונה דרברי רש"י שכתב בפ' כיצר מברכין יש פלוגתא חר תני נטע רבעי וחר תנא כרם רבעי. רכבר הקדמתי קו' הפנ"י אמאי לא מייתי ממשנה רמע"ש דתנן משרבו הפירות התקינו שיהיו נפרין סמוך לחומה, ולפימ"ש"כ ניחא, דהרי ר' יוסף צריך להביא רא' רגם באיסור דרבנן אמרינן דרשב"מ צריך מנין להתיר אפילו ברבר שכבר נולד אחר שנתבטל הטעם ולא נכנס כלל בחיוב כגון ביצה ראייירי ב' ר"י, וע"כ לא הי' יכול להוכיח מהמשנה רמע"ש ר"י"ל דהתם הי' צריכים להתקנה משום הנך פירות שכבר נלקטו וחל עליהם החיוב להעלותם, ע"כ אי לאו התקנה הי' מחוייבים להעלותם אף שכבר רבו הפירות ולא שייך הטעם כרי לעטר, מ"מ כיון שכבר נתחייבו אין זו הדרך מוציאתם מן החיוב ער שיותרו בפירוש. אלא דאכתי קשה אמאי לא הביא ר' יוסף רא' מסיפא דמתני' התם דאמר ר' יוסי לאחר החורבן הי' התקנה, דהרי רגם לאחר שבטל הטעם רכרי לעטר היו צריכין לתקנה, וע"ז ליכא למימר דהיו צריכין להתקנה משום אותן הפירות שנלקטו באותה השנה וחל עליהם החיוב עור קורם החרבן, זה ליתא דהא החורבן הוי בחרש אב וזמן בצירת ענבים בתשרי כמבואר בתוס' ב"ב כ"ח ע"א ר"ה כנס, וא"כ בעור המקרש קיים לא חל עליהם החיוב כיון שלא נתבטלו הפירות עריין כל צרכן ומה כרי לעטר שייך בפירות שלא נתבטלו כל צרכן ואפי"ה הוצרך לתקנה, אלא וראי מוכח מזה דרשב"מ צריך מנין אחר להתירו אפי' ברבר שלא נכנס בחיוב כלל, וא"כ קשה למה הביא ר' יוסף רא' מהברייתא ולא מהמשנה. לכן ליישב זה פירש"י ז"ל דבכיצר מברכין יש פלוגתא וחר תני נטע רבעי, ולפי"ז שוב י"ל רגם מר' יוסי ליכא להוכיח ר"י"ל דהיו צריכין לתקנה בשביל אותן הפירות שנלקטו באותה שנה, והיינו בשביל שאר פירות כגון תאנים ורמונים שכבר נלקטו באותה שנה, והיינו בשביל שאר

פירות כגון תאנים ורמונים שכבר נלקטו בסיון תמוז כמבואר בתוס' הנ"ל וחל עליהם החיוב בטרם שנתבטל הטעם וע"כ אין ללמוד מהם לביצה, לכך הוכרח ר"י להביא רא' מהך ברייתא דר"א רתני בהדיא רהמעשה שהי' הי' בכרם רבעי ומני' מוכח שפיר אף לביצה, ראי גם תרחוק ותאמר שהמעשה הי' מיד באותה שנה אחר החורבן, דהרי ר"א הוא מתלמידי ריב"ז שחיו בזמן החורבן כמבואר בכמה דוכתי, מ"מ מוכח שפיר מני', דהרי המעשה הי' בכרם רבעי וכיון שהחורבן הי' באב וזמן לקיטת ענבים בתשרי א"כ לא נכנסו בחיוב כלל כנ"ל ואפי"ה טעמא רנמנו הא לא נמנו לא, ומינה לביצה אחר החורבן דג"כ אסורה עד אשר יתירוה בפירוש ודו"ק.

יותר לא תרשני עתי כעת והנני חותם באהבה וכו'.

הק' עקיבא קארניטצער

מכתב מהגאון מוה"ר שאול לנדא זצ"ל אבד"ק (קראקא)¹

ב"ה. י"ב מנחם תר"ב לפ"ק.

שפעת שלוי' לכבוד פאר מעלת הרוזנים גבירים המפורסמים, שלימים
בכל מעלות מדותיות ושכליות מנהלי ערת ישרון בקרית ברעסלוי
המעטירה יצ"ו.

אם כי מחוק המוסרי הוא לא להדרש ללא שאלותיו, וביותר ברברי ריבות,
אולם ברבר נחוי' כזה במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד, וההכרח אשר
אלצני לא יגונה, כי החרש עוד לא אוכל, אמרתי אשיחה וירוח לי כי הציקתני
רוחי, ומאוד אתפלא על יקרת מעלת פארכם, כי מעולם אנשי שם הייתם, יקר

1) נולד בשנת תק"ן לאביו מו"ה יעקב שמואל לנדא בנו של הג"ר שאול לנדא
אבד"ק פרשעדבור. בשנת תקצ"ב נתמנה לאבד"ק קראקא, אבל תיכף אח"ז נתעוררה
מחלוקת, וחלק מהקהלה בחרו לאבד"ק את הג"ר דובעריש מייזליש זצ"ל שהי' אח"כ
אבד"ק ווארשא. — יש אלוי תשובות בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' ג' וסי' ק"ב ובחאהע"ז
ח"ב סי' כ"א וכ"ב, ובשו"ת חמדת שלמה חאהע"ז סי' ע"ה ובשו"ת משיב כחלכה חו"ד
סי' ז'. חוץ מנרולתו בתורה הי' מפורסם למקובל (ובח"ס שם בחאהע"ז סוס"י כ"ב כתב
עליו שהוא מפורסם לת"ח צריק וחסיד). נלב"ע בליל ש"ק כ"ח סיון שנת תרנ"ד לפ"ק
ומנ"כ בקראקא. (על מצבתו חרות שמות „שאול רפאל" כנראה שנתוסף לו שם „רפאל"
לרגלי מחלתו).

מכתב זה הניע לירינו מאת ידידינו הנכבד הרבני החסיד הנגיד המהולל והמפואר
מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן.

ומעלה רגל תפארת העומד לנס עמים, כי רבותיכם נשיאיכם מנהליכם על מי מעיינות האושר האמיתי הנכסף לאלוקים ואנשים, היו גאוני ארץ ואצילי, חותמי תכנית כל חכמה ומדע, ועל אשיות רת תורתנו הקדושה עם כל פרטי וקדוקי נבנו ארמנותיכם, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותיכם, כי החזיקו ברקיעם והרימו מכשול מררכיכם, סקלוהו מאבן.

ועתה הו! נתסו נתיבותיכם עוה עוה הושמו כי עבר זר בתוככם, איש אשר רוח אחרת עמו, ורוח עוועים הומסך בקרכו, ופוקר ופוער פיו לבלי חוק על בעלי חכמי התלמוד אשר בצילם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, ברברי נאצות חירופים וגירופים לומר כי חכמת אנשים חכמתם ולא ר' ריבר בם ומלתו על לשונם, וכהנה עוד רבות אשר אוי לאזנים שכך שומעות, וכל שומעיו תצילנה שתי אזניו, ואנצור פי ולשוני מלישא שמותם על שפתי.

ועתה אחובינו היקרים, מה לכם ולצרה הזאת, תחליפו את כבודכם בקיקלון בתוך ערד ישרוין, הלא אתם מעולם הייתם, והנכם, אפרתים חשובים ומסולאים, פאר מרינת פרייסין, נושאי רגל ותפארת, אחריכם ינהו כל ערד שלעזיען, ובשאט בנפש אל תהכרו על רברי חז"ל בעלי התלמוד, באומדם כל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו נוסע אשרה אצל מזבח ר', נרשו לץ ויצא מרון, חזקו ידיים רפות, אמצו ברכים כושלות, ברכים אשר לא כרעו לבעל, ברכי רבנן דשלחי מנייהו, וחוסו בצל חכמת מעלת רבכם הגאון הנחמד כש"ת מו"ה זלמן שיקטין נ"י²) ההולך בעקבות אבותיו הגאונים הקדושים ועל שרשיהם מתחקה, וזכותו וזכות אבותיו יעמוד לכם ותתברכו ממקור הברכה העליונה, והתברכו בכס כל אחיכם בית ישראל, ועמים יאשרוכם. רברי הבושה במעלת כבודכם כי תתנו מקום לרבריו הנאמרים בתום ויושר ותחוסו על כבודכם וכבוד אבותיכם הצדיקים והישרים, ושלח לכם ולכל ישראל מאר"ה.

אחי וריעי, נא מעלתכם תשקלו רברי ברעיוניכם במאזני צרק אז תבחנו כוונתי לשמים וטובת חבריות אחינו בית ישראל.

רברי,

הק' שאול לגרא מקראקא

(2) הוא הגאון מוה"ר שלמה זלמן שיקטין זצ"ל בנו של הג"ר אברהם שיקטין זצ"ל אבר"ק בערסלוי. רוב תורתו וחכמתו שאב מאביו הגאון זצ"ל. אחד פטירת אביו בשנת תקפ"ח מילא מקומו כאבר"ק בערסלוי. חידושו מובאים כמה פעמים בספריו של אביו. (מהסכתו לספה"ק מאור ושמש ניכר הערצתו לספרי חסידות). נלב"ע ביום ח"י אדר שני שנת תר"ג לפ"ק ומנ"כ בברעסלוי.

מכתב מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא

בעזה"י קראקא יום ו' עש"ק ג' אדר שני תרל"ח לפ"ק.

שלום וברכה וישע רב, לאור נערב, ה"ה ידיר נפשי ורב חביבי, הרב
החריף והשנון זי"ר ופ"ת בנש"ק שלשלת היוחסין מו"ה מענדל
(ראב"ן) נ"י אברק"ק קראטשין יעא"ס.

מכתב מע"כ אגדת בת מחלת לב קבלתי היום לדאבון לב על עלבון הדור,
אוי לנו שעלתה בימינו כך, אך מאמר חז"ל נחמת, שכבר אמרו בעקבא דמשיחא
חוצפא ישנא, מה לנו לעשות שאין בירינו במה לייסר עוברי הדת, אלמלא היתה
רשות נתונה מהמלכות יר"ה ה' מן הרין להחרים ולנדות את ר' שמואל ואת
השוחט נפתלי צבי המסייע על ידו וכל התומכין בידיהם ונלוים עמהם לעבור את
פי ה', אחרי שכבר הודיעים שעפ"י התורה הרבנות מגיע לך, ארורים הם משיגי
הגבול מפי ה' שכתב בתורתו הקדושה ארור משיג גבול דעהו, ואם אין בירינו
ליסרם, רינם מסור לשמים, והי' החסון לנעורת ופועלו לניצוץ ובעדו שניהם יחריו
ואין מכבה, אם לא ישובו, לסלוח להם ה' לא יאבה, ואם ישובו, ה' ירחם עליהם
וירבה לסלוח.

הכ"ר המדבר לכבוד ה' ותורתו, עבד לעברי ה',

הק' שמעון בהגמה"רמס זצ"ל אב"ד דק"ק קראקא והגליל

(1) הוא בנו של הג"ר שמואל אהרן ראב"ן זצ"ל אבר"ק קאָרטשין מח"ס בית אהרן
על גיטין ושו"ת שם עולם. אחר התונתו נתיישב בעיר בלאזוב. זמן קצר אחר פטירת אביו
זצ"ל עלה לאח"ק ונתישב בירושלים והי' שם ראש הממונים על צדקת כולל רמבעה"ג
לערת גאליציע. נרפס ממנו ס' עיני מנחם וקונט' קטן מסע מירון. — נפטר בירושלים
ביום ו' כסלו שנת תרע"ו לפ"ק ומנ"כ בחר הזיתים. — ועיין עוד בענין זה בשו"ת מכתב
סופר בסופו (ברף קמ"ו ע"ג) מכתב מהג"ר שמעון סופר, וכותב שם שחזק מה שיש חיוב
עפ"י התורה שהבן ימלא מקום אביו, נוסף לזה, הלא הניח אביו אחריו צוואה לעשות כן,
אבל לא אסתייע מילתא.

מכתב זה הגיע לידינו מאת ידידנו הרגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה אשר
ישעי' שארף נ"י. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

מכתב מהרב הגאון מוה"ר יוסף נחמי' קארניצער זצ"ל אבד"ק קראקא¹

ב"ה.

לאחב"י דע"י.

כבר נודע בשער בת רבים, כי על שלחן מועצת חבר העמים בגענף עלתה הצעה להנהיג שינוי בלוח השנה האזרחי באופן שהשנה תחלק לשלושה עשר ירחים של כ"ח יום, ויום אחד בשנה יהי חלק, יום בלי שם, אשר לא יבא במספר ימי השבוע. מובן כי עקב השינוי הזה, יעקר יום שבת קודש ממקומו הקבוע לו ליום השביעי בשבוע, אך יחול בכל שנה ביום אחר מימי השבוע הנהוג בלוח החדש, והרב רזה עלול להשכיח ח"ו עיקר שבת ולהביא מבוכה גדולה ומכשולים רבים על דרכי שומרי'.

לשם הגנה על חמדה גנוזה זו, נתיסדה עוד לפני שנים, ועידה של רבנים ועסקנים שיעמדו על המשמר לקדם פני הרעה בעוד מועד, והנה הם מתריעים על הצרה והסכנה הנשקפת לקיום שבת קדשנו ומבקשים שכל ישראל יחלצו לפני ח', להגן על קדושת השבת, יסוד כל תורתנו, ולהביע גלוי לפני חבר העמים את התנגדותם הנמרצה אל השינוי הנזכר.

בגלל זאת הגני בזה לעורר את אחב"י, כי יתנו ידם לה', וכל איש ואשה, מבן עשרים שנה ומעלה, יאבו לחתום על גליונות המחאה אשר יובאו לפניהם על ידי שלוחינו, שהתגדבו לכתת דגליהם ולהתעסק בזה למען המצוה הרבה. אקוה כי כל אשר בשם ישראל יכונה, בלי הברל כתה או מפלגה, יזרדו לבא לעזרת ח' בגבורים ולקיים בחותמו כי הוא רוצה בתקנת השבת, אבן הפנה בדת קדשנו, וכדאי היא מצוה זו שבשבילה יבורך ישראל בכל ברכאן רלעילא ולתתא. כעתירת הבעה"ח פק"ק קראקא יצ"ו, בחדש שבט תרצ"א לפ"ק.

יוסף נחמי' בהגה"צ מו"ה עקיבא זצ"ל

אבד"ק פק"ק יצ"ו

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' ח' עמוד כ"א. מכתב זה הגיע לירינו מאוצרו של יירינו הרבני הנגיד החסיד המפורסם מו"ה שאול הומטערער נ"י מאנטווערפן. טוב עין הוא יבורך.

חידושים יקרים בסוגיות שונות

מהרב הגאון מוה"ר יוסף נחמ' קארניטצער ז"ל¹
אבד"ק קראקא

לסוגיא רחוקה שליח עושה שליחותו

עירובין ל"ב ע"א, אמר רב ששת מנא אמינא לה [רשליח עושה שליחותו] רתניא האשה שיש עלי' לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקרשים לערב, ועיין ברש"י ברבור זה, דסמכין על חזקת שע"ש אפי' באיסור כרת אכילת קרשים בטומאת הגוף. ולדעתי יפלא לשי' התוס' ד"ה ר"ש דגם ר"ש לא אמר אלא היכי דיוכל לבוא תקלה למשלח אם לא יעשה השליח וא"כ כל שהאיסור יותר חמור יותר מודרו השליח לעשות, וא"כ מאי ראי' מאיסור כרת לשאר איסורין, ובפרט לפי ההסברה שכ' בסוגיא דמצת כותי (חולין ד' ע"א) דבאיסור כרת כ"ע נזהרין שלא להביא תקלה לחבירו עיי"ש הסבר הדבר עפ"י סברת הר"ן דבאיסור כרת רחוינן שאפי' שונג צריך כפרה ע"כ גם דשא"מ חמיר בי' כנורע, א"כ ודאי קשה כנ"ל, וצע"ק.

ונ"ל לדברי התוס' דלא אמר ר"ש מילתי' רק היכא דהמשלח יוכל לבוא לירי תקלה, והסבר הרבר, דאוקי שליח בחזקת כשרות דלא עבר אלפני עור לא תתן מכשול, וא"כ צריך ביאור דעיקר חסר מן הספר ברברי הגמ' רקאמר דפליגי אי חזקה שע"ש אי לא, והא להתוס' גם ר"ש לא ס"ל הך חזקה, אלא עיקר טעמו משום חזקה אין אדם מביא חבירו לירי תקלה, וכך הול"ל, שעל כן נראה, ודאי כ"ע מודי לחזקה זו דאין אדם מביא חבירו לירי תקלה אלא רזה לא נאמר רק שלא יביא בידים לירי תקלה, אבל מימר אמר השליח לנפשי' דהאי גברא לא סמך עלי' כ"כ ובודאי לא יבוא לירי מכשול, והשתא בהא פליגי, ד"נ סבר אין חזקה שע"ש, ושפיר סובר השליח שאין המשלח סומך עליו כ"כ, וממילא לא שייך חזקה אין אדם מביא חבירו לירי תקלה, אמנם ר"ש ס"ל רחוקה שע"ש, וא"כ המשלח סומך עליו, וממילא שייך חזקה טובה דאין אדם מביא חבירו לירי תקלה.

והנה חזקה שע"ש כבר כ' כל האחרונים רחיא חזקה דאתיא מכח רובא דתליא במעשה ולא אלימא כ"כ למסמך עלה מדינא, וע"כ גם לר"ש לא תועיל, אלא כיון שעכ"פ חזקה שע"ש, א"כ עכ"פ יורע שליח בנפשי' שסומכין עליו, ושוב איכא חזקת כשרות דשליח, וזה בודאי יועיל אף דתליא במעשה כיון דזה

(1) חידו"ת הללו הועתקו מעצם כתי"ק המונח ברשות בנו הדגול והמרומם הרבני הנכבד והחשוב מו"ה שמעון קארניטצער נ"י. זכות המצוה ינן בערו להתברך בכל מילי דמיטב.

היו כעין חזקת הגוף. והשתא עיקר הדאי' דמייתי ר"ש מזיבה ולירדה היינו רק דאמרינן חזקה שלוח עושה שליחותו, וכיון שכן ממילא ירעינן דכל היכי דאיכא תקלה למשלח איכא עור חזקה, דהיינו חזקה דאין אדם מביא חברו לירי תקלה. והשתא לא תקשה קושיתי הנ"ל, דודאי אין אדם מביא חברו לירי תקלה, ואי הוי אפשר לספוקי בהאי חזקה לא הוי אפשר למילפה מזיבה ולירדה דהו"א כקושיתי הנ"ל, אלא דבאמת חזקה דא אינה מסופקת כלל, וגם ר"נ מודה לה, אלא דלר"נ דלא ס"ל חזקה שע"ש, ממילא גם חזקה דאין אדם מביא חברו לירי תקלה ל"ש בשליח כנ"ל, ור"ש לא בא לילף משם כ"א דאמרינן חזקה שע"ש, דאי לאו הכי גם באיסור כרת לא הוי אמרינן חזקה אין אדם גורם תקלה, דמימר אמר השליח, אינו סומך עלי, וממילא לא יבוא לירי תקלה.

* * *

תופס לבעל חוב

גיטין י"א ע"ב וייתיב ד"ה וקאמר ש"מ מדרבנן התופס לבעל חוב קנה א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים, והקשו תוס' בד"ה ש"מ, ממ"נ אי מיקרי זה העבד בע"ח, כיון דלא משחרר ל' אי לאו דעבד ל' נייח נפשי, א"כ האיך קרי ל' חב לאחרים, דהא אין כאן חב אלא לבעה"ב, והרי הבעה"ב חייב להעבד.

ואפ"ל ערש"כ ק"ז מהרש"ם זצ"ל² לענין הטבלת גר קטן (כתובות י"א ע"א), כיון דקשים גרים לישראל הוי זה המטביל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, דהא חב לכלל ישראל בהטבלתו. ואולי אפשר לומר דלאו דוקא גרים קשים, אלא הה"נ [שחרור] עבדים, דהא למאן דס"ל דטעמא דגר הוא משום דלא זהירי במצות ואנו ערבים בהו, זה הטעם שייך נמי בעבדים, [אמנם לטעם הר"ר אברהם גר בתוס' קידושין (דף ע"א ע"א) יש לחלק בין גר לעבד], א"כ בפשיטות חב לאחרים, לכלל ישראל, מכח ערבות כנ"ל.

ואם כנים הדברים, יש ליישב דברי הרמב"ם שפסק דאם הלוח גופי' מתפס מועיל אפי' חב לאחרים, ומביא חמ"מ ראי' מכאן, והקשו דהא כאן אינו חב כ"א ללוח, דהיינו בעה"ב, ולהנ"ל א"ש, ועיין.

* * *

בענין חצי שיעור

בשאג"א סי' פ"א הוכיח דליכא איסור ח"ש לענין בל יראה, דאל"כ לאיזה נ"מ נתן שיעור בריש ביצה דשאור בכזית וחמץ בככותבות וכו' וב"ה אומרים זה וזה בכזית, הא בלא"ה לא לקי עלה לשי' ר' יוחנן. — ולפענ"ד נראה עפ"י התוס' (2)

(2) הוא זקנו הגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא מח"ס מכתב סופר.

שבת צ"א בד"ה כנון, דאף דתרומה טמאה אינה אלא עשה ובלא"ה לא לקי עלה [אף בכזית, וח"ש אסור מה"ת] מ"מ בזרקו לבית בשבת לא חשוב לומר מנו דמצטרף לענין טומאה, אלא בכזית דוקא, וה"נ נ"מ לענין אם זרק כזית חמץ בשבת של פסח לבית וחשב עליו שיקנה לו ביתו מתורת חצר, [והיינו] אי אמרינן מנו. — וכ"ת א"כ למה לא פשיט בשבת הך איבעי' ממתני' דריש ביצה, ו"ל דס"ל דאפשר ב"ה נמי מספקא להו הא מילתא, ולא באו ב"ש וב"ה לומר אלא שזה השיעור העיקרי לענין כל יראה, ושוב אפשר להסתפק אי אמרינן כזה מנו, ודו"ק*).

בענין מייקרי השערים⁽¹⁾

מבי דינא רבה דק"ק קראקא

ב"ה.

צעקת בני עירנו יצ"ו תעלה השמים על אודת אוצרי פירות ומפקיעי שערים, וכל מילי דמיון וכל צורכי האדם עלו מחירם למעלה ראש, עד כי נלאו נשוא, ע"כ אנחנו בד"צ ח"מ מזהירים את בני עירנו יצ"ו שלא לעבור ח"ו על תקנת הקהל בקביעות המחירים הנעשה גם בהסכמת המאגיסטראט, כי מלבד תקנת הקהל הלא נודע לכל מה שהפליגו חז"ל באיסור ובעונש מפקיעי שערים, ע"כ בטוחים אנחנו כי גם המוכרים גם הקונים ישמעו לדברינו וישכנו בטח ושאנן. כנפשות הבאים עה"ח קראקא יום ה' כ"ו תמוז עטר"ת לפ"ק.

מאיר כץ רפופורט

מלפנים אבד"ק ליקאווא⁽²⁾

פנחס אלי' דעמביצער

שמואל לאנדוי

מנחם מענדיל דמשק

אברהם משה הכהן רפופורט

(*) עיין בכר"ש שנה א' קונטרס ה' עמוד כ"ד.

(1) עיין בזה בשו"ת תירוש ויצהר סי' פ"ח.

(2) הוא בנו של הג"ר שבתי הכהן ראפאפורט אבד"ק דאמבראווא. ראשית נשיאותו

ה' כאבד"ק ליקאווא, ואח"כ שימש כראב"ד דק"ק קראקא. ה' גאון עצום וחרף. יש אליו הרבה תשובות בשו"ת מהר"י הכהן לדודו, ובשו"ת כוכב מעקב לגיסו. גם יש אליו תשובה בשו"ת אבני נזר סי' ר"ס, ובשו"ת תפארת יוסף סי' י"ט, ובשו"ת שערי בנימין סי' כ"ט, ומובא בשו"ת אמרי כהן סי' י"ב ד"ה ואציג. — נפטר ביום י' לחודש מרחשון שנת תרפ"א לפ"ק.

בדין איסור הנאה ממצבה

מהרב הגאון מוה"ר משה שמואל בלייכער ז"ל⁽¹⁾
דומ"ץ בבי דינא רבה דק"ק קראקא

ב"ה יום ד' ראה תרצ"ג.

לשלטון הערה.

אודות השאלה אשר נשאלנו מאת מע"כ אם מותר ליקח מצבה מבית הקברות וליתן לבית האומן לתקן ולחדש, פשוט הרבר להיתר ולית דין צריך בשש, רק מהנכון להודיעו להאומן שחתיכות הנופלים מהמצבה, יגנום בבית הקברות⁽²⁾. בעה"ח יום הנ"ל,

משה שמואל בלייכער

בענין רופאות נקיבות

מבי דינא רבה דק"ק קראקא

ב"ה קראקא. יום ד' פ' וישלח תרפ"ה לפ"ק.

אל כבוד הח"ק „שומרי שבת ומצוה" שעל יד אסיפת הרבנים דפה קראקא יצ"ו.

בתשובה על מכתב כבודכם אלינו, לעשות מחאה אצל השלטון דקהלתנו נגד החלטתם לקבל רופאות נקיבות, ורענסיסטין נקיבות ומשורתת, הגם שכבר הקדמנו לדבר מצוה הזאת והלכנו כולנו אל השלטון בדרישה הצורקת הזאת, אולם אחרי אשר תבקשו מאתנו לתת לכם בכתב, נאתנו לבקשתכם, ונותנים לכם בכתב אמת ומפורש, שאצלינו מוחלט שאין לקבל לביה"ח היהודי דפה רופאות ולא רענסיסטנים ולא משורתות נקיבות לאנשים, לא על יום ולא על לילה, רק אנשים לאנשים ונשים לנשים, ובטוחים אנו במדת טובכם של שלמונותנו שישמעו להחלטתנו ויעשו כתורה וכדת.

אברהם משה הכהן ראפאפורט

משה שמואל בלייכער

יהודה מאיר לעווין

ניסן כץ שענירער

מרדכי צבי כהנא שפירא

(1) נולד בקראקא בשנת תרל"ב. בשנת תרנ"ד נסמך להוראה מאת הגאון מהר"י שמעלקיס מח"ס שו"ת בית יצחק. ה' תלמיד חבר להגאון מוה"ר יוסף ענגיל. בשנת תרפ"ב נתמנה לראב"ד דק"ק קראקא. נרפס ממנו תשובה בקונטרס תקנת רבים (על דיני ריבית) בדף י'. — נפטר בחורש ניסן שנת תרצ"ה לפ"ק.

(2) עיין בזה בפתחי תשובה סי' שס"ד סק"ג, ובשו"ת מגידות להפרמ"ג (שיצא לאור זה לא כביר) בס' קי"ב, ובקובץ הנשר שנה י"א כנף י"ב, וי"ג.

בדין שינוי מקום באמצע קריאת התורה

חיים יעקב יוסף טויבער

חבר"נ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ורדמו"ץ דקהל שערי ציון דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

שאלה: באמצע קריאת התורה נמצא פסול בס"ת ואין ס"ת אחרת בכיהמ"ד וכל הצבור הלכו לביהמ"ד אחר לגמור הקריאה (הגם ששאלה זו אינה מצויה בעיר, שבכרוב בתי מדרשות נמצא יותר מס"ת א', אבל בכפרים ובפרט בקיץ ב,,באנגלא קאלאני" עלולה להמצא) האם יתנהגו בכרכה ראשונה על הקריאה בס"ת השני, האם נאמר שההליכה ממקום למקום או השינוי מקום הוא הפסק ועו"ז נתחייב בכרכה, או לא.

תשובה: הנה זה פשוט דשאלה דידן היא רק לשי' המחבר בשו"ע או"ח סי' קמ"ג סעיף ד' דהיא שי' מהר"י בי רב וכפי שפי' הט"ז שם בסק"א, דבין נמצא הטעות קודם שקראו ג' פסוקים ובין נמצא אחר שקראו ג' פסוקים אין מברך ברכה אחרונה על ס"ת הפסולה רק גומר קריאתו בס"ת הכשרה בלי ברכה לפני' ואח"כ מברך ברכה אחרונה, וכן המנהג אצלנו כמובא בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ד סי' מ"ד שראה מעשה רב אצל הגה"ק רשכבה"ג מרן בעל ד"ח מצאנו ז"ע. דאלו במקום שהמנהג כהמ"א שמצדד להורות כהמרדכי, לעולם מברך ברכה אחרונה על הקריאה בס"ת הפסולה, רהיינו אם נמצא הפסול קודם שקראו ג"פ קוראין הטעות ע"פ וגומרין עד אחר ג"פ, ואם נמצא אחר ג"פ מפסיק שם ומברך ברכה אחרונה ואח"כ מוציאין ס"ת האחרת. ואפי' לנוהגין כרמ"א דקודם ג"פ גומרים הקריאה בס"ת הכשרה בלי ברכה לפני' ולאחר ג"פ מפסיק שם ומברך ב"א על הפסולה, ג"כ אין שאלה, דקודם ג"פ אפי' בשינוי מקום א"צ לברך ברכה על ס"ת השני, דהנה בשו"ע או"ח סי' ח' סעי' י"ג כתב המחבר וז"ל, השובש טלית קטן ומברך עליו כשהולך לביהכ"נ ומתעטף בטלית גדול צריך לברך עליו רהליכה מביתו לביהכ"נ חשיבה הפסק, והט"ז שם בס"ק י"א חולק דהליכה ל"ה הפסק. ולפ"ד המג"א בס"ק י"ז אין הטעם של המחבר משום הליכה רק השינוי מקום מבית לבית הוא הפסק, והמג"א שם חולק על הע"ת דמביא ראי' מברכות ק"ש דלא הליכה ולא שינוי מקום הוא הפסק דבקורא ק"ש ונכנס למבואות המטונפות צריך להפסיק וכשיצא מן המבואות יגמור ממקום שפסק ואילך וא"צ לחזור לראש אלמא דלא הליכה ולא שינוי מקום הוא הפסק. והמג"א חולק דל"ד להדרי דבק"ש כיון דהוי מצוה א' לא שייך הפסק באמצע, משא"כ בציצית דכל בגד הוא מצוה בפ"ע הוא הפסק, וכ"פ בשו"ע הרב. ובי"ד בהל' שחיטה סי' י"ט בפמ"ג בש"ד ס"ק י"א פסק ג"כ דבשוחט הרבה בהמות ובין שחיטה לשחיטה עקר ממקום למקום צריך לברך. הרי דבאמצע מצוה א' פשיטא דשינוי מקום והליכה ל"ה הפסק רק בין שני מצות הוא הפסק, א"כ ה"ה בנידון דידן בנמצא הטעות קודם שקראו ג"פ הוא באמצע מצוה א' דלא סגי בלי קריאת ג"פ, ושינוי מקום והליכה ל"ה הפסק.

אבל בשינוי מקום לאחר קריאת ג"פ צ"ע אי הוי כהפסק בין ב' מצות או לא, רהנה הסברא רבאמצע מצוה א' לא שייך הפסק איתא ברא"ש בפרק כיסוי הרם סי' ו' לגבי שיחה וז"ל, רכיון רלא סגי רלא גמיר אע"ג רסח קורם שגמר המצוה א"צ לחזור ולברך, ע"כ. א"כ י"ל רבקה"ת אחר ג"פ כיון רכידו להפסיק שם הוי כמו בשחיטה, רבסח בין שחיטה לשחיטה כתב הרא"ש שם רכיון ראי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט איכא גמר מצוה וכיון שהפסיק בשיחה צריך לברך, וה"ה בקרה"ת שייך הפסק, ומאירך גיסא י"ל ראע"פ שהכרירה לכל עולה להפסיק אחר ג"פ, מ"מ לגבי הצבור בוראי כל הפרשה מיחשב כמצוה חרא, רהא חיוב עליהם לגמור כל הפרשה, ואפי' לגבי העולה אין שייך לומר רכל ג"פ מצוה בפ"ע, והאם נאמר ראם א' קרא ו' פסוקים באמת עשה ב' מצות רק פטר אותם בכרכת אחת כמו בשחיטת ב' בהמות או לבישת ב' בגדים של ר' כנפות, וראי זה אינו, רתקנת חכמים היתה רמחויב לקרות לכה"פ ג"פ ואז מותר להפסיק, אבל כ"ז שלא ברך ברכה אחרונה לכאז' מצוה חרא היא, וממילא לא שייך הפסק באמצע.

ונחזי אנן, בב"י בסי' ק"מ הביא מחלוקת רבינו יואל ורבינו אפרים ברין הפסיק בשיחה באמצע קה"ת רלרבינו יואל צריך לחזור ולברך ולרבינו אפרים א"צ לחזור ולברך. וכתב הב"י בשם מהרי"א ז"ל רמרברי רבינו יואל נראה ררוקא לאחר ג"פ צריך לחזור ולברך אבל אם לא קרא ג"פ עדיין לא עשה גמר מצוה וא"צ לחזור ולברך, ע"כ. וכתב הב"י בבר"ה וז"ל, ול"נ ררבינו אפרים שכיון שהתחיל ברבר שבירך לעליותו לא הוי שיחה הפסק מירי רהוי אברכת סעורה, עכ"ל. וכ"פ בשו"ע כר"א שא"צ לחזור ולברך. לכאז' נראה מרברים אלו שמרמה הב"י הפסק לאחר ג"פ לברכת סעורה רלא חשיב מצוה א' ראל"כ מה הרמיון לברכת סעורה הא כאן הוי מצוה א' ובסעורה כל אכילה הוי רשות אי בעי אכיל ואי לא בעי לא אכיל, וגם למה הוצרך לרמותו לסעורה הא במצוה א' איתא ברא"ש הנ"ל, ובראשונים ובטור בשח בין התקיעות, רא"צ לחזור ולברך, אלא ע"כ רהפסק אחר ג"פ הוי כהפסק בין שחיטה לשחיטה ולכך מרמה ל' לברכת סעורה כראיתא בראשונים שם בשח בין השחיטות רמרמין לברכת סעורה רלא הוי הפסק, עיין בב"י ביו"ד סי' י"ט וגם במג"א באו"ח סי' ח' ס"ק י"ד שהביאו רבריהם, וא"כ בנדר"ר בשינוי מקום לאחר ג"פ רומה לשינוי מקום בין שחיטה לשחיטה צריך לחזור ולברך.

אבל אם נאמר כן לכאז' צ"ע גרול בזה, רבסי' ח' סעי' י"ד בהל' ציצית פסק המחבר רבלובש כמה בגדים של ר' כנפות ומפסיק ביניהם צריך לחזור ולברך כשי' הרא"ש בהל' שחיטה רשח בין שחיטה לשחיטה צריך לחזור ולברך, ובהל' שחיטה בסעי' ה' הביא מחלוקת ולא הכריע בזה, וכאן בסי' ק"מ בקה"ת הכריע להיפך כשי' הפוסקים רא"צ לחזור ולברך.

ואפשר ליישב קצת ררבינו אפרים מרמה שח באמצע הקריאה לשח באמצע ברכות ק"ש רמתחיל ממקום שפסק ואינו חוזר לראש, וה"ה לקה"ת רשיחה אינה הפסק. ולכאז' קשה רמה הרמיון לק"ש הא ק"ש הוי מצוה א' ולא סגי רלא גמיר מצותו ולכך אין שייך הפסק משא"כ קה"ת לאחר ג"פ הוי כשח בין שחיטה

לשחיטה, כיון ראי בעי מפסיק שם, אלא ע"כ נראה מזה דלר"א אע"פ שבירו להפסיק שם מ"מ כ"ז שלא ברך ברכה אחרונה הוי מצוה חרא, ולכך מרמה לי' לברכת ק"ש. ולפי"ז א"ל רבאמת שי' הבי' רהפסק אחר קריאת ג"פ רומה להפסק בין שחיטה לשחיטה, ובוה יש מחלוקת בראשונים אי צריך לחזור ולברך, והגם שבהל' ציצית הכריע רצריך לברך, כאן בקה"ת צירף שי' ר"א רכ"ז שלא ברך ברכה אחרונה הוי כהפסק באמצע מצוה אחר רא"צ לחזור ולברך.

ואחרי העיון בדברי המג"א שם בסי' ח' ס"ק י"ז נראה רפשוט בניר"ר בשינוי מקום רא"צ לחזור ולברך, רכתב בציצית צריך לברך בשינוי מקום והוי מרבדים שאין טעונים ברכה לאחריהן ראו שינוי מקום הוי הפסק כמ"ש סי' קע"ח, א"כ בניר"ר בקה"ת רוראי צריך ברכה לאחריהן במקומן רומה לשינוי מקום באמצע סעורת פת דמבואר בסי' קע"ח ברמ"א בסעי' ב' רא"צ לחזור ולברך וכמו שפרש"י שם בפסחים ק"א: רהואיל ולא ברך אחריהם ועמר לילך למק"א לסעורה, על קביעות הראשון הלך, וממ"א א"צ לחזור ולברך, א"כ ה"ה הכא כיון שצריך לברך ברכה אחרונה על הקריאה ולא ברך והלך למק"א על ברכתו הראשונה הלך, וממילא א"צ לחזור ולברך. וא"ת רכאן אין רא"י ממה שלא ברך ברכה אחרונה רעל ברכתו הראשונה הולך לגמור, רהא חספר תורה פסולה, וא"כ א"א לו לברך ברכה אחרונה ולא משום ררעתו להמשיך הקריאה בס"ת האחרת, ז"א רהא מבואר בהפוסקים רבנמצא טעות באמצע הקריאה ואין ס"ת אחרת מברך ברכה אחרונה על הקריאה בס"ת הפסולה, עיין במג"א בסי' קמ"ג סק"ח ובשערי אפרים שער ו', א"כ ממה דאין מברך על הס"ת הפסולה מוכח ררעתו להמשיך בס"ת אחרת על רעת ברכתו הראשונה, דאם לא הי' ס"ת כשרה לגמור הקריאה, הי' מברך על הקריאה בס"ת זו אע"פ שפסולה.

ולפמ"ש הר"א ש"ש שם בפסחים דבשינוי מקום בפת אינו מחויב ברכה כיון שאם לא הי' אוכל כאן הי' צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאלו עדיין הוא במקומו וגומר סעורתו כאן ומברך כאן בהמ"ז. נראה לכא' דלא די במה שלכתחלה צריך לברך ברכה אחרונה קודם עקירתו ממקומו אלא טעמו הוא מחמת דאף בדיעבד אחר שהלך למקום אחר צריך לחזור למקומו הראשון ולברך. לפ"ז יש להסתפק אי קה"ת הוי כרבדים שטעונים ברכה לאחריהן במקומן, דצ"ע מה הרין במי ששכח לברך ברכה אחרונה על הקריאה והלך למקום אחר האם יוכל לברך שם או צריך לחזור למקומו הראשון ולברך (ומדי דבריו בזה יש להסתפק גם במי ששכח לברך ברכה אחרונה עד אחר שכבר החזירו הס"ת להיכל האם שייך לברך ברכה אחרונה או לא). ואפשר דהרא"ש לרווחא דמילתא כתב סברתו, דבפת מחוייב לחזור למקומו הראשון, אבל אה"ג דרי במה שלכתחלה צריך לברך ברכה אחרונה קודם עקירתו ממקומו, וא"כ אפי' את"ל דבקה"ת א"צ לחזור למקומו הראשון מ"מ כיון דלכתחלה צריך לברך במקומו הוי כרבדים שטעונים ברכה לאחריהן במקומן ושינוי מקום אינו הפסק.

וזאת תורת העולה מרבירנו דלפרש"י פשוט דבניד"ר שינוי מקום לא הוי הפסק, ואפי' להרא"ש אפשר לומר כן, ואפי' בציצית ושאר מצות שאין טעונים

ברכה לאחריהן כלל, דעת הט"ז שם בסי' ח' ס"ק י"א דא"צ לחזור ולברך ועיין במ"ב ובכפ החיים שם שהביאו גם שאר פוסקים שסוברים כן, לכן נלענ"ד דאין לברך ברכה ראשונה על הקריאה בס"ת השני'.

בדין הנחה על גבי מים בשבת

מתיתיהו במתרי"א וצ"ל דייטש

חתן הגר"מ הלברשטאם שליט"א

דומ"ץ וראש ישיבת דברי חיים

בעיה"ק ירושלים תובכ"א

(א) בנמ' (שבת צ"ט:) איתא, אמר רבא פשיטא לי מים על גבי מים היינו הנחתן, אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתן, וכ"פ להלכה הרמב"ם ז"ל בפיו"ג מה"ש ה"ר, והנה בפיו"ר הכ"ג כתב בזה"ל, בור ברה"ר עמוק עשרה ורחב ד' מלא מים וזרק לתוכו חפץ ונח ע"ג המים חייב שאין המים מבטלין המחיצות, והוא מימרא ראביי בסוגיין, דאמר אביי בור ברה"ר עמוק י' ורחבה ד' מלאה מים וזרק לתוכה חייב, מכיון דמים לא מבטלי מחיצות, ולכאורה דין זה ליתא כ"א בגוונא דזרק מים לתוך הבור או בזרק חפץ כבר שנח על קרקעית הבור, דאילו בזרק לתוכו חפץ שנח ע"ג המים הרי לא הוה הנחה מדקיי"ל אגוז ע"ג מים לא הוה הנחה, ובאמת לכן נראה דרש"י ז"ל בסוגיין כתב בהדיא, וזרק לתוכה מרה"ר „מירי דנייחא כגון אבן או מים“, והיינו דאילו זרק חפץ שנח ע"ג המים פטור דהויא אגוז ע"ג מים דלאו היינו הנחתן.

(ב) ומעתה הקשו האחרונים על לשון הרמב"ם ז"ל שכתב, וזרק לתוכו חפץ ונח „על גבי המים“, דמשמע אפילו דהיה נח על גבי המים, מ"מ הוא חייב, דמים לא מבטלי מחיצות, אבל מ"מ הרי יש לפוטרו משום דאין כאן הנחה, דהו"ל אגוז ע"ג מים, דקיי"ל לאו היינו הנחתן וצ"ע.

(ג) והנה בספר קהלות יעקב שבת (סי' ט' אות ב') רצה ליישב בזה, דהרמב"ם ז"ל ס"ל דהא דאגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתן, הוא משום דנייר, לפי שהמים הולכים, אבל במים מכונסין שכבוד, כשנופל שם דבר הצף ע"פ המים, משכח"ל דלא נייר ונשאר עומד, ונחשב שפיר הנחה וא"ש.

(ד) ולכאורה רבריו צע"ג, דהרי לפי"ז מתבאר להלכה, דמים ע"ג מים שפיר הוה הנחה אף היכא שהמים התחתונים ניירי ואזלא, דהא במים מכונסין העלה ראף באגוז ע"ג מים הוה הנחה, ויש לעיין בזה, דבמים זוחלין הרי לא עדיפא ממתגלגל בעלמא, דקיי"ל דלא הוה הנחה, אולם י"ל בזה, דשפיר יש כאן הנחה ע"ג משהו, כי הרי השופך מים לתוך נהר ההולך, המים יורדים למטה ועושין כעין חור במים התחתונים ואח"כ הם חוזרים ונמשכין עם שאר המים, ועכ"פ הוי כרגע בלתי הולך הלאה, והרי אפילו אחותו הרוח משתו הו"ל הנחה כשהוא בתוך ג"פ לקרקע כמבואר בסוגיין, וא"כ ה"נ שפיר הו"ל הנחה ודו"ק.

(ה) אולם בעיקר הדין דמים ע"ג מים אם הוי הנחה אף במים זוחלין, הנה

במאירי הביא בזה ב' דיעות, ובספר נפש חי' (סי' ב') האריך בזה והוכיח מסוגיות הגמ' (ה, ב) דלא הוה הנחה רק במים נקוים ועומדים, עיי"ש.

(ו) והנראה להוכיח בהדיא דרעת הרמב"ם ז"ל הוא להלכה, דמים ע"ג מים לא הוי הנחה, רק במים מכונסין ועומדים, דהנה כאשר כתב הדין דמים ע"ג מים הוה הנחה כתביו בזה"ל, היה עומד באחת מב' דשויות ופשט ירו' לדרשות שניה ונטל משם מים מעל גבי גומא מלאה מים והוציאן חייב עכ"ל, ומדדקדק לומר בהדיא „מעל גבי גומא“, ש"מ דדוקא בכה"ג שהיו המים מכונסין בתוך הגומא, אז אמרו דמים ע"ג מים היינו הנחתן, אבל במים זוחלין לא הוי כלל הנחה, וכ"כ להדיא בדקדוק לשון הרמב"ם ז"ל בפירוש הרד"ע ז"ל, „ונטל מע"ג גומא, פירוש כשאין זוחלין אלא עומדין במקומן כמש"פ הרב פט"ו“, ומבואר מינה בהדיא, דרעת הרמב"ם ז"ל הוא, דמים ע"ג מים לא הוה הנחה רק במים מכונסין, ומ"מ בכה"ג אנו ע"ג מים לא הוה הנחה, וא"כ הדין סתירת דברי הרמב"ם ז"ל לדוכתא, דכתב דזרק חפץ ונח ע"ג המים חייב, אף דלכאורה הווי כדן אנו ע"ג מים דפסק גמ' דלא הוה הנחה וצ"ע.

(ז) ואשר יראה בזה, דהנה בחי' ח"ס (שבת ה, ב) כתב וז"ל, אנו בכלי כו' עי' ראב"ן בשבת ובב"מ כו' ומדבריו למדתי דמפרש כל הסוגיא לענין עקירה דודאי אם (עבר) [צ"ל עקר] ממקום מסוים והניחו על גבי מים הוי הנחה וחייב, אך (העובר) [צ"ל העוקר] ממקום הנחתו שעל גבי מים בהא קמבעי לי' דומיא דקולט מי גשמים דמיירי (מעוברא) [צ"ל מעקירה] וכו' עכ"ל עיי"ש, ולפי"ז מתבאר, דכל דין דאנו על גבי מים לאו היינו הנחתו, הוא לענין עקירה, אבל בנח ע"ג מים, שפיר הוה הנחה גמורה, וא"כ אתי שפיר היטב בפשיטות דברי הרמב"ם ז"ל, שהרי הרמב"ם ז"ל בפ"ג ה"ד כאשר העתיק דין הגמרא דאנו ע"ג מים [ובעיא דאנו בכלי וכלי ע"ג מים] מבאר כ"ז לענין עקירה, ואילו בפ"ד הכ"ג דכתב בזרק חפץ ונח בבור ע"ג המים חייב, הא מיירי לענין הנחה, ולכן שפיר כתב דהוי הנחה וא"ש.

(ח) והנה הנאון בעל קהלות יעקב שליט"א הדר ב' לגמרי מדבריו אלו, כאשר האריך בספרו קה"י (ליקוטים ג' חלק ב' סי' ב'), דהא ברמב"ם ז"ל פ"ג מה"ש ה"ד מבואר דהא דאנו ע"ג מים לאו היינו הנחתו הוא לפי שאין שם מקום ארבעה עיי"ש, ולפי"ז אין חילוק כלל בין מים דניירי למים דקו וקיימי, ובהאי דינא דאנו ע"ג מים לאו היינו הנחתן הוא אפילו ע"ג מים מכונסין, ואח"כ הביא בקה"י שם דברינו הנ"ל [שהצעתנו לפניו במכתב] בישוב סתירת הרמב"ם ז"ל, והסכים לדברינו עיי"ש.

(ט) והנה האחרונים כתבו בישוב דברי הרמב"ם ז"ל, עפמש"כ כמה ראשונים ז"ל דברה"י לא בעינן הנחה ע"ג מקום ארבעה, ושיטת הרמב"ם ז"ל הרי מבואר דאנו ע"ג מים שפיר הוה הנחה, רק הוי חסרון במקום חשיבות, לפי שאין שם מקום ארבעה, ומעתה א"ש, דהכא גבי בור דהוי רה"י, דלא בעי' ב' הנחה ע"ג מקום ארבעה, לכן שפיר כתב הרמב"ם ז"ל שהוא חייב וא"ש.

(י) ולפי"ז דנתבאר דרעת הרמב"ם ז"ל הוא, דכל החסרון באנו ע"ג מים

דלא הוה הנחה, הוא רק לפי שאין שם מקום ארבעה, אבל שפיר נחשב הנחתו הנחה גמורה, כתב הנפש חי' (סי' כ"א) דלק"מ קו' התוס' (שבת ה, ב ד"ה אגוז) דחקשו, אמאי גבי שבת אמרינן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו, ובפ"ק דב"מ אמרינן, ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי לה, וחזי' דהוי הנחה גבי קנין, אולם להרמב"ם ז"ל א"ש, דאה"נ דשפיר יש כאן הנחה גמורה, אבל מקום ארבעה אין כאן, ולכן גבי שבת דבעינן הנחה ע"ג מקום ארבעה אינו חייב וא"ש. (יא) וארווחנא בזה נמי ליישב סתירת הרמב"ם ז"ל שהקשה הרש"ש (ה, ב) ובתפא"י פרה פ"א, דהנה הכא גבי שבת בדין אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים, פסק הרמב"ם ז"ל שהוא פטור, והיינו דלא הוה הנחה, והנה גבי בעיית הגמ' (נזיר ס"ד:) בהא דטומאה צפה, אי הוה כמונח ומיטמא, פסק הרמב"ם ז"ל (כפי"ד מאבות הטומאה) דכמונח דמיא ע"ש, והיינו דס"ל דהוה הנחה, וא"כ דבריו סתרי אהרדי וצ"ע.

(יב) אולם לפמשנ"ת הרי לק"מ, דבאמת שיטת הרמב"ם ז"ל הוא, דשפיר הוה הנחה רק החסרון הוא במקום חשיבות של ארבעה, ולכן התם גבי טומאה דסגי' בהנחה לחודא, שפיר כתב דכמונח דמיא ומיטמא, אבל הכא גבי דין שבת, דבעי' הנחה ע"ג מקום ארבעה, על כן פסק שפיר דאגוז בכלי ע"ג מים לא הוה הנחה, מכיון דאין כאן עקירה ממקום מונח ע"ג מקום ארבעה וא"ש היטב.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערן של ידידינו

האברך היקר והנעלה מו"ה מרדכי דוב נ"י

ודודיו האחים היקרים החשובים והמופלגים

הרב מו"ה מרדכי דוב שליט"א

הרב מו"ה אברהם יהושע העשיל שליט"א

הרב מו"ה אהרן שליט"א

הרב מו"ה יחיאל מיכל שליט"א

למשפחת טווערסקי

במות עליהם אביו ואחיהם

הרב מו"ה שלמה בן ציון חיים טווערסקי ע"ה מדענווער

נכדו של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד

המקום ינחם אותם ואת אדם הרבנית תחי' ואת כל המשפחה הרמה יחיו

בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ומחה ד' דמעה מעל כל פנים, אמן.

המערכת

במלאכת מחמר

שלום דוד געללער

תלמיד במתיבתא עץ חיים הכאבוב

ברוקלין, ניו יארק

הרמב"ם בפ"כ מהל' שבת ה"א כתב אסור להוציא משא על הבהמה בשבת שנא' למען ינוח וכו', ואם הוציא על הבהמה אע"פ שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה לפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והי' עלי' משא פטור, והלא לאו מפורש בתורה שנא' לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך, שלא יחרוש בה וכיוצא בחרישה ונמצא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו עכ"ל, וה"ה פ' דבריו שכיון שלא זה של לא תעשה כל מלאכה כולל אף בבהמה מלאכה שהעושה אותה במזיד נהרג עלי' כגון החרישה שהארם והבהמה שותפין בה, אפי' בשאר מלאכות הבהמות אע"פ שהארם שותף בהן כגון מחמר אינו לוקה לפי שיש בלאו זה אזהרה למלאכה שיש בה מב"ד, ופי' זה מבואר בל' הרמב"ם שכ' דמחמר יש לאו רק אין לוקין עלי' משום רהוי לאו שניתן לאזהרת מב"ד, וה"ה מביא גם פ' הרמב"ן בדברי הרמב"ם שאין במחמר לאו כלל אלא עשה שלא תעשה כל מלאכה לא בא אלא למלאכות שהייבין עליהם מיתה.

והנה הרב ב"י באו"ח הל' שבת סי' רס"ט מביא דברי הגהות שהנוהגין לעשות קידוש בביהכ"נ בלילי שבתות שיוכלין להשקות את היין לקטנים ואף דהוי שלא במקום סעודה, דהא ראמינן כיבמות דף קי"ד רבידים לא ספינן להו איסורא היינו נו"ט וכת"ג האסור מלאו אבל קידוש היום מצות עשה הוא, ופי' הדרישה דהא אפי' אי לא הי' מקדש כלל לא הי' האיסור רק משום ביטול עשה ובכגון דא ספינן לקטנים, וכ"כ המג"א בחל' פסח סי' תע"א סק"ז דקטן שא"י מה שמספרים בלילה מיצי"מ מותר להאכילו מצה בע"פ כיון שאין בזה אלא ביטול מ"ע של והגרת לבנך בעבור זה שצריך שיהא המצה חידוש לו בלילה ואם מילא הבן כריסו במצה מבע"י שוב אין המצה חידוש לו בלילה.

והנה במס' שבת פ' מי שהחשיך דף קנ"ג נתנו חכמים דבריהם לשיעורין דהיינו שלכתחלה העצה היעוצה למי שהחשיך לו בדרך הוא שיתנו לנכדי ובאין עמו נכרי מניחו על החמור ואם אין לו נתנו לחש"ן, ובגמ' שם הקשו אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר ורחמנא אמר ל"ת כל מלאכה א"ר אדא בר אבהה מניח עלי' כשהיא מהלכת כשהיא עומדת נוטלו הימנה, והתוס' כתבו שגם בחש"ו כן כרי שלא יעשו עקירה והנחת. (והר"ן שם בסוגיא כ') הא דהקשו בגמ' דווקא ממחמר ולא הקשו דקעבר על שביתת בהמה משום דהוה מוקמינן בבהמה שאינה שלו שאין בה משום ש"ב אבל באיסורא דמחמר ל"ש בהמתו ול"ש בהמת חבירו).

ולכאורה לפי רברי הרמב"ן בפי' הרמב"ם שאין במחמר אלא איסור עשה וספינן לקטן א"כ באופן שיש לו חמור וקטן או העצה הכי נכונה ועצהיו"ט היתה צריכה להיות שיתנה לקטן ויציח לו שהוא יתנה ע"ג החמור וילך אחריו, ולמה אמרו בגמ' אין עמו נכרי מניחו ע"ג החמור שיש בזה חשש שיבוא לירי איסור ראורייתא ורק אם אין לו חמור נתנו לקטן, וגם בקטן כתבו התוס' שיש בו צד איסור אם יעשה עקירה, ולא אמרו עצה זו שיתן לקטן והקטן יתנה על הבהמה ובוזה ינצל מכל חשש.

אך מצינו נ' שיטות בראשונים בדין אם מותר להאכיל לקטן איסור דרבנן. (א) שיטת הרשב"א הביאו הר"ן בפ' מי שהחשיך רמחסוגיא שם יש להביא ראיה דאיסורא דרבנן ספינן לקטן בידים מדהתירו לתת לקטן וכ"כ הרשב"א במס' יבמות דף קי"ד, אך כאן בשבת התנה עוד תנאי דדווקא במקום דאי לא שרית ליה לתת לקטן אתי למיעבד איסור ראורייתא ראל"כ לא שרינן לקטן אפי' איסור דרבנן כשעושה ע"ד הגדול משום רילמא אתי למיסרך. (ב) שיטת הר"ן בריש יומא שמביא דעת הרמב"ם בפ"א מהל' שבייתא עשור דכל הה' עניינים הם מראורייתא, וכתב ע"ז ולא מיחוורא לי דתניא התינוקת מותרים בכולן חוץ מנעילת הסנדל ומוכח בגמ' דמותרין בכולן דקאמר היינו דמותר לגדולים לרוחצן ולסוכן והא ודאי לתענוג עבדי להו ואי מנעין הני מנייהו חד יומא לא מסתכני, ואי מראורייתא היכי שרי להאכילם איסור בידים, ובשלמא אי דרבנן נניחו שפיר שכל שהוא לצרכו של תינוק אע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור דרבנן אפי' בידים. נמצינו למידין דעת הר"ן דרבנן שאין צרכו של תינוק לא ספינן ליה כלל אפי' איסור דרבנן ורק היכא שהוא לצרכו. (ג) דעת הרמב"ם בסוף הל' מאכ"א פי"ז הל' כ"ז קטן שאכל אחד ממאכ"א או שעשה מלאכה בשבת אין ב"ד מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת, בד"א בשעשה מעצמו אבל להאכילו בידים אסור ואפי' דברים שאיסורן מד"ם וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי' בדברים שהן משום שבות, והמ"ל מביא ראיה לרבנן הרמב"ם מנמ' שבת פ' אר"ע (דף צ') אר"י אף המוציא חגב חי טמא כ"ש. משום דמצניעין אותו לקטן לשחק בו, ופרכינן בגמ' ות"ק לא מיחייב בחגב טמא מ"ט דילמא אכיל ליה ומש"ה אין נותנים אותו לקטנים א"ה חגב חי טהור קעבר משום כל תשקצו אי אכיל ליה אלא דילמא מיית ואכיל ליה, והשתא כל תשקצו בדבד שנפשו של אדם קצה לא הוי כ"א איסור דרבנן, וחזינן דאסור להאכילן לקטן.

ומעתה אפשר לומר שהרמב"ם לשיטתו אילו, דהנה המג"א כתב שם בס' רס"ט אצל המנהג של קידוש דלשיטת הסוברים דאפי' איסור דרבנן לא ספינן ליה בידים א"כ כ"ש שאסור להאכילו איסור עשה, וצריכין ליישב המנהג שנותנים לקטן לשחות בתירוצים אחרים, וא"כ לשי' הרמב"ם אסור להאכילו איסור עשה וע"כ אין לו עצה הנ"ל שיתנו לקטן ויאמר לו ליתן ע"ג החמור. ובאמת בלא"ה הוי מקום לחלוק ולומר, דלא היינו מתירין להאכיל איסור

עשה לקטן דק אצל קידוש וכדומה דאין זה מבטל עשה בידים דהא בידו לעשות קידוש אח"כ ויקיים המ"ע, דק לע"ע אם אוכל בקידוש כזה שהוא שלא במקום סעודה עובר על איסור דרבנן, וגם מה שהתיר בהל' פסח להאכיל לקטן מצה בע"פ אף דהוה מבטל מ"ע בידים ובקו"ע, מ"מ י"ל כיון דבשעת האכילה אין שום איסור, רק אכילתו גורמת שלא יעלה בידו לקיים המ"ע של והגדת לבנך לאחר זמן, אבל באופן שהקטן יהא מחמד אחר הבהמה ויבטל עשה בידים לא התיר המג"א כלל.

אכן המג"א שם בס' רס"ט מביא היתר אחר אצל קידוש, משום דהוי אכילת היתר בזמן איסור ומטעם זה מותר להאכיל את הקטנים ביוהכ"פ ואין בזה משום לא תאכילם (ולא כמנ"ח מצוה שי"ג שכ' דאסור). וכעין סברא זו הביא בס' אורחות חיים בשם הגר"י שטיינהארט בשו"ת זכרון יוסף דאכילת יוהכ"פ אינו איסור חפצא אלא מונח אקרקפתא דגברא ויומא הוא דקגרים (וכן הוא בישועות יעקב או"ח סוס"י שפ"ו בדברי נכד המחבר), וא"כ קטנים שאינם מצווים לענות את נפשם, המאכלים לגביהו חתיכא דהיתרא נינהו, (והגם שבס' תרמ"ז במג"א סק"ב אוסר אף לאחרים להאכיל את הקטנים אבל שם איירי בקטנים שהגיעו לחינוך ומשום מצות חינוך אסור אכ"ע להאכילו ועכצ"ל כן כדי שלא יהי' סתירה לרבנו בס' רס"ט), והגר"י ענגיל בס' בית האוצר כלל קכ"ה מביא עוד טעם להחשב יוהכ"פ רק איסור גברא כיון דהוה רק מ"ע דתענו את נפשותיכם וכל מ"ע הוא רק אקרקפתא דגברא, ואזהרה לא הוי רק שלא יבטל המ"ע, ומח"ט נמי פירשו האחרונים שיטת הראשונים דאיסור דרבנן ספינן לקטן, לפ"מ שצידדו דכל איסורי דרבנן הם איסורי גברא ולא חפצא דחכו"ל לא עשו גוף ועצם מעשה לאיסור, ואך אל הארם רבריהם נאמרים, והארם העושה בידו לעבור על דבריהם הוי עברין ורשע, וממילא קטן שאינו בכלל זה מותר להאכילו איסורי דרבנן. היוצא לנו מכל זה, דמלאכת מחמר ודאי הוא איסור גברא כיון דהוה איסור עשה כנ"ל. ובלא"ה י"ל כמש"כ הגר"י ענגיל בס' אתון דאורייתא כלל י' דכל איסורים זמניים כמו שויו"ט, איסורי גברא הן, והמעשה בעצמותה מותרת, או כמש"כ בס' בית האוצר כלל קכ"ז דבמקום שאין האיסור על מאכל וחפץ רק שאסרה תורה עשיית איזה מעשה בעלמא ל"ש בי' ענין איסור חפצא כלל כיון שאין שם שום חפץ שיהא אסור בעצמותו והמעשה של האדם אין בה ממש ואינו חפץ שיתכן לומר עלי' שהוא איסור חפצא, ולפי"ז כל מלאכת דשבת הם רק איסורי גברא, והאיסור הוא רק בעשיית המעשה, ומכל הלין טעמא ה' מותר לצוות לקטן שהוא ילך ויחמר אחר הבהמה. אך הרמב"ם שסובר דגם איסורי דרבנן אסור להאכילו ע"כ ל"ל סברא זו לחלק בין איסור חפצא לאיסור גברא, וגם איסור גברא לא ספינן לקטן, וא"ש.

עולת שבת בשבתו

לך

לך לך וגו'. הנה רמזו רז"ל שבהיותו בן מאה שנה כמספר ל"ך ל"ך זכה לבנים, כנורע. והנה יש להבין מדוע נרמזו בתיבות הללו רייקא, ולא בצירוף אחר או בסגנון אחר וכדומה. י"ל לפענ"ד שהוא עבור שנשמן כאן ג"כ רמז אחר, שכן המילוי דל"ך ל"ך גימט' אברה"ם, להורות אשר ע"י התוספות להיות שמו אברה"ם בה' רייקא, אזי תיכף אח"כ כשנכנס לשנת מאה, הרמזו בעצם התיבות דל"ך ל"ך, זכה לבנים. ולכן באמת עצם התיבות הללו עם המילוי הנזכר גימ' חמ"ש, להורות ג"כ על ככה, שע"י ה' הנוספת שהוא מספר חמ"ש יזכה לבנים אז תיכף אח"כ כשיגיע למאת שנה הרמז בלך לך כנ"ל, והבן.
(הנה"ק מוהרצ"א מבלאזוב זצ"ל¹)

אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך. ויש להקשות הלא כתיב ושונא מתנות יחי' (משלי ט"ו) ואברהם עצמו אמר למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברהם, וי"ל דכאן ה' נימוקו עמו רלשם מצוה קעביר, דבאמת קשה איך מסר שרה לזנות בשביל הנאתו, ועוד שתקדים הטפל דהיינו למען ייטב לי בעבורך, ואיחר העיקר דהיינו וחיתה נפשי בגללך, אלא הענין ה', שאמר אמרי נא אחותי את, כדי שכל השרים והמושלים יחניפו לי בסברם שאתן אותך להם לאשה, ואני לא אתנך לשום א' מהם, ולא יהי' שום א' רשאי לפגוע בי שיהי' מתירא מהשד השני שג"כ דעתו עלי' וישמור נפשי מאחרים, וכן כולם, נמצא שקבלתו המתנה היא כדי שיסברו שהוא באמת אחותו ושיתננה להם, וע"י כן יחיו הוא והיא, ואל יפגעו בהם הרשעים, ולאפרושי מאיסורא קעברי, והשתא א"ש דקאמר דע"י שייטיבו לי כל א' בעבורך וחיתה נפשי בגללך.

(הנאון בעל סמ"ע זצ"ל²)

וירא

חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והי' כצדיק כרשע וגו', ופירש"י חלילה לך, חולין הוא לך. וצ"ב להבין הכוונה. אך יובן היטב עפ"י מה שאמרו במדרש עה"פ ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים ולחושך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים. הרי דהצדיקים נקראים בשם יום והרשעים בשם לילה. והנה קי"ל דבקדשים חלילה הולך אחר היום ובחולין היום הולך אחר הלילה, וא"כ אם הצדיק ה' נתפס בעון הרשע הנקרא לילה הוי כאלו היום הולך אחר הלילה, כאשר הוא בחולין ולא בקדשים. וזהו שטען אברהם אבינו לפני השי"ת, חלילה לך להמית צדיק עם רשע, דהיינו להתפס הצדיק בעון הרשע,

(1) מכת"י אשר הועתק מגוכתי"ק.

(2) בספרו דרישה על שור חו"מ סי' רמ"ט ס"ק ה'.

ומדייק רש"י בלשונו חולין הוא לך, כלו' שדין זה נוהג רק בחולין שהיום הולך אחר הלילה, ולמה לא תתנהג כמו בקדשים דהלילה הולך אחר היום, ואדרבה הרשע המכונה בשם לילה יהא ניצול בזכות הצדיק המכונה בשם יום.
(הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל אבד"ק טארנא³)

חיי שרה

ויען לבן ובתואל ויאמרו מר' יצא הדבר, ובמדרש מהיכן יצא, מהר המורי' יצא, ותמוה. וי"ל הכוונה עפ"י מה דאיתא בגמ' (ברכות כ' ע"א) א"ל רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא וכו' א"ל קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשינן אקדושת השם, הרי דנסים נעשים להאדם בשביל שמוסר נפשו על קדושת השם. והנה כאן בזיווגו של יצחק אירעו כמה נסים כמבואר במדרש, שהי' לו קפיצת הדרך, והמים עלו לקראתה, ובתואל ביקש לעכב וניגף, ועוד. וזהו כוונת המדרש, מהיכן יצא הדבר שנשתנה דרך הטבע ונעשו כל הנסים האלה, ובא כמשיב, מהר המורי', בזכות מסירת נפשו של יצחק על קדושת שמו ית' בהר המורי'.
(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי, וצריכים להכין הלשון אחרי, מדוע לא כתיב עמי, ובפסוק נ"א כתיב הנה רבקה לפניך, מהו הלשון לפניך, ובפסוק נ"ה ויאמר אחי' ואמה תשב הנערה וגו' אחר תלך, מהו הלשון אחר תלך, הול"ל אחר זה תלך, ובפסוק נ"ו ויאמר אליהם אל תאחרו אותי, הול"ל אל תעכבו אותי, ובפסוק ס"א ותקם רבקה ונערותי' ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש, תיבות ותקם רבקה נראה כמיותרין, וגם מרוע כתיב ותלכנה אחרי האיש ולא כתיב עם האיש. אמנם י"ל ע"ד צחות קרוב לאמת, דהנה מדרכי המתחדשים והולכי קדימה שהנשים יקפצו בראש והאנשים אחריהם ילכו, וכמפורש ברש"י בפ' ויצא עה"פ ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו, הקדים זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים שנא' ויקח עשו את נשיו ואת בניו.

ועפ"ז יבוארו כל הדקרוקים על נכון, שאמר אליעזר אולי לא תלך האשה אחרי, כי שמא תהי' מבנות הזמן שתדעה לקפוץ בראש לפני הזכרים, ויאמר וגו' ממשפחתי ומבית אבי, היינו שתהי' צנועה כמונו, ואח"כ כתיב ויען לבן הנה רבקה לפניך, רמז לו שברצונו שרבקה תהי' לפניו, וגם אח"כ אמר לו אחר תלך, תיבת תלך יתכן לפרשו על אליעזר, שאמר לו שאתה תלך אחרי', וע"ז ענה אליעזר אל תאחרו אותי, שאיננו מרוצה לאופן הזה שהיא תקדים הליכתה ואני אלך אחרי', ויקראו לרבקה ויאמר לה התלכי עם האיש, כלו' שרצו לעשות פשרה, וגם שידעו כי רבקה הצדיקת לא תרצה לילך לפניו, ולכסוף עדיין אחזו בדרכם, וישלחו את רבקה ואח"כ ואת עבד אברהם, אמנם רבקה הצדיקת הרגישה

(3) בקובץ „אסיפת חכמים" (לובלין תרצ"ד) בסו' כ"א, בשמו.

כוונתם, ולכן כתיב ותקם רבקה, שקמה במקומה והמתינה עד שיעבור אליעזר בראש, ואח"כ ותלכנה אחרי האיש.
(הנה"ק מוה"ר מרדכי דוד אונגער אבר"ק דאמבראווא וצ"ל⁴)

תולדות

ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו איש שעיר ואנכי איש חלק וגו' ובתרגום יונתן, ועל דהוה יעקב דחיל חיטא דחיל דלמא ילשטיני' אבוי, וצריך ביאור מהו הנתנית טעם, דמשום שהי' ירא חטא לכן הי' ירא פן יקלל אותו אביו. ואולי כוונתו פשוט, עפ"י מה שכתב בתרגום יונתן להלן עה"פ ותאמר לו אמו עלי קללתך בני, ובתיב"ע, ואמרת לי' אמי' אין ברכן יברכינך ייתן עלך ועל בנך ואין לוטין ילשטינך ייתן עלי ועל נפשי. ולפי"ז שפיר מובן הנתנית טעם, דמחמת שהי' יעקב ירא חטא מורא עלה על ראשו פן יקלל אותו אביו, ויגרום ח"ו שיחולו הקללות על אמו.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויברכנו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ד'. ובמס' תענית (כ"ט ע"ב) כריח שדה של תפוחים. ובתוס' שם, יש מפרשים תפוחים כריח אתרוגים עכ"ל. וכי' שם המהרש"א שדקדקו לפרש אתרוגים, עפ"י מ"ש במדרשות כי ריח ג"ע שנכנס עם יעקב הי' מהבגדים כדכתיב וירח את ריח בגדיו, שאלו הבגדים עמדו בג"ע כי של אדם הראשון היו ובאו ליד נמרוד ואח"כ גולן וחמסן עשו ממנו שע"כ נקראו חמורות כדאמרינן במדרשות, ואית לי' דאילן שאכל אדם הראשון אתרוג הי' כדאמרינן בפ' בן סורר, ומאותו אתרוג קבלו בגדיו ריח אתרוג של ג"ע. עכ"ל.

ויש לסייע מלשון אתרוג, שהוא נגזר מלשון ארמי, תרגום לא תחמוד, לא תירוג, הרי אתרוג לשון חמוד, ולפי שקלטו הבגדים ריחו, נקראו גם הם החמורות.

(הגאון מוה"ר יעקב מעמדין וצ"ל⁵)

ויתן לך האלקים מטל השמים, וברש"י בשם המדרש, יתן ויחזור ויתן. וקשה מאי בעי המדרש בזה ומהו פירושו. וי"ל דאיתא במדרש מטל השמים זה המן שנא' הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. ואיתא בגמ' (יומא ע"ה ע"ב) כתיב ותעל שכבת הטל, וכתיב וברדת הטל, אריב"ח טל מלמעלה וטל מלמטה ודומה כמו שמונה בקופסא. ולפי"ז שפיר מובן כוונת המדרש, יתן ויחזור ויתן, רמאחר שפסוק זה מטל השמים קאי על המן, הלא מוכרח הטל לירד שתי פעמים א' למעלה וא' למטה, וזהו, ויתן ויחזור ויתן.

(הגאון מוה"ר יצחק אייזיק הובניבער וצ"ל⁶)

(4) בקובץ „רשפי אש“ (לאדו תרפ"ז) בסי' ה', בשמו.

(5) הועתק מגובתי"ק בגליון ס' חידושי מהרש"א עה"ת (רפוס הענא).

(6) בסי' גלילי זהב עה"ת (זאלקאווא תקי"ג) בפ' תולדות, בשמו.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקט מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

נח

קאפ' ו' פסוק ט"ז.

תחתים שנים ושלשים, ג' עליות זעג'ו, עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתיים לזבל. כוונת רש"י אמצעים למדור היינו למדור בהמות וחיות ועופות, ואיך נסתפק במלת למדור, שכוללת גם דירת בנ"א כמ"ש (שבת קנ"ב) כל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו, ואמרו מדורות העכו"ם שמאים כמה ישהה במדור (במדרב ט' ע"א) הרי שהמדור אינו רק לבהמות וכו', ובדפוס הראשון הנוסחה, אמצעים למדור בהמה חי' ועופות.

קאפ' ח' פסוק כ"ב.

עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבותו, ו' עתים הללו שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסליו זרע, חצי כסליו וטבת וחצי שבט קור וכו' בב"מ: קור, קשה מחורף, חורף, עת זרע שעורים וקטנית החריפין להתבשל מהר, קור הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן קיץ הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשים אותן בשדות ושמו קיץ כמו הלחם והקיץ לאכול הנערים: חום הוא סוף ימות החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי שהעולם חם ביותר וכו': הנוסחה הזאת ע"כ משובשת היא שהרי התחיל שחצי כסליו וטבת וחצי שבט קור, ואח"כ כתב קור הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן.

ויעוין ברא"ם שהגיה שמ"ש חצי כסליו וטבת וחצי שבט קור שבוש נפל בספרים וצריך לגרום חורף במקום קור, והקשה עוד שכאן כתב רש"י שקור קשה מחורף ובפרק המקבל (ב"מ קו:) כתב שהחורף הוא חזקו וחרפו של סתיו. וכתב ליישבם עיי"ש בדבריו. אמנם לא הועיל בהגהתו זאת כי עדיין יקשה לפי הגהתו שחצי כסליו וטבת וחצי שבט חורף, והלא רש"י פירש כאן שחורף הוא עת זרע שעורים וקטנית, ושם בב"מ כתב רש"י ששעורין וקטנית נזרעין באדר עיי"ש בד"ה באפלי, א"כ שוב דברי רש"י סותרין זא"ז, אם נגרום חורף במקום קור כהגהת הרא"ם.

ובדפוס הראשון הנוסחה היא, חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע, חצי כסליו וטבת וחצי שבט קור בבכ(ה)[א] מציא קור קשה מחורף חורף עת שעורים וקטנית חריפין לבשל מהר והוא חצי [שבט] אדר וחצי ניסן, קיץ הוא זמן לקיטת תאנים שמייבשין אותן בשדה וכו'. וכן הוא נוסחת דפוס אלקבץ בשנויים קלים. לפי נוסחה זו דברי רש"י כשהן לעצמן עולין כהוגן, שחצי כסליו וטבת וחצי שבט קור, וע"ז אמר שקור קשה מחורף וחורף הוא בחצי שבט ואדר וחצי ניסן ונקרא חורף מפני שהוא עת זרע שעורים וקטנית שחריפין להתבשל. אמנם בגמ' דב"מ שם הגירסא חצי כסליו וטבת וחצי שבט חורף, חצי שבט אדר וחצי ניסן קור. ולפי גירסא זו פירש שם רש"י פירוש אחר לשם חורף וכתב שחורף הוא חזקו וחורפו

של סתיו וימי צינה לשון (איוב כ"ט) כאשר חייתי בימי חורפי, חוזקי ועיקרי. וכאן פירושו סובב על הגירסא, חצי כסליו, טבת וחצי שבט קור, וחצי שבט אדר וחצי ניסן חורף. וע"ז פירש רקור קשה מחורף וטעם שם חורף על זריעת הקטנית השעורים שחריפין להתבשל. ועיין בחירושי ופירושי מהרי"ק (שי"ל מחרש) שכתב שהגירסא מהתלמוד וב"ר ובכל פירושים המרויקים הוא חצי כסליו וטבת וחצי שבט קור. — וכל המפורשים נסתבכו ברברי רש"י שלפנינו, עיין עליהם.

קאפ' י' פסוק י"ר.

פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים, משניהם יצאו שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו ויצאו מהם פלשתים: לפי נוסחה זו משמע שרק פלשתים יצאו מהם ומש"כ ואת כפתורים אינו נמשך לאשר יצאו מהם רק ארישא רקרא ומצרים ילד את לורים וגו', ע"ז מסיום, ואת כפתרים. אמנם במדרש רבה (פל"ז, ה') מבואר שגם הכפתרים יצאו מבין פתרוסים וכסלוחים, ולפ"ז פירוש הפסוק הוא אשר יצאו משם פלשתים ואת כפתרים ששניהם יצאו משם. וכך הוא נוסחת רפה"ר, מפתרוסים וכסלוחים משניהם יצאו שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפים נשותיהם אילו לאילו כמשכב ויצאו פלשתים וכפתורים מביניהם.

לך לך

קאפ' י"ב פסוק ו'.

עד מקום שכם, להתפלל על בני יעקב וכו'. ברפוס אלקבץ יש כאן תוס' וז"ל, ד"א עד מקום שכם שהטת שכמו לעולו של הקב"ה: אילון מורה שה' מורה לקבל אלקותו של מקום. ד"א אילון מורה הראהו הר גריזים וכו'. וכן לקמן בסה"ר, עתיר אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם נתוסף ברפוס זה וז"ל, ולכך הוצרך ליכתב והכנעני אז בארץ להודיעך שבה אברהם שאע"פ שהכנעני כובש אותה לא הרהר אלא האמין. וכן בפסוק ח' אחר בתחלה נטה את אהל אשתו ואח"כ את שלו נתוסף וז"ל, שמכבדין את אשתו יותר מגופו, כ"ר: ושם בסה"ר והתפלל שם עליהם נתוסף וז"ל, וזהו ויקרא בשם ה'.

קאפ' י"ג פסוק ט"ו.

ושמתי את זרעך כעפר הארץ, שיהו מפוזרין בכל העולם כעפר המפוזר. ועוד שאם אין עפר אין בעולם אילנות ותבואה כך אם אין ישראל אין העולם מתקיים שנאמר והתברכו בזרעך, אבל לימות המשיח משולין כחול שמקחה שיני הכל, כך יסלו ויקחו כל העולם שנאמר ולו יקחת עמים: כן הוא ברפוס הראשון, ואינו בנוסחאות שלנו, ובברכות רף י"ז ע"א כתבו התוספת בר"ה ונפשי כעפר לכל תהי' מה עפר אינו מקבל כלי' לעולם כן יה"ר שזרעו לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והי' זרעך כעפר הארץ (לקמן כ"ח י"ר).

קאפ' ט"ו פסוק י"א.

העיט, הוא עוף ועל שם שהוא עט ושואף את הנבלות לטוש עלי אוכל, כמו ותעט אל השלל. הלשון ושואף את הנבלות קשה להולמו, וגם מה שהוסיף לטוש עלי אוכל. ובנוסחת אלקבץ, עיט, לשון עוף הוא, לפי שעוטה ושואף אל הנבלות, כנשר יטוש עלי אוכל (איוב ט', כ"ו) כמו וכו'.

וירא

קאפ' י"ט פסוק י"ב.

עוד מי לך פה, פשוטו של מקרא מי לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך ובנותיך שבבית וכו'. לפי נוסחה זו לא פירש לך רש"י רק שתבת פה פירושו בעיר הזאת, וזה אין צריך פירוש שהרי א"א לפרש פה בבית שהרי רואים שאין איש מאנשי הבית שם בבית רק אשתו ובנותיו. ובכמה רפוסים הנוסחה היא, מי יש לך עוד, הוסיפו תיבת יש על לשון המקרא, ולא ידענו מה הועילו בהוספה זו. ובפרש"ר הנוסחה מי משלך עוד וכו', וכן העתיק הרמב"ן לשון רש"י בפירושו. לפ"ז בא רש"י לפרש תיבת לך שפירושו משלך, וכמו שממשיך הפסוק חתן ובניך ובנותיך, וכן פירש"י לקמן (ל"ג ח') בפסוק מי לך כל המחנה הזה עיי"ש, ואולי מתיבת משלך נשתבש לתיבות יש לך, ואח"כ השמיטו תיבת יש. וגם בספר יוסף דעת הביא נוסחה זו בשם רש"י קלף.

קאפ' כ"א פסוק ל"ג.

אשל, רב ושמואל, חד אמר פרדם להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה וחד אמר פונדק לאכסניא וכו'. במדרש רבה (פ' נ"ר) הוא בשם ר' יהודה ור' נחמ' (וכן הוא בגמ' סוטה דף י' ע"א), ומבואר שם שדרשו אשל מלשון שאל בהיפוך אתוןן שאמרו שם, שאל מה תשאל, תאנים ענבים רמונים. וכן באדר"נ (פ"ז) וכל מה שהפה שואל מצוי בתוך ביתו של אברהם שנאמר וישע אשל כבאר שבע. אבל בסוטה (שם) פרש"י פונדק, ללון שם אורחים ולשון אשל"ל נוטריקון הוא, אכילה שתי' לו', שהי' מאכילן ומשקן ואח"כ מלו' אותם, וכן כתב רש"י בכתובות (דף ח' ע"ב), ובאמת שזהו מדרשו של ר' עזרי' במדרש שוחר טוב (מזמור ק"ו).

חיי

קאפ' כ"ג פסוק י"ח.

בכל באי שער עירו, בקרב כולם ובמעמד כולם הקנהו לו: אינו מובן מהו החילוק בין בקרב כולם בין במעמד כולם דהיינו חך, ולמה אמר בקרב כולם ובמעמד כולם שמשמעותו שהם שני דברים, אבל ברפח"ר הנוסחה היא, בקרב כולם במעמד כולם הקנהו: במעמד בלא וא"ו והרי זה דבר אחד. ועיין בספר זכרון שביאר כוונתו, לפי שהול"ל וכל באי שער עירו בוא"ו, כלומר לעיני בני חת ולעיני כל באי שער עירו, לזה אמר שפירושו בקרב כולם במעמד כולם וכרי ליישב, "בכל" בבי"ת אמר בקרב וחזר לפרש שבקרב ר"ל במעמד, עכ"ל.

קאפ' כ"ד פסוק מ"ה.

טרם אכלה, טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הווה פעמים שהוא מדבר בלשון עבר כמו טרם כליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו כי אמר איוב הרי לשון עבר ככה יעשה איוב הרי לשון עתיד, ופירוש שניהם לשון הווה כי אומר ה' איוב אולי חטאו בני וגו' וה' עושה כך: מה שכתב כמו טרם כליתי, מלשון הזה משמע שמצינו טרם כליתי והוא לשון הווה, ובאמת לא נמצא כתוב כן בשום מקום, וצריך לדחוק ולפרש כמו אלו ה' כתוב טרם כליתי, וכן מה שכתב ופעמים שמדבר בלשון עתיד כמו כי אמר איוב וכו', צריך נ"כ לדחוק וליתן נקודה המפסקת קודם כי אמר איוב ולפרשו שלפעמים מדבר בלשון עתיד כמו שכתב כאן טרם אכלה כי הפסוק שהביא מאיוב מדבר בלשון עבר, וכן מה שמסיום וה' עושה כך לכאורה משמעותו לשון עבר לא לשון הווה.

אבל ברפה"ר הנוסחה היא, טרם אכלה, טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הווה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב טרם [כליתי]. כמו כי אמר איוב הרי לשון עבר ככה יעשה איוב, הרי לשון עתיד, ופירוש שניהם לשון הווה, כי (אמר) [אומר] ה' איוב אולי חטאו בני, ככה עושה איוב כל הימים.

שם פסוק ס"ז.

האחלה שרה אמו, ויביאה האחלה והרי היא שרה אמו כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו שכל זמן וכו'. וישנם חומשים שהנוסחה בהם היא, ויביאה האחלה ונעשית דוגמת שרה אמו כלומר והרי היא שרה אמו שכל זמן, וכן הביאה הרא"ם וכן הוא ברפה"ר. אך הנאון בשם אפרים הקשה על זה וכתב שמ"ש רש"י כלומר והרי היא שרה אמו אינו מובן וכתב שתיבת „דוגמת“ נכתבה שלא במקומה וכצ"ל, ונעשית שרה אמו כלומר והרי היא דוגמת שרה אמו ועיי"ש מה שכתב בזה, והנראה שבחומשים הוסיפו להניח עוד והפכו דברי רש"י מרישא לסיפא.

אמנם בנוסחת דפוס אלקבץ הוא כנוסחת דפה"ר, דק שנתוספה אות כ' בתיבת שרה, והנוסחה הוא, כלומר והרי היא כשרה אמו, ובתוס' כף הרמיון כבר יש מובן לדברי רש"י שמש"כ שרה אמו כלומר כשרה אמו. ובחומש אור החיים (וויניציא תק"ב) הנוסחה, ויביאה האחלה ונעשית דוגמת שרה אמו שכ"ז וכו', וכל הכלומר ליתא.

תולדות

קאפ' כ"ו פסוק ח'.

וישקף אבימלך וגו', שראהו משמש מטתו: וברפה"ר הנוסחה היא, ראהו משמש מטתו: ונירסא זו נכונה, דאלו היו דברי רש"י סובכים עה"פ ויאמר אך הנה אשתך היא אז ראוי לומר שראהו משמש מטתו משם ידע שאשתו היא, אבל רש"י כתב דבריו עה"פ וישקף וגו' וירא וגו', ע"ז נכון יותר לומר ראהו.

שם פסוק י"ד.

ועבודה רבה, פעולה רבה, בלשון לע"ז אוברוינ"א, עבודה משמע עבודה אחת, עבודה משמע פעולה רבה:

לנוסחה זו יקשה הלא כתיב ויאנחו בני"י מן העבודה ויזעקו, ותעל וגו' מן העבודה (שמות כ', כ"ג) והיאך יתפרש הכתוב הזה שהוא רק עבודה אחת, הרי מבואר בפסוק וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבודה בשדה וגו' הרי שלא היתה עליהם רק עבודה אחת, וגם מה שכתב רש"י שעבדה משמע פעולה רבה, א"כ למה נאמר עבודה רבה הרי תיבת עבודה בלבר משמעותה שהיא רבה. ובס' יוסף דעת כתב וז"ל, בס"א אינם אלו הח' תיבות עד סוף הריבור, רבה, רק שכתוב תחתיהן עבדה, הדגשות יורה שהוא שם דבר, כמו אפדה ונקוד בפנים אחת, עבדה בשורק עכ"ל, וצריך לעיין ברש"י בפסוק וחשב אפרתו (שמות כ"ח, ח') ות"א, ובישעי' (ל', כ"ב) בפסוק ואת אפודת מסכת זהבך, עיי"ש.

אמנם ברפוס אלקביץ הנוסחה היא, ועבודה רבה, עבודה משמע, אחת פעולה רבה ואחת פעולה זוטא. ולפ"ז רש"י בא לפרש למה כתוב רבה ומפרשו שתיבת עבודה יש במשמעותו ג"כ עבודה זוטא לפיכך הוצרך הכתוב לפרש עבודה רבה.

תמיהות וישובים

תמי' בדברי הבעל הטורים

בבעל הטורים (פ' חיי) ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת, מלמד שאסור לספר לפני המת. וקשה הא מבואר בש"ע יו"ד סי' שד"ם סט"ז אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת כגון צורכי קבורתו והספר אבל שאר כל דבר אסור, וה"מ בד"ת אבל במילי דעלמא ל"ל בת, ועיין בש"ך סקי"א שם, וא"כ הכא רהוי צורכי קבורתה וגם לא הוי דברי תורה למה ה' אסור, וצ"ע. ואולי יש ט"ס בדבריו, וכיוון למ"ש במדרש שם וז"ל, ויקם וגו' אר"י מן הן תנינן מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין וכל מצות שבתורה מן הכא ויקם וידבר, עכ"ל. ועיין במ"ב ובידי משה שם.

(הרב הגאון מוה"ר נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל אבר"ק מאר"י)

(*) הועתק מכתב ידו המונח ברשות נכדו ירדנו האברך היקר והנעלה מו"ה נפתלי עהרנרייך נ"י. תח"ח לו.

מליאה בספר אמרי שפר עה"ת

בספר אמרי שפר עה"ת להגאון מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל בפ' תולדות עה"פ ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, כתב וז"ל, נראה הכוונה דעשו הי' לו שפתי חלקות אשר בפיו הי' יכול לצוד נפשות נקיים והראה עצמו כאלו הי' צדיק גדול ומוזה למדו חז"ל שהי' שואל את יצחק היכן נותן מעשר מן תבן, וזשה"כ ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, כי עשו הי' יודע לצוד אנשים בפיו ולרמאות אותם שיהיו סבורים שהוא צדיק וא"ש, עכ"ל. והוא פלא גדול, דהלא כן מבואר בהדיא במדרש תנחומא במקומו, וז"ל, ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, מהו כי ציד בפיו הי' צד את יצחק הצדיק בפיו וכו' כשהי' בא עשו מן החוץ הי' אומר לאביו אבא המלח מהו שתהא חייב במעשר וכו' ומתוך דברים אלו הוה צדו בפיו, על כן אהבו, עכ"ל. וכן הוא ברש"י בפסוק זה בשם המדרש. ולכאורה מה מוסיף על דבריהם.

שמריהו ציטראנענבוים

ברוקלין, ניו יארק

מליאה במעדני יו"ט ובהגהות על פסקי תוס'

במעדני יו"ט (על הרא"ש) במס' חולין פ"ג סי' ט' אות צ' כתב וז"ל, וקשיא בדפרק ב' דב"מ אמרינן דלא משני רבנן בתלת מילי ונ"מ להחזיר לי' אבידה בטביעת עינא וכו' ואם יודעים בו שאינו משנה בהני תלת אין צריך לבדוק אחריו וכו'. והתמי' גלוי', דהלא שם (ב"מ כ"ג ע"ב) איתא דבהני ג' מילי עבירי רבנן דמשנו במילייהו.

* * *

בפסקי תוס' במס' ב"ב (אות רמ"א) הנודר מן האדום אסור בשמש. וצינו בהגהות מכת"י (בשלחי הגליון) להגיע תיבת „האור" במקום „האדום" יעוי"ש. ותמי' מאד מה מקום להגהה זו, דשם בגמ' (דף פ"ד ע"א) איתא, אמר רב פפא וכו' ש"מ האי שמשא סומקתי היא, וע"ז פי' הר"ר מנחם בתוס' דנ"מ לנודר מן האדום*).

אלעזר גאלדמאן

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

(*) כנראה שנסתבב הטעות לבעל המגיה הלז, מדברי הגמ' ריש פסחים, הנודר מן „האור" אסור באורן של כוכבים.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להרפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרירי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

הערות שונות

מהאברך החו"ב מו"ה פנחס לאנגראק הי"ד מקראקא¹

ב"ה. אסרו חג הסוכות תרצ"ו קראקא יע"א.

שלמא רבא וחיי אריכא יסני מן שמיא לכבוד רבינו שבגולה גדול
הדור והדרו רב האי גאון הגאונים שר התורה ורשכבה"ג מרן יוסף
ראזען שליט"א.

אחרי קידתי פעמים אין מספר מול פני המנורה הטחורה המאיר לארץ
ולדרים בהלכה שיחי' נצח, ארשה לי בעניי להציע לפני עיניו הברולחים איזה
הערות וקשיות ועירות הצריכים תלמוד לפענדה. ומאת כהרר"ג המשביר
אשאל נא עזרה ומענה לשון תשובה בעז"ה כרכ גרלו וכדרכו בקודש להרבות
תורה בעולם כנורע למשגב בכל תפוצות ישראל.

(א) הנה ק"ל במס' עירובין י"ד ע"ב פירש"י במים משמע מחוברין יחדיו,
והיינו לאפוקי זוחלין [ועי' דאב"ד עדיות פ"ה מ"ב, ויעי' ביאור הגר"א ביו"ד סי'
ר"א סק"ו בשם הריב"ש], ואולם ברך ד' ע"ב שם פירש"י בעצמו במים מכוונסין
משמע, והיינו לאפוקי שאובין [ועי' רש"י שבת ק"ט. ד"ה כל וכו'], וכן פירש"י
בחגיגה י"א ע"ב בהריא יע"ש ובתוס' שמה, וצ"ע הסתירה.

(ב) אמנם בכלל ק"ל בזה, למה לא דרשינן להאי „במים" בש"ס חולין פ"ר
ע"א [ויעי' ש"ס זבחים כ"ב.], לבמים מיוחדין שאין להם שם לווי, והיינו לאפוקי
מי פירות וכיוצא בזה, וכמו דרדשינן כה"ג גם במכשירין דפ"ו ובנגעים רפ"ד
ובפרה פ"ח מ"ט, ויעיין בר"ש שמה [ויעי' יבמות פ"ב ע"ב בתוס' שם], וצ"ע.
(ג) בחגיגה י"ט ע"א ד"ה שאין וכו' פירש"י שאין מטבילין באויר שלא
אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה. וצ"ע למה לא פירש"י מטעם הכתוב בת"כ
פ' שמיני ואך מעיין ובור מקוה מים וח' טהור מה מעיין בקרקע אף מקוה בקרקע
יהי' עיקרו, ולאפוקי בור של ספינה יע"ש ובמרדכי פ"ב דשבועות חובא בב"י סי'
ר"א, וא"כ לפי"ז כמו כן י"ל גם לאפוקי מקוה שבאויר כמובן, וצ"ע לע"ר.

(ד) בתוס' יומא כ"א ע"א ד"ה ונבלעין וכו' כתבו התוס' בתירוץא בתרא
דגם תרומת הרשן הר"ז נבלע במקומו ומ"מ איצטריכא לי' להפסוק „ושמו"
שטעון גניזה דאם חפר שם והוציא אותו קאמר כן דאפר הקדש לעולם אסור
ושטעון גניזה שני' וכפירש"י בשילהי תמורה, עכ"ד. וק"ל טובא מהמבואר בש"ס

חולין פ"ז ע"א רבכיוי הרם דכתיב „וכסחו" למיעוטא זו ולא אחרת משו"ה אם כסחו ונתגלה פטור מלכסות עוד יע"ש ובפירש"י [ויע"י רש"י כריתות ד' ע"ב ד"ה אלא], וא"כ לפי"ז הלא גם כאן רכ' ושמו שהוא ג"כ מיעוטא כמבואר בש"ס מעילה י"א ע"ב ועוד, א"כ בוודאי אם שמוהו שם אצל המזבח ונבלע ואח"כ חפרוהו ה' צריך להיות פטור מלכסות ומלגנוז עוד, מאחר שכבר קיים את הכ' ושמו בשימוה הראשונה כנ"ל, ובפרט דאין ללמוד עוד מזה הלשון חיוב גניזה שני' שהוא היפך משמעות לשונו, וצע"ג לע"ר. [ויע"י תוס' זכחים ס"ד ע"א, ובמפרש לתמיד דיש פ"ק דלא נחתו כלל להאי תירוץא בתרא הנ"ל יע"ש].

(ה) בש"ס עירובין ל"א ע"א ברש"י ד"ה הא דרבא תוקעין בשופר של עולה, ותיינו לבתחלה, וצ"ע ממס' ר"ה דף כ"ח ע"א ויע"ש"ס חולין פ"ט ע"א דלא מוכח כן רק בריעבר יצא יע"ש.

(ו) ואסיים לשאול כהא דמסתפקנא לפע"ד כהך דקיי"ל דאיסור בטל בהיתר או בס' או ברוב, אי גם בדרך הילוכו שסופו להתפשט האיסור מיבטל בטל או לא, דהנה בתוס' חולין ק' ע"א ובפוסקים וטור וש"ע יו"ד מבואר כן בחתיכה עצמה נעשית נבלה, דכל דרך הילוכו עדיין לא נעשה נבלה משום דסופו להתפשט הלאה יע"ש, ומחמת שראיתי בספר א' לגאון מפורסם ז"ל איזה דברים בכזה, לזאת אבקש נא מאת רבינו גאון עוזנו שיחי' להאיר נא את עיני במאור תורתו הק' ולהעמידני על האמת בזה. ואתחנן אליו אחרי מחילת כקנ"ת אלף פעמים שאל נא ישיבני ריקם מלפניו כמאחז"ל שבמקום גדולתו שם נמצא ענותנותו ויאיר נא את עינינו בתשובתו הרמה...

עברו הק' המשתחות להרום רגליו גדול הוא ונשא,

הצעיר פנחס לאנגראק בקראקא

(1) כתבנו כבר אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ב' עמוד ל"ז. — העתק ממכתב זה הגיע לירינו מאת האחים היקרים הנגידים הנכבדים ר' זאב ור' יעקב יואל סאפפערן יחיו מפארעסט היללס, ניו יארק, מעובדן אביהם מוה"ר צבי סאפפערן ע"ה. ישאו ברכה מאת ד'.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אנרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

קול קורא בדבר הקמת מושב זקנים בעיר קראקא¹

בעזה"י

קול קורא אל נריכי עם אלקי אברהם תושבי עירנו ק"ק קראקא
המעוטרה חסר ורחמים ה' ינשאים וינצלם כל ימי עולם.

עוד ישבו זקנים וזקנות בערי יהודה וחוצות ירושלים ומשענתם בידם מרוב ימים
(זכרי' ח', ר').

באשר מצות הצדקה תהי' סבת הגאולה האחרונה, אשר אנו מקוים ומצפים
ב"ב, הבטיח הנביא בנבואתו שתהי' הצדקה והחסד בערי יהודה ובחוצות
ירושלים בשיעור היותר מעולה, עד שהזקנים והזקנות אשר לא יצלחו עוד
למלאכה להחיות את נפשם מעמל ידם, יהי' משענתם בידם מרוב ימים, לא כמו
שהי' עד היום שזקנים הללו לא היו יודעים היום מה יאכלו מחר, ומאין יבוא
עזרם, והי' חיייהם תלויים בכל יום באדם אחר אשר מצאו חנינה בעיניו לחמלה
לתת להם משען לחם ומשען מים, והי' משענתם בידי אחרים, נגד זה הבטיח
שיהי' משענתם בידם, ולא ביד זולתם ונגד מה שהי' משענתם רק ארוחת יום
אחר או יומים בבית העשיר, הבטיח שיהי' משענתם בידם מרוב ימים.

והנה כבר שמענו תל"י בכמה קהלות גדולות במדינות אשכנז, אשר קנו בתי
מחסה לזקנים וזקנות, שם יכלכלו שבתם בכבוד עד בא עת פקודתם ולשמחת
לבבי תשמענה אזני, כי גם פה קהלתנו נתעוררו נשים יקרות בנות ציון המצוינות
במעשיהן הטובים עושות גבורות כאנשים, הן הנה אשר חכמתן בנתה בית מחסה
ליתומים, היא החברה היקרה והמפוארה והנודעת בשם חברת „מגדלי יתומים“,
לבנות בית גדול, כי צר המקום למרבית הילדים יתומים ויתומות גדולי החברה,
וברעת חדרים ימלאו את הבית בהכנותו די הכול זקנים וזקנות, מעניי בני
קהלתנו, להיות להם למחסה ולמסתור ולמקום ללון שם ינוחו יגיעי כח, וימצאו
ארוחתם מגדבת נדיבי לב אשר ירימו תרומות לחברה ההיא, גדול יהי' כבוד הבית
הזה בעיני אלוקים ואדם, לרומם ולהעריך גודל ערכה של המצוה, דבר שפתים אך
למותר, מי בכס לא ידע כי אין קץ למתן שכר המסיתעים, איש איש במתנת ידו
יקנה לו שם עולם וצדקתו תעמוד לעד, יאכל בעוה"ז וינחל לעוה"ב.

הכ"ד המדבר בצדקה פה ק"ק קראקא, עבד לעבדי ה' החפץ טובם והרמת
קרנם, יום ב' ח' אדר תרכ"ט לפ"ק.

חק' שמעון בהגאון מהר"מ סופר אבדק"ק קראקא

(1) הגיע לידנו מאוצרו של ידידנו הרב אהרן יעקב בראנדזוויין נ"י. יברך ר' חילו
ופועל ידיו תרצה.

קריאה לחגיגת הקבלת פנים
בהתמנות הגר"ש סופר זצ"ל לאבד"ק קראקא

ב"ה

הננו קוראים לכבדו לבא להתערב בשמחת עדתנו ולקחת חלק בגילת קהלנו ביום
צאתנו בשמחה ובשירים לקראת בוא אדמו"ר הגאון המפורסם מו"ה **שמעון סופר**
נ"י לקבל פניו בהמון חוגג ולהושיבו על כסא הרבנות (יכוננה ה' עולם ועד) --
הוא **יום ה' פ' ואתחנן** שנה זו בשעה

קראקא בחדש מנחם **בת"ר** תורה לפ"ק.

דברי **ראשי העדה** +

Tarnow und Jasło Druck von Anastas Businowski. 1860

הגיע לירינו מגנזי הרבני המופלג והנכבד מו"ה שמעון קארניטצער נ"י, תח"ח לו.

קול קורא בדבר ירידת הפרנסות אצל אחב"י (תרכ"ז לפ"ק)¹

מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבר"ק קראקא

בשם ה'

קול אומר קרא בקריאה של חיבה

אל ראשי עדתינו, ראשי כנסיות ובתי מדרשות וחברות הקדושות רודפי צדקה וחסד ה' יברכם וישמרם, יבואו נא בחסדם לביתי כיום מחר יום א' לסדר בהעלתך בשעה ג' אחר הצהרים אי"ה, להתייעץ במועצות ודעת בעזה"י מה לעשות לטובת אחינו תושבי עירינו בצוק עתים הללו אשר היוקר התאמר, והמשתכר משתכר אל צרור נקוב, צרותיו צרורות בשמלתו על שכמו, ועל פני העיר בשם נגיד נקוב, באין מקנה וקנין, ואין יסוד לבנין, רבים וכן שלמים אשר תחת מסוה הכושה, מלשאול מתנת בשר ודם, יחביאו ענים ומרודם, ונפשם ונפשות עולליהם ברעב תתמוגג, קלו כליותיהם בחקם מרוב דאגה על לחם חוקם, חלילה לנו מהעלים עין חמלה מהם, עלינו לחשוב מחשבות ולעשות תחבולות איך להחזיק בידם לבל יתחלל כבודם, וה' עמנו בעצה.

בזכות זה ירחם ה' עלינו, וירחיב לנו, ישפות לנו שלום וברכה, פרנסה טובה ורחבה, ולא יצטרכו עמו ישראל זה לזה ולא לעם אחר, ימהר ה' ויחיש לנו ישועה ולא יאחר, ובא לציון גואל בב"א.

הכ"ד המדבר בצדקה פה ק"ק קראקא, לסדר וישם לך שלום, שנת טובה וברכה ושלום לפ"ק.

עבד לעברי ה' המשתתף בצרתם, ומעתיר לטובתם, והרמת קרנם,

הק' שמעון בהגמהר"מ סופר זצ"ל

(1) הועתק מצילום מכתב"ק המונח ברשות נכדו הרבני המופלג הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה שמעון קארניטצער נ"י. יברכהו ד' בעז ותעצומות. פאקסימיליא להלן בעמוד מ"ט.

קול קורא בדבר ירידת הפרנסות אצל אחב"י (תרצ"ג לפ"ק)

ב"ה.

אחב"י יושבי עירנו יצ"ו!

הלא ידעתם כי מרת הדין מתוחה בעולם, המשבר הנורא שם שמות בארץ, ומתגרת ידו לקתה ביותר שה פזורה ישראל. בעוה"ר נכסי בע"ב ירדו לטמיון, המשא ומתן נתמעט, ומקורי הפרנסות חרבו, עד כי בעירנו לכד אלפי נפשות מאחב"י מתהלכים כצל מעוני ומחוסר עבודה, וחיהם תלואים להם מנגד באין לחם ואין שמלה. לעתות בצרה כאלה נאמר בתוה"ק בצר לך וכו' ושבת עד ה"א, וראוי מן הדין לקבוע יום תשובה תפלה וצדקה לעורר רחמי עליון יתב"ש על פליטת עמו הנרכא, כי הוא טרף וירפאנו.

לזאת מצאנו חובה לעצמינו, לקדש צום ולקרוא עצרה באחד מימי שובבי"ם הבע"ל המסוגלים מאז לתשובה ובחרנו לזה את יום כ"ח טבת ה' וארא הבע"ל, ביום ההוא יתענו אחב"י אנשי עירנו וירבו בתפלה ותחנונים לפני המקום ב"ה, באמירת אבינו מלכנו לאחר תפלת י"ח ומזמורי תהלים בגמר תפלת שחרית, ולעת מנחת ערב יתאספו שנית בבכ"נ ובמד"ר, ויערכו תפלת יוב"ק, ויקראו ויחל אם יהיו שם עשרה מתענים.

אמנם מי שהתענית קשה עליו, יוכל לפדות תעניתו בצדקה ויכפר בעדו ובעד נפשות ביתו בצדקה הגונה, איש איש כפי יכולתו ולכה"פ ח"י גראשן לנפש, וכל המוסף יוסיפו לו ברכה מן השמים. אך גם המתענים עליהם לדעת כי אנרא דתעניתא צדקתא, ויפזרו גם המה לצדקה לא פחות מסכום הנ"ל, ומי שאין ידו משנת גם לזה, ביד"צ זכין להם שלא בפניהם במעות צדקה שירימו בעדם. בטוחים אנו שכל אשר בשם ישראל יכונה, לא יאמץ את לבבו ולא יקפוץ ידו מתת לא' כפרו, והי' מעשה הצדקה קדש להחיות בה נפשות נענות מחוסרי עבודה ופרנסה, ובוה יעתר לנו ה' ויחיש לנו ישועה בקרוב. כעתירת הבעה"ח פק"ק קראקא בחדש טבת תרצ"ג לפ"ק.

יוסף נחמי' בהנה"צ מו"ה עקיבא וצ"ל קארניצער

[illegible][illegible]

תעודות וסמיכות

ח.

בעברי דרך פק"ק קאסל, ח"ה המוכ"ז כבוד הרבני המופלג הותיק והשנון, זית רענן, המושלם במעלות ומידות, איש חמדות, מוהר"י אייזק נ"י, דרש מאתי לבקר בהכלו, וחזיתא לדעת' כי רוחו נוחה להקשיב מאתי דבר הלכה, והצעתי לפניו חדושי בענין עמוק הנוגע בש"ס ופוסקים, וראיתיו כי מבין דבר מתוך דבר בהשכל ודעת ותבונה ולמד שיטת עמוקים, חקרתי לדעת ממי שאב מי בורו, והראני כתבים שבירו זהו כתב ידו של הגאון המפורסם מו"ה שמואל לנדא מק"ק פראג, וזהו כ"י של הרב המאה"ג מוהר"י ליב בהגאון מוהר"מ פישלס, ידעתי את הגדולים הללו, וראויים המה לסמוך על שבחו והילולו, אשר יצאו בשבח המוכ"ז לפארו ולגדלו, גם לירידי חזי לי המוכ"ז לאיש ישר וסלולו בנתיב הישרים ותמימים ויראת הש"י על פניו, לכן כאשר חפץ המוכ"ז מאתי להגיד ע"פ כתיבי דבר יושר ואמת, אמרתי למלאות רצוני וחפצו ומשאלתו, והש"י יגדיל תפארתו. הכ"ר הכותב לכבוד התורה ולומדי' היום יום ד' טי"ת כסליו תקפ"ד לפ"ק פק"ק קאסל.

הק' אברהם אליעזר ליזר בעהמ"ח אבני קודש ויקרא דחיי מקראקא¹

1) הג"ר אברהם אלעזר ליזר דמשק נולד בשנת תקל"ב בעיר לאסק לאביו מו"ה יוסף. שם למד אצל האב"ר הג"ר מאיר צילך זצ"ל. בשנת תקס"ו נתיישב בעיר קראקא ונתמנה שם לדיין בשנת תק"ע. — נדפס ממנו ספר אבני קודש תשובות ופלוסופים, וס' יקרא דחיי דרושים. שקל וטרי עם נאוני דורו, ויש אליו תשובות, בשו"ת נוב"י מהרז"ת חיו"ר סי' כ', בשו"ת ברית אברהם חאהע"ז סי' ל"ז ול"ח, ובשו"ת חת"ס חיו"ר סי' קי"ג, גם נדפסה ממנו תשובה בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' ל'. — נלב"ע ביום י"א לחודש תמוז שנת תר"ז לפ"ק. ונדפס עליו קונטרס „מספר מר" לבנו הג"ר יוסף דמשק אבר"ק פיאסעצנא ודומו"ץ דק"ק קראקא. — צילום מכתיו"ק בעמוד שלפנ"ו.

ואיירי דאיירינן בי', כדאי לציון כאן דבר פלא, כי בספרו יקרא דחיי (ברף כ"ט) כתב וז"ל: בהיותי בק"ק פראג אצל י"ג הרב הנאה"ג המפורסם מו"ה שמואל לאנדא נר"ו הראני פלפולו על דברי כבוד אביו הנאה"ג ז"ל בשו"ת נ"ב מהרורא תנינא באה"ע סי' ע"ו, ושם שקלו וטרו ומהדרים למצא מעם בדיון ע"א אומר לאשה נתקדשת והיא אומרת לא נתקדשתי אמאי לא תהא מחויבת לישבע להכחיש הע"א יע"ש. ואמינא לי' למר, לפי מסקנת הש"ך חו"מ סי' צ"ה דעבר עברי ואשה וכל אדם חוקשו לקרקעות, הרי קם דינא אין נשבעין על הקרקעות. [והצעתי הרבר לפני י"ג הנאה"ג מו"ה אלעזר פלעקלש נר"ו בעהמ"ח שו"ת תשובה מאהבה והוחלט בלבו להרשים דברי בגליון נודע ביהודה שלו]. עכ"ל שם. והנה בשו"ת נוב"י שנדפס פה בניו יארק בשנת תשכ"ו נספח בסופו הנהגות שהועתקו מכתיו"ק הג"ר אלעזר פלעקלש זצ"ל בגליון ס' נודע ביהודה (מהרז"ת) שלו, ובהנהגותיו לתשובה ע"ו בהאחע"ז כתב וז"ל: עיין בש"ך ח"מ סי' צ"ה ס"ק ח"י ועיין באו"ת שם, ורו"ק. עכ"ל. ולא הזכיר מאומה, שנתעורר לזה מהג"ר אברהם ליזר דמשק זצ"ל.

ט.

ב"ה.

זאת אומרת, לתהלה ולתפארת, לה"ה ידירנו הרב החו"ב זית רענן משובח ומפואר, פרי תואר, וכו' מו"ה מנחם מאנדל קרענגיל נ"י⁽²⁾ אחד מיקירי קהלתנו יצ"ו, כי מכירים אנחנו אותו לצורכא מרבנן דגרים באורייתא בשקירה רבה, ולבו ראה הרבה חכמה, וגם על אפיקי הש"ע והפוסקים ראשונים ואחרונים, עיניו כיונים, וכביר תמצא ירו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לכן כל מן דין סמוכו לנא, וידינו תכון עמו וזרועינו תאמצהו להיות מורה הוראה בישראל ואחב"י ויכלו לסמוך עליו ועל הוראותיו, כי יורה יורה, כרת של תורה, ועדת ה' אשר תבחר בו תמצא לתושי' כפלים, כי ברוחו פי שנים, נאה דורש ונאה מקיים, והי' להם לעינים, עד ישוב ה' שבותינו שיבת ציון וירושלים.

הכ"ר הכו"ח לכבוד עמלי תורה, הבאים עה"ח פה קראקא יום ב' יו"ד אדר"ר תרס"ב לפ"ק.

מאיר הכהן ראפאפארט
מלפנים אבר"ק לוקאווא יע"א⁽³⁾
יוסף יהודה צוקר
מלפנים אבר"ק אפטא יע"א
חיים גאלד⁽⁴⁾

י.

בעזה"שית.

החבורה „מחזיקי לומדי תורה“, המתנוססת בעדתינו היקרה, לצפירת תפארה, אשר עינה צופי', לתמוך בתבונות כפי', בחורי חמד הוגי תושי', במזונות

(2) הוא בנו של מו"ה יוסף פנחס קרענגיל. נסמך להוראה מבר"צ רק"ק קראקא ומתגאון בעל הרי בשמים ומתגאון בעל שערי רעה. נרפס ממנו קונטרס מנחם ציון — שארית ציון — ופליטת סופרים על שם הגדולים להחיר"א. תורת עירובין על ריני עירובין, שערי גאולה על הגש"פ, רבש וחלב עה"ת, וסירת כסף על שה"ש. בספרו תורת עירובין (בענין תקון עירובין בעיר קראקא) בהקדמתו כותב שקיבל מכתב בענין זה מכ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצוק"ל. — כתב היתר הוראה הלו הגיע לנו מאת ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה אברהם אביש זאב הירש נ"י. יברכהו ד' בעוז ותעצומות.

(3) ראה אודותו לעיל עמוד כ"ג.

(4) נולד בנארליץ ונקרא בשם ר' חיים גארליצער. הי' חד מבי דינא דבא רק"ק קראקא. בספר רבש וחלב פ' ואתחנן מביא מה שהקשה הג"ר חיים הנ"ל את כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצוק"ל. יש אליו תשובה בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"א סי' ע"ג. נלב"ע ביום כ"ט תשרי שנת תרס"ו לפ"ק.

לכלכלם, להלבישם ולהנעילם, ואל ישוב דך נכלם, וגם הבחורים החלשים, אשר פניהם משמן כחושים, תשלח בקיץ על משך חדשים, למקום מעינות להסר כאבם, לחזק גוֹם, ורוח צח ויפה, תמציא להם מזור ותרופה.

תתכבר בזה את נשיאות הכבוד (עהרענפרעזיריום) לעטרה, את כבוד הרב הגאון שר התורה, קולע אל השערה, מבאר כל חמירא, ארמו"ר מוה"ר יוסף נחמי' קארניצער שליט"א האב"ר רפה קראקא יע"א.

ותקותה חזקה ובטוחה, שכהדר"ג שליט"א ישים עלי' עין פקוחה, בעת מרוחה, שתלך נכוחה, ויהי' לה כל צורכה, ויאמץ יסודותי', ויחזק אשיותי', וירחיב פעולותי', ובזכות המקיימים התורה מעוני, יבוא במהרה משיח צדקנו, וברינה לציון יביאינו.

באעה"ח ג' משפטים תרפ"ה קראקא יע"א.

הגבאים דח"ק מחזיקי לומדי תורה

אלון בכות

משתתפים אנו בצערם ויגונם של הני תרי צנתרי דרהבא

האחים היקרים המופלגים והחשובים

הרב מו"ה בן ציון צבי שליט"א והרב מו"ה שלום אליעזר שליט"א
ליפשיץ

בהלקח מאתם בפתע פתאום אביהם

הרבני החסיד הנכבד יקר הרוח ואיש חמורות

כביר המעש ורב פעלים לתורה ולתעורר

ה"ה מו"ה מרדכי שרגא ליפשיץ ע"ה מאנטווערפען

חתנו של כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד

המקום ינחם אותם ואת אמם החשובה תחי'

וכל המשפחה הרמה שיחי'

וד' יגדור פרצותינו, ולא ישמע עוד שור ושבר בגבולנו, אכי"ר.

המערכת

מכתבים אל המערכת

לכבוד מערכת „כרם שלמה“.

ארשום בזה איזה הערות על קובצי כרם שלמה, אחת הנה ואחת הנה.
(א) שנה א' קונטרס ו' עמוד ט' כתב כ"ק מרן מוה"ז אדמו"ר הגה"ק שליט"א להסיר תלונת הנאון בעל שואל ומשיב ו"ל שהקשה על מש"כ בפתיחה לספר דברי חיים על שמות נישין אות א' — מדברי התוס' נישין כ"ד ע"ב שכתבו שם דצריך שיהא מבורר בשעת הכתיבה — דלא כתבו התוס' כן אלא לענין לשמה עיי"ש באריכות. ובשנה ב' קונטרס ב' עמוד מ"ד נכתב להעיר דמשו"ת דברי חיים מבואר שמרן זי"ע למד כן בדברי התוס' דלא קאי אלא לענין לשמה ולא לשאר דיני נישין עיי"ש. ועתה באתי להוסיף ולהעיר מדברי הנאון בעל שו"מ ז"ל בספרו שו"מ מהדורא ו' סי' י"ז דכתב שם להדיא בכוונת דברי התוס' דלענין לשמה בכללות נאמרו, והאריך שם בענין מנילת סוטה דצריך שיהי' לשמה ובעינין כוונת המצוה עיי"ש, הרי דהנאון ז"ל בעצמו תביר' לנזיז'.

ובדרך אנכי כדאי להעתיק כאן מה שראיתי בשו"ת מהר"ש ענייל ח"ו סי' ו' בענין ס"ת, וז"ל שם בסוף אות א' והנה בזה העירו המפורשים דאם יש בזה פסול מצד שלא נכתב השם לשמה בזה ל"מ ביטול, וכעין סברת הר"י בתוס' נישין דף כ"ד רבנ"ט שיש חשש מכח שלא לשמה ל"מ אף למ"ד יש ברירה, וכה שמעתי בשם מרן הגה"ק מצאנו זי"ע בדרכי שצריך בפירוש לשמה ל"מ הביטול שיהי' חשיב כנכתב לשמה עכ"ל.

(ב) שנה ג' קונטרס ח' עמוד מ"א מובא שם קושיית השער משפט חו"מ סי' כ"ח סק"ב ותשו' בית יצחק או"ח סי' ג' אות ז' שהק' אש"ס שבועות ל' ע"ב דיליף דנשים פסולות לערות מרכתיב ועמדו שני האנשים עיי"ש, וקשה דלכאוף' הוי מעשהו"ג רהרי אין מקבלין עדות בלילה, עי' ברבריהם. ולענ"ד עפ"י מה שהראני הרה"ח צמ"ס מוה"ר נחום מאיר נערמאן בעת למדי אצלו, דברי הח"ס בהג' על שו"ע או"ח סי' י"ח, ואעתיק לשונו, בסמ"ע סי' ה' סק"ז כתב דבלילה כעין יממא מקרי יום לענין משפט א"כ מכ"ש לענין ציצית דלא כתיב יום רק בראי' תליא מילתא דכתיב וראיתם אותו, וקשה א"כ לא הוי מעשהו"ג עכ"ל, ומצאתי אח"כ בספר גליוני הש"ס למס' שבת כ"ו ע"ב שהביא ענין זה דלאור הנר יהא מחוייב בציצית, בשם חכם א', והוא הוסיף להקשות דא"כ יהא מעשהו"ג וכתב לתרץ, ונראה פשוט דכיון דלית' בראיה אצל אחרים שאין להם אור הנר פטור עכ"ל והנה יהי' איך שיהי', כל זה בציצית, אבל בעדות הרי לפי"ד הסמ"ע מקבלין עדות בלילה לאור הנר, ותו לא הוי מעשהו"ג.

(ג) שנה ג' קונטרס ט' עמוד ס' מתחת לקו יש שם הערה על דברי מרן הק' וקי' מצאנו זי"ע בהנה (הראשונה) על ספר ברוך טעם, על דברי הגמ' פסחים קט"ו ע"א דאיתא התם, השתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן ניכול מצה לחודא ומרור לחוד והדר לאכול מצה ומרור כהרי הררי כרי לצאת ירי שניהם, והקשה ע"ז מרן ז"ל הרי בדיעבר יוצא לכ"ע באיזה אופן שאכלו וא"כ מה יועיל באופן השני, הרי כבר יצא בדיעבר באופן הראשון, אטו אם אכל שני זיתי מצה עשה שום מצוה באכילת זית השני עכ"ת. ק. וע"ז העיר שם בכר"ש מדברי מהר"ל מפראג ז"ל בספרו גבורות ה' פרק מ"ח שכ' ראע"ג ריוצא בכזית אחד, אם אוכל יותר יאכלנו בהסיבה ריש גם בזה מצוה עיי"ש, הרי דאיכא מצוה באכילת זית השני עכ"ת. ד.

והנלענ"ד ברור דמש"כ המהר"ל דאיכא מצוה באכילת כזית שני ויותר, דאין הכונה דישנו קיום המצוה דבערב תאכלו מצות שתי פעמים כאילו אכלו אישתקיר והשתא, רזה דבר שא"א לומר כן דהרי כיון דאכל כזית הראשון כבר יצא יד"ח ואין עליו שום חיוב שנאמר רמקיים המצוה עוד הפעם כשאוכל כזית השני ודו"ק, ועוד הרי המהר"ל ז"ל

בעצמו שם בנברות ה' פרק ס"ג ברין ברכת מוציא-מצה כתב וז"ל ויש מי שמפרש שמברך על השלימה המוציא ועל הפרוסה אכילת מצה ואוכל משניהם, כי ראוי לברך על השלימה המוציא דהא לא בעינן פרוסה רק לענין לחם עוני. ואינו כדאי להשיב דא"כ וכו' ועוד איך יתכן זה דאם אכל לשלימה תחלה הרי באותה אכילה יצא ידי מצה, וכיון דבאותה אכילה יוצא ידי מצה ובעינן לחם עוני דהיינו פרוסה, והא שלימה הוי עכ"ל וכפל דבריו בלשון למודים (על הגדרש"פ) בדיני ברכות המצות וז"ל שם, דאם יאכל משלימה תחילה הרי באותה אכילה יצא ידי מצה אע"ג שלא היתה לחם עוני, וא"כ אין יוצא תו במה רבעינן לחם עוני דהיינו פרוסה, שהרי כבר יצא ידי מצה מן השלימה, ועיקר מצות לחם עוני הוא בכזית מצה שיוצא בו עכ"ל הרי להריא כמ"ש רבכזית שני אין בו קיום רבערב תאכלו מצות ממש משום רכבר יצא יר"ח בכזית הראשון, והלכך אין יכול לצאת בכזית שני דין רלחם עוני, ומש"כ מהר"ל בפרק מ"ח הנ"ל דאיכא מצוה בכל מה שיאכל יותר, עכ"ל ראינו אלא גדר תוס' מצוה אבל לא לחשוב לקיום המצוה רבערב תאכלו עוה"פ, וכן באמת מבואר בלשונו ז"ל שם שכתב, דאע"ג דיוצא בכזית אחר אם אכל הרבה, הכל הוא מצוה אחת" עכ"ל, סוף דבר ראינו כאן שום הערה על דברי מרן ז"ל מרבירי מהר"ל בפרק מ"ח רמש"כ מרן ז"ל ראינו שום מצוה בכזית שני, הכוונה ראינו שום קיום חיוב מצוה רבערב ודוק, ואדרבה מרבירי בפרק ס"ג איכא דא"י למש"כ מרן ז"ע. ורע דמה שמבואר בדברי מהר"ל בפ' ס"ג וברבדרי מרן ר"ח ז"ל, דמצוה הנעשה באופן המועיל בדיעבר, שוב אין לו תיקון שיחזור ויעשנה באופן שיהא לכתחלה, יש בזה חילוקי דעות ועי' בספר שיח השרה שער ברכת ר' סי' ה' שהאריך בזה בנפלאות כראויות לכאן ולכאן, ובריש הסי' הביא דברי מרן ובאמצע הסי' דברי מהר"ל ז"ל הנ"ל עיי"ש. ודרך אגב באתי להעיר מה שיש ללמוד עוד מרב"ק של מרן ז"ל, שהקדים לומר לפני קושיא הנ"ל, דקשה [רק] לפי מה דקי"ל מצות א"צ כוונה ברבר אכילה כמ"ש הרמב"ם [פ"ו מהל' חמץ ומצה] ע"כ. ולכאן נראה כוונתו דאם ה' צריכה כוונה אז שפיר י"ל דמתני בשעה שאוכל באופן הראשון, דאם הדין דצריך לקיים המצות כאופן השני אזי אינו מכזית לצאת, וא"כ אינו יוצא אפי' בדיעבר באכילה הראשונה, ושפיר יוצא לכתחלה בכזית השני ולק"מ, אבל לפי מה דקי"ל דבמירי דאכילה א"צ כוונה, א"כ אפי' אינו מכזית בכזית הראשון מ"מ יוצא בו עכ"פ בדיעבר, ולפי"ז קשה דמאי וועיל בכזית השני והבן, אמנם לכאן קשה ע"ז דאפי' א"צ כוונה, מ"מ אם מכזית בפי' שלא לצאת הרי אינו יוצא כמבואר בתר"י בפ"ק דברכות בשם רבינו שמואל ז"ל, וא"כ שוב יכול להתנות בעת אכלו באופן הראשון, דאם העיקר דצריך לאוכלו לכתחלה כאופן השני אזי מכזית בפי' שלא לצאת, וא"כ לכאן לא קשה קושית מרן ז"ל.

והנראה דרעת מרן ז"ל דבמירי דאכילה אפי' בכזית בפי' שלא לצאת יצא, וכן כתב בספר מלא הרוקים בערך מצות צריכות כונה אות י', ברעת הרמב"ם ז"ל, והביא סברא זו נם מספר פמ"ג או"ח סי' תע"ה, עיי"ש בא"א סי' ק"י דרייך שם כן והניח בצ"ע (וע"ע באמרי בינה או"ח סי' י"ד ובתשו' עדה"ב או"ח סי' קס"א אות א'), והבן. ובחילוק זה לכאן מתודך קושית הפנ"י בר"ה רף כ"ח ד"ה שלחו שהק' שם על שיטת רבינו שמואל הנ"ל מרבירי הנמ' שם דכפאו ואכל מצה יצא דמצות אצ"כ, ולפי"ד ר"ש הרי אם כיון שלא לצאת אין יוצאין אפי' אם סוברין דמצות אצ"כ עיי"ש אמנם לפי הנ"ל לק"מ דבמירי דאכילה מודה רבינו שמואל. (ומה שהביא מרן ז"ל בתשו' ר"ח בח"ב אה"ע סי' ל"ב קושית הפנ"י ומחזיק קושיתו עיי"ש, אין ראי' דיסבור כהפנ"י דלא כתב שם אלא לרחות דברי השואל במה שרצה הוא לרחות קושית הפנ"י).

ד) שם קונטרס י' עמוד י"ח בחי' הגאון מטאלטשאווא ז"ל הביא שם דברי הפר"ח או"ח סי' תר"ח סק"א וז"ל והר"ן ז"ל כ' בר"פ המביא כרי יין, והביאו הב"י ז"ל ול"נ כיון שצוית תורה תוספות צריך להוסיף מחול על הקורש איזהו זמן חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מספק וכו' וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרין דספרא"ו לחומרא מדאורייתא

הוא עכ"ל [הר"ן] וכלו' דלדעת הרמב"ם וכו' מדרבנן וכו' י"ל דתוספות נכלל בזמן ביה"ש ולא בעי לאוספי מירי מקמי זמן ביה"ש עכ"ל והק' ע"ז הגאון הנ"ל דזה תמוה דבתוס' כריתות דף י"ז ע"ב מבואר דביה"ש מיקרי איקבע איסורא ובכה"ג גם הרמב"ם ז"ל מודה דספיקו לחומרא מה"ת עכ"ל עיי"ש.

והנה אבוא להחזיק קושייתו שהרי הפר"ח בעצמו ביו"ד סי' ק"י דייק כן מדברי הרמב"ם ז"ל דביה"ש הוי איקבע איסורא דז"ל שם בכללי ס"ס (קרוב לתחלתו, בר"ה אמנם) בפ' במה מדליקין כתב רש"י דאבין השמשות קמא מביא אשם תלוי וכ"כ הר"ן במס' יומא (בפ' יוה"כ) ובאמת שכך נראין הרבנים משום דהו"ל כחתי' אחת משתי חתיכות שהרי יום חול ויום שבת לפנינו שהוא יום האסור בוודאי וכדמוכח מפשטא דמתניתין דכריתות, וכן נראה מדברי הרמב"ם בה' שגגות עכ"ל הרי דרבני הפר"ח לכאורה סותרים זא"ז וצ"ע.

ובחוו"ד סי' קפ"ר סק"ו הביא מפר"ח הל' שבת דלכן אסור מלאכה דרבנן בביה"ש דהוי כאתחזיק איסורא עיי"ש, באמת לא נמצא בפר"ח הל' שבת דב"ז, וע"כ כוונתו לדבריו ביו"ד סי' ק"י וצ"ע. והנה לפמ"ש בתשו' מרן ד"ח ח"א אה"ע ריש סי' נ"ה לחלוק על החוו"ד עיי"ש בסברתו, צ"ע בדברי הפר"ח בסי' ק"י הנ"ל ודו"ק כי קצרת. (ה) שנה ה' קונטרס א' עמור ט' בחי' הגאון מהרש"ם ז"ל בסוגיא דאוונכרי, הביא שם שכתבו האחרונים דבגזל דהוי עבירה שבין אדם לחבירו ל"ש לומר עדל"ת. הנה כן הוא בספר נפש חיה בריני עדל"ת סי' ח', וכ' שם דכ"כ הרשב"א ז"ל, ועיין בתשו' בית יצחק יו"ד ח"א סי' קכ"ו אות ד' שכ' ג"כ כן, אבל כתב טעמים אחרים לזה עיי"ש, וע"ע בספר פרדס יוסף ריש פרשת בראשית שציין לכמה אחרונים בזה. ועיי"ש שכיון לתירוץ המהרש"ם דכאן, ובסוף הספר הוסיף עוד בענין זה. והסיגנון לתרץ דברי רשיו"ל בהקדמת החכם צבי, עיין נמי בתשו' בית יצחק או"ח סי' צ"ט אות ב'. וכשעיינתי קצת בענין זה עלה ברעיוני לתרץ נמי לפענ"ד עפ"י דברי הח"צ, רלפ"ד ז"ל נמצא דהאיסור גזילת העכו"ם לא הוי איסור בעצם והוי כעין סייג כדי שלא גרגיל עצמנו לגזול, והנה הפמ"ג בפתח"כ ח"א אות י"ז כתב דכאיסורים דהם משום סייג כגון איסור כל יראה כמ"ש הר"ן ז"ל וכן ענבים לגזול דאסור רק משום סייג ליון, יהא מותר ח"ש אצלם רמעמא דח"ש משום סייג, וסייג לסייג ל"מ דגזירה התורה עיי"ש, וא"כ ה"ה בגזל עכו"ם נמי לפי"ד הח"צ נימא כן דח"ש מותר, ושוב ראיתי בתשו' אורב"ח סי' ה' שכתב כעין זה עיי"ש, ומעתה י"ל דלהכי נקיש רשיו"ל דגזלי מישדאל דייקא דיהא אסור בכל אופן אפי' יהא האסא שוה פחות משו"פ, דאז, משום גזל עכו"ם לא יהא אסור דהוי סייג לסייג כנ"ל, משא"כ משום גזל ישראל דאסור בעצם שפיר הוי איסור בח"ש כמבואר ברש"י ז"ל במס' סנהדרין דף נ"ז ע"א, ודו"ק.

מרדכי דוד אונגער

(בן הרח"צ מראמבראווא שליט"א

וחתן הרח"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א

בן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ברוקלין, ניו יארק

***

ב"ה.

כבוד מערכת כרם שלמה.

מצורף בזה מה שמצאתי ענין חשוב בשם הגאון ר' נתן ארלער זצ"ל, ברף המונח בספר ישן, העתק ממכתב הרח"ג מו"ה דוד מק' פ"ו תלמוד של הג"ר אברהם בינג זצ"ל אבר"ק ויורצבורג, בדיון עשיית קשר של תפילין. וז"ל: יום ו' יום ב' דר"ח אלול חרות"ת לפ"ק. תשובה לאחי הנעלה ר"מ שי'. בענין הקשרים, אדמו"ר הגה"ג המנוח מו"ה אברהם

בינג הלוי זצ"ל הקפיד עפ"י קבלת רבו המובהק חסיד שבכהונה הגה"ג מו"ה נתן ארלער זצ"ל על ב' תמונות ר' בשל ראש וב' צורת יודי"ן בשל יד, וכנמצא הצורות בס' תולעת יעקב ז"ל, וידענו שהרב מו"ה נתן ארלער כ"ץ ז"ל הוציא הוצאות להביא סופר מיוחד מפראג, אחרי ששם נהוג הר' האחת, למצוא תחבולות לתקן הב' רלתי"ן משולבות וב"ז כצורת תולעת יעקב הנ"ל, והי' בביתו שנה תמימה ולא עלתה בידו, וכבר הסכים לילך לדרכו לשוב לביתו לפראג, עד שבילולה שלפני נסיעתו, העיר ר' ענינו וקם ממטתו והרליק הנר, ומן השמים הסכימו שמצא את מבוקשו ומבוקש הרב החסיד הנ"ל, וממנו למד הסופר המפורסם ר' מאיר האנוי ז"ל. כן סיפר לנו הרב מו"ה אברהם בינג ז"ל ארמ"ו המנוח זכותו יגן בעדינו. — ובאמת כיון שנמצא ב' שינוי"ן בשל ראש ראוי [לעשות] ב' רלתי"ן מבוארים וכן ב' יודי"ן, והקשר המצוי מרמז ג"כ על ב' רלתי"ן, אכן איננו נכריז להריא כלל וכלל לא. — עוד תועלת יש בקשר עפ"י ר' נתן ארלער ז"ל, דאם מען מער וויל דיא אָנגעבראכטע שלייעפן בכל יום ווייטער אונר ענגער מאכען, קאנן אום זיך מהקשירה בכל יום עפ"י רעת רבינו אליהו ז"ל בתנאי מוציא צו זיון. ואלו ואלו דברי אלקים חיים ואחד כוונת הלב הן הן הרברים. ינחנו ר' בדרך אמת וממנו לא נוזע, עכ"ל שמצאתי ברף הנ"ל*).

בברכת הצלחה וכט"ס,

מ. י.

***

ב"ה. אור ליום שנכפל בו כי טוב לסדר כי כל העדה כולם קדושים פה לונדון יצ"ו.
לכבוד מערכת הקובץ החשוב „כרם שלמה”.
אחרש"ת בתוקרה.

הנה בכרם שלמה שנה ב' אייר תשל"ט ברף ט' בהג"ה 1 ראיתי הערתכם בענין פלא שמצאתם בכתי"ק של מרן רעק"א שכתב בחידושו הראשי תיבות אאכ"ה שכידוע הוא מסגנון בנו הג"ר אברהם איגר מוצ"ל ומסדר רוב כתבי אביו, וכן נמצא כתוב שם שמעתי מאמ"ו שמשמעו כאלו הגרא"א כתב דברים אלו בו בזמן שנכריז דברי אמת לכל בקי בכתי"ק של מרן רעק"א שזה כתב ידו ומעשה ידיו להתפאר, ולא העליתם בזה דבר ברור ובקשתם מאת הקוראים שיחוו רעתם בזה, והנני במענה.

(* בס' מצת שמורים ופרי עץ חיים הביאו דברי הר"מ די לינזאנו ז"ל בס' עדי זהב שכ' שם, שלא נתקדשה דעתו ער שעלה לא"י ועשו לו תלמיד האר"י ז"ל קשר כצורת דל"ת כפולה, וקשר זה אי אפשר ללמוד אלא במראית העין, כי הוא צורת ר' כפולה מכחין כזה □ וכו'. ובס' ררך הנשר ח"ב עמוד מ"ד אות ב' כ' שניאה לו דקשר הירוע של הח"ס ר' כפולה או מ"ם סתומה של הגאון ר' נתן ארלער הוא. והביא שבהיות מרן הגה"ק מצאנו זי"ע בכארען שלח שליח מיוחד לפרעשבורג ללמוד הקשר הנ"ל, וככה התנהג כל ימיו, והביא עור שם, שהרה"ק מוה"ר שלום אליעזר הלברשטאם הי"ד מראצפערט סיפר, רכשנעשה בר מצוה הניח לו אביו הק' התפילין על ראשו, ואמר לו ראה הנחת התפילין עליך ואל תשנה אותם לעולם, ולא הבין כונתו, ולאחר פטירתו כשהלך לבקר את אחיו הגדול הגה"ק משינאווע זצ"ל והוא הי' לו קשר פשוט כאשר קיבל מרבו הגה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל כי נוח הוא יותר לתקנו בכל יום כפי הצורך, וראה התפילין של אחיו הצעיר, רצה לתקנו לקשר פשוט, א"ל אבינו הק' הכ"מ אמר לי שלא אשנה לעולם, ע"כ. — ומנהג כ"ק רבותינו מכאוב זצ"ל ולהבחיל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ללבוש תפילין עם קשר של ר' כפול הנ"ל.

הנה הכפי בספרי מרן רעק"א ימצא דוגמאות כאלו למכביר ולא עוד אלא גם כשמעתיק דבריו עצמו כותב וזה לשונו: עד כאן לשוני ואצטט כמה דוגמאות והם יעירו על הכלל כולו שכן הוה דרכו בקורש, יעויין בשו"ת רעק"א מהר"ק ס' קצ"ד בהג"ה שבתוך הסוגריים בר"ה אחרי הימים באו, שמרן מצטט מה שכתב אליו בנו הנרש"א ולא עוד אלא שהוסיף גם תוארי הכבוד שכתב אליו בנו וז"ל ומה שחירש אבא מארי נ"י (הכוונה כמובן על אביו רעק"א) מדעתו הנרולה! ומסיים עכ"ל בני הגאון עיי"ש וצ"ל דהאף שרעק"א בחל מאד מתוארים כמבואר בהקדמת שו"ת הנ"ל מ"מ לא השיג אחר ימינו מלכתוב תוארי בנו עליו שהיו לפי דעתו בכלל כיבוד אב ואם. וכן מוצאים בדבריו שמעתיק דבריו עצמו ומצטט כל דבריו והא לך כמה דוגמאות בשו"ת מה"ק ס' ק"ג בהג"ה בתוך הסוגריים שם ס' קנ"ח מד"ה וכתבתי ער הסוף ס' ק"פ ס' קצ"ח בהג"ה שבתוך הסוגריים ושם ס' רי"ח מד"ה אעתיק וכו'.

אךמה בדעתי שמעוצם הפלגת ענותנותיה דרבינו עק"א ומגורל מרת האמת שפעם בלבו הטהור חשש שאולי זכרוננו כוזב לו בזכרון הרברים על בוריים ולכן העתיק מלשון המעתיק ממש, ואולי יש להוסיף שכיון שחשש שאולי אינו זוכר היטב יתכן שיש ענין של האומר דבר בשם אומרו להביא הדבר בסגנונו של השומע שאולי הכין דבר מתוך דבר בנוסף ממה שאמר הוא והאף שזה הרגשה דקה מ"מ אולי חשש לה.

וכראי להוסיף סמוכין להרגשות נעלות כאלו עיין בס' קובץ מאמרים להג"ר אלחנן וואסרמן דף ג' מדפ"ה בדבריו רש"י ביצה ל"ג סוף ע"ב וזל"ק כך אמר לי רבי שמואל המכונה חסיד מן ברבשט"א, ודקדק בספר הנ"ל שכירוע שברברי רש"י אין שפת יתר והתיבות ספורות ומדורות וא"כ למה הוסיף רש"י תיבת המכונה ולא כתב החסיד. ומסיק הנ"ל שרש"י חשש שאילו כתב החסיד נמצא שהוא מעיר על דבר שאינו ידוע לו כי יתכן שרש"י לא הכיר מהותו האמיתי ורק מפי השמועה ע"כ נזהר וכתב המכונה שזה היה ידוע לו שמכונה כן ולא העיר בזה מאומה עיי"ש יתר דבריו בזה.

ובהיותי בזה אעיר עוד בדבר גפלא בלשונותיו של רבינו עקיבא איגר. כבר זכיתי לראות מכתבי קדשו למכביר ומעולם לא מצאתי בדבריו שכשמקשה על הגמ' או על הראשונים שיכתוב „קשה" וכל פעם כותב קשה לי, או שמסיים בסוף דבריו וצריך לי עיון כאילו בא לומר שאין לומר על הגמ' והראשונים כמלאכים שדבריהם קשים מצד עצמם שבווראי הדברים ערבים ושמהים וגבונים ורק קשה לי שהקושי מתייחסת אליו וכן הביאור במלת וצ"ע שרבינו רניל מאד להשתמש בה והכוונה שהקושיא כ"כ פשוטה וא"א שהעלימו עין מזה וע"כ חסר כאן מצדו, העיון הנצרך, ויעויין לשונו של רעק"א בס' ליקוטי תשובות וחידושים מרעק"א דף מ"א וזל"ק גם בלאו הכי לא אבוש מלומר שתמיד לא זכיתי להבין פירוש הפשוט בתוספות וצערי גדול בזה שלא ראיתי מי דעמד לפרש דבריהם כאילו מובנים לכל יודע ספר, ורק ממני נבעד הדעת נעלם הפירוש! ויש תח"י לשונות רבים בספרי רבינו בכנון אלו אבל אין עת האסף כאן.

אקוה שמה שהבאתי ישיבע עין הקורא להבין ולהשכיל מדרכי צדיקים ולבחור בלשון ערומים בדעת וביראה כמותם, ברוך שבחר בהם ובמשנתם.
בכבוד רב ובתקוה לראות בהרמת כרמכ"ם בכבוד,

שמעון הירשלער

לונדון יצ"ו

* * *

בס"ד.

לכבוד מערכת כרם שלמה.

ראיתי בירחונכם החשוב כרם שלמה (תמוז-אב תשל"ט) שנתעורר ידירי דודי מוח"ד לייבל מאנדלבוים נ"י בדברי הר"ח בפסחים (ק"ב ע"ב) על הנמ' שבעה מנורין לשמים וכו' וי"א אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה כגון קידוש עכ"ל. ובהערת המערכת שם כ', רכוונתו לסעודת קידוש ראש חודש. — וכלי ספק דוהו כוונת הר"ח, אך רצוני להעיר, דבמשנה דסנהדרין (ע' ע"א) פלגינהו לתרתי אכל בחבורת מצוה, אכל בעיבור החודש, וכן בירושלמי (פ"ב רמועד קטן ה"ח) לגבי אכל דמותר לאכול בחבורת מצוה או קידוש החודש יעו"ש, מבואר דענין חבורת מצוה אינה סעודת קידוש החודש*). אך במס' אבל רבתי (פ"ט) מבואר חבורה לשם מצוה כגון קידוש החודש, וכ"ה ברמב"ן בס' תורת האדם, וזהו ממש כלשון הר"ח הנ"ל.

ואגב דעסיקנא בענין סעודת קידוש החודש, רצוני להעיר הערה קצרה בענין זה, דמבואר ברמב"ם (פ"ג מקה"ח ה"ז) דעושין סעודה זו ביום ולא בלילה יעו"ש, וזהו דלא כרעת דרש"י בסנהדרין (ע' ע"ב) ושאר ראשונים דס"ל דעושין סעודה זו בלילה יעו"ש, ונראה דרביר הרמב"ם מתאים עם דברי התוס' בסנהדרין (י' ע"ב) דבחודש מעובר מקרשין אותו ב"ד של מעלה רק משחרית יעו"ש, ולכן ס"ל להרמב"ם ראין עושין הסעודה עד הבוקר.

אמנם בוראי אין הכרח בדברי הרמב"ם כן, דהרי בפשטות ביאור רביר הרמב"ם הוא, משום דענין סעודה זו הוא לפרסם שהחודש מעובר, ונדר פירסום הוי דק ביום, וכמבואר במפרשים כן לענין ברכת חוראה דצריך דוקא ביום, ועיין שו"ת חתם סופר האו"ח סי' ג"א דמבואר להיפך, (ועיין בצפנת פענח על הרמב"ם הל' מגילה לגבי קריאת מגילה דפרסומי ניסא הוי רק ביום יעו"ש), — אמנם עכ"פ לדברי רש"י ושאר ראשונים דסעודה זו עושין בלילה, בע"כ דלא ס"ל כרעת התוס' סנהדרין (י' ע"ב) הנ"ל, דאין ב"ד של מעלה מקרשין את חודש מעובר עד הבוקר דיום ל"א, וכמובן.

והנה בגמ' דסנהדרין (ע' ע"ב) וכן בכ"מ בגמ' נקט סעודת עיבור החודש, וכבר נתקשה בזה הערל"נ דהא סעודת ר"ח ג"כ הוי מצוה, וע"ש שכתב דהרמב"ם השמיט בכלל ענין סעודת ר"ח, עכ"פ מוכח דענין סעודת קידוש החודש הוי יותר חיוב מסעודת ר"ח, דמבואר דהוי רק סעודת רשות. — ואולי יתכן ליישב בזה דעת הפוסקים דמותר להתענות בר"ה, וכבר נתקשו המפרשים ממקרא מפורש אכלו מעדנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדוננו (נחמ' ח') ומיירי בר"ה. ולהנ"ל י"ל, דהרי מבואר ברש"י ביצה (ו' ע"א) דאז בימי עזרא ה' אלול מעובר ע"ש, וא"כ ה' חיוב לאכול מחמת עיבור החודש, אבל מימות עזרא ואילך דלא מצינו אלול מעובר, מותר להתענות.

אמנם בגמ' סנהדרין (ע' ע"ב) מבואר דאין עולין לה אלא כפת דגן וקטנית וכו', אך במס' סופרים (פי"ט ה"ט) מבואר דה' שותין יין, וגם י"ל דמכיון דאסור להתענות מחמת סעודת עיבור החודש כבר צריך להתענג בכל מיני מטעמים לכבוד החג, והוי כעין דס"ל לר"א בכל יו"ט או לר' או לכם.

ברוך יצחק מאיר פערלבראנר

ברוקלין, ניו יארק

(*) כבר העירו כן בכר"ש שנה נ' קונט' ט' עמוד ס"ב אות ד' יעווי"ש. ועיין עוד בס' דברי תורה להנה"צ ממונקאטש וצ"ל מהר"ג אות מ"ב מש"כ בזה.

שגיאות מי יבין

לצערנו נפלו טעותים באיזה מקומות בקונפרסים הקודמים, והקוראים מתבקשים לתקנם.

* * *

שנה ג' קובץ ג' עמוד י"ט שורה י"ט מלמעלה, בירך — צ"ל קידש
 שנה ג' קובץ ו' עמוד כ"ה שורה ט"ו מלמעלה, ת"ד — צ"ל תקצ"ז
 שנה ג' קובץ ז' עמוד י"ד שורה ט"ו מלמעלה, חתימן — צ"ל חתימתן
 שנה ג' קובץ ט' עמוד ג"ג שורה ה' מלמטה, וואלף — צ"ל מנחם וואלף
 שנה ג' קובץ ט' עמוד נ"ח שורה ט"ו מלמעלה, דק — צ"ל רב
 שנה ג' קובץ י' עמוד י"ד שורה י"ב מלמטה, ומשועוות — צ"ל ומשועמת
 שנה ר' קובץ א' עמוד כ"ג שורה י"ג מלמעלה, קנס — צ"ל קנה
 שנה ד' קובץ ב' עמוד ח' שורה ט"ו מלמטה, דף ס"א — צ"ל דף כ"א
 שנה ד' קובץ ב' עמוד י"ז שורה אחרונה, תש"ג — צ"ל תש"ד
 שנה ר' קובץ ב' עמוד י"ז שורה י"ג מלמעלה, האבב"ק — צ"ל האבד"ק
 שנה ד' קובץ ב' עמוד כ"ו שורה ב' מלמעלה, מאמר — צ"ל מעמר
 שנה ד' קובץ ב' עמוד ל"ט שורה י' מלמעלה, תקפ"ב — צ"ל תקפ"ז
 שנה ד' קובץ ג' עמוד ט"ו שורה י"ב מלמעלה, ועז — צ"ל ועד
 שנה ר' קובץ ג' עמוד י"ז שורה ט' מלמעלה, בני — צ"ל בנו
 שנה ר' קובץ ג' עמוד כ"ט שורה ח' מלמעלה, כך — צ"ל כך
 שנה ד' קובץ ג' עמוד מ"ח שורה ג' מלמעלה, ידיכם — צ"ל ידירכם
 שנה ר' קובץ ד' עמוד ה' שורה י"ב מלמטה, את — צ"ל אל
 שנה ד' קובץ ד' עמוד כ"א שורה ב' מלמטה, תרפ"א — צ"ל תרפ"ט
 שנה ר' קובץ ד' עמוד ל' שורה כ' מלמעלה, במוצא — צ"ל במוצאי
 שנה ד' קובץ ד' עמוד מ"ח שורה ו' מלמטה, הראב"ד — צ"ל הראב"ן
 שנה ר' קובץ ה' עמוד י"ד שורה י' מלמטה, הלי — צ"ל הלוי
 שנה ד' קובץ ה' עמוד ל"ו שורה ט"ז מלמטה, שחייב — צ"ל שחיבב
 שנה ד' קובץ ט' עמוד י' שורה י"ז מלמעלה, אלמן — צ"ל אלמנה
 שנה ד' קובץ ט' עמוד ל' שורה י"ב מלמעלה, הלם — צ"ל הלחם
 שנה ד' קובץ י' עמוד נ"ח שורה ב' מלמטה, ה' — צ"ל ח'
 שנה ר' קובץ י"א עמוד מ"ג שורה ו' מלמטה, סדרים — צ"ל ספרים
 שנה ה' קובץ א' עמוד ל"ז שורה ח' מלמטה, זאברוב — צ"ל זבארוב
 שנה ה' קובץ א' עמוד ל"ח שורה ט"ז מלמטה, פסוק כי — צ"ל פסוק כ'

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם נייגער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר בנש"ק ר' אברהם זינגער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה אהרן דוד לנדא נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' בן ציון דוב הלברשטאם נ"י מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר
וצוק"ל הי"ד להולדת הבן
להרב חיים מאיר ענגלארד נ"י מגיד שיעור בישיבת באכוב באנטווערפען להולדת
הבן

להאברך היקר ר' חיים בראכפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים מרדכי אהרן לייפער נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים דוב הכהן בארנפריינד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע אלימלך דעמביצער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף דוד לנדא נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ירמ' זאב וואקסמאן נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' ישעי' אליקים געציל הכהן האללענדער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל יעקב הכהן קאהן נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה משה באכנער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלום חן-טוב נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה שלעפערניג נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.
המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם דוב בער יצחק צאנזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אברהם מרדכי סאפרין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אליהו קופפערמאן נ"י להולדת התאומות
להאברך היקר ר' אליהו קנאלל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ברוך הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ברוך ארי' ליבוש טווערסקי נ"י להולדת הבת

להנה"ח מו"ה דוב בעריש פישגרונד נ"י מקרית באבוב להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' זאב שטערנהעלל נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חנוך העניך שמחה גאלדפינגער נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יחיאל גרשון גוטוויין נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב ציטראנענבוים נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישראל יצחק צעהנווירטה נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישראל זאב פישמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מנחם פינחס ראטשילד נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה היימפעלד נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' נפתלי רובין נ"י ממאנסי להולדת הבת
 להאברך היקר ר' צבי ברוך נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלום יוסף שווארץ נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלמה זלמן גארדאן נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג כל הימים.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' יהושע מאיר ווייזער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' נפתלי בנימין הלוי הורוויץ נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
 מתוך עושר ואושר מזל והרחבה

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה אהרן טווערסקי שליט"א נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
 לאירוסו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה אהרן נוסבוים נ"י מטאראנטא חתנו של הרה"צ מוה"ר יחזקאל
 שרגא הלבדשטאם הי"ד מבאבוב לאירוסו בתו תחי'
 להרב מו"ה חיים צבי הלבדשטאם שליט"א נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
 לאירוסו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים צבי גרינשטיין נ"י לאירוסו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יעקב הלוי מייזעלס נ"י לאירוסו בנו הב' הח' הנעלה כמר יוסף
 דניאל נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יצחק הכהן ראזענגארטען נ"י לאירוסו בתו תחי'
 להרבני הנה"ח מו"ה מנחם בראכפעלד נ"י לאירוסו בנו הב' הח' הנעלה כמר
 ירמ' שמואל מרדכי נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה מנחם מענדל הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק לאירוסו נכרתו
 תחי'
 להרבני הנה"ח מו"ה משה צבי וואקסמאן נ"י לאירוסו בנו הב' הח' הנעלה כמר
 שמואל יהודה נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה ניסן לעזער נ"י לאירוסו בתו תחי'
 להרב מו"ה שמואל יהודה סטעמפל שליט"א מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר
 זצוק"ל הי"ד ולחותנו הרב מו"ה שלמה קליינמאן שליט"א מלונדון
 לאירוסו בנו נכדו הב' הח' הנעלה כמר משה אלעזר נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב המפורסם וכו' מו"ה שמחה ישכר בער רובין שליט"א רב דקהל קול ארי'
 מאמשוב לאירוסו בתו תחי'
 להב' החתן הנעלה כמר דוד ווייזער נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסו
 בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו ערוין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
 במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

מגשים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעטרת תפארת ראשנו

כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

לרגלי הולדת חבת אצל חתנו

הרב מו"ה יונתן בנימין גאלדבערגער שליט"א

ראש הכולל עץ חיים דבאבוב בברוקלין

ונביע בזה ברכתנו מעומק הלב שיזכו לרוות ממנה ומכל יוצ"ח

רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

כעתירת וברכת,

המערכת

מודעה

הכתובת החדשה למערכת כרם שלמה

Kerem Shlomo of Bobov

1577 - 48 Street

Brooklyn, N.Y. 11219

ובהזדמנות זו ברצוננו להודיע להקוראים יחיו.

— השולחים חידו"ת או מכתבים הן משל עצמם הן מגדולי וצדיקי דורות

הקודמים, אל יאשמו אותנו על איחור הדפסתם, כי לכל זמן ועת לכל חפץ.

— השולחים חידו"ת או מכתבים למערכת, מתבקשים לצמצם בדבריהם,

כי אין הקובץ מיועד למאמרים ארוכים.

— חידו"ת או מאמרים המגיעים למערכת, בין שנרפסים בין שאינם

נרפסים, לא יושלחו בחזרה להכותבים.

— לא נוכל להרבות בתוארים כראוי לכאו"א, משעמים המוכנים.

הרוצה להשיג קובצי „כרם שלמה“, וכן בכל עניני המערכת,
לפנות אל האדרעסין דלהלן:

בארץ ישראל

כרם שלמה

שע"י אוצר הספרים

דישיבת קדושת ציון

קרית באבוב ת.ד. 204 בת"ים

במאנטרעאל

KEREM SHLOMA

c/o Goldberg

5659 Hutchison St.

Montreal H2V-4B5, Canada

בטאראנטא

KEREM SHLOMA

c/o Lemel

127 McGillary Ave.

Toronto, Ont. M5M-247, Canada

בארצות הכרית

KEREM SHLOMA

1533 - 48th St.

Brooklyn, N. Y. 11219

בענגלאנר

KEREM SHLOMA

c/o Safern

2 Rookwood Ct.

Castlewood RD.

London N. 16, 6-D.R.

בבעלגיע

KEREM SHLOMA

c/o Kwadrat

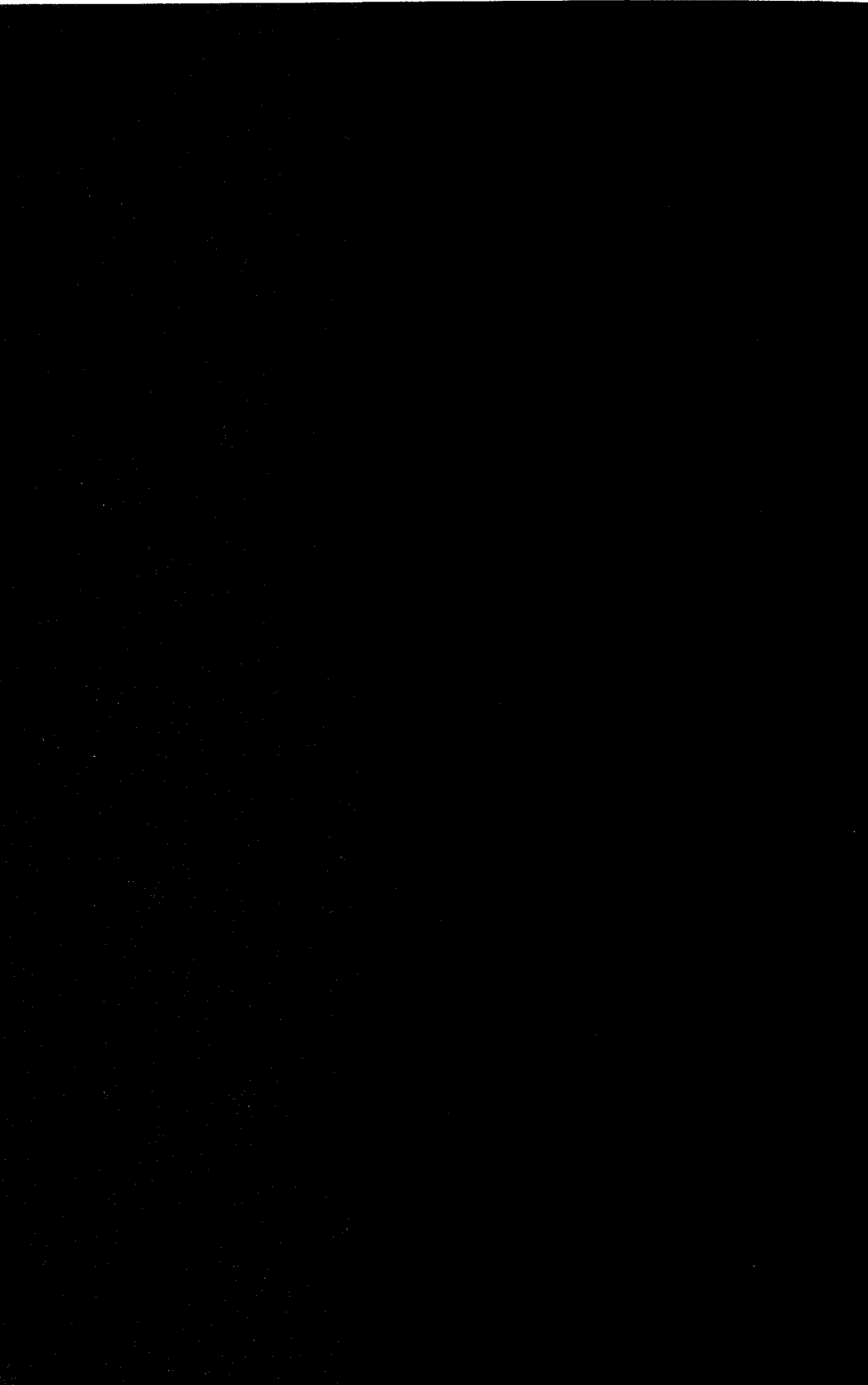
28 Nervier St.

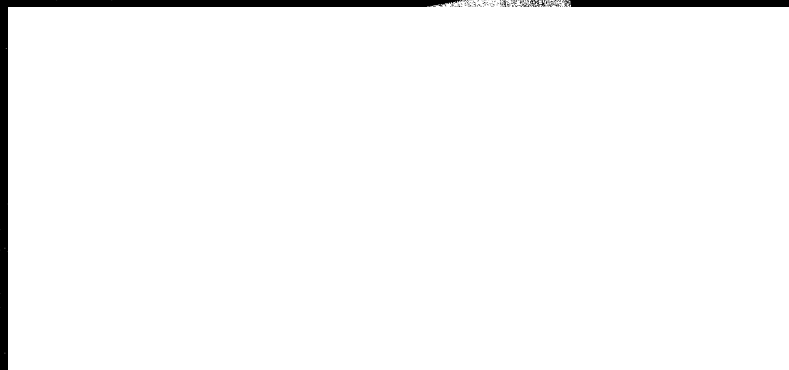
Antwerpen 2000, Belgium

לשאלת רבים

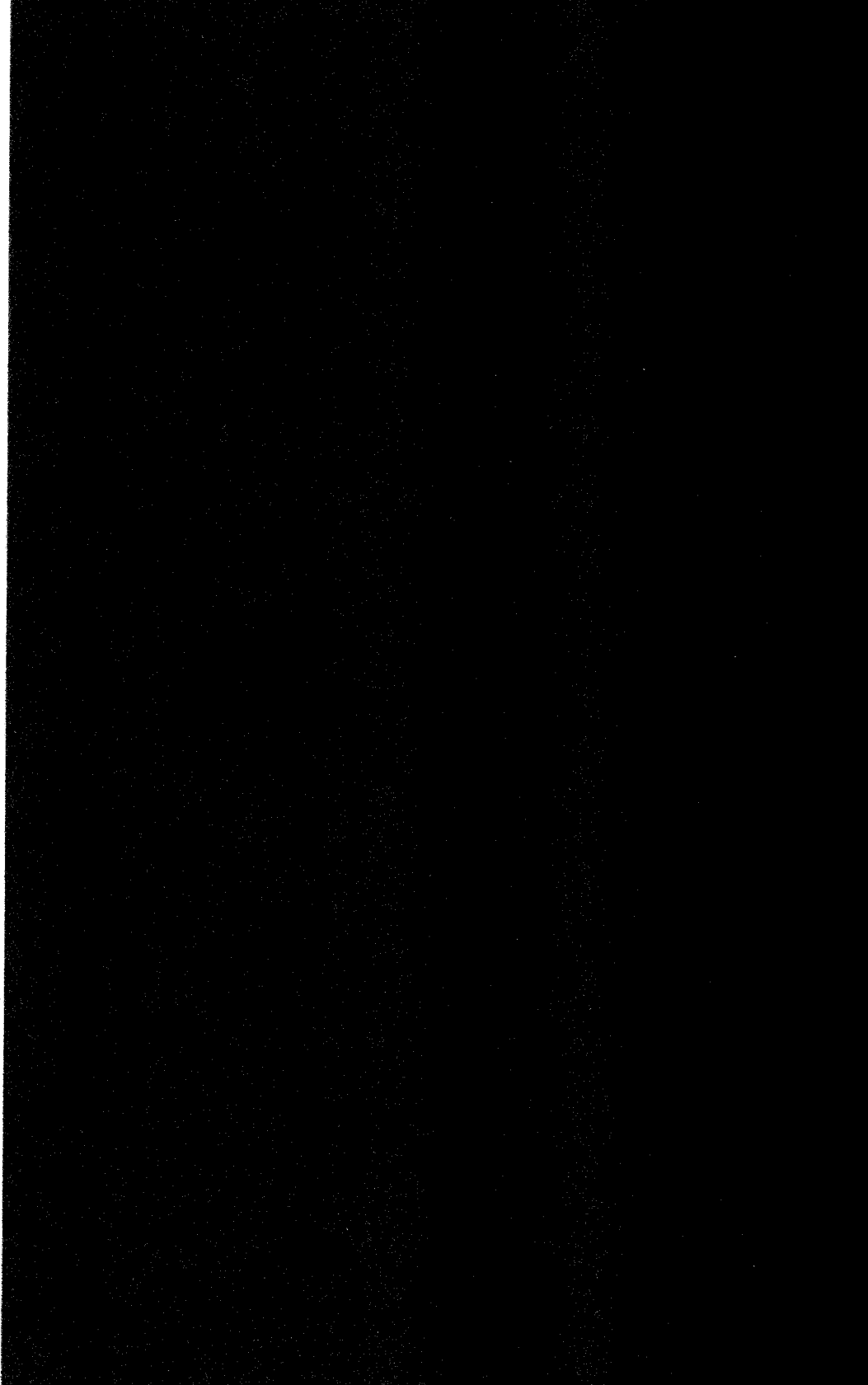
אפשר להשיג אצלינו:

\$13.	כרך משנת תשל"ח	\$10.	כל הקובצים משנת תשל"ח
\$14.	כרך משנת תשל"ט	\$10.	כל הקובצים משנת תשל"ט
\$15.	כרך משנת תש"מ	\$10.	כל הקובצים משנת תש"מ

התוכן

מדור אמרי קודש

לחנוכה . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ז

מדור זכרון לראשונים

ט פלפול בסוגיא דככתה . . . . . הגאון בעל שב יעקב זצ"ל
 יג דרוש נחמד לחנוכה . . . . . הגאון מוה"ר רוד אופנהיים זצ"ל
 טו בקו' הב"י לחנוכה . . . . . הגאון מוה"ר יוקל הורוויץ אב"ד גלוגא זצ"ל
 יז חי' במס' יבמות וחולין . . . . . הגאון מוה"ר רוד דייטש אב"ד ע"ח זצ"ל

מדור אגרות קודש

יט מכתב מהגאון מוה"ר משה חאגיז זצ"ל. . . . .
 כב ד' מכתבים מהגה"ק מוה"ר יחזקאל שרגא זצ"ל אבד"ק שינאווא . . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כד בדיון נדר שעבר הזמן . . . . . הגה"צ מוהרש"ד אונגער אב"ד זאבנע זצ"ל

מדור פלפול והלכה

ל בדיון ככר שנכבש במים מעל"ע . . . . . הגאב"ד רירושלים שליט"א
 לד בסוגיא דככתה . . . . . הרב יהושע פירער נ"י

מדור תפארת בחורים

לו בסוגיא דככתה . . . . . הב' אברהם שמשון בראדט נ"י

עולת שבת בשבתו

לט ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת
 מד נוסחאות והערות כרש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

נב הערות קצרות בענינים שונים . . . . .

מדור הנאהבים והנעימים

מט הערות וחידושים יקרים . . . . . הר' רוד ראזענבערג הי"ד

מדור זכור ימות עולם

נר התמנות הגאון מוה"ר מענדל באס זצ"ל לאבד"ק פראנקפורט . . . . .

מדור תעודות וסמיכות

נו כתב „מורינו" . . . . . הגאון מוה"ר מיאה ווייל זצ"ל
 נו כתב „מורינו" . . . . . הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל
 נז כתב „מורינו" . . . . . בי דינא רבה דק"ק פרעשבורג

נח אותיות מחכימות . . . . .
 נט צילומי כתבי קודש . . . . . כא,
 ס מכתבים אל המערכת . . . . .
 סה ברכות והודאות . . . . .

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני הנגיד המופלג הנכבד והמפורסם
נדיב ושוע ומוקיר רבנן
רודף צדקה וחסד כל ימיו
והציל נפשות רבות בשנות הזעם
ה"ה מו"ה חיים במו"ה משה אלי הכהן ע"ה
שטערן

נפטר בשם טוב
עש"ק פ' ויחי י"ז ימים לחודש טבת שנת תשל"ז לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

זאב הכהן שטערן

לונדון

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס

לעילוי נשמת

הנה"ח הנכבד

מו"ה חיים יהודה במו"ה שלום לערנער ע"ה

שנפטר לעולמו ביום כ"ג טבת שנת תשל"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

אשר לערנער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לחנוכה

במדרש הרודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה. וצריכים להבין השייכות בין הני תרי ענינים. וי"ל בזה, רהנה באמת יש להתבונן בהא דפסקינן להלכה גבי נר חנוכה דאסור להשתמש לאורה, וחומרא יתירה זאת לא מצאנו בשום נר מצוה, שהרי נר שבת שקרושתה גבוה מקרושת נר חנוכה כמבואר בכתבי האריז"ל וכדאמרינן בגמ' נר שבת קודם לנר חנוכה, ועכ"ז נעשה ליהנות מאורה. גם צריכין להבין במצות נר חנוכה שהוא זכר לנס מציאת הפך שמן טהור, למה לא קבעו זכר על נס הנצחון במלחמת החשמונאים שהיו רבים ביד מעטים וגבורים ביד חלשים.

אמנם יובן הרבה דהנה ענין הנסים והנפלאות ישנו בשני אופנים, א' ע"י אתערותא דלתתא ומלוכש קצת בדרך הטבע כעין נס הנצחון שהי' בימי חשמונאי ובניו שלחמו עם הרשעים ונצחו המלחמה שמסר השי"ת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים. ב', הניסים והנפלאות בדרך שידור הטבע בלי סיוע דלתתא כגון בריאת שמים וארץ וניסי יציאת מצרים שהי' בלי אתערותא דלתתא. והנה ההבדל ביניהם היא, כי הניסים והנפלאות שהמה בדרך שידור הטבע ובלי סיוע דלתתא הכל יורעים אחד חכם ואחד רשע שמאת ד' היתה זאת והיא נפלאות בעינינו, אכן הנס שהוא מלוכש קצת בטבע יש מקום לשעות ולומר שמעשה ידי אדם עשו חיל. אמנם אנו בני אברהם יצחק ויעקב מאמינים בני מאמינים שאף הני ניסים שהם מלוכשים בדרך הטבע יד ד' בם, וכמו שפי' בסה"ק קרושת לוי מה שאנו אומרים בתפילת שמו"ע ועל נסך שבכל יום עמנו, עמנו דייקא, היינו מה שאנו פועלים ע"י פעולתנו, ואח"כ אומרים ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, כאן לא נזכר עמנו, שקאי על הטובות שאין אנו גורמין, רק הקב"ה בחסדו ובטובו הגדול משפיע בלי התעוררות דלתתא, ולכן בחנוכה, שהנסים היו קצת ע"י התחתונים שחשמונאי ובניו הי' לוחמים עם חיל אנטיוכס הרשע, אומרים ויהי נועם על נרות של חנוכה, שבו נאמר ומעשה ידינו כוננה עלנו, לרמוז שהשי"ת עזר לנו שיהי' מעשה ידינו כוננה עלינו להתגבר במלחמה, עכדה"ק. ולכן כיון דנס הנצחון נעשה ע"י החשמונאים, אם היו קובעין זכר להנצחון, הי' מקום לשעות ולומר שמלחמתם היתה להנאת עצמם לפרוק מעליהם את עול הלחץ ולעשות להם שם בנבונתם, ולא הכל יבינו שכל מלחמתם היתה לש"ש על שרצו להשכיחם התורה ולהעבירם על הדת, אשר רק ע"ז מסרו את נפשם להלחם, לכן בכיוון לא עשו זכר לנצחון המלחמה, רק בהרלקת הנרות, שהוא לזכר שמצאו פך טהור לקיים המצוה כתיקונה, להורות בזה שכל כוונתם במלחמתם היתה בלתי לר' לברו בנר מצוה ותורה אור, ובגלל הרבה הזה עשה להם הקב"ה נסים ונפלאות ומסר רבים ביד מעטים וכו'.

ולפ"ז מה מאוד נכון הדבר מה שאיפסק הילכתא דאסור להשתמש לאור נר חנוכה לרמז שלא להנאת עצמם נתכונו, והי' המצוה הזאת לזכר לאור עולם כי לד' המלחמה, אבל בנר שבת (דפסקינן להלכה דבהדלקת נר היה קבלת שבת) שהיא זכר למעשה בראשית כי ששת ימים עשה ד' ונו', שפיר אמרינן דמותר ליהנות מאורה דגבי מעשה בראשית שהי' בדרך שידור הטבע אין מקום למעות כנ"ל, כי הכל יודעים שמאת ד' היתה זאת בלי שום סיוע מלתתא.

והנה אמרו ז"ל במדרש אלו הי' ראובן יודע שהתורה תכתוב עליו וישמע ראובן ויצילו מידם על כתפו הי' מוליכו לאביו, וקשה וכי להתפאר הי' עושה ח"ו, ופי' הנה"ק משינאווא זצ"ל דהנה כשהאדם עושה מצוה צריך לעשותה בלתי לד' לברו בלי שום פני' ח"ו, והי' ירא ראובן כיון שנתרחק מאביו בשביל מעשה שהי', אם ישיב את יוסף לאביו יתקרב אליו בשביל זה לב אביו, והי' מתירא שיתקרב בזאת המצוה של הצלת יוסף פניות ולא יעשנה בשלמות, אך אם הי' יודע שהתורה תכתוב עליו וישמע ראובן ויצילו מידם, אשר כוונתו הי' רק להצילו מידם, הי' מזדרז יותר להצילו, ועל כתפו הי' מוליכו לאביו, עכרפח"ח. ומעתה מקושר בקשר של קיימא דברי המדרש הנ"ל, הדוראים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, וכוונתו במצוה הזאת הי' בלתי לד' לברו בלי שום פני' והנאה עצמיות, וזהו הטעם, ועל פתחינו כל מגרים זה נר חנוכה, שהיא לזכר הנס שמצאו פך שמן טהור ולא קבעו זכר לנס הנצחון, ומה"ט אסור להשתמש וליהנות מאורה, לרמז בזה שלא להנאת עצמם נתכונו חשמונאי ובניו, ולהורות את כנ"י לעשות המצות בשלמות בלי שום פניות ח"ו.

לשאלת רבים

אפשר להשיג אצלינו:

\$13.	כרך משנת תשל"ח	\$10.	כל הקובצים משנת תשל"ח
\$14.	כרך משנת תשל"ט	\$10.	כל הקובצים משנת תשל"ט
\$15.	כרך משנת תש"מ	\$10.	כל הקובצים משנת תש"מ

פלפול בסוגיא דכבתה

מהנאון בעל שב יעקב זצ"ל⁽¹⁾

כמס' שבת דף כ"א כתוס' ד"ה ומותר להשתמש לאורה, וא"ת מנ"ל לרבא דסבר ר"ה דמותר להשתמש לאורה דלמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דקסבר כבתה זקוק לה ואין יכול להדליק בשבת כו'. צריכין לפרש הא דסיימו התוס' ואין יכול להדליק בשבת, הלא בחול יכול להדליק ואפ"ה אסורים השמנים כו' מטעם רכבתה זקוק לה. ולפע"ד נראה פשוט ע"פ דאיתא בסמ"ע סי' ע"ב ס"ק ז' גבי מלוה על המשכון בין הלוה מעות בין הלוה פירות, וזה דעת הרמב"ם, והטור כתב איפכא בין הלוה פירות בין הלוה מעות, וכתב הסמ"ע דמחולקים בסברא זו, דלדעת הרמב"ם כל לשון בין, בין האחרון יותר מסתברא, ולדעת הטור, בין הראשון יותר מסתברא, ומסוגיא דהכא מוכח כדעת הטור, הואיל דרב הונא קאמר שמנים ופתילות כו' אין מדליקין בהן כחנוכה בין בשבת בין בחול, ורב זירא אמר רב פתילות ושמנים כו' מדליקין בהן בין בחול בין בשבת, וע"כ צ"ל מפני מה משנה הש"ס לשון רב הונא דאמר אין מדליקין כו' הזכיר שבת תחילה ורב דאמר מדליקין כו' הזכיר חול תחילה, אלא וודאי, דבלשון בין, בין הראשון מסתברא יותר, ולכך לענין איסור דאין מדליקין, שבת יותר מסתברא לאסור, דהתם ישנו שני טעמים לאסור, כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה חיישינן שמא ישה, ולענין היתר דמדליקין כו', חול מסתברא להיתר, לכך הזכיר תחלה בין בחול, וא"כ מוכח כדעת הטור.

אך לפ"ז הוי קשה מאי מקשין התוס' מנ"ל לרבא דסבר רב הונא מותר להשתמש כו', דלמא מוכח ל' לרבא מדמשני רב הונא מדברי רב ומהפך דבריו, ע"כ משום דבשבת מסתברא יותר לאסור, ע"כ צ"ל משום דבשבת ישנו ב' טעמים לאסור, בשביל זה כיוונו התוס' להחזיק קושייתם דאפי' בטעם דכבתה זקוק לה לחור, מסתברא יותר בשבת לאסור, משום דבחול אם כבתה יכול לחזור ולהדליק, אך הטעם שמא פשע, כמו דפי' רש"י וז"ל דלמא פשע ולא מתקן לה, וזה אינו שכיח כ"כ, אטו ברשיעי עסקינן, משא"כ בשבת אין יכול להדליק כלל, וודאי יותר מסתברא לאסור, ופשוט ונכון הוא.

אך לפ"ז צ"ע מנ"ל להש"ס לפרש טעמי' דרב חסדא דסבר מדליקין בחול ולא בשבת משום דסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, אמאי עבד פלוגתא רחוקה ארב הונא, דלמא קסבר נמי זקוק לה, רק הא דס"ל דמדליקין כו' בחול, משום דאם כבתה יחזור וידליק ולא גזר שמא יפשע, משא"כ בשבת דאינו יכול להדליק.

(1) דאה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד ט'. — ד"ז הועתק מכת"י מעתיק

אחר, אשר כנראה העתיקו מגובתי"ק.

ויש ליישב ע"פ מה דמתרצינ התוס' קושייתם, וי"ל דא"כ כו' כיון דחד טעמא הוא אלא הל"ל אין מדליקין סתם כו', וכתב מהרש"א דא"ל דאי הוי קאמר סתם אין מדליקין הוי מוקמינן דווקא בשבת משום דמותר להשתמש ושמא יטה דבסתמא מדין חנוכה איירי והיינו מטעם דכבתה זקוק לה, א"כ אף בחול אסור, לפ"ז צ"ל דע"כ ס"ל דרבא הגזירינן שמא יפשע, דאי ס"ד לומר האי סברא לרב חסדא אף דס"ל כבתה זקוק לה אפ"ה מדליקין באותן שמנים בחול משום דאין לחוש שמא יפשע, א"כ אמרינן האי טעמא לרב חסדא אליבא דאמת, מכ"ש שיש מקום למעות נמי אליבא דרב הונא אי הוי אמר סתמא אין מדליקין, הוי מוקמינן דווקא בשבת ומדין חנוכה משום דכבתה זקוק לה, משא"כ בחול דיכול להחזיר ולהדליק דלא חיישינן שמא יפשע, ולפ"ז צריך רב הונא לפרש אפי' להאי טעמא לחוד דכבתה זקוק לה בין בחול, והדר קושית התוס' לדוכתי, מנ"ל דרבא כו', אלא ע"כ דפשוט לי' דרבא דאי כבתה זקוק לה, דחיישינן שמא יפשע, וע"כ אף בחול אסור להדליק, א"כ א"ש הא דמפרש סתמי' דש"ס טעמי' דרב חסדא קסבר כבתה אין זקוק לה כו', היינו אליבא דרבא דמפרש תחילה טעמי' דרב הונא כנז"ל, ודו"ק היטב.

אך לפ"ז קשה מאי פריך בסמוך על הא דרב, וכבתה אין זקוק לה ורמינהו מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל כו', מאי לאו דאי כבתה הדר (זקוק) [מדליק] לה, הלא רב נמי ס"ל דאסור להשתמש לאורה, והיינו דוקא בזמן מצותה אסור להשתמש כו', א"כ דלמא להאי נ"מ קאמר מצותה משתשקע החמה כו', בלא הנ"ל הוי מצי למימר דקושיא הוא על רב חסדא דס"ל נמי כבתה אין זקוק לה וס"ל מותר להשתמש לאורה, א"כ אין לומר האי נ"מ, אבל לפי מ"ש לעיל אליבא דאמת לא קשה כלום על רב חסדא, דמ"ל כנז"ל דרב חסדא נמי ס"ל דרב דאסור להשתמש לאורה, והא דאוסר בשבת ולא בחול משום כבתה זקוק לה, ובחול לא חיישינן שמא יפשע, רק לעיל אליבא דרבא מוכרח לומר טעם הנ"ל כמו שכתבנו, א"כ ה"ל למפרך לעיל מיד אהא דרבא.

אך כפי פשטא יש ליישב דע"כ צ"ל בלא"ה דרב ס"ל אפילו לאחר זמן אסור להשתמש לאורה כאשר ישנו באמת דעת קצת פוסקים משום דהוקצו למצותה, דאל"כ האין קאמר רב דמדליקין בהן בשבת משום דאסור להשתמש לאורה דלמא ישתמש אחר זמן אסורי' דמותר להשתמש לאורה, אלא וודאי דס"ל דלאחר זמן נמי אסור, ופריך שפיר, אך להרשב"א דהביאו הב"י מה שהקשה קושיא הנ"ל דלמא ישתמש לאחר זמן אסורה כו' ומתרץ דרב איירי שאינו נותן בנר רק כרי שיעור מצותה, וכמו בן פסק בש"ע סי' תרע"ג בהגהת רמ"א, לפ"ז פשיטא קשה מאי פריך המקשן הלא צריכין לידע כמה זמן מצותה כרי שידע כמה שמן שיתן בנר בשבת אם מדליק בשמנים כו'. ובפלפול הישיבה ישבתי בטוב טעם, אבל לפי דעת מהרש"א לא א"ש האי ישוב, ותחילה נבא ליישב מה שהקשה מהרש"א על הא דכתבו התוס' בתירוצם, ומיהו רב כו' דבסתמא לא הייתי אומר דשום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה כו', ומשיג מהרש"א על

סברא זו ב' קושיות, דלפ"ז מאי קמ"ל רב הונא בהא דמפרש בין בחול ובין בשבת לאשמעינן דבשבת אית עור טעם דמותר להשתמש בו, הלא האי הוא סברת חוץ דשום ארם לא יחמיר לאסור להשתמש בו, ועוד ר"ח דס"ל באמת מדליקין בחול ולא בשבת מהאי טעמא הו"ל לומר מדליקין סתם עכ"ל מהרש"א בשינוי לשון קצת ובשביל זה דחק את עצמו בדברי התוס', ולפע"ד לא צריך לכל זה, רשפיר כתבו דסברת חוץ הוא דמותר להשתמש לאורה ולכך לא חמ"ל רב מדליקין סתם, אבל בתר דאתא רב לאשמעינן נגד הסברת חוץ וס"ל דאסור להשתמש לאורה, צריך רב הונא לאשמעינן דמותר להשתמש לאורה לאפוקי מרב, גם ר"ח צ"ל מדליקין בחול ולא בשבת, דאי הוי אמר סתם מדליקין, הוי אמינא דס"ל כרב, וזה פשוט הוא.

ועפ"ז מצינו ליישב, לעולם הקושיא היא דפריך לרב חסדא דס"ל כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, ולא קשה אמאי לא פריך מיד לעיל, דלעיל הוי הקושיא רק למאי דמפרש האי טעמא לר"ח, אבל אר"ח גופא לא קשה מיד, דמצינו לומר דס"ל כבתה זקוק לה, ובשבת אסור משום דלא יכול לחזור ולהדליק, אבל בחול מותר משום שאינו חושש שמא יפשע, וא"ל דאי הוי טעמי' רק משום הא, הוי לי' לומר סתם מדליקין, ובוודאי הוי מוקמינן לחול ולא פליג על רב הונא, רק דלא חייש שמא יפשע, דהלא בל"ז י"ל דלא אסיק אדעתיה הא דרב, וא"כ אפי' לטעמי' דמפרש הש"ס השתא נמי קשה דה"ל סתמי' מדליקין כקושיא מהרש"א דכתבו התוס' דמסתמא שום ארם לא יחמיר בו, אבל השתא דשמע הא דרב ס"ל אסור להשתמש לאורה, פריך שפיר אפי' לר"ח גופא, דא"ל דטעמי' רק משום כבתה זקוק לה כנז"ל, דהו"ל לומר סתמא מדליקין, משא"כ לפי טעם זה דס"ל כבתה אין זקוק לה רק בשבת אסור משום מותר להשתמש לאורה, א"ש דסיים ולא בשבת, דאי הוי אמר סתם מדליקין, הוי אמינא אפי' בשבת כרב, אבל לפי מהרש"א א"א ליישב כן ודרו"ק היטב.

ועוד יש ליישב ע"פ מה דיש לדקדק על התרצן ל"ל דמשני תרי נ"מ, ונ"ל פשוט, דצ"ל הא דקאמר מצותה משתשקע החמה בו' כולל בו יותר מחד נ"מ, דאל"כ דלא אית בי' אלא חד נ"מ, עדיפי הו"ל לאשמעינן דרין גופא, היינו אי לא מצינו נ"מ רק בתוך זמן זה אי לא אדליק מדליק, ה"ל משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק אי לא אדליק מדליק, דהלא השתא איכא למטעי ולומר פי' אחר, לכך משני דיש עוד נ"מ, והוי צריך להאריך ולפרש תרדווייהו, ובוה נכלל הכל. ולפ"ז פריך שפיר אפי' לרב, דהמקשה לא אסיק אדעתיה שום נ"מ מהני דמשני, והוי ס"ד דאותן תרי נ"מ היינו דומן מצותה אסור להשתמש וכבתה הדר זקוק לה והא דמשני התרצן תרי נ"מ אחרינא ולא מצטרף האי דאסור להשתמש בזמן מצותה, משום דהתרצן אתא לשנוי' נמי אליבא דרב חסדא דס"ל מותר להשתמש לאורה, לכך משני דאפי' לרב חסדא ישנו תרי נ"מ אחרינא, ופשוט הוא.

ואי תימא לפ"ז דר"י פורת דדקדק מהא דמשני דאי לא אדליק מדליק שלא

יאהר כו', ומ"מ אם איחר ידליק מספק, משום רמשני שנוי' אחרינא, ולפי מה שפרשתי ע"כ צ"ל בכרייתא תרי נ"מ, וא"כ ע"כ צ"ל רעת הכרייתא רבזמן הרלקה רווקא מדליק ולא בתד הכי, — די"ל רד"ל פורת כתב הא לפי מה דקיי"ל כרב דס"ל רבזמן מצותה אסור להשתמש לאורה, א"כ י"ל בכרייתא תרי נ"מ בלא הא, היינו רבזמן מצותה אסור להשתמש כו' ושיתן בה שמן תחילה כשיעור הזה.

ועור י"ל הא דלא פריך מיר ארב חסדא וככתה אין זקוק לה ורמינהו כו', כאשר דקדקתי לעיל, וישבתי תחילה הא דלא קבל אביי כי אמרו לו משמי' דר' ירמי', והרר כי אמרו משמי' דר' יוחנן קבלה, והיינו משום דלקמן (כ"ג ע"א) פליגי וקאמר רחב"א א"ר המדליק נר חנוכה צריך לברך ור' ירמי' אמר הרוואה צריך לברך, ויש לפרש במאי פליגי, ע"פ דאיתא בש"ע סי' תרע"ג ס"ב הרלקה עושה מצוה לפיכך ככתה אין זקוק לה כו', ומפרש הט"ז דלא רווקא הרלקה עושה מצוה ולא הנחה רזה לא תלה בזה, רק ה"ק הרלקה עושה מצוה היינו עיקר מצוה רק בשעת הרלקה או שעת הנחה ולא אח"כ, לכך אם ככתה אח"כ אין זקוק לה, גמצא למ"ד ככתה זקוק לה, ס"ל דהמצוה היא כל זמן שעורי' כמו שעת הרלקה, לכך ככתה זקוק לה כמו לכתחלה דצריך להדליק, נמצא מצינו למימר רב חייא בר ר"א ס"ל רק בשעת הרלקה עושה מצוה לכך הרוואה נר חנוכה דולק ככר אינו מכרך, כיון רכבר נגמר העיקר מצוה שהיא שעת הרלקתו, ור' ירמי' ס"ל ככתה זקוק לה, משום דכל זמן משתשקע החמה עד שתכלה כו' הוי המצוה כמו שעת הרלקתו, לכך ס"ל דהרוואה נרות חנוכה דולקין כל שיעור מצותו צריך לברך. וכיון דאמרו לאביי משמי' דר' ירמי' דס"ל ככתה אין זקוק לה, לא קיבלה, אף ריש לדחות דר' ירמי' מפרש רק טעמי' דרב ולי' לא ס"ל, רוחק לומר הכי. א"כ דבלא זה לא בעי למפרך למ"ד ככתה אין זקוק לה מהא ברייתא רתניא מצותה משתשקע החמה כו', למאי נתן שיעור, מאי לאו דאם ככתה כו', המ"ל דלעולם ככתה אין זקוק לה, והא דנתן שיעור משתשקע החמה כו' לומר דכל זמן הוי נמי שיעור מצותו, דהרוואה דולקן צריך לברך כל זמן, רק השתא דאביי לא קיבל משמי' דר' ירמי' משום דמ"ד ככתה אין זקוק לה, לא ס"ל נמי דהוי מצוה לענין זה דהרוואה צריך לברך, א"כ פריך שפיר למאי נ"מ נתנו שיעור, ודו"ק.

פני' רחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

דרוש נחמד לחנוכה

מהגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבר"ק פראג¹

במס' שבת דף כ"א ע"ב א"ר כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמ' ררב תנחום נר של חנוכה שהניח למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמ' ררב תנחום מאי רכתיב והבור רק אין בו מים ממשמע שנא' והבור רק איני יורע שאין בו מים, אלא מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, עכ"ל. וכאן יש מקום להפליא מרקאמר ואמר רב כהנא דרש וכו' בוא"ו הנוספת, משמע דרשה זו תליא ונדרש לפניו למאי שדרש רב נתן נר של חנוכה שהניח למעלה מכ' אמה פסולה, וצריך ביאור. ונראה, רלכאורה הא ראמר נר של חנוכה שהניח למעלה מכ' אמה פסולה ופירש"י פסולה רלא שלטא בה עינא למעלה מכ' וליכא פרסומי ניסא עכ"ל, מאן גלי דזיא דלמעלה מכ' אמה לא שלטא בי' עינא, וזכר לדבר מיהא איכא רהקרא מעיד וישלחהו ה' אלקים מג"ע לעבד את האדמה אשר לקח משם וגו', ועיין בתיב"ע ותרכי' ה' אלקים מגנתא דערן ואזל ויתיב בטור דמורי' למפלח ית אדמתא דמתברי' מתמן וכו' עכ"ל, וי"ל השעם דגירשו הקב"ה לטורא דמורי', דמצינו במס' בבא מציעא דף קי"ח ע"א הבטת בהפקר קנה וכו' עכ"ל ע"ש, ולפ"ז אדה"ר נמי כיון שאז העולם ה' הפקר, קני' בהבטת, וכיון שאחר שחטא אדה"ר נתמעט קומתו עד מאה אמה כדאיתא במ"י בראשית ע"ש, ה' חוש הראות שלו ת"ק אמה לפי חשבון אדם בינוני שר' אמות קומתו שלטא עינו עד כ' אמה ואדם הראשון שהי' קומתו מאה אמה ה' חוש ראות שלו שולט כ"ה פעמים כשל עכשיו, רכ"ה פעמים ד' הוא מאה, אמור מעתה כיון שחוש ראות של אדם בינוני שולט עד כ' אמה, חוש ראות של אדה"ר ה' שולט עד ת"ק אמה, רכ"ה פעמים כ' הוא ת"ק, וכיון שמקום מקרש הוא ת"ק על ת"ק כדאיתא במדרש שאמר אברהם אם אין אתה נותן לי ת"ק על ת"ק אין אתה נותן לי כלום, ולכאורה היא גופא טעמא בעי, ולפי מ"ש יתכן משום שאדה"ר קנה מהפקר ת"ק אמות בהבטת כמ"ש, ולדעת תיב"ע שהזכרתי נתגרש לטורא דמורי' שהוא מקום מקרש א"כ קנה אדה"ר שם כראי' ת"ק אמות, ולכך אמר אברהם אם אין [אתה] נותן לי ת"ק על ת"ק אין אתה נותן לי כלום, ומהאי טעמא נקרא בית המקדש הר יראה משום שקנאו אדה"ר בראי'. — מכל הלין מבואר, עד כ' אמה שלטא עינו, וילפינן מאדה"ר שקנה מקום מקרש בהבטת שהוא ת"ק אמה.

איברא י"ל השעם שנבחר מקום מקרש ת"ק אמה משום דמהלך העולם ת"ק שנים, וכבר נודע רכך העמירו חכמים אמה נגד שנה, ובמקדש שמקריבין שם

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ר' קונט' ב' עמוד ו'. — ד"ז הועתק מכת"ק (כת"י

קרבנות שהעולם עומד עליהן, דאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, מש"ה בית המקדש ת"ק אמה נגד מהלך העולם.

אך לדעת הש"ס במס' פסחים דף צ"ד ע"א ששת אלפים פרסא הוה עלמא ע"ש, ע"כ אי אפשר לומר במקום מקדש ת"ק אמה ה' כנגד מהלך עולם, וצ"ל שהי' ת"ק אמה משום שקנאו אדה"ר בראי' כמו שכתבתי. והנה הנ"מ אם מהלך העולם ת"ק שנה או אם מהלך העולם ששת אלפים פרסה הוא זה, דכבר מלתי אמורה לדעת הש"ס דששת אלפים הוי עלמא א"י הוא תרומתו של עולם לפי מדת בינוני אחר מחמשים דוק ותשכח, והא תינח למ"ד ו' אלפים פרסה הוי עלמא אמרינן א"י תרומתו של עולם ומקודשת מכל ארצות, משא"כ אם מהלך העולם ת"ק שנה, צריך לומר שאינו מקודש דק מקום מקדש לבד.

והנה מאן מכריע אם כל א"י מקודש או שאין מקודש אלא מקום מקדש לבד, תליא בזה, אם יוסף שריבד על אחיו ה' דינו כמספר לשון הרע או לא, דלדעת המפורשים שהשבטים בספר יצירה בראו ענלה תלתא, א"כ לא ה' אבר מן החי ויוסף הצדיק האיך דיבד על אחיו דבר שאינו. ונראה דלדעת שכתבתי שא"י ה' מקודש מכל ארצות אפשר שנאסד לאבות בשר תאווה ולא ה' יכולין לאכול בשר אלא ע"י הקרבה, ותינח בהמות שגולדו היו יכולין להקריב משא"כ בהמות שנבראו, דכר עיינית בזוהר ויקרא ז"ל, אדם כי יקריב מכם קרבן לה' אמר ר' אליעזר האי קרא הוי ל' למיכתב אדם כי יקריב לה' מהו מכם אלא לאפוקי אדה"ר כי הוא מקריב קרבנא כד ברא עלמא והא איקמוה והכא מכם כתיב האי אדם לאפוקי האי אדם דלא הוי מכם, עכ"ל.

אמור מעתה הקרבן צריך להיות רומה בדומה ממש, הנולדים צריכין להקריב מן הנולדים ולא מן הנבראים, ולפי זה י"ל הן הן הדברים שריבד יוסף על אחיו, כי לא יפה עשו שאכלו בשר מה שלא יכולין להקריב ענלה תלתא שנברא ע"י ספר יצירה, ויפה דיבד ובזמנו דיבד, ולכך לא שלטו בו הנחשים, דמה יתרון לבעל הלשון ולכן ענשו שנחש מכישו, משא"כ יוסף לא דיבד לשון הרע.

אכן זה אינו אלא אי אמרינן ששת אלפי פרסה הוי עלמא וא"י תרומתו של עולם א"כ מקודש א"י יותר מכל ארצות והיו יכולין להקריב אף שלא במקום מקדש רכל א"י מקום מוכן להקרבה, משא"כ לדעת דמהלך עולם ת"ק שנה א"כ אין בין קדושת א"י לקדושת שאר ארצות, ואין מקריבין אלא במקום מקדש בלבד, מעתה השבטים לא היו יכולין להקריב כי לא היו במקום מקדש, ולפי זה נאסר להם בשר תאווה.

והשתא יבואר דר' נתן דרש משמו' דר' תנחום נר חנוכה שהניח למעלה מכ' אמה פסולה, והטעם משום דלא שלטה ב' עיני' יותר מכ' אמה, ועל זה יש מקום לפקפק מנ"ל דחוש הראי' עד כ' אמה, צ"ל שילפינן מאדה"ר שקנה מקום מקדש בראי' שהוא ת"ק אמה, ומש"ה נקרא הר יראה משום שקנאו אדה"ר בראי', וכיון שאדם הראשון ה' קומתו מאה אמה ה' חוש ראי' שלו ת"ק אמה, מיני' ללפינן לאדם בינוני שקומתו ר' אמה שחוש ראי' שלו כ' אמה חלק כ"ה מאדה"ר.

ועדיין יש לנו פתחון פה דלמא ת"ק אמה של מקדש נגר מהלך העולם שהוא ת"ק שנה, וצ"ל שאתי' כרעת הש"ס ששת אלפים פרסה הוי עלמא, ולפי זה א"י מקודש יותר מכל ארצות רא"י תרומה של עולם, ויכולין להקריב בכל א"י, א"כ לא יפה עשו השבטים שאכלו מעגלה תלתא שבראו ע"י ספר יצירה כיון שלא היו יכולין להקריב, ובשר תאווה נאסר להם, וא"כ לא דיבר יוסף לשון הרע על אחיו, ולהוכיח כל זאת דרש רב כהנא והבור רק אין בו מים וכו' מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, לפי זה אי ס"ד שיוסף דיבר לשון הרע על אחיו, מפני מה לא ניזק ע"י נחשים שהיו בו, אלא ע"כ שיפה דיבר יוסף משום שאכלו בשר תאווה שהיו יכולין להקריב, ולפי שני דרשות אלו מחוברים ומושלבים יחדיו כפתור ופרח ושניהם צדקו יחדיו.

ישוב נכון לקושית הבית יוסף לחנוכה

מהגאון מוה"ר יוקל הלוי הורוויץ זצ"ל אבר"ק גלוגא⁽¹⁾

בב"י הקשה סימן תר"ע למה אנו מדליקין ח' ימים הא הנס של הפך לא הי' אלא לשבעה ימים רהא הי' בו שיעור לילה אחת. ונראה לא"א (= לאדוני אבי) ישוב נכון ע"ז, בהקדם מה דאי' במס' שבת פרק במה מדליקין (דף כ"א ע"א) תני דבה בר מתנה בגדי כהונה שכלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש, ושם במס' שבת (כ"ח ע"ב) פתילות הבגד שקיפלה ולא הבחבה ד"א אומר טמאה היא, ומפרש שם בגמ' (כ"ט ע"ב) מאי פתילות הבגד דעדיין בגד הוא אבל פתילה לא מיטמא לכ"ע. ואיתא בגמרא בגרי פרושים אין בודלין מהם ואין זורקין אותן אלא מצניעין אותם⁽²⁾, ולמרין מזה דמסתמא כשנכנסו היוונים לכה"מ ויצאו משם כל הכהנים הניחו שם כל הבגדי כהונה שכלו במקום הצנוע, וא"כ צ"ל שלא הי' להם פתילות אלא אותן שהיו כבר עשוין פתילות. בשעה שנכנסו היוונים להיכל דאותן הפתילות לאו מקבלי טומאה נינהו כמבואר לעיל.

(1) הגאון מוה"ר יעקב יוקל הלוי איש הורוויץ זצ"ל נולד בשנת ת"מ בערך לאביו הגאון מוה"ר מאיר הלוי זצ"ל הנודע בשם „מהר"ם טיקטין". בשנת תע"א נתקבל לאבר"ק באלחוב, ומשם נתמנה בשנת תצ"ה לאבר"ק בראדי. בשנת ת"ק עלה על כסא הרבנות בעיר גלוגא רבתי. — נלב"ע ביום י"ג אלול שנת תקט"ו ושם מנ"כ. ר"ז הועתק מכת"י בנו הג"ר מרדכי סג"ל הורוויץ זצ"ל אבר"ק שטערין ובאלחוב (אחיו של הגאון המפורסם מוה"ר איציקל האמבורגער זצ"ל) והניע לירינו ע"י ידירנו האברך היקר והנעלה המסור בלב ונפש לשוכת כרמנו מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. טוב עין הוא יבורך.

(2) לא מצאנו גמרא זו. ואולי כהונה לרבני הגמ' (מגילה כ"ו ע"ב) תשמישי קרושה אין זורקין רק נגנזין.

ובפייט יסר דמ"ר חרשים נשתהו שם היוונים, ונודע דכסלו באו חשמונאים וכיבשום והרליקו מן הפך שמצאו שם, ונשמע מזה דבניסן באו היוונים לשם, דמ"ר חרשים עולה לג' שנים וח' חרשים, ומניסן עד כסליו ח' חרשים, ובחזקוני איתא הא דשיערו חכמים חצי לוג למנודה לכל הלילות שבשנה, אף רפעמים הלילות קצרים ופעמים ארוכים, משום דהכל הי' תלוי בפתילות, בניסן שהלילות הם קצרים היו פתילות מעובין, ובכסליו שהלילות ארוכים היו הפתילות דקין³. ובזה יובן, דהשתא מוכרע ממילא שהנס הי' בפך גם כלילה ראשונה, אף שהי' בפך שיעור לילה אחת, כיון דהפתילות לא היו עשוין לשיעור לילה זו כנ"ל, ודו"ק היטיב.

---

(3) בתוס' מנחות (דף פ"ט ע"א) ד"ה ושיערו, הביאו כן בשם הירושלמי.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ירירינו
הרה"ח הנכבד מו"ה שמואל קלעפנער נ"י
מקרית באבוב באה"ק
במות עליו אחותו החשובה ע"ה

ולאהברך היקר מו"ה ליבוש יצחק הערשלאג נ"י
במות עליו אמו החשובה ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא יוסיפו לדאבה עוד מעתה ועד עולם, אמן.

המערכת

חידושים במס' יבמות וחולין

מהגאון מוה"ר דוד דייטש זצ"ל אבד"ק עיר חדש¹

ב"ה אור יום ג' י"ט אדר"ש תקפ"ט לפ"ק ע"ח.

בין נאולה לנאולה, תהי' רק למעלה, לה"ה נכרי התורני זית שופכני
וביישני ומופל' מהור"ר מנחם נר"ו.

מכתבך קבלתי ושמתתי שאתה עוסק בתורה ובפרט שאתה שוקד בחבורי,
והנה מה [שה]קשית דאיך נוכל למילף מנערה מאורסה²? הלא תו' כתבו דאפי'
רבי לא פליג רק משום דכתב לבדו. הנה נכרי הבח' כ"ה מנדל שי' השיב דבאמת
צריכין להביין על תו' דלמה לא נילף מנערה מאורסה, וצ"ל דלפי הא דבתולה בלא
יו"ד לא נכלל בה שלא כדרכה וא"כ למה לי קרא לבדו אע"כ דבתולה בלא יו"ד
נכלל אף שלא כדרכה רק גבי ג"מ (= נערה המאורסה) לחוד גלי קרא.
אמנם אני כתבתי זה לתרץ דעת הרמב"ם, ואטו הרמב"ם משועבד לדברי
תוס', ובאמת כתבתי דברי יושר.

דברי אבי אמך, הק' דוד דייטש

ופ"ש לחמיך התורני המופלא מהור"ר אלחנן כהן נר"ו ויתענג בשמחות
י"ט. כה"ג מזוגתי תי' ובני שי' וחתני.

* * *

(1) נולד ביום י"ז חשון שנת תקט"ז בעיר נייטרא לאביו הג"ר מנחם דייטש רומ"ץ
בנייטרא ואבד"ק קיצע. הי' תלמיד מובהק להגאון בעל נוב"י ולהגאון מהר"ם כרבי.
בשנת תקמ"ד נתקבל לאב"ד בק' יעמניץ ומשם נתקבל לק"ק פרוינקודקען, ואח"כ
לאבד"ק סערדאהעל, ולבסוף נתקבל בשנת תקע"א לק"ק עיר חדש. נרפס ממנו ס' אוהל
דוד על הש"ס בכמה מהדורות, וגם נרפסו ממנו חידושים והגהות בכמה ספרים. גם
נמצאים אליו הרבה תשובות בשו"ת נוב"י, ובשו"ת שיבת ציון, ובשו"ת חת"ס, ובעוד
כמה ספרים. — נלב"ע ביום עש"ק כ"ב סיון שנת תקצ"א לפ"ק. — שני המכתבים
המודפסים בזה הועתקו מנוכתי"ק המונה באוצרו של הרב אהרן יעקב בראנדווין ג"י,
וקטע השלישי עמ"ס חולין מכת"י מעתיק א'. תח"ח לו.

(2) להבנת הדברים, העתקנו כאן תוכן דבריו בספרו אוהל דוד (ווין תקפ"ב) ליבמות
דף ג"ט, שהקשה שם היש"ש על הרמב"ם דפוסל בוגרת לכה"ג וגם בעולה שלא כדרכה
והוא תרתי דסתרי אהרדי, וכתב לתרץ עפ"י קושית המהרש"א ל"ל בבתולי' נילף בנז"ש
מאונס ומפתה ומתרץ דהוי ילפינן מטומאה, וע"ז הקשה דילמא אתא למעט שלא כדרכה
וכקושית דש"י ואי דלמעט ל"צ קרא דכ"ש מבוגרת ז"א דאי לאו דמיעט קרא הוי ילף
מאונס ומפתה להכשיר שלא כדרכה. ומתרץ דר"מ לשיטתי' דס"ל בסנהדרין דבנערה
המאורסה דשלא כדרכה חשיב בעולה, וא"כ הרמב"ם דפסק כחכמים דשלא כדרכה חשיב
בתולה לכן אף אי בוגרת פסולה לכה"ג מ"מ איצטריך למעט שלא כדרכה, עיי"ש.

ב"ה מ"ו למב"י תק... לפ"ק.

חיים ושלום וכל טוב לכבוד נכרי התורני המופלא מהור"ר מנחם נר"ו ולזוגתו תי'.

קבלתי מכתבך השנית במוערו, וגם ראיתי מה שכתבת עש"ק מטו"ב אדר, וכתבת רי"ל רקושי' תוס' הרא"ש³) קאי דילמא מפיק לצדור כרמב"ח, אין זה [כדור] כ"כ רי"ל רסוגי' זה קאי לרבא. ומה שכתבת במכתב זה לתרץ רברי רמב"ם רמב"ם לשיטתו ומוקי לצדור כר"ש, אין זה מעלה ארוכה רהא הרמב"ם בחבורו לא פסק כר"ש, ואם היש"ש הקשה זה על פירש המשניות לרמב"ם יש מקום לרברים, רק נלאתי לעיין.

ועל מכתבך השנית, אשר מלאת רברי ותרצת ע"פ רברי ירושלמי, וגם נ"מ אי ילפינן מלאשה הוא גומר, יפה כתבת. ומה שתרצת על הא רברי ש"ג שכתב דויקה הוא מדרבנן, לא ירעתי כוונתך דילמא באמת האב א"י להפר. ונא תהי' מכאן ולהבא שוקר על חבורי וכאשר תמצא איזה קושי' תכתב לי, וגם תלמוד בספר דורש לציון הלא הרבה בפלפול במס' יבמות. ואתה חזק ואמץ בתורה.

רברי זקנך, הק' דוד דייטש

ופ"ש לחותנך ה"ה הרבני מ' אלחנן נר"ו.
כה"ג מוזגתי תי' ובני שי' וחתני שי'.

* * *

מס' חולין ד' ס"ח ע"ב, ואת"ל כיון דהדר הדר. והרא"ש סי' א' פסק אבל אי הדר הדר ומה שלא יצא מותר. וכתב מערני מלך דלכך מה שכפנים מותר הואיל דאבעי קמייתא סלקא באת"ל הכי נקטינן. וקשה לי דהלא הרא"ש לא סבר שיטת הגאונים דכל את"ל איפשטא אבעי קמייתא כמ"ש הב"ש סי' קל"ז ס"ק ו' ובסי' קכ"ב ס"ק ג'. לכן נראה ברעת הרא"ש דלכך פסק להקל, דאי נימא לחומרא צריכין אנו לאוקמי' סתם מתני' זה הכלל דבר שאינו גופו מותר כר"ש דאוסר קלוט בן פרדא, ולא מפקינן סתם מתני' דלא כהלכתא, וכה"ג כתב המגיד משנה פי"א ה' נזקי ממון הלכה א', אבל אי נימא להקל נוכל לומר דזה הכלל אתא לאיתוי' היכא דהדר.

(3) להבנת הרברים עיין בספרו אוהל דוד (ווין תקפ"ה) ליכמות דף כ"ט תור"ה ב"ש

וכו'.

מכתב מהגאון מוה"ר משה חאגיז זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה.

ארמון הרוממות, היכל היכולת, רביר השלמות, בירת הצדק והכשרון, שירת השווי והיתרון, ביתן המישור, אולם המשפט, החכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל כמהר"ר אליעזר הכהן נר"ו⁽²⁾ ולשרדי לי' ולרציית למילוי הנצבים עליו, שלמא ממתיבתא דרקיעא בכל יומא חיים עד העולם אנס"ו.

כתב מעלתו מה' ניסן קבלתי ע"י אהובינו הנעלה נר"ו תשובת כתבי מו"ב טבת ובה מודיע לי מהנעת האלוף ה"ר יוחנן נר"ו אשר הוא עצמו כתב אלי מחסדיו הנאמנים אשר הי' לו מעיר לעזור כחברת אחינו החכם השלם רב יוסף אירגאס נר"ו⁽³⁾, אשר לזאת אקוד ואשתחווה לאדוני ואמינא יישר ויישר הטיבה ד' לטובים ולישרים בלבותם והדי אני כאלו התקבלתי, יען העני הזה לקח בסבתינו על לא חמס בכפיו כי עיני אדוני המה ראו דמי הכנים איש תמים כזה בתגר שהיינו דנין עליו, רק זו היא דרך לכל להתגרות עם מי שאין היכולת בידו מבלי ידועה לפני' ולאחרי', דה' יריב דיבו, שלדעתי דרך הלציי אפשר שלזה רמז הכתוב ודל לא תהדר בריבו, דקרא קשיא מהיכא תיתי הידור לדל עד שבא הציווי עליו שלא להדר, בשלמא לעשיר הוה ניחא אלא שהתכלית סובב על הידור כיוצא בזה למחשבי' בכלל גברי כדי להלקותו ולהנקם ממנו במקומו של עשיר שאין יכולת בידו כי תושע לו ימינו להנקם מאויביו הקמים, והוא ע"ד שאמרו נתון נתן לו ולא ירע לבבך וגו'.

ועל דברת שאר הכתב אענה חלקי גם אני כי לא גפלאה היא ולא רחוקה ולא זו בלבד עשו לכן עמרם וזה דרכם כסל למו לבוא בעלילה על דרך שאמרתי אשר

(1) נולד בירושלים בשנת תל"ב לאביו הג"ד יעקב חאגיז. בהיותו כבן שתים נתייחס מאביו ונתגדל על ברכי זקנו הג"ר משה גאלאנטי. בשנת תמ"ט יצא מירושלים ונתיישב באיטליא ואח"כ בהולאנר ושאר ארצות. הי' מראשי הלוחמים יחד עם החכם צבי נגר כת ש"צ ימ"ש, וגם עסק הרבה לתקן דבר ה"הקדשה" שהיינו תרומות בני חו"ל לתושבי אה"ק. בשנת תצ"ח חזר לא"י ונתיישב בצפת והאריך ימים שם. נדפס ממנו ס' לקט הקמח, שו"ת שתי הלחם, משנת חכמים, אלה המצות, שפת אמת ועוד הרבה קונטרסים. נפטר בצפת וזמן פטירתו אינו ברור.

מכתב זה בעצם כתי"ק הניע אלינו מאת ידידנו היקר הנגיד והנדיב לב ר' יהודה ברוך הכהן פרענקיל נ"י מעיר וויען יע"א. ישא ברכה מאת ד'.

(2) הוא רב הכולל דק"ק ליורנו.

(3) נולד בשנת תמ"ה לפ"ק לאביו מוה"ר עמנואל אירגאס זצ"ל. הי' תלמיד הג"ר שמואל רי פאס אבד"ק ליורנו, וחכמת הקבלה למד אצל הגאון המקובל מוה"ר בנימין הכהן מריגיוו זצ"ל. נדפס ממנו שו"ת דברי יוסף, וס' שומר אמונים על חכמת הקבלה, ומנחת יוסף, ועוד ספרים נגד כת ש"צ ימ"ש. — נפטר ביום ג' סיון שנת ת"ץ לפ"ק.

יִמְרוֹךְ לַמְזִמָּה וּבִרְאוּתָם כִּי אֵין לֹאֵל יְדֵי וְשֵׁהֶם אַחְזוּ בְּכָל הַטְּלִית וְאִמְרוּ כֹלָה שְׁלֵהֶם
 הִיא זֶה ש"ו שְׁנָה שֶׁעָקְמוּ עָלַי אֶת הַדֶּרֶךְ עַל הָאוֹפֵן הַזֶּה כְּדֵי שֶׁאֲנִיעֵנָּה לָהֶם רֹאשִׁי
 וְמָה אֶעֱנֶה וְמָה אֹמַר הוֹאִיל וְרֹאֶה אֲנִי כִּי מֵאֵת ה' הִיטָה הַנִּסְכָּה כִּי הִבִּיֵּאֵנִי עַד
 הַלּוּם לִלְחֹם אֶת מִלְחַמְתּוֹ עִם אִישׁ הַרְמִים וְאִישׁ הַבְּלִיעַל הוּא הַזֶּה שְׁמָא שְׁנַתְעוֹדְרוּ
 כִּנְחָשׁ הַקְּדִמוֹנִי לַהֲרִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל אֲמוֹנַת אֲבוֹתֵינוּ, וְשִׁמוּעוֹת יִבְהַלּוּנִי שִׁכְתּוֹ
 לִי מֵאַמְשִׁמְרֵם הָאֵתוֹ"ן נֹעַר וְעֵדִיִּן בְּמִרְדּוֹ הוּא עֹמֵד וְלֹמֵד וְלֹמֵד עִם תַּלְמִידָיו
 בְּסִפְרֵי הַחִיצוֹנִים אֵלּוּ שֶׁאֲנִי דִנִּין עֲלֵיהֶם, וּבִכְאֵן הִדְּאוּ לִי כֹתֵב מִק"ק וִינִיצִיָּאָה
 שִׁכְתּוֹב בָּה שָׂרָב אַחֵר מֵאוֹתָהּ קֹהֵלָה נִתְרַעַם עִמּוֹ עַל הַדְּבָר הָרַע שֶׁעָשָׂה, וְהַחֲצוֹף
 עַפ"י דִּרְכּוֹ הִשִּׁיב לוֹ דְּלֹא הִ' וְלֹא נִבְרָא וְשֶׁהוּא וְחִבְרָיו אִסְרוּ וּגְנְזוּ הַסִּפְרִים שֶׁל
 הַנְּחָשׁ וְגִרְשׁוֹהוּ מֵעַל פְּנֵיהֶם, שֶׁדְּבָרִים כֵּאלּוֹ אֵינִי תִּמָּה עֲלֵיהֶם כִּי מֵאַחֵר שִׁיִּצְאוּ
 מִכֻּלֵּל יִשְׂרָאֵל אֲבָרוּ מִדְּרוֹתֵיהֶם הַטּוֹבוֹת וְגַם כּוֹשׁ לֹא יִכּוֹשׁוּ כְּשִׁיתִפְסוּ בְּמִזְמוֹת זֶה
 חֲשָׁבוּ וְעָשׂוּ, אֲךָ אֲמַנְסֵם צָר לִי מְאֹד וְלִכִּי בֵּל עָמִי כִּי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל הִתְחִילוּ בְּמִצְוָה
 וְעֵדִיִּין לֹא גִמְרוּ אוֹתָהּ, וְקָרֹב אֲנִי לֹמֵד דְּלֹא עָשׂוּ וְלֹא כִלּוּם מִכָּה טַעֲנַת הַהִידּוּר
 הַנִּזְכָּר בַּתְּחִלַּת כֹּתֵב זֶה, דִּהְנֵה עַפ"י הָאֵמֶת לֹא הָעֵכֶבֶד חִיוֹן יִמְש"ו גִּבַּב אֶת לֵב
 יִשְׂרָאֵל אֲלֵא אַחֲרָא גִבַּב הוּא הָאֵתוֹ"ן שֶׁהַחֲזִיק בִּידּוֹ, וְהַשּׁוֹמֵעַ וְהַרּוֹאֶה אֹמֵר וְכִי
 מִשּׁוֹא פָּנִים יֵשׁ בְּדִבְרֵי, אֲלֵא וְדֹאֵי שֶׁאֵין כָּאֵן אִיסוּר וְאֵין כָּאֵן בֵּית מִיחּוּשׁ, וְהַטּוֹב
 שֶׁבָּהֶם אִמּוֹר יֹאמַר דְּבִמְחִלּוֹקַת תְּלוֹי הַדְּבָר, אוֹי לָנוּ שֶׁכֵּן עֲלָתָה בִּימִינוּ, אֲנִי עֲשִׂיתִי
 וְאֶעֱשֶׂה אֶת שְׁלִי בַּעֲזֵר הָעוֹזֵר הָאֵמֶתִי וְהוֹאִיל וְנִכְנַסְתִּי בַּתֵּגֶר זֶה וְה' הוֹדִיעֵנִי וְפָה
 שְׁלַחְנִי לַמַּחֲי' לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וְדֹאֵי לֹא כֹנֶה מִחֲשַׁבְתּוֹ לַהֲמִיתִנִּי אֲבָל לַהֲחִיּוֹתִם אִף
 לֹא לַהֲשִׁפִּיל כְּבוֹדִי כִּי אִם לַהֲרַבּוֹת בִּיקְרָם, וְאִם נִשְׁאֲתִנִּי רוּחַ אֱלֹקִים וְיִשְׁלַכְנִי בִּאֲחַת
 הַגְּאֻיּוֹת עוֹד יַעֲמִרְנִי רִצּוֹן אַחֵר שְׁלוּחִי וְכִחִי אֲזִי כִחִי עֲתָה לָשׁוּב לַמַּלְכוּת אֹלְנֵר"ה)
 וְהִיטִיתִי קָרֹב רֹאֶה בְּנִגְעִים וְאַטְמָא אֶת הַטְּמָא וְאַטְמָה אֶת הַטְּהוֹר כְּפִי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג
 יְדִי, וְה' אֱלֹקִים יַעֲזוּר לִי, דִּין גִּרְמָא כִּי לֹא אוֹכַל כַּעַת לִבְרֵר דְּבָרֵי עִם אֲדוֹנִי בַּעֲסָק
 נָתַן הִידּוּעַ, וְאַפְשֵׁר שֶׁלֹּא אוֹכַל לַמַּלְאוֹת רִצּוֹנוֹ בְּטוֹפֶס הַכֹּתֵב הַנִּדְרָשׁ מֵאֵת מַעֲלָתוֹ
 רַק עַל הֵן צִדְקִי שֶׁהוּא צִדֵּק יֵאֱמִין אֵלַי שֶׁכֵּן כֹּתֵב בְּה' נֹבִימֵר"י שֶׁמַּעֲלַת אֲדוֹנִי
 וְהַנִּבְרִי הַמִּשְׁכִּיל הַר"ר רַפָּאֵל דִּי מִשָּׁה פֶּאֶרֹו א"ל שֶׁדָּאוּ כֹתֵב בִּיד הַכֶּהֱן הַמּוֹרֶשֶׁה
 שֶׁבָּהֶם כֹּתוֹב שֶׁלֹּא לִבְדֵּי אֲנִי הִיטִיתִי מִכְּבָּל כָּל הַפְּרוֹטִי"שִׁטו"ם שֶׁעֲשִׂיתִי לוֹ אֲלֵא
 שֶׁהִיטִיתִי מִקִּיִּים וּמֵאֲשֶׁר שֶׁבַּעֲלֵי הַמִּקְדִּישׁ הוּא אֲדוֹן לַעֲצָמוֹ, וְכִי שֶׁאֵל מִמַּעֲלַתְכֶם
 לְרֹאוֹת הַכְּתָבִים עָנּוּ אוֹתוֹ שֶׁכֵּבֶר לָקַחֵם לֹו הַכֶּהֱן וְכֵאלֶּה רְבוֹת בַּתּוֹךְ אוֹתוֹ כֹּתֵב
 הַכְּתוֹב פָּנִים וְאַחֲרֵי שְׁלֹפֵי הָאֲרִיכוֹת שֶׁזֹּכֵר אֲנִי בָּא בְּתוֹכּוֹ וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם יִהְיֶה
 בְּאַפְשָׁרוֹת לְהוֹצִיא כָּל הַהֶעֱתֵק כִּי קֶשֶׁה עָלַי לְהוֹצִיאוֹ ע"י עֲצָמִי, רַק כְּדֵי לַמַּלְאוֹת
 רִצּוֹן אֲדוֹנִי אֶעֱשֶׂה כָּל מָה שֶׁיִּכְוֹלְתִּי, אִם לֹא בְּכוֹלּוֹ, בְּמִקְצָתוֹ.

וְאַלִּיךְ אֲדוֹנִי נִשְׁאֲתִי אֶת עֵינִי כִּי יִדְעָתִי יִכּוֹל תּוֹכַל לְהַטִּיב עִמָּדִי בְּדִבְדֵי הָעֲמִדָּה
 הַהִקְדָּשׁ שֶׁהוּא הַתְּכִלִּית הַנִּדְרָשׁ אֲצִלִּי, וְאִם בְּאַפְשֵׁר לְהַעֲמִידִנִי עַל כְּנִי שֶׁתִּנּוּחַ
 דַּעְתִּי וְאוֹכַל לְעִבּוֹד אֶת ה' כְּאֲשֶׁר עַל לִבִּי בְּסִיכַת גְּלוּתִי, זֶה יוֹתֵר מֵעֲשִׂיִּים שְׁנָה

ארבעה מכתבים מהגה"ק מוה"ר יחזקאל שרגא הלכרשטאם זצ"ל אבד"ק שינאווא¹

ב"ה. ד' לס' לתת עליכם היום ברכה תרנ"ג לפ"ק.

שו"ר לידירי ה"ה הר' המופלג החסיד וי"א כש"ק כש"ת מו"ה
יעקב שלמה נ"י².

הגיעני בקשתו ובקשת חמותו הרבנית הצ' תחי³ בצירוף הפ"ג סך שלשה
רעו"ו, ואני תפלה בערכם וזכות אבותיכם הק' יעמוד לכם ויושפע עליכם שפעת
חיים ובריאות ופרנסה טובה ותחיו חיי נחת מעתה ועד עולם, והי' שלו' כנפשיכם,
ומגודל הנחוצה להכנת קריאת המגילה אפסוק ואומר שלו' וכ"ט.
הק' יחזקאל שרגא הלכרשטאם

* * *

ב"ה.

מוכ"ז ש"ב ה' הרבני המופלג מו"ה ברוך דוד קליין נ"י מסטראפקוב, שרשו
נובע מגזע היחוס נין ונכר לא"ז הח"צ ז"ל וממשפחת א"ז הרבנית מליפניק
ז"ל⁴, והוא וזוגתו עוזבו ארצם ומולדתם ואוו למושב להם באה"ק, והנני בזה
להכירו לפני אנ"ש כי ראוי הוא לקרבו ולכבדו בכל מקום בואו כי הוא בר אוריין
וכר אבהן וירא א'.

באתי עה"ח עש"ק שמנה וארבעים למב"י תרנ"ז לפ"ק.

הק' יחזקאל שרגא הלכרשטאם

* * *

1) המכתב הראשון הגיע לידנו מעזבון הרה"צ מוה"ר יואל מאסקאוויטש ז"ל
משאץ-מאנטדעאל בהשתדלות ב"א ירדנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר משה הלכרשטאם
שליט"א רומ"ץ וראש ישיבת דברי חיים בירושלים עיה"ק. — המכתב השני הגיע לידנו
מאת ירדנו הרבני החסיד הנכבד והמפואר מו"ה אלעזר ליפא גארטענהויז נ"י. —
המכתב השלישי הגיע לידנו מאת ירדנו הרבני החסיד הנגיד המרומם מו"ה אשר ישע"י
שארף נ"י. — המכתב הרביעי הגיע לידנו מאת ירדנו האחים חקרים הנגידים החסידים
והנכבדים מו"ה שלום ומו"ה חיים וויינרייך נ"י. — הוד והדר פעלם וצדקתם עומדת
לער.

2) הוא הגה"צ מוה"ר יעקב שלמה שמערלער אבד"ק וואסלוי ואח"כ נתיישב
בגורא-האמאר, ובסוף ימיו נתיישב בצפת.

3) היא הרבנית הצדיקת המפורסמת חנה בתו של הרה"ק מוה"ר מאיר
מפרעמישלאן זצ"ל ואשתו של הרה"ק מו"ה יואל משאץ זצ"ל.

4) היא אשתו של הגאון בעל ברוך מעם זצ"ל, בתו של הנגיד הנכבד המפורסם
מוה"ר יהודה פרנס ראש הקהל בעיר ווישניצא.

ב"ה. יום ד' בא ר"ח שבט תרנ"ג לפ"ק.

רב שלו' וברכה לכבוד ידידי שאר בני ה"ה הרב החסיד וי"א בש"ק
שלשלת היוחסין המפורסים בש"ת מו"ה ירוחם נ"י טייטלבוים).

הנה לאשר כי ידידנו הרב החריף מו"ה מנחם מענדל ראבין נ"י⁶ חושב
דרכו לנסוע לביתו נאווה קודש בקרב הימים, לזאת מצאתי א"ע להודיעו למען
האמת והשלו', כי ראוי ונכון הוא שלא יהא שליח מצוה ניוזק ח"ו, ולא יהי' כפוי
טובה, יען ידעתי עבודתו תמה אשר עבר עבודתו באמונה ובשלימות והכל ע"פ
הסכמתי וידעתי בצירוף יראים ושלמים, והוא ציר נאמן לשולחיו, ותיקן תקנות
הגונות וישרות למען לא יהרס היסוד, ולולא ה' פה מי יודע מה ה', ע"כ יראה
להודיע זאת לאנשי כוללנו, למען ידעו ויסירו מעליו כל מוציאי דיבה ומפיהי כזב,
רק ארבא יכבדוהו וייקרוהו כראוי לגביר דכוותי, וה' שלו'.
רברי ידירו מחו' המצפה לשמוע ולהשמיע ב"ט וישועות,
הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם

* * *

ב"ה. יום ו' עש"ק תשא תרנ"ה לפ"ק.

בהיותי אצל חתני הרב דק' קאלווער⁷ יצ"ו בא לפני התנצלות מאיש אשר
נכמרו רחמי מאוד וראיתי גודל הלחץ אשר מצאהו והוא ממשפחתינו, הצעתי
הרבר לפני אנשי שלומי נדבה רוחם של מוכ"ו הרבני הנגיד מ' יוסף צבי וויינרייך
נ"י והאברך המופלג מ' יוסף קארגיר נ"י להטריח בדבר מצוה זו וליסע בהסביבות
לקבץ סך עצום מנדיבי עם אחב"י, לזאת נא מאנשי שלומינו לתמוך הני גברי
יקרי שלוחי מצוה בידים פתוחות ובפנים יפות וזכות המצוה יגן על כל העושין
והמעשין להצילם מכל רע ולהשפיע עליהם ועלינו ברכת שלום.
בעה"ח יום עש"ק לסדר ונתנו איש כופר נפשו לפ"ק.
הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם החוב"ק שינאווא יצ"ו

(5) ראה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ז' עמוד מ"ד.

(6) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ה' קונט' ב' עמוד ו"ט.

(7) הוא הנה"צ מוה"ר נפתלי רובין אבר"ק קאלווערע ואח"כ אבר"ק ווישניצא,

בדין נדר שעבר הזמן

מהגה"צ מוה"ר שלום דוד אונגער זצ"ל אבד"ק זאבנא⁽¹⁾

ב"ה.

כבוד האברך החריף ובקי בחדר"ת ידידו רב לו בפלפול ובסברא
כש"ת מו"ה מנחם יצחק נ"י יכונה קירשבערג נ"י.

בדבר שאלתו, בא' שנדר בעת חליו כשיעזור לו השי"ת ויתרפא ממחלתו
למור כל ס' משניות באותה השנה, ומחמת דוחק פרנסתו וחלישת גופו לא הי'
ביכולתו לקיים ללמוד כל ס' משניות באותה השנה, וכבר כלתה השנה כולה, וכעת
שואל מה לעשות אם לישאל על נדרו (כדי שלא יתענש בעון נדרים ח"ו) בדין
חכם שעוקר הנדר מעיקרו וכאילו לא נדר כלל, או לא מהני התרה עוד כיון דכבר
חלף עבר השנה כולה, עכת"ד שאלתו.

תשובה. — הנה מ"ש כ"ת כיון דכבר חלף עבר השנה הוי כמו באכלה כולה
ראין נשאלין עלי' כמבואר בש"ס שבועות כ"ז: — תמהני, הלא זה דברי רבא
שם, אבל אממר אמר שם אפי' אכלה כולה נשאלין עלי', וכן פסק הרמב"ם ז"ל
בספ"ו מהל' שבועות בזה"ל, מי שנשבע שבועת ביטוי להבא ושקר בשבועתו
כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה קודם שיביא קרבנו אם הי'
שוגג או קורם שילקה אם הי' מזיד, נחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן
הקרבן או מן המלקות עיי"ש, וכן נפסק הדין בשו"ע יו"ד סי' רל"ח סעיף כ'
נשבע על כזר זה שלא יאכלנה ואכלה ואפי' כלו נפטור משבועתו עיי"ש. ואמנם
אפשר כונת כ"מ על דברי הרגול מרבבה שם שכ' שזה דוקא בשוגג או במזיד
בהתראה אבל במזיד בלי התראה ל"מ שאלה עיי"ש, וא"כ ה"נ כיון דל"ה שוגג
וגם בלי התראה לכך ל"מ שאלה כלל. ואמנם מסתימת השו"ע לא משמע כן דהרי
בזה"ז ליכא התראה ומלקות כלל.

ובאמת בעיקר דברי הרמב"ם הנ"ל כבר איכא פלוגתא בין הקדמונים ז"ל
בזה, דדעת הרא"ש ז"ל בפ"ג דשבועות דאפי' לא התרו בו למלקות מ"מ כיון
דאיכא עונש מלקות שפיר ישנו בשאלה אפי' באכלה כולה עיי"ש, ולעומת זה כ'

(1) נולד בעיר זאבנא בשנת תר"כ לאביו הנה"צ מוה"ר יעקב יצחק אונגער אבד"ק
זאבנא זצ"ל ולאמו בתו של הנה"ק בעל אמרי נועם מרזיקוב זצ"ל. הי' חתנו של הרה"ק
מוה"ר משה מראזוואראוו זצ"ל. ראשית נשיאותו הי' כאב"ר בק' ראקוב ובשנת תרנ"ב
מילא מקום אביו כאבד"ק זאבנא. נרפס ממנו ספר שו"ת יד שלום, ואיזה תשובות נרפסו
ממנו בספר שו"ת אמרי נועם לוקנו זצ"ל. נפטר בעיר ווינא ביום ב' רר"ח אלול שנת
תרפ"ג לפ"ק ומנ"כ בעיר זאבנא.

תשובה זו הועתקה מכתי"ק המונח אצל ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד
זינגער שליט"א רב רקחל אנשי ספרד בבאראדפארק. ישא ברכה מאת ר'.

הראב"ד בס' תמים דעים דבמוזר בלי התראה ל"מ שאלה היכא ראכלה כולה. ועיי' שעה"מ הל' שבועות שם שמביא הני תרי דעות הקדמונים הנ"ל והוא הוסיף לאמור דגם מדברי תוס' גיטין ל"ה: משמע ג"כ דס"ל כר' הראב"ד הנ"ל דבמוזר בלי התראה באכלה כולה אין נשאלין עלי', דהרי התוס' תמהו שם ראמאי לא נדירה על ככר ותאכל הככר לפנינו, וכאם נאמר דגם במוזר בלי התראה ג"כ מהני שאלה א"כ מאי מועיל מה שתאכל הככר בפנינו הלא סוף סוף תוכל אח"כ לילך אצל חכם ויעקור הנדר למפרע וא"כ לא עשתה שום איסור כלל, ובע"כ משום דבמוזר בלי התראה באכלה כולה אין נשאלין, וא"כ כיון דבע"כ א"א להתרותה כיון דלא ידענו אם לקחה הכתובה כחנם, ע"כ שפיר דאם תאכל הככר לפנינו שוב ל"מ התרת חכם כלל כיון דכבר אכלה כל הככר. ואמנם העלה שם השעה"מ די"ל דאף א"נ כדברי הרא"ש הנ"ל מ"מ התם שאני כיון דבאמת ל"ה בזה רק חרטה דהשתא ולא חרטה דמעיקרא כיון דעי"כ גבתה הכתובה ורק דסני בזה גם חרטה דהשתא כיון דרק נדרי קנס הוא ובנדרי קנסות סני אף חרטה דהשתא וכמ"ש הרשב"א בתשו' המיוחסת להרמב"ן, וא"כ כיון דרק חרטה דהשתא הוא ע"כ שפיר לא נעקר הנדר למפרע כלל כיון דאף דחכם עוקר הנדר למפרע, זו דוקא בחרטה דמעיקרא אבל בחרטה דהשתא הוי כמו הפרה דבעל ולא נעקר הנדר למפרע כלל, וא"כ שפיר כתבו התוס' דבאם תאכל הככר לפנינו שוב ל"מ אף התרת חכם כלל כיון דלא הוי רק חרטה דהשתא.

ואולם בחי' הרי"ם למס' גיטין העיר ע"ז דבאמת לכאו' איך מהני במאי שמדירין אותה הלא כיון דחשודה אממונא שנבתה ה"ה חשודה גם לעבוד על איסור שבועה ונדר, ובעכצ"ל דשאני ממונא משבועה ונדר כיון די"ל דספק מלוה ישינה יש לה וממון איתא בחזרה, לכך שפיר קמורה לה התירא דבאם אח"כ תתברר לה שבחנם גבתה כתובתה תוכל להחזיר, משא"כ באיסור הנדר מה שעברה אין עוד התרה לזה, וכמו דאמרינן בפ"ק דב"מ לענין שבועה מטעם זה דשמוא ספק מלוה ישינה יש לו עיי"ש. ואמנם אם נימא דבאמת ע"י חרטה דמעיקרא מהני אף בשתאכל הככר בפנינו להתיר לה נדרה, א"כ שוב הדר י"ל דכשם דחשודה אממונא חשודה נמי לעבוד על נדרה, ולא שייך לומר דשאני ממונא דאיתא בחזרה, הלא גם הכא באם תחזור הכתובה א"כ שוב הדר יהי' חרטה דמעיקרא ושוב יהי' מועיל התרת חכם על למפרע וא"כ שוב הדר י"ל דכשם שחשודה אממונא חשודה על העברת הנדר בכה"ג.

ואמנם לפע"ד לק"מ קו' הרי"ם הנ"ל, כיון דמבואר בדמב"ס ז"ל פ"ב מהל' נדרים הל' י"ח דבנדרה והפר לה הבעל או האב והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בודון אף שפטורה אעפ"י שנתכוונה לאיסור הואיל ונעשה היתר פטורה וע"ז נאמר וד' יסלח לה ואעפ"י מכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור עיי"ש, א"כ הכ"נ פשיטא דאם תחזיר הממון להיתומים ואיגלאי מילתא למפרע דעברה על נדרה בודון [כיון דאמדינן לה דבאם ס' בדעתה לא תנבה הממון עוד כיון דמספק אין מוציאין ממון מידי היתומים] ואף שהתיר

לה החכם מ"מ פשיטא דתלקה מכות מדרות כיון שנתכוונה לאיסור עכ"פ וכמו בהפרה בלי ידיעתה דמלקין אותה מכות מדרות כדברי הרמב"ם הנ"ל א"כ הכ"נ בזה דתלקה מכות מדרות [כיון רעל מכות מדרות לא בעי התראה כלל, ועיין בפרמ"ג בפתיחתו לאו"ח שם עיי"ש] וא"כ שוב שפיר לא שייך לומר דמורה לה התירא דתוכל אח"כ להחזיר הממון להיתומים ואח"כ תתיר את נדרה על למפרע ולא יגיע לה שום עונש, דהא שפיר תתענש במכת מדרות עכ"פ, וממילא לא תסמוך על זה, והבן.

ובעיקר קו' התוס' הנ"ל דידירה על ככר ותאכל לפנינו, הנלפענ"ד דבר נכון בזה, והוא עפי"מ ש' החת"ס בחידושי לניטין להעיר למאי דקיימ"ל יש פדיון לקונמות ולדעת רש"י ר"פ האשה רבה אפי' באומר דבר זה עלי יש לו פדיון וקיימ"ל נמי הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ מחולל א"כ מאי הועילו חכמים בתקנתם שהרי מאותו המין שנדרה תפרה סך עצום בפרוטה א' עיי"ש. ואמנם לדירי לק"מ דהרי כבר מבואר בתוס' מנחות ע"א ר"ה ומתירין, דהא דהקדש שוה מנה בשו"פ מחולל זה רוקא להבעלים משא"כ אחרים לא יוכלו לפרותו כ"א בשווי עיי"ש, והסביר הטורי אבן במגילה הטעם, דבשלמא הבעלים כיון דיכולין לישאל על הקדושין ויפקעו דהקדש לגמרי לכך שפיר יוכלו גם ע"י פדיון לפרות גם שוה מנה בפרוטה א', משא"כ אחרים ראין בידם להפקיעו דהקדש כלל שפיר צריכין לפרות רק בשוין ולא בפחות משווי עיי"ש באבני שוהם שם. וא"כ כיון דהכא בע"כ מיירי כגונא דליתא בשאלה וכמבואר בסוגיא להריא, ראל"כ מה מהני לה נדרה כלל כיון דתוכל לישאל עלה אצל חכם או ע"י הפרה דבעל, ובע"כ מיירי כגונא דליתא בשאלה ובהפרה וכמבואר בסוגיא שם, וא"כ שפיר שוב הדר ל"מ גם הפדיון כלל רק בשווי רוקא ולא בפחות משווי, כיון דכל טעמא דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל לגבי הבעלים הוא רק מכא דאיכא זכות להבעלים ע"י שאלה וכדברי הטורי אבן הנ"ל, וא"כ הכא דליתא בשאלה שוב בעי רק שווי ולא בפחות משווי וכדין האחרים ולא הבעלים עצמן שבעינן רוקא בשווי וכד' התוס' הנ"ל.

וא"כ לפי"ז סרה מהר קו' התוס' הנ"ל דנדרה על הככר ותאכל לפנינו, ובע"כ דהקו' סובבת לפי הה"א דגוף הנדר ישנו בשאלה ובהפרה ורק דבגונא זו דתאכל הככר לפנינו שוב ליתא בשאלה אח"כ, אבל בטרם שאכלה הככר שפיר גוף הנדר ישנו בשאלה ובהפרה וא"כ כיון שטרם שאכלה הככר ישנו בשאלה א"כ שפיר הכרירה בידה דקודם בואה לבי"ד תפרה כל דבר שירצו היתומים לנדר עלי' יהי' פדיון תיכף ומיד על הפרוטה שבירה וכהא דבבא קמא ס"ח הצנועין מניחין את המעות ואומרינן כל הנלקט מזה יהי' מחולל עיי"ש, והכ"נ תאמר כל מה שתרור עלי' בבי"ד יהי' פדיון על פרוטה זו, וא"כ ממילא בעת האכילה כבר הוא מחולל, וא"כ לא הועילו בזה כלל וכדברי החת"ס הנ"ל והבן. ואך התוס' לשיטתו' שפיר תמהו כיון דהם לא סבירא להו כד' רש"י בהא דהאשה רבה שם עיי"ש.

והנה הלום ראיתי באורים ותומים סי' ע"ג שהעלה בישוב קו' המהרש"א גיטין ל"ג במש"ש כהא דאל תשתה ואל תשתה דמחייב ב' דהא הוי התר"ס דהא יכול למיתשל עלה, ותמה המהרש"א דל"ל מב' פעמים אל תשתה הלא גם בפעם א' אל תשתה ג"כ קשה, והעלה האו"ת שם משום דל"ל כמ"ד דאכלה כולה אין נשאלין עלי' וא"כ בסוף הל' יום רנזירות שוב הוי כאכלה כולה ושוב לא מצי למיתשל עלה ורק משום דבכ' פעמים קמירי א"כ כשתיית הראשון הי' בידו למיתשל כיון דבע"כ מיירי ביש שהות עוד לשתות השני, ולכך שפיר ק' להו מהא דאל תשתה ואל תשתה ב' פעמים עכ"ד. — ויש לעורר ע"ז כיון דקיי"ל דבין השמשות הוי ספק יום וספק לילה א"כ אף אם מיירי בסוף הל' יום של נזירות מ"מ בע"כ מיירי קודם בין השמשות דבבין השמשות בלא"ה א"א להתרותו כיון דהוי ספק דשמא לילה הוא וכבר חלף עבר זמן הל' יום של נזירות וא"כ כיון דמיירי קודם בין השמשות א"כ שוב הדר גם בפעם הראשון הוי התר"ס דרילמא אתשיל עלה בבין השמשות וא"כ שמא עדיין יממא הוא ושפיר מהני השאלה כיון דעדיין לא כלו ימי הנזירות א"כ ל"ה כאכלה כולה כלל.

אך י"ל דכשם דאמרין התם לדבא דרוקא בנשתייר כזית אז מצי למיתשל עלה אבל בפחות מכוית אין למיתשל עלה ועיי' תוס' שבועות כ"ז שם, א"כ אף דחצי שיעור אסור מה"ת אעפ"כ לא חשוב זאת ככלל נשתייר וע"כ דבעי גם לרבא שיורר במלקות או בחטאת, וכשם לאמימר דס"ל באכלה כולה נשאלין עלה (מכח מכות או חטאת כגון שהי' שוגג אז נשאלין עלה) אבל כמזיר בלא התראה לא מצי למיתשל עלה וכו' הראב"ד הנ"ל, ככה נמי לדבא דס"ל דל"א באכלה כולה מה דאיכא שיורר לענין מלקות או חטאת ודק דבעי שיהי' שיורר לענין גוף השבועה, מ"מ עכ"פ צריך ג"כ שיהי' שיורר בזה לענין מלקות וחטאת, אבל באם נשתייר פחות משיעור דליכא חיובא עלה משום מלקות וחטאת וודאי לא מהני שאלה, וא"כ הכ"נ אף דבין השמשות איכא איסורא משום ספיא, מ"מ זאת לא חשוב שיורר כיון דאין לוקין באכילת בין השמשות ואין מביאין חטאת, ע"ז שפיר ל"ה שיורר כלל כיון דזה כש"כ מח"ש שאסור מה"ת בוודאי וזה אסור רק מספיא, לכך שפיר לדבא באם שותה בסוף הל' יום סמוך לבין השמשות שוב ליתא בשאלה ונכונים דברי האו"ת הנ"ל. הן אמת שכתשו' אבני מלואים כ' כהא דח"ש מעמא אחרינא עיי"ש, אבל בפשטות נראה כמ"ש.

[וכן מצאתי לא' מהאחרונים בספרו שכ' כן, והוא הוסיף עוד לדבר דרוקא לדבא ל"ה שיורר בח"ש אבל לאמימר דס"ל רכל דהוי שיורר מצי למיתשל עלה הה"ד בנשתייר ח"ש נשאלין עלה, ובאם היו הרברים האלה אמיתיים הי' מקום לומר במ"ש האו"ת הנ"ל דוקא אליבא דרבא דס"ל באכלה כולה אין נשאלין עלה הלא לכא' גם לאמימר י"ל כן כיון דקו' התוס' תישוב דלא יוכל להלקות משום דהוי התר"ס, א"כ שפיר באוכל בסוף הל' יום שוב הוי כאכלה כולה ולא יוכל למיתשל עלה גם לאמימר כיון דזה הוי כמו מזיר בלי התראה כיון דאין לוקין משום התר"ס, ושוב שפיר לוקין, והדבר חוזר חלילה, רא"נ דל"ה התר"ס שוב

הוי התראת ספק, ובאם הוי התר"ס שוב ל"ה התר"ס, ואך להאמור, לאמימר שפיר ל"מ התראה אף בסוף הל' יום כיון דאיכא עוד מקום למיתשל בביה"ש, כיון דלאמימר שפיר מהני שוירא אף בדאין לוקין, אך כ"ז לפלפולא בעלמא, ודברי הספר הנ"ל במש"כ לאמימר דמהני אף ח"ש, אינו מבואר כלל, והוא אך סברא כריסיות].

ואמנם בנ"ד לא הכנתי מדבריו כלל באיזה אופן מיירי הכא, אם הי' נדרו בלשון שבועה או לא, וגם בהא שלא למד כל ס' משניות כפי נדרו אם הי' זאת בדרך אונס או בדרך פשיעה, וממנ"פ אם הי' אונס בזה הלא אונס רחמנא פטרי, ובאם הי' בפשיעה הלא גם פושע חייב חטאת כמבואר בש"ס שבועות י"ז וי"ח שם עיי"ש, א"כ א"נ דאיכא בזה חיובא דחטאת א"כ שפיר מהני שאלה כיון דאף להסוברים דבמזיד בלי התראה לא מהני שאלה באכלה כולה אבל בשוגג כיון דאיכא חטאת אף שבה"ז א"א להביא חטאת מ"מ חיובא רמי עליהו להביא חטאת לכשיבנה הביהמ"ק בכ"א, א"כ שפיר מהני שאלה לכ"ע גם בנ"ד, כיון דא"נ דשבועה הוא הלא בשוגג חייב חטאת כדון שבועת ביטוי וא"כ שפיר יוכל לישאל על הנדר בנ"ד, וכן משמע גם מדברי הרג"מ הנ"ל, דדוקא מזיד בלי התראה לא מצי למיתשל אבל בשוגג בשבועה שפיר יוכל למיתשל עליה.

ואמנם יש לדון בנ"ד אם הוי בזה דין שבועה כלל, ועיין ר"ן נדרים ח' בהא דא"ר גידל א"ר האומר אשכים ואשנה פרק זה או מסכת זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל, וכ' הר"ן שם דאמר בהריא בשבועה אשנה פרק זה שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשי' ליתא לעולם באעשה אלא ודאי שבועה קאמדת עיי"ש, ובתוס' שם כ' לכאז' משמע כשאומר בלשון זה ולא הזכיר שבועה וקמ"ל ריש יד לשבועה, ועיין עוד בריטב"א שעל הרי"ף שם שכ' ג"כ בשם י"א שהוא משום יד לשבועה עיי"ש, אך בסוף דבריו קאמר שם שהוא משום נדר ולא נדרי איסור אלא נדרי הקדש שמקבל עליו מצווה לעשות עיי"ש, ועיי' עוד רא"ש שם בד"ה נדר גדול שכ' לאו היינו נדר ממש אלא דחשבינן לי' כאילו נדר צדקה דאמרינן פ"ק דר"ה בפ"ק זו צדקה, ועיין בס' ידות נדרים שמביא ד' המדוי"ט שכ' רמי שנדר לילך לא"י אם אומר אני נודר לעשות קרוב אני שאפי' שאלת חכם אינו צריך, אלא שנוהגין העולם לנדר בדבר של מצוה ותלוי במאי שאמרו בפ"ק זו צדקה עיי"ש. מכל הנ"ל נלמד לנ"ד דבוודאי יוכל למיתשל עלה, ואין לומר דהרי הוי כדון נודר בעת צרה כמבואר ברמ"א רכ"ח סעיף מ"ה דאין מתירין נדרו כ"א לצ"מ עיי"ש, הא הכא כבר חלף עבר הזמן ורק אנו רנין להתיר לו את העונש כמה שכבר חלף עבר, א"כ פשיטא דמהני התרה, והרי גם בהא דנודר בעת צרה דעת כמה פוסקים דבדיעבד מותר עיי"ש בש"ך, א"כ פשיטא דכנ"ד מועיל ההתרה.

ובאמת בעיקר הדבר שכ' כ"ת דהוי כאכלה כולה, לפע"ד ז"א בנ"ד, כיון דאף דנדר שילמוד כל ס' משניות באותה השנה מ"מ עדיין איכא חיובא עליו עכ"פ שיגמור עוד קצת סיום כל המשניות, והרי להריא מבואר בשו"ע יו"ד ס"ו

רכ"ח סעיף מ"א בנשבע לעשות הרבר ביום פלוני ועבר היום דעדיין הוא חייב לעשותו מכח השבועה עיי"ש, ובטו"ז שם סק"נ כ' דאם אומר ליום הוי ב' שבועות, הא' על גוף הנדר בסתם, והב' להשלמת הפרעון שיהי' ליום פלוני, ובעבור היום עדיין החיוב עליו לעשותו מכח השבועה הראשונה עיי"ש, א"כ הכ"נ הוי כב' שבועות, חדא ללמוד כל ס' משניות כולם, וב' לגמור כל הסדרים בשנה זו, וא"כ אף שכבר כלתה השנה, מ"מ עדיין עומד בחיובא מכח הנדר הראשון ללמוד כל משניות כולו, ועיין גם בב"י או"ח סי' תקס"ח מה שהביא שם בשם הרא"ש דמאומר הרעת אמרינן שהי' ברעתו להתענות יום א' ולא לקבוע יום זה לחובה דוקא, לכך יוכל להלות תעניתו ולפרעו ביום אחר עיי"ש, א"כ הכ"נ אמרינן דעתו דבוודאי הי' כונתו דבאם לא יוכל לגמור את כל הסדרים בשנה ההוא, עכ"פ ישרים אח"כ לסיים כל הסדרים, וא"כ שפיר לפענ"ד צריך ג"כ ללמוד עוד ס' המשניות עד שיגמור כולם, ולכל היותר יתיר גם את נדרו, וא"כ יהי' יוצא לכל הרעות, ועיין בטו"ז שם סי' רכ"ח דאף האומר ביום פ' דאין זה ב' שבועות, מ"מ כשעבר היום יראה להתיר נדרו, וכ"ד המהר"ם מפדוואה עיי"ש, והכ"נ כן ראוי להורות, שיתיר את נדרו, וילמוד כל הסדר משניות עד שיגמור בעזהי"ת. והנלפע"ד.

נאום או"ש, שלו' דוד החופ"ק

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ברין כבד שנכבש במים מעל"ע

יצחק יעקב ווייס

רב ואב"ד

לכל מקהלות האשכנזים

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

מח"ס שו"ת מנחת יצחק

בס"ד. ירושלים עה"ק ת"ו אור ליום ג' לך תשמ"ב לפ"ק.

שו"ד אל הה"ג חריף ובקי טובא מורג חרוץ בעל פיפיות כ"ש

מוה"ר מתת' דייטש שליט"א.

אחדשה"ט, התענגתי מאד מדברי תורתך אשר כתוב לאמר בכירור השאלה בכבד שנכבש במים מעל"ע, וכתבת לכבד וללכך חרודו קודם ללבונו, ויש בו טעם זקנים כאחד מן הנכונים סותרים וכונים, וראויים לעלות על שלחן מלכים, כהתעמקך בכירור הלכה הנ"ל החל מדברי הש"ס ועד דברי רבותינו ראשונים ואחרונים, וישר כוחך וחילך לאורייתא, כה תזכה לישוב על תו"ע מתוך הרחבת רקדושה לאיושט"א.

והנה מירי עברי על דבריך, ראיתי שהבאת דברי מרן הר"ח ז"ל (יו"ד ח"ב סי' מ"ט) שכתב בתוך דבריו בזה"ל: ואולם רש"י ז"ל ס"ל הואיל והכבד בעצמותה דם ופולטת הרכה גם (קודם) [אחר] מליחה, לכן יש להסתפק שלא יצא כל הדם הלח שבאיברים ע"י מליחה וכו', וזה שמדקדק בלשונו דאי"ל דמא דהיתרא היא, היינו מה שנפק השתא אינו הדם הלח שבאיברים דק הציר שבבשרה הנקשר והוא היתרא שהרי עיקרה דם וכ"ז שלא פירש פשיטא דמותר, ועתה שמסופקין על הדם דלאחר מליחה וכפי' הרא"ש ז"ל אי הוי דם ההיתר שמבשרה הקרוש, או הדם שכלח שבאיברים, מספק מותר, דכ"ז שלא פירש הוי ודאי היתר א"כ אוקי אחזקת היתר וכו' עכ"ל, ונתקשית בדבריו, דהרי לדבריו הדם הלח הפנימי הוא כשאר דם האיברים, וא"כ ההיא דמא אית לה חזקת איסור, ואיך אפשר להקל בספק וכו', ופרשת דברי מרן ז"ל, עפי"ד הש"ש (ש"ג פ"ז) דכה"ג אין חזקת איסור מכיון דהחתיכה כולה היתר אלא הדם שבתוכה אסור וכו', ואפ"ל דזה כוונת רבינו ז"ל וכו' עכ"ד.

הנה קשה לומר דמרן ז"ל כוון לסברת הש"ש, דהרי ברור מללו דהחזקת היתר משום דדם שלא פירש מותר, ומש"כ דהרי לפמ"ש דהוי דם שבאיברים, א"כ ההיא דמא אית לה חזקת איסור כנ"ל, לא הכנתי, דהרי באמת גם שאר דם איברים קודם שפירש מותר, וא"כ הוי ל' חזקת היתר, וזוהי נדאה להסביר דבריו לאורך גיסא, כפי"מ שראיתי בספר שאילת שלו' (ח"א סי' פ"ז), שכתב בנידונו בנמצא מים בחלל הגוף, והוי ספק אם נכבש מעל"ע, ע"ז כתב דאף להפמ"ג דדם

שנכבש הוי דאו' יש להתיר, עפי"מ שנתקשה הטו"ז (בסי' ק"ה) בספק כבוש אמאי לא נוקמא על חזקת היתר, ויש ליישב עפי"ד הר"ש (פ"ז דתרומות); דכל שאין ההיתר נהפך לאיסור ל"ש לאוקמי אחזקה, דהא אין מוציאין מחזקת ההיתר, דבכל מקום שהוא הוא היתר, אלא דאיסור מעורב בו, ואי אפשר לבררו עיי"ש, וא"כ הה"ד בשאר איסורים לכ"פ דאין חנ"נ, ואפילו אם נעשה נכילה היינו רק לחומרא, אבל לקולא חיישינן לדעת הפוסקים דאין נ"נ, וכיון דאין ההיתר נהפך להיות איסור ל"ש לאוקמי אחזקתו, ובפדט בכבוש דאף בב"ח דעת הפר"ח דאין נ"נ, דדרך ביטול אסרה תורה, ומכ"ש בשאר איסורים דמשום לתא דבב"ח נגעו בה, ולכן אין לאוקמי אחזקתו כלל.

וכי"ז בשאר איסורים, אבל בשר הנכבש דמשום איסור דם קאתינן עלה, והרי דם האיברים שלא פירש מותר לאוכלו באומצא, ואם נאמר שנכבש מעל"ע תו אסור לאכלו באומצא משום דהדם נפרש ממקום למקום, או שנפלט וחזר ונבלע, א"כ הרי אנו רוצים להוציא דם מחזקת היתר שהי' לו מעיקרו, ושפיר יש לו לאוקמי בחזקת היתר שהי' מעיקרא עכ"ד.

וכזה י"ל הפי' בדברי מרן הד"ח ז"ל, שכתב, „ועתה שמסופקים על הדם וכו' אי הוי דם ההיתר שבבשרה בקרוש, או דם שבלח שבאיברים, מספק מותר, דכ"ז שלא פירש הוי ודאי היתר" וכו' כנ"ל, כלומר דאם אתה אומר שהוא דם האברים, אתה מוצא אותו מחזקת היתר דם שלא פירש מותר, ועכשיו נאסר, מוקמינן על חזקת היתר, ונאמר שהדם הוי דם שבבשרה הקרוש כנ"ל, וכה"ג איתא בתשו' מהר"ש (ח"ד סי' ל' אות ב') לענין ספק כבוש בדם עיי"ש. וע"ד מה שהעירות על מש"כ במנחת יצחק (ח"א סי' קל"ה), בדברי רש"י על הדי"ף (פסחים ד"ל ע"ב), דנקט כל הלילה, וכתבת שכן המציאות, הרי כן כתוב במנח"י שם, דבפשטות זה כוונת רש"י.

ומש"כ להעיר על הכתוב שם, דאפ"ל דשיטת רש"י דשיעור כבישה בי"ב שעות, שכן ס"ל להפוסקים שהובאו שם, והעירות דכיון דרש"י ס"ל דאין כבוש אלא בחומץ, איך אפשר להעמיס בשיטתו דס"ל דכבוש בי"ב שעות, הנה כבר כתבתי שם, דעכ"ח רש"י לא ס"ל השיעור דבכדי שירתיח, ועי' בזה בב"י סי' ק"ה, ובש"ך שם (ס"ק ב') חילק בין חומץ לציר עיי"ש, א"כ אם אפ"ל לרש"י דצריך כ"ד שעות בחומץ, כמו כן י"ל דצריך רק י"ב שעות וק"ל, ומפני דקשיא עתיקא מחרתא לא אאריך בזה.

והנה להלכה למעשה מאן דמיקל בכבוש כ"ד שעות בכבד, בודאי יש לו על מי לסמוך, אבל לא יבשל אותו אחרי הצלי, ונראה דזה כוונת הר"ח שכתב בזה הלשון, „ולכן בודאי לשיטת הר"ן והרא"ש והרשב"א ור"ת ורש"י מותר בכבד בכבוש עיי' צליה" כלומר אבל לא יבשל אחרי הצלי, וכ"כ בהגהות חת"ס מהר"ב (הביאו הדרכי תשובה סי' ע"ג ס"ק ל"ג), שכתב, דאף לפר"ח ודעימיו דמקילין בכבד שנשרה מעל"ע היינו לאכלו כך צלוי, אבל אם לאחר שצלאה באש בישלה או שיגנה אח"כ בשומן, אין להתיר, דכיון שנכבשה עם דמה מאן יימר

שהצלי פועל אח"כ, וא"כ כשבישלה או טגנה אח"כ עם שומן, אוסרת ונאסרת עכ"ד.

וע"ד אשר כתבת במש"כ במנחת יצחק (ח"ד סי' צ"ח אות ב') ע"ד שליך שנכבש ג"י בתוך שלחופתו המלאה דם, ריש לאסור משום כבוש כרם עיי"ש, די"ל ממש"כ הגרש"ק ז"ל באלף לך שלמה (יו"ד סי' קכ"ד) דלכן מותר להשהות האווזות ב' ימים בלי מליחה, אע"ג דדם כנוס בתוך הלב, מ"מ ל"ה כבוש, מכיון שדם הבא בעצמו בטבעו ל"ש כבוש מה שהורגל בו מחיים ובטבעו, לפי"ז הוא הדין הכא נמי יש להקל בנדר"ר עכ"ד.

הנה אחזק עוד הערתך, דברברי השואל בספרי שם, הזכיר מה דאיתא בס' ררכי תשובה (סי' ק"ה סקי"ב) דרחה סכרת הרי בשמים (תנינא סי' רי"ב), דברבר שהוא סגור מכל צד, ואינו מגולה לאויר ל"ש כבוש, ושם בררכי תשובה אחרי שהקשה על תשו' הרי בשמים הנ"ל, הביא דברי הגאון המהרש"ק הנ"ל, דבדם שבלב ל"ש כבוש, כיון שמעצמו ובטבעו הוא ביחד עם הלב, וכתב בהררכ"ת, דמה"ט גם בנדרון ההרי בשמים ל"ה כבוש מטעם המהרש"ק ז"ל, וממילא י"ל כן גם בדין השליל הנ"ל.

ואגב, תמוהים לי מאד דברי הררכי תשובה שם, שהעיר על ההרי בשמים דפשיטא לי' דברבר שהוא מסוגר ואינו מגולה לאויר ל"ש כבוש, דמה יענה להא דאיתא (בסי' פ"ז סעי' ו'), דחלב הקיבה שנשאד בהקיבה מעל"ע לאחר שחוטת חשוב כבוש, והרי שם החלב שבקיבה סגור בקיבה ואינו מגולה לאויר, וכן בכחל (בסי' צ') שכתב הרמ"א (בסעי' ג') דאם הניחו כך שלם עם החלב מעל"ע ל"ה כבוש, וכתב הטו"ז (סקי"ב) בשם או"ה משום דחלב שחוטת מדרבנן, ומשמע דאם ה' מדאו' ה' אסור משום כבוש, והרי שם החלב סגור וסתום בתוך הכחל וכו' ועכ"ה דלא קי"ל לחלק בכך עכ"ד. וכ"ז הפלא ופלא, דהרי בתשו' הרי בשמים בעצמו כאותו תשובה שם (ד"ה ובפרט), העיר בעצמו מחלב שבקיבה ובכחל, וכתב ליישב, וז"ל והך דסי' פ"ז כששהתה חלב בקיבתה מעל"ע נאסרה, התם הוא מגולה מעט, וכן בסי' צ' בכחל שנמצא בה חלב אף שעמד מעל"ע מותר, דכ' הטעם משום דחלב שחוטת מדרבנן, ומשמע דאי הוי דאו' ה' נאסר, ו"ל דאין זה חשוב מכוסה מכל צד, משא"כ בנדר"ד דמתחילת ברייתו הקליפה מקיפתו מכל צד ל"ש ב' כבוש עכ"ל, וחידושא רבה על הררכי תשובה דהביא תשו' הרי בשמים, ואיך ה' בהעלמת עין ממש"כ ההרי בשמים בעצמו שם ליישב ההערות הנ"ל.

וראתאן מהנ"ל, דחזור ונראה סכרת ההרי בשמים דהיכא דאינו מגולה לאויר ל"ש כבוש, וא"כ י"ל הה"ד בשאלה דשליל בספרי שם.

אמנם בלא"ה לא הוי מוסכם אליבא דכל הפוסקים, בין סכרת ההרי בשמים, דהיכא דסגור ואינו נראה לאויר ל"ה כבוש, ובין סכרת המהרש"ק דהיכא דנולדו ביחד בטבעו ל"ש כבוש, דלפי דבריהם גם בעוף שנמצא בבטנו מים שה' מונח בתוכו מעל"ע ל"ש כבוש, וכמ"ש בררכי תשובה (סי' ס"ט ס"ק נ"ד), והרי הביא

שם מספר דברי שאול ויוסף דעת שכתב בפשיטות להחמיר בזה משום כבוש, וכ"כ בתש"ו שאילת שלו' קמא שם (סי' פ"ז ופ"ח), אלא שהביא ה"ר"כ"ת שם בשם תש"ו שערי דיעה תנינא (סי' קפ"ח) שכתב כעין סברת המהרש"ק להקל, אמנם כיון שסברות אלה אין להם מקור בנרדלי הראשונים, נמיתי קו להחמיר. וע"ד ראיתא במנחת יצחק (ח"ז סי' ל"א) בענין רחיצת עלי חסא בחומץ לנקות מתולעים למצות אכילת מרור, בתשובה להגרש"ז שליט"א, אשר העיר דאף בפחות משיעור כבישה, יש לו דין כבוש כ"ק, וכל עובי העלה ל"ה יותר מכ"ק, ואין יוצאין בכבושין עיי"ש, ומבואר שם לחלק בין דין כבישה לאיסורין, ובין דין כבישה דמרור, וע"ז העירות ריש גם משום כבישה דאיסורים, דהתולעים נותנים טעם בעלים ע"י כבישה בחומץ, ואף רהוי מן הרברים המאוסים (המבוארין בסוס"י ק"ז), הרי הש"ך מחמיר, ופמ"ג בשפ"ד (סק"ז) כתב דהמחמיר תע"ב, ובפרט בחסא דלכ"ע יש להחמיר כמבואר בדמ"א (סוס"י ק"ד), ועי' ב"ר"כ"ת (סי' ק"ז) באדיקות, ועכ"פ לכתחילה דאוי להחמיר, ובבאה"ט (סי' ק"ז סק"ד) כתב לחלק בין זכוב לתולע שבפרי, דמבואר דבענין ששים נגר התולע, והאריך בזה ב"ר"כ"ת (סי' פ"ד ס"ק קכ"ו) עיי"ש, וא"כ יש להזהיר ג"כ משום כבוש דאיסורים לכתחילה וצ"ע, עכת"ד.

צדקת בהערה זו, דברואי בנוגע לענין לכתחילה באפשר בענין אחר, יש גם משום הנ"ל, אבל באי אפשר בענין אחר, ונוגע שלא להכשל באיסור תולעים, כבר כתבתי שם, דאף לגבי איסור כ"ק, תלוי במחלוקת הפוסקים, והיכא דא"א בענין אחר יש לסמוך על המקילים עיי"ש, ואי ריש לרון משום תרי קולא בהדרי לא מקילינן כמבואר בש"ע (יו"ד סי' קצ"ט סעי' ז'), אמנם בתש"ו פמ"א (ח"א סי' ח'), כתב בנידונו להקל ב' קולות, א' רחיצה שאינה של תענוג, ב' חפיפה שאינה סמוך לטבילה, ולא דמי להא דסי' קצ"ט, דהתם תרי קולות כולם נוגעים לענין חשש קלקול הטבילה, משא"כ בנדרון דירי' עיי"ש, כן נאמר בנדרון שלנו, הכ' קולות אינם מענין אחר, א' חשש איסור, ב' חשש כבוש לצאת י"ח מרור, ל"ה בכלל ב' קולי, ואף די"ל דאם הוי איסור לא יצא י"ח מרור, אבל ז"א, דכיון דל"ה רק איסור לכתחילה, בוראי יצא י"ח מרור, ובלא"ה ל"ש תרי קולי לא מקילינן, דתרווייהו ל"ה משום חומרא, ואין לרחות בזה מצוה דרבנן היכא דא"א בענין אחר.

ובזה הנני רושה"ט ומברכך שתזכה לישב על התו"ע כה"י.

יצחק יעקב ווייס

בסוגיא דכבתה

יהושע פירער

ראש הכולל דחסידיו באבוב

טאראנטא, קאנאדע

בשבת כ"א. אמר ר' הונא פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, אמר רבא מאי טעמא דר' הונא, קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה וכו', אמר ר' זירא אמר רב פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, א"ר ירמי' מאי טעמא דרב, קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, אמרוה רבנן קמי' דאביי משמי' דר' ירמי' ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוה רבנן קמי' דאביי משמי' דר' יוחנן וקיבלה. וכבר הקשו כל האחרונים למה לא קיבלה כששמע משמי' דר' ירמי' אמר רב, וכששמע משמי' דר' יוחנן קיבלה.

ואפשר לומר דאיתא ביומא (פ"ג ע"א) מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחילה וכו' טבל ותרומה תנאי היא וכו' והקשה הפרשת דרכים למה לא נעשה תיקון להנצל מאיסור טבל ומאיסור תרומה, והיינו שיתקן ויפריש תרומה ויחזור ויערב אותה עם התרומה, דהשתא ליכא איסור תורה כלל, דהא חד בתרי בטל, וכ"ת אין מבטלין איסור לכתחילה, זה אינו אלא איסור דרבנן, ואמרינן חטא בשביל שינצל החולה מאיסור תורה. ותידיץ על זה באבני מילואים (בתשובה סי' י"ח) דאע"ג דבשאר איסורים הא דאסור לבטל ברוב אינו אלא מדרבנן, הכא בתרומה הוי אסור מן התורה, דאנו מוזהרין על התרומה שלא נפסידנה, כדכתיב ושמרתם את משמרת תרומותי, וכשמבטלה בתוך חולין הרי נהפך האיסור להיות מתרומה לחולין וה"ל מאבד התרומה בידים, ובאיסור תורה אין אומרים חטא בשביל שיוצא חכך עכת"ד. ונסתפק הגר"י ענגיל (באתון דאורייתא כלל ט"ו) אם בתרומה טמאה שייך ג"כ דין זה, שאסור מן התורה לבטלה ברוב, ונהי דלא שייך לשמרה מטמאה, שהרי כבר נטמאה, מ"מ לשמרה שלא תאבד שם תרומה מינה או לאבדה בידים שייך בה שמירה, ואין להקשות דהא תרומה טמאה דינה בשריפה, וא"כ בלא"ה מוכרח לאבדה בידים ותו לית בה משום הפקעת קדושה, זה אינו, שהרי יכול ליהנות ממנה בשעת שריפתה, וא"כ כמו בתרומה טהורה יש מצוה לאכלה ואסור לאבדה בדרך אחר, כמו כן בתרומה טמאה אפשר שיש מצוה וחויב ליהנות ממנה בשעת שריפתה, ואם מאבדה בלא הנאה, הרי עובר באיסור דמשמרת תרומותי עכת"ד. ויש להוסיף נופך לדבריו, דהא התוס' בשבת (כ"ו. בד"ה אין מדליקין) כתבו שאסור לזר ליהנות מתרומה טמאה בשעת ביעורה בהנאה של כילוי משום דכתיב ואני נתתי לך את משמרת וגו' מקיש תרומה טמאה לתרומה טהורה, מה תרומה טהורה אינה מותרת אלא לכהן לאכלה אף

תרומה שמאה אינה מותרת אלא לכהן ליהנות ממנה בשעת ביעורה, והטעם מתבאר בתוס' פסחים ל"ר. (ד"ה מחמין לו וכו') דבתרומה שמאה ההנאה בשעת הביעור זו היא אכילתה, כיון שאסורה באכילה ממש. הרי שאנו מרמין ההנאה בשעת שריפה לאכילת תרומה טהורה, א"כ מסתבר לומר דכמו בתרומה טהורה מצוה לאכול, כמו כן בתרומה שמאה מחוייב ליהנות ממנה בשעת ביעורה.

והנה הגאון הנ"ל מביא רברי הפני יהושע (בשבת כ"א). שכתב להריא שיש איסור לאבר תרומה שמאה בלי הנאה, ומתרג' בזה הא רתני רמי בר חמא, פתילות ושמנים שאמרו אין מרליקין בהן בשבת, אין מרליקין בהן במקדש, ולכאורה שמנים כדי נסבא, שהרי אין מרליקין במקדש אלא בשמן זית, אלא די"ל דקאי אשמן שריפה (שהוא אחד מהשמנים שאסרו להרליק בהן בשבת) ואסור להרליק בהן במקדש כיון שאסור ליהנות מנרות הללו, והוי מאבר תרומה שמאה בלי הנאה, ובזה מפרש ג"כ למה אוסר ר' הונא להרליק נר חנוכה בשמן שריפה, רהא הטעם של כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה לא שייך בשמן שריפה, ולפי הנ"ל מיושב, כיון רקיי"ל דמותר שמן שבנר עושה מדורה בפ"ע, א"כ אע"ג דבשעת דליקתה מותר ליהנות ממנה, מ"מ מה שנשאר צריך לאבר בלי הנאה וזה אסור מטעם משמרת תרומותי.

והנה אפשר לומר שרין זה תלוי במחלוקת אמוראים (שבת כ"ה). דאיתא שם דמותר ליהנות מתרומה שמאה בשעת שריפתה, מאי טעמא רב אמר כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנשטמאו, כך מצוה לשרוף את התרומה שנשטמאה, ואמרה תורה בשעת ביעורה תיהני ממנה, היכן אמרה תורה מדר' נחמן, דא"נ אמר רבה בר אבבה אמר קרא ואני נתתי לך את משמרת תרומותי, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה שמאה, ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך, ואיבעית אימא מדר"א דא"א א"ר יוחנן ולא ביערתי ממנו בטמא, ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנשטמאה. וי"ל דנחלקו בזה, דלרב כיון דיליף היתר הנאה בתרומה שמאה מתרומה טהורה מפסוק זה של ואני נתתי לך את משמרת תרומותי, א"כ מסתבר לומר שכמו שבתרומה טהורה מחוייב לאכלה ואסור לאבדה מטעם משמרת, כמו כן בתרומה שמאה מחוייב ליהנות ואסור לאבדה בלי הנאה מטעם משמרת, אבל ר' יוחנן דיליף לה מממנו וכו' סובר שמותר ליהנות, אבל אין שום איסור לאבדה בלי הנאה ודו"ק.

ולפי"ז מיושב היטב, דכאשר אמרו משמ' דר' ירמי' אמר רב שמותר להרליק בחנוכה בכל השמנים שאסרו בשבת, משום דכבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, ואחר מהשמנים הללו הוי שמן שריפה, לא רצה לקבלה, דרב לשיטתו שסובר שאסור לאבר שמן שריפה בלי הנאה, א"כ וודאי דאסור להרליק בשמן שריפה, אבל כשאמרו משמ' דר' יוחנן קיבלה שפיר, דר' יוחנן לשיטתו ס"ל שאין שום איסור בזה, אלא שמותר ליהנות ממנו, ולהכי שפיר מותר להרליק בשמן שריפה ודו"ק.

והנה הגר"י ענגיל הקשה שם על הפני יהושע הנ"ל שסובר שאסור לאבד תרומה טמאה בלי הנאה מאיסור של משמרת תרומות, מסוגית הגמרא בבכורות שנחלקו שם ר' אליעזר ור' יהושע אם יש איסור דמשמרת על תרומה תלויה (דהיינו ספק טמאה), משמע דעל תרומה טמאה אין מי שיסבור שיש איסור דמשמרת תרומות, והניח הדבר בתימה. והנה באמת כעין קושיא זו הקשו התוספות (שבת כ"ה בר"ה אחת) על הסוגיא שם (שהבאתי לעיל) דילפינן היתר הנאה בתרומה טמאה בשעת הרלקה מפסוק משמרת תרומות, והקשו מסוגיא דבכורות, ותירצו ששם קאי על משמרת תרומותי משמע שתי תרומות צריכות שימור, דהיינו טהורה ותלויה והכא דריש מלך עכ"ל התוס', ומפרש שם הפנ"י וז"ל נראה כוונתן דרוקא לענין שמירת תרומה הוי אמינא דיש לחלק בין טמאה לתלויה, ובתלויה יש סברא לומר דצריכה שימור טפי מבטמאה, דשמא יבא אליהו ויטהרנה, משא"כ הכא לענין היתר הנאה דדרשינן מלך, אין לחלק בין תלויה לטמאה וכו', ולכאורה יש לדייק מלשונו שכתב הוי אמינא שיש לחלק בין תלויה לטמאה, שהוא סובר דבאמת יש איסור משמרת אפילו בטמאה, אלא רשם אסוגיא נקט דבר שמסתבר יותר, דלענין שמירה מטמאה בוודאי לא שייך בתרומה טמאה, ולכך נקט שם תלויה, אבל לפי האמת דדרשינן מפסוק זה לתרומה טמאה דמותר ליהנות ממנה מלך, מסתבר שאיסור משמרת נמי קאי עלה, והיינו דמחוייב לשמרה מלאפקה מקדושה, שלא לבטלה ברוב ושלא לאבדה בלי הנאה, ומעתה נתיישבו רברי הפנ"י בטוב טעם ודעת.

בסוגיא דכבתה

אכרחם שמשון כראדש

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במס' שבת דף כ"א ע"ב אמר רבי זירא אמר רב פתילות ושמונים שאמרו חכמים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול ובין בשבת. אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי ירמיה ולא קיבלה מני', משמיה דרבי יוחנן וקיבלה מני'. אמר אי זכאי גמיריתיה שמעיתיה מעיקרא. והקושיא מפורסמת וכי משא פנים יש בדבר שקיבלה רק מרבי יוחנן ולא מרבי ירמיה משמיה דרב. ונראה, דהנה איתא במס' מועד קטן (דף ב:) אתמר המנכש והמשקה מים לזרעים משום מאי מתרין ב' רבה אמר משום חורש ורב יוסף אמר משום זורע וכו' אביי אמר חייב תרתי משום זורע ומשום חורש וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי לא מחייב אלא חדא והאמר רב כהנא הזומר וצריך לעצים חייב שתים משום נוטע ומשום קוצר קשיא. ובמנחת חינוך (במוסף השבת) הקשה על

הרמב"ם שפוסק כרב יוסף שחייב משום זורע הגם שבגמרא נשאר בקשיא. ונראה, רהנה האבני נזר באו"ח סימן רמ"ז מביא בשם התרומת הרשן ראזלינן בתר עיקר כוונתו ואם חושב ג"כ לרבך אחר נשאר זה כרבך שאין מתכווין, (כגון אם יש חולה בבית וצריך לחמם הבית בשבת מותר להחם הבית אפילו הוא תחת תבשיל והתבשיל נתבשל ע"ז, אפ"ה מותרת כיון שעיקר כוונתו היא כוונת היתר, לכן נשאר הבישול כרבך שאין מתכווין). אבל הטו"ז חולק עליו וסובר כיון רמכווין גם לזה, אסור, עיי"ש.

ונראה שזה תלוי במחלוקת ראשונים הר"ן והרשב"א אם הנאת הגוף בהדי הנאת מצוה מותרת או לא, הרשב"א סובר שמותרת כיון שמצות לא ליהנות ניתנו אע"פ שאיכא הנאת הגוף בהרה, אפ"ה מותרת, והר"ן חולק עליו. ואפשר שתלוי בהנ"ל כיון שרבך שאין מתכווין הוא פטור בכל התורה כולה, וא"כ כיון דעיקר כוונתו הוא להנאת מצוה שהיא כוונת היתר, אע"פ שיש לו כוונה לאיסור דהיינו הנאת הגוף בהרה, אע"כ מותרת שנשאר כרבך שאין מתכווין. אבל הר"ן סובר כהט"ז דכיון שבמציאות איכא הנאה, אסורה.

והנה בהגהות מהר"ץ חיות בנדרים טו. מביא בשם רבו הגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, דהך הנאת הגוף בהדי מצוה, תלוי אם נדרים ונדרות קריבין ביו"ט או לא. דהתוס' שבת כר: כתבו בהסבר פלוגתא זו, דמ"ד נדרים ונדרות קריבין ביו"ט היינו משום דאע"פ שעיקר כוונתו הוא לה' שזה אסור ביו"ט, כיון דאיכא כוונה לאכילה ג"כ, מותר, ומ"ד שאין קריבין ביו"ט קסבר ראזלינן בתר עיקר הכוונה והרי עיקר כוונתו לה', ולפיכך אסור אע"פ שיש לו כוונת היתר בהרה. ולפי"ז למ"ד שקריבין ביו"ט סובר הנאת הגוף בהדי מצוה אסורה שאין הולכין אחר כוונה עיקרית, ולמ"ד שאין קריבין היינו משום שהולכים אחר כוונה העיקרית, ולפי"ז הנאת הגוף בהדי מצוה מותר.

ועפ"י"ז יש להסביר מחלוקת אב"י ורב יוסף, דאב"י סובר שמנכש חייב שתים ורב יוסף סובר רחייב משום זורע ולא משום חורש, וי"ל שרב יוסף סובר שהולכין אחר כוונה העיקרית דהיינו הזריעה שזה הוא עיקר כוונתו והחרישה הוי כרבך שאין מתכווין, אבל אב"י סובר דאין הולכים רק בתר כוונה שהוא עיקרי, וכיון שמתכווין לשתיים חייב שתים. וממילא מיושב שפיר דברי הרמב"ם שפסק כרב יוסף שחייב רק משום זורע, דכיון שהוא ז"ל פוסק בהל' חגיגה (פ"א ה"ח) דנדרים ונדרות אין קריבין ביו"ט, א"כ ע"כ שהולכים אחר כוונת העיקרית, ולפיכך חייב רק משום זורע ולא משום חורש, דהחרישה הוי דבר שאין מתכווין, ורו"ק.

והנה האבני נזר שם מתרץ עפ"י התרומת הרשן הנ"ל שכ' שהולכים אחר כוונה העיקרית, קושית המאירי בשבת צר. דאמר רבי יוחנן אף המוציא מת לקבורה, הוי מלאכה שאין צריכה לגופה, והקשה הא קבורה מצוה היא והוי צריכה לגופה, ומתרץ שכיון שעיקר כוונתו הוא לפנות המת מלפניו כרתיב ואקברה מתי מלפני, הוי מלאכה שאין צריכה לגופה, אע"פ שיש כוונה לקבורה משום מצוה, מ"מ כיון דאין זה כוונה העיקרית, הולכים אחר כוונה עיקרית.

והנה בירושלמי סוף מס' תרומות אמרינן מהו להדליק בשמן שריפה בחנוכה אמרינן רבי ינאי מדליקין בשמן שריפה בחנוכה אמר רבי ניסא וכו' מי שאין לו שמן חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה. ועיין בפני משה דאיידי בישראל המדליק שלא ברשות כהן, ובפנ"י בשבת כא: מדרקק למה דווקא אם אין לו אז מדליק בשמן שריפה, הלא מצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ אינו עובר בהנאה של כליו. ומתוך בספר פרי יצחק (ח"ב סימן כ.) עפ"ד הנה"מ בסיומן ער"ה שהשיג על המח"א, רהאוסר נכסיו על עצמו יכול ליתן מהם צדקה משום מצות לאו ליהנות ניתנו, וכתב הנה"מ דכיון שיש לו הנאת הגוף משום שפוטרי עצמו מפרוטת ידיה אסורה דהוה הנאת הגוף בהרה מצוה. ולפי"ז שפיר מי שיש לו חולין לא ידליק בשמן שריפה משום שמשתרש שמן חולין דידה והוה הנאת הגוף בהרה מצוה אבל אם אין לו אז מדליק דנשאר דק הנאת מצוה.

ולפי"ז יבוא הכל על נכון, דהנה בהני שמנים שאין מדליקין בשבת איכא שמן שריפה, וע"ז אמר שמדליקין בין בחול ובין בשבת בחנוכה, וע"כ דמיידי שיש לו שמן חולין על נר אחד, כדאמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה שהרי בשאר הנרות אסור להשתמש לאורם. ולכאורה קשה הלא איכא הנאת הגוף בהרי מצוה. וי"ל דמשמע זה לא קיבלה אביי מתחלה, כיון שהוא לשעמיה סובר שחייב שנים משום חרישה וזריעה, וא"כ אין הולכים אחר כוונת עיקרית, וממילא הנאת הגוף בהרי מצוה אסורה שאין הולכים אחר כוונת מצוה, ומח"ט לא קיבל מתחלה. הך רינא שמדליקין בחנוכה, דלשיטתי אין רשאי להדליק, משום הנאת הגוף בהרי מצוה, אבל כששמע משמיה דרבי יוחנן קיבלה, היינו דרבי יוחנן יכול לסבור כן, כיון שהוא סובר אף המוציא מת לקובדו פטור משום מלאשאצל"ג, ואע"פ דאיכא מצוה, וע"כ משום שהולכים אחר כוונת העיקרית, וא"כ הנאת הגוף בהרי מצוה מותרת, ושפיר מדליקין בשמן שריפה אע"פ שיש לו שמן אחר, ולכן כששמע שיש מקום לומר דהולכים בתר כוונת העיקרית, אמר, אי זכאי נמידתא שמעתתא מעיקרא, היינו דרב ג"כ יכול לסבור כן, ודו"ק.

ולפי כל הנ"ל יש ליישב דברי הרמב"ם בהל' לולב, דבגמ' סוכה ל"ג: ת"ר ה' ענביו מרובין מעליו אין ממעטין אותן ביו"ט, משום ר' אליעזר ב"ר שמעון אמרו ממעטין והא קמתקן מנא ביו"ט אמר רב אשי כגון שלקטן לאכילה והא פסיק רישא היא הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי. והרמב"ם פוסק בהל' לולב (פ"ח ה"ה) ה' ענביו מרובין מעליו אין ממעטין ביו"ט ואם לקטן לאכילה מותר. ותמה הנה"מ למה לא כתב דמיידי דאית ליה הושענא אחרית, דהא בלא"ה הוי פסיק רישא. אבל לפי הנ"ל מיושב, דאם לקטן לאכילה, הוי מעשה אחר עם שני כוונות, כוונת היתר של אכילה, וכוונת איסור לתיקון מנא, ושיטת הש"ס היא כהנך דסוברים שאין הולכים אחר כוונת עיקרית, ולכן אוקמי' בדאית לי' הושענא אחריתא, אבל הרמב"ם לשיטתי' שפוסק נדונ"ד אין קריבין ביו"ט, ע"כ דסובר דהולכים אחר כוונת עיקרית, ושפיר מותר אף בלא הושענא אחריתי אם לקטן לאכילה, שהולכים אחר כוונת עיקרית, ודו"ק.

באופן אחר ה' נראה ליישב למה קיבלה מרבי יוחנן ולא מרב, דהנה האבני מלואים בשו"ת סימן י"ח מחדש שאסור לבטל מתנות כהונה ברוב משום משמרת תרומותיו דכיון שנעשה חולין מפסיד שם תרומה ואסור, ועפ"ז חידש האתוון דאורייתא בסימן ט"ו שאסור לשרוף תרומה טמאה בלי הנאה משום שמפסיד שם תרומה בכדי. ולפי"ז י"ל למה מדליקין בהם בחנוכה הלא כיון שאסור להשתמש לאורה נמצא שמבער תרומה בלי שום הנאה, אלא דהראי שהביא האבני מלואים היא מחולין צח: דמקשה הגמ' לדבי יהודא שסובר מין במינו לא בטל דכתיב ולקח מרס הפר ומרס השעיר אע"פ שעירבן, ומקשה הגמ' מזרוע בשילה עם האיל שבטל אע"פ שמינו הוא, ומתרץ שחידוש הוא ויכול לבטל איסור לכתחלה ומחידוש לא ילפינן. והקשה האב"מ הלא להנך דסוברין דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא רק מדרבנן מאי חידוש הוא זה, וע"כ הטעם שזרוע בשילה הוא מתנות כהונה, ואז לכ"ע אסור מה"ת משום משמרת. נמצא לפי"ז דדוקא להני דסוברין מין במינו לא בטל ע"כ צריך לומר חידוש זה, דאל"כ למה אין למירין מזרוע בשילה שבטל, אבל להני דסוברים דמין במינו בטל, שפיר ילפינן מזרוע בשילה ואין חידוש משום דמה"ת מבטלין לכתחלה. והנה בפסחים (דף ל.) אמרינן דרב סובר מין במינו לא בטל, וא"כ סובר שאסור להפסיד שם תרומה נמצא דאסור לשרוף בכדי תרומה טמאה, וא"כ אם אמדינן דאסור להשתמש לאורה ה' אסור להרליק בשמן שריפה בחנוכה, ושפיר לא קיבלה, אבל מרבי יוחנן קיבלה, כיון שסובר דמין במינו בטל, וא"כ אין סובר חידושו של האב"מ וממילא יכול לשרוף שמן שריפה בכדי, ושפיר קיבלה מרבי יוחנן שאסור להשתמש לאורה, ולא קשה כנ"ל, ודו"ק היטב.

עולת שבת בשבתו

וישאל

במדרש רבה בפרשתן, וישלח יעקב מלאכים, זהו שנאמרה ברוח הקודש על ידי שלמה מלך ישראל (משלי י') ברכות לראש צדיק ופי רשעים יכסה חמס, כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה, לא אמרו אלא כנגד יעקב ועשו, ברכות לראש צדיק זה יעקב ופי רשעים יכסה חמס זה עשו הרשע. וי"ל בדרך רמז, דראש צדיק, היינו האותיות שקודם אותיות צדי"ק שהם פ' ג' ט' צ' שעולה בגימטריא יעק"ב. (הרה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב זצ"ל)

(1) בספר אמרי נועם על המועדים לבנו הנה"ק מוה"ר מאיר מדזיקוב זצ"ל, במאמרים לפ' החודש, בשם אביו זצ"ל.

וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו, ובמסורה מגור"י ב', הכא, ואידך מגורי אל חרב היו את עמי (יחזקאל כ"א). וי"ל הכוונה, דידוע מה שאמרו חכמו"ל (יומא ט' ע"ב) רחורבן המקדש והגלות ה' בשביל שנאת חנם, ודרשו שם על הפסוק הנ"ל מגורי אל חרב היו את עמי, אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם עיי"ש. והנה ידוע מדברי חז"ל עה"פ וישב יעקב בארץ מגורי אביו שדרשו תיבת מגור"י מלשון גירות, ולדרכנו נוכל לומר הכוונה, שיעקב אבינו ה' כגר בארץ נכרי מחמת עול הגלות והגירות שהתחיל משנולד יצחק אביו. וזהו שילוב רברי המסורה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מ"ט ה' גירות וגלות מימי יצחק אביו, ע"ז בא כמשיב, מגורי אל חרב היו את עמי, כי חרב פפיות בידם, ובחרבות שבלשונם דוקרין זה את זה, ומביא לידי מחלוקת ושנאת חנם, וזה גורם חורבן וגלות.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לחנוכה

בנוסף על הניסים, וזדים ביד עוסקי תורתך. י"ל בזה, דנודע קו' הב"י למה קבעו חכמו"ל גם חנוכה שמונת ימים הלא על לילה הראשונה ה' שמן בפך. ויש מתרצים בהקדם דברי התוס' (שבת כ"א ע"ב) שהקשו איך הדליקו בשמן שמצאו חתום בחותמו של כה"ג הלא עכו"ם הרי הם כזבים ונטמא השמן בהיסט, אך י"ל דהא גופא ה' הנם ששכחו אז חכמי ישראל דין זה ולא עלה על לב אחד מהם להקשות קושיית התוס'. ומתורץ שפיר קו' הב"י שביום הראשון ה' הנם מה שסיבב הקב"ה שתתעלם מהם חשש זה על השמן, עכ"ד. והנה אמרו חכמו"ל בפירקי דחסידי (אבות פ"ד מי"ב) הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון, ועיי"ש ברבינו יונה שקאי על שכחה. וזהו, וזדים ביד עוסקי תורתך, שנתוסף עוד גם, מה שה' זדי"ם, דהיינו מדת השכחה שעולה זדון, ביד עוסקי תורתך.

(כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ זצוק"ל הי"ד²)

כי הדלקתי נרותי והצעתי מטתי והחלפתי שמלותי לכבוד יום השבת קודש. י"ל בזה ע"ד הרמז, עפי"ש"כ בספח"ק בני יששכר במאמרי חודש כסלו-שבת (מאמר ב' אות כ"א) שמביא דברי הוזה"ק בפ' חיי דכל הגופין יעמדו בתחיית המתים אף אותן גופין שלא אשתלמו, כי הקב"ה יריק עליהם רוח חדש מן האור הגנוז להחיותן בזמן התחי', ומהיכן יזכו לאור הגנוז הזה, אם קיימו מצות נר

(2) נמסר לנו מהאברך המופלג והנעלה מו"ה מאיר נתן נטע סג"ל לנדא נ"י ששמע ד"ז מאביו המנוח הרה"ח המופלג מו"ה יהושע העשיל סג"ל לנדא ע"ה מלונדון, בשם כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד.

חנוכה, שהוא הארת אור הגנוז כמ"ש בס' הרוקח, יושפע עליהם רוח חיים מן האור הגנוז, יעוי"ש באריכות. והנה אמרו חכמז"ל (שבת כ"ג ע"ב) הרגיל בנר הוי"ן ל' בנים תלמידי חכמים, וקאי על נר שבת ועל נר חנוכה (עיי"ש ברש"י ובבני"ש מאמר ב' אות ד').

וזה יש להעמיס כאן, כי הרלקתי נרותי, לשון רבים, דהיינו נר שבת ונר חנוכה, עיי"ז אוכה והצעתי מטתי, שיהי' מטתי שלימה בכנים הגונים ותלמידי חכמים, וגם והחלפתי שמלותי לכבוד יום השבת, רומז לתחיית המתים שיהי' ביום שכולו שבת, שאז אוכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעולם הבא בגן עדן עם הצדיקים.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

מקץ

כי נחש ינחש איש אשר כמוני. ולכאורה קשה דהא בן נח מוזהר על הכשפים כמבואר בסנהדרין (נ"ו ע"ב) ומייתי לה בתוס' בחולין כפ' גיר הנשה (צ"ה ע"ב). אך י"ל שהוא ע"ד הגמ' במס' סנהדרין (דף י"ז ע"א) אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי כשפים, והיינו להורותם ולא לעשותם להיות מכין אם אחר עושה שום דבר בכישוף. וזהו שאמר כי נחש ינחש איש אשר כמוני, כמוני דייקא, דמלך וקצין וראש מותר להיות מנחש להורותם ולא לעשותם.

(הנאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל³)

ויגש

יש לנו אב זקן וילד זקונים קטן ואחיו מת ויותר הוא לברו לאמו ואביו אהבו. וי"ל בזה, יש לנו אב זקן, זהו הקב"ה, וילד זקונים קטן, זהו היצר טוב, כי הוא בא לאחר י"ג שנים ע"כ נקרא הקטן, ואחיו מת, פי' כשהיצה"ר שהוא אחיו של היצ"ט יהי' בבחי' מת כשיעבור ד' רוח הטומאה מן הארץ, אז, ויותר הוא לברו, שהיצ"ט ישאר לברו, ואביו אהבו, היינו אביו שבשמים אהבו.

(כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע⁴)

ויחי

ועשית עמדי חסד ואמת, וברש"י חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול. וי"ל הכוונה, דהנה בחסד שעושה אדם עם

(3) מכתיו"ק בשינוי לשון קצת.

(4) בספר אור לישרים ח"א (פאדגורזע תרס"א) להג"ר צבי הירש זצ"ל דומ"ץ דק"ק פאדגורזע, בסוף פ' ויגש, בשמו.

חבירו לא נמצא שום חסד שאין בו תשלום גמולו, ואפי' חסד שעושים עם המתים שאין מצפה לקבל שכר ממנו, אעפ"כ יש תוחלת ותקוה לקבל שכרו לעוה"ב, אלא ריש חילוק בין חסד לחסד, דבחסד שעושה לחבירו לקבל תשלום גמול ממון, אפשר להטעות ולרמותו שיסבור שעושה חסד ולא עשה, ובא אח"כ בשכרו חנם, וזהו חסד של שקר שמשעה לחבירו ואדם יראה לעינים ובא בשכרו, אבל חסד שעושה עם חבירו חנם וכל תוחלתו הוא לקבל שכרו מן השמים הנה זה ודאי לא משקרו, כי הלא אלקים יודע האמת אם עשה חסד אם לאו, לכן לזאת החסד יקרא חסד של אמת שאינו משקר בשום פנים. וזהו מ"ש רש"י דחסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, כיון שאינו מצפה לתשלום גמול חבירו שיוכל להטעותו ולשקרו, ולכן חסד של אמת יקרא.

(הנאון בעל נודע ביהודה זצ"ל)

שמות

וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים. י"ל בזה, כי בני ישראל לא היו ראויים אז לגאולה ע"י העונות שהי' להם עד שטען שר של מצרים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז ומה נשתנו אלו מאלו, ולזה המשיך הקב"ה על ישראל היריעה הקודמת להבחירה, וכביכול לא סילק את ידיעתו יתב"ש, וא"כ לא טאו ישראל במצרים בבחירתם הרע.

(הנה"ק בעל ארי' דבי עילאי זצ"ל)

וארא

וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען. ובמס' סנהדרין (צ' ע"ב) תניא ר' סימאי אומר מנין לתת להם"מ מה"ת שנא' וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתת להם"מ מה"ת. ושם להלן איתא, שאלו מינין את רבן גמליאל מניין שהקב"ה מחי' מתים וכו' אמר להם מקרא זה, אשר נשבע ר' לאבותיכם לתת להם (דברים י"א) לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתת להם"מ מה"ת. ויש להקשות למה לא הביא רבן גמליאל קרא המוקדם בתורה בפ' וארא כמו שדרש לעיל מיני' ר' סימאי רק הביא מקרא המאוחר במשנה תורה. אמנם יש לתרץ דר"ג סבר דאין להביא ראי' ממקרא דפ'

(5) בס' באר שבע (פראג תקע"ה) להג"ר מתת' ניינערשיל זצ"ל אבר"ק דוירדיניץ, בסוף שער התשובה, ששמע ר"ז מפ"ק.

(6) הובא בשו"ת צבי תפארת בהקדמה שנקרא רשומי דברים בר"ה ידוע, שראה בגליון המדרש של הנה"ק משינאווא זצ"ל שהביא כן בשם חותנו הנה"ק הנ"ל.

וארא, ראיתא כגמ' (קידושין ע"ח ע"א) תני רשב"י אומר גיורת פחות מג' שנים ויום א' כשרה לכהונה שנא' כל הטף בנשים החיו לכם, והלא פנחס חי' עמהם ש"מ שכשרה לכהונה, עיי"ש. ועפי"ז י"ל דאין הוכחה ממקרא דפרשת וארא, דכתיב לעיל מיני' בסוף פ' שמות עתה תראה אשר אעשה לפרעה, וברש"י העשוי לפרעה תראה ולא העשוי לשבעה אומות כשאביאם לארץ, הרי דכבר נגזר אז על משרע"ה שלא יכנס לא", וא"כ י"ל דמשרע"ה לא אמר הקב"ה, "לכם" דהרי משה בכלל חי', והרי הוא לא יכנס לא", ולכן הוציאו הקב"ה מן הכלל ואמר, "להם", ועדיין אינו מוכרח שיש תחה"מ מה"ת, משא"כ במשנה תורה, שאמר משרע"ה לישראל אשר נשבע ד' לאבותיכם לתת להם, שפיר חי' יכול משה לומר לכם ולא להם, ולכן שפיר יליף מינה לתחה"מ מה"ת.

(הגאון מוה"ר שמשון אבר"ק ווינא זצ"ל⁷)

בא

במסורה ולמע"ן ב' פעמים בראש הפסוק, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, ואורך, ולמען תאריכו ימים על האדמה (דברים י"א). וי"ל בזה, עפי"ד הגמ' במס' ברכות (דף כ"א ע"ב) כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנא' והודעתם לבניך ולבני בנך וכתיב בתרי' יום אשר עמדת לפני ד' אלקיך בחורב. והענין הוא, ע"ד אוז"ל גבי דור דכתיב וישכב דוד ולא כתיב וימת דוד לפי שהניח בן ממלא את מקומו לא כתיב ב' לשון מיתה, וכמו כן מי שלומד עם בנו ועם בן בנו תורה, הרי נחשב כאלו לא מת ועדיין הוא בחיים (ועיין בזה בספה"ק נועם אלימלך בפ' שמות על אוז"ל יעקב אבינו לא מת). והנה נודע מה שאמרו חכמז"ל במס' ע"ז (דף ה' ע"א) שבשעת מתן תורה פסקה מיתה רק בחטא העגל חזרה גזירת מיתה לעולם. וזהו והודעת לבניך ולבני בנך, שנחשב תלמוד תורה עם בנך ובני בנך, אז, יום אשר עמדת לפני ד"א בחורב, שנחשב כאותו יום שפסקה מיתה, וכאלו עדיין חי אתה כנ"ל.

וזהו שדמזה לנו המסורה, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, ללמוד עמהם תורת ד', אז ולמען תאריכו ימים על האדמה, כי אף אחר מיתתכם, יהא נחשב כאילו אתם חיים על האדמה, כי מי שמניח בן כמותו לא שייך ב' מיתה, ואדרבא חי לעולם.

(כ"ק מדן אדמו"ר שליט"א)

(7) בפ' זרע אברהם על מדרש רבה, בהקרמת בן המהבר, כ' שאביו הגיד לו ששמע ד"ז מפ"ק הגאון הנ"ל כשבא בפעם הראשונה לעיר ווין בפ' וארא לקבל פניו.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, „יוסף הלל“ להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ויצא

קאפ' כ"ט פסוק י'.

ויגש יעקב ויגל, כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית וכו'. רוב המפורשים הרא"ם ונו"א ומהרי"ק ועוד, פירשו שדיוקו הוא מדכתיב ויגל ולא ויגלגל, שהוא מלשון גלוי ולא מלשון גלגול. ובס' אמרי שפר (להרנ"ש ז"ל) הקשה וז"ל וא"ת הלא בספר תהלים (ק"מ כ"ב) פרש"י גל מעלי חרפה וכוז לשון גלגול כמו ויגל את האבן, וא"כ איך פירש פה סותר לזה וכו'. ועיי"ש מה שתירץ ברוחק. וכן יש להקשות מרבירי רש"י ביהושע (ה' ט') בפסוק היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום גלגל וגו' ופירש"י גלותי, הסירותי, כמו גל מעלי חרפה, ויגל את האבן. הרי פרש"י מפרשו מלשון גלגול ולא מלשון גלוי. ובספר נחלת יעקב הקשה עוד ע"ד המפורשים דלפ"ז לא ה' לו לרש"י לרשום בר"ה תיבות ויגש יעקב, רק תיבת ויגל, ע"כ פירש הוא רדיוקו הוא מתיבות ויגש יעקב ויגל דמיר שנגש ויגל בלא טורח. וכעין זה הביא בס' אמרי שפר הנ"ל בשם תולדות יצחק ביתר ביאור, דדרך אדם כשרוצה לגלגל אבן כבירה מרחיק גופו ואוחזו בידו בחזקה ומביאה אצלו, אבל כשהיא קלה מקרב עצמו אליה ולוקח אותה וכאן כתיב ויגש, ע"כ. אמנם מנוסחת דפוס אלקבץ שרושם בר"ה, ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הכאר. נראה שדיוקו של רש"י הוא מתיבות „מעל פי“, כמ"ש בס' זכרון בפירושו הראשון, ראסמכתי מדכתיב מעל פי לרמוז שהרימה בידו בנקל ובלי עמל כארם המרים הפקק „מעל פי“ צלוחית.

קאפ' ל' פסוק כ"ז.

נחשתי, מנחש הייתי נסיתי בנחוש שלי שעל ירך באה לי ברכה וכו'. הלשון מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי, נראה ככפל דהיינו הך. ובדפוס הראשון הנוסחה היא, מנחש ה', נסיתי בנחש שלי שעל ירך באה ברכה. ולפ"ז אין כאן כפל, כי מנחש ה' הוא לשונו של רש"י ולא לפרש תבת נחשתי רק שלבן ה' מנחש, וכמ"ש ג"כ הראב"ע כי הולך ה' לקראת נחשים, ועל תבת נחשתי פרש"י נסיתי בנחש שלי, וכמ"ש בת"א על תיבת נחשתי נסיתי וכ"כ הראב"ע. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, נחשתי, מנחש בגביע שלי שעל ירך באת עלי ברכה.

וישלח

קאפ' ל"ד פסוק י"ד.

חרפה היא, שמץ פסול הוא אצלנו, הבא לחרף חבירו הוא אומר לו ערל אתה או בן ערל. ובדפוס ה' הנוסחה, חרפה היא לנו, שמץ הוא אצלנו וכו'. ממה שנשמט בנוסחאות שלנו תיבת „לנו“ מהר"ה נראה שפרש"י בא לפרש רק תיבת חרפה, ובאמת כוונת רש"י לפרש תיבת לנו, שאין פירושו לנו, רק אצלנו, ועיין בס' זכרון

שכתב דקשה לי' לרש"י אומרם כי גרף ובזוי היא הערלה לנו, והלא מולים היו, ואיך יאמרו שמחרפים אותם בערלה, לזה פירש"י שתיבת לנו פירושו אצלנו, כלומר דבר שאנו מחרפין בו אחרים, שהבא לחרף את חברו אומר לו ערל. הרי שרש"י בא להוציא תיבת לנו מפשטי' ולפרשו אצלנו, ע"כ נכון הוא הר"ה כמו שהוא ברפ"ה"ר, וגם בס' זכרון הנוסחה הוא כן.

קאפ' ל"ו פסוק ל"ג.

יובב בן זרח מבצרה, בצרה מערי מואב היא שנאמר ועל קריות ועל בצרה וגו' ולפי שהעמידה מלך לאדום עתידה ללקות עמהם וכו'. כדברי רש"י, כן הוא במ"ר כאן (פ' פ"ר, ג'), וכן הביא רש"י בישעי' (ל"ד, ו') מן הפסיקתא. אבל במ"ר פ' נשא (פ' י"ד, י') איתא ג' מלכי אדום היו מזרע אדום, יובב בן זרח מבצרה, ובצרה מן אדום הי' שנאמר מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. הרי שמדרשות חלוקות הן. ועיין ברש"י בפסוק ואכלה ארמנות בצרה (עמוס א', י"ב) שכתב שבצרה בין מואב ובין אדום היא ומאריך מואב ונמשכה אחר אדום, והיא העמידה לו מלך וכו', ובזה יתיישבו המדרשות שלא יהי' מחלוקת במציאות.

וישב

קאפ' ל"ח פסוק ט"ו.

כי כסתה פני', ומדרש רבותינו כי כסתה פני' כשהיתה בבית חמי' היתה צנועה לפיכך לא חשדה. ובמגילה (דף י' ע"ב ד"ה מלמד) פירש"י באופן אחר. וז"ל, מלמד שכסתה פני' בבית חמי' לפיכך לא הכירה עכשיו שאף בכיתו לא ראה פני' שיהא מכירה, וכמ"כ פירש"י בסוטה (דף י' ע"ב ד"ה שכסתה), רק ששם הגי' הב"ח וכתב ל"א שכסתה פני' בבית חמיה, וה"ק אע"פ שהי' בלבו שהיא תמר טועה הי' בכך לומר אחרת היא שהרי תמר צנועה היא. וזה הלשון הוא כמו שפירש"י כאן.

קאפ' ל"ח פסוק א'.

ויהי בעת ההוא, למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד וכו'. והקשו המפורשים הרי המעשה היתה באותו זמן כמבואר בפסוק ויהי בעת ההוא, ומה הי' קשה לו למה נסמכה, וכל הקושיא הוא רק למה הפסיק בפרשתו של יוסף, ועיין במ"ר. וברפוס אלקבץ הנוסחה, למה נכנסה פרשה זו ככאן בפרשתו של יוסף ללמד וכו'.

מקץ

קאפ' מ"א פסוק ל"ו.

והי' האוכל, הצבור כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ: עיין במפרשים הרא"ם והגור אר"י והלבוש כמה נתחבטו בביאור הדברים. וברפ"ה"ר הנוסחא היא, והי' האוכל לפקדון הצבור כשאר פקדון גנוז לקיום. לפי נוסחא זו אולי תיבת הצבור פירוש לארץ וכמו שתרגם אונקלוס לעמא דארעא, כן פירשו רש"י הציבור, ותהי' הכוונה לפרש שהציבור יגנוז האוכל כמו שגנוזין פקדון. ודווקא. אמנם ברפוס

אלקבץ הנוסחה היא, והי' האוכל לפקדון, האוכל הצבור בשאר הערים, פקדון גניזה לקיום הארץ:

לפי נוסחה זו יהי' הפירוש שמ"ש בפסוק הקורם ויצברו בר תחת יר פרעה אוכל בערים ושמרם, הם שני רברים, הראשון שהפקירים ויצברו בר תחת יר פרעה באוצרותיו, ויהי' זה לצורך אפסניית המלך ולמכור לארצות אחרות, והשנית, אוכל בערים ושמרם, זהו שהמצרים יצברו בר לעצמם בעריהם, והוא כמו שכתב רש"י לקמן כשבאו המצרים לצעוק לפרעה ללחם אמר להם למה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני רעב באים. וע"ז מפרש הפסוק שלפנינו והי' האוכל הצבור בשאר הערים היינו מלבר שיצבר באוצרות פרעה פקדון גניזה לקיום הארץ.

וכפי הנראה שנפל מנוס"ש תיבת „הערים“ לבר ע"כ עשו מתיבת בשאר כשאר וזהו שגרם לכל הקשיים.

קאפ' מ"ג פסוק ג'.

העד העיר, לשון התראה שסתם התראה מתרה בו בפני עדים וכן העידותי בכם, רר העד בעם:

מ"ש וכן העדותי בכם הנה בפ' ואתחנן (ד' כ"ו) פירש"י הנני מזמינם להיות עדים, שהתרתני בכם, לפ"ז העדותי אינה מלשון התראה כ"א מלשון עדות, וההתראה כתובה שם כי אבור תאבדון וגו'. וכן בפ' נצבים (ל' י"ט) כתב העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ שהם קיימים לעולם וכאשר תקרה אתכם הרעה יהי' עדים שאני התריתי בכם בכל זאת, וגם כאן ההתראה היא הכתובה בפסוק דלעיל, והעדוטי הוא העדאת הערים, ועיין ברש"י ריש פ' האזינו, ואינו דומה למ"ש כאן כי העד העיר היינו שהתרה וכמו רר העד בעם שפירשו התרה בהם. אבל בנוסחת רפה"ר הביא הפסוק, כי העד העידותי באבותיכם, והוא בירמ' (י"א ז') ופירש"י שם שהוא לשון התראה.

ואולי לפי נוסחאות שלנו אין הכוונה על הפסוק של תורה כמו שציינו רברים ל"א, שהוא בלא"ה מעות, רק שכוונתו על הפסוק בירמ' (מ"ב י"ט) אל תבאו מצרים ידוע תדעו כי העידותי בכם היום.

אמנם לפי נוסחת דפה"ר ניהא מה שהקדים ראי' זו מפסוק של תורה רר העד, מפני שהוא רומה ללשון הכתוב כאן העד העיר, וכן שם העד העידותי, אבל לפי נוסחת ס"ש למה הביא הראי' משל ירמ' קודם הראי' משל תורה.

ויגש

קאפ' מ"ד פסוק י"ח.

כי כמוך כפרעה. ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה ע"י זקנתו שרה וכו'.

ובדפה"ר הנוסחה הוא ע"י זקנתו שרה. וכן הלשון במ"ר (צ"ג, ה') זקנתו של זה ע"י שמשכה פרעה לילה אחת לקה בנגעים הוא וכל ביתו וכו', ונכון הוא שבא

להפחירו שאם יעכב את בנימין יארע לו כמו שאירע לפרעה ע"י זקנתו של בנימין.

קאפ' מ"ה פסוק כ"ו.
ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וגו'. בש"כ (כ', י"ט) הביא רש"י מדרש אגדה שסדח בת אשר היא שהגידה ליעקב עוד יוסף חי. ועפ"ז יובן תיבת לאמר. כמו שפירש"י בפסוק ויצו אל יוסף לאמר, ויצו את שלוחם לאמר לו כן.

ויחי

קאפ' מ"ח פסוק י"ט.
ידעתי בני ידעתי, שהוא הבכור. ברפוס אלקבץ הנוסחה, ידעתי בני, ידעתי מה עשו לך אחיך, וידעתי שהוא הבכור. יעויין באלשיך הקדוש שפירש שמה שאמר יוסף לא כן אבי להזכירו כמתמי', האם לא כן אבי ה' ששמת קנאה ביני הצעיר ובין אחי ולמה תשים קנאה בין בניי, והשיב לו ידעתי בני מה שאירע לך וגם ידעתי כי זה הבכור וכו', והנראה שלפירוש זה כיון רש"י לפי נוסחה זו.

קאפ' מ"ט פסוק ט"ו.
למס עובד, לפסוק להם הוראות וכו'. ברפה"ר וכן ברפוס אלקבץ גרסי, לספק להם הוראות.

שמות

קאפ' ג' פסוק ט"ו.
וזה זכרי, למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור: כתב בספר צדה לדרך וז"ל, טעות נפל בספרים כמ"ש הרמ"א ז"ל כי לא פגע ולא נגע זה לזה שהרי בפסוק הזה שניהם שם של הוי' הוא וא"כ הוא תיובתא ולא סיעתא עכ"ל, וכן הביא בפ' בא שאיזה תלמיד טועה שכתב כן בגליון מבחוץ וטעו הסופרים וכתבוהו בפנים. ובאמת ברפה"ר וכן ברפוס אלקבץ ליתא להאי וכן דוד וכו'.

קאפ' ד' פסוק י'.
גם מתמול וגו', למדנו שכל שבועה ימים ה' הקב"ה מפתה את משה כסנה לילך בשליחותו, מתמול, שלשום, מאז דברך, הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם הרי ששה והוא ה' עומד ביום ה' כשאמר לו זאת עוד שלח נא ביד תשלח וכו'. מה שכתב כשאמר לו זאת עוד שלח נא וכו', אינו מובן, ובפרט שכבר הוכיח שה' עומד ביום השביעי, הרי ראינו שז' ימים ה' הקב"ה מפתהו, ואם רוצה לומר שאפ' ביום השביעי ה' משה רבינו מסרב הרי זה נלמד מפסוק שלפנינו שאמר לא איש דברים אנכי.

אמנם ברפה"ר הנוסחה היא, וכן הוא ברפוס אלקבץ, והוא ה' עומד בשביעי כשאמר לו זאת, עד שלח נא ביד וכו'. לנוסחה זו ההוכחה הוא מן המקרא

שלפנינו שהי' ביום השביעי כשאמר לו זאת, רק שרש"י נשמר שלא תאמר הרי עדיין לא נתרצה לילך והיינו יכולים לומר ששהה בפתויו יותר מז' ימים ומאמרו שלח נא ביד תשלח הי' ביום ח', ומבאר רש"י שזה הי' הכל ביום השביעי כשאמר לו זאת עד שלח נא ביד תשלח עד שחרה אפו וקבל עליו, הכל הי' ביום השביעי.

וארא

קאפ' ח' פסוק כ"ב.

תועבת מצרים, וראת מצרים, כמו ולמלכים תועבת בני עמון, ואצל ישראל קורא אותם תועבה. מ"ש ואצל ישראל קורא אותם תועבה, בא בזה לתרץ היאך קרא משה את יראתם, תועבה, בפני פרעה, וע"ז מתרץ שרק אצל ישראל היינו בתורה הכתובה לישראל כתוב בלשון תועבה, אבל כשדיבר משה אל פרעה לא קראה תועבה. ועיין בזה באבן עזרא שכתב כן.

והתירוץ הזה נצרך רק כאן, אבל בהדוגמא שהביא רש"י מס' מלכים שם לא קשה כלל, כי שם הוא לשון הפסוק וכמו שקורא שם עשתרות, "שקוף" צרונים וכמוש "שקוף" מואב כן קורא את מלכום בלשון גנאי "תועבת" בני עמון.

לפ"ז נכון הוא כמ"ש בדפסה"ר, ואצל ישראל קורא אותה תועבה, בלשון יחיד לא אותם בלשון רבים כמו שהוא בנס"ש כי דברי רש"י מוסבים רק על הפסוק שלפנינו שקורא ליראת מצרים תועבה, בפניהם, ע"ז אמר שאצל ישראל קורא אותה תועבה.

קאפ' ט' פסוק ל"ג.

ומטר לא נתך ארצה, לא הגיע, ואף אותם שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו ותתך עלינו האלה והשבועה דעזרא (דניאל ט') ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חברו בחלק כהתוך כסף לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו כתרגומן ויצק ואתיך, לציקת לאתכא אף זה לא נתך לארץ לא הוצק לארץ.

והנה אף על פי שקלס"י לפירושו של מנחם מ"מ לא נטה מפירושו שהוא מלשון הגיע, וכן פירש בכמה מקומות בנ"ך, וכאשר נראה גם מתרגום אונקלוס שתרגם לא מטא על ארעא, הרי שגם הוא פירשו כרש"י. אמנם התרגום יונתן נראה שמפרשו כפירושו של מנחם שתירגם פסוק חמתו נתכה כאש (נחום א' ו') רוגזו' כאשתא ממסי, והוא לשון יציקת מתכת כמ"ש ביחזקאל (כ"ב, ב) עה"פ כהתוך כסף בתוך כור כן תתכו, תרגמו כאתמסאח כסף בנו כורא כן תתמסון. ורש"י פירשו שם כמו כאן חמתו הגיע לארץ כמו ומטר לא נתך ארצה. אכן בירמ' (ז', כ') בפסוק אפי וחמתי נתכת אל המקום הזה שם תרגם יונתן כפירושו של רש"י שתירגם הא רגזי וחמתי חל באתרא הדין, וכן כ"פ בס' ירמ', וחל הוא כמו הגיע.

ובאיוב (ג' כ"ג) כתב רש"י ויש לפרש נתיכה לשון רביי' עיי"ש בפסוק ויתכו כמים שאונותי, ואולי גם כאן יתפרש ומטר לא נתרכה על הארץ, וע"ש ברש"י.

הנאהבים והנעימים

(מרוד זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בנאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש"תש"ה לפ"ק).

הערות נחידושים בענינים שונים⁽¹⁾

מהאברך החו"ב מו"ה דוד ראזענבערג הי"ד מגליל טורקא⁽²⁾

נסתפקתי בהא דסבר רב בשבת כ"א: אסור להשתמש לאור נר חנוכה, וכן פסקינו, אם זה דוקא בנר אחד המחויב להדליק בחנוכה אבל בנרות שמוסיפין בכל יום שאינם אלא להידור מצות מותר להשתמש לאורם, או דילמא כולם אסור להשתמש לאורם.

והנה למעם רש"י דכתב דלכך אסור להשתמש לאורה כדי שיהא ניכר שהוא נר מצות, לא קא מבעי לי, דוראי גם בנרות הנוספות אסור להשתמש לאורם דגם

(1) הועתקו מתוך מכתביו.

(2) נולד בכפר בילקא בגליל טורקא בשנת תרע"א בערך. בשנת תרפ"ז הגיע לחצרות קודש כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד. למד שם בבאבוב זמן קצר, ואח"כ נשלח ללמוד בישיבת עץ חיים דבאבוב סניף סאניק. שם בעיר סאניק עלה ונתעלה מעלה מעלה, שקד על דלתי התורה יומם ולילה ונעשה מלא וגדוש בתורה ויראת שמים, ונוסף לזה הי' חריף ובעל מחדש, בר דעת ובעל מדות, עד שנתמנה להגיד שיעורים תמידים לבחורים הצעירים. בשנת תרצ"ז נשא אשה מעיר סאניק, והמשיך להרצות שיעורים לפני תלמידיו ישיבת עץ חיים דרשם, עד שעלה הכורת על אחב"י, ונהרג עקה"ש יחד עם ב"ב. תנצב"ה והי"ד. — ואגב כדאי להזכיר כאן ריעו ועמיתו ובן עירו שבא יחד אתו לעיר סאניק ללמוד בישיבת באבוב, ה"ה הב' המופלא החריף והשנון כמר הערשל טורקער ע"ה למדן מופלג וירא שמים מרבים מתחסד עם קונו וכו', ואין זכר למו. ד' ינקום דמו ותנצב"ה.

ומדי דברי בהם זכור ואזכור הני מאות בחורים ואברכים יוצאי עיר טורקא וגלילותיה אשר למדו בישיבות עץ חיים דבאבוב בכל סניפי, והיו מכוונים בפי כל „טורקער בחורים" לאשר מקור מחצבתם הי' עיר טורקא ושבעים כפרים סביב לה. — תושבי מחוז ההוא סבלו עניות ודחקות וחרפת רעב באופן מבהיל ונזרא אשר אין לשער, ודין גרמא אשר רוב הנערים והבחורים שם נתגדלו בלי שום חינוך כלל עד שלא ידעו אפי' צורת א' ב', וגם תכונת נפשם הי' גם וכו'. והודות לצדקתו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצ"ל הי"ד נתקברו הרבה מאות בחורים ממחוז ההוא לחצר קדשו בבאבוב, והוא האציל מהשפעתו עליהם להלהיב לבבם לתורת ד' ודרכי החסידות, ותלי"ת הצליחו בלימודם והלכו מחיל אל חיל, עד שרבים מהם נתעשרו בכתרה של תורה בסמיכת הוראה ע"י גדולי הדור, ועוד זכו להשפיע על אחרים תורה ויר"ש, וכשהגיעו לפרקם העמידו משפחות בישראל על דרך ישראל סבא לשם ולתפארת.

לראבוננו, רובם ככולם, עלו על המוקדה, בשנות הזעם, ולא נשאר מהם שם ושארית, מי יתן ראשנו מים ועינינו מקור דמעה לבכות יומם ולילה את חללי בת עמנו. ישמשו נא הטורים האלה, להציב יד ושם לנשמות קדושות הללו, הנאהבים והנעימים אשר בחייהם ובמותם קדשו שם שמים, יסתיים הקב"ה בסתר כנפיו לעולמים, כגן עדן תהא מנוחתם, ויצרור בצרור החיים את נשמתם ונאמר אמן.

נרות הנוספים נקראים נר מצוה וצריך שיהא ניכר שהם נרות מצוה, רק עיקר ספיקתי הוא למעם הר"ן שכתב דלכך אסור להשתמש לאורה משום שהדלקת נר חנוכה היא משום נס, והנס נעשה במנורה ולכך אסור להשתמש לאורה כמו במנורה, א"כ זה שייך דוקא בנר שחייבין להדליק ממעם נס ע"כ שפיר אסור להשתמש לאורה דומיא דמנורה, אבל בנרות הנוספים שהם אינם ממעם נס רק להידור מצוה, א"כ כיון דבהם לא שייך מעם הר"ן אפשר דמותר להשתמש לאורם, או דילמא כיון דבנר א' המחויב אסור להשתמש לאורה, א"כ גם בנרות הנוספים אסור להשתמש לאורם.

ולכאורה עלה ברעתי לפשוט דאסור להשתמש אף לאורם של נרות הנוספות, דאי מותר, א"כ האיך קאמר רב דפתילות ושמינים שאין דולקים יפה מותר להדליק בהם בשבת חנוכה משום דאסור להשתמש לאורה וא"כ לא חיישינן לשמא יטה, ואי בנרות הנוספים מותר להשתמש לאורם, א"כ אכתי איכא למיחש לשמא יטה בנרות הנוספים, אע"כ בנרות הנוספים ג"כ אסור להשתמש לאורם. אבל זה אינו, דהנה הטו"ז הקשה על דעת בעל העיטור והר"ה שסוברים דהא דאסור להשתמש לאורה הוא דוקא תשמיש של חול אבל תשמיש של קדושה מותר, א"כ אכתי איכא למיחש לשמא יטה בתשמיש של קדושה, ודאיתי מתרצין, דכיון שלא הותר לו רק תשמיש של קדושה ולא תשמיש חול, עי"ז יזכור ולא יטה. וא"כ ספק הנ"ל במקומו עומד, ואין לפשוט דאי מותר להשתמש באורם של נרות הנוספים א"כ ליחוש שמא יטה, זה אינו, דאיכא למימר דמתוך שלא הותר רק בנרות הנוספים ולא בנר המחויב, עי"ז יזכור ולא יטה כנ"ל.

ואף דהר"ן עצמו סבר דהא דאסור להשתמש לאורה היינו אפי' תשמיש קדושה משום דאיכא למיחש לשמא יטה, וא"כ חזינן דלא סבר סברא הנ"ל, אפשר לומר דהיינו דוקא אם בזה הנר יתירו לו תשמיש קדושה, וא"כ יש דבר שמתיר להשתמש בכל הנרות ע"כ סובר הר"ן דחיישינן לשמא יטה, אבל אם בנר המחויב לא הותר לו אפי' תשמיש קדושה, אז י"ל דאף בנרות הנוספים מותר לגמרי, מ"מ כיון דבנר אחד נאסר לו לגמרי, י"ל דסובר הר"ן דעי"ז יזכור ולא יטה, נמצא דהספק לא איפשימא.

* * *

ביבמות דף ה' ע"ב כתבו התוס' בד"ה ואכתי וז"ל, בלא"ה מיבעי לי' דאי לאו יחדיו ה"א דאסור ללבוש צמר ופשתים אע"פ שאין מחוברים כלל זה עם זה עכ"ל, וק"ל דהא לקמן דחו התוס' פי' הריב"ן דשוע טווי היינו שוע וטווי יחד צמר ופשתים, דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה, משמע דלעולם משמעות שוע וטווי היינו יחד רק דא"א לומר כן דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה, דאל"כ רק דמשמעות אין הכרח אם הוא יחד או לא, למה לא דחו התוס' בפשיטות דמספק אזלינן לחומרא דאסור אף אם אינם יחד, אע"כ דמשמעות שוע וטווי הוא יחד, רק דא"א לומר כן דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה, וא"כ

הא דירעינן רשוע ושווי אין הפירוש יחד, הוא רק אחר דירעינן דהותרה כלאים בציצית, אבל אי לא ירעינן דהתורה התירה כלאים בציצית, א"כ אין הוכחה רשוע ושווי אין הפירוש יחד, ושוב הררינן למשמעות רשוע ושווי היינו יחד, וא"כ צ"ע בדברי התוס' שכתבו דמיבעי יחדיו לומר רצדיכין להיות מחוברין זע"ו, הלא כאן בגמ' אכתי לא ירעינן דהתורה התירה כלאים בציצית, וא"כ שמעינן ממשמעות שוע ושווי דבעינן יחד וכנ"ל.

* * *

הרמב"ם פסק בהל' ערות פרק כ' ה"ב דאם לקח זה שהעירו עליו לוקין, וכן פסק גבי ממון, והקשה הרב"ז דהא כתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה, ותירץ שהרמב"ם סובר דעיקר הדרש הוי מלאחיו והרי עדיין אחיו קיים, וזה שייך לענין הריגה, אבל לענין מלקות או ממון, אף אם לקח או אם שילם, עדיין קיים, וכן כתב הפני יהושע במכות, וכן צ"ל ע"כ בדברי הרמב"ם, דאל"כ יקשה קו' הנ"ל. ולפי"ז דלהרמב"ם אין המיעוט דק לענין הריגה משום דכתיב לאחיו, קשה לי דא"כ גבי ממון דכתיב יד ביד ומנ' גמדינן דבעינן נגמד הדין גבי ממון כמ"ש התוס' מכות ה' ר"ה חייבי מלקיות, יקשה דלפי הנ"ל למה לא אמרינן גבי ממון כיון דכתיב יד ביד בעינן דוקא שישלם הנידון, כמו גבי נפשות דהוי דרשינן נפש בנפש דבעינן דוקא שיהרג בנידון, אי לאו דכתיב לאחיו דמשמע דוקא אחיו קיים כדתנן במתני' דמכות, וא"כ בממון דליכא מיעוט, כמ"ש הרב"ז והפנ"י הנ"ל, נימא דדרשינן יד ביד דקאי על ממון דהיינו דוקא כששילם הנידון, אבל היכא דלא שילם הנידון לא ישלמו העדים, וצ"ע.

* * *

הרמב"ם פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין, טמא במוקדשים לא ישחוט לכתחילה, ואם עבר ושחט הזבח כשר, ולא הזכיר שצריך לומר ברי לי שלא נגעתי, והקשו המפרשים דהרי בחולין דף ב' ע"ב באוקמתת רבה בר עולא מבואר שצ"ל ברי לי. ונ"ל לתרץ, דהתוס' הקשו דלמה לי אחרים רואים אותם הלא עזרה דה"ר וספיקו טהור, וכן קשה ל"ל ברי לי, ותירץ הריטב"א דבקרשים לא אמרינן ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור, אמנם הא תינח אי הא דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור ילפינן מסוטה, אבל הרמב"ם דכתב בפ' ט"ז מהל' אבות הטומאה דהא דס"ט ברה"ר ספיקו טהור ילפינן לה מקרבן פסח שנדרחת טומאה בציבור, נמצא דעיקר הלימוד מקדשים הוא, וא"כ אף בקדשים ספיקו טהור², ולכן שפיר מובן מדוע אין צריך לומר ברי לי, דעזרה דה"ר הוא וספיקו טהור, ול"ק כלל על הרמב"ם.

* * *

(3) עיין בזה בשו"ת שואל ומשיב מהרורא ר' ח"א סי' קס"ד.

במס' מכות דף י' ע"ב יליף הא דאמרינן בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן הפסוק בפרשת בלק קום לך אתם, וכן איתא במדרש רבה הדרש מפסוק זה. ויש לדקדק דקדוק עצום בדברי רש"י עה"ת בפ' בלק שכתב שם עה"פ שאמר המלאך לבלעם, לך עם האנשים, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ולמה שינה רש"י לכתוב דרש זה על הפסוק שאמר לו המלאך, ולא פירש כן על הפסוק שכתוב קודם לכן שאמר לו הקב"ה, וכבר דברתי מזה עם כמה ת"ח ולא מצאו מענה⁴.

תמיהות וישובים

ישוב לקו' המהרש"א ותמ' בס' דברי שאול עה"ת

המהרש"א במס' שבת דף כ"א: ד"ה טמא, מביא בשם הרא"ם דישאל היו כולן טמאי מתים והיו עושין מנורה של עץ, והקשה המהרש"א וז"ל, ולא ידעתי מה תיקן בזה דהא נשמאה המנורה בנניעה בעשייתה גם בשל עץ שהרי ה' למנורה בית קיבול עכ"ל. ונלענ"ד ליישב שהי' כלי עץ מעצים הגדלים במים ועצים הגדלים במים אם עשו מהם כלים אין מקבלין טומאה, עי' מס' כלים פ"ז משנה י"ג ובמשנה אחרונה שם. (ועי' כלי חמדה עה"ת פר' בראשית או"ק ב' וגם בספרו בקונטרס אחרון על פ' ויקרא). ומוישוב על נכון.

* * *

בספר דברי שאול עה"ת (להגאון מוה"ר יוסף שאול נאטאנואהן זצ"ל אבר"ק לבוב) בפר' ויחי ד"ה לא יסור שבט מיהודה כ' וז"ל, עי' רמב"ן עה"ת מה שהביא הירושלמי בהוריות (דף י"ב) אין מושחין מלכים כהנים אר"י ע"ש לא יסור שבט מיהודה, והוא תימא דבקיודשין (דף ס"ו). אמרו שפסלו את ינאי המלך מן הכהונה בשביל שאמו נשכית, וקשה למה לא אמרו בשביל שאין מושחין מלכים כהנים עכ"ל. ולכאורה אין שום קושיא מהירושלמי דהירושלמי אומר רק שאין לעשות מכהן מלך*) ולא שפוסלין אותו מכהונה משום שהוא מלך, וכאן רצו

---

4 בס' נחלת יעקב (קראקא ת"ב) עמד בזה, ועיי"ש תירוצו, גם בס' משכיל לדור כ' תירוץ על קו' זו. ועיין במהרש"א בח"א שם במס' מכות, שכ' שדייקו לומר מוליכין, לא שהקב"ה מוליך אותו, אלא המלאכים שנבראו מהמעשה הזה מוליכין אותו, ולפי"ז י"ל רלבך דקדק רש"י להעמיד הענין על דברי המלאך.

(*) עיין בספרו שו"ת שואל ומשיב מהרו"ג ח"ג סי' נ"א ד"ה פרק, שכתב שם על ההוא דאמרו (ניסין ז' ע"א) מה ענין מצנפת אצל עטרה, דהכוונה דמצנפת הוא ככהן גדול ועטרה היא בראש המלך, והיינו שהכהנים אין להם להיות מלכים, וכ' שם עוד שמדוקר בזה מה שמקשים רה"ל להיפך מה ענין עטרה אצל מצנפת, דעיקר הקושיא הוא ראין הכהן גדול רשאי לקחת לו המלוכה עיי"ש.

לפוסלו מכהונה. (ואין לומר רכוונתו רכיון שמשחו אותו למלך א"כ ראי' מכאן דלא חי' כהן מעיקרא מחמת דאין מושחין מלכים כהנים, גם זה אינו, דמעולם לא משחו אותו למלך רק מלך מעצמו, ועי' פנ"י שם בקידושין ס"ו ע"א ודו"ק).

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

פליאה בס' דברי שאול — ערות ביוסף

בס' דברי שאול (ליקוטים הנספח לספר ערות ביוסף על חו"מ) להנאון מוה"ר יוסף שאול נאטאנזאהן זצ"ל אבר"ק לכוב (ברך מ"ב מדפי הספר) כתב וז"ל: הרמב"ם בפיהמ"ש במשנה (חולין י"ד ע"א) אע"פ שמתחייב כנפשו שחיטתו כשירה, כתב דמיירי בשוגג דבמזיד משעה שעשה חבורה הוא מחלל שבת קודם שיגמור וכשגמר נעשה מומר. ודבריו תמוהין דא"כ איך בעי הש"ס לאוקמי כר"מ ובמזיד דהא נעשה מומר וכו', והנראה בזה דבאמת צריך להבין גוף קושית התוס' ודברי רבינו דאיך אפשר לומר דהוה מומר הא יקשה קושית הש"ס בפסחים דף ע"ג מה תיקן, ואין לומר תיקן להוציא מירי אבר מן החי, הא אם נימא דנעשה מומר א"כ לא הוציא מירי אבר מן החי, דהרי בעת גמר שחיטתו נעשה מומר ולא תיקן כלום דאין זה בנדר שחיטה כלל, ובפרט להרמב"ם דנעשה מומר קודם גמר שחיטה דמשעה שהתחיל לעשות חבורה חילל שחיטתו, עכ"ל. ולכאורה דבריו קשים להבין, דהרי אף אם אין השחיטה כשירה, אכתי לא הוי אבר מן החי, דוגמת בני נח שמצווין על אבר מן החי ואין מצווין על השחיטה, וצע"ג. ועיין תוס' קידושין דף נ"ז ע"ב ד"ה מה, ובדברי מהרש"א שם.

א.מ.ה.

אלון בכות

על מות ידירנו הנח"ח הנכבד
מו"ה יונה לינקער ע"ה

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו
ומחה ר' רמעה מעל כל פנים, אמן.

המערכת

התמנות הגאון מוה"ר מענדל באם מקראקא זצ"ל לאב"ד דק"ק פראנקפורט דמיין*)

קבלנו עלינו את האלוף הגאון מהר"ר מענדל יצ"ו בן הגאון מהר"ר יצחק ז"ל להיות לנו לאב"ד וריש מתיבתא מורה צדק יורה ידן ידן יתיר יתיר ובידו שבט מושלים ומטה אלקים להעמיד עמוד התורה חוקי' ומשפטי', להעניש את העובר להאכילו כפרי מעללו בצירוף ב"י (= בני ישיבה) יצ"ו ודוקא שיסכימו עמם שני הגבאים יצ"ו והחבורא י"ץ, אך בדבר דיני ממונות בין איש לרעהו המרוצים לדון בפני האב"ד או עם המצטרפים אליו אם יצא דבר אב"ד להכריז את איש אחד הן מבני עירינו הן מבני עיירות אחרות לא יוכרו בלי ידיעת קצינים הגבאים דחברותא יצ"ו כי מעמם ונמוקם עמחם, והאב"ד יצ"ו אין צריך לשמוע בין איש לאחיו בסך שהוא עשרים זהובים ולמשה, כי אם הגבאים דחברותא חייבים לשפוט.

שנית קצבנו ליתן לאב"ד יצ"ו הנ"ל כל ירד וירד, דהיינו כל חצי שנה חמשים רייכש טליר, או בכל חצי שנה שבעים וחמשה זהובים, והכרירה ביד האב"ד הגאון הנ"ל י"ץ.

מכל נשואין שיהי' בה הן שיהי' להם עירונית) כאן, הן שאין להם עירונית כאן, יהי' שכירתו משני הצדדים שנים זהובים, ואם יהי' הנדוניא משני צדדים עולה מאלף זהובים עד ב' אלפים, יהי' ההכנסה משני הצדדים ארבעה זהובים. מב' אלפים עד ג' אלפים, מב' הצדדים יהי' ההכנסה חמשה זהובים, מג' אלפים ואילך יהי' ההכנסה ו' זהובים ועל כל הנ"ל יהי' עד ולא עד בכלל אף אם לא יהי' החופה כאן כי אם במקום אחר שכרו כנ"ל למי שיש לו עירונית כאן.

זא אב"ד יצ"ו התרה שיקט לבני מדינה יהי' שכירתו ב' זהובים.

זא ער איין אלמנה משביע על כתובתה ווארש זיין, אם יהי' כתובתה פחות מאלף זהובים יהי' השכירות ו' זהובים, ומאלף ולמעלה, עשרה זהובים, ואף אם אינה רוצה האלמנה לישבע או שהורשים מוחלין על שבועתה, אפ"ה תתן כנ"ל. הזמנה, רביעית מזהוב. — קיום שטרות, רביעית מזהוב.

גביית העדות הן פעם אחת הן כמה פעמים, זא ויל צו איינים עניין איזט מן הצורך גובה צו זיין, שכרו ב' זהובים, והרב יקח אצלו ב' [אנשים] על הוצאתו.

מכל חיתון וחיתון שיתחתנו, הן ב' מבני עירינו יחד או מעיירות אחרות יתן כל צד א' רייכש טליר, דהיינו משניהם ב' רייכש טליר אם יהי' הנדוניא משני

*) הג"ר מענדל באם נורע בשמו הג"ר מענדל ר' יצחק ר' אביגדורס, וכן חתם א"ע. נולד בשנת ש"נ בערך בעיר קראקא לאביו הג"ר יצחק זצ"ל. הי' תלמיד מובהק להגאון הב"ח זצ"ל ונסמך ממנו להוראה. בתחלת שנת ת"ר לפ"ק נתקבל לאב"ד ק"ק פראנקפורט-דמיין. הגאון בעל חות יאיר זצ"ל נסמך ממנו בסמיכת חכמים. נרפסו ממנו תשובות בשו"ת חוט השני סי' נ"ב בשו"ת חינוך בית יהודה סי' מ"ה ובשו"ת נחלת שבעה סי' ס"ג. נלב"ע אור ליום ערב חג הסוכות שנת תכ"ז לפ"ק ומנ"כ בפפר"מ.

ר"ז הועתק מכת"י אשר בירי ירידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען. טוב עין הוא יבורך.

(1) היינו חזקת בן עיר.

צדדים אלף זהובים, ופחות מאלף יתנו ב' הצדדים א' ר"ט, נגד זה מחויב לכתוב התנאים, אמנם אף אם לא יכתוב התנאים יתנו שכרו כנ"ל. ומחויב לדרוש כל חרש וחרש בשבת שמברכין החודש. ומחויב בעל הסגן לקרותו אז לס"ת, גם יהי' לו הוצאה והכנסה. וענין סמיכות הרבנים יקח ששה רייכש טליר, אכן מעשיר לפי עשרו, ועכ"פ לא יותר משנים עשר רייכש טליר, ומבחור, לפי תואר העניין. אך זאל אים קהל יצ"ו, איין קינד דעם רב הנ"ל, ערוך מאכין, אזוי לנג עד בכאן איזט.

וכן בקש הרב הנ"ל, נחי' ולא נמות, אשתו הרבנית תי' ניש דוחה צו זיין מיט איינר דירה צו ורדיהן, הוט אים קהל יצ"ו צו ניוזאנט כל ימי חי' איין שטוב אונד קאמיר צו בשטעלין, דז זיא כל ימי חי' איין דירה הבין זול. שוב הסכים האב"ד יצ"ו עמנו מחמת סמיכות מורינו, שלא להסמיק למורינו בלתי הסכמת בני ישיבה יצ"ו, ואף בהסכמתם לא יהי' נקרא בשם מורינו בלי הסכמת הגבאים והחברותא יצ"ו אף לא בכתב או בע"פ לא יכונה לשום אחד בשם מורינו, מכ"ש שלא להתאסף אצלו לב"י (= לבני ישיבה) בלתי הסכמת החבורא יצ"ו.

בענין דין ת"ח עביר דינא לנפשי', נתרצה האב"ד יצ"ו שלא להחרים לשום אדם המתרים ח"ו נגדו, אלא בא"כ שלא יתאספו הב"י יצ"ו והחברותא י"ץ תוך שלשה ימים לעשות דין הראוי.

שוב התנה שלא יכתב האב"ד יצ"ו לשררה אחרת או ב"ד אחר הן בכתב הן בע"פ בלי ידיעת ורצון החבורא קדישא כנ"ל כלל, הן על בקשת רבים הן על בקשת יחיד.

מחמת שכר בטלה לפסוק פסק דין יהי' קצבתו ליקח מכל זהוב ד' פשוטים, וזה יהי' עד מאה זהובים ומאה זהובים בכלל, ואם יעלה סך הריב יותר ממאה עד אלף, יקח ממאה ראשון כנ"ל, ואח"כ מכל מאה ומאה יקח משני בעלי דינים זהוב ממאה, דהיינו מכל אחד חצי זהוב, אף אם יעלה סך הריב יותר מאלף עד כמה אלפים אעפ"י כן לא יקח יותר ממה שמגיע לאלף, ובכלל זה ג"כ שכר כתיבת פסק דין.

מן האט אויך האב"ד יצ"ו באופן זה אין בית קהל יצ"ו הבית צור אייב"ל ביריעת העצה יר"ה גיועצט, אין מאסין וארגין רבנים מנוחתם כבוד אך דיון גיועשין זיינן, דהיינו דש הוא ואשתו וזרעם כולם, קיין חזקה בבית הנ"ל עם כל מצריו הבין זול, גם לא יעשה אחרים בשבילם שום פעולה או מעשה להוציא הבית או מצריו מחזקת קהל יצ"ו בלי ערמה ומרמה, אך זאל האב"ד יצ"ו נומנט צו זיך נעמין בבית הנ"ל כי אם ברשות וביריעת החבורא יצ"ו.

כל הנ"ל יהי' משך חמשה שנים, ואחר החמשה שנים זאל עד מחויב זיין אן קהל יצ"ו אהן צו הלטיין אויב מן אים ווייטער צו איינים אב"ד וויל אהן נעמין, אונד ווען עד אין חמש שנים אוועק ציהן וויל, אזוי איז עד זיך משעבד בחוב גמור, אז עד קהל י"ץ איר חצי הוצאות ווידר געבין זול, וכל זה קבל עליו בת"כ בפועל ממש בכל אופן המועיל.

תעודות וסמיכות

יא.

ותרב חכמת שלמה, מימים ימימה, בתורת ה' תמימה, טובה ונעימה, לאום אני חומה, על אחת כמה וכמה, בפלפולא ראורייתא ירו רמה, בתרעא חריפא היא ז"ל-מ"ן פתוחה וסתומה, בר אוריין ובר אבהן לחכימא, בנימין יריר ה' אתו לו בדומה, ה"ה התורני והרבני המופלא כהר"ר זלמן בן התורני כהר"ר בימא ז"ל, והקרה ה' לפני מקרה שהור גברא ברעת ומזימה, ותהיתי על קנקנו והוא מלא חכמה, אורח חיים בימינו, ולמי יורה דעה בחיצון ופנימה, וחושן משפט על לבו ונתן עיניו לגרסה לשם גירוסין גרסה נפשי לתאבה לשמה, חותם תעורה יתיר ויטה עול לשכמה, ורובץ בין משפתים שפתים יושק נשקו בר בלי שימא, גלל כן אמרתי אחכימה, להעניק להאי גברא רלעי באורייתא לילי' ויומא, בהעלותו במעלה רמה, כמו נר קמה, בשם מוריניו רבי שלמה בן החבר ר' בנימין לכל דבר שבקרושה יעלה במעלה זו המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל מן דין סמוכי לנא לא כחל ולא שרק ולא פרכוס ויעלת חן מזרחת וימה, יורה יורה ידין ידין בחכמה, ותוקף פקודתי על כל חזני עמא, שישכיתי לדברי דלא למכוי בסלא דלא מבקעי דמא, בפריעה ופרימה, והשומע יזכה לבנין אריאל אשר ה' שמה. כ"ר החותם לכבוד התורה ולומדי' לשמה פה הערטי יום ר' ח' אדר ראשון יהא מוריניו הרב לפ"ק.

ידידי' המכונה טיאה ווייל פראג

חב"ק ק"ק ר' [=קארלסרוה] ומדינת באדן⁽¹⁾

יב.

הקצין הנגיד מ' צבי הירש יאניש חופת נשואין הוא עושה לבנו החתן המושלם ומופל' כ' חיים מענדיל שי', והנה הקצין הנ"ל התחתן עם הרבני המופלג מ' ליבוש באב"ר, ומקור מחצבת מוהר"ל הנ"ל הוא מגזע היחוס והמעלה, וגם הקצין הנ"ל הוא איש ישר הולך, ובנו הנ"ל ישנו בלמידה, לזאת ראה ראיתי כי טוב ונכון הדבר לסמכו בסמיכת חכמים, והגני הנני על כל הסרים למשמעתי, זה שמו אשר יקרא לו האדם לכל דבר שבקרושה בשם מוריניו, וכמו כן בכתובות שטרות וקנינים זה שמו לעולם כל ישונה.

רברי אלה יום ו' עש"ק ז"ך סיון תקפ"ג לפ"ק פה לבוב.

יעקב אורנשטיין אבר"ק לבוב⁽²⁾

(1) ראה אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' א' עמוד ה'.

(2) הוא הגאון בעל ישועות יעקב וצ"ל. — ראה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ה' עמוד י'.

יג.

ב"ה.

מה ידירות משכנותיך ישראל, בר לבב ובחכמה אזור חיל, בו מצא קן ומצא מנוח, חזק מתנים ואמיץ כח, כח מעשיו הניר לעמו, לכל יגיה עינימו, ה"ה הבחור החתן תמים למעלות, מוכתר בנימוסין במדות רמות, כ"ש ה' ישראל' שי' בן הרבני הגביר הנגיד המפורסם מ"ה משה גייגר שי' הנה זה עומד למולינו בכתלינו, ויקרא שמו פלא לילדי עידינו, בילקוטו לקושי שושנים, חרשים גם ישנים, בתורה יקרה היא מפנינים, אמוץ עלי תולע, רד עם אל ועולה, במסילה העולה בית א-ל, ישראל עושה חיל בתורת יקותיאל, הפליא עלילי הגדיל תושי', וזה האות כי זכה להתקשר ענבי גפן בנפן פורי', למצוא קן בנפש מטהרה, אשר יראת ה' היא אוצרה, היא בת אדמ"ו גאון עוזינו רוח אפינו אב"ד וד"מ דקהלתינו, הנה היא נר לרגלי העם אשר בחשך נתיבתם, לא ידעה כאלפי אילים נחלי שמן ברכבותם, השליך ממנו עבותימו, ובלעגי שפה ידבר אלימו, רק בהליכות מלכו בקדש תהלוכותימו, לעלות מעלות בקודש לדרך על במותימו, ממנו ילמדו שתילי חמד נטעי נעמנים, כמהו ירקחו וכמתכותנו יעשו הבנים, בני א-ל חי רשינים ורעננים, בינו במפעלו השמיעו רננים, הנה זה העלם הליכותיו יורה, מעשיו ופעולותיו עריבים כרכיבים מלקוש ויורה, ע"כ יובל שי למורה, להיות לו לשם ולתפארה, בין גדולי רומא, כשם הגדולים אשר בארץ המה, בשם מורינו הרב ר' ישראל בן מורינו הרב ר' משה, להעלותו לתורה ולכל דבר שבקדושה, בתוך אמוני עם סגולה נוחלי רת מורשה, ובצפיותינו צפינו שיחזיק בתומתו, ועטרה תהי' הולמתו, עוד יעלה מעלה מעלה בנתיבתו.

הכ"ר היושבים על מדין לכבוד אכסניא של תורה ודורשים סמוכין במשנה תורה, פה ק"ק פ"ב היום יום ג' ר"י מנחם תקצ"ז לפ"ק.

הק' דניאל פרוסטיץ⁽⁴⁾

הק' זלמן ב"ה משה ז"ל⁽⁵⁾

הק' שמעון אפ"ה⁽⁶⁾

(3) ראה כר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד כ"ב. — כתב מורנו זה קבלנו מאת נכדו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה יצחק שיף נ"י. ישא ברכה מאת ד'.

(4) ראה אורותיו בכר"ש שנה א' קונט' ו' עמוד ט"ו.

(5) הוא הג"ר שלמה זלמן באניהאד זצ"ל. ה' תלמיד מובהק להח"ס זצ"ל. נדפס ממנו ספר מנחה טהורה. ה' חר מבי דינא בק"ק פרעשבורג בימי החת"ס ובנו הכתב סופר. אחר פטירת הג"ר רניאל פרוסטיץ זצ"ל (בשנת תר"י) נתקבל לראב"ד בק"ק פרעשבורג. נפטר ביום ו' תשרי שנת תר"ח לפ"ק.

(6) הוא הג"ר שמעון ב"ר לאזל אופנהיים זצ"ל. נדפס ממנו ס' שם משמעון עמ"ס חולין. ה' חר מבי דינא רבה דק"ק פרעשבורג בחיי החת"ס ובנו הכת"ס. נלב"ע ביום ר' לחורש כסליו שנת תר"ב לפ"ק.

אותיות מחכימות

כס' פתח הבית (ליוורנו תר"ו) להריון מוח"ר אברהם בלעיש מעיר ניצא, נרפסה הסכמה מהגאון בעל חתם סופר זצ"ל, ונרפסה שם החתימה „משה סופר", והוא שלא כדרכו אשר תמיד חתם שמו „משה"ק סופר". ובס' ליקוטי תשו' חת"ס (לונדון תשכ"ה) בסוף הספר עמוד י"ד, הועתקה הסכמה הנ"ל, ושם נרפס „משה"ק סופר", ובטח שהמעתיק עשה שינוי זה עפ"י השערה, ובצרף. והנה זה לא כביר אנה ר' לדינו „הסכמה" זו בנוכחי"ק הגאון בעל חתם סופר זצ"ל, ומתברר שחוץ מחתימת שמו, יש בו עוד כמה וכמה שינויים הגלויים לעין כל. — אמנם צריכין לדון לכף זכות בעל המחבר ס' פתח הבית שעשה זאת שלא בכוונה, מאחר שה' ספרדי ולא הי' בקי בכתיב שלנו (וכאשר הזכיר סופרו של החת"ס בדבריו שהוסיף בשולי רברי החת"ס).

וזאת ההעתקה אות באות מעצם כתי"ק:

גם אני אקח ספר במחיר בלי נדר לסייעת פריון בני הרב המחבר הנתונים במאמר ובשבי — וכל המסייע לפריון שביום שכן הרבה יטול מגבחי מרומים. הכ"ד פק"ק פ"ב יום ב' י"א תשרי*) צדק"ה לפ"ק.
משה"ק סופר מפ"פ דמיון

מחמת חגיגת הרגל ואין הזמן גרמא שהלבלד יוצא בקולמסו בחתם סופר ועט, ע"כ הנני הנני, בפקודת אדמ"ו הגאון הגדול אב"ד ור"מ דקהלתינו נ"י לבוא בקצירת אומר ובלקט שכחה מה ששכח למעלה לבקש עבור הנוכחי חכם הכולל משובח ומהולל להיות לו לעזר ולמשען בכל מקום מדרוך כף רגלו יען שאינו רגיל בלשונינו, העשיר בעשרו והנכון בתחבולותיו, לכבוד תורתו ומעלותיו, ברכב ובזווים, לכבוד חכם הרזים, והי' אמונת עמי חותם בפקודתו הרמתה. פה פ"ב יום ב' ג' דחומ"ס תקצ"ט לפ"ק.

הק' מענדל ב"ר אברהם כ"ץ ז"ל
נאמן פה ק' הנ"ל

(*) יום ב' בשבוע הי' אז י"ב תשרי.

מכתבים אל המערכת

בס"ד, זאת חנוכה תשמ"א לפ"ק.
לכבוד מערכת הקובץ התורני „כרם שלמה“, בברוקלין יע"א.
אחרשה"ט וברכת כט"ס.

זה היום הניעני בשמחה הקובץ לחודש כסלו, (קונטרס ג' שנה ר'), ונהניתי מאוד מהחומר המגוון בהכרם כמאז וכמתמיד, וכה יתן ר' וכה יוסיף לכם להמשיך בעבורת קורש זו להנות בזה בנ"א.

במדור תמיהות וישובים ראיתי הערתו של ר' חיים משה גראסס נ"י, על רברי דש"י שמסכיב להר"ף במס' פסחים, שכתב, כי בחנוכה נעשה נס ע"י מרים ויהודית, והעיר, דצריך לדעת על איזה מרים התכוון שנעשה נס חנוכה על ידה.
ונ"ל שכוונת דש"י על המעשה הידוע, בשם „חנה וז' בניה“, ומסרו כלם את נפשם על קרשת השם ולא השתחוו לצלם, ומעשה זה מובא בגמ' במס' גיטין נ"ז ע"ב, בשם „אשה ושבעה בניה“, ללא כל שם של האשה, ובהנהגות יעב"ץ לגמרא זו, כתב, מעשה זה אירע בפני אנשייוכוס, עיי"ש. וכבר העיר בהנהגות יפה עינים שם בנישין, כי במדרש רבה איכה רבתי פ"א על הפסוק, על אלה אני בוכיה, מפורש שמה, „מרים בת בייתוס“, וציין גם לפסיקתא רבתי, ולתנא רבי אליהו, עיי"ש. ובאמת במדרש רבה שם, פ"א פיסקא ג', איתא מעשה במרים בת נחתום, ומרים בת בייתוס הוא מעשה קורם, עיי"ש. בכל אופן, שם האשה הי' „מרים“, ועיי"ש בהנהגות הרר"ל על המדרש אות ק"ד, כי גם בפסיקתא מובא המעשה ע"ש מרים בת נחתום, ורק ביוסיפון כתוב ששמה הי' חנה, ועיי"ש גם בפירוש מהרז"ו, וכן יש כמה שינויים בין המובא בגמרא בגיטין ובין המובא במדרש, וכבר עמד עליהם המהר"ץ חיות במס' גיטין נ"ז עיי"ש. וע"ע בהנהגות מגן דוד על הפסיקתא רבתי פמ"ג אות ל"ה, ובהנהגות ישועות יעקב על התנא רבי אליהו רבה פרק ל' אות ל"ה, מה שהביאו מעור מקומות בילקוט ששם האשה הי' „מרים“, ורק ביוסיפון מוזכר שמה בשם חנה, וא"כ מכל המקומות בחז"ל נראה ששמה הי' מרים, ומעשה זה הי' בימי היונים בזמן אנשייוכוס, וזו כוונת דש"י כי בשכר מעשה זה דמדים נעשה ג"כ נס דחנוכה, כעין בשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים, ודו"ק. והנה גם על יהודית, פקפק היעב"ץ בספרו מור וקציעה, כי מעשה דיהודית אין לו שייכות לזמן החשמונאים, אולם על זה כבר העיר עליו הגאון ממונקאטש זצ"ל בספרו נמוקי אורח חיים סי' תר"ע בר"ה והנה ראיתי, עיי"ש.

ובחתימה מעין הפתיחה, ידירכם המוקירכם ומברככם בכט"ס.

שמואל עקיבא יפה שלעזינגר
אב"ד שטראסבורג

***

ב"ה.

לכבוד עורכי הקובץ התורני החשוב „כרם שלמה“ הי"ו.
שלומכון יסגא.

ראה ראיתי בכרמכם מחודש שבת אשתקד כמה מילי מעליותא, לקט ענינים מדו"ז הנה"ק משינאווא זי"ע, ואמרתיו להעלות על הכתב עוד כמה ענינים מהנה"ק משינאווא המפוזרים, ולא הובאו גם ברברי יחזקאל החדש, ולצרפן לפונדק אחד, והם:

(א) בספר הדרת קודש מובא מהנה"ק מנאסאר זצ"ל שאמר בשם רבינו, שהחיד"א זצ"ל חזר בו ממש"כ בספרו ברכי יוסף (או"ח ס"ר סק"ר, והובא בשערי תשובה שם סק"ח) שלא לקרות ולברך נגד מי נטילת ידים של שחרית, והביא שם מעשה רב מרבינו שעבר עובדא בעצמו בהיותו מוכרח שלמר כנגד מי נט"י של שחרית, [ועיי"ש עוד שהביא מס' נחלה לישראל ששמע רבו זה מאא"ז הנה"ק מצאנו זי"ע שהחיד"א חזר בו ממש"כ לאסור, וע"ע בשו"ת תורת יקותיאל (למוח"ז הנה"צ ר' יקותיאל יודא ראזנבערגר זצ"ל אבר"ק ריערעש) או"ח מהר"ק סימן ב' בשם צדיק א' שבעצמו ראה מעשה רב בצאנו שלא שפכו המים ולמרו ואמרו אצלם דבר שבקרושה].

(ב) בספר ברכת החיים (להר"ח קרויס ה"ו) מובא בשם אאמו"ר שליט"א ששמע בשם רבינו שהקפיד לומר מוריד הגשם, הני' בסגול, ולא בקמין, ואמר שמי שאומר הגשם בקמין צריך בריקה אחריו, [ואולי הטעם לפי המבואר בשו"ת חמרת שאול (להנה"צ ד' שאול ראזנבערגר זצ"ל אבר"ק ראצפערט) סי' י"ט, וז"ל: מה שמאמסים אנשי חסד כמה שאומרים הגשם בקמין, נראה טעמם משום שנתעוררו ע"ז לומר הגשם בקמין המדקדקים ברורות שלפנינו אשר ה' רובם נוטה לצר מינות, ע"כ אין אנו רוצים בתקנתם וכו', עכ"ל].

(ג) בספר שערי אפרים (ש"ז ר' ס"ג) מובא בדבר המנהג של העולים לתורה, להעביר הטלית על הס"ת במקום הקריאה ולנשקו, וכתב ע"ז בשערי חיים (שם סק"כ) שרבינו הקפיד שלא למשמש עם הטלית במקום הכתב מחשש מחיקה כי אם במקום הגליון, [ועיי"ש באורך ובשערי רחמים שם סק"ר בשם אא"ז הנה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע דאיכא עוד כמה חששות בזה].

(ד) שמעתי מהרה"ג ר' עמרם גרינוואלד שליט"א ששמע מפי דודו זקנו ורבו הנה"צ ר' אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל אבר"ק סאטמאר ומח"ס קרן לדוד ששמע מפומיה דרבינו שאמר על רברי המחבר בשו"ע (או"ח סי' קמ"ז ס"ג) דהגולל ס"ת יעמידנו כנגד התפר, כרי שאם יקרע יקרע התפר, ע"כ. וזהו רווקא בימיהם שהקלף לא היה חזק כ"כ ואיכא חשש שבהמשכת העמודים בחזק עלול ליקרע, ומוטב שיקרע התפר שבין שתי היריעות משיקרע באמצע היריעה, ולכן הצריכו להעמידו כנגד התפר, משא"כ בזמנינו שהקלף הוא חזק, ואררבה לפעמים הוא יותר חזק מאשר במקום התפר שעלול יותר להיקרע, ולכן לא שייך דין זה, עכת"ר. [שו"ר בשערי אפרים (שער י' סי"ז) שכתב ג"כ דעכשיו אין מדרקין כ"כ בזה, וכתב שם טעם בדרך אפשר, ומסיים דמ"מ יש להחמיר גם עכשיו להעמיר על מקום התפר, ע"כ. אמנם לפי דברי רבינו דהא דאין מדרקין עכשיו בזה מטעמא אחריןא הוא, י"ל דאין להחמיר אף לכתחילה בזמננו, וביותר לפי דברי השו"ת מהר"ם כ"ר ברוך שכתב (בסי' ס"ט רפוס פראג) וז"ל: וס"ת דקיי"ל גוללו על התפר, שאלת רקמיה או דבתריה, נראה לגוללו לתפר הסמוך כרי למעט בגלילה משום כבוד ס"ת, דאמר פ' בני העיר (בגלילה ל"ב ע"א) תגלל מטפחת ואל יגלול ס"ת, אלמא דלמעט בגלילה כבוד ס"ת, וכיון דהשתא אין צריך לגלול רק כרי להעמידה על התפר הלכך למעוטי השתא בגלילה עריף, עכ"ל. ומעתה אולי דאין להחמיר כלל בזמנינו דהוה חומרא דאתי לירי קולא, דכיון דטעם הדין לא שייך עכשיו, הרי דלמעט בגלילה עריף טפי משום כבוד ס"ת, וכ"ז רק להעיר].

(ה) בספר הדרת קודש, בהנה"ג מש"כ הנה"צ הרמ"א פריינד שליט"א הראב"ד רעיה"ק ירושת"ו, מובא מנהגו של רבינו שלא בירך באמצע הסעודה על פירות מבושלים, רק בירך מקורם על פרי חי, ומובא שם שבאיזה הזרמנות התבטא רבינו שאף שהדין הוא שאפשר לברך על פירות מבושלים וכמו שנהג אבי ז"ל, מ"מ כיון שלא נתבדר לי הסוגיא, לכן הנני מצוה להביא לי פרי חי. [עי' משנת ברורה סי' קע"ז סק"ר ובשער הציון שם].

(ו) שם, מובא מנהגו של רבינו לברך על תפוחי אדמה ברכת שהכל, [ועיי"ש עוד שכן נהגו גם אביו זי"ע וא"ז הגה"ק מראפשיץ זי"ע והגאון המהר"ם א"ש זי"ע, וכ"כ הגה"ק מקאמארנא זי"ע, והביא מס' תהלה למשה שא"ז הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע נהג מתחילה לברך בורא פרי האדמה, ואחר ששמע דעתו של הגה"ק מראפשיץ לברך שהכל, וגם הראה מקור לזה בספר הערוך, ועיי"ש הטעם, ועי' בספר מקוה ישראל בשם רבינו טעם אחר ע"ז].

(ז) בשו"ת תורת יקותיאל הג"ל (שם סי' ס"ח) האריך מאד ברין לערוך בשבת שעון הפועל שימשיך לפעול ולא יפסיק, ולאחר שהביא רעת הפוסקים המתיירים, כתב וז"ל: וכן כתב לי ריי"נ הרב הגאון מו"ה שמואל רור שליט"א רומ"צ דק' חוסט מהוראת רבו אביהן של ישראל מרן רבינו הק' משינאווע זי"ע להקל כהוראת הגאון החר"ק הגורא ר' יוסף מזבארוב זל"ה שהי' לו ראי' להיתר עכ"ל. [ועיי' שיע"ת סי' של"ח סק"ב, ועיי' בשו"ת כתב סופר (חאו"ח סי' נ"ה) שהרבה גדולים הקילו בזה, וברעת תורה למהרש"ם (סי' של"ח ס"ג) ר"ה אח"ז, שהביא מהנה"ק מבוששאטש זי"ע בשם גדולי הדורות שהקילו בזה, וגם הוא הסכים עמם בפשיטות, ומחראוי לציין, שהנה"צ ר' איצקל מפשעווארסק זצ"ל הוה מרגלא בפומי' לספר, שבהיותו ילד קטן לפני הבר מצוה, והי' משובת שבת אצל רבינו, וקרה כמ"פ שרבינו ביקש ממנו להעריך לו השעון, ורבינו הרגיש, שמעיקר הרין מותר אף לגדול להעריכו, אלא שהוא רוצה להחמיר על עצמו משו"ה מסרו לקמן. וע"ע בתורת יקותיאל שם ששמע מאנשים נאמנים שהעירו משמ' דהר"ח זי"ע שעביר עוברא להקל ביו"ט ונתן לא' מהסמוכים על שולחנו להעריך השעון, (ומש"כ בס' שערים מצויינים בהלכה על הקישו"ע סי' פ' ס"ק ע"ז, בשם השו"ת תורת יקותיאל שהנה"ק הר"ח ובנו הרברי יחזקאל נהגו כן ביו"ט, אינו מכונן, דרבינו התייר אף בשבת כמבואר בתשו' שם)].

(ח) בשו"ת ארץ צבי (להנה"צ ר' ארי' צבי פראמער זצ"ל אבר"ק קאזענגלאוו) סי' פ"ה כתב וז"ל: שמעתי בשם הרה"ק ר' שלום מבעל זצ"ל שהורה לאכול פחות מכזית מרור ולברך עליו על אכילת מרור, וכן הורו הה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זצ"ל והה"ק משינאווע זצ"ל והרבר מפורסם בכל מדינת גאליצא, עכ"ל. [וכן הובא בשו"ת שבסוף ספר אמרי נועם על מועדים ס"ג בשם זקינו מראפשיץ זי"ע, ועיי' בשו"ת ד"ח ח"א (או"ח סי' כ"ה) שדעתו דאין יוצאים ירי חובת מרור בפחות מכזית ואין לברך עליו, ואף אין שום חיוב לאכול פחות מכזית, ועיי' בשו"ת בית יצחק חיו"ר (בהשמשות שבסוף ח"א) ובשו"ת מהרי"א הלוי (ח"א סי' קמ"ג), ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ד ס"ב) שהאריכו בתשובותיהם בענין זה שנכתבו אל הגה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע.

ועמש"כ בארץ צבי בשם רבינו, שמעתי מש"כ הגה"צ מציעשינוב שליט"א שסמורת בירו שרבינו הקפיד לאכול כזית מרור].

(ט) בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' נ"ו) הביא בשם רבינו שהרעיש על רב אחר שהתיר למוהל ללכת למול ביו"ט שני חוץ לתחום, [ועיי"ש שהחזיק באורך בדעה זו וחולק על האבני גור (או"ח סי' שצ"ב) שהתיר, וכן הוא רעת המהר"ם שיי"ק (או"ח סי' דע"א) לאסור, ועיי' בס' שולחן מלכים בהשמשות שהאריך בענין זה].

(י) בשו"ת עמק שאלה (להנה"ק מהארנאסטייפל זי"ע) חיו"ר סי"ר מובא ברבר השאלה שהובא לפני רבינו, בצאן שהי' לקותא בכבדים שלהם שהיו מתולעים ונשתנו מראיתן ללובן קצת, ואחר צליתן נתמסמסו ונימוקו, ורבינו פסק להכשיר, ואף כתב ע"ז תשובה ארוכה דלא רמיא להאי דינא רפמ"ג בשפ"ד (מו"ם ג"א) שמטריף בכגון דא, עיי"ש בטעם הרבר, [ויש לציין, שעל פסקו זה חלקו עליו גדולי דורו שרעתם להטריף, כמובא בעמק שאלה שם, ה"ה אא"ז הגה"ק מסיגוט זי"ע, והיא לו נרפסה בספרו שו"ת אבני צדק (חיו"ר סי' ח' וט'), ובנו הנה"צ ר' משה יוסף מייסלבוים זצ"ל אבר"ק אוהעל, וכן כתב ע"ז קונטרס ארוך הנה"צ ר' משה הלברשטאם זצ"ל אבר"ק בארדייוב, ובעמק

שאלה שם יצא להגן בעד פסקו של רבינו, אף שלא מטעמיה, וכלשונו שם: כ"ז כתבתי רק לקיים דברי כבוד גיסי הרב ש" לקיים עליו הקרא (משלי י"ב, כ"א) לא יאונה לצדיק כל און עכ"ל, שוב מצאתי בספר יר יהודה (סי' מ"א בפ"י הקצר סק"ב ובסי' נ"א בפיה"ק סק"ט, ובארוך סק"ח ד"ה הפמ"ג) דס"ל נמו להכשיר מדינא כרעת רבינו (זולת מטעם סכנה) וחולק שם על הפמ"ג שמטריף, עיי"ש].

ואסיים בברכת הצלחה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה,

זמן הלבשרטאם

בהנה"צ רבי משה שליט"א
דומ"צ כעדה החרדית בירושל"ו
חבר כולל עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

* * *

כבוד המערכת.

ברצוני לכתוב איזה הערות על הקובצים של שנה ג'.

וזה החלי:

א) קונ' א', עמוד י"ט, ד"ה ועי' בספר — כ' שם „דמתוך הוי רחוי' ולא הותרה, וע"כ אם אפשר לעשותו מעיו"ט, אסור לעשותו ביו"ט". — עי' שפ"מ כתובות ז. (ד"ה וז"ל שיטה ישנה א"ל רב פפי וכו'), רכ"כ בשם הראב"ד, דמתוך הוי מכשירין; וע"ש ברבור שאח"ז שהביא חולק ע"ז. גם בשו"ע לא נזכר שום חילוק בזה. [ועי' שעה"מ הל' יו"ט פ"א ח"ד, סוד"ה ולכאורה, וישו"ע סי' תקי"ד סק"ד — בפ"י ד' הראב"ד הנ"ל].

שם — הביא משו"ת ארץ צבי, סתירה בשו"ע הרב, דבסי' תמ"ו ס"ה כ' דל"א מתוך היכא דאפשר לקיים המצוה בלא חילול יו"ט, ובסי' תקי' בקונטרס אחרון סק"ב כ', דאוי"נ הותרה, ואפי' אפשר בהיתר לא מהדרינן. והכריח מזה דמתוך הוי רחוי', וע"כ מהדרינן אהיתרא, ובאפשר לעשותו מעיו"ט, אסור לעשותו ביו"ט, עכ"ד. — עי' שם בקו"א (בסופו), שכ' דאפי' במכשירין לא מהדרינן אהיתרא, והרי מכשירין הוי רחוי', כמ"ש בעצמו בשם שו"ת אב"נ (סי' ת"ט), ובאפשר לעשות מעיו"ט אסור, ואפ"ה ביו"ט עצמו כשאפשר לעשות באופן דהיתרא, לא מהדרינן אהיתרא, וא"כ הריא קו' לרובתא, דאמאי בחמץ כ' הרב דמהדרינן אהיתרא ביו"ט עצמו, מ"ש ממכשירין — אלא ע"כ דכוונת הרב בסי' תמ"ה לומר, דכשאפשר בענין דהיתרא, אין במלאכה זו צורך כלל, וקי"ל דמתוך אינו מתיר רק במקום צורך קצת, משא"כ בזו דאין בו צורך כלל אסור, אבל לעולם י"ל דמתוך הוי הותרה, ומותר גם כשאפשר לעשותו מעיו"ט, (וכמו שנראה בשו"ע שאין חילוק בזה).

גם הביא שם ראי' משו"ת שאג"א סי' פ"ג, כנ"ל — והמעין שם יראה דכוונתו, דבאפשר בע"א, אין בו צורך קצת (וכמ"ש לעיל בפ"י ד' שו"ע הרב), ולא משום דמהדרינן אהיתרא, (וע"ע בב"ח דסי' תמ"ו, בשי' רש"י).

ובאמת קשה לי, דלרביהם נולד דין חרש, דכל מה דיותר משום מתוך, ואפשר בענין דהיתרא, אסור לעשותו. — ולא מצאתי דין זה בהפוסקים, והוא נ"מ לכמה דברים. ולמשל, מה שנושאים מלית ביו"ט לביהמ"ד, הא אפשר ללבושו דרך מלבוש, ולא יעשה מלאכת הוצאה, ולמה לא מהדרינן אהיתרא, וצ"ע.

אנב יש להעיר, ע"ד החזרת הטלית (מחזור, וכדומה) לבית, אחר התפלה, וההיתר בזה מבואר במג"א סי' תקי"ח סק"ב, דכשיש חשש שמא יגנובו, התירו סופן משום תחלתן, וא"כ כשיש לא' תיבה מיוחדת (שקורין לאקע"ר) להניח חפציו בהם, וסוגרין, לכ' אין היתר להחזירן לביתו, דאין כאן חשש שמא יגנובו, ולא ראיתי נזהרין בזה, וצ"ע.

(ג) שם, עמוד ל"ב — הביא ספיקת הפמ"ג וישו"ע, אם אמרו (לש' הר"ן), דופן עקומה ולבור יחר. ותמה עליהם מר' הר"ן סוכה י"ח: עכ"ר. — כבר קרמו בזה הרש"ש בהנהותיו לשו"ע סי' תרל"ב (נרפס בסוף ח"ב מהשו"ע).

(ד) קוני' ב', עמוד ז', בד"ה אמנם — הביא מתוס' ב"ב קמ"א. ר"ה בת שהקשו, ראם ה' לאברהם אבינו בת, למה לא השיאה ליצחק, ותידעו, רמהגר היתה, ולכן לא רצה. והקשה על תוס' הנ"ל, ראיך נשא הוא את הגר, וליצחק לא רצה להשיא בתה. ותי' ע"ז, עפ"י מ"ש המהרש"א, רקודם שנימול עדיין לא קיים כל התורה התורה, וא"כ ו"ל, רהוא נשא הגר קודם שנימול, ומה שלא רצה להשיא בתה ליצחק, ה' אחר שנימול, עכ"ר. — ולכאז' רבריו תמוהים, דע"ש בתוס' שהקשו קו' רק, "למ"ר רבן נח מותר באחותו", והיינו רס"ל לתוס' רה' לו רין ב"ג, וא"כ איך שייך לתרץ ע"ז רלא רצה להשיאה ליצחק משום מצרית, מה לי אחותו, מה לי מצרית, ואם רצונם לתרץ, רה' לו רין ישראל, ה' להם לומר רלא רצה משום אחותו ואפי' היתה בתו של שרה, והם כ' רק משום שהיתה מהגר, וצ"ע. (ה) שם, עמוד מ"ב — תמה על רע"א בנהש"ס סומה כ"ב: מתוס' שם ר"ה פרוש — כבר קרמו הרב הגאון ר' פנחס עפשטיין ז"ל ראב"ר דירושלים, בירחון אוצרות ירושלים חלק כ"ר, אות ו'.

(ו) שם, עמוד מ"ו, אות ג' — הק' על הסוברים, רבהמת הפקר חייבת בבכורה, מרא"ש ריש פ"ב רבכורות, רכ' בישראל שקנה בהמה מעכו"ם בכסף, פטור עד שימשוך, והא עכו"ם מסלק עצמו, כמ"ש בב"ב נ"ד ע"ב, והוי הפקר, וליחייב, עכתו"ר. — עי' חו"מ סי' קצ"ד, נתה"מ סק"ח, ראם אין מעות קונות בעכו"ם, אינו מסלק עצמו, ע"ש. ולשיטתי' לק"מ, דהרא"ש שם סובר רעכו"ם אין קנינו בכסף, ע"ש.

(ז) קוני' ר', עמוד כ"א, אות ר' — כ' לתרץ קו' הנמוקי', "רלמ"ר אשו משום חציו, איך שרי להרליק נר מערב שבת, לשבת", עפ"י סברת הבית מאיר באה"ע סי' ה' — כן כתב גם בס' קהלות יעקב עמ"ס כ"ק, בהוספות סי' ג'.

(ח) קוני' ז', עמוד י"ב, (הנהות היעב"ץ על ס' מהרי"ל) — הביא ממנהי"ל, ראסור לשפוך מכלי שיש בו שומן בשר, לגר הרולק מחלב שרפה, וכ' עליו, "לא ירענא מעמא מאי", (אם לא משום בב"ח, ע"ש). — והעיר לי חכ"א, דרין זה מובא ברמ"א יו"ר סי' ק"ה ס"ג, וע"ש במ"ש ושו"ך ונו"ב ההסבר, ותמוה.

(ט) שם, עמוד י"ג — כזית וגדונרות, איזהו מהם גדולה — ע"ע בתו"ש כלים פ"ג מ"ב ר"ה חבית, ופי"ז מי"א ר"ה וכמזון, מג"א רס' תפ"ג, ומלא הרועים שבת צ"א. (י) קוני' ח', עמוד כ"ח, בד"ה ונראה — הק' על רע"א ביצה ב': מגמ' מפורשת ריש פ' המביא — העיר לי שאח"כ מצא שכבר קרמו בס' צמח דור, ובס' אור גדול (נרפס במשניות) ריש פ' המביא.

(יא) שם, עמוד נ"ב, אות ג' — כ' ליישב קו' הפנ"י (ביצה ז'): על המ"ז, רב"ש לשיטתייהו, עשה רוחה ל"ת ועשה — אכתי אינו מיושב, רהט"ז כ' כן להלכת. (יב) שנה ב', קוני' ז' עמ' נ"ד, ר"ה ואגב — הק' על הש"ך ביו"ר סי' צ"ח סק"ב, ממ"ש המהרש"א בב"ק קי"ר: — כבר קרמו בס' רברי שאול על יו"ר (מהגאון ר' יוסף שאול ז"ל) סי' צ"ח ס"א סור"ה ימעמנו (הב').

יחיאל פאפיער

חבר כולל עץ חיים ר"באבוב

ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם מרדכי שווימער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' אשר הלוי ראזענפעלד נ"י מירושלים עיה"ק להולדת
הבן

להאברך היקר ר' בנימין חיים כ"ץ נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים מאנדיל נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' חנינא כעקער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להנה"ח מו"ה יהודה גאטליעב נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' יהודה חיים לעזער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה יהושע בערגמאן נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' ישראל ליב הערבסט נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם קוט נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שלמה קנאבלאך נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה בן ציון עליאס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמואל צבי הלוי לעווי נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והתחבת הרעת לאויט"א.
המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם פנחס כעקער נ"י מבני ברק להולדת הבת
להאברך היקר ר' בן ציון הכהן בארנפריינד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי מאיר ווימער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
להרב משה סאלאנט שליט"א ראש הכולל רחסירי באבוב בירושלים עיה"ק
להולדת הנכרות
להרב שלמה בן ציון הערבסט שליט"א רב דקהל פרעמישלאן בפלעטבוש להולדת
הבת

להאברך היקר ר' עזריאל הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג כל הימים.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אפרים זלמן מרגליות נ"י מלונדון לנישואי בנו נ"י
להרב יקותיאל יהודה מייזליש שליט"א אבר"ק סירגעניס לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יצחק אייזיק עליאס נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה נתן יצחק ניימאן נ"י מצידיק לנישואי בתו תחי'
להרב עזרי' זושא פאללמאן שליט"א מנהל רוחני דמתיכתא עץ חיים דבאבוב
לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה שמחה ראטהפעלד נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי' להאברך היקר ר' אביעזרי זעליג וואגשאל נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו דשם לנישואיו

להאברך היקר ר' ברוך יחזקאל הלוי שטורם נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו להאברך היקר ר' יוסף טובי' הורוויץ נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו להאברך היקר ר' פסח אברהם קטן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו להאברך היקר ר' שרגא ארי' דודמאן נ"י מבתים תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב לנישואיו

יעזור השו"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מוה"ר אברהם יהושע העשיל באראן שליט"א מקאמינקא ירושלים לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר נחום נ"י להנה"ח מו"ה אברהם שמואל כלוי נ"י לאירוסיו בתו תחי' להנה"ח מו"ה אפרים צבי גארדאן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר רפאל נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש רייפער נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר חיים עזריאל נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה רוב ווילהעלם נ"י לאירוסיו בתו תחי' להרב חיים מרדכי בערינשטיין שליט"א מנהל רוחני דיישיבת קדושת ציון בקרית באבוב לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר דוד נ"י להנה"ח מו"ה חנא פאלגער נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר חיים בן ציון נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יצחק אהרן שארף נ"י לאירוסיו נכדו נ"י להנה"ח מו"ה ישראל אהרן קעססלער נ"י לאירוסיו בתו ונכדו יחיו להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו תחי' להרב משה קעססלער נ"י מנהל דיישיבת באבוב בני ציון לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר ברוך שלמה נ"י תלמיד ישיבתנו להנה"ח מו"ה מנחם מענדל הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק לאירוסיו נכדתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר נפתלי הלברשטאם שליט"א האדמו"ר משמשאקאווא בירושלים עיה"ק לאירוסיו בתו תחי' להנה"ח מו"ה שלמה יוסף שעללער נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו תחי' בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהכחל"ח מרבנים ות"ח וכחורי חמד הי"ו.

שבת תשמ"ב

(מ"ד)

שנה ה' קונטרס ד'

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קורש

ה לשבת פרשת שקלים . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז כרכרי השטמ"ק רדוב הוי ספק . . . . . הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל
ח כרכרי הש"ך יו"ר סוף פ' צ"ח . . . . . הנ"ל
ט כסוגיא רשב"א (כ"מ ט"ו): . . . . . הגאון מוה"ר זלמן אולמאן אב"ד מאקאווא זצ"ל
יג חירושים ופלפולים בענין הזמה . . . . . הגאון מוה"ר חיים אלעזר וואקס זצ"ל

מדור אגרות קורש

יז מכתב מהגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל אבד"ק פראג . . . . .
יח מכתב מהגאון מוה"ר נתן מאז זצ"ל ראבד"ק פפר"מ . . . . .
יח מכתב מהגאון מוה"ר רפאל הכהן זצ"ל אבד"ק אה"ו . . . . .
יט מכתב מהגאון מוה"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק בערלין . . . . .
כ מכתב מהגאון מוה"ר טעבלי שיף זצ"ל אבד"ק לונדון . . . . .
כא מכתב מהגאון מוה"ר זלמן עמרין זצ"ל ראבד"ק פראג . . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כב ברין החשוד על לפני עור . . . . . הג"ר אליעזר דייטש אבד"ק באניהאד ז"ל

מדור פלפול והלכה

כד הלכתא רבתי לשבת . . . . . הרב מוה"ר משה שמעון שליט"א
כז בענין פריון הבן בתוך ל' . . . . . ר' יוסף יעקב געללער נ"י

מדור תפארת בחורים

כט בענין כתותי מיכתת שיעורא . . . . . הב' החתן חיים בן ציון פאלגער נ"י

עולת שבת בשבתו

לא ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת
לב נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מ הערות קצרות בענינים שונים . . . . .

מדור הנאהבים והנעימים

מא ברין כרי ושמא כרי ערוף . . . . . הב' אהרן פייערשטיין הי"ד

מדור תעודות ופסיכות

מד כתב "קבלה" . . . . . מהרה"ק מוה"ר אהרן ממשערנאביל זצ"ל
מד כתב "היתר הוראה" . . . . . מהנה"ק בעל קדושת יום טוב זצ"ל
מב חרות על הלוחות . . . . . הגאון מוה"ר אשר זצ"ל אבד"ק וואלרשטיין
מג צילומי כתבי קורש . . . . . מג
מו מכתבים אל המערכת . . . . .
מט כרכות והודאות . . . . .

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

הרבני הנגיד החסיד הנכבד והמפואר

נדיב ושוע

מו"ה אליהו במו"ה משה יעקב שארף ע"ה

נפטר ביום ח' לחודש שבט שנת תש"מ לפ"ק

האשה החשובה והנכבדה

מרת שרה בת מו"ה אלכסנדר זיסקינד פרייז ע"ה

נפטרה ביום כ"ו לחודש מנחם-אב שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניהם,

אשר ישעי' שארף

יהודה ליבוש שארף

שלמה שארף

דוד שארף

מזכרת נצח

הקנבץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנכבד והמפואר

מו"ה אשר במו"ה כתר־אל רייכמאנן ע"ה

נפטר במוצש"ק י"ד לחודש שבט שנת תשכ"ט לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדו,

משה חיים מאנדלבוים

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנכבד והמפואר

מו"ה משה אורי במו"ה יוחנן פאללמאן ע"ה

נפטר בשם טוב ביום כ"ח לחודש שבט שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדיו,

אהרן נפתלי פאללמאן

מרדכי צבי פאללמאן

מנחם מענדל ריינער

אברהם מאיר פאללמאן

אברהם יוסף הערצבערג

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לשבת פרשת שקלים

כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לך ונו' זה יתנו כל העובר על הפקודים ונו' מחצית השקל תרומה לך. והרקדקים רבו במפרשי התורה. א' להבין טעם אומרו כי תשא ולא אמר תמנה או תפקוד. ב' צ"ב תיבת ראש הלא די הי' לאמר כי תשא את בני. ג' תיבת לפקודיהם נראה כשפת יתר ומשוללת הכנה. ד' למה הכפיל לומר זה יתנו, הלא כבר נאמר למעלה ונתנו, והנה חכמו"ל דרשו שבדבר שהכעיסוהו כי ז"ה משה האיש לא ידענו מה הי' לו, בו ברבר נתן להם כפרה, ז"ה יתנו, והדברים צריכים ביאור. ה' האלשיך הק' העיר על אומרו תרומה לך ולא אמר קודש לך או כופר לך כאמור למעלה. ו' להבין אוז"ל במדרש, אמר משה לפני הקב"ה משאני מת אין אני נזכר א"ל הקב"ה חייך כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך כך בכל שנה ושנה בשעה שקוראין לפני פ' שקלים כאלו אתה עומד שם ואתה זוקף את ראשך הה"ד כי תשא את ראש בני, שא לא נאמר אלא תשא, והוא מדרש פליאה.

ולבאר הכל בחדא מחתא נקדים אומרם ז"ל בתנא דבי אלי, כשאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה, והוא מחוסר הבנה, מה ענין תרומה לנעשה ונשמע. וי"ל הכוונה בזה, דהנה אמרו בנמ' (שבת דף פ"ח) עה"פ ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, והקשו התוס' שם למה נצרכה כפיית ההר כיון שקבלוהו ברצון ואמרו נעשה ונשמע. ובמדרש ננחומא פ' נח מתריץ שהם אמרו נעשה ונשמע על תורה שבכתב, אבל תורה שבע"פ לא רצו לקבל. והנה הבעל הטורים כ' עה"פ ויקחו לי תרומה, תרומה אותיות תורה מ', היינו תורה שניתנה למ' יום, כסיום הפרשה של מעלה ויהי משה בהר ארבעים יום. והנה בזהר חדש איתא דבהני ארבעים יום למד הקב"ה עם משה רבינו תורה שבע"פ. וזה יש לכוון בדברי התרבי"א, כשאמרו ישראל נעשה ונשמע, היינו שקבלו את התורה שבכתב באהבה וברצון, ואינם רוצים לקבל תורה שבע"פ, אמר להם הקב"ה, לא זהו הדרך, כ"א ויקחו לי תרומה, היינו תורה מ' הדומה על תושבע"פ, שגם היא של הקב"ה כי כולם מרועה אחד ניתנו ושניהם תואמים יחדיו, ותורה שבכתב בלי תורה שבע"פ היא רק מחצית.

ועפ"ז נשכיל לדעת הענין של מחצית השקל, שהיא תיקון וכפרה על חטא העגל כנודע, דהנה הסיבה שהביאם לחטא הזה הוא כי נעלם מהם משה ואמרו כי זה משה האיש לא ידענו מה הי' לו, ויתכן הכוונה בזה, דבאשר שלא רצו לקבל ברצון כ"א התורה שבכתב אבל תורה שבע"פ קבלו רק באונס וא"כ לא האמינו בתורה שבע"פ, ולפי דעתם המשובשת בראותם שנסתלק ונעלם מהם משה, חשבו שכבר נחתמה תורת משה, שהיא לפי דעתם רק תורה שבכתב ועליו אין

להוסיף, כי לא האמינו בתורה שבע"פ, וזהו שהביאים למינות ולאפיקורסת עד שחטאו בעגל, כי גלוי וידוע רא"א לשלימות ותיקון הנפש כ"א המקיים דברי חכמים חכמי התורה שבכל דור ודור וחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה ורבריהם וגזירותיהם וסייניהם הן הן גופי תורה כמאה"כ לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, וכאשר אך נוטים מדברי חכמינו ורבותינו ז"ל עלולים ח"ו לבא עד לירי חטא עבודה זרה. והנה אי' בספה"ק דתיבת שק"ל בנימטריא נפ"ש. וזהו שצוה הקב"ה ליתן מחצית השקל רייקא לכפר על חטא העגל, והוא להורות לבנ"י שתיקון הנפש בשלימות הוא רק אם מאמין ומקיים גם דברי תורה שבע"פ, שהיא מחצית השני של התורה"ק. ועל זה נתכוונו חכמו"ל באומרם, בזה שהכעיסוהו ואמרו כי זה משה האיש לא ידענו מה הי' לו, בו בדבר נתן להם כפרה, זה יתנו, כל' שחטאם הי' באומרם כי זה משה האיש לא ידענו מה הי' לו, שלא האמינו כי אם בחצי דבר דהיינו תורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ, לכן נתן להם הקב"ה כפרה זה יתנו מחצית השקל, היינו להאמין מעתה גם במחצית האחר שהיא תורה שבע"פ, וזהו תיקון הנפש בשלימות.

ועפי"ז יתבאר היטב דברי המדרש הנ"ל, אמר משה לפני הקב"ה משאני מת אין אני נזכר וכו', כל', כשראה משה רבינו כי מיר שנעלם ונסתלק מבנ"י פגמו ואמרו זה משה האיש לא ידענו מה הי' לו, והכוונה כנ"ל שלא האמינו כי אם בתורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ, ונסתבב מזה מה שנסתבב, נצטער משה על זה ואמר א"כ מעתה יש לחוש משאני מת אין אני נזכר היינו שלא יאמינו בנ"י בדורות הבאים שהתורה שבע"פ היא היא תורת משה, על זה ענה הקב"ה ואמר לו חייך כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן כך בכל שנה ושנה בשעה שקוראין לפני פ' שקלים כאלו אתה עומד שם וזוקף את ראשן, כי פרשת שקלים במחצית השקל בא לרמז לבנ"י שתורה שבכתב בלי תורה שבע"פ היא רק מחצית, כי גם תושבע"פ היא אשר שם משה לפני בנ"י כאו"ל בזוה"ק דאתפשוטותא דמשה בכל דרא ודרא, וז"ש כאלו אתה עומד שם וזוקף את ראש"ן, דראשי ועיני העדה המה ניצוץ דמשה רבינו, ולכן הרי הוא כאלו אתה בעצמך עומד שם וזוקף את ראש"ן.

ובזו יובן ג"כ או"ל בנס פורים, כבר הקדים שקליהם לשקליו, כי בימי מרדכי ואסתר תקנו מה שפגמו מאז בתורה שבע"פ שקבלו באונס, אבל עתה קימו וקבלו עליהם התורה באהבה וברצון, והיינו תורה שבע"פ, וזהו הענין של מחצית השקל כנ"ל.

ומעתה נלכה ונשובה לבאר כוונת הכתובים בפרשת שקלים, כי תשא את ראש בנ"י לפקודיהם, ואמרו רז"ל שא לא נאמר אלא תשא, הכוונה כנ"ל, שראשי בנ"י בכל דור ודור יש בהם ניצוץ משה רבינו, והוא עומד ומנשאם וזוקף את ראשם, לפקודיהם, כל' הציווי שלהם, דהיינו שכל תקנותיהם וגזירותיהם הם כתורת משה שבכתב, ולכן ונתנו איש כופר נפשו במחצית השקל, להורות שתיקון הנפש בשלימות הוא רק אם תואמים יחדיו תורה שבכתב עם תורה שבע"פ, וממשיך הכתוב, זה יתנו, שעי"ז יתקנו מה שפגמו באומרם זה משה

האיש וגו' שלא האמינו בתורה שבע"פ, אבל עתה ז"ה יתנ"ו, רומז על תושבע"פ הנקראת, "תנו" באוז"ל (ויק"ר פ"ז) אין הגליות מתקבצות אלא בזכות המשניות שנא' גם כי יתנ"ו בנוים עתה אקבצם, ומסיים הכתוב, תרומה לך, שענין מחצית השקל הוא לדעת שגם תורה שבע"פ הנקראת תרומה כמש"כ הבעה"ט הנ"ל, גם היא תורה מן השמים תורת משה, באוז"ל שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש קיבל משה מסיני, וזש"ה תרומה לך, שאלו ואלו דברי אלקים חיים.

בענין אם רוב הוי ספק או ודאי⁽¹⁾ ובדברי הש"ך ביו"ד סוף סי' צ"ח⁽²⁾

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא

כ' מעב"ת נ"י להקשות למה שכ' בשיטה מקובצת כב"מ בסוגיא רתקפו כהן בתוס' ד"ה קפץ וכו' דאע"ג דרוב הוא מ"מ אינו כודאי ומידי ספק עשירי לא נפקא א"כ היכי מוכח בסוף פ"ק דכתובות (דף ט"ו ע"א) מההיא דט' שרצים דקבוע כמחצה על מחצה הא אפי' אי מקרי רוב הוי בכלל ספק טומאה, עדיפא מינ' הו"ל להקשות על הדין המבואר בתוספתא הובא בר"ש פ"ה דטהרות, ט' צפרדעים ושרץ א' ביניהם ברה"י דבנמצא הלך אחד הרוב הרי אף דספק טומאה ברה"י כודאי אפ"ה מקילין ב' מכת הרוב דמיקרי ודאי⁽³⁾.

אבל באמת מעיקרא לק"מ, דרבדי השיטה מקובצת הם רק היכי דממעטין מלישנא דקרא עשירי ודאי ולא עשירי ספק, בזה אמרינן דבעינן עשירי ודאי בכידור גמור וע"י הרוב מ"מ לא הוי ודאי גמור, וכן במ"ש הפנ"י קדושין דף ע"ג בר"ה רבא אמר ד"ת דאפילו ברוב פסולים מקרי ספק ממזר היינו ג"כ כיון דדרשינן ממזר ודאי בעינן ודאי ובירור גמור, ויש להפני יהושע סייעתא גדולה מדברי הש"מ הנ"ל, אבל בעלמא בספק טומאה ברה"י דאין אנו למדין מלישנא דקרא רק הלכתא גמירי לה, או דילפינן מסוטה, בזה אוקמי אדינא דרוב הוי כודאי ואמרינן דלא הוי ההלכתא רק על ספק השקול אבל לא על הרוב⁽⁴⁾.

(1) הועתק מכת"י מעתיק א' שהעתיקו מגוף כתי"ק.

(2) הועתק מעצם כתי"ק, והניע לדינו מאת ידידנו הנעלה הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורא מו"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפן. תח"ח לו.

(3) קו' זו מתוספתא פ"ה דטהרות הקשה רב א' להגרעק"א, עיין בשו"ת רעק"א מהדורא תנינא סי' ק"ח. וקו' הראשונה מההיא דסוף פ"ק דכתובות כתב בס' הכתב והקבלה סוף פ' בחוקותי שהוא הקשה כן לרבו הגרעק"א, והביא שם מה שתירץ לו רבו, וכן הוא בשו"ת רעק"א סי' ק"ח הנ"ל, רחיבי דצריכין ג"כ לדון דין רוב לכמה דברים אז רוב הוי כודאי, משא"כ בהך דקפץ א' מן המנויין דלא דנו כבר לדברים אחרים רק לענין חיוב מעשר בזה לא מיקרי ודאי, עיי"ש. ועיין עוד בשו"ת אמרי אש בהשמות שנרפסו בסוף חלק ראשון.

(4) כן הוא גם בפרמ"ג סי' ק"י שפ"ד סקל"ז ד"ה אמנם, ועיו"ש.

ומהאי טעמא נחא נמי דלא יקשה על הש"מ הנ"ל מסוגיא רב"ב כ"ר ע"א
ההיא חצבא דערלה וכו' לימא משום דסבר כר' חנינא, ומדלא אמרין משום
ספק ערלה בח"ל מקילין, ע"כ משום דאלו אזלינן בתר קרוב הוי כמו ודאי וכמ"ש
התוס' שם, א"כ ממילא ה"נ ע"י הרוב הוי כוראי (ומוכח מזה בההיא דש"ע יו"ד
ס' רצ"ר ס"ט, ובחוץ לארץ מותר אפי' יודע שהובאו וכו' רמ"מ אם יש בכרם
רוב ערלה י"ל ראסור דאמרין מרובא פריש והוי ודאי ערלה, וחידוש שסתמו
הפוסקים בזה), ויקשה מזה לכאורה על הש"מ הנ"ל. ולפי הנ"ל נחא, דרוקא
בעשירי ודאי אמרין הכי, דרוב אינו בלשון עשירי ודאי, אבל בעלמא היכי דנמירי
מזה דספיקו מותר, אינו בכלל זה רוב.

ומדברי התוספתא הנ"ל דאיתא שם ט' שרצים וצפרדע ברה"ר פירש מותר
היינו ע"כ כרפי' הר"ש שם פירש לפנינו מקרי קבוע, מזה תמוה לי על הר"ן
חולין (צ"ה ע"א) דסובר דמה"ת פירש לפנינו הוי פירש, אלא דמררבנן אסור
גזירה שמא יקח מן הקבוע, והרי בתוספתא הנ"ל דן אותו כקבוע אפי' להקל
שיהי' בכלל ספק טומאה ברה"ר, וצ"ל ע"כ.

* * *

בש"ע יו"ד בש"ך סס"י צ"ח סקל"ר, ומ"מ צ"ע דהאי דינא ל"ש לפי מה
דקי"ל חענ"ג ככל האיסורים. לכאורה קשה דגם על המחבר ק', דהא מורה
המחבר דחתיכה עצמה עומדת באיסורה כראיתא בסס"י ק"ג, וצ"ל דלהמחבר
אפשר לרחוק דמייירי באמת להתיר רק הרוב כיון דזורק החתיכות ומה דנפלט
הוי לח בלח רמותר הכל דנתערב יפה ויפה, ורוחק.

ובעיקר קושית הש"ך שמעתי בשם שאירי הרב הגדול המנוח מו"ה משה
בארנזי (זצ"ל), די"ל דמירי שקרירה אחת פוגם המאכל מחמת שחסירה מלח,
ובקרירה הב' פוגם מצד שיתירה מלח, וא"כ כל קרירה בפ"ע מותרת, ואח"כ
כשנתערבו הוא מושבח דמה שחסר מלח כאן יתיר כאן, בזה איסורים מבטלים
זא"ז דלא נעשה נבילה, ורפ"ח[ח] ושפתים יושק.

אמנם לענ"ד א"א לכוון כן בכוונת הש"ע, דבכה"ג נ"ל רמותר לערבם יחד
לכתחילה דל"ש ב' אין מבטלין איסור כיון דעכשיו עריין כל א' וא' היתר מיר
יבטל ולא יחול כלל שם איסור רגע א', אף למ"ש הצ"צ בתשובה ראסור לערב
מים בחלב בכרי לבשלו עם בשר, היינו דההיתר לבשל החלב עם בשר הוא מכח
ביטולו, דהיינו שמערבה במים ומבטלה, מש"ה הוא בכלל דאין מבטלין, משא"כ
הכא דעכשיו בטל ברוב כיון דפוגם וליכא טעם חשוב ממילא בטל ברוב, רק
כשיושבה ויורגש טעמו לשבח חוזר לאיסורו דהוי כניכר איסורו וליכא ביטול,
וא"כ כל זמן דליכא טעם מותר להוסיף עליו, דמה שיהי' מותר אח"כ מדין ביטול

(5) דבר זה הובא בחי' רעק"א ליו"ד שם סוף סי' צ"ח בשם שארן הרב הגאון מו"ה
משה ברודא זצ"ל, ובכתי"ק אשר לפנינו כ' בארנזי.

בס', עיקר ההיתר ג"כ מחמת ביטול ברוב דבמקום דלא ניכר האיסור בטל ברוב, וזה הביטול ברוב כבר נתבטל, ואינו מבטלו בהוספתו, אלא שגורם שלא יוכר האיסור והביטול יעמוד במקומו, וכיון שכן מרנקט המחבר ונתערבו בשונג דמשמע דאסור לערבם, ע"כ דלא מיירי בגוונא הנ"ל. כנלע"ד לדינא בעזה"י, דבקדירה שחסרה המלח מותר להוסיף היתר עד ס' ולהרבות אח"כ מלח כשיעורו*).

בסוגיא דשבח (ב"מ ט"ו ע"ב)

מהגאון מוה"ר שלמה זלמן אולמאן זצ"ל אבר"ק מאקאווא¹

כ"ה. רענדיג יום א' כ"א שבט קפ"ו לפ"ק.

החיים ושלוי' לכבוד מו"ח הרב הגאון המפורסם, סיני ועוקר הרים,
נ"י ע"ה כק"ש מו"ה בונים גינם נ"י² ע"ז הרבנית הצנועה תי'
ולכאל"ש.

מכתבו הרמה מן עש"ק י"ב שבט העבר קבלתי לנכון ש"ק, וקראתי לשבת עונג בשמעי שלומכם הטוב תלי"ת, כה יקום לעולמים. הנה מוסגר פה פתקא קטנה כרצוני, ובאמת כתבתי מכבד כי לא ניח לי למיעבד כן, וקשה עלי מאוד, אך לכבורו עברתי על רצוני, אבל אחלה להבא אל יעשה כזאת להלוות על שמי. — הנה כבר כתבתי שמוצרך אני למעות, ע"כ אבקש ע"פ שישלח לי שבעים זהו' לאחי הרב נ"י, יאמין לי הוצרכתי להלוות מן בעלי בתים מפה יותר מששים זהו'. ועתה אחלה מו"ח הגאון נ"י, בש"ק העבר קבלתי מכתב שלישיית מן למרן דק"ק מאקאווא, והודעני (לי) שממש כולם נתנו עיניהם עלי, רק זאת עיקר שצריך להגיע להם רעקאמרציאן כתב מליצה מן אחד מן גאוני זמנינו המפורסמים, ואז יאספו יחד ברב מנין ורב בנין, כן כתב לי, לכן אל יתמהמה ויכתוב ע"פ לאחיו הגאון אמיתי מהר"ע³ נ"י לשלוח כתב מליצה עבודי, אבל בכבוד גדול, כי קחלה

(*) עיין בחי' רעק"א ליו"ר סי' ק"ג ש"ך ס"ק י"ב, שכתב כן, ושם מסיים רצ"ע לדינא.

(1) הוא בנו של הג"ר שלום חריף זצ"ל אבר"ק פרוינקירדען, וחתנו של הגאון מוה"ר בונים גינא אבר"ק מאטערסדארף. בשנת תקפ"ד נתקבל לאבר"ק רענדיק ובשנת תקפ"ו נתקבל לאבר"ק מאקאווא. נרפס ממנו שו"ת יריעות שלמה, יריעות שלמה על סוניות, יריעות שלמה על יו"ר, וזה לא כביר נרפס ספר דרשות יריעות שלמה. — יש אליו כמה תשובות בשו"ת חתם סופר. — נפטר במאקאווא ביום עש"ק י"א טבת תרכ"ג לפ"ק ושם מנ"כ. — ר"ז הועתק מעצם כתי"ק.

(2) ראה אודתו בכר"ש שנה ר' קונט' ח' עמוד י'.

(3) הוא הגאון מוה"ר עקיבא אינר זצ"ל אבר"ק פוונא.

גדולה היא. יש להם גאווה יתירה ורוצים להחזיק ישיבה גדולה, וזה כל מגמותי, בכאן הרבה חסרונות יש בדבר, חדא, פרנסה חסר כאן לי לפי רוב הוצאות כ"ה . . . כל שנה מכלה קרני איזה מאות זהו, וגם עוד חסרונות אשר לא ניתן לכתוב, באמת אנשים בכאן טובים המה ואהובים מאוד ממני לפי ראות עיני, אבל זאת אינו מועיל, כי עיר מצער היא.

גם בדעתי, מאחר שפוזנא רחוק הדרך, טוב זה, וגם מזה אל ינח ידו לכתוב להרב הגאון דפ"ב נ"י⁽⁴⁾ שיכנס בעובי קורה ויכתוב בכבוד לק"ק מאקוויא עלי, אבל לא אלי וקין בה, כמדומה לי אינו רצונו שאבוא למאקווא, כאשר הכרתי מתוך דברי גיסי ר' יודא נ"י בשוק פעסט העבר, בודאי כבר מוסכם בדעתו תלמיד ותיק ממנו, הרב נייאזאטץ⁽⁵⁾ או תלמיד אחר, אבל בכל זאת אפשר יעשה לכבודו ויעשה כרצונו לכתוב בכבוד עלי. והנה כתבתי היום בעצמי להגאון דפ"ב נ"י ורצפתי שם אגרת שקבלתי מן למדן שמו ה' אברהם צעהלים מן מאקוויא, למען להראות לו כי קרוב הדבר, ותליא הכל בי, לכן גם מו"ח נ"י יכתב לו במוקדם ויבקש ממנו שיכתב רק עבורי, כי זה רביעית שנה ויותר כתבתי לגיסי ר' יודא שידבר עם הגאון דפ"ב נ"י אודת מאקוויא, והשיב לו בעצמו שיכתב עבורי ועבור עוד רב אחר, ולכן אמרתי לר"י הנ"ל אחרי שראיתי שקשה עליו הדבר לכתוב, כי כן כתב לי, שידע שעל מגן הוא, לכן טוב יותר לנסוג עטו עת לחשות, ועיקר טעמי הי', בודאי יכתוב ג"כ עבור תלמיד ותיק ממנו, ואנוכי כנגדו כננס לפני ענק וישפל כבודי, לכן יכתב לו מו"ח נ"י שיכתב רק עבורי ולא בשביל אחר, אבל עכ"פ אל ישכח מלכתוב מהר לאחיו הגאון מהר"ע נ"י, כי הוא מפורסם מאוד ודבריו יעשו פרי. ועיקר מה שיהי' מן שמים כה יקום, ולולא שלמדן הנ"ל חילה פני מאוד שאעשה כזאת שיניע להם מליצה מן גאוני זמנינו, גם זאת לא עשיתי, כי עצת ד' היא תקום⁽⁶⁾.

ועתה אצא ואבוא בח"ת, מה שהשיב לי על מה שכתבתי דאם יניח לי גיורא דארעא יבוא בע"ח שני ויטרף ממנו, וע"ז השיב מ"כ דאם לא כתב למלוה גופי' דאקני לא יוכל לטרוף השבח. הנה כוונתי הי', בשלמא אם דאקני לא משתעבד אם מסלק לב"ח בשבחה הוי כמאן דמסלק בזוזי, ואטו מאן דמסלק בזוזי יכול לגבות שנית מן קרקע, דהוי כמכורה לו מן בע"ח וכן מבואר בש"ע, אבל השתא דאקני משתעבד ומלוה ראשון שכתב לי' דאקני שפיר משועבד לי' השבח ג"כ, רק על שבח יכול לומר הנחתי לך, אבל עכ"פ אם הניח לי' גיורא דארעא, ויטרף השבח, שפיר יכול בע"ח שני, שלא כתב לי' דאקני, לטרוף גיורא דארעא, דהא יוכל לומר לו השבח משועבד הי' לבע"ח ראשון וטרף בחובו ולא הי' מסלק בזוזי,

(4) הוא הגאון בעל חתם סופר זצ"ל.

(5) הוא הגאון מוה"ר אליעזר ליפא נייאזאטץ זצ"ל אבד"ק מאגענראדף ומח"ס בציר אליעזר.

(6) בס' אנדרות סופרים (מכתב ס"א) נרפס אגרתו של הגאון מוה"ר כונס גיני אל הגאון בעל חת"ס, ובו מפשרה שנתקבל חתנו לאבד"ק מאקווא.

וסברה זו נכונה וברורה מצד שכל, ואקוה אם יעיין מו"ח נ"י ע"פ, גם הוא יודה לדברי.

מה שכתב על קושיותי על הפוסקים, דהא כתובת אשה ומוזן הבנות עדיף דהוי מוחזקים, וע"ז כתב מו"ח נ"י, רזאת דוקא לענין פרעון, לא ידעתי ולא הבנתי תרוצו, דעכ"פ כיון דהוי מוכרת שלא בב"ד ואינו צריכה שומא והכרזה וחשיבן מוחזקים בזה בודאי מצד סברה דשבחא ברשותם אשבח ושפיר טרף אם לא מקולי כתובה, ולפע"ד צ"ע מאוד על הפוסקים בפרט על הרמב"ן במלחמות. דברי תורתו הנעימים המוסגר במכתבו עיינתי, ונכונים המה, אבל לא ידעתי למה לא הקשה על הגמ' דב"ק דף צ"ה, דשם פשוט הגמ' דקנסו שונג אטו מזיר, ולפי טעם הש"ך דיכול לומר מה מכר ראשון, מאי מקשה הגמ' דלר"מ דגזול נופי' לא יטרף הוצאה יכול לומר לאו אדעתא דמרא קא נחית, ובחרושי הארכתי בקושי' זו קצת, ולא ראיתי מי שהרגיש בזה.

הנני אסיים בברכת חיים ושלום מאד"ה ומנאי חתנו הר"ש ומצפה תשבתו, הק' שלמה זלמן אולמן

אמרתי להציע פה דבר אחד מרבירנו מה שאמרתי בסוגיא דשבח. — תוס' (במס' ב"מ ט"ו ע"ב) הקשה רכאן אמרינן הכיר בה שאינו שלו שבח אין לו, ובב"ק דף צ"ה מוכח בפירוש דאף בהכיר בה יש לו שבח, ומה שתירץ תוס' בקיבל אחריות מהני, כבר חלקו כל הפוסקים ע"ז מדקאמר שבח אין לו, משמע אף בקיבל אחריות בפירוש [לא] מהני, ונלפע"ד לתרץ בדרך נכון, ובהקדים מה שהקשה אורים ותומים בס' קט"ז מאי מקשה הגמ' במס' ב"מ דף ע"ב ע"ב מברייתא דלשבח קרקעות דגובה קרן ממשעבדים דהוי לא ניתן לכתוב, נהי דלא ניתן לכתוב ומכירה כלא ה', עכ"פ זווי הוי בהלואה ומלות ע"פ גובה ממשעבדים אי לאו דל"ל קלא, והכא אית לי' קלא כיון דזבין בפרהסיא. יע"ש מה שתירץ (ועייין בס' נתיבת משפט מה שהשיג על או"ת על קושיותו ותרוצו, אבל לא ידע ולא עיין כלל בדברי או"ת הן בקושיא והן בתרוצא).

ולדעתי מתורץ בפשוט קושית או"ת, דעכ"פ קשה קושית הגמ' אמאי גבי' שבח מבני חורין, הא כיון דלא ניתן לכתוב וקבלת אחריות עמליהן ושבחייהן כמאן דליתא ומכירה כלא ה' רק זווי הוי בהלואה ואמאי יגבה שבחא ודו"ק. וממילא מתורץ עפ"ז קושית תשובת חות יאיר שהובא שם באו"ת, וכן הקשה פ"י, אמאי בהכיר בה שאינו שלו גבי' קרן ממשעבדים, הא בזה שפיר קשה קושית הגמ' לא ניתן לכתוב, ותירץ הגמ' ניחא לי' דליקום בהמנותי' לא שייך בהכיר בה שאינו שלו כדכתבו הפוסקים, ועפ"ז ניחא, דכל קושית הגמ' קאי על שבח ולא על קרן וק"ל.

ולפ"ז אדרבה מובן היטב טעמא דבהכיר בה שאינו שלו שבח אין לו, כיון דהכיר בה שא"ש לא שייך דליקן בהמנותי' ולא ניתן לכתוב, וקבלת אחריות עמליהן ושבחייהן כמאן דליתא ומש"ה שבח אין לו. רק זה תינח הכל לרבנן דאין אדם מקנה רשלכל' וצריך לסברה דליקום בהמנותי' ושפיר אמרינן לא ניתן

לכתוב, אבל לר"מ דסבר אדם מקנה דשלב"ל ושרה זו לכשאקחנה אמכור לך מהני, א"כ מכ"ש אף בהכיר בה שא"ש דמהני אם יקנה שרה מבעלים (ועיין בשיטה מקובצת גבי הכיר בה שא"ש, מבואר כן להדיא), ושפיר ניתן לכתוב, והנמ' דב"ק הכל קאמר לר"מ דקנס כמזיד כמבואר שם, ושפיר בהכיר בו שא"ש שבח יש לו כיון דלר"מ ניתן לכתוב, ודו"ק היטב.

ועפ"ז יש ליישב קושית תוס' אמאי לא מוקי במס' ב"ב בלוקח מגזול וקנו מידו, וי"ל דהנה קשה לכאורה בלוקח מגזול פשיטא דאינו גובה שבח מנכסים משועבדים דהא לקוחת יכול לאמר דהכיר בה שא"ש ובהכיר בה שא"ש שבח אין לו, רק כבר מבואר בש"ע סוף סי' שע"ג דאף מוכר גופי' לא יכול לומר כן, ופירש הסמ"ע הטעם דחזקה לא שרי איגש זווי בכרי ומה"ת יקנה שרה גזולה ע"ש, אך קשה עדיין בלוקח עם הארץ דלא ידע דקרקע אינו נגזלת, וזה ברור אף בלוקח עם הארץ לא שייך לומר דניחא לי' דליקום בהמנותי' או דלא לקרי' גזלנא כיון דידע דעכ"פ ה' גזולה, ולפי טעם שבארנו א"כ שבח אין לו כיון דלא ניתן לכתוב, ושפיר יוכלו למימר לקוחת דידע שא"ש רק סבר קרקע נגזלת ולא שייך לא שרי' איגש זווי בכרי, ולוקמי בלוקח ת"ח, זה בודאי רוחק, וע"כ צ"ל כר"מ דסבר אדם מקנה דשלב"ל ושפיר ניתן לכתוב, וכיון דע"כ צריך לוקמי כר"מ א"כ בלא"ה מוקי שפיר בב"ח ודאקני משתעבד לר"מ, כתירוץ הנמ' שם, ודו"ק היטב.

הנה ימחול מר מו"ח הגאון נ"י לעיין בזה, ויודיעני אם נכונים המה, כי לדעתי דברים ברורים הם.

זוגתי הרבנית תי' דב"ש, ואין לה פנאי לכתוב בעצמה, כי כתבת היום להרבנית דק"ק פ"ב תי' בשולי מכתב שלי. בתי גיטל תי' ובני רפאל משה ושלי' שיי' דב"ש, והכל במעמד הטוב ב"ה. בני הבח' יוסף שיי' נעשה שבת העבר בר מצוה לטובה ודרש בבח"כ ברכים, ועלסנו באהבים יחד.

ב"ח הבח' יוסף ליזר שיי' לומר בהתמדה, גם בל"ס יכתב בעצמו על הדואר, כי זה דרכו לכתב בתמידות על הדואר.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

חידושים ופלפולים בענין הזמה

מהגאון מוה"ר חיים אלעזר וואקס זצ"ל
אבר"ק טארניגראד וקאליש⁽¹⁾

ב"ה.

לכבוד הרב החרוף המובהק זך הרעיון, מתגבר כמעיון, קולע אל
השערה, בסברא ישרה, משיב מלחמה שערה, כ"ש מו"ה מעשיל
הכהן נ"י.

אחר פרישת שלומו וטובו, יחדיו על ראשו יהיו תמים, עד עמוד הכהן
לאורים ותומים, ויהי ה' עמו, ויהי' עליו נועמו.

נועם מכתבו ופלפולו על רברי בתשובה הנשלחת מאתי ליד הרב הג' מו"ה
יצחק מאיר נ"י⁽²⁾ מקהילתכם הגיע ע"י ידידי המופלג מו"ה זאב יחיאל רעכטיר
נ"י מקהילתי, ולאשר ראיתי כי זך לקחו וישר לימורו, חפצה נפשי לפלפל אתו
בדבר הלכה, אך לאשר הנני מאוד עמוס הטרדות, לא אוכל לבוא בארוכה, אך
שמתי עין עיוני על רבריו הנחמדים, אך בהעברה כמציץ מן החדרים, והנני
להשיבו בקצרה.

ברבר אשר החליט מעלתו דאף לרבא דסובר (ב"ק ע"ג ע"ב) הכחשה
תחילת הזמה ואף שהי' הזמה לאחר הכחשה ג"כ מחויבים מדין הזמה היינו דוקא
באם כתה אחת מכחשת וכת אחרת מזימת, אבל אם כת אחת מכחשת ומזמת
ע"י הכחשה נעשו שתי כתי עדים המכחישים זו את זו ושוב אין בכוחם להזים,
ואף לר"ה דס"ל רזו באה בפני עצמה ומעירה כו' מ"מ לאותו ערות פסולין, והביא
דאי' מלשון רש"י בבבא קמא דף ע"ג ע"ב שכתב שבאה כת שלישית ואמרו
עמנו הייתם, משמע אבל עדים הראשונים לא מהני הזמתן עכת"ד.

והנה אם כי דבריו בנוים על שכל הישר, בתוס' שם בד"ה אמר לי' אביו לא
ראפכינהו, לפי מה שמפרש המרש"א דבריהם, מבואר בפירוש להיפך, שכתבו
שם ולא דוקא אפכינהו תחילה דאם כן אתכחשי להו, וכונת דבריהם דיהי' שוב
הכחשה קודם, וביאר שם מהרש"א המשך דבריהם, דלשיטת רש"י דמרישא (?)
לא קשה דהוי הכחשה קודם משום דלא הועיל הכחשה ולא נתבטל העדות, וכן
לפירוש ר"י לא קשה, דפירש דהכת השני הזימה לראשונה יעו"ש, ואם נימא
דבכת אחת בטלה ההזמה לגמרי יוקשה בין לפירוש רש"י ובין לר"י דאי אפשר
לומר דהכחשה הי' קודם, יעיי"ש הרק היטב. והנה מצאתי לו חבר לסברא זו,
והוא רב אחרון בספר בית שמואל סי' כ"ז יעיי"ש בסוף התשובה מבואר בפירוש
סברתו, וגם למראה עיניו לא הי' רברי המהרש"א בביאור התוס' הנ"ל.

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' א' עמוד ט'.

(2) הוא הגה"ק בעל חרושי הרי"ם זצ"ל.

מה שכתב כ"מ דהתם במכות (דף ה' ע"א) גבי חד בשבתא הרג פלוני את הנפש, מיירי שהזמה והכחשה הי' תוך כרי דיבור, לפי זה יוקשה, אף דמיירי התם דהזמה הי' קודם, מ"מ יוקשה קו' דליתא בזוממי זוממין דיוכלו לומר להציל ההורג באנו, כאשר הערה הגאון מוהרי"מ³, דאם יזימו רק חד שוב יופסל אף ההזמה למפרע כראיתא בנמרא ב"ק דף ע"ג דכל עדות שהעידו קודם כרי דיבור בטל ושוב יתחייב מיתה משום הראשונים.

וגם בלא זה יש להקשות אמאי נהרגין דחד בשבתא כל עיקר בשביל שהזימום הכת השני, הא הזמה זו ליתא בזוממי זוממין, דידוע דשתי כיתי עדות המכחישים זה את זה בחקירות ודרישות הערות בטל לגמרי כיון ששנים אומרים שבאחד בשבת הרג ושנים אומרים בשני בשבת פטור לגמרי והוה עדות מוכחשת, אך כאן כיון שכת השני' הזימה לראשונה ונתבטל עדותן ועדות השני' קיימת, חייב מיתה על העדות דתרי בשבתא, וא"כ עדות הזמה זו דעמנו הייתם ליתא בזוממי זוממין, דהזוממים דיוזמו עדות זו דעמנו היתם יוכלו לומר לא באנו לחייב הזוממים הראשונים רק להציל ההורג, דכיון שיוזם העדות דעמנו הייתם שוב יפטר ההורג לגמרי דהוי עדות מוכחשת דשוב נשאר עדות הראשונה דחד בשבתא ג"כ בתקפו, והוי הכחשה בחקירה דשנים אומרים בחד בשבתא ושנים אומרים תרי בשבתא דכל כת א' מכחשת חברתה, ואין לומר דאם יוזמו הזוממים שוב המה פסולי עדות ועדותן דתרי בשבתא כמאן דליתא וג"כ לא הוי עדות מוכחשת דשוב לא נשאר רק העדות דחד בשבתא, ז"א, דרבא סובר מכאן ולהבא הוא נפסל, וא"כ מה שהעידו דבתרי בשבתא הרג קודם שהוזמו, בתקפו הוא, ולא שייך תירוץ הרמב"א דלא הי' להם להזים רק אחד, דאם לא הזימו רק אחד שוב הוי חד בתרי ושוב למפרע הוא נפסל, וא"כ לאחר הזמה, דעדות הראשונים בתקפו, שוב הוי עדות השני' בטילה, וגם עתה לא תהי' עדות מוכחשת ועדיין יתחייב ההורג, וגם זה היא קושיא עמוקה והיא באמת קו' עצומה, דאם יוזמו על מה שאמרו עמנו הייתם בודאי יתבטל מה שאמרו אח"כ בתרי בשבתא כיון דלמפרע הוא נפסל.

אך הנה מורנו הרמב"ם ז"ל חידש לנו בפ"ב מהלכות עדות הלכה ג' דבחקירות אף אם אחד מכחיש שוב ג"כ בטל כל העדות (ויעו"ש במים עמוקים בבבא קמא דף ע"ג בתוס' בר"ה והוזמו, דלשיטת הרמב"ם בשני כיתי עדים והוזם אחד מכת אחד אם השני שלא הוזם מכחיש לכיתה השני' הוי ג"כ עדות מוכחשת דאחד המכחיש לשנים בחקירות ג"כ בטל העדות יעו"ש), וא"כ שפיר

(3) בספרו נפש חי' ח"ב על סוגיות הש"ס כסוגיא דעדות שאאי"ל, הביא כן בשמו של הגה"ק בעל חי' הרי"ם שראה כן ברמב"ן או ברשב"ם, וכתב שם ששאל אותו אי' המקום שהקשו כן הראשונים, והשיב שאינו זוכר מקומו, והביא שם שנים הגאונים בעל מפרשי הים לא ידעו מקור לקו' זו בראשונים. גם בספרו שם ושארית לנפש חי' (ירושלים תשכ"א) סי' ד' נדפס ענין זה בארוכה והביא שם שדרכיו בזה הובאו בשואל ומשיב סי' רי"ח (הוא במהדור"ק ח"ג סי' רי"ח הראשון) עיי"ש.

מיושב קו' הנ"ל דלא הי' יכולין לומר להציל ההורג באנו דלאחר שיבוטל הזמה שוב יהי' עדות מוכחשת כנ"ל, דלא שייך לומר דהי' להם להזים רק אחד דשוב למפרע הוא נפסל, ושוב לא יהי' עדות מוכחשת, דשוב עדות השני בטילה כנ"ל. ולפי הנ"ל ניחא, דאם יזומו רק אחד, ניהו דלמפרע הוא נפסל, מ"מ כיון דהעד השני ישאר בכשדותו, שהוא לא הזים, שוב יבטל העדות דבחקירות אף שאחד מכחיש לשנים ג"כ בטל העדות, ודעת לנכון נקל שבוזה אף הקו' הראשונה מיושבת.

ובזה אמינא ליישב בטוב טעם ודעת קו' התוס' שם בד"ה וכן לענין קנס, דהנה רבא קאמר שם האי דינא לענין דיני נפשות ולענין קנס, דאף דהזוממים אומרים דהמעשה הי' ביום אחר, מ"מ נעגשים העדים הראשונים, אף דהמעשה הי' אמת, ושיטת רש"י דהטעם הוא דבדיני נפשות ובקנס כל זמן שלא העידו העדים עדיין לא נתחייב, דיכול להודות ולפטור, והתוס' שם בד"ה דבעידנא תמהו ע"ז דודאי רוצח שהודה לא מפטור, אך כתבו דאעפ"כ כל זמן שלא נגמר דינו לא הוי בר חיובא. אך תקשי לפי זה דא"כ אמאי נקט דוקא אח"כ לענין קנס, הוי לי' למנקט אף בממון דאף דלא שייך בממון מודה ומפטור מ"מ נעגשים העדים, ותרצו בדוחק דבממון קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו, אבל בעדות נפשות דבעינן דרישה וחקירה, מש"ה קודם שנגמר הדין לא מקרי בר חיובא, יעו"ש, והנה מלבד שתירוצם דחוק מאוד, גם עדיין קשה לדעת הרבה פוסקים דאף בממון בעינן דרישה וחקירה.

אך לפי הנ"ל ניחא, דהנה רבינו הב"י בתשובותיו ס"י כתב דאף דקיי"ל דבחקירות שוה דיני ממונות לדיני נפשות והעדות בטל, מ"מ אם אחד מכחיש שנים בחקירות, העדות כשר, וא"כ מיושב בטוב טעם, דבדיני ממונות שפיר לא הי' מגיע להעדים הראשונים מיתה דליתא בזוממי זוממים כקו' הנ"ל דהזוממים יוכלו לומר שלהציל ההורג באנו שכיון שיבוטל הזמה שוב תהי' עדות מוכחשת, אך תרצתי לעיל דאם יזומו רק אחד שוב ישאר השני ואחד המכחיש שנים ג"כ בטל העדות, אבל בדיני ממונות אחד המכחיש שנים כשר העדות ושוב ליתא בזוממי זוממין, ודו"ק היטב ומיושב בטוב טעם, אבל בקנס שפיר קאמר שם, דקנס שוה לדיני נפשות בדרישות וחקירות יעו"ש, גם בהפלאה באלו נערות. ומה שהקשה מע"כ דב"ז קשה דהוי עדים השנים על יום ב' בשבת עשאי"ל רהא יוכלו לומר גברא קטילא בעי' למקטל כו', הנה באמת אפשר לומר כך, דהך עדות שאומרים עדים השני' דבתרי בשבתא הרג הוי ממילא עשאי"ל, דאיתא שם בגמרא, דאם אמרו עדים השנים בתרי בשבתא הוי מעשה וכבר נגמר הדין פטורים העדים הראשונים, דגברא קטילא בעי' למקטל, והנה ידוע דאין עדים זוממין נהרגין עד שיוגמר הדין על פיהם, וא"כ כאן שנהרגים הראשונים ע"כ שמתחילה נגמר הדין על פיהם, וא"כ שוב עדות השנים שאמרו בשבתא הרג הוי עשאי"ל דאם יזומו ע"ז נ"כ לא יתרגו דאם יפסלו הם שוב עדות הראשונה קיימת ושוב גברא קטילא בעי' למקטל, דע"י עדים הראשונים כבר נגמר הדין והוא מחויב ע"י הראשונים.

אך באמת ניחא, דרבא לשיטתו דסובר מכאן ולהבא הוא נפסל, וא"כ אף אם יוזמו על עדות דתרי בשבתא, מ"מ ההזמה שהוזמו מתחילה להעדים הראשונים אף דהוי תוך כרי דיבור עדיין קיים, ושפיר ההורג לא הוי בר קטלא כלל. ובוה ישבתי בטוב טעם קו' התוס' בבבא קמא דף ע"ג ר"ה והוזמו על הגניבה, דהקשו שם על מאי דמקשה הגמרא למ"ד דלמפרע הוא נפסל ממאי דאיתא שם במתניתין דשנים שהעידו שגנב ושבח ונמצאו זוממים משלמים הכל, ואמאי כיון שהוזמו על הגניבה אגלאי מלתא למפרע דכי אסחודי אטביחה פסולין היו ואמאי משלמין אטביחה, והקשו בתוס' וז"ל, וא"ת אפילו למ"ד מכאן ולהבא הוא נפסל תקשה דמ"מ אם אין גניבה אין טביחה ומכירה יעו"ש רכן הקשה שם הגמרא ברף ע"ר ע"ב למאן דסובר הכחשה לאו תחילה הזמה היא.

אך הנה המים עמוקים והמחנה לוי הקשו דמאי מקשה בגמרא למ"ד דהכחשה לאו תחילת הזמה כיון שהוזמו על הגניבה ממילא אתכחיש אטביחה דאם אין גניבה אין טביחה אין מכירה, הא משכחת לה שהזוממים בעצמם אומרים שהגניבה הי' אמת רק שהי' בזמן אחד כמו דאיתא שם במכות בחד בשבתא עמנו הייתם, אך בתרי בשבתא גנב, וא"כ שפיר יש גניבה ושפיר חייב על הטביחה ומכירה. — אך לפי הנ"ל דמאן דסובר הכחשה לאו תחילת הזמה היא, הוא אביי, והוא סובר למפרע הוא נפסל, וא"כ אף אם יאמרו בתרי בשבתא גנב לא יהיו נאמנים, רשוב הוי עדות שאי"ל. — ומעתה מיושב קו' התוס' הנ"ל דהקשו דאף למ"ד מכאן ולהבא נפסל מ"מ אם אין גניבה אין טביחה, ולפי הנ"ל ניחא, דלמ"ד מכאן ולהבא נפסל שפיר משכחת לה שאמרו שבזמן אחד הי' ודו"ק.

והנה לגורל טרדותי לא אוכל להאריך יותר, ואך מעט עת אצלתי לי למען השתעשע בפלפול עם מעכ"ת ואולי יהי' למע"כ מה לפלפל בדברי אלה המועטים או בענין אחר, אז אראה אי"ה לבוא בארוכה לטייל עמו בדבר הלכה. ויהי' בזה שלום, כנפשו ונפש הדוברת בו, רוש"ת,

חיים אלעזר וואקס אברק"ק הנ"ל

לשאלת רבים

אפשר להשיג אצלינו:

\$13.	כרך משנת תשל"ח	\$10.	כל הקובצים משנת תשל"ח
\$14.	כרך משנת תשל"ט	\$10.	כל הקובצים משנת תשל"ט
\$15.	כרך משנת תש"מ	\$10.	כל הקובצים משנת תש"מ

מכתב מהגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל⁽¹⁾

ר' נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא, מה חסר ודיעה קנה, קנה חכמה וקנה בינה, הוא ניהו הרב הגאון הגרול מופלא שבעדה נ"י ע"ה פ"ה כק"ש מהו' נתן נ"י ר"מ דק"ק פפד"מ.

זה איזה ימים קבלתי מכתב ירו ע"י הנעלה הקצין הר"ר דוד נ"ש מקהילתנו עם מנחה שלוחה ספרו הנחמד בנין שלמה והרכבים ראויים למי שאמרם. והנני מחזיק לו מלא חפני מיכותא שעלה זכרוני לפניו, ובאמת כבר חשבתי בלבי זה זמן רב לשלוח לו חיבורי נודע ביהורא, אך אמרו לי שהוא נגד תיקוני קהילתם להביא שמה חיבור חרש אם לא ברשיון הפרנסים⁽²⁾, וכעת אם יודעיני רום מעלתו שאין בזה קפידא אשלח לו א' מחיבורי, ומחמת שנהייתי ונחליתי זה זמן וימיני חלשה לכן אחרתי מלהשיב כי אמרתי אולי בין כך אאזור חיל לכתוב בעצמי, וכעת לא רציתי לעבור עוד בכל תאחר ולכן מלאכתי נעשית ע"י אחרים.

דברי הר"ש תמיד כל הימים הכותב בידים רפות,

הק' יחזקאל סג"ל לנדא

באשר אקבל תשובתו, אשלח ב"נ חיבורי ע"י הקצין ר"ד הנ"ל, ואולי בין [כך] יוגמר חיבורי החדש אשר קראתי שמו ציון לנפש חי'.

(1) ששה מכתבים הגרפסים בזה, נכתבו בעת ששלח הגאון מוה"ר נתן מאז זצ"ל ראב"ר קפד"מ את ספרו בנין שלמה על מס' סנהדרין (אשר הרפס בשנת תקמ"ר לפ"ק) לגרוליו דורו. — המכתבים הללו הועתקו מכת"י מעתיק א' אשר כנראה העתיקם עוד בחיי הג"ר נתן מאז זצ"ל. הגיעו לידינו מגנזי הכתבי יד המונחים בבית עקר ספרים המרכזי רעיד ציריך.

(2) ראוי להעתיק כאן מה שנרפס בקונטרס שארית ציון (להרה"ג מו"ה מאנריל קרענגיל מקראקא) הנספח לס' שם הגרולים ח"ב (במערכת ב' אות ח') וז"ל: ושמועתי מכארמו"ר הגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל ששמע מאביו הגאון בעל שו"ת חת"ס כשהי' כפראג אצל הגאון בעל נו"ב עם רבו הגאון ר"נ ארלער זצ"ל והי' אז הגאון נו"ב שר המסכים על אורות הגש מקליווא ועמר לימין הגאון בעל אור ישראל, ואמנם הגאון בעל בנין שלמה לחם ככל עוז נגדם, וגלל כן כשיצא הס' נו"ב לאור אסרו הגאון בעל בנין שלמה ובר"צ שלו מלעיין בו, וע"ז אמר הגאון בעל נו"ב ואנכי איני כן, ואררבה, אצוה בתורת אזהרה שכל איש ואיש אשר עיני שכל לו, לעיין בס' בנין שלמה, לראות ולתור את ערות האר"ש השמנה היא אם רזה, ולבא בתוך הבנין שלמה לראות ברקי הבית, עכ"ל. ובקונטרס „רקרוקי סופרים" הנספח ג"כ לס' שם הגרולים, במכתבו של הג"ר מאיר רן פלאצקי מרואהרש אל המחבר קונטרס שארית ציון הנ"ל כתב וז"ל: בסיפור המעשה בשם הגאון מהרש"ס מה ששמע מאביו הגאון בעל שו"ת חת"ס ז"ל ע"ש, אין שמועתו מכוונת כ"כ, אחרי כי החת"ס הי' אצל הנו"ב בשנת תקמ"ג כמבואר בשו"ת חת"ס יו"ד סי' של"ח, והס' בנין שלמה על סנהדרין נרפס שנת תקמ"ד, וא"כ לא יתכנו הרברים. אמנם יוכל להיות שהג' נו"ב צוה להחת"ס שיאמר להר"ן מאז ז"ל שהוא לא ינהג עמו כן,

מכתב מהגאון מוה"ר נתן מאז צ"ל ראב"ד פפר"מ³

פ"פ עש"ק י"ג תמוז תקמ"ד לפ"ג.

שר התורה, איספקלריא המאירה, בוצינא הנהורא, ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם נודע ביהודה בישראל גדול שמו הולך למרחקים כמוהר"ר יחזקאל נר"ו יאיר כאור הבהיר.

מה נכבד היום הזה אחר קבלת כתבו הנעים מיום וי"ו ח' סיון העבר, ועצמה שמחתי ותרב חרותי, ואחרתי מלהשיב כאשר שלא הייתי בכאן אך הלכתי לק"ק אורבאך זה לערך ארבע שבועות, ועסקתי ברפואות, בשתיית מים לקוה, ויהי רצון שיבואו בי המים לברכה בכלל הברכות שינוחו על כל ישראל. ברבר חיבורו הנכבד נודע ביהודה, ניתן לי רשות לקבל ממנו, בכך יוכל רום פאר מעלתו לשלוח לי לכאן ביריד הכע"ל ע"י ידידי הקצין כ"ה דוד נ"ש, ובה יכבדני נגד זקני עמי להבאני בחדריו במשכיות החמרה, צור תעורה, חתום תורה בלימודה, עוד יוכה להעמיד על התורה ועל העבודה, ובנחמת ציון בקול רינה ותורה, כ"ע.

(מקום החתימה)

מכתב

מהגאון מוה"ר רפאל הכהן צ"ל אבד"ק אה"ו

בעז"ה יום וי"ו עש"ק כ"ה ניסן תקמ"ד לפ"ק אלטונא.

אל ארז בלבנון, לפני שמש ינון שמו, מאן נבר הוא נבר בכולה וגבר בגוברין דמרי' צבי', עריו לגאון, ברק השנון, ה"ה כבוד אה"נ ידידי ורב חביבי הרב המאור הגדול לממשלת התורה, מי כמוהו יורה, קולע אל השערה, המפורסם ערוגת הבושם, והרחיח ביראת השם, כש"ת כמוהר"ר נתן נר"ו.

ארמו אכנו ול"ו ידעתיו ידיעה במקצת שבחיו שלא בפניו כי שמעו שמעתי ההולך למרחוק כמטחיו קס"ת הספר, ואי לא חזינן לאר' חזינן למרבעתי' ירירי' ספרו כאן אשר שלח לי, והגיעני כי"ט של פסח העבר, ועדיין לא הי' פנאי לשום עיוני עליו כראוי. ועתה באתי ועל של תורה באתי בתשואת חן ירבה וכן יפרוץ על התשורה מתנא רתור"ה, וכעת כחי בפי ולבי לשמים לברכו ברחן חריוט

ואדרבה כאשר ירפס ספרו יצוה לעיין בו, וכמ"ש בתשובה להג' מוה"ר שאול מאמשטרדאם בתשובת נז"ב מהר"ת או"ח סי' ק"א ע"ש, עכ"ל.

ועיין עוד בס' אהל אברהם (תולדות הגאון מוה"ר אברהם אביש אבד"ק פפר"מ) אות נ"ג שהובא שם העתק מפנקס הקהל רפפר"מ, הנכתב בשנת תקכ"ה, בעת שהניע לפפר"מ התשובה מהגאון בעל נז"ב אורות הגש מקליווא שפסק להכשיר הגש נגד רעת

קל"ה כמות שהיא, יהא רעוא שיפוצו מעינותיו חוצה ופירותיו כמהו ירבה בישראל לתורה ולתעודה, ולהרבות תורה בבקרית ספר יושבי יעבץ, עד כי יעמוד לובש תשבץ.

כנפשו ונפש אה"נ דש"ת בלב ונפש תמים, כל הימים.

רפאל כהן חו' בק"ק אה"ו יע"א

מכתב מהגאון מוה"ר צבי הירש זצ"ל אב"ד ברלין⁶

בע"ה יום וי"ו עש"ק וער"ח תמוז תקד"ם לפ"ק ברלין.

מרחוק אקרא לשלום, לנופך ספיר ויהלום, ולו חכמה ובינה, דיין ונחית לעומקא דדינא, הגאון המופלא עמודא דימינא כבוד מה"ו נתן נ"י ר"מ דעיר ואם בישראל ק"ק פפ"ד יע"א.

ארש"ה כמשפט באהבה הבלתי תלויה כי אם בכוונה דצויה אהבת נפש ורוח חכמים נוחה. הניעני אמרותיו הטהורות חבה יתירה מעוררת, ושם נאמר שכבדני בספרו הנחמד אשר קבע בעט ברזל ועופרת, והנה זה ימים רבים ולא ראיתי עד הנה וחקרתי ודרשתי כי אמרתי לבוא עם הספר בתשואת חן, ובראותי תוחלתי נכזבה, וכפי עידן לא יבוא עד יריד לייפציג הבא, אמרתי אם אוחיל להשיב מפני כבוד חכמים אולי יחשדני ח"ו כמפר בדית אהבה, ע"כ באתי בשורתיים אלו להודיע דחביבין עלי שמעתתא, ואי"ה כבואו אשים עיני עליו לעת מצוא מנוח, כי בעוונותי אינני מופנה מכל צד מטרדות הגוף והנפש מבית ומבחוץ, עיר ועיר מדינה ומדינה לא ירפני עד בלעי רוקי ולא ינחני להשלים חוקי, וממש מדוב

חכמי פפ"מ, וכתוב שם בזה"ל: וקבלנו על עצמינו שלא יהא הרב מפראג הנ"ל (היינו הגאון בעל נודע ביהודה) לא הוא ובניו ובניו וכן חתניו לוקחי בנותיו או בנות בנותיו, כי עד כאן רחמי האב על הבן, שלא יותן להם שום התמנות דקהלתנו יע"א יהי' מי שיהי' אפילו להיות ריש גרנותא, גם כשיעבר עלינו שום א' מהם בקהלתנו יע"א, שלא יותן להם שום כבוד לדרוש ברכים, וגם כי יבוא למראה עינינו כתב אשר יכתוב עליו שם הרב מפראג הנ"ל ביחידות בלי שום צירוף לחתימתו, שאין לשום אדם מבני קהלתנו יע"א להשגיח עליו כלל וכלל ולא יאמינו לרביו ... עכ"ל.

(3) ראה אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' י"א עמוד ל"ג.

(4) נולד ביום כ"ד חשוון שנת תפ"ג לאביו הג"ר יקותיאל זיסקינד הכהן אב"ק ליפלאנר. הי' תלמיד מובהק של הגאון בעל שאנת ארי' זצ"ל בהיותו עור ר"מ בק' מינסק. בשנת תק"ב נבחר הג"ר רפאל הכהן לר"מ בק"ק מינסק. אח"כ נבחר לאבד"ק ראקאווע, ומשם נתקבל לאבד"ק ווילקאמיר, ואח"כ נתמנה לאבד"ק פינסק. בשנת תקל"ג נבחר לאבד"ק פוזנא, ובשנת תקל"ו עלה ונתעלה על כס הרבנות דג' קהלות אה"ו. העמיד הרבה תלמידים מפורסמים וביניהם הגאון מוה"ר חיים מוואלאזין. — נרפס ממנו ס' תורת יקותיאל על יו"ד, שו"ת ושב הכהן, וס' מרפא לשון ורעת קדושים על דרוש. — נפטר ביום עש"ק כ"ו לחורש מרחשון שנת תקס"ד לפ"ק ונקבר ביום א' כ"ח מרחשון באלטונא.

(5) ראה אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' י"א עמוד מ"ג.

עבודה שהיא זרה לי נהייתי ונחלתי בעוונותי, ועיני צופות אל ה' יוציאני למרחב ויעשה לי מרעה לבלתי עצבי ואוכל לעשות רצוני ללמוד וללמד תורתו לשמה כאשר עם לבבי, והי' כן ה' עמנו גם יחד ויזכני לחזות בנועמו ולבקר בהיכלו ושם נתעלסה באהבים, ונזכה לשמוע דברי עתיק יומין אמרות ה' מפיו נחצבים. כחפץ אחי אחותו דורש שלומו וטובתו כל הימים לרבות, עמוס התלאות, מצפה לתשועות ה' שיכול עוד לחסות בצילו, ועבודה לא יעבור עוד מבלי לו, הק' צבי הירש חופק"ק בערלין והגליל

מכתב מהגאון מוה"ר דוד טעבלי הכהן שיף זצ"ל

אבר"ק לונדון⁶

ב"ה. לונדון חמ"ע באב תקמ"ד לפ"ק.

חיים ושלוש וברכה, מאלקי המערכה, לאיש שהדרור אינו יתום אם שריו בתוכה, לאהו' רעי ועמיתי שלבי ונפשי בנפשו קשורה וכרוכה, ה"ה הרב המאה"ג המפורסם ר"מ וראב"ד נ"י ע"ה פ"ה כבוד מהו' נתן נ"י.

מילא אלבישייהו יקרא, יקר וגדולת אור תורתו, בית נאמן בהיבנותו אשר בנה ואשר נטע בחריפותו ובקיאיותו, הובא לידי מנחה לכהן ע"י מו"כ דנא, ומיום באו שעשעתי בו לפרקים ומעי המו עלי מרי זכרי ימים מקדם שהיינו באמנה יחד בחברה נאמנה בלימוד חבירים, כי ראיתי מעשה ונוכרתי שאלו הם ממש בסיגנון כאשר היינו רגילים תמיד בעז"י לברר וללבן פשט הגמרא ומפרשים ושמעתתא ממילא, ולא כאלה חלק הבונים מגדל באוויר וקושרים נימא בנימי ואינן נותנין לב לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, יהי' להם אשר להם, ואנחנו נקווה לה' שיגמור בעדינו להשיג תורת אמת וקושטא קאי, וכאשר עין בעין נראה שבע"כ יענו אמן ומודים היינו שבחייהו דרבנן, ותודה וחן חן לו על המנחה מנחת זכרון מזכרת אהבה, וסמוך להודאה ברכת כהנים, שככה יזכה לבנות עוד בנינים, בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, ומזיו תורתו יהי' הכל נהנים, ואסיים בשלוש רב מאלקי שוכן מעונים, וממני חבירו אהו' הד"ש ושלוש תורתו ושלוש אשר בצלו מסתופפים ולנים, ומוכן לטובתו כמאז וימים קדמונים.

הק' טעבלי בלא"א מהו' זלמן שיף כ"ץ זללה"ה מפ"פ חו' פק"ק לונדון והמדינה

6) נולד בפראנקפורט דמיין לאביו מוה"ר שלמה הכהן שיף. הי' תלמיד מובהק להגאון בעל שב יעקב ולהגאון בעל פני יהושע, וגם למד איזה שנים בוורמייזא. בתחלה הי' רב בוורמייזא ואח"כ שימש כדיון בפפר"מ, ובשנת תקכ"ה נתמנה לרבה של עיר לונדון. נדפס ממנו ספר לשון הזהב, ובו נשא ונתן עם ידידו הג"ר נתן מאז זצ"ל. נפטר בלונדון ביום כ"ג כסלו שנת תקנ"ב לפ"ג.

מכתב מהגאון מוה"ר שלמה זלמן עמרדיק זצ"ל ראבד"ק פראג⁷

ב"ה. יום עש"ק ר"ח סיון תקמ"ד לפ"ק פראג.

נתן נדרו ריחו כריח שמן אפרסמון, אמדיו כי נעמו כשמן הטוב וכטל חרמון, הים הנו מלא נחלי ש"ס ופוסקים כפלה הרמון, ה"ה הרב המאור הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר נתן מאז נ"י ר"מ רק"ק פ"פ יע"א.

שפתי פרח שושן עמק ע"י הר"ר דוד נ"ש הניעני ועמו ספר מלחמות אשר לחם שערים שער אוהביו המצויינים הנחית ר' נתן לעומקא דדינא ומילי דסנהדרין, מאז ישב בראש לשבת תחכמוני ויפיץ אורו על כולו בני מתיבתא בקהל רב ובוודאי באר הרכים השותים מימיו מתוקים ומים עמוקים ואנשי תבונות ידלו, אין לו צורך עוד להילולא מילי לישא דעה מרחוק, אך הנקרא בשמי לכבוד הנני אומר לו תשואות חן.

והנה קשה לעיין בו בשיטת עמוקות הרחבות מני ים הצריכים זמנים הרבה וגם ר"מ שפך עוד סוללה לסלסלה ולהתרוממה בכמה דפים, אך במקום אשר יהי שמעתתא קמנה בכמות אע"י בה אי"ה לפעמים בל"ג, וכבר אמדתי איזה דברים לפני בחורים, וא' מהם אשר השיב תיכף על המהר"ם שיק' ז"ל בראשית המסכתא בדברי רש"י ד"ה שומע אני, ונכון הוא בעיני, ואני כבר נתקשיתי בדברי המפרשים מה כל הרעש הזה על דברי רש"י, דהרי אם הוסיפו עד ע"א ול"ו מחייבין ול"ה מזכין פוטרין אותו, ואין קשיא אלא על מותר דבר שפתים, ובזה לא יצאו כולם ידי חובתם.

באמת בפילפול בחילוף דברים בכתב, הנני מונע את עצמי, כי עשות ספרים בלך ושוב ותשובה על תשובה אין קץ, . . . אשר יחנהו ד' דברים מחודשים בדרך לימוד האמת יחנהו ד' להפיצם בארץ להיות דובב שפתי ישינים, ומרגלא בפומי' אמת תצמח מארץ לאחר מאה שנה, ומי יתן איפוא ויכתבון ויחקקון מילי בנתיים בבבי תרי ותלת דברי חידושי דינים אשר האיר ד' אותי לדעת לזכות בס את הרבים למען יראו גדולי הדור העוסקים לשמה את אשר לפניהם, אולי יראו ויטב בעיניהם ויקבעו הלכה לדורות ויהי' לי זכות למשמרת, וכאשר דברתי כן עוד אחזה אי"ה ואבינה בספרו ולברך בשמו, ויהי' ד' עמו, וקרנו ירום בכבוד, וישכון בטח בדר ושאנן על מקומו, ולבקר בהיכל ד' ולחזות בנועמו, וד' ברחמים יפן ממקומו, ובהר נחלתו יביא וישע עמו.

דברי ידירו המוכן לטובתו,

חק' שלמה זלמן בהר"ר גומפל עמרדיק ז"ל

7) נולד בפראג לאביו מו"ה מרדכי גומפל עמרדיק. למד אצל הגאון בעל קרבן נתנאל זצ"ל. אחי אביו מוה"ר ברוך בענדיש עמרדיק נתן לו בתו לאשה. הי' ראב"ד בבית דינו של

בדין החשוד על לפני עור

מהרב הגאון מוה"ר אליעזר דייטש זצ"ל אבד"ק באניהאד¹

בעזה"שית.

שוכ"ט לכבוד המופלא ומופלג בתו"י חו"ש וכו' כמו"ה אלי
זינגער² בק"ק סטוטשין יע"א.

מכתבו הניעני. ע"ד השאלה, מי שחשוד להכשיל משרתו יהודי באיסור הוצאה בשבת מרה"י לרה"ר [ואם יש רה"ר בזה"ז, עי' באו"ח סי' שמ"ה סעיף ב' ובאה"ט שם סק"ח וברמ"א סי' שמ"ו סעיף ג'] אם מותר לאכול אצלו בחתונת בתו, דלמא יהי' חשוד גם להכשיל רבים במאכלות אסורות. והביא דברי שו"ת נטע שורק יו"ד סי' מ"ר דלענין חשוד על לפ"ע הוי הכל מין אחד, דחשוד על אחר חשוד על כל לפני עור, וא"כ ה"נ כמו שחשוד על לפ"ע באיסור הוצאה, יהי' חשוד ג"כ על לפ"ע במאכלות אסורות, כך הוא תו"ר.

והנה, אם נחזיק אותו חשוד על לפ"ע אין להקל ולומר דאע"ג דחשוד על איסור הוצאה מ"מ כיון שרוב הפוסקים ס"ל רבזה"ז אין לנו רה"ר, א"כ ל"ה רק איסור דרבנן, ואינו חשוד להכשיל במאכלות אסורות דאורייתא, דזה אינו, שכבר הבאתי בכמה מקומות דאפי' מי שמכשיל חברו באיסור דרבנן עובר מה"ת על לפ"ע, והכי משמע בתוס' מס' ע"א דף כ"ב ע"א ר"ה תיפוק לי', והבאתי סברא זו בספרי שו"ת פרי השדה ח"ב סי' נ"ד בד"ה והנה התוס', ועי' בס' מנ"ח בקומץ מנחה סי' רל"ח, וא"כ אין חילוק בין דאורייתא לרבנן, והי' אסור לאכול אצלו. אמנם אחר העיון קצת לא שייך הכא לפ"ע, שהרי מסתמא יודע המשרת שמוציא מרה"י לרה"ר או לברמלית וקיי"ל אשלד"ע ולא שייך לפ"ע, ואע"ג דהמשלח מ"מ ג"כ איסור עבירה, אבל עכ"פ לפ"ע ל"ש, דלפ"ע לא הוי רק כשהנכשל אינו יודע, וכה"ג שהנכשל יודע, הוי המשלח, רק גורם לאיסור, ולא הוי לפ"ע, משא"כ כשמאכיל דברים אסורים לאחרים שאינם יודעים הוי לפ"ע ממש. ועוד דנ"ר דמי למה ראיתא ביו"ר סי' קי"ט ס"ב דאפי' חשוד למכור דברים אסורים מתארח אצלו, וע"ש בש"ך ראפי' לכתחלה מותר להתארח אצלו, והוא

הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל. נדפס ממנו סי' ששה זרעוני עדונה על סוגיות הש"ס, ותשובה אליו בס' תשובה מאהבה סי' ס"ה. נפטר בפראג בחודש סיון שנת תקנ"ד לפ"ק ושם מנ"כ.

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' ו' עמוד כ'.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ר' קונט' ו' עמוד כ"ב. — קבלנו העתק מתשובה זו מאת בנו ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב דקהל אנשי ספרד בכארא-פארק. זכרה לו אלקי לשובה.

גמ' מפורשת מס' ע"א ל"ט ע"ב ראפי' אם שגר לו לביתו מותר, רמסתמא שולח לו ממה שהוא אוכל, וכן מבואר ביו"ר סי' קי"ט ס"ב, וע' שו"ת שו"מ מהרו"ג ח"ג סי' ח"י, וא"כ הכא סמכינן ג"כ רמה שנותן לאכול על החתונה מסתמא ג"כ הוא אוכל מזה, וא"כ מותר לאכול אצלו. ובפרט בענין הכנת המאכלים תלוי הכל בבעלת הבית, אם היא מוחזקת בכשרות יכולים לאכול שם, ומ"מ רבר בזה יוכל להורות רק מי שבקי יותר בתהלוכותיהם והנהגתם בעניני כשרות. וכתבתי רק להלכה ולא למעשה, כי למעשה יורה בזה הרב מרא ראתרא אשר הוא בקי יותר בהנהגתם בעניני כשרות, אם לא נודע שחשורים ג"כ לאכול רברים אסורים. וכתבתי רק סברת הפוסקים.

והנני דו"ש, פק"ק באניהאד ר' כ"ד אדר תרס"ט.

אליעזר דייטש

* * *

ב"ה. שלו' תנינא לכ' המופלג הח' מו"ה אלי' זינגר נ"ו.
אחרי ששלחתי לו התשובה נזכרתי כי לכאורה יש לרדות מ"ש שכיון שהמשרת יודע שמוציא מרה"י לרה"ר ליכא משום לפ"ע כיון שאשלד"ע, והרי בתוס' מס' שבת ג' ע"א וכן הר"ן שם סובר דבעה"ב עובר משום לפ"ע. אמנם ז"א, חדא, שהרי כ' באמת דאם לא קאי בתרי עברי דנהרא ליכא משום לפ"ע והכא ג"כ לא הוי כתרי עברי דנהרא, ועוד דהתם לא מיירי שהעני מוסר לעבדו בתורת שליחות, משא"כ הכא שמוסר לו בתורת שליחו, שפיר ו"ל אשלד"ע, וע' ס' שד"ח בכללים כלל כ"ו במערכת אות ל' שהאריך בהך דלפ"ע, עכ"פ היכי דלא קאי בתרי עברי דנהרא לא שייך לפ"ע רק איסור דרבנן כמ"ש תוס' להדיא, משא"כ אם יאכיל לאורחים הבאים אצלו איסורים הוי ודאי איסור דאורייתא ודו"ק. עכ"פ באיסור דרבנן ודאי לא שייך לפ"ע אם הנכשל יודע, ובחי' הארכתי יותר בס"ד.

והנני הדו"ש,

אליעזר דייטש

פני' רחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי כלי שום שהיות.

הלכתא רבתי לשבת

לקט פסקי דינים והלכות נחוצות בהל' שבת

משה שטערן

אבר"ק דעברעצין ונייהייזל יצ"ו
בעמ"ח שו"ת באר משה ו"ח
ברוקלין, יע"א

א.

נשאלתי. אם שרי לקבל מכתבים (פאָסט) בשבת מהנושא מכתבים (פאסט-טרענער) נכרי.

השבת. מישראל נושא מכתבים אין כאן שאלה שאיסור גמור הוא אלא אפילו מנכרי אסור לקבל, אלא יניחנו בתיבת המכתבים שבחצרו, ומשם יכול ללקחו לעת צורך (כמו שבארנו בסוף התשובה) ולהביאן לביתו, אם שרי לו לשלול מחצירו לביתו, או יזרוק הנושא מכתבים המכתבים לפניו ע"ג קרקע. ואם הנושא המכתבים נכנס לתוך הבית אז איננו אסור ליקח מידו, ועכ"ז טוב מאוד להחמיר ושלא ליקח מידו אלא יניחנו על השלחן. אולם כאן במדינת ארצה"ב אין הדרך שהנושא מכתבים יכנס לבית אלא עומד בחוץ, וע"כ בודאי צריך לדרקדק מאוד שלא ליקח מידו מאומה.

(א) ז"ל המ"ב (סי' ש"ז סקנ"ו) כתבו האחרונים נהגו שלא לקבל האגרת מיד האיננו יהודי המביא בשבת אלא אומרים לו שיניח ע"ג קרקע או ע"ג שלחן כי חוששין שמא טרם שיעמוד לפוש ישול הישראל האגרת מידו ונמצא שהישראל יעשה גמר ההוצאה מרשות לרשות, שהאיננו יהודי עשה עקירה וישראל הנחה עכ"ל, וכן היה המנהג ביוראפ שהשפחה הביאה המשאלענט ממקום שכל העיר עשו השלוק לצורך שבת, והניחו שם ע"ג הקרקע, והשפחה הגביה בעצמה, וכשהביאה לבית ישראל לא קבלו מירה אלא הניחה ע"ג השלחן, וכמפורש ברמ"א (סי' שכ"ה סי' ומ"ב שם סקס"א).

(ב) ומעצמו מובן שרק מכתבים שאינם מוקצים יקח מהתיבה של הרואר, אחר שהנושא מכתבים הניחם שם או זרקן על הקרקע בביתו של ישראל, אבל מכתבים שיורע הישראל שהם מוקצים שמונחים בו משעק, כמו אלו שמקבלים פה במדינת ארצה"ב תמיכה מהממשלה כשהם בטלים ממלאכה וכיוצ"ב, שיורעים שבמכתב זה מונח משעק, אסור לשלול מכתב זה כי מוקצה הוא, וכן מכתב מהבענק שבו החשבון כמה ממון יש לו, וכמה משעקס כבר שילם. ורע דמשעק שכבר שילם, אם משמרו הוי מוקצה, ואם איננו משמרו אלא יזרקנו, לא הוי מוקצה. וצריכין להיות נזהר בזה כי רבים נכשלים, וכבר הזהרתי על זה ברבים.

וברבים אני פוסק, שלכתחלה יניח כל אחד כל מכתביו בתיבת אגרת שלו במקום שהנושא מכתבים הניחם, וזה הדרך ישכון אור לכל ירא וחרד לדבר ה', ואם לבו מלא דאגה וצער שלא קיבל מכתב זה זמן מה מקרוביו וטעמים כיוצ"ב, שרי ל' לראותם ולהביאם לביתו כמו שכתבתי לעיל, אבל בלא"ה מה טוב ומה נעים להחמיר, וכן נוהגים רובא דרובא דחסידים ואנשי מעשה שאין ממרדין את מחשבתם עם הדואר כשבת ק', ובפרט שגם קריאתם בשבת איננו פשוט, אבל בודאי, לדעת ממי קיבל מכתב, לכו"ע שרי.

ב.

נשאלתי. אם שרי לנער מעיל גשם (רעינקאוט) הנעשה מפלעסטיק, מהגשם ושלג שעליו.
השכתי. מותר.

הנה פלעסטיק איננו בולע ושרי. ובשלג בלא"ה כ' הבה"ל (סי' ש"ב ס"א ד"ה מן הטל) דלא שייך סחיטה דהשלג עומד מלמעלה ואינו נבלע ואינו נכנס בתוך הבגד, אפילו של צמר או פשתן רק אם נמס קצת, אבל בשל פלעסטיק לית מאן דחש לו. וגם בגשם אין כאן שום חשש, דהלא המים יורדים ממעיל פלעסטיק ואיננו נשאר ע"ג המעיל, רק מעט מעט שאינו נבלע כלל בהפלעסטיק אלא עומד ממעל לו ואין כאן חשש מלבן וסוחט, וגם איננו מקפיד עליו ושרי (עיין בסי' ש"ב ס"א היטב ובמפרשים ותבין ובמ"ב סי' ש"ב סקנ"ה).

ג.

נשאלתי. אם שרי להסיר האבק מהרהיטים בשבת אם עי"ז יהיו מבריקים יותר.

השכתי. עם מטלית בעלמא בנקל שדרך כנ"א להסיר האבק שרי בפשיטות, וגם לרחוק המטלית זאח"ז להבריקו איננו אסור דלצחצח מותר, אבל ע"י שום חומר העשוי לצחצח איסור גמור הוא, וכן ע"י מטלית הבלוע מחומר הנקיון שמוכרים בחנות, אסור לצחצח בו הרהיטים בשבת.

דהנה להסיר האבק ע"י המטלית בנחת פשוט שמותר ואין כאן איסור מוקצה ק"ו ממה שמותר לכבד בית מדוצף (עיין סי' של"ז ס"א ובמ"ב על כל הסעיף ובפרט בסקי"א ובביאור הלכה שם ובפרט בד"ה הקלים). ובדין לצחצח דשרי, עיין סי' שכ"ג ס"ט ובמפרשים ותבין היטב, ובמקום אחר כבר הארכתי בזה. ומה שאסרתי לצחצחו ע"י חומר העשוי לניקוי הרהיטים, דסתם חומר לצחצח הוא רובא דרובא משחה השייך בה חיוב מלאכה ראודיייתא דממרח, ע"כ אסור בכל מין ומין, ועוד דאיסור מוקצה חל על חומר נוזל ג"כ, ואסור לכו"ע באין חולק.

ד.

נשאלתי. אם שרי לעשות שירטוט ע"ג המארט של בר מצוה וכיוצ"ב, כדי שבנ"א ידעו כמה חתיכות יש במעשה אופה, ושהנערים לא יקחו זה חתיכה עבה ביותר וזה דקה ביותר.

השבת. שירטוט בכח"ג פשוט דשרי, כודאי דלעשות שירטוט לשם יפוי המארט וכיוצ"ב אסור, אבל כבשאלה דידן שרי.

הנה אב מלאכה דמחתך לא שייך באוכלין כמפורש במ"ב (סי' שכ"ב אות י"ב), וביותר מפורש זה במ"ב (שם אות י"ח), וכן האריך בזה השע"מ (הל' יו"ט פ"ג הל' ד), ועיין בחמדת ישראל (מלאכת מחתך בר"ה והנה). ומלאכת שירטוט אינו אלא לצורך מלאכת מחתך כמפורש ברש"י (שבת ע"ה ב') ועיי"ש בבח"ל (ד"ה אחד קשים) ועיין במ"ב (סי' ש"מ סוף סקכ"ב) ועיין בתוס' (שבת ע"ה ב' ד"ה והמסתת) ובהגה' הרש"ש (שבת ע"ה ב') הביא מהרמב"ם בפ' ובחיבורו (ספ"א מהל' שבת) דמשרטט בכל הש"ס היינו לצורך כתיבה. ודברי הרש"ש תמוהים דהלא הרמב"ם (בהל' שבת שם) זוכר מלאכת משרטט לגבי חרשת עצים וכן לענין מגבלי אבנים עיי"ש.

לכאורה בין מפרש"י ובין מהרמב"ם מפורש יוצא דדין משרטט אינו אלא כשהוא הכנה למלאכת חיתוך היינו למלאכה אחרת. אבל מדברי התוס' (הנ"ל שבת ע"ה) מפורש שמלאכת שירטוט היא מלאכה לעצמה גם לשם יפוי בעלמא עיי"ש, ונפק"מ ביניהם למשל אם עושים חריץ בקרקע בין ב' חצירות לסימן שעד כאן גבול חצירו של זה וגבול חצירו של זה, לרש"י ולהרמב"ם אין כאן חיוב משום משרטט ולהתוס' חייב. וגם נפק"מ כשעושה שירטוט ע"ג עור או דבר אחר לשם נוי לרש"י ולרמב"ם חייב משום מכה בפטיש, ולהתוס' משום משרטט, ועדיין הדבר צע"ג ולא באתי אלא להעיר.

ופליא עצומה גמצא במהר"ם שיק (ספר המצות, מצוה ת"ו) שמפרש רהא לסד"א מעיקרא בר"ה (כ"ט ע"ב) דתקיעת שופר בר"ה שחל בשבת אסור מה"ת, הוא משום מלאכת מחתך כיון שמחתך הקול לפי שיעורו ומדתו כי יש שיעור לתקיעות ולתרועות, עיי"ש שמיישב בזה קושי' השו"א. ותמוה אפילו לסד"א איך אפשר לומר שיהי' למדת הקולות מלאכת מחתך, ופלא.

ופעם נשאלתי אם שרי לחלק כדורי תרופה וכיוצ"ב לשני חלקים, או אסור משום מחתך לפי המדה, חציו ולא יותר, היינו חציו עתה וחציו לאחר"ז. והשבתי בדברך מאכל ליכא מלאכת מחתך. וכן בכל דבר שאדם בולע אפילו איננו מאכל לגמרי, כמו תרופות אלו, עכ"ז מחתך לא שייך מאחר שעומד לבלוע. ועוד יש להתיר לחלק התרופה לב' חצאין ולא שייך כלל בזה דין מחתך, דבתרופה איננו רוצה באורך או רוחב התרופה אלא בכמות ובאיכות התרופה, ולא איכפת ליה אם החצי יהי' בב' או בג' חלקים, רק לכך מדרקק בדבר שיהי' חציו כי בחציו ימצא הכמות והאיכות התרופה, ופשוט.

ה.

נשאלתי. אם שרי לעשות נקב בקאפסיל הוויטאמין, היינו שהקאפסיל הוא מדבר אסור ובו מי וויטאמין או אבק וויטאמין, ובחול נקבים הכיסוי ורוחפין המי וויטאמין, או מערין האבק מהקאפסיל, והקאפסיל זורקין לאשפה, אם בשבת שרי לעשות נקב כזה (ומעצמו מובן שהשאלה היא במקום שמותר לו ליקח הוויטאמין בשבת).
השבתי. להתיר.

מאחר שזורקין הקאפסיל אין שום איסור על עשיית נקבים משום פתח, ועל הנקבים בעצמם לעשותם אין איסור על עשייתם עיין במג"א (סי' שכ"ג סק"ה) בענין עשיית נקבים לדעת כמה יין לקח עיי"ש, ועיין גם בשו"ע (סי' שי"ר סעי' ו') ובמ"ב (שם סקנ"ב) הדק היטב ובמ"ב (שם סקי"א) כאשר צוה המ"ב (בסקנ"ב) לעיין (בסקי"א). ובבאור הלכה (שם על סי"ב בד"ה ואם דצה). ועיין עור במ"ב (שם סק"ז). ומכל המקורות בשו"ע מפורש יוצא שלא אסרו עשיית נקב אלא במקום שע"י הנקב נעשה כלי או עומרים להשתמש ע"י (ועיין סי' שי"ר ס"א ובמ"ב סק"ח), ולכן באמת אסור לנקב בקבוק שבו אבקה לתינוקות (פוירער באטטל) כדי שיפזרו ע"י הנקבים האבקה, וכן אסור לנקב או להרחיב נקב הניפפל של תינוק שעל ידו הילד שותה מימי ילדים (פארמולא) או חלב ומים וכיוצ"ב, כי נקבים אלו עושים אותם לכלים ושייך לאסור משום תיקון כלי העומרים להשתמש ע"י, כנ"ל נכון וברור בעזה"ת, (ועיין עור במ"ב סי' הנ"ל סק"ו). ולכן מאור צריכים להיות נזהר שלא לעשות בשבת שום נקב על בקבוק שמן או קופסא צוקקער קריסטאל או של אבק ולהשתמש ע"י נקבים אלו להוציא השמן וצוקקער (במ"ב סק"ח הנ"ל ועיין בחזו"א סי' נ"א אות י"א), ועיין עור במ"ב (סי' שכ"ב סקי"ג בסופו), וצריכים להיות נזהר שלא להכשל ח"ו באיסור שבת שקרושתו הוא בת עינינו יסור היסודות שורש השרשים ועיקר העקרים בכל קרושת עמינו ישראל עם סגולתו בכלל ובכל בתי ישראל בפרט. ועל כן טוב לפתוח שקית צוקקער וכיוצ"ב מער"ש, ואם שכח, אסור לפתוח, מאחר שרגילים להשתמש בהם באותן שקית אחר שנפתח ער שיתרוקן. ולכן בשבת צריך לקרוע השקית באופן שיהי' נפסד השקית לגמרי שלא יהי' ראוי להשתמש בו לשום דבר, באופן שיהי' מוכרח להוציא המאכל בין יום ויומים. וכן קופסה של מצה, צריך לעשות כן בשבת, כששכח מלפתחו מער"ש. ואפשר שבקופסה של מצה יש להקל יותר, כי הקופסה איננו רבוק כ"כ, רק בדרך עראי.

בענין פדיון הבן תוך ל'

יוסף יעקב געללער

ברוקלין, ניו יארק

כתבו התוס' ב"ב דף ה' ע"ב בד"ה כי היכי דלא ליטדרן, אע"ג דתנן בכור בתוך ל' יום בחזקת שלא נפרה ואור"י דהתם לא שייך האי טעמא כי היכי דלא ליטדרן משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים, מיהו קשה לרבי מפרק השואל דבעי מינ' מר' ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נשלתי על מי להביא רא' אימת אי בתוך זמנו תנינא מת בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפרה והשתא היכי מדמי ל' לבכור דהתם לא שייך למימר לא ליטדרן ולכך צ"ל דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שצריך ליתן מיד דזרזיוס מקדימים עכ"ל, ודברי תוס' אלו צריכים ביאור דמאי שייך בתוך ל' זרזיוס מקדימים הא בתוך ל' ליכא חיוב פד' כלל, וזרזיוס מקדימים לא שייך אלא בתוך זמן המצוה.

והנה ביו"ד סי' ש"ה סעי' י' הביא הרמ"א שיטת הריב"ש דאין האב יכול לפרות ע"י שליח, והק' בשער המלך בפ"ו מהל' אישות רפ"ק רקרושין אמרינן רבפרדיון הבן מהני מתנה ע"מ להחזיר, וקו"ל רמילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, ואי לא מצי משוי שליח לריב"ש האין מהני תנאי דע"מ, ועי' בחי' רע"א שכתב רהא דלא מהני שליח היינו במעשה הפריון שיאמר לכהן בזה המעות יהי הבן פדוי, אבל פשיטא שיכול להקנות המעות לכהן ע"י שליח והוא בעצמו יעשה הפריון, ובמתנה ע"מ להחזיר התנאי הוא בהקנאת המעות ולא בפרייון, ובהקנאת המעות שפיר שייך שליח.

ונאחז דרכו ונאמר, דהנה כתב המחבר בסעיף י"ג, מי שפרה את בנו בתוך ל' יום אם אמר ל' מעכשיו אין בנו פדוי ואם א"ל לאחר ל' יום בנו פדוי ואע"פ שאין המעות קיימים לאחר ל' יום, וכתב עליו הרמ"א וי"א דאם אין המעות קיימים או שהחזירן לאב תוך ל' אפי' בריעבד אין בנו פדוי וטוב להחמיר ולחזור ולפרותו. והנה מה שכתב וטוב להחמיר היינו משום דהוי ספק איסור ולכן אזלינן לחומרא, וכן משמע מהרא"ש דהוי ספק איסור, דהא דין זה דנתאכלו המעות הוא מחלוקת רב ושמואל בבכורות, דרב ס"ל דבנו פדוי ושמואל ס"ל דאינו פדוי, וכתב הרא"ש דבנו פדוי משום דקו"ל כרב באיסורי, אבל הרמ"א ס"ל דמספק אזלינן לחומרא כיון דכמה ראשונים תפסו להלכה כשמואל, וא"כ יש לתמוה על הרמ"א דהא בס"ד כתב המחבר דמי שהוא ספק אם חייב בפדיון פטור דהמוציא מחבירו עליו הראי', א"כ משמע דהוי ספק ממון ואזלינן לקולא, ולא העיר עליו הרמ"א כלום.

וכתב בס' שערי ישר שער ה' פרק כ"ה דצ"ל דאיכא ב' דינים בפדה"ב, דין פדיון קדושה שבו אף שלמעשה אין חילוק בהנהגה שלו קודם פדיון מלאחר פדיון אבל מוכח דיש איזה ענין הסתלקות קדושה [ובאמת בספרנו פ' בא בפסוק קדש

לי כל ככור כתב שמתחייבים בפדיון כשאר כל הקדש למען יהיו מותרים בעבודה שלולי הפדיון היו אסורים לעשות כל מלאכת חול כענין לא תעבוד בככור שוריק]. וגם יש בו דין מתנות כהונה שמחויב ליתן ה' סלעים לכהן, וכן מהא דאיתא בכורות מ"ז ע"ב בכהן שמת והניח בן חלל דאם מת האב אחר ל' לכו"ע אין הבן חייב לפדות את עצמו, וכתב הרא"ש לאחר ל' אין הבן חייב לפדות א"ע שכבר זכה האב בפדיונו והוי כאילו הפריש האב ה' סלעים ופרה בהם את בנו ועכבם לעצמו כן הבן יפריש ה' סלעים ופרה א"ע ולא יתנם לכהן, מירי דהוי מי שירש טבלים מאבי אמו כהן שמתקנם ומוכר התרומה לכהן עכ"ל, וצ"ע בדבריו, דאם נאמר דהוי כאילו הפריש האב כבר ה' סלעים, א"כ אמאי צריך הבן להפריש עוד הפעם ה' סלעים הא כבר פרהו אביו, אלא צ"ל כיון דמשועבד האב ה' סלעים לשבט כהונה וגם הוא כהן, זכה באותם ה' סלעים בשעת השעבוד, אבל עדיין לא יצא דין פדיון כ"ז דלא ידענו דבהדיא הפריש ה' סלעים והו"ל ספק, ולכן צריך הבן להפריש ה' סלעים לצאת יר"ח פדיון, וגם מחלוקת רב ושמואל בנתאכלו המעיות לא הוי אלא בחלק הפדיון אי נפרה הקדושה שבו אם לאו, אבל זה ודאי דחובת מתנות יצא כבר כמה שנתן לכהן, וזה שכתב הרמ"א להחמיר ולחזור ולפדות זהו רק שיפריש ה' סלעים, אבל לא שיתנם לכהן עוד הפעם.

וע"פ הג"ל מיושב ג"כ קושית השער המלך ריש לומר דהא דכתב הריב"ש דאין פדיון ע"י שליח היינו בחלק הפדיון שבו אבל ודאי מדין מתנות כהונה שבו שפיר יכול לפדות ע"י שליח, ולכן אחר שהפריש ה' סלעים דיצא בזה חובת פדיון יכול לעשות שליח למסרם לכהן לקיים דין מת"כ שבו, דלא גרע משאר מת"כ דשייך בהו שליח.

ונראה דנ"מ אם נתרץ ק' השעה"מ כנ"ל, או כמ"ש הרע"א, דהנה הצ"ח סוף מס' פסחים כתב דאם פרה בנו ע"י שליח לא יאמר השליח ברכת שהחיינו, אבל בתשובות חת"ס חיו"ד סי' רצ"ח כתב רמבדך שהחיינו, וכתב בסוף דבריו שם דמ"מ טוב שילבש כגד חדש או שיהי' לו פרי חדש. ואפ"ל דתלוי בהנ"ל, דאם נאמר דמה שהשליח עושה, הוא סתם מסירת מעות לכהן, א"כ אין כאן שמחה של מצוה בשעת מסירת המעות לכהן, ול"ש לברך שהחיינו, אבל אם נאמר דהוי קיום של נתינת מתנות כהונה דשייך בהו שליחות, מברך שהחיינו על שמחה של מצות מתנות כהונה, [ועי' ברכי תשובה סי' ס"א סק"א שכתב בשם תשובות הרשב"א דאין מברכים שהחיינו על מת"כ, אבל בפאת השלחן כתב בשם הגר"א ועוד קמאי דמברכים שהחיינו על מת"כ, א"כ ה"נ מברך בשעה שנותנם לכהן].

ומבואר ג"כ לפי הג"ל כונת התוס', דהא חזינו דאם נתן לכהן ה' סלעים תוך ל' ונתאכלו קודם ל' דיצא ידי מת"כ, דבזה לא פליגי רב ושמואל, ואף שמואל מודה דיצא דין מת"כ שבו, ואפשר דע"ז כתבו התוס' דרזויים מקרימים, דדין מת"כ שייך לצאת אף בתוך ל', ושייך דרזויים מקרימים.

בענין כתותי מיכתת שיעורא

חיים בן ציון פאלגער

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

איתא בשבת צא. זרק כזית תרומה לבית טמא ואיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לכביצה מאי, מרמזטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת א"ד כל לענין שבת כגרוגרת בעינן. ועי' ברש"י בפסחים לג' ד"ה בכביצה בשם הת"כ ראוכל מקבל טומאה בכ"ש ורק לטמא אחרים צריכין כביצה, נמצא דאיבעית הגמרא בשבת הוא, מרמזטרף לכביצה לטמא אחרים מיחייב נמי לענין שבת או לא. ומקשים האחרונים לשיטת הת"כ, הרי כשנכנס התרומה לאויר הכית נטמא ויש עליו חיוב שריפה כדן תרומה טמאה וכתותי מיכתת שיעורי' ותו ליכא כזית שיצטרף להשלימו לכביצה.

והנה במנחות קב: ס"ל לר"ש דכל העומד לשרוף כשרוף דמי, אבל רבנן ס"ל (בסוכה ל"ה). דלאו כשרוף דמי, רק כיון דעומד לשרוף כתמ"ש, וכ' הר"ן בפ' כל הגט ג"מ ביניהם אם כתב גט על איסה"ג שצריכין ביעור, דלרבנן הגט כשר, אף דכתמ"ש מ"מ גט לא בעי שיעורא, ולר"ש הגט בטל דכיון דכשרוף דמי אין כאן אלא עפרא בעלמא. ומקשה הגמרא שם לר"ש נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין עפרא בעלמא נינהו, א"ל חבת הקודש מכשרתן. והקשה הפר"ח באה"ע סי' קכ"ד (בר"ה ומעתה) דקשה אף לרבנן איך מטמאין טומאת אוכלין הא כתמ"ש וליכא שיעור כביצה שיטמאו. ותו' דנ"מ לענין צירוף, וכגון שיש לו כביצה פחות משהו משאר אוכלין טמאין, ומשהו מנותר ופרה, דלרבנן מצטרפין לכביצה, אבל לר"ש דהוי עפרא בעלמא לא שייך להצטרף לשאר אוכלין טמאין. ומש"ה קשה דק לדירי'.

ויש לעיין בדברי הפר"ח, דכיון דלרבנן כתמ"ש ונשאר רק משהו, איך אפשר שיצטרף משהו זה להשלים מה שחסר משיעור כביצה, שהרי לעולם כמות המשהו ימנע מלהשלים לכביצה, כי בכל שיעור שיהי' משאר אוכלין, נאמר שהמשהו הוא פחות ממה שמצטרף להשלים לשיעור, כיון דכתמ"ש.

ואפשר לכאר דברי הפר"ח לפמ"ש כמה אחרונים (עי' בתשו' מהר"ם שיק סי' ר"ו) דכל העומד לשרוף היינו דוקא בכשיעור, שיש חיוב שריפה, אבל בח"ש דאין מצותו בשריפה, אינו עומד לשרוף עי"ש. וא"כ י"ל אף בראיכא שיעור כזית שיש עליו חיוב שריפה ולרבנן אמרי' כתמ"ש, אבל נחזי אנן כיון דמיכתת לפחות מכזית תו אין עליו חיוב שריפה ולא מיכתתי ביותר שהרי כתותי מיכתת "שיעוריה" ולא יותר, וכיון שהגיע לפחות מכזית תו ל"א כתמ"ש, נמצא דאע"ג דאמרינן כתמ"ש, מ"מ נשאר כזית חסר משהו, דנתמעט מחיוב שריפה, וא"כ שפיר שייך לצרף כזית נותר ופרה לשאר אוכלין טמאין לכביצה אליבא דרבנן, דאף דאמרי' כתמ"ש נשאר כזית פחות משהו דאין עליו חיוב שריפה, ועי' ל"א כתמ"ש.

ולפי האמור מובן ג"כ איבעית הגמרא כאן במס' שבת דזרק כזית תרומה

ואף נטמא כשנכנס לאויר הבית וכתמ"ש לפחות מכזית, עדיין יש בו להצטרף לכביצה לטמא אחרים, וכמ"ש הפר"ח. [ואם תקשה לשי' דש"י ל"ל זרק כזית הרי יכול לישאל האיבעיא בזרק פחות מכזית דאין עליו חיוב שריפה כנ"ל. ו"ל דבלא"ה קשה קו' זו על רש"י דלדידי' לא שייך מ"ש התוס' (בר"ה כגון) דנקט כזית תרומה דאיכא איסור לאכלו בטומאה משא"כ בפחות מכזית, דכ"ז ניחא לתוס' דס"ל דלא מקבל התרומה טומאה כלל בפחות מכביצה, וזריקתו על הפחות מכביצה אוכלין פעל שיצטרפו לקבל טומאה ונ"מ לאיסור אכילה שנגרם השתא ע"י הצירוף, אבל לרש"י הרי קיבל טומאה מיד, והצירוף הוא לע"א לטמא אחרים, וא"כ למה נקט כזית דוקא, וע"ז כבר כ' רע"א בסוגיין לפמ"ש הרשב"א דבעי' עקירה חשובה, ומש"ה נקט כזית תרומה שהוא שיעור אכילה חשובה לכהנים, יע"ש].

ואין להקשות דלכאורה לפי הנ"ל מאי פריך הגמרא על ר"ש, הלא נוכל לתרץ ולומר דאה"נ כשרוף דמי, אמנם כיון שנפחת מהשיעור חיוב שריפה, תו ל"א כשרוף דמי, ושייך צירוף על הנשאר דתו ליכא שריפה, זה לק"מ דמסתבר לומר דכ"ז שייך רק לרבנן דס"ל כתותי מיכתת שיעורי', ולכן בפחות מהשיעור תו לא אמרינן כתותי מיכתת, שהרי כבר נתמעט משיעורי', אבל ר"ש דס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי קאי על הכל ביחד, ולא שייך לומר שנשרפת מעט מעט. ובלא"ה י"ל, דהנה המהר"ם שי"ק כתב בס' הנ"ל דכמו דלדידן איכא חיוב שריפה אכזית כיון דזה מקרי אכילה, כן לר"ש דס"ל כ"ש למכות, איכא חיוב שריפה על כ"ש נ"כ עיי"ש, ונמצא דלד"ש לעולם לא נפקע החיוב שריפה אפי' אם נתמעטה מכזית, רכל זמן דאיכא כ"ש יש חיוב שריפה עד שנעשה כעפרא ממש, ורק אז נפקע החיוב, וא"כ שפיר פריך הגמרא דק לר"ש, ודר"ק.

עולת שבת בשבתו

בשלה

ויסעו מסוכות ויחנו באיתם וגו' וד' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן וגו' לא ימיש עמוד הענן יומם וגו'. ויש לדקדק דלכאורה הו"ל למיכתב קרא דלא ימיש בפ' בא בתחילת נסיעתן מרעמסס לסוכות. וי"ל לפי שיצאו ישראל ממצרים בחמשה בשבת כדאיתא במס' שבת בפרק ר' עקיבא (דף פ"ז ע"ב), ובאותו יום נסעו מרעמסס לסוכות, ולפי"ז נסיעתן מסוכות לאיתם ה' בערב שבת כמ"ש רש"י להדיא כאן בקרא דויסעו מסוכות, וא"כ אתי שפיר דלא שייך למיכתב קרא דלא ימיש אלא בנסיעתם מסוכות לאיתם שהי' בערב שבת ובא ללמד שיש להקדים קבלת שבת, שלכך ה' עמוד האש מקדים בעוד היום. ובזה יובן הגמ' במס' שבת (כ"ג ע"ב) דביתיהו ררב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, ורש"י מדחיק עצמו שם לומר דקרא יתיירא הוא עיי"ש, ולהנ"ל ניחא, דהפסוק מיירי בערב שבת ובא ללמדנו

דלכך ה' עמוד האש מקדים בעוד יום להורות דיש להקדים קבלת שבת מבעוד יום.

(הגאון בעל פני יהושע זצ"ל¹)

יתרו

והי' כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם וגו' וישמע משה לקול חותנו ויעש כל אשר אמר. ויש להפליא דהלא משה רבינו ה' איש עניו מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה, ולכאורה נראה קצת כנאות שהסכים לזה, שרק דברים הקטנים ישפטו הדיינים ודברים הקשים יביאון אליו. אמנם י"ל, דבאמת צריכין להבין איזה ד"ת ה' לבני"ז אז במדבר הלא לא עשו שום מסחר או משא ומתן והקב"ה תוריד להם מן וגם שמלתם לא בלו, רק די"ל דעיקר הד"ת ה' מאת הערב רב, כי בני ישראל שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ולקחום עמהם למדבר, והערב רב הכירו את הכלים ואת הבגדים שלהם אצל בני ישראל, ותבעום לדין שיחזירו את כליהם ואת בגדיהם, ומדוקדק בפסוק ויאמר משה לחותנו כי יבוא אלי הע"ם, היינו הערב רב המכונים בשם ע"ם, שהם באו לדון עם בני ישראל. והנה ד"ת כזה לא ה' יכול לדון שום דין מבני ישראל כי כולם היו נוגעים, כי כולם נטלו מביזת מצרים, חוץ ממשה רבינו שאמרו במדרש על הפסוק חכם לב יקח מצות, שכל ישראל היו עסוקים בביזת מצרים ומשה רבינו ה' עסוק בעצמות יוסף, וא"כ לא ה' נוגע כלל. ולפי"ז שפיר מובן מדוע קיבל משרע"ה על עצמו לפסוק דברים הגדולים, והיינו הד"ת בעסק ביזת מצרים שהי' עשירות גדולה, כי דק הוא ה' כשר לדון בזה, משא"כ שאר סכסוכים הקטנים בין איש לרעהו ישפטו הם.

(הרה"ק מוה"ר אהרן הלברשטאם זצ"ל אבד"ק קרייז'ן²)

משפטים

לא תצא כצאת העבדים. ובכעה"ט הביא כצא"ת ג' במסורה, הכא, ואידך, כצאת משה אל האהל (שמות ל"ג), ואידך, כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה'). וי"ל בזה דהנה אעפ"י שידוע אומרים ז"ל מאוד מאוד הוי שפל רוח, עכ"ז אמרו חכמו"ל זרוק מרה בתלמידים, כי כן צריך להיות דרכו של ראש ומנהיג ישראל המורה לבני ישראל הדרך אשר ילכו בה, שיאחוז ההנהגה בידו בתוקף וביד רמה, כי אם יראה להם פנים של שפלות והתבטלות יאבד כח השפעתו עליהם, ושוב לא ישמעו לקולו. אמנם בכדי שימצאו דבריו מסילות בלבבות בני ישראל, אי אפשר לו לפסוע על ראשי העם ולהתחיל תיכף בגבורה ובחוזק יד, שהרי אם יעשה כן, לא

(1) בספרו פני יהושע בחידושו למס' שבת כ"ג ע"ב ד"ה רביתו.

(2) מכת"י הרה"ג מוה"ר שמואל מאיר הכהן האללענדער ז"ל דומ"ץ בשערנאוויץ, בשמו. הכת"י הגיע לידינו מאת בנו הרה"ח הנכבד מוה"ר זאב הכהן האללענדער ג"י מבני ברק. תח"ח לו.

יתקבלו דבריו כלל אצלם, רק העצה ההגונה היא, שבתחילה יוכיחם וידריכם בלשון רכה ואמרי נועם, כאו"ל דברי חכמים בנחת נשמעין, ועי"ז לאט לאט יתרגלו לקבל ממנו דברי מוסר ותוכחה, ואז שוב לא יעזבו אותו אף כשילך אתם בתוקפו ובגבורתו.

וזהו שרמזה לנו המסורה, כצאת משה אל האהל, משה היינו כינוי למנהיגי ישראל שבכל דור ודור, כשיצא מביתו לאהלי תורה להשפיע על בני ישראל דרכי התורה והיהדות, לא תצא כצאת העבדים, בהכנעה ובכפיפות ראש כאסקופה הנדרסת, רק ידע את מקומו לנהוג נשיאתו ברמה ולנהלם בתקיפות כמאה"כ ויגבה לבו בדרכי ד', אמנם כדי שיתקבלו דבריו אצל ההמון עם, צריך להתחיל עמהם תחילה בדרכי נועם ובדרכי ריצוי, ועי"ז בא הכתוב השלישי להורות לו, כצאת השמש בגבורתו, שיתנהג עמהם דוגמת יציאת השמש, שאינו יוצא תיכף בבוך ככל תוקפו וגבורתו, רק קודם מתנוצצים זהרי השמש, ואח"כ לאט לאט יוצאת החמה בתקופתה להאיר על הארץ, וכן יעשו ראשי עם ישראל, להתנהג עמהם כצאת השמש בגבורתו.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לשבת פ' שקלים

זה יתנו כל העובר על הפקודים וגו', ובמדרש, הראה לו הקב"ה למשה כמין משבע של אש וכו' ואמר לו כזה יתנו. י"ל הכוונה, שתהא המטבע שאדם מרויח כאלו נתנו באש ונשרף ממנה כל הסיגים והפסולת, כך יהי' המטבע ממונו של אדם נקי מגזל וגנבה ומכל ערמה ומרמה, וממון כזה יתן לצרקה. (הגה"ק מוה"ר אברהם מרדכי רימאלט אבר"ק דאבראמיל זצ"ל³)

תרומה

איתא בתנא דבי אליהו (והובא בילקוט ראובני פ' תרומה דף ק"א עמוד ג') כשאמרו ישראל נעשה ונשמע, מיד אמר להם ויקחו לי תרומה עכ"ל, והוא תמוה מדוע לא חי' יכול לומר קודם לכן ויקחו לי תרומה, ולמה דוקא מיד אחרי אמירתן נעשה ונשמע. ונלע"ד עפי"מ שאמרתי פי' המדרש רבה ויקחו לי תרומה הת"ר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, ואמרתי כוונתו ע"פ מאחז"ל במגילה דף ל"א ע"ב דמה שאמר אברהם אבינו ע"ה כמה ארע כי אירשנה היתה טענתו שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול כו' א"ל הקב"ה קחה לי עגלה משולשת כו' (ופרש"י כלומר הקרבנות, ספרי), א"ל רבש"ע תינח בזמן שבהמ"ק קיים בזמן שאין בהמ"ק מה תהא עליהם, א"ל כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאלו מקריבין קרבן לפני, ואני מוחל לעוונותיהם, וכן איתא סוף מנחות דף ק"י ע"א א"ר לקיש מאי דכתיב זאת

3) ראה אודותיו בכד"ש שנה ג' קונט' ב' עמוד ט"ז. — ד"ז הובא בקונטרס קול ברמה (פרעמישלא תרמ"ד) למוה"ר יצחק באב"ד מדאבראמיל, ששמע ד"ז מפיו הק'.

התורה לעולה ולמנחה כו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה כו' יעושה ער סוף כל הסוגיא.

והנה בהא דויקחו לי תרומה פרש"י אמרו רבותינו ג' תרומות האמורות כאן כו' ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור, וזה לרעתי כוונת המדרש ליישב אומרו ויקחו לי תרומה, דהיינו לקרבנות לכפר, תינה בזמן בהמ"ק, בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהן, לזה מתרץ המדרש הה"ר כי לקח טוב נתתי לכם תודתי אל תעזובו, ור"ל וא"כ לימוד התורה לקרבן תחשב, והיא מנינה ומצלי. ומיושב בזה כוונת תנא רבי אליהו הנ"ל, רב"ז לא אמר להם ויקחו לי תרומה לקרבנות לכפר, דא"כ בזמן שאין בהמ"ק מה תהא עליהן, אבל כשאמרו נעשה ונשמע, דהיינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, מיד אמר להם ויקחו לי תרומה, כנלע"ר נכון, וק"ל.

(הגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל מפראנא)

ועשית שולחן וגו' וצפית אותו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב, ועשית לו מסגרת טופח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב. י"ל דהפסוק בא כאן ללמד מוסר לבני אדם העוסקים בפרנסה להביא טרף ומחי' לביתם, שיזכרו תמיד מה שהזהירו חכמנו"ל לקבוע עתים לתורה להשכים ולהעריב בביהמ"ד קודם צאתו לפעול ובחזירתו מעבודתו לעת ערב, ושלא יעבור עבודת עבד כשור לעול וכחמור למשא בלי שום שיעור וגבול כמו שמצוי בעוה"ר הרבה בזמנינו, והשנית, צריכין ליוזר מאד מאד גם בעת עוסקו בפרנסתו, להיות בסביבה טובה של אנשים יראים ושלמים, כי הסביבה יש לה השפעה גדולה וחזקה על האדם המצוי בה, כנודע מספרן של צדיקים.

ולכן כאן במעשה השולחן הרומז על הפרנסה כאו"ל (ב"ב כ"ה ע"ב), מזהיר הכתוב, וצפית אותו זהב טהור, שמלאכתו של אדם יהי מצופה ומלוכש מלפני' ומלאחרי', בזהב טהור, היינו בלימוד התורה הנחמדים מזהב ומפז רב, כי בלעדי זאת אין נכסיו מצליחין, ועוד מזהיר הכתוב, ועשית לו זר זהב סביב, שיעיין האדם היטב על מהות הסביבה אשר נמצא עמהם בצוותא חרא שלא יזיק לו ח"ו התחברותו עמהם, ומסיים הכתוב, ועשית לו מסגרת טופח סביב, שיעשה לו מסגרת וגבול לכל ימשכחו תאוות הכסף לעבור עבודתו מאשמורת הבוקר עד שעות מאוחרות בלילה, רק, ועשית זר זהב למסגרתו תמי"ר, בקביעת שיעורים תמידים בתוה"ק ערב ובוקר.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

(4) הועתק מכת"ק. — ועיין בספרו פתחי נדה עמ"ס נדה בסוף המס' בדרוש לסיום המס' ד"ה ובוה.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

בא

קאפ' י"ב פסוק ג'.

דברו אל כל עדת, וכו' אהרן מדבר והלא כבר נאמר אתה תדבר, אלא וכו'. לפי נוסחה זו, רברי רש"י סובכים על הפסוק שנאמר בפ' וארא (ז', ב') אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וגו'. ונתחכטו כל המפרשים שהרי שם לא קאי על דברו אל בני, עיין ברא"ם שהאריך בזה. ובדפנה"ר הנוסחה היא והלא כבר נאמר אתה (תדבר) [דבר] אל בני ישראל לאמר, אתה ולא אהרן (עד) [אך] את שבתותי תשמורו, אלא וכו', והכוונה לפסוק שנאמר בפ' כי תשא [ל"א י"ג], וכן הוא במכילתא לפנינו, והרא"ם הביא נוסחה זו והקשה דילמא רק בשבת הוא כן ולא בשאר מצות, ועיין בס' צדה לדרך שהרכבה להקשות על הרא"ם, והחזיק בנוסחה זו, וסיים ואחר זמן רב שכתבתי זה כתב לי הנעלה כהר"ר מיכל כץ ש"י מק"ק טריעשט איך שראה ברש"י של קלף ישן שהי' כתוב, והלא כבר נאמר ואתה דבר אל בני לאמר כו', ושמחתי מאד כי נחננו אלקים בדרך אמת עכ"ל. וכן הביא בספר יוסף דעת את הנוסחה הזאת בשם רש"י קלף. וגם בס' נחלת יעקב תפס לעיקר נוסחה הזאת.

שם פסוק ר'.

בא"ד אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט, מהיות משה יתמעטו בעוד השם קיים, בהיותו בחיים ולא משנשחט: ובנוסחת רפה"ר, בעוד השם בהויותו, בחיים ולא משנשחט. והנה כגמרא דפסחים (רף פט.) על המשנה נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט ר"ש אומר עד שיוזק את הרם מפרש בגמ' דפלוגתתם הוא, דרבנן סברי מהיות משה מחיותי' רשה (היינו עד שישחט) ור"ש סבר מהויותי' רשה (פרש"י קודם גמר עבודותיו) והנראה מזה שרבנן דרשו, מהיות מחיות היינו שמחלפין הה"א בחי"ת, ע"פ מאמר הירושלמי (פאה פ"ז ה"ה) לא מתמנעי רבנן בין ה"א לחי"ת (ועיין בגליוני הש"ס להגאון ר"י ענגל ז"ל בברכות ל"ה שהביא חבילות חבילות דרשות כאלו). אבל לפי נוסחת רפה"ר, שדריש בעוד השם בהויותו, שהוא כדרשת ר"ש מהויותו דשה, ואיך מסיים ע"ז בחיים ולא משנשחט הלא לר"ש מושכין ידיהם עד שיוזק הרם, ולרבנן לא דרשינן מהויותו רק מחיותו דשה.

אמנם נוסחה זו מתאימה עם דברי רש"י בגמ' ריומא (דף מ"ט ע"ב) דקאמר בגמ' שאני התם רכתיב מהיות משה מחיותא רשה ופירש"י מהיות משה, בעוד שהויותו קיימת יתמעטו ולא משישחט, עכ"ל. הרי שאף לרבנן אין מחלפין הה"א בחי"ת לדרוש חיותא רק שפליגי בפירוש הויותו לרבנן הויותו הוא רק כל זמן שהוא בחיים, ולר"ש הויותו הוא כ"ז שעוסקין בעבודותיו.

בשלח

קאפ' י"ד פסוק ג'.

נבוכים הם, כלואים ומשוקעים ובלע"ז שירי"ר, כמו בעמק הבכא, מבני נהרות, נבכי ים, נבוכים הם כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו. הרונגמאות שהביא רש"י קשה להולמם, כי באיוב (כ"ח, י"א) עה"פ מבני נהרות חבש, פירש"י בבריאת עולם כשבנו מים התחתונים: מבכי, כמו נבכי ים (ס"א מבכי וגו') מפני בכייתן של ישראל שהיו בוכין לאמר מה נשתה וכו') הרי שלשני הפירושים פירשו מלשון בכיה ומה גם שכתב עליו כמו נבכי ים הרי שגם שם פירשו מל' בכי, (אבל שם במקומו פירשו מסגרי ים כמו נבוכים הם בארץ). וגם הרונגמא שהביא מתהלים (פ"ר, ז') עוברי בעמק הבכא, פירשו שם מלשון בכי, עיי"ש שפירשו ע"פ מאמרם ז"ל בעירובין (י"ט ע"א) הבכא שבוכין ומורידין רמעות כמעין, ובמקומם ה' לו להביא כאן לרונגמא הפסוק ביזאל (א', י"ח) נבוכו עררי בקר שפירשו רש"י נתערבלו, ונסגרו, ותעו, ביערים ובמדברות: וגם התרגום מתרגמו כאן ושם מתערבלין או מערבלין. וכן במיכה (ז', ר') עתה תהי' מבוכתם ופירש"י מבוכתם עירבוליהון כמו נבוכים הם בארץ, מהומתם: ובנוסחת רפוס אלקבץ כל הריבוי הזה מן נבוכים הם ער נבכי ים אינו.

קאפ' ט"ו פסוק י'.

צללו כעופרת במים אדירים. בגמ' פירשו רהאי אדירים קאי אמצרים כמ"ש (מנחות נ"ג.) יבא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים וכו' מאדירים אלו המצרים רכתיב צללו כעופרת במים אדירים, באדירים אלו מים שנאמר מקולות מים רבים אדירים וגו'. וכן פירש כאן הספורנו (וכן מוכח ג"כ הטעם טפחה על במים) ועיין באר היטב או"ח סי' נ"א סק"ו. ורש"י לא גילה לנו רעתו היאך הוא מפרשו. אבל בשופטים (ד', כ"ח) עה"פ בספל אדירים הקריבה חמאה, פירש"י בספל ששותין בו מים שהמים נקראו אדירים שנאמר במים אדירים, לא הביא הפסוק שהביאו בגמ' שהמים נקראו אדירים שנאמר מקולות מים רבים אדירים, רק הביא מפסוק שלפנינו, הרי שמפרש כאן במים אדירים שקאי על המים ולא על המצרים. ולכאורה קשה מהגמרא הנ"ל רמשמע דקאי על המצרים. ואולי היתה שם גירסת רש"י כמו שהוא במכילתא פ' בשלח סוף פ' ז', ר' דברים נקראו אדירים וכו' ומצרים נקראו אדירים שנאמר (יחזקאל ל"ב, י"ח) אותה ובנות גוים אדירים, מים נקראו אדירים שנאמר צללו כעופרת במים אדירים, ואף אם נאמר שלא היתה כן גירסתו בגמ', מ"מ יסד רבדיו ע"פ המכילתא. ועיין במדרש שוחר טוב (משלי ט') הובא שם המאמר הזה ארבעה נקראו אדירים והביא ג"כ על המצרים פסוק ריחזקאל הנ"ל, ועל המים הביא הפסוק תהלים מקולות מים רבים אדירים.

קאפ' ט"ז פסוק ו'.

וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא ה' הוציא אתכם וכו'. לפי מה שפירשו רש"י

שמאמרו הוא להוציא מרבריהם, שאמרו שהם הוציאו אותם א"כ כל רבריו סובבים רק על המלות וירעתם כי ה' הוציא. ולמה הובא ברשימת ר"ה תיבות „אתכם מארץ מצרים". וברפה"ר הר"ה הוא, וירעתם כי ה' הוציא, לפי שאמרתם וכו'. וכן הגיה בס' יוסף רעת.

יתרו

קאפ' י"ח פסוק י"ח.
נבול תכול, כתרגומו, ולשונו לשון כמושה פליושטרא כמו והעלה נבל, כנבול עלה מגפן וגו' שהוא כמוש וע"י חמה וע"י קרח וכחו תש ונלאה: וביתר ביאור כתב רש"י בישעי' (א', ל) עה"פ כאלה נובלת עלי' העלה שלה נובלת, כמוש פלישטישנ"ט בלע"ז בבוא עליו שרב או קרח הוא כמוש ולחלוהו אבר וכלה, ואין נובל ל' רקבון כמו בלה שאין נו"ן נופלת באותו לשון אלא נובל לשון רבר הנלאה וכלה כחו, מגזרת נבל תכול כמו תנכול ומתרגמינן מילאה תלאה, עכ"ל. וכל האריכות הזה הוא להוציא מפירושו של מנחם, שהביאו רש"י בתהלים (י"ח, מ"ו) בפסוק בני נכר יבולו שכתב רש"י יבולו, ילאו, כמו נבול תכול רמתרגם מילאה תילאה, ומנחם פי' כמו אחרי בלותי, וכן פירש נבול תכול, עכ"ל.

קאפ' י"ט פסוק י"ב.
לאמר, הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: על מ"ש רש"י ואתה תזהירם על כך, הקשה הרא"ם וז"ל ואע"פ שאין בפסוק רמז על אוהרת משה וכו', ולא יתכן שתשוב מלת לאמר לכאן ולכאן, גם א"א לשוב אל משה כמו שקדם וכו', מ"מ בהכרח שנפרש מלת לאמר שהוא שבה אל הגבול ואל משה וכו' ועיין מש"כ הגו"א והלבוש ושאר המפורשים. אמנם ברפוס אלקבץ הנוסחה היא, ועתה הזהירם על כך. לפי נוסחה זו לא שבה מלת לאמר אל משה, רק שבא לומר שקביעת התחומין יהי' עתה, וכמש"כ רש"י בפסוק כ"ד שמזוין את הארם קודם מעשה וכו'.

משפטים

קאפ' כ"ג פסוק י"ט.
ראשית בכורי אדמתך, אף השביעית חייבת בככורים לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך כיצד, אדם נכנס וכו'.
לפי נוסחאות שלנו אין קשר להא דאמר רש"י כיצד אדם נכנס וכו' למה שהתחיל שאף השביעית חייבת בככורים. וברפה"ר הוא דבור בפ"ע, והרבור הראשון מסתיים, לכך נאמרה אף כאן: ומתחיל הריבור, בכורי אדמתך, כיצד, אדם נכנס וכו'. וע"כ צ"ל שהריבור מתחיל בכורי אדמתך, שהרי הגו"א והמזרחי לא גרסו כלל את הרבור הראשון, וכתב הגו"א שכוראי טעות סופר הוא, כי השביעית אינה חייבת בככורים, א"כ הרבור מתחיל בכורי אדמתך כמ"ש השפ"ח, ועיין בס' נחלת יעקב שכתב לקיים דברי רש"י שהשביעית חייבת בככורים, ומיישב קו' הרא"ם.

קאפ' כ"ד פסוק ו'.

ויקח משה חצי הרם וישם באגנות וגו'.

בשה"ש (ז', ג') עה"פ שררך אגן הסהר פירש"י מבורך כאגן של מים צלולים שרוחצין בהן והוא עשוי מאבני שיש, ובלשון ערבי קרוי סהר, ע"ש שהמבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול עכ"ל והנה אם נאמר שהאגנות הם כלים העשויין מאבני שיש יקשה דבזבחים (דף צ"ז:) ילפינן מכאן דעולה ושלמים מעונין כלי (לקבלה) הרי האגנות הם כלי שרת (וכן כתב רש"י בישעי' (ב"ב, כ"ד) עה"פ מכלי האגנות, שאגנות לשון כלי שרת שמשרתין בהם הכהנים בבחמ"ק), והרמב"ם פסק (בפ"א מהל' בית הבחירה הל' י"ח) כל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד ואם עשאו של עץ או עצם או אבן או זכוכית פסולין. והגם שבכרייתא בגמ' לא נזכר אבן מ"מ מן הילפותא דדריש שם מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכות, ממילא אמעיט של אבן כמו עץ ועצם וזכוכית שהוזכרו שם. וא"כ איך עשו כלי שרת מאבני שיש. [ואין להקשות מדברי התוס' (בקידושין דף נ"ד ע"א ד"ה בכתנות) שכתבו שבגדי כהונה הם כלי שרת (וע"ש בריטב"א שחולק ע"ז) והרי אינם של מתכות, דעל כיוצא בזה אמרו (בסוכה דף ג' ע"ב) לענין חליל של משה שהי' כלי שרת של עץ, ראין דנין אפשר משאי אפשר, אבל המזרקות שאפשר לעשותן ממתכת היאך עשו אותן מאבנים.]

והנראה שכוננת רש"י במ"ש ובל' ערבי קרוי סהר לא שהאגן קרוי סהר אלא שהשיש קרוי סהר ויהי' מלשון דר וסוחרת (אסתר א'), ואז רק אגן הסהר עשוי משיש, אבל סתם אגנות יכולין להיות מכל דבר, והוכחה לזה שהרי הראב"ע כתב כאן שהאגן קרוי בלשון ערבי אגאן. וכן משמע בגמ' בכמה מקומות דכלים עגולים עשויין מכל מה שהן נקראים אנני, עיין פסחים (דף ל' ע"ב) אנני דמחוזא פרש"י אנני עריבות מיי"ן, ובב"מ (ס"ט ע"ב) אננא דקירא, פרש"י חלות הנתכות בכלים קטנים עגולים כאגנות ועוד בכ"מ, ולפ"ז אגנות דכתוב כאן הם כלי מתכת. ועיין בראב"ע (ישעי' שם) שכתב ומעם מכלי האגנות כמו וישם באגנות אולי שם הזהב עכ"ל.

תרומה

קאפ' כ"ה פסוק ב'.

אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן וכו' ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד, ו"ג דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת וגו', כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבא בשוה, מחצית השקל לכל אחד, ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר וכו' ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאו' לכלי שרת:

בשם אפרים הקשה למה כתב רש"י כאן וי"ג דברים וכו' שזה שייך בפסוק שאח"ז וגם עמ"ש "כשתדקדק בהם" שהוא למותר, שהדברים פשוטין שדברים אלו היו לצורך מלאכת המשכן ובג"כ, והניח שצ"ל בפסוק שאח"ז, זהב וכסף

ונחשת וגו', ו"ג דברים וכו' ועוד האריך שם להגיד ע"ש, והנה בעיקר הגהתו כוון לנוסחת דפח"ר ודפוס אלקבץ שכן הוא הנוסחה, ואחת תרומת המשכן נדבת כאו"א שהתנדבו י"ג דברים האמורים בענין: זהב וכסף ונחשת, וכל המנויין בענין כולל הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם (בדפוס אלקבץ הוסיף, כשתדקדק בהם תמצאם). זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן, כולם באו בנדבה וכו'. וכוונת רש"י בזה, שאע"פ שנרמזו כאן ג' תרומות, מ"מ הפרשה הזאת משתעי רק בנדבת המשכן, וכמ"ש ג"כ בפ' כי תשא שגם שם נרמזו הג' תרומות, והפרשה שם מיירי בתרומת הקרבנות שנאמר בה לכפר על נפשותיכם. וע"ז הוקשה לו שהרי נאמר כאן כסף, והכסף לא הי' רק תרומת האדנים, א"כ ע"כ שהפ' משתעי עכ"פ בשתי תרומות, ע"ז כתב שחזן מן כסף האדנים הי' בא כסף בנדבה, ובכסף הזה מיירי כאן, ולא בתרומת האדנים, והכסף שבכאן הי' לכלי שרת, וע"ז כתב שהוצרכו שם כל הי"ג דברים, היינו אף הכסף, כשתדקדק בהם, והוא דהגם שהיו עושין המחלות של כסף כמבואר במשנה (יומא מ"ג ע"ב) והמזרקים היו של כסף כמבואר (בעזרא א') כפורי כסף והם המזרקים, מ"מ הרי הם כשרים גם משאר מתכות, ובפרט שכן מפורש בפסוק לחלץ (כ"ז, ג') ועשית סירותיו וגו' ומזרקותיו ומזלגותיו ומחתותיו לכלי כליו תעשה נחשת, וא"כ מאן יאמר שהוצרך כסף לכלי שרת שנאמר שהכסף בא בנדבה, הלא יותר טוב לומר דמיירי מכסף האדנים, אמנם כשנדקדק נמצא שהיו כלי שרת דוקא של כסף ופסולים משאר מיני מתכות, והם החצוצרות שהיו הכהנים תוקעין בהם בשעת הקרבן במועדות ובר"ה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה, ועיי"ש במל"מ), א"כ ע"כ בא כסף בנדבה לעשות מהם כלי שרת אלו. ולא נאמרה כאן רק תרומת המשכן שבאה בנדבה.

ועיין בב"ב (דף י"ד ע"א) שאמרו שם שבארון היו עומדין עמודי כסף שנאמר אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף וגו' והביא שם השטמ"ק בשם הראב"ד אע"פ שכתוב אפריון עשה לו המלך שלמה, מימי משה היו, אע"פ שלא מצינו אותה לא בצוואה ולא בעשיי' וכו' גם הכסף שהביאו לנדבת המשכן ממנו נעשו שלא מצינו לו צורך בכל מלאכת המשכן עכ"ל, ולכאורה יקשה הלא נצרך לחצוצרות, ואפשר לומר שבימי משה היו תוקעין על הקרבן בחצוצרות שעשה משה, שהיו משלו לא מנרבת המשכן, וכן משמע בגמ' שאמרו במנחות (דף כ"ח סע"א) כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לרורות, חצוצרות כשרות לו ופסולות לדורות, ולדורות לא נצרכו חצוצרות רק לקרבנות, משמע דלדורו של משה היו כשרות אף לקרבן, ע"כ כתב שלא מצינו לו צורך לכסף בכל מלאכת המשכן רק להעמודים, אמנם בלשון רש"י שכתב שמכסף הנדבה עשו כלי שרת, קשה להעמיס שכוונתו על אותן העמודים, שהרי לא היו לשרת.

שם פסוק ל"ח.

ומלקחי, הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמושכן כפי הנרות. פתח בלשון יחיד הפתילה וסיים בל"ר לישבן ולמושכן, וגם מה

שמסיים וצביתהא שתרגם אונקלוס לשון צבת, כן הוא בת"א שלפנינו, אבל אם הוא מלשון צבת למה כתבו ביו"ר בין הבי"ת והתי"ו. וברפה"ר הנוסחה, ומלקחי, הם צבתיים העשויים ליקח בהם פתילות מתוך השמן וכו' וצבתהא שת"א וכו'. וכן הביא הערוך בערך צבת, מלקחי' תרגומו צבתהא.

תמיהות וישובים

תמי' בדברי המהרש"א

במס' ברכות ריש פרק ג' שאכלו (דף מ"ה ע"א) אר"ש בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנא' משה ידבר והאלקים יענו בקול וגו' מה ת"ל בקול, בקולו של משה. ובתוס' שם וא"ת היכי מייתי ראי' ממשה והא צריך לאתויי רמשה הי' המתרגם ולא הי' מרים קולו יותר מהקב"ה שהי' קורא והוא מביא שהקב"ה הי' קורא ומשה הי' המתרגם, ופי' דב אלפס בקולו של משה מסתמא משה הי' בכל כוחו עונה כרי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא הי' צריך להרים קולו שהרי לא הי' מרבד אלא למשה לבר ואפ"ה הי' מגביה קולו כרי שלא יהא קולו של משה המתרגם רם יותר מקולו של הקב"ה שהי' קרא עכ"ל. ובמהרש"א בח"א שם כ' וז"ל וכל רבדיהם ע"פ מה שהבינו רהקב"ה הוא הקורא ומשה הוא הי' המתרגם, ולולי רבדיהם הי' נראה לפרש רס"ל משה הי' הקורא והקב"ה הוא המתרגם, רמשה לא הי' קורא רק בלה"ק שאין הכל מבינים בו, אבל רבורו של הקב"ה הי' בו ע' לשון כראמרינן פ' ר' עקיבא (שבת פ"ח.) כל רבור ורבור שיצא מפי הקב"ה הי' נחלק לע' לשונות, והיינו שהי' מתרגם לכל אחר כפי הלשון שמבין, ותו לא מידי וק"ל.

דבריו ז"ל אינם מובנים, דודאי פ' התוס' מוכרח, דהיכן מצינו שהמתרגם מקרים דבריו לקורא, ועוד פירושו במ"כ אין לו שחר, דדיבורו של הקב"ה הוחלק לע' לשון לא הי' כ"א בשני דברות הראשונות ובהם לא הי' משה לא קורא ולא מתרגם, שאנכי ולא יהי' מפי הנבוכה שמענו, ועל כן לא הוצרך משה לתרגמם, ואפי' האומות שמעו אחר שנחלק לע' לשון, וכ"ש שלא הי' משה הקורא כי אין צורך, וזה פשוט וידוע, וקרא דמשה ידבר הוא בשאר הדברות שהקב"ה ודאי קורא ומשה מתרגם, ואותן דברות לא היו מתחלקות לע' לשון, כי מה צורך להחלק הקול לע' לשון, כיון שלא נשמע אפי' לישראל¹, ומשה לבר שמע אותן, והוצרך לתרגמן לישראל, ודו"ק.

(הגאון מוה"ר יעקב מעמדין זצ"ל²)

(1) אין זה דבר מוסכם, וכבר נחלקו בזה המפרשים, עיין בכלי יקר בפרשת יתרו עה"פ אנכי ד"א.

(2) הועתק מנוף כתי"ק בגליון ס' חידושי מהרש"א עה"ת (רפוס הענא).

ישוב לקושית הגאון מוה"ר יעב"ץ זצ"ל

במס' ע"ז דף ע' ע"א זונה ישראלית ועוברי כוכבים מסובין חמרא אסור מ"ט הואיל וזילה עליהו בתרייהו גרירא. ובהגהות יעב"ץ שם כ', תמיהה לי הא איפכא שמעינן כפ' א"מ (לעיל כ"ב ע"ב) שאפי' בהמתן של ישראל חביבה עליהן יותר מנשותיהן. ובאמת לא קשה מידי דמבואר בהדיא במס' גיטין דף ל"ח ע"א, על הא דאמרינן חביבה להן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן, הני מילי בצינעא אבל בפרהסיא זילא כהו מילתא עיי"ש, וכיון דמידי כאן בפרהסיא שהיו מסובין עמה עובדי כוכבים, לכן זילא עליהו, ודו"ק.

שמריהו ציטראנענכום

ברוקלין, ניו יארק

הנאהבים והנעימים

(מרדך זה מוקדש להדפסת חירו"ת בפלפול ואגדה שרירי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאכוב בנאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

בדין ברי ושמא ברי עדיף

מהב' המופלג כמר אהרן פייערשטיין הי"ד מפאדגורזע⁽¹⁾

בקצוה"ח סי' צ"א סק"י הביא דברי החכם צבי שכ' דלרב הונא ור' יהודה דסברי ברי ושמא ברי עדיף נוטל חברי בלא שבועה כלל, והקצוה"ח תפס עליו, וכ' דהתובע צריך לישבע, והביא שם כמה ראיות לדבריו עיי"ש. ולכאורה יש להוכיח כדעת הח"צ מסוגית הגמ' במס' שבועות (דף מ"ה ע"א) ואלו נשבעין ונוטלין השכיר וכו' ומקשה הגמ' מאי שנא שכיר דתקינן ל' לדבנן דמשתבע ושקיל וכו' ומשני בעה"ב טרוד בפועליו, ופריך וליתב ל' בלא שבועה, ומשני כדי להפיס דעתו של בעה"ב. ובמרדכי שם הקשה, על הא דפריך הש"ס וליתב ל' בלא שבועה, וא"ת נהי נמי דשכיר טוען ברי ובעה"ב טוען שמא משום דטרוד בפועליו מ"מ האיך יטול בלא שבועה הניחא לרב יהודה (כ"מ דף צ"ו) דאמך ברי ושמא ברי עדיף אלא לרב נחמן דאמר אוקי ממונא בחזקת מר' למה יטול בלא שבועה ועיי"ש מה שתירץ. עכ"פ מבואר מדבריו דברי ושמא למ"ד ברי עדיף אין צריך לישבע, והוא דלא כהקצוה"ח ורא"י חזקה להחכם צבי.

(1) נולד בשנת תרפ"ב בערך לאביו הרה"ח מו"ה ישראל מרדכי פייערשטיין מפאדגורזע בן הרבני החסיד המפורסם מוה"ר נחמן פייערשטיין מאמסאנא. הי' תלמיד ותיק בישיבת עץ חיים דבאכוב סניף פאדגורזע, למד בהתמדה נפלאה, והצטיין במיוחד ביראתו, חסירותו ותמימותו, אהוב למעלה ונחמד למטה. יש אליו תשובה בשו"ת מנחת יחיאל ח"ג סי' קי"ב, אשר משם הועתק מה שנדפס כאן. בשנות הזעם הובל למחנה פלאשאוו הסמוך לקראקא ושם נהרג עקה"ש, ולא ידענו באיזה יום. ר' ינקום דמו ותנצב"ה. — ואנב, כראי להזכיר כאן אחיו הנדול ממנו האבך המופלג כליל המעלות ומוסמך להוראה מו"ה שלמה ברוך פייערשטיין הי"ד שו"ב בראבא, תנצב"ה.

חרות על הלוחות

הקדשה על ספר טורי אבן

מהגאון מוה"ר אשר זצ"ל⁽¹⁾ בנו של הגאון בעל שאנת ארי' זצ"ל

ב"ה. יום ב' יו"ד ניסן תקנ"ו לפ"ק.

הנני בא עם הספר לדרוש את שלו' האוהב רבך מאח ה"ה התורני הרבני המופל' החרף ושנון, זית רענן, כבוד כמ"ה גדלי⁽²⁾ מק"ק מיץ, המיועד להיות למנהל רב ומורה, להגיד דבריו ליעקב חוקי' ומשפטים לישראל עדת ישורן בק"ק פעמיים. והנני שולח לפניו ספר נחמד הלז להיות לו למנת, ולמען הראותו כי ביקרו אני חפץ, לאשר זמן זמנים טובא, שמש הרב הגאון המחבר זלה"ה, ושקד על דלתותיו יום יום. גם אני מלפנים פרשתי כנפיי עליו והי' אתי במחיצתי בק"ק מיץ, אף גם זאת בהיותי בק"ק נידוועהרן, לא מש מתוך אוהלי אוהל של תורה, לכן אמרתי לאיש כזה יאות לכבדו כבוד חכמים ינחל, ועתה ארים כפי לשמים, ישלח ה' הטוב מלאכיו לפניו, ויגיע למחוז חפצו כאות נפשו, ונפש אוהבו,

הק' אשר בן הגאון המחבר זלה"ה

החונה פה ק"ק וואלרשטיין והמדינה יע"א

לזאת יסלח נא, לאשר לא יחרתי אליו הריבור בפעם הזאת, כי אפפוני בימים האלה מטרדות רבות, לא נתנוני השב רוחי, ובפעם אחר אי"ה אבא באדוכה. והנני מצפה עי"ד מוקדם תשובתו להודיעני קבלת ספר הזה. ועוד זאת אני מבטיחו, כאשר יגיע למקום מושבו, בכל עת אשר יקראני, אענהו כמבוקשו וכראוי לאוהב האחוז בחבלי עבותות האהבה שאינה תלוי' בדבר. מנאי, הק' אשר הנ"ל

(1) נולד בשנת תקט"ו לערך בק"ק מיץ לאביו הגאון בעל שאנ"א זצ"ל. בצעירותו למד אצל הרב הגאון מוה"ר מאיר זי"א בק"ק מיץ, ואח"כ למד אצל אביו הגאון זצ"ל. בתחלה הי' ר"מ בק"ק מיץ ואח"כ בנידוועהרן, ואח"כ שימש כאב"ד בנורדהיים ומשם נתקבל לאבד"ק וואלרשטיין ואח"כ עלה על כסא הרבנות בק"ק קארלסרוה. העמיד תלמידים רבים וביניהם הגאון בעל ערוך לגר. — השאיר אחריו ברכה ספר שו"ת קול שחל ולא זכינו לאורו, ואיזה חידושים ממנו נדפסו בסוף ספר גבו"א עמ"ס יומא. — נפטר בקארלסרוה כ"ה תמוז תקצ"ז לפ"ק, ושם מנ"כ.

(2) הוא הרב הגאון מוה"ר גדלי' רוסנבערג שהי' אח"כ אבד"ק בארינגהיים ובראש הספר כתב בזה"ל: לזכרון אכתוב שהספר הנחמד הזה [נרפס] מהעתקת כתיבת ידי, רהיינו הגאון הגדול המפורסם בעל המחבר זצ"ל קרא אותי (בעת שהייתי עומד ומשמש אותו) מפיו [יקרא] את כתביו, ואני כתב מה שקרא אלי בהעתק וממכתב העתקת שלי נרפס את הספר מראש עד סוף, הק' גדלי' ב"ה יעקב ר"ב ממין. ובנו הגאון מהר"א נ"י שלח לי את הספר מוואלרשטיין לתשורה, עכ"ל. ועיין בספר גבורת ארי' עמ"ס תענית, נרפסה הסכמה ממנו, וכותב שם בתוך דבריו וז"ל: זכיתי לשמש בקודש את קדושת הרב נר ישראל מופת הדרור רשכבה"נ ארמו"ר הגאון בעל המחבר ש"א וש"א זצ"ל, ומהעתקת כתב ידי מכתבי הגאון הנ"ל בחידושי (על טורי אבן, נרפס הספר טורי אבן בהיותי עדיין נער רך בשנים בק"ק מיץ עיר מולרתי, ואח"כ שכתה מאור עיניו של בעל ש"א זצ"ל, זכיתי עוד לשמש אותו, וקריתיו לפניו ממש כל חורש כל הש"ס מרי יום ביומו הנמדא בלי רש"י ותוס', ואך לארכורי בעלמא, כי מיר שפתחתי במאמר אחר לרבר, הוא הי' אומר להלן בע"פ, וכן בקריות לפניו אלפסי, ורמב"ם, ורא"ש, ושור, וש"ע, אך לשון המחבר, וכן ספרי ראשונים, שאלות דרב אחאי, והלכות גרולות, (וספר) (וסדר) קרשים הי' אצלו ממש כמזנה בקופסא, ומגדולת חריפותו ובקיאיותו והתמרתו ופרישותו וחסירותו, בקי בכל התורה כנגלה וכנסתר וכו' יעו"ש.

תעודות וסמיכות

יד.

ב"ה.

הן בא אלי, ידידי יקירי, המופלא החסיד וכו', מו"ה ד' יחיאל שי' בהרב ד' יוסף שי' שו"ב מעה"ק צפת תובכ"א, ובהיותו פה, נשאו לכו, ללמוד אומנות השחיטה, ובדיקת פנים וחוץ, כאשר שכבר יגע ומצא כדי מרתו מדה טובה מרובה, בתילי הלכות השייכים לברכות הזבח, ורצון אביו הרב שי', שילמוד אומנות שו"ב, ושאל דעתי ורצוני בדבר, אמרתי לפעלא טבא יישר חילי, והן עתה בא בשלשלת הקבלה מהשו"ב המופלאים דפה הא' המופלא כו' ד' שמואל שי' והשני המופלא וכו' ד' נחום יצחק שי', וסמכנו בשתי ידיים, לאומנות השחיטה ובדיקת פנים וחוץ, וסר סכיני' של שחיטה לפני, ובדקתי אותם אבשרא ואטופרא וכו' והנם טובים בחד וחלק כד"ת, ובזה הנה ידי תכון עמו, לברכו ולאוקימו על ברכת הזבח ולאכול משחיטתו ובדיקתו, כי ראוי הוא להכשיר הזבח בכל פרטי' ודקדקי', וביחיתו זכחי צדק, וראוי' היא לנפש היפה מישראל, ולהיות לרא' מהימנא בידו אשר בדקתי מאכלותיו והכשרתיו כאמור, באתי עה"ח י"ט טבת תרל"א לפ"ק, פה ק' טשרנאביל יצ"ו.

נא' אהרן בהרב המפורסם מ"ה מרדכי זצוקללה"ה!

טו.

ב"ה.

א'מירה נ'עימה כ'תיבה י'היבא לכבוד תלמידי יקירי האהוב והחביב איש חמורות ומוכתר במדות ה"ה הרב הגדול חריף עצום מלא ברכת ד' מו"ה חיים צבי עהרענרייך נ"י⁽²⁾ יוצא חומר מגזע תרשישים הוא נכר להרב הנאון הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה אברהם יהודא הכהן זצוקללה"ה שהי' אבר"ק בערגסאס ואח"י בק"ק ה'מאד, הנה נא ידעתנו מקרם מאז כאשר יצק מים על ידי ושקד על דלתי התורה בבית מדרשי לפני איזה שנים וכמה פעמים הי' לו לפני פתחון פה בדברי תורה ושעשועי דאורייתא ועוד אז ראיתי שהוא כלי מפואר מלא וגרוש בש"ס ופוסקים מצא יותר מכרי מרות שהתורה נדרשת בהן ועתה כאשר בא בצל קודתי ותהיתי על קנקנו ופא"פ דברתי אתו עמדותי משתומם איך מאז

(1) הוא הרה"ק מוה"ר אהרן משערנאביל זצ"ל. — כתב „קבלה" הלז הניע לירינו מאת ידידנו הרב אהרן יעקב בראנדווין נ"י. יברכהו ד' בעוז ותעצומות.

(2) הוא הגאב"ד מאד זצ"ל מח"ס קב חיים. כתבנו אודותו בכר"ש שנה כ' קונט' ו' עמוד י"ט. — כתב „היתר הוראה" זו נמסר לנו מאת נכדו האבדך היקר והנעלה מו"ה נפתלי עהרנרייך נ"י. ישא ברכה מאת ד'.

ועד עתה עלה עשר מעלות ונאווה תהלות עד שנתהווה לאילן גדול ואשלי רברבו
 בחריפותו ובקראותו עד להפליא, וגם הי' למראה עיני התשו' שהשיב להלכה
 למעשה וראיתי שהוא קנן חרש מלא ישן קולע אל השערה ולא יחטא [ידיו רב]
 לו למשקל ולמטרא לברר שמעתתא אליבא רהלכתא ובצדק אוכל להעיר עליו
 שהוא תלמיד שהגיע להוראה ומי יתן וירבו צעירים לימים רבים מורי הוראה
 כמותו בישראל, לכן אף ידי תיכון עם גדולי ישראל אשר כבר סמכו ידיהם עליו
 וכל מן דין סמוכא לנא לעטרו בעטרת תפארת חכמים להושיבו עם נדיבי עם על
 כסא ההוראה ידון יורה אף גם יורה כהוגן וכשורה וכרת של תורה בכל עניני
 הוראה כאחד המורים שבישראל, ואקוה שלא יצא מכשול מתחת ידו ויתנהו ה'
 למעלה למעלה לכבוד ולתפארה וישב על התורה בקרושה ובטהרה ויעבור את ד'
 מתוך הרחבה גדולה עדי זקנה ושיבה כאוות נפשו.
 דברי המדבר לכבוד התורה ולומדי, בעה"ח אור ליום ג' שלח תרנ"ח לפ"ק
 פה סינעט.

חנני' יום טוב ליפא ט"כ

3) הוא הגה"ק בעל קדושת יום טוב זצ"ל. — כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט'
 ה' עמור י"ז.

תפארת אהליביו צמח צדקו צמח אצל כסא ההוראה ידון יורה אף גם יורה
 כהוגן וכשורה וכרת של תורה אף גם יורה כהוגן וכשורה וכרת של תורה בכל עניני
 הוראה כאחד המורים שבישראל, ואקוה שלא יצא מכשול מתחת ידו ויתנהו ה'
 למעלה למעלה לכבוד ולתפארה וישב על התורה בקרושה ובטהרה ויעבור את ד'
 מתוך הרחבה גדולה עדי זקנה ושיבה כאוות נפשו.
 דברי המדבר לכבוד התורה ולומדי, בעה"ח אור ליום ג' שלח תרנ"ח לפ"ק
 פה סינעט.

מכתבים אל המערכת

ב"ה.

שוכט"ס למע"כ עורכי המערכה, „כרם שלמה" הי"ו.

בגליון חודש חשון העעל"ט הובא תמו' ברברי בעל הטורים, מהרב הגאון מוה"ר נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל אבר"ק מאר, כבעה"ט פרשת חיי שרה ויקם אברהם מעל פני מתו וירבר אל בני חת, מלמר שאסור לספר לפני המת, וקשה הא מבואר בשו"ע אין אומרים בפני המת אלא רברים של מת כגון צורכי קבורתו והספר אבל שאר כל רבר אסור, וה"מ בר"ת אבל במילי דעלמא ל"ל בה, וא"כ הכא דהוי צורכי קבורתה וגם לא הוי רברי תורה למת הוי אסור, וצ"ע. עכ"ר.

ונלפע"ר ליישב רברי בעל הטורים, בהקדם רברי הרבי ר' יונתן זי"ע בנפש יונתן, שמרקק בלשון הקרא, מעל „פני" מתו, דלכאורה נראה כמיותר והי' די לומר ויקם אברהם מעל מתו, (עיין באוה"ק רמבאן שמשכיבין המת על גבו), ומיישב עפ"י מה דאיתא במדרש רכל אותם שנקברו במערת המכפלה מתו בנשיקה ולא ע"י מלאך המות, והנה אברהם אבינו לא הוי' בכית בשעת מיתת שרה, וא"כ מהיכן ידע אברהם שמתה בנשיקה ולא ע"י מלאך המות, ומקום הקבורה שלה היא במערת המכפלה, אמנם איתא בע"ז רף כ'. רשלשה טיפין יש למלאך המות שנותנם באדם בשעה שבא להמיתו, באחר ממות, באחר פניו של מת מוריקות, באחר המת נסרה, ואברהם הסתכל בפני' של שרה וראה שאין פני' מוריקות, מזה ראה סימן שלא מתה ע"י מלאך המות, וראוי' לקבורה במערת המכפלה, וזה שאמר הכתוב ויקם אברהם מעל „פני" מתו, דמפניו של המת הכיר שמקום קבורתה במערת המכפלה, וע"כ וירבר אל בני חת בענין זה, עכ"ר.

ועפ"י נבא אל המכוון, דלפי הג"ל ששרה מתה בנשיקה, ולא הוריקו פני' שלא קיבלה טיפין, א"כ בודאי גם לא הסריחה. שזה ג"כ בא ע"י טיפה כנ"ל, (עיין בהנהגות חכמת שלמה או"ח סי' קפ"ח בענין זה שצדיקים אינם מסריחים). והנה טעם קבורת המת היא משום בזיון המת כראיתא בסנהדרין מו: קבורה משום בזיונא הוא, דאינו כבוד שיהא מונח כך כשהוא מסריח, ועיין בפסחים נ"ד ע"ב דגזירה מן השמים שמת ישתכח מן הלב, וגזירה שהמת יסריח, ופירוש רש"י שם דגזירת יסריח היא כדי שישתכח, דאם לא יסריח אז לא יקברו המת ראין כאן בזיון, ויצניעו המת בכית ויתאכלו, ומן השמים רוצים שישתכח, וע"כ נגזר שיסריח ומוכרחים לקבורו משום כבוד המת, ולפי"ז ששרה לא הסריחה, א"כ לא הוי' צורך לקבורה משום כבודה, והא דאברהם רצה לקבורה, הוא משום יקרא דחייא כדי שתשתכח מן הלב, ולא משום כבוד שרה, ושפיר לא רצה לרבר ענין קבורתה בפני' דלא הוי' רבריו של מת, ויקם אברהם, פירוש התהלך לחוץ לרבר מענין הקבורה, והטעם משום „מעל פני מתו" דראה על פני המת שמתה בנשיקה ואין בה הטיפה שממנה תסריח וא"כ אין ענין הקבורה דבריו של מת. ובא לציון גואל בכ"א.

הרושה"ט,

הילל וויינבערגער
דומ"ץ דקהל נייטרא
מאונט קיסקא, יע"א

בס"ד. חשון תשמ"ב לפ"ק.

כבוד המערכת החשובה של קובץ התורני כרם שלמה.

ראיתי בכרם מחורש אלול תשמ"א במכתבים אל המערכת דף מ"ז. הערה מאת ר' אהרן הכהן פערל נ"י על אמרי קודש של כ"ק ארמו"ר הנה"ק שליט"א ולהבחיל"ח על הישמח משה פ' במדבר על הילקוט, הביאו ספרי יחוסים וכו', א"כ מה קאמר ר' אחא ב"י במס' שבת (דף פ"ח). מכאן מודעה רבה לאורייתא הא לפי"ד הוי אונס בישראל כרצון כסברת הרמב"ם נבי גט מעושה, עכ"ק.

ווי"ל בס"ד בכמה גווני, וזה יצא ראשונה. א), ריש לרקרק לכאורה על הלשון מכאן „מודעה" רבה, היכן מצינו שמסרו מודעה. ומצאתי ברעת זקנים עה"ת פ' יתרו וז"ל, כשרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל אמרו כמה תורות יש לך אמר להם אחת בכתב ואחת על פה אמרו לו שבכתב אנו מקבלין שבע"פ אין אנו מקבלין מיר כפה עליהם ההר כנגינת עכ"ל, מוכח הדורעו בפירוש מקורם שאינם רוצים והוכרח לכופם. ואיתא בערכין כ"א ע"ב נבי גט מעושה (ששם מקור סברת הרמב"ם פ"ב הל' כ' מנידושין) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעה אניטא, מודעי' מודעה, פשיטא, לא צריכי רעשאוה ואירצי (ליתן הנט) מ"ד בטולי בטלי קמל"ן [ועיי"ש ברש"י ר"ה ואירצי ובתורה"ה האי מאן] ע"כ, וא"כ לק"מ רכאן מסרו מודעה כנ"ל ולא בטלו אותה, ומיר כפה עליהם וכו' ואז לא הוי אונס כרצון. (וא"ת הא גם אומה"ע מסרו מודעה באמרם מה כתיב בה וכו', ומה ה' מועיל הכפי, עיין תוס' שבת פ"ח ר"ה כפה, ויש לחלק עור, ורו"ק).

ב) איתא במדרש תנחומא פ' נח (ומובא גם ברע"ז הנ"ל) רהכפי' ה' על תורה שבע"פ ונעשה ונשמע אמרו על תורה שבכתב, רתושבע"פ ארוכה מארץ מרה ורחבה מני ים וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחרש וכו' וצריך הרבה יגיעות ע"ז עיי"ש באורך. ועיין בפררי' פ' יתרו (י"ט, ט', אות ה') רב' דעפי"ז הוי תושבע"פ כרבר שאינו קצוב, ואין ארם יכול לחייב עצמו אפילו ברצון כרבר שאינו קצוב כמבואר בחו"מ סי' רי"ט, עיי"ש שמתרץ בזה קו' המ"ל פ"י ממכירה על המודעה רבה עיי"ש. וא"כ מיושב, ראפי' אם נאמר רהכפי' בישראל משוי' לי' כרצון כסברת הרמב"ם הנ"ל, אבל כרבר שאינו קצוב כתורה שבע"פ גם ברצון לא מהני (ועיי"ש בפררי' שרוצה לחרש רהמודעה קאי ג"כ על תושב"כ מטעם קני את וחמור), משא"כ באומה"ע המדובר ה' על תושב"כ ששם כתיב לא תרצח וגו' והוא רבר שיש לו קצבה, ושפיר מועיל כפי', לכן אמר הקב"ה הביאו לי ספרי יחוסים וכו'. (וארוחנא בזה, דמיושב קו' התוס' שבת פ"ח ר"ה כפה, ורו"ק).

ג) בתוס' שבת פ"ח. בר"ה כפה בסוף הדיבור, משמע שם רהכפי' היתה רק על הקבלה ולא על הקיום, והמודעה היא על הקיום עיי"ש, משא"כ כגט ובקרבן הכפי' היא על הקיום, וההסבר בזה היא כך, כי אין הכפי' עושה ומחדש רצון טוב, רק היא הסרת המונע, והטבע עושה את שלו כלשון הישמח משה פ' במדבר הנ"ל, א"כ ע"ז שכופין אותו ובשעת שכופין אותו אין לו מונע, ולכן הוי כרצון, משא"כ על רבר שאין כופין אותו, שוב יש לו מונע, והוי כפי' בלי רצון, ורו"ק.

ד) עיין חירושי חתם סופר על סוגיא הנ"ל שבת פ"ח. ר"ה ויתיצבו, שמתרץ קושיה המל"מ פ"י ממכירה על המודעה רבה הא הוי אונס מיתה, ואגב אונס מיתה גמר ומקני, עכ"ק. ומתריך רלא הוי אונס מיתה רק באופן שאם יעשה כן לא ימות ואם לא יעשה כן ימות, משא"כ אם בין כך ובין כך ימות לא מיקרי אונס, ומביא רברי התוס' שבני ישראל היו יראים מהאש הנרולה כמאה"כ, ואמרו מה לי הכא ומה לי התם, אם נקבל את התורה יש עונשים ומיתה, ואם לאו, פה תהא קבורתם, והבורח מן האש יפול אל הפח עיי"ש

רבריו כי נעמו. וא"כ לדידן נמי לא הוי אונס דליהוי כרצון, דבשלמא אם היו יראים רק מכפיית החר הוי זה די להתייש יצרם הרע ולהסיר המונע (כלשון הישמח משה הנ"ל) בחשבם דבע"כ יקבלו את התורה ויכול להיות עוד שימותו, ולכן יותר טוב לקבל את התורה ולחיות, משא"כ בחשבם מה לי הכא ומה לי התם, אין כפי' כזו מועלת להתייש יצרם ולהפוך רצונם לטוב, כמובן. אמנם אומה"ע. לא ידעו ולא יראו מהאש, רק מכפיית החר, לכן שפיר הוי שייך גביהו כפי', לולא שהי' נגרם טענה הביאו ספר יחוסיכם וכו', ועיין היטב בחת"ס שם.

אשר זעליג גאלרמאן

מגיד שיעור בישיבת באכוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

* * *

בעזה"ת. ג' חנוכה תשמ"ב לפ"ק.
שוכמ"ס וכו'.

אבקש מכמ"ע הקוראים ניו"ו לציין מקור למש"כ מרן מצאנו זו"ע ברבריו חיים על חנוכה [רף מ' עמוד ב' טור ד'] וזלה"ק „כמבואר בב"ק ררבר העשוי להתבער אם נשאר הוי הפקר".

ירירוששתה"ר,

הק' יצחק לעבאוויטש
רב בביהמ"ד אהל אברהם
ברוקלין, ניו י.

מגשים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה
לעטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א
ולבנו הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א
להולדת הבת אצל חתנו
הרב מו"ה מרדכי דוד אונגער שליט"א

ונביע בזה ברכתנו מעומק לבבנו שיוכו לרוות ממנה ומכל יוצ"ח
רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות אכיל'ה.
כעתירת וברכת,

המערכת

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אפרים אביגדור הלוי בארנשטיין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' אשר ראזענפעלד נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון בלום נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' גרשון פערל נ"י מאשרוד להולדת הבן
 להאברך היקר ר' דוד גדלי' העכט נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים זלמן אייזון נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים מרדכי הלוי ניכטבורגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יהודה זאב ליכטנשטיין נ"י מאנטווערפן להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יהושע זאב לערנער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' יחזקאל שרגא מאיר רובין נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה מאיר יעקב הכהן ראזענאארטען נ"י מבני ברק להולדת הנכר
 להאברך היקר ר' משה פערלמוטער נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מתת' קטן נ"י מלונדון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי גליק נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה צבי פארשער נ"י מבני ברק להולדת הנכדים תאומים
 להאברך היקר ר' צבי רובין נ"י מרמת גן להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי יוסף דוב דעמביצער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמעון אהרן זיגעלמאן נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אהרן פעלבערמאן נ"י ממאנסי להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ארי' שיינבאך נ"י מבני ברק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' בערל קליינבערגער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דוב בער הכהן ווייס נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה דוד רובין נ"י מבני ברק להולדת הנכדות תאומות
 להאברך היקר בנש"ק ר' יהוסף הלוי ראטענבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישעי' אלעזר וואלקאוויטש נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ליב קאוואלענקא נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מרדכי איזרעאל נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מרדכי יצחק אייזען נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה חנה שניידער נ"י מבני ברק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' נחמן פרייט נ"י מבני ברק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ניסן לעזער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' נתן נטע הלוי גראפס נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלום בלוי נ"י להולדת הבת

להאברך היקר ר' שמואל ציטראנענבוים נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמעון ריינהאלד נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשכוע מהן רב נחת ועונג כל הימים.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אהרן נוסבוים נ"י מטאראנטא חתנו של הרה"צ מו"ה יחזקאל
שרנא הלברשטאם הי"ד מבאבוב לנישואי בתו תחי'

להרב מו"ה חיים צבי הלברשטאם שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד
לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים צבי גרינשטיין נ"י לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יום טוב ליפא שיינבאך נ"י מפתח תקוה לנישואי בתו תחי'
להרב מו"ה יצחק גראסס שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב לנישואי
נכדתי תחי'

להנה"ח מו"ה יצחק אייזיק קליין נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה ישראל אהרן קעספלער נ"י לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה משה פרוינטליך נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'

להאברך היקר ר' דוד וויזער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' חיים עזריאל רייפער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' יואל ראזענפעלד נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' יוסף שלמה גערמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' ירמיי' שמואל מרדכי בראכפעלד נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא

מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה אברהם שטערנבוך שליט"א ר"מ רישיבת באבוב בני ציון בלונדון
לאירוסיו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה בצלאל פיקסלער נ"י לאירוסיו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יהודה בענגיא נ"י מלונדון לאירוסיו בתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר יעקב שמעון דאכנער שליט"א אבר"ק בארהאמעט
לאירוסיו נכדתו תחי'

להרב מו"ה יצחק גראסס שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו
נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה משה פערלמאן נ"י לאירוסיו בתו תחי'

להב' החתן הנעלה כמר אלחנן הכהן זילביגער נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו

להב' החתן הנעלה כמר יהושע זאבערמאן נ"י לאירוסיו

להב' החתן הנעלה כמר יוסף פרידמאן נ"י לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר מנחם מענדל שטערן נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

לידידנו הדגול והמדומם יקר הערך הרבני החסיד הנגיד הנכבד
רחים ומוקיר רבנן ומוכתר בכתר שם טוב
מו"ה שלום וויינרייך נ"י
לרגל אירוסיו בנו החביב הב' החתן החשוב והנעלה
חתן תמים למעלות ונועם המדות
כמר שרגא ברוך נ"י
תלמיד ישיבתנו
עב"ג תחי'
יוזכו השי"ת לשבוע שובע שמחות ולרוות רב נחת
ממנו ומכל יוצ"ח והזיווג יעלה יפה למזל ולברכה.

* * *

ופה מקום אתנו, להביע תודתנו הנלבבות
להחתן הנ"ל ולכבוד אביו הנכבד נ"י
בעל דפוס המשובח „נאבעל אפסעט"
העוסקים במלאכת הקודש, ונותנים תשומת לב מיוחדת בהדפסת
קובצנו „כרם שלמה", מבלי לחוס שום מירחא והוצאה שיודפס
בזריזות ובתכלית השיפור והיופי, כדאוי לכבוד התורה.
בזכות זה ישלח הקב"ה ברכה והצלחה במעשה ידיהם
ויזכו להתענג על רוב שלום כל הימים.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאללער לשנה

בדואר אויר 30 דאללער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

B.Y.B.Z. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit
Organization
U.S. POSTAGE
PAID
PERMIT No. 6579
BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested

Forwarding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי רחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה ה' קונטרס ה'	(מ"ה)	אדר תשמ"ב
------------------	-------	-----------

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

תוכן

סדר אפר בורש

ד בוק סון ארומייר עליס"א

סדר זבין אאטונג

ז האטן סוויי צוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 ח האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 ט האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 י האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 יא האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 יב האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

יג האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 יד האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 טו האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

טז האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 יז האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 יח האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 יט האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כ האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 כא האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כב האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כג האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 כד האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כה האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כז האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כח האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

סדר אכריס בערגלן

כט האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן
 לו האטן סוויי דורש זעיל אכריס בערגלן

לז

לח

ל

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

זקיני מו"ה יקיר במו"ה אברהם זינגער הי"ד
נהרג עקה"ש ביום ז' אדר תש"ג בנעטא קראקא
חותני מוה"ה דוד במו"ה שלמה דאוידאוויטש ע"ה
נפטר ביום ז' אדר שנת תשכ"ד לפ"ק
בנו הב' אשר אנשיל הי"ד

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י,
שאול הוטמערער
ורעיתו
ומרת שרה דאוידאוויטש

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

מו"ה בנימין במו"ה משה יונה הלוי גאלדשטיין ע"ה
נפטר ביום כ"ה אדר שנת תש"ב לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,
יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין
וחתנו שמעון שמעלקא ראפאפארט ורעיתו

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרב הגאון מוה"ר משה במו"ה אשר זעליג מיללער ז"ל
דומו"ץ דק"ק וואדאוויץ
(תלמיד של כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצוק"ל)

נפטר ביום ה' לחודש אדר שנת תרפ"ד לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י נכדו,

חיים בן ציון רינגלער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת פרה

זאת חוקת התורה אשר ציוה ד' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה וגו', ואיתא במדרש זאת חוקת התורה הה"ד אמרות ד' אמרות שהורות וגו', וראוי להבין המשך פסוק זה אל זאת חוקת התורה. והנה אמרו חכמו"ל במדרש (ב"ר פמ"ט) א"ל הקב"ה לאברהם אתה אמרת ואנכי עפר ואפר חייד שאני נותן לבניך כפרה בהם שנא' ולקחו לשמא מעפר שריפת החטאת, ואסף איש שהור את אפר הפרה, ולכאורה איך הוי אפר הפרה שכרו מדה כנגד מדה על אמירת ואנכי עפר ואפר. וגם בגוף הכתוב איכא למידק באומרו זאת חוקת התורה, שכולל כל התורה במצות פרה אדומה, הלא הול"ל זאת חוקת הפרה או זאת חוקת הטהרה. ועור קשה אומרו לאמר ב' פעמים, דהרי כבר כתיב לעיל מיני' וידבר ד' אל משה לאמר. ותו דקדקו המפרשים דדרך המקראות הוא להקדים דבר אל בני ישראל לפני הציווי, ומדוע שינה הכתוב כאן והקדים זאת חוקת התורה טרם אומרו דבר אל בני ישראל. גם צריכין להבין אומרים ז"ל אמר הקב"ה לך אני מגלה טעמי הפרה ולאחרים חוקה, וקשה מ"ש משה מכל אדם שנתגלה לו טעם הפרה.

וליישב כל הדקדוקים נקדים לבאר הענין שאפר הפרה מטהר מטמאים ומטמא שהורים, דהנה מבואר באלשיך הקדוש בהא רפעולת פרה ארומה היא לטהר האדם מטומאות המת, הלא טעמה היא לתקן חטא העגל כדברי ר' משה הדרשן תבוא אמו ותקנה צואת בנה, ולכאורה יקשה איך מתאים טעם הפרה עם פעולתה כאחר, דמה ענין טהרת הפרה מטומאות מת לתיקון עוון העגל. ומבאר דהנה לולא חטא עץ הדעת הי' אדם הראשון חי לעולם, רק ע"י החטא הטיל בו הנחש ארס זוהמתו ונגזרה עליו מיתה, אמנם במעמד הר סיני פסקה זוהמתן ובלע המות, כמאה"כ חרות על הלוחות ואמרו חז"ל אל תיקרי חרות אלא חירות, חירות ממלאך המות וכו', לולא חטא העגל שאז חזרה זוהמתו, נמצא דע"י העגל חזרה מיתה לישראל, ולכך במנע טומאת מת אשר שורשה וסיבתה הוא עוון העגל, התיקון לזה הוא אפר הפרה, כדברי ר"מ הדרשן שתבוא אמו ותקנה צואת בנה, עכ"ד.

והנה שורש כל החטאים הוא מדת הגאווה כמו שנא' ורם לבבך ושכחת את ד', ובסיבתה נלכדו ישראל גם בעוון העגל, כמש"כ ועשו עגל בחרב וגו' ששכחו א"ל מושיעים וכמאה"כ וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל, וזהו ענין אפר הפרה, ועץ ארז ושני תולעת ואזוב שמשליכים לתוך שרפת הפרה להורות שהגאות היא סיבת חטא העגל, ותיקונה היא שישפיל את עצמו כאפר וכאזוב ושני תולעת, ובזה מתטהר האדם מטומאת מת הנגרמת ע"י חטא העגל כנ"ל. ועפ"ז מובן שפיר מה שאמר הקב"ה למשה לך אני מגלה טעמי הפרה

ולאחרים חוקה, שהרי העיד עליו הכתוב, והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, ולכן דייקא משה דבינו דאוי להבין ולהשכיל סוד הפרה אשר פעולתה היא להביא את האדם לידי מדת הענוה.

ועוד יש להוסיף נופך בזה, דענין אפר הפרה בא להורות לנו הדרך הישר באמירת תוכחה ומוסר, דהנה באמת במשקל ראשון יוכל האדם לחשוב בלבו מי אנכי להוכיח את אחרים, וכי כבד תיקנתי את נפשי בשלימות עד שראוי אני להגיד מוסר לאחרים והלא כבר ארז"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט לאחרים, ולאידך גיסא אם יחשוב המוכיח בעם שנקי הוא מכל עון ולכן ירחיב עוז בנפשו להוכיח ולומר מוסר לאחרים, הלא אין לך גאות גדול מזה. וא"כ איך יתקיים מצות הוכח תוכיח את עמיתך.

אמנם הענין הוא, רכל הרואה אצל חבירו דבר שאינו הנון חובה עליו להוכיחו ולהדריכו בדרך הישר והטוב, כי כן הוא רצון הבורא ית"ש, אולם תיכף אחר אמירת התוכחה ירהר בלבו, מי אנכי ללמד מוסר לזולתי ואולי יש לי בזה איזה פניי' של כבוד וכדו', ועי"ז יהי' לבו נשבר בקרבו ויהרהר בתשובה. וזהו הדרך הראוי והנכון במצות תוכחה.

וזהו הענין של מטהר שמאים ומטמא טהורים, דבתחלה כתיב והזהר שטהור על הטמא, שהמטהר ומתקן את רעהו צריך להיות טהור ומוזכך בעצמו, אמנם לפי"ז יש לחשוש שיפול ברשת הגאווה, בחשבו שטהור הוא, לכן אמרה תורה מיד אח"ז, ומזה מי הנדה יכבס בגדיו (עיין רש"י), דהיינו שיפשפש במעשיו ויהא לבו נשבר בקרבו על חשש גסות הרוח שבא במחשבתו ע"י אמירת מוסר.

וזהו שייסר הפייטן ביוצר לפרשת פרה, לטהר שמאים לטמא טהורים באומר קרוש, שחובה על האדם לטהר שמאים רהיינו להוכיח לבני אדם התועים וללמדם בינה, אמנם בתוך כך מטמא טהורים, שתיכף צריך להעלות במחשבתו שאינו ראוי להוכיח לאחרים, ועי"ז יתחיל לפשפש במעשיו, והטעם לזה הוא, באומר קרוש, כי המוכיח בעם האומר רבדי מוסר צריך להיות קרוש ומוזכך מכל סיג ופגם של עבירה ועון ומכל שמץ גאווה.

ובזה מובן היטב כוונת רבדי המדרש הנ"ל א"ל הקב"ה לאברהם אתה אמרת ואנכי עפר ואפר, חייך שאני נותן לבניך כפרה בהם, בעפר ואפר הפרה, ולהנ"ל שפיר הוי מדה כנגד מדה, שבזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר שהיא מדרגה גדולה מאד במדת הענווה, עי"ז זכו בניו למצות אפר הפרה המורה על ענוה ושפלות וכנ"ל.

ובדבר האמור יש לפרש רבדי המסורה ג' פעמים ואס"ף, ואסף איש טהור, ואסף המצורע, ואסף נדחי ישראל וגו' (ישעי' י"א). ולדרכינו יתפרש, ואסף איש טהור את אפר הפרה, כלו' שאיש הטהור וחק מפשע ראוי לטהר את רעהו מטומאת עוונותיו ע"י דברי מוסר ותוכחה, אבל תיכף אח"כ, ואסף המצורע, שיחשוב בקרבו שנתפס בעון המצורע, שהוא עון הגאווה וגסות הרוח כנורע, ויתקן את עצמו רוגמת טהרת המצורע שהיא בהבאת עץ ארו ואזוב ושני תולעת הבא להורות לו שישפיל את עצמו ויתרפא, כן יחשוב המוכיח פן נתפס ח"ו בעון הגאות ויהרהר בתשובה, ובזכות מדת הענוה נזכה, ואסף נדחי ישראל ונפוצות

יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ, היינו אותם המחזיקים עצמם כארץ וכאז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל (סנהדרין דף צ"ח ע"א). ומעתה יתפרשו היטב דברי הכתוב שלפנינו, זאת חוקת התורה אשר צוה ד' לאמר, ולא אמר זאת חוקת הפרה, לפי שבמצות פרה ארומה בא הכתוב להורות וללמד דרכי מוסר ותוכחה בכל מצות התורה, אשר צוה ד' לאמר, רבר אל בני ישראל, שמוטל חוב על האדם לקיים ציווי ד' להוכיח את חבירו לאפרושי מאיסורא ולהנחותו בדרך ישכון אור, ועל זה בא המדרש והביא הפסוק, אמרות ד' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים, כל' שאמרות ד' במוסר ותוכחה צריכין להיות נקיות וטהורות ככסף צרוף, כדברינו הנ"ל עה"פ והזה הטהור על השמא, אבל המוכיח בעצמו צריך לידע מרת נפשו וישפיל את עצמו, בעליל לארץ, ערי עפר, ואז יהיו אמרי פיו, מזוקק שבעתים, ויהיו מסוגלים להתקבל על לב שומעיהם.

בדין שמות גיטין

מהגאון מוה"ר צבי הירש לעווין זצ"ל אבד"ק ברלין⁽¹⁾

מי ששמו מן העריסה ארי' אליקום והלע"ז ליבוש געציל וכתבו בנט ארי' המכונה ליבוש רמתקרי אליקום המכונה געציל. נלע"ר בפשיטות דהגט פסול, כיון שאין השם שלם עד שיהי' חברו עמו. ולא מיבעיא לרעת הב"ש בההוא רסערי' וישע'י שחלק על הרמ"א ז"ל בתשובה סי' פ"ר ודבריו נלענ"ר עיקר דער כאן לא פליג מהרא"י ז"ל על חכמי איסטרייך בסי' קל"ד אלא היכי דנקרא בפי כל בשם אחד אעפ"י שעולה לתורה בשניהם היינו שאותו השם האחד הוא מאותן השנים שקוראין אותו בהם לתורה שכבר כל אחד עומד בפני עצמו, והיינו בנשתנה מחמת חולי, משא"כ כשאנו נקרא כלל באחד מן השמות שעלה בהם לתורה ועולה לתורה בשני השמות א"כ אחים הם לא יפרדו כיון שלעולם לא נקרא באחד מהם לבדו. ונלע"ר רה"ה כשיש לו ב' שמות הקודש ועולה בהם לתורה ונקרא בפי כל בכינוי, כיון שמה שאנו כותבין שמות הקודש עיקרו מפני עלייתו לתורה וחתימתו, א"כ אנו אין לנו אלא כמות שהם, עם שיש לחלק, אין נלע"ר.

אלא אפי' לרעת רמ"א ז"ל היינו דוקא אם נשתנה מחמת חולי, דסוף סוף עיקרן של שמות מעיקרא כל חר לחורי' קאי והוא נקרא בכל אחד לבדו, משא"כ בשמות העריסה שנתנו לו מתחלה ביחד ומתחילתן נעשו כשם אחד ואחד מהם הוא חצי השם, בוודאי ראין לכתוב רמתקרי כי אם שני השמות ביחד, וכן איתא בהדיא בד"מ סי' קכ"ט סעיף י"ט דכותבין בלא מתקריא ואע"ג דהוא ז"ל לא כתב מה דינו בריעבד, מ"מ לענ"ד פשיטא דפסול, רהא ודאי שינוי הוא, שהרי

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' י"א עמוד מ"ג. — תשובה זו הועתקה מכת"י מעתיק א'.

כתב דמתקריא פלוני לחוד והוא לעולם אינו נקרא בשם זה לחוד, וכ"כ בספר גט פשוט בפשיטות, והדברים ברורין. עם היות שראיתי מי שפקפק על דבריו וכתב שלא ידע טעמו בזה, הנה טעמו כטעם לשר השמן, ואם אמנם מסדר הגיטין של מהר"ם ד"י נראה לרקק שאף מן הלידה כותבין דמתקרי, וראיתי בספר אחר שנרפס מחדש שמפני זה רצה להכשיר בריעבר, ולא כן אנכי עמדי, דוודאי דבריו מתמיהין, ובלי ספק נעלם ממנו דברי הר"מ הנ"ל, שהרי כתב לכתוב כן לכתחלה, ומעתה כיון דלכתחלה ליתא, ריעבר נמי ליתא. ועוד יש ליישב דבריו, עיין בתשובת הרמ"א סי' פ"ד ודו"ק. ובאמת יש לי עיון בתשובת הרמ"א הנ"ל גם בד"מ, ולהיותי מוטרד מכל צד א"א לעיין בחיפוש הרבה, ולענ"ד הרבר פשוט, וגם רואה אני שגם דעת מר גיסי הנאון אבד"ק קראקא² נוטה לזה. וה' יתעלה יצילנו משניאות.

הק' צבי הירש החב"ק ברלין ומצ"פ לק"ק מיץ יע"א³

חידושים והערות שונות*

מהגאון מוה"ר יוסף שאול הלוי נאטאהנזאהן זצ"ל אבד"ק לבוב

לזיכרון. תוס' קידושין [דף ל"א ע"א] בד"ה מחונך, עיין מהרש"א שם ודבריו [תמיהין דפירושו הוא כמון] של התוס', ונשאלתי בזה, ולפע"ד דהבדל הוא, דהתוס' לא כתבו דק דעריפות הוא [שלגבי הקב"ה חייב] דק אם יש לו, ובאב חייב לחזור על הפתחים, והמהרש"א כתב דעריפות שהקב"ה חננו [הון] ונותן לו, מזה חייב לכבדו, אבל לאב חייב מממונו של בנו, ולא עוד שחייב לחזור על הפתחים.

* * *

(2) הוא בעל אחרות הגאון מוה"ר יצחק הלוי אבד"ק קראקא. — ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ד' עמוד ל"ח.

(3) ראוי להעיר, שכפי ידיעתנו, לא עזב הג"ר צבי הירש זצ"ל את כסא הרבנות דק"ק ברלין משנת תקל"ב שנתקבל שם, עד יום מותו שם ביום ד' אלול שנת תק"ס לפ"ק. (רק מחמת שהמרו אותו בני הקהלה, עזב אותם על זמן קצר, אבל בא בחזרה אח"ז). ומחתימתו כאן, „ומצ"פ לק"ק מיץ", נראה שקיבל כתב דבנות מק"ק מיץ, ואולי אף ה' בדעתו לקבל על עצמו משרת הרבנות דשם, ומחמת סיבה בלתי ידועה לא אסתיעא מילתא.

(*) הועתק מנוכתי"ק, ומחמת יושנו נששטשו בכמה מקומות איזה תיבות, והשלמנו עפ"י השערה בין חצאי ריבוע. גוף הכתי"ק הגיע לידינו מאוצרו של ידירנו הנעלה האבד"ק היקר והמפואר נודע לשם ולתהלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. טוב עין הוא יבורך.

לזיכרון. מ"ש חכמי אמת שכל ילד הנולד בסבת אשה לא יחי' זמן רב, וזהו אדם ילוד אשה קצר ימים (איוב י"ד), ובזה פירשתי ותצחק שרה בקרבה [לאמר] אחרי בלותי היתה לי ערנה ואדוני זקן, והרי אני גדול יותר מאברהם שלו לא נעשה פלא, רצ"ל כמ"ש התרגום הברם בקושטא אלה, היינו שהתהי' תלירה קיימא, ואני זקנתי, ודו"ק²). ושמעתי כן בשם הגאון . . .

* * *

לזכרון. בהא ראמרין בש"ס סוטה (ל"ח ע"א) ריש קטיעא ימלל, ובילקוט שלח הובא מימרא זו ופירשה בעל הגליון לפי שנתוסף לו יו"ד בראש שמו והוא אות קטיעא, והוא מהערוך ערך רש, ובמהרש"א בח"א שם הק' [דמה] לעג בזה על שהיא אות קטיעא, ונכנס בדוחקים, גם הרב ר' מנחם דילזניז בספר שתי ידות . . . אות ב' שרש בעל, תוסף להפליא, והלא נמצא כמה שמות באות יו"ד יהודה וכדומה וגם שם הוי"ה [הם] כי לא להזכיר. ובמחילה מכבודם לא ידעו כוונתו, דהוא לפמ"ש המדקדקים רכל אותיות האמנתי"ו הם להקטין הרבר ולבזותו כמו האמינון אחיך (שמואל ב', י"ג), יעויין ברד"ק, וזהו שכיוון, כיון שהוסיפו לו [י] הוא [בזיון, ודו"ק].

* * *

לזיכרון. יעויין ביאורי הרמב"ן על התורה פ' תצא על פסוק לא יוכל לבכר ע"פ בן השנואה הבכור, [וכתב] שלא מצינו מלת ע"פ רק בחייו. והתימה שלא ראה דברי המדרש תנחומא ורכה פ' אחרי³ מ[מקום שמביא] ראייתו, ששם מבואר בהיפך, ודו"ק.

* * *

לזיכרון. בכתובות דף כ"א, מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה וכו' ונ"מ וכו' ע"ש⁴). קשיא לי, אמאי ל[א] קאמר דנ"מ אם תפס השני, דמשום ספק מועיל תפיסה, וצריך לומר דמכאן ראי' למ"ש התוס' ברף כ' שם ד"ה [ואוקי ממונא, דתפיסה] לאחר שנולד הספק לא מהני, וכאן הוה תפיסה לאחר שנולד הספק, דהספק הוא נולד [אם] כת"י הם מעידים או לא, וזה מקרי תפיסה לאחר שנולד הספק כמ"ש הש"ך בתקפו כהן, [ולא] . . . דזה לא מקרי תפיסה לאחר שנולד הספק, ועיין בכנס"י סוף חלק אהע"ז, וצ"ע. ועיין בתומים בקו' התפיסות . . . אות . . .

* * *

(2) עיין בספרו דברי שאול עה"ת פ' לך עה"פ אבל שרה אשתך יולדת לך בן.

(3) בתנחומא פ"ז ובמר"ר פ"כ.

(4) ז"ל הנמרא שם: לרבי רבי על כתב ידן הם מעידים וכו' פשיטא, מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא לי' אי על כתב ידם הם מעידים או על מנה שבשטר הם מעידים ונפקא מינה היכא דמית חד מיניהו לבעי שנים מן השוק להעיד עליו וכו' קמ"ל.

מס' חולין. שייך לרף י"ב, ממנ"פ אי חזקה שליו עושה שליחותו אפילו תרומה נמי ואי אין חזקה עושה שליחותו אפילו שחיטה נמי לא. הקשה אותי הרב מו"ה יעקב סגן כהן מכרמל נ"י דנימא דספק היא אם עושה שליחותו, ורק דגבי תרומה כיון שיכול להפריש חטה אחת ופוסט כל הכרי מן התורה א"כ מה"ת אין בזה הפסד והוה כעין דשיל"מ כיון שאין הפסד שמפריש חטה אחת, ואי דמדרבנן צריך שיעור הא דרבנן סמכין דחזקה שליו עושה שליחותו, ועיין מ"ל פ"ד מבכורות.

והנה תכ"ד השבתי, דלפמ"ש המהריב"ל הובא בש"ך יו"ד סי' ק"ז דהיכא דהיא איסור תורה ל"מ מה שבהתגלגל נעשה איסור דרבנן ע"ש, וה"ה כאן הא הוה ספק דאורייתא, ורק דאם יפריש חטה אחת יתגלגל איסור דרבנן, זא לא נקרא דרבנן לבד. וגם לפמ"ש הנוב"י מהר"ק⁽⁵⁾ וכבר קדמו התוס' רי"ד סוף פ"ב דקידושין, דהא דחטה אחת פוסט הכרי הוא שפוסט מלהקרא שם טבל אבל לא יצא ידי נתינה לכהן עד שיתן שיעור נתינה, ועיין בפ"ו ממתנות עניים, א"כ א"ש דצריך שיעור לתת לכהן.

ובנוף הענין נ"ל דבר חדש, דהנה נסתפקתי במי שנותן בעין יפה והי' בדעתו או שאמר בפירוש שיתן בעין יפה, ואח"כ רצה לחזור ולתת בעין רעה אי יכול לחזור, ומצד הסברא נ"ל דא"י לחזור, דלא מיבעי אם נימא דמתנת עניים הוה גבוה⁽⁶⁾, ובאמירה לגבוה א"י לחזור, אלא אף אי נימא דאינו רק כמו צדקה מ"מ לא נרע מהא דקי"ל בש"ע סי' רמ"א דבנודר מתנה לעני א"י לחזור, וה"ה בזה. ולפ"ז כאן דעכ"פ על השליח שיתרום אחד מששים או ארבעים פשיטא דא"י לחזור, ואף מה"ת צריך ליתן זה השיעור ואינו יוצא בחטה אחת, וז"ב.

(5) הוא במהר"ת חיו"ד סי' ר"א ד"ה ואומר אני.

(6) בתוס' יבמות צ"ג ע"א ד"ה קנוי' מבואר דבתרומה אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להריוט עיי"ש. אך עיין במאירי לשבת דף קכ"ז אי מהני שאלה בתרומה.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בדין נמצא עצם בתוך בשר הלב

מהגאון מוה"ר יששכר בער הלוי הורוויץ זצ"ל
אבר"ק ביחאוו חדש⁽¹⁾

בעז"ה. היום יום ג' ששי למרחשון תקפס"ז לפ"ק ביחאוו חדש.

מה' שלו' וברכה לכ' אהו' ה"ה הרב הג' המופלג המפורסם בתו"ר
חריף ושנון כ"ש נודע בשער בת רבים כ' מוהר"ר דוד לוריא⁽²⁾ נ"י.

העצם אשר ביד ידירנו המוכ"ז ר' זאב שו"ב ממח"ק נמצא פה בבשר הלב
אחר הבישול (רק שארכה ה' פי שנים שנשבר חצי' השני שהי' חרוד), וכבר
בשלו מן הבשר ההיא בב' וג' בתים, ואחרי העיון באחרונים בזה לא מלאני לבי
להקל בזה, דהנה אף שהתב"ש יישב קושיית הט"ז (סי' מ' סק"ד) על הכ"ח, וגם
הפר"ח מצא מקום להתירא בזה עכ"ז אפי' בנמצא בבשר הלב לא הקילו אלא
במין שוורים ידועים, ובעצם רחב כסכין, וכמעשה שהובא בלה"פ, והפרי מגדים
שהכשיר אפי' בשאר בהמות בנמצא בבשר הלב כרי לחזק הלב (וכן מצאתי
בש"ע דאמ"ד פרופס באשל אברהם שכ' בשם ת' פ"ה שהועד לפניו שנמצא כן
אפי' בשאר בהמות), אמנם ביש לו עוקץ מטריף בפר"מ, אף דלא הבנתי דבריו
במ"ש שמראין הדברים דמעלמא אתי, דלכאורה דבריו לקוחים המה מהתב"ש
שכ' בתחלת דבריו דאי דם קרוש הוא אין דרך להעשות כתמונה זו, אבל יש לחלק
ולומר דהיינו דוקא בנמצא בחלל הלב, י"ל דהכי נמי דביתיהו כתמונה זו גם
בעוקצין. (וגם י"ל קצת במשמעות לשון התב"ש דאינו מחמיר רק כשצדדיו
שבורים, כעצם שנשבר, ובנ"ד אין זה כמו עצם שנשבר), עכ"ז בנ"ד דכולהו
ריעותא איתנהו בה, שהעצם לבן ויש לו עוקץ ומחציתה שנשבר ה' חד כמחט,
לא מלאני לבי להקל בזה נגד הפר"מ ולסמוך על הכרעתי מרעתי בדבר שגדולי
האחרונים נסתבכו בזה.

כ"ד הנכסוף לאמרותיו אמדות שהורות בקרוב, ידירו מלו"ג.

יששכר בער הלוי הורוויץ

(1) הוא בנו של מוה"ר צבי הירש הלוי הורוויץ. ה' תלמיד מובהק להגאון מוה"ר
יהודה ליב מח"ס שארית יהודה (אחיו של הגה"ק מליאזנא בעל התניא זצ"ל). בתחלה
שימש כאבר"ק ראששוב, ואח"כ כאבר"ק ביחאוו חדש, ואח"כ כדמו"ץ בק'
ליובאוויטש, ואח"כ כאבר"ק קאנאטאפ. הרבה חידו"ת ממנו נדפסו בקובץ יגדיל תורה
היו"ל פה ברוקלין. — ר"ז הועתק מעצם הכת"י.

(2) נולד בשנת תקנ"ח בעיר ביחאוו ישן לאביו מוה"ר יודל לוריא (חתנו של הג"ד
ישראל הכהן ראפפורט אבר"ק ביחאוו ישן). אחד חתונתו נתיישב בוויילנא, ואח"כ חזר
לעיר מולדתו ביחאוו ישן. — נדפס ממנו שו"ת רר"ל, ביאור הרר"ל על פרקי דר"א,
הנהגות על הש"ס, נפש דוד על הזוה"ק, ועוד הרבה הנהגות וביאורים על ספרים שונים. —
נפטר בביחאוו ביום ה' כסליו שנת תרט"ז לפ"ק.

ברין מגו במקום חזקה⁽¹⁾

מהגאון מוה"ר אליעזר ליפמאן שטיין זצ"ל אבר"ק סערדאהעל⁽²⁾

בע"ה. עש"ק י"ד שבט ר"ם ונש"א (תקצ"ז) לפ"ק.

רב ברכות, ושובע שמחות, לאיש המהולל בתשבחות, ה"ה אהו' יידי הרכ המאוה"ג המפורסם החריף ושנון בהלכות כש"ת מו"ה ישראל נ"י אברדק"ק קורוש יע"א.

אחדש"ה. אחלה פניו אל ישית עלי חטאת כי באתי להלאותו בהוצאה שלא לצורך ואין לו בהם חפץ, ועל דבר זה אפס נייר קטן נוהג בו ושיחת קטן עלי מבלי להעמיסו בקריאתו, רק באתי להזכיר רומע"ל נ"י מדבר השוחט מומחה לרבים מאד התו' הר"ר אביגדור מפה אשר הי' אתי בקיץ העבור במקום קדשו, ושם בחדר הורתו שבקדושה עת התעלסנו באהבים, ותורתו הי' שעשועי, ויחדיו המתקנו סוד, דבר בו כי חפץ בו רומע"ל נ"י, אפס כי אז הי' בתוך זמנו של אחר, וההוא אמר כי בתוך ימים וחי' לתקופת השנה יזכור אותו לטובה אי"ה לתת עבודת הקודש על שכמו ולשרת בקהלתו יע"א, ובלעדי זאת אמר ר' אביגדור הנ"ל שהק' ר' יוסף מקהלתו גם הוא דיבר בו בעיר פסעט והבטיחו על כה, אי לזאת נפשי בשאלתי מאת רומע"ל נ"י, ומחול א"פ יען כי זה החילו לעשות ויבצע אמרתו, ויתאמץ כטובתו, וידעתי כי יושב אי"ה לקראתו, ונחת ינחת איש כמהו

(1) הועתק מכת"ק המונח אצל ידידנו היקר הנגיד והנריב לב ר' יהודה ברוך הכהן פרענקול נ"י מעיר וויען יע"א. זכות המצוה יגן בערו להתברך בכל מילי דמיטב.

(2) הגאון מוה"ר אליעזר ליפמאן במו"ה לוי שטיין זצ"ל שימש ברכנות בתחלה בק"ק דינדיש, ובשנת תקצ"ז קודם חג הפסח נתקבל לאברדק"ק סעליש, ובשנת תר"א נתמנה לאברדק"ק סערדאהעלי. בסערדאהעלי ניהל ישיבה גדולה ומפוארה. — נדפס ממנו ס' עיר שושן, ס' אבל משה, וס' השנות הבימה. יש אליו תשובה בשו"ת חת"ס ח"ו סי' מ"ח, וד"ת ממנו הובא בס' דברי יוסף (לכוב תרנ"ג) לתלמידו הג"ר יוסף קליין ראבד"ק ס"ה. — נפטר בסערדאהעלי ביום כ"ו לחודש מנחם-אב שנת תרי"א ונקבר שם למחרתו. (ואגב ראוי להעיר במש"כ בשם הגדולים מארץ הגר מערכת ל' אות מ"ט, וכן בס' אבן המאיר אות קי"ג, וכן בס' זכרון לראשונים עמוד כ"ב אות ה' שבשנת תקפ"ט נתקבל לאברדק"ק סערדאהעלי, כפי הנראה, כולם טעו, שהרי מכתב זה נכתב בשנת תקצ"ז והי' אז עוד בק' דינדיש. וגם בשו"ת חת"ס ח"ו סי' מ"ח יש תשובה אליו בחיותו עוד אברדק"ק דינדיש והוא משנת תקצ"ב. — ועוד טעו שלשתם, במה שכתבו שבתחלה הי' אברדק"ק סעליש ואח"כ אברדק"ק דינדיש, באמת הי' להיפך, כאשר מוכיחים המכתבים שראינו, כי מכתב הנדפס כאן הוא מחורש שבט תקצ"ז בק' דינדיש, ויש תח"י מכתב ממנו מא"ח פסח תקצ"ז בק' סעליש, נראה מזה שקודם חג הפסח נתקבל לאברדק"ק סעליש. גם בספרו „אבל משה" הועתק מכתב מהגאון בעל חת"ס זצ"ל משנת תקצ"ט, ומתארהו אברדק"ק סוליש — ועוד ראוי להעיר, במה שנדפס בס' זכור לאברהם עמוד קי"ח אות ג' שהג"ר אליעזר ליפמאן אברדק"ק סערדאהעלי הי' מגדולי תלמידי חת"ס זצ"ל, כנראה שנתחלף לו עם הג"ר אליעזר ליפמאן נייאזאטץ מח"ס בציר אליעזר, שהי' מגדולי תלמידי חת"ס זצ"ל, אבל הוא לא שימש מעולם כאברדק"ק ס"ה, רק בסוף ימיו נחלש ונתיישב בסערדאהעלי בלי שום משרה).

משחישתו, כי במדינה זו הוא באחד ואין זולתו, ואם יסכימו בני קהלתו יצ"ו שיבא שמה קודם פורים הבע"ל או אחריו למען נסותו, ולראות עבודתו, ימחלו להודיעני על המוקדם, וכאשר יצוו עליו כן ישמור לעשותו, — ואם יעשה עמו בטובה, יהא רעוא, שיהי' כגן רוה, ללמוד וללמד מתוך רחבה, ולעבוד ד' מאהבה, והי' לאלפי רבבה, אמן.

ולמען לא יהי' כל דברי דברי מה בכך, אקדמה פניו בתורה קו' אחת קטנה, הקשתי זה כמה, וכי הוא זה. — לפי מה שכ' הר"ן בקדושין (דף ס"ד) גבי האומר יש לי בנים דנאמן אפי' היבא דמוחזק לן באחי, והק' הא מיגו במקום חזקה הוי איבעי דלא איפשטא, [ותיריך] התם הוא מיגו דהי' יכול למעון טענה אחרת דלא עדיף האי מיגו כולה האי, אבל הכא דמיגו דבידו הוא, שהי' בידו לגרשה דעדיף הך מיגו ואמדינן אף במקום חזקה, ע"כ ע"ש. וסברא זאת מוכרחת בכמה מקומות בש"ס, והאדרכתי בו במקום אחד, ואכ"מ כי לא לאורך הוא צריך. וקשה לי מהא דאמדינן ב"ב דף קכ"ז ע"ב לרבנן יכיר ל"ל בצריך הכירא למאי הלכתא למיתב לי' פי שנים אי בעי למיתב לי' במתנה מי לא יתיב לי', וכ' דשב"ס בשלמא לר"י אשמעינן דמהימן אב אף במקום חזקה יעו"ש, ולדברי הר"ן הנ"ל קשה מאי פריך לרבנן יכיר ל"ל, הלא גם לר"י קשה דאם יש עדים שאינו בנו ודאי אינו נאמן אף לר"י, ואי כנגד חזקה, הא במיגו כהאי דבידו למיתב לי' נאמן אפי' במקום חזקה, וצ"ע.

ועתה יסלח נא מר ידידי נ"י על דברי כי לעו ברל שפתי, ועל אותיותי, אשר שמתי בקדבו, מעט ודעים, על כל אלה ימחול אוהבי הנעים. דברי ידידי הרש"ת בל"ש ונ"ח,

חק' ליפמן חונק"ק דינרוש יע"א

מזונתי הרבנית תי' לזונתו הרבנית הצנועה תי' עכ"ח שי' ד"ש וכ"ט סלה.

בדין הפרת נדרים

מהגאון מהרש"ם אבר"ק ברעזאן זצ"ל⁽¹⁾

לכבוד חתני הרב המאה"ג מהר"ש נ"י אבר"ק לאנמישין.

מכתבו הגיעני. וע"ד שאלתו באשה שנדרה ושמע בעלה ביהש"מ ולא הי' לו פנאי להפר, ובליילה נזכר ושאל אם יכול להפר⁽²⁾. ודו"מ צידד דאף דקיי"ל דרוקא ביום שמעו, מ"מ הרי ביה"ש ספק לילה, ויש כמה פוסקים ריכול להפר מעת לעת,

(1) הועתק מעצם כתי"ק המונח אצל ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב דקהל אנשי ספרד בבארא-פארק. זכות המצוה ינן בערו להתברך בכל מילי דמיטב.

(2) עיין בנידון כזה בשו"ת רעק"א ח"ג סי' א'.

והרא"ש כ' רק רראוי להחמיר וכמ"ש בב"י, והוי רק ספק עכ"פ והוי ס"ס, אך שנסתפק אולי הוי אתחזיק איסורא כיון דהספק בהפרה ומקורס הי' הנדר קיים, אך בדנ"ד לא חל עוד הנדר רק שהי' תלוי בזמן וממילא קאתי, ונסתפק אי בכה"ג הוי בכלל אתחזיק איסורא, עכ"ד.

והנה מה שנסתפק אי הוי אתחזיק איסורא ולא יועיל ס"ס, נלע"ד דודאי כל זמן שלא חל הנדר לא הוי בכלל חזקת איסור, ולכאורה הי' נ"ל ראי' מתשו' הר"ן סי' נ' שהובא בב"י סי' רכ"ח במי שנדר שלא יהי' בעיד בשבת פלוני ונשאל אם בביה"ש הוי חל הנדר, וכ' רלדמב"ס דסד"א מדרבנן [לחומרא] לא הוי בכלל חל הנדר ע"ש, וק' הא היכי דאתחזיק איסורא גם הרמב"ם מודה כמ"ש הרשב"א בתשו' ליישב הא דרישא של עולה ועי' במהרי"ט ופר"ח סי' ק"י, ובע"כ דכל זמן שלא חל הנדר לא הוי בכלל חזקת איסור, וה"נ בזה, אבל יש לחלק דהתם דהספק הוא על חלות הנדר לכן ליכא חזקת איסור, אבל בנ"ד שהספק אי מהני הפרה להנדר ולבטלו לגמרי, לזה י"ל כיון דמקורס הי' תלוי עליו הנדר הוי חזקת איסור ומספק אין להוציאו ממנה.

ויש לעורר בזה ממ"ש בתשו' נו"ב מ"ק יו"ד סי' ס"ה דלענין עירוב ל"ש לאוקמי בחזקת עירוב על קודם ביה"ש כיון דלא הי' אסור עדיין בזה אף שהי' בחזקת איסור לכשיחשיך אפ"ה ל"ש לאוקמי אחזקה, וה"נ בזה. ויש לחלק גם בזה. — אבל בנ"ד אין נ"מ בזה, דגם בלא"ה לא מהני בזה ס"ס דהא הוי דשיל"מ, ואף דהש"ך סי' ק"י ס"ק נ"ו כ' בשם תשו' הרא"ש דהיכי דס"ס בגוף האיסור מהני ס"ס גם בדשיל"מ, הרי בדג"מ סי' רס"ו הוכיח דהש"ע לא ס"ל כן [ועי' תשו' ח"ס יו"ד סי' ר"נ מ"ש בזה], וה"נ בנ"ד כיון דיכול לשאול להכם ולהתיר, לא מהני הס"ס כלל. — וגוף הנדון, מבואר כעין זה בפמ"ג או"ח סי' שמ"א ושמ"ב באשל אברהם שם וס"ל בפשיטות דביה"ש הוי ספק ואסור ואין לוקין אם הפר בלילה, והא גם התם הוי ס"ס, ובע"כ כמ"ש.

ומה ששאל בדיון אשה שנדרה להתענות ד' שבועות ושמע בעלה ביה"ש ולא הפר ע"י שכעס עלי' על נדרה, ובלילה נודע לו שלא נדרה רק להתענות ב' וה' במשך ד' שבועות הנ"ל, אם יכול להפר, אי הוי בלא שמע כלל דזהו נדר אחר או דכיון דבכלל הנדר ששמע ביה"ש הי' גם ב' וה' בכללו ושתק והו"ל כקיים, א"כ אף שנודע לו עתה שהי' הנדר בשינוי, אינו יכול להפר.

אין לי להכריע בכח הראי', אבל מסברא נ"ל דהו"ל כנדר חדש ואין בזה ענין להא דיש בכלל מאתים מנה המבואר בנזיר כ' וכמה דוכתי, דהכא י"ל דניהו דקיים לה בסברו שנדרה על ד' שבועות רצופין ע"י כעס, מ"מ כשנודע לו שנדרה רק ב' וה' אינו כועס ומוחה בידה שפיר. ויש להעיר קצת מרמב"ם פ"ג מהל' שקלים הלכה י"ב וראב"ד שם בדיון נדר ב' חטאות ונמצא שחייב רק א' אי דמי לענין חטאת ב' בלא הי' חייב כלום, אבל כיון שאינו רומה לנ"ד קצרתני. גם יש להעיר מהא דב"מ צ"ח וחו"מ סי' שמ"ו סי"ד וסמ"ע סק"ב וסקב"ג ודו"ק. אבל יש לחלק כפי הסברא שהבאתי לעיל כמובן, וקצרתני.

מכתב קודש מהגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא¹

בעזה"י. קראקא מש"ק אור ליום א' י"א שבט צרי"ק ונוש"ע (תרל"ו) לפ"ק.

שלום וברכה לבני הנחמד הרבני המופלג חו"ש זי"ר יפ"ת מו"ה ישראל דוד שמחה² נ"י ולנ"ב כלתי הצדקת מ' לאה גרונה רחל בת מויבע, הרופא נאמן ורחמן ירפאיה ויחלימה לחיים טובים ארוכים ומתוקנים, רשנים ורעננים, תהיה שמחה אם על הבנים, ה' יברכם וישמרים, עלי תלע אמונים, ויקדישו אלקי ישראל שומר אמונים, אמן אמן סלה ועד.

מכתבך הנעים קבלתי, וצדקה לחיים, ה' הטוב ימלא כל משאלות לבבך לטובה ונגע לא יקרב באהלך ככתוב לתא"ר ונלי"ב³), ורע כי קבלתי מאמ"ו מאוה"ג זצ"ל קמיעה לשמירה, והוא קבלה מרבו הגאון החסיד זצ"ל⁴), והיא לכתוב פ' ק"ש כמו שכתוב במוזזה, אלא שבסוף כל תיבה יכתוב שם א"ל, כזה, שמעאל ישראל אל וכן ער גמירא, ממש כמו מוזזה, ויוכל לכתוב גם שמות הכתובים במוזזה מבחיץ, אך לא בצירוף שם א"ל, והסופר יאמר בפירוש שכותב קמיעה זו שתהי' אסותא להאשה פלונית בת פלונית.

וטוב לברוך על המוזזה הנ"ל קלף כתובים עליו פסוקי השמירה או ר"ת שלהם שהוא כמיל"ל לב"ר ר"ת כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל ררכיך, ור"ת שלו גמטריא קול שהוא בתפארת רחמים כירוע. ועוד יכתוב שם לתא"ר ולנ"ב, שהוא לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך, ור"ת שלו גמטריא עשרת שהוא זוונו של קול הנ"ל כמו צירוף הויה ארני ית"ש הגרול, ותכתוב ג"כ לתא"ר ונלי"ב, יהיה גמטריא קרע שמן, עוד יכתוב שם ייצ"ו מו"ע, י"י ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם, ור"ת שלו גמטריא רל"ב כמו יהי אור, וכמו ר"ת כי רוצה י"י בעמו, והם רל"ב אורות עליונות המבטלות כל החושך. — ואח"כ יכרוך הקמיע בנייר ויכתוב עליו יהא אסוותא לפלונית בת פלונית, ואח"כ יכרוך הקמיע בחושי כסף, ותכוון כסף בגמטריא ק"ס שהם צרופי שמות הקדושים בגמטריא ק"ס, עיין בפדיון נפש של הרמב"ן ז"ל, עם ק"ס פרושות, ואח"כ תתן הקמיע בנרתק של

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד י"ח. — מכתב קודש זה קבלנו מאת נכדו הרבני החשוב והנכבד מו"ה יהודה אר"י שרייבער נ"י להרפ"ס בקובצנו. ישא ברכה מאת ר'. פאקסימיליא מכת"ק להלן בעמוד מ"ט.

(2) הוא בנו השני של הגאון מוה"ר שמעון סופר זצ"ל, שנולד לו בשנת תר"ו לפ"ק. ה' תלמיד מובהק אצל אביו זצ"ל. חותנו ה' מוה"ר זוסיא ערליך מווארשא. נפטר עש"ק ז' אדר שנת תרנ"ט לפ"ק.

(3) ר"ת לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך.

(4) הוא הגאון החסיד מוה"ר נתן ארלער הכהן זצ"ל (עי' בסוף האגרת).

עץ, בגמטריא ג"כ ק"ס, ותבחר סופר ירא שמים ויטבול עצמו קודם שיכתוב, ולא יכתוב קודם שקרא ק"ש והתפלל בסמיכות גאולה לתפילה, — והסופר יקרא מכתבי זה כדי שידע כוונות שמות היוצאים מר"ת כמו שכתוב לעיל, ועל דרך כלל יכוון שכותב עפ"י דעת הקדושים שהשתמשו בקמיעה זו, ה"ה אאמ"ו מאוח"ג זצ"ל שקבל מרבו הגאון החסיד מו"ה נתן אדלער זצ"ל, שבכח זכות תורתם כותב שתהא אסוותא להאשה לאה גרונה רחל בת שויבע, — ובזכות הצדיקים ישלח ה' רפואה שלימה במהרה לזוגתך כלתי הצדקת תי' ונתבשר כל טוב סלה. כא"נ ונפש איך המצפה לשמוע במהרה מכם כל טוב סלה חותם בכרכה המעתיר בערכם,

הק' שמעון בה"ג מהרמ"ם זצ"ל

מכתב מהגה"צ מוה"ר יהושע הורוויץ זצ"ל אבר"ק דזיקוב

שיל"ת. ד' לסדר וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו שנת, „מחה פשע חטא עון“ לפ"ק פה דזיקוב.

כבוד הרבני הנגיד החסיד וכו'
מוה"ר מרדכי לעזר נ"י בק"ק טארנא.

עוד עלי דרך השגתי מכתבו בבקשת סליחה מאתי, אולם טרדות רבות הקיפוני אז, ולא הי' לאל ידי להשיב אומר, ועתה באתי. הן ידעתי גם ידעתי, כי לא מבטנו יצאו הדברים, אך אנשי בליעל הסיתו אותו להרים קולו, לבלבל עבודה שבלב זו התפלה. אנכי לשלום יצאתי לשפוך שיחי ולהפיל תחנתי לפני ארון כל בתוך קהל חסידים, לא חלילה לערוך מערכה לירות חצי קרב, בשדה המחלוקת כאשר ברו דוברי כזב. ואת אשר תלו עצמם באילן הגרול על הרב הצדיק וקדוש משינאווע שליט"א, באמרם כי השיגו מכתב מאתו שמצוה לבזות אותי, וע"כ עשו הרבר הזה, מי פתי יתן אומן לדברי רוח כאלה — שקר בימינם — הרה"צ משינאווע לא כתב מאומה, ולא ריכר מזה כלל, חס להרהר על איש גרול כמוהו, והלא תמיד אנכי דורש טובת הרה"צ שליט"א, ומעולם לא עשיתי נגדו רבר להמרות רוחו, וביותר כי לא ישפוט דבר בלתי שמוע טענת בע"ר כאשר הוא עפ"י חוקי התורה, לשמוע טענות כל הצדדים, ואיך יוכל להאמין שיתן צו אשר תכברו עצמכם בקלון חבירו, שאין לו חלק לעוה"ב, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ג

(1) נולד בשנת תר"ח הגה"ק מוה"ר מאיר הורוויץ בעל אמרי נועם זצ"ל אבר"ק דזיקוב. אחר פטירת אביו זצ"ל בשנת תרל"ז מילא מקומו כאבר"ק דזיקוב. — נרפס ממנו ס' עמק הלכה על סוגיות, שו"ת עמרת ישועה, ס' עמרת ישועה עה"ת ומועדים, וס' עמרת ישועה ליקוטי תשובות ומכתבים, ועור כמה קונטרסים. — נפטר ביום י"א טבת שנת תרע"ג לפ"ק ומנ"כ בעיר דזיקוב.

מהלכות תשובה, ואם כי הכ"מ כתב שם, כי לא ידע מקומו, ונס הנאון בעל מנחת חינוך נעלם ממנו המקור, אמנם אנכי מצאתי בירושלמי פ"ק רחנינה, ובמדרש רבה פ"א מובא זה המאמר, ובפתחי ספרים, מצאתי אח"כ שכבר הרגיש בזה בס' יד המלך פ"י מהלכות ריעות, ובהקדמה לשאלות להגאון מהרי"ב, ובס' תולדות אדם להגאון מהר"ז מווילנא.

עוד זאת כי צדיק הרור לא יבעיר אש בשדה לכלות כרם ד' צבאות להפריא שלום אחים. המעט לנו, אשר קמו כעת האומות, ועשו אנורות, אנורות, בשם „מתנגדי לבני שם" יכנונו, ויפערו פיהם לבלי חוק, מגמתם וחפצם אך לבלוע כל איש מזרע ישורון, קפחו פרנסת ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ערכו חנות ובתים מלאים כל טוב, מכל מיני מסחר וקנין, בכל פלך ופלך, למכור שמה כל הרברים אשר עד הנה היו ת"י ישראל, כל איש מזרע יעקב נורד כעת ללחם ואין. כמעט לא קם עוד רוח בקרבנו, והנה העירו עלינו מארבע כנפות הארץ גזירות חרשות וקשות, מכל עבר ופינה השיגונו צרות רבות ודעות, בכי ונחי באהלי שם, פנינו לימין ואין עוזר וכו'. שוכן שחקים יחוס על פלישת עמו, לשום להם מחי' ושארית בארץ, ואם כל אלה יעמדו לשטן נגדינו, מי האיש הירא ד' אשר יצוה להתגרות בין אנשים אחים, לחרחר ריב ומדון, ולירות שביבי אש על סלע המחלוקה, להפריד לבבות ישראל, הכי יש חילול השם גדול מזה, מה יאמרו האומות, ומה יאמרו המונים גם בין זרע יעקב, אם בארזים נפלה שלחבת כו'. אכן תוכן הרברים כי יש אנשים מלאים פשעים, במסתרים עושים כל התועבות, שמאו ברית הלשון והמעור, ולמען לא יתגלה נבלתם לעין כל, ילבשו אדרת שער החסידות, למען כחש, כמעיל הצדק יעטו, ובתוכם לעגה ודוש, ועליהם קולעים דברי הזוה"ק אינן שרין יהוראין עיי"ש, נמשלו כחלבנה המעורב בתוך סמי הקשורת, המה מגמתם תמיד לברות דברי רוח מלבם בכזבים שונים, נורדים ממקום למקום, לפני עיני העדה ידברו סרה, ובשפתי חלקות יפיהו זיקי אש המחלוקה, כי ברית כרותה לשפתים, ומי לנו גדול מדהע"ה שקיבל לה"ר, כאמרם ז"ל, ואם לפעמים יצא שגגה מלפני השליט, וחכם הרור ידבר לפי הוראת שעה אך דבר קטן, על קורי עכביש כזה, המה בונים בנין מפואר, משוח בששר הכזב, אשר לא עלה על דעת צדיק הרור ולא ידע מכל זה מאומה, אנשים כאלה, המה מעכבים זמן הגאולה, כנודע מפי סופרים וספרים.

לא לחנם הלשין צר הצורר לפני המלך, (שרומו על ממחבק"ה כדרשם ז"ל) ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, הרצון בזה, כי אף אמנם שהמה בין העמים, והאומות רודפים אותם מכל עבר ופינה, בכל זאת בפ"ע המה מפוזר ומפורד בפירוד לבבות, ולמטרה זו צותה אסתר לך כנוס את כל היהודים, שיהיו באגודה אחת, לזאת דרשו חכמז"ל הרר קבלוהו בימי אחשוורוש, יען שהיו אז ברוא אחד כיום מתן תורה אשר נאמר ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד וכו', וע"כ דרשו חכמז"ל שרצה לתלות את מדרכי בשעת ק"ש, כי רזא דק"ש בא להורות על אמונת היחוד, וגם על אחדות ישראל, כטעם אתה אחד וכו' ומי כעמד ישראל גוי אחד כנודע.

ועפי"ז יובן בטוב טעם התחלת וסיום המשנה לנעוץ סופו בתחלתו, שהתחיל

מאמתי לדבר מענין ק"ש, וסיים בתיבת שלום, כי רזא דק"ש עולה בקנה אחד בסוד שלום ואחות. ובזאת נשתבח מרדכי היהודי, כי ה' גדול ליהודים, ראש הדור, ולפניו עברו קהל ועדה, גם אלה אשר מגמתם לחרחר ריב ומצה, בכל זאת לא קיבל לה"ר, להפריד לבבות ישראל, רק דובר שלום לכל זרעו.

לזאת חלילה לי להיות נטוע על תלמי לבני טינא על שום איש בקהלתכם המתחסד לפני קונו באמת, יושב באהלה של תורה להגות באש דת, וגם על כבודו לא שפכתי חמה, יען ידעתי כי אין דרכו להכניס עצמו במחלוקת, ובלי תפונה אנשי בני בלי שם, חמה היו בעוכרו, ויצא הרוח ופיתה אותו, ושמו את כבודו כמטרה לחץ.

את כל אלה הרברים הצעתי, למען ידע כי אסלח לו על כל אשר עשה להמיר כבודי ללא יועיל, ובכל זאת יקבל עליו, לכל לעשות עוד ככה, כי גם השוגג צריך כפרה, וכדרשם ז"ל על קרא וד' יסלח לה כגורע.

ועתה אסיים בשלום, ינהל מסחרו באמונה, וד' יצליח אותו ברב טוב, העושה שלום במדומיו הוא יעשה שלום בין זרע ישורון, יבער הקוצים מן הכרם, רוברי כזב יכרעו ויפולו, ואמת מארץ יצמיח, אחות וריעות ימצאו קן בתוך קהלת יעקב, ולטובה יחשב לנו, כמאמרם ז"ל לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

מנאי המדבר בלא לב ולב,

יהושע הורוויץ

האבדק"ק דויקוב והגליל

שלש תשובות⁽¹⁾

מהרב הגאון מוה"ר מאיר אריק ז"ל אבד"ק טארנא⁽²⁾

ב"ה. יום ו' עש"ק ל"א למב"י עתר"ו לפ"ק וויען.

שלו' וכט"ס לכבוד ידי"נ אהובי הרב הג' החרף ובקי בכל חרדי תורה זך השכל והרעיון מחצבת קודש כקש"ת מו"ה יוסף נחמי קארניצער שליט"א⁽³⁾ רב בק' סעליטש.

יקרתו בדבר העגונה אשת ה' יעקב קליין עם קונטרסו היקר הגיעני לפני חג הפסח העל"ט ולא הי' אז באפשרי לשום עין ע"ז מרוב מידדה ועג"נ שונים, וכתבתי אז אגרת גלוי לכת"ה כי ברצה"י אחר הפסח אשום עין ע"ד היקרים, והן גם עתה לבי סחרחר, ועכ"ז שמתי עין על דבריו, ודואה אני כי כל דבריו טובים ונכוחים, כי יש רי והותר בגב"ע להתיר העגונה כאשר בירר כת"ה כשמלה, והן

(1) תשובה ראשונה הגיע לידינו מאת בנו של מקבל התשובה ה"ה ידידנו הרכבי המופלג החשוב והנכבד מו"ה שמעון קארניטצער נ"י. — תשובה השני' הגיע לידינו

עיקר היסוד מטעם עדות ערכאות, לענ"ד יתר הוא שלא תמוט כאשר כתבתי גם בספרי מ"פ לאה"ע סי' י"ז ובספרי אמרי יושר סי' קי"א, ואין רצוני לכפול הדברים, ובשגם בנ"ד הרי יש גם עדות היהודים משמשי הח"ק שהכירו את ה' יעקב קליין כאשר הובא לקבורה, ולשון הגב"ע ברור שהכירו אותו בטב"ע. ומה שחש כת"ר קצת מחמת שהעיר שהוגבה העדות שם הוא מוחזק מכת המתחדשים ואולי פסולי עדות המה, וע"ז הביא מדברי נוב"י מה"ק אה"ע סי' מ"ז דמסתמא מוקמינן להו בחז"כ כדתנן בפ"ב דר"ה בראשונה היו מקבלין עה"ה מכל אדם וכו', וע"ז יש לדון מחמת שהעיר מוחזק מכת המתחדשים, וכיוצא לזה איתא בירושלמי ר"ה ר"פ שני א"ר יודן ויאות אילו שנים שיצאו מעיר אחת שרובה עכו"ם כגון הדא סוסיא וכו' עיי"ש, רמשמע דבעיר שרובה עכו"ם חוששין אף על מי שבא להעיד בתורת ישראל דלמא נכרי הוא ועיי"ש בש"ק בזה.

אבל לא דמי לנ"ד כי שם ידוע שרובה נכרים והכא לא הוחזק כלל שרוב המה מהמתחדשים, וסתמא כל ישראל בחזקת כשרות. ועוד דגם המתחדשים גופייהו מסתמא אין לפוסלם לעדות אשה דהא אשכחן דעבר כשר לעדות אשה אף שרובן חשודים כמ"ש בחלקת מחוקק אה"ע סי' י"ז ס"ק ט'. ואף דאיתא בירושלמי פ"ז דמס' שבועות לענין שכיר נשבע ונוטל, הגע עצמך ה' עבר וב"ד מוסרין שבועה לעבר יעו"ש, משמע דאין עבר נאמן, יש לומר דהיינו דוקא להוציא ממון כמ"ש בהגהות הח"ץ לט"ז חו"מ סי' פ"ז סעי' כ"ה. וגם יש לומר דש"ס דילן חולק בזה על הירושלמי וסובר דמסתמא אין לפסול שום אדם כל זמן שלא נתברר פסולו בב"ד, ואולי הא ראמרו בב"מ פ"ו היינו דאמרו תמן לית המנותא בעברי יעו"ש, הכוונה על הירושלמי שבועות הנ"ל דפוסל עבר לשבועה, ויותר נראה רכונות הש"ס ב"מ על ירושלמי סוף הוריות, אל תאמין בעבר עד ט"ז דור יעו"ש.

וע' בסנהדרין פ"ט דבבן סורר ומורה וזקן ממרא ומסית בכולהו כתיב בהו וכל העם, וכל ישראל, ובעדים זוממין כתיב והנשוארים, דלא כ"ע חזיין לסהדותא יעו"ש ברש"י ריש פסולים לעדות גזלנין ומלוי ברבית ומועלין בשבועות יעו"ש, והרבר תימה דהא לסורר ומורה וזקן ממרא ודאי דכ"ע לא חזי, דהא כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא (ו') [ג'] חרשים, וגם צריך להיות שוה במראה וקומה לאביו ואמו, וזקן ממרא הרי צריך להיות סמוך מב"ד, והפסול לעדות פסול לדון, וכיון רכתיב בהו וכל העם, מכ"ש בעדים זוממין. ועוד צ"ע דהא עכ"פ רוב

מאת ידידנו הרב שלום דובער שניאורסאהן נ"י מעזבון אביו הרב הגאון מוה"ר שניאור זלמן שניאורסאהן ז"ל רב דקהל שבט יהודה. — תשובה השלישית הניע לידינו ע"י ידידנו האב"ד היקר והנעלה המסור בלב ונפש לטובת כדמנו ה"ה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. הור והדר פעלם וצדקתם עומדת לעד.

(2) ראה אורותו בכר"ש שנה א' קונט' ג' עמוד י"ו.

(3) ראה אורותו בכר"ש שנה א' קונט' ח' עמוד כ"א.

(4) כבר עמד בזה בחירושי הד"ן בסנהדרין שם.

ישראל כשרים לעדות ושייך ע"ז לישנא דכל כמ"ש ט"ז או"ח סי' ש"פ יעו"ש. ואולי יש לומר כיון דישאל או העם היינו כללות העם דכולל נמי נשים דכל התורה בלשון זכר נאמרה ואעפ"כ גם נשים בכלל ע' ב"ק ט"ו ובכ"ד, וכיון דמחצה זכרים ומחצה נקיבות, ונקיבות פסולים לעדות, וכשנתוסף נמי פסולים לעדות בזכרים הו"ל פסולים רובא ול"ש לכתוב כל על מיעוט הכשרים לעדות. אבל אכתי תקשה קושיא ראשונה דהא לענין זקן ממרא ובן סורר נמי ל"ש בנשים וכשנתוסף הפסולים לדון לגבי זקן ממרא ומכ"ש לענין בן סורר שכבר נתמלאו זקנם א"כ הו"ל אינהו רובא, ואפ"ה כתיב וכל העם וכל ישראל, ואכמ"ל בזה. גם הצירוף שכ' כת"ר ע"י הרייזע טאש שאשטו מכרת אותו בטב"ע, ואם דאין לסמוך ע"ז לחוד אף בגוונא דל"ח לשאלה כיון שאין אנו יודעין אם נמצא הרייזע טאש אצל זה הנפטר, והרי גרולה מזו כזב הב"ש באה"ע סי' י"ז דנמצא בגדים סמוכין לו אין סומכין ע"ז, ומכ"ש הכא, וא"כ אנו צריכין לעדות ערכאות, ועכ"ז הרי רגל"ר איכא דפונדקית שהוציאה מקלו ותרמילו דעשאוה כמסל"ת כדא' בירושלמי ומדרכי יבמות שע"י רגל"ר הוי כמסל"ת, וא"כ מכ"ש לענין עדות ערכאות דיכולין לסמוך ולצרף זאת לרגל"ר. — והדין דין אמת, שהעגונה אשת ה' יעקב קליין מותרת להנשא כאשר יתיר אותה כת"ה בצירוף שלשה.

והנני רושט"ה באה"ר,

הק' מאיר אריק אבד"ק בוטשאטש

הנני דו"ש חותנו הרב הגה"צ שליט"א⁵) ולכל בניו וחתניו היקרים ונכבדים שיחיו.

* * *

ע"ד האשה מיגריל אשת ה"ר ישראל אדלער מעיר פילזנא הסמוך לפה אשר הלך בעלה הנ"ל לצבא המלחמה בתחילת המלחמה, וע"י חקירה ודרישה בע"מ וזיין ניתן מהקריענס מינסטעריום טאדטען שיין ושם נאמר כי ישראל אדלער מפילזנא נפל במלחמה ביום 26 מאוגוסט 1917 ונסמן שם המקום שנפל במקום ס"ט גאבריעלי פאוויאט גאריצא, וזה כמה שנים שנשתקע זכרו. והנה כבר כתבתי בספרי שו"ת אמרי יושר סי' קי"א ובכמה תשו' להתיר ע"י תעודת ערכאות כהחת"ס ז"ל, ובפרט רעבר זמן רב ונשתקע זכרו, אף דלא נכתב קבורה, הרי בכתב ערכאות הנ"ל נכתב שהיו שני עדים על מיתתו וקראם בשמם אבער ליוטנאנט מוצונסקיא ואונטר אפיציר שטונעל, א"כ יש לסמוך על נוב"י מהר"ק אה"ע סי' כ"ח דאפילו תרי עדים פסולים לא יאמרו בדדמי שעכ"פ בשעת הדחק יש לסמוך ע"ז כמ"ש המבי"ט ומהריב"ל, ובפרט בעדות ערכאות יש לצרף עוד כמה סברות דל"ב קברתי, ובנ"ד יש עוד סמך כיון שכ' בתעודה הנ"ל טעם שלא נקבר האיש הנ"ל ע"י אנשי הצבא מחמת שהי' המלחמה שם, ובכח"ג כתב

(5) הוא הרב הגאון מוה"ר פנחס חיים קליין ז"ל אבד"ק סעליש.

בקונטרס עגונות סי' שנ"ח להקל כיון דאומר טעם למה לא קברו, מוכח עכ"פ דברור בעיניו שמת ולא אמר בדרמי.

ולאשר כבר כתבתי בזה בכמה תשובות ושאלות רבות, אין הזמן גרמא לכפול הדברים. ולענ"ד האשה הנ"ל מותרת להנשא . . . באופן שיסכים לזה עוד רב א' מובהק.

ובע"ה יום ד' כ"ד למכ"י התרפ"ג, טארנא.

הק' מאיר אריק אברפ"ק הנ"ל

* * *

ב"ה יום ב' ח"י אדר תרע"ד בוטשאטש.

שוכט"ס לכבוד הרב הה"ג החדיק ובקי בנש"ק מו"ה מרדכי יצחק הלוי שליט"א אבר"ק דויאלאשיץ יצ"ו.

לתשו' מכתבו אשר מעל"ד אשר נשלח לי מואזלאוויץ לפה, כי זה איזה ירחים אשר נתקבלתי פה לאב"ד, הנני בקצרה, כי הרבר פשוט אחד שהנהוג בקהלתכם שהרב כותב השט"מ לפסחא יש בזה משום השגת גבול ממש, וגם אסור לו להורות באתרא דמר דעכשיו שהמנהג כן שלא יורה כי אם הרב או ברשות הרב, ואדעתא דהכי נתקבל לרב, הוי זה ג"כ השגת גבול בכבוד, ובפרט כי הנ"ל לא שימש בהוראה, וכת"ה כבר שימש בהוראה הרבה שנים, הו"ל כנרול ממנו ראין להורות באתרי' דכת"ה, ויעיין חת"ס יו"ד סי' ד"ל והדברים עתיקין. ויקבל חג הקדוש הבע"ל בכשרות כנפשו ונפש דוש"ת בלונ"ה, הק' מאיר אריק אברפ"ק הנ"ל

הערות וחידושים

מהרב הגאון מוה"ר יוסף לעזינשטיין ז"ל אבר"ק סעראצק⁽¹⁾

ב"ה.

כבוד החתן ש"ב השנון שלשלת היוחסין
אהובי יקירי ירוחם לינר⁽²⁾ שי' בחעלם.

מה שהקשית בירושלמי פ"ח דתרומות, בהא דבעי שיהי' חייב מיתה⁽²⁾, מהא דשמשון (שופטים ט"ו, י"ג). הנה במדרש רבה פ' ויגש אי' הוא והן מבפנים יתנו להם ואל יהרגו כולם, ועוד שמשון בעצמו (שם י"ב) נתרצה להם אם לא יפגעו בעצמם, ועוד שבשחו בנבואת המלאך (שם י"ג, ה') והוא יחל להושיע ישראל,

(1) כתבנו אודותם בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד כ"ה. — מכתב זה קבלנו מאת הרב וכו' מוה"ר מרדכי יוסף ליינער שליט"א רב דקהל חסידו ראדזין. ישא ברכה מאת ד'.
(2) ז"ל הירושלמי פ"ח דתרומות ה"ד, תני, סיעות בני ארם שהיו מהלכין בדרך פגעו להן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרג אותו ואם לאו הרי אנו הורגים את כולכם אפי'

ונבואה לטובה אינו חוזר כמ"ש הרמב"ם בפ"י מיסה"ת ה"ר, בפרט לפמ"ש הב"ח והבית הלל והברכ"י דאפי' אינו חייב מיתה מה"ת כ"א בדיניהם מותר למוסרו יע"י שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט' ובשמים ראש סי' ל"א, א"כ הרי שמשון גרם לעצמו לחייבו מיתה, שוב מצאתי להמלבי"ם בשופטים נתעורר מזה כעין דברי וע"י בס' קהלת שלמה קונטרס אור פני משה מזה.

(ב) הקשית בקידושין (דף מ"א). דהא איכא איסורא לגבי דידה משום לפני עור. הנה התוס' בע"ז (דף ו'). ד"ה מנין כ' דאם אינו ידוע שיעשה איסור ליכא לפני עור וכ"כ הריטב"א בע"ז (דף ס"ג). ואא"ז בשו"ת פני יהושע ח"א חיו"ד סי' ג', ומה"ט חלין הקידושין ע"י שליח ולא אמרינן אשד"ע, ובביכורי שלמה חאה"ע סי' ג' כ' דנשים אין מצות אלפני עור. — והנה הבאת בשם הריטב"א דמיירי שהוא מכירה, וזה נדחה בתוס' שם ד"ה אי אתמר כו' דבמתני' מיירי בין מכירה ואינה מכירה, והמהרש"א הקשה דאפי' מתני' מיירי בחדא נמי ליכא לאוכיחי מלתא דר' יוסף ולאוקמי במכירה דטפי הול"ל באינו מכירה ע"ש.

ואא"ז הג"מ אברהם הימלפארב מלובלין בחידושו כ' דלכאורה י"ל דמתני' ע"כ מיירי בתרווייהו במכירה ובאינו מכירה, משום דקשיא ל' מתני' האיש מקדש בו ובשלוחו השתא בשלוחו מקדש בו מיבעי', ועכ"ל בו באינו מכירה דאיכא איסורא וצריך בו דייקא, ומיושב קו' הנ"ל דנימא אשד"ע. וצ"ע דהא בעשה שליח לקדש ומת דאסור בכל הנשים דיהי' מותר באין מכירה, גם בהא דיצחק שקידש ע"י אליעזר להמפרשים ואכמ"ל. ובמכירה בשלוחו, אפי' מצוה ליכא בבו, ולכך פירשו התוס' דמתני' מיירי בין מכירה ובין אינו מכירה, אך דז"א דהא התוס' כ' אח"ז בר"ה אסור לאדם שיקדש אע"ג רקתני האיש מקדש לכתחלה לא נקט אלא לאשמעינן רין קידושין, משמע דמתני' איירי במכירה והאיש מקדש בו, איסורא איכא לכתחלה ובשלוחו בדיעבר, ולא צריך כלל לומר דמתני' איירי באינו מכירה, עכת"ד.

(ג) בדבר לתקן חמין על שבת, אחר שנתבשל כ"צ מבעוד יום וחם, ליתן על נאפט מאשין לשמור חומו. הנה התוס' בשבת (דף מ"א) ד"ה מוליאד כו' הקשו ראי להחזיר תנן שרי בהשהה אפי' באינו גרופת, ונדרחק ביישובו. אך בירושלמי מתרץ מפני שהנחלים נוגעות בגופו וא"כ הוי הטמנה וכמ"ש המג"א סי' ש"ח סקכ"ד כ"ה דע"ג כירה בלא הפסק אסור, וע"ש סקל"א, ומפרש אח"כ ר' יוסי בר בון מפני שעשו פרקים ומתיירא שיתקלקל ריבוקו ויוסיף שם מים ואע"ג רהוי מלאכה שא"צ לגופו כבישול שוב חיישינן שיחתה להגדיל הלהב שיתבשל המים שהוסיף, וע' רמב"ן שהביאו, וכ"כ בתפארת ישראל בשבת פ"ג מ"ד אות ל"ח רמרהאש למטה מהמים הו"ל כמטמין בדבר המוסיף הבל ע"ש, והמהרש"א בר"ה מוליאד, כ' רמעשה רחמי טבריא משום איסור הטמנה נגעו ב' ולא תיקשי לרבה ור' יוסף ע"ש, וכבר קרמוהו התוס' (דף ל"ט). ד"ה מעשה וד"ה אלא, וכוה מיושב קו' המהרש"א שם דעכ"פ בגרוף וקטום מותר להשהות ע"ש.

כולן נהרגים לא ימסרן נפש אחת מישראל ייחדו להן אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ואל ייהרגו ארשב"ל והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי.

ולכנ"ל י"ל דרוקא בקרירה גרופה וקטומה מותרת אבל באנטיכי שהמים למעלה ממקום המחומם רתתאי גבר דמיא להשמנה ואסור, אך כיון שהעולם נוהגין בזה היתר, הנח להם לישראל מוטב וכו', ודאוי לישאול להג"מ יצחק פייגנבוים שממנו יצאה להיתר³.

מ"ש ברש"י שבועות ל"ג ד"ה ושחבל כו' א"נ לאשמעינן דהמשביע עירי קנס, דהא לא סלקא בהכי, י"ל דהיינו לראבר"ש דלרירי' משביע עירי קנס מיחייב אע"ג דאי הוי מורה מקמי הכי הוי מיפטור, דמ"מ הוי מרויח בעדותו, עמשל"מ פ"ג מגניבה ה"ח.

נסתפקתי, בקובע סעודה על קניידליך ממצות אם יברך המוציא וברחמ"ז עי' או"ח סי' קס"ח ס"ח⁴ — ברבד לימודך להוראה לרעתי טוב מאוד ללמוד כסדר הטור עם הב"י מהחל ועד כלה, ובזה תשיג ידיעת הראשית, ואח"י תתחיל ללמוד רק הש"ע עם הט"ז והש"ך, והש"ת יצליחך.
ג' לסדר והפירתי והרביתי ל"ה לפ"ק.

הק' יוסף במוהר"א ז"ל מסעראצק

בענין גזלה בדבר שאינו ברשות הבעלים

חיים דוד בלום

ר"מ במתיכתא עץ חיים רכאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בב"מ דף ח' תרע שאילו אמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנב פטור ושותפין שגנבו חייבין מ"ט לאו משום דאמר' מגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' ש"מ וכתב רש"י ז"ל בר"ה ואילו שותפין שגנבו והאחד הוציאה מדרשות בעלים לרעתו ולרעת חבריו אמר' בב"ק דחייבין עכ"ל והתוס' שם בר"ה ושותפין שגנבו חלקו על זה ופי' דשותפין שגנבו היינו שהגביהו שניהם ובקצה"ח סי' שמ"ח ס"ק ג' תמה על התוס' וז"ל וק"ל דהא אפי' בהגביהו שניהם נמי אי לאו דאמר' מגו דזכי לנפשי' כו' לא הוי מהני כלום וכדאמר' בגמ' שם משום דתעשה זו כמונחת ע"ג קרקע וכו' וכיון דמהני גם בשליח לר"ע בהגביהו שניהם לומר מגו דזכי לנפשי' א"כ אפי' הגביה אחד אדעת' ואדחברי' נמי נימא מגו דזכי לנפשי' ע"ש שנשאד בקו'.

ונקדים דברי התוס' בב"ק דף ע"א ע"א ר"ה והא קיי"ל, שכתבו שם וז"ל, רבכ"ע אמרה תורה ראין עדים זוממים לוקין ומשלמין אפי' בשעה שהעידו שקר טבחו ומכרו דהוי קנס עכ"ל, וכ"כ בכתובות דף לב. ד"ה ראין ושם הוסיפו, הם טבחו ומכרו „או אחרים בשכילם" היינו דעשו שליח לשחוט שור של גניבה

(3) בקונטרס „הלכתא רבתיא לשכתא" (פראמפאל תרע"ג) האריך ברין זו ומסיק לאסור, אבל פוק חזי מה עמא רבר.

(4) יש אריכות בזה בשו"ת בית אפרים חאו"ח סי' י"א וי"ב.

בשבילם ע"כ, ובהפלאה שם בכתובות הקשה דאיתא במרובה דף ע"ג ע"א דעדים שהיו פסולים בשעה שהעידו אפי' לא נודע פסולו בשעת עדות אפ"ה פטורין מדין הזמה א"כ הכא דשחטו שור של גניבה ע"כ היו פסולים בשעת עדות משעת גניבה עיי"ש מה שתירץ.

ונקדים עוד לבאר הא דאמר ד' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים דאין הבעלים יכולין להקריש מחמת שאינו ברשותו, ויש לחקור מאיזה טעם יוצא החפץ מרשות הבעלים מחמת הגניבה, דבוראי אין הטעם מחמת שאינו נמצא תחת רשותו דהרי בפקדון כתבו התוס' דף ע' ע"א ד"ה לא כתבינן דמקרי ברשותו, והנה שיטת הגרעק"א ז"ל וז"ל בחי' לכתובות דף ל"ד וכן בנה"ש בב"מ דף ז' ובשאר מקומות דכיון דקם לי' ברשותי' דהגזלן וחייב באחריות החפץ לכך יצא מרשות הבעלים משא"כ בקרקע כיון דקרקע אינה נגזלת ואין הגזלן חייב באחריות הקרקע לכך מקרי ברשות הבעלים עיי"ש.

ושיטת הקצה"ח נראה שסובר דמה"ט יוצא הגניבה מרשות הבעלים מחמת סירובו של הגזלן להשיב ולא מחמת חיוב אחריות של הגזלן שהרי כתב בס' שנ"ד סק"ר דאף פקדון שיש לנפקר איזו טענה ולא מהדר לי' למפקיד כל אימת דבעי ה"ל דבר שאינו ברשותו וזה ודאי שאין על הנפקר חיובי גזילה על הפקדון ומ"מ יצא מרשות הבעלים מחמת סירובו להשיב, וכן נראה מוכרח לפי שיטת הקצה"ח בס' כ"ה ס"ק א' דבגנב לא מרבינן שונג כמזיד ואם לקח חפץ חבירו בטעות אין מתחייב באחריות החפץ ומ"מ איתא בגמ' ב"ק דף ס"ט. דעניינא שלקטו בטעות ג' שבולים שסברו דאף ג' שבולים הוו לקט דמקרי אינו ברשותו של הבעלים אף דהעניינא לא נתחייבו באחריות לפי שיטת הקצה"ח הנ"ל (ומרי דברי בו זכור אזכרנו מה שק"ל לפי שיטת הקצה"ח הנ"ל דבשונג או בטעות אין בו חיובי גזילה ממה שכתבו התוס' בדף ס"ט. ד"ה כל שלקטו דלהכי אין מועיל יאוש דגזילה לפטור מן המעשר כיון דאסור לכל אדם לקחתו מחמת חיוב השבה דגזלן ואם נאמר כדברי הקצה"ח הרי הכא בעניינא ליכא חיוב השבה על העניינא כיון דבטעות לקחו השבולים ומצד הבעלים הרי מותר לקחתו מחמת יאוש א"כ צריך להיות פטור מן המעשר וצ"ע).

וממה שכתב הקצה"ח בס' ת"ו סק"ב דאיסורי הנאה מקרי אינו ברשותו לכאורה ג"כ ראי' דמחמת שאינו שולט על החפץ וא"א להשתמש בו לכך יוצא מרשותו דהרי התם אין החפץ באחריות אדם אחר ומ"מ יצא מרשותו אבל באמת יש לדחות דהרי אף בקרקע אמרי' בב"מ דף ז' דאם אינו יכול להוציאה בדיונים מקרי אינו ברשותו אלמא דאם אינו יכול כלל לשלוט בנכסים מקרי אינו ברשותו אף בקרקע דאינה נגזלת ואינה באחריות הגזלן א"כ איסורי הנאה דמו לקרקע שאין יכול להוציאה בדיונים ולכך שפיר מיקרו אינו ברשותו.

שוב ראיתי שהוא מחלוקת קרומה בין בעה"מ ורמב"ן ב' שור שננח דו"ה שנחלקו אם הגזלן אומר לנגזל בוא וטול את שלך אי מיקרי ברשות הגזלן שיוכל להקריש החפץ דבעה"מ סובר דמקרי ברשותו כיון שאין הגזלן מסרב עוד מלהשיב החפץ ודמי לפקדון דמקרי ברשותו והרמב"ן סובר דמ"מ מקרי אינו

ברשותו מחמת דעדיין הגזלן חייב באחריות החפץ כל זמן שלא קיים השבה עיי"ש.

וראיתי בקובץ שיעורים ב"ק אות ט' שהכריח דאף הרמב"ן מודה דמחמת שאינו שולט בנכסיו יוצא החפץ מרשותו רק שהוסף דאפי' אם הגזלן רוצה להשיבו מ"מ כיון דיש לו עדיין קניינין בהגזלה מיקרי ג"כ אינו ברשותו, ועפ"ז אפשר ליישב שיטת התוס' רי"ד ממה שהקשה עליו בקצה"ח סי' שנ"ד סק"ד שכתב דמוכר שבאו לידו מעות הלוקח ע"י מקח טעות כיון ראילו ידע המוכר שהמקח חוזר הוי מהדר והוי ציית דינא אלא דלא ידע מקרי שפיר המעות ברשות הלוקח ויכול לפרותם עיי"ש והקשה עליו בקצה"ח שם חרא ממה דאמרי' בב"ק דף ס"ט. דעניים שלקטו ג' שבולים בטעות שסברו דאף ג' הוו לקט יצאו השבולים מרשות הבעלים הרי חזינו דאף דעניים הוו צייתי דינא ומהדרי השבולים מ"מ יצאו מרשות הבעלים וכן הקשה עוד ממה דאיתא במרוכה דף ס"ח. דגנב שמכר ללוקח עדיין החפץ מופקע מרשות הבעלים אלמא אף דהלוקח לא ידע שהוא גנוב ואי הוה ידע הוה מהדר ל' מ"מ אינו ברשות הבעלים עיי"ש באורך.

ולפמ"ש בקובץ שיעורים הנ"ל בשיטת הרמב"ן דלעולם מודה דמחמת שאינו שולט בנכסיו יצאו מרשותו רק שהוסף דאף מחמת קנייני גזילה הם מופקעים מרשותו אף שרוצה הגזלן להשיבו לפי"ז נוכל ליישב שיטת התוס' רי"ד דבההיא דעניים כיון שלקחו שלא מדעת הבעלים הרי הם חייבים באחריות על השבולים (וזה שלא כדעת הקצה"ח שהזכרנו שבגניבה לא ריבתה תורה שוגג כמזיד) ולכך אף שמחזיקים בהם בטעות ואי הוו ידעי הוו מהדרי מ"מ יצאו מרשות הבעלים וכ"ש בההיא דגנב שמכר שבוראי עדיין הגנב מחוייב באחריות החפץ ולכך אינו ברשות הבעלים אבל בנוונא דתוס' רי"ד שהלוקח נתן לו המעות מדעתו ובוראי לא נעשה גזלן על המעות ואינו חייב באחריות דק דהי' אפשר לומר דמ"מ יצאו מרשות הבעלים מחמת שאינו שולט עליהם ע"ז כתב התוס' רי"ד דכיון דציית דינא ואינו מעכבן אלא בטעות לכך מיקרי שפיר ברשות הבעלים ודו"ק.

ועכשיו נבוא ליישב קו' ההפלאה על התוס' המובאת בראש דברינו, וראיתי בקוב"ש אות ל"ו שתי' דאיירי הכא שהגניבה היתה בשוגג כגון שהיו סבורין שהשור הוא של הפקר והביא רא' דמ"מ חייבין בדו"ה אף דהוה בשוגג, וסיים דזה שלא כמ"ש בקצה"ח סי' כ"ה עיי"ש, ואי משום הא לא איריא דאכתי נוכל לומר דאיירי שהגניבה היתה בשוגג ולא נפסלו לעדות ובשעת טביחה כבר נתוודע להם שאינו של הפקר וטבחו כמזיד אבל קשה דאם הגניבה היתה בשוגג ולא נתחייבו עלי' לשיטת הקצה"ח הנ"ל א"כ לכאורה גם על הטביחה לפטרו שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה, וי"ל עפמ"ש הגרעק"א בחי' לכתובות דף ל"ד ע"ב דאם גנב בשבת וטבח בחול הטביחה עצמה הוה גניבה וטביחה ראף רי"ל כיון דגנבו תחלה אין לחייבו על הטביחה משום גניבה דאין גונב אחר גנב חייב מ"מ י"ל כיון דהגנבה הי' בשבת ולא קם ברשותו לשום חיוב דקלב"מ לא נעשה גנב בזה (ואזיל לשיטתו שביארתי לעיל דאם לא נתחייב הגנב בחיוב אונסין עדיין

איתא ברשות הבעלים), ומש"ה בטבח בחול שפיר מקרי גנבה עיי"ש, וא"כ גם בעניינינו נוכל לומר כן כיון דגנב בשוגג ולא נתחייב בחיוב גניבה לשיטת הקצה"ח הנ"ל שפיר י"ל דהטביחה עצמה הוה גניבה וטביחה וק"ל. (ומ"מ אם נסבור גם כאירך שיטתו דקצה"ח שביארנו לעיל דמחמת שאין יכול לשלוט בנכסיו יצאו מרשותו הרי לא נוכל לומר כלל חידושי דהגרעק"א הנ"ל דאף דלא נתחייב הגנב בחיובי אונסין מ"מ יצא הגנבה מרשות הבעלים ולא שייך לחייבו על הטביחה משום גניבה וטביחה כמבואר בפ' מדובח דף ס"ט: ודו"ק).

ואחר העיון ראיתי שדברי התוס' בכתובות הנ"ל לא נוכל לתרץ באופן זה, שהרי שם כתבו שעשו שליח לשחוט שור של גניבה בשבילם א"כ לא נוכל לומר דהטביחה עצמה הוה גניבה וטביחה דהרי לגבי גנבה לא ריבתה התורה שליח לדבר עבירה וא"כ אם גנבו בשוגג ולא נתחייבו על הגנבה לא נוכל לחייבם על מה ששחטו ע"י שליח ודו"ק.

ע"כ נראה לתרץ דברי התוס' באופן אחר, עפ"מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' גניבה הל' י"ד דאם גנב כלי שוה שנים ונתייקרה ועמדה על ד' ושברה בידים משלם כפל ד' עיי"ש, וע"כ צ"ל ברעת הרמב"ם ז"ל דמה ששברה בידים הוה גנבה חרשה וכמ"ש בנה"מ סי' ל"ד והקשה בקוב"ש אות ז' דהאיר אפשר לחייבו על שבירתו משום גנבה חרשה הא הוה כמו גונב מן הגנב דכבר יצא מרשות הבעלים מחמת גניבה ראשונה ותי' דדוקא בגנב שני שגנב מן הראשון מיפטר מקרא דגונב מבית האיש כיון דאפילו בלאו גניבתו לא הוי ברשות הבעלים בשביל הגנב הראשון אבל בגנב ראשון עצמו כיון שבירו בכל שעה להחזיר לבעלים לא שייך לפוטרו בשעת שבירה משום גונב אחר הגנב עיי"ש, ולפ"ז אפשר לומר דלעולם אידי התוס' כגון שגנבו בשוגג וטבחו במזיד וכמ"ש לעיל וסבדי כשיטת הקצה"ח שביארנו לעיל דלאו מכח חיוב אחריות נפקי מדרשות הבעלים רק מחמת שאין יכול לשלוט בנכסיו ולכך אע"פ שגנבו בשוגג ולא נתחייבו באחריות לשיטת הקצה"ח הנ"ל מ"מ נפיק מדרשות הבעלים, ולפ"מ שביארנו בשיטת הרמב"ם ז"ל דבגנב עצמו ליכא מיעוטא דגונב אחר הגנב רק בגנב שני, לפ"ז יתבאר שפיר דברי התוס' בכתובות הנ"ל דאף ששחטו ע"י שליח מ"מ מקרי השליח לאו בר חיובא כיון דלדירי' א"א עוד להתחייב משום גנבה על בהמה זו כיון דכבר נפיק מדרשות הבעלים וכמ"ש בקצה"ח סי' ל"ד דאף על הלאו דגנבה לא עבר אם אינו ברשות הבעלים וכל היכא דהשליח לאו בר חיובא שפיר יש שליח לדבר עבירה ולכך מתחייבו שפיר אף על גנבה משום שחיתת השליח וכמ"ש לעיל בשם הגרעק"א דהטביחה עצמה הוה גניבה וטביחה ואין להקשות דאף דעל בהמה זו אין השליח עובר על לא תגנוב מ"מ מקרי בר חיובא כיון דמחייב בלאו דלא תגנוב על דברים אחרים, ול"ד למה דאיתא בב"מ דף י' ע"ב כהן דאמר דישאל צא וקדש לי אשה גרושה וכו' דהתם הישראל לאו בר חיובא הוא כלל באותו לאו דגרושה דהוה אינו דאף באופן זה מקרי לאו בר

חיובא וכמ"ש הגרעק"א בתשובותיו סי' קצ"ר בשם המל"מ והפנ"י ותשובות מוצל מאש והכריח כן בעצמו מרבדי התוס' בב"מ עיי"ש.

ולפי הנ"ל נבוא ליישב רבדי התוס' בב"מ שהבאנו בראש רברינו רסברי התוס' ראף ראיתא בב"ק ע"ח: רשותפין שגנבו חייבין מ"מ י"ל רזה רוקא בהגביהו שניהם רהתם שפיר אמרי' מינו רזכי לנפשי' כיון ראין כאן שליחות לרבר עבירה רהרי כבר ביארנו דעת התוס' בכתובות דסברי כשיטת הקצה"ח ראף בלא נתחייב הגנב בחיוב אונסין מ"מ נפיק החפץ מרשות הבעלים ושוב א"א לארם אחר לעבור עליו א"כ אם הגביהו ראובן ושמעון חפץ של לוי אף אם נאמר למשל רלא קנה ראובן רלא מהני לוי' הגבהת שמעון ונעשה חציו של שמעון לרירי' כמונחת ע"ג קרקע מ"מ כבר יצא החצי שהגבי' ראובן מרשות הבעלים וא"א לשמעון לעבור עליו ולא מקרי תו בר חיובא על חציו של ראובן ושפיר הוה שמעון שליח אף לרבר עבירה ולכך מהני הגבהת שמעון לראובן מגו רזכי לנפשי' אבל בהגביה ראובן לדעתו ולרעת שמעון דהוה ראובן בר חיובא על מה שרוצה לזכות בשביל שמעון אין לנו רא' לומר מגו רזכי לנפשי' וכו' כיון ראין שליח לרבר עבירה, ודו"ק היטב כי הוא נכון בעזהשי"ת ליישב רבדי התוס'. (אבל לפ"ז צריך ליישב ראיתא רבא דהיכא רזכי נמי לנפשי' עדיף ממגביה כולה לחבירו, דלפמ"ש בשותפין שגנבו אין כאן שליח לרבר עבירה, ויש ליישב בדרך פלפול ואכ"מ).

ברין אין מעבירין על המצוות

מרדכי איזראעל

ברוקלין, ניו יארק

ביומא דף ל"ג ע"א דישון מזבח הפנימי קודם להטבת שתי נרות מ"ט אמר אבוי נמרא נמירנא סברא לא ירענא ורבא אמר כדריש לקיש דאמר ד"ל אין מעבירין על המצות ע"כ. ובגבורת ארי שם הק' הא ממתני' איכא למשמע הק' דין ראין מעבירין, (א) פסחים דף ס"ד ע"א נבי שחישת הפסח קבל הכהן נותנו לחבירו (פי' הדרם) וחבירו לחבירו ומקבל את המלא ומחזיר הריקן ובגמ' שם אבל איפכא לא מסייעא לוי' לדשב"ל דאר"ל אין מעבירין על המצוות, (ב) ממשנה ביומא ס"ח ע"ב הרואה כה"ג כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר בנשרפין והרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כה"ג כשהוא קורא ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ביניהם ובגמ' שם דף ע' פשיטא מהו דתימא כד"ל דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצוות ומאי מצוה ברב עם הדרת מלך קמ"ל ופרש"י רמהו דתימא רכיון שיש מצוה בראית עבודה משום ברב עם אסור להניח זו ולילך לראות

אחרת קמ"ל כיון דאינו עסוק בה מותר. עכ"פ מבואר מב' משניות הללו דין ראין מעבירין ומ"ט לא ידע ליה אביי.

והנה מהך רפסחים גרירא ה"י אפשר לתרץ ער"ז רהנה כ' הרמ"א באו"ח סי' קמ"ז ואין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניי, פי' כשקורין בב' ס"ת אין לסלק ראשונה עד שיניח השניי ומקורה הראה במג"א שם סקי"א בשם הג' מיימון מהך רפסחים רמקבל המלא ומחזיר הריקן הרי ראין לעמוד פנוי ממצוה וע"כ מקבל מקודם המלא וה"נ אין לסלק הראשונה עד שיניחו השניי, עכ"ר. והק' ע"ז המג"א דא"כ מאי מיייתי ראי' בגמ' להא רריש לקיש דילמא לאו משום אין מעבירין הוא אלא משום ראין לעמוד פנוי מהמצות. ועיי"ש במג"א שישבו ברוחק ועי"ש במחצית השקל. היוצא לנו מרבירי המג"א דלפום ריהטא יש לומר בהך רפסחים דלאו מטעם אין מעבירין הוא ואפשר דאביי סבר בפי' הך משנה כקו' המג"א.

והנה לתרץ הך דיומא צריך מקודם לבאר קצת במאי איירי שם אם קודם שהתחילו בקריאת כה"ג ושריפת הפר או אף לאחר שכבר התחילו. והנה ריהטא דלישנא משמע וראי דאיירי בשעת קריאה וכן הבינו המג"א והאלי' רבא בסי' קמ"ז שכ' רמהך דיומא משמע כשרואה מצוה רשאי להניחה ולילך לראות מצוה אחרת אע"ג רמצוה לראות עשיית המצוה משום כרב עם מ"מ רשאי לעבור, מפני שאין עוסקים בגוף המצוה אלא בראייתה. וכן משמע בהריא בתוס' ישנים שם דף ע' שהק' אמאי ראמר' דמותר לילך בשעת קריאת כה"ג מתך דברכות ח' ע"א ועוזבי ה' יכלו זה המניח ס"ת ויוצא ובין פסוקא לפסוקא מיבעי לן התם ע"כ דברי התוס' שם. הרי מפורש מרביריהם דאיירי לאחר שכבר התחילו במצוה. ועי' ג"כ בריטב"א שם בחי' שהק' כקו' התוס'.

מבואר מכל הנ"ל דאיירי התם רוקא לאחר שכבר התחילו במצוה ובאופן זה הוה חי' של המשנה. ובאמת צע"ג מרבירי התוס' ישנים וריטב"א הנ"ל על החתם סופר בתורת משה ס"פ בראשית ר"ה נשאל מעמרי שכ' וז"ל עי' מג"א ססי' קמ"ז רמצוה שהוא רק משום כרב עם הדרת מלך מותר להעביר ממנו לאחרת ובאמת המעיין בדברי רש"י שם ביומא יראה שאינו כן אלא משום שעריין לא התחיל בשום א' מהם ע"ש עכ"ד והנה מדברי התו"י וריטב"א מפורש דאיירי לאחר שכבר התחילו במצוה ומ"ש רש"י שם בד"ה קמ"ל מאחר שאינו עסוק בה פי' שאינם עוסקים בגוף המצוה ולא שעריין לא התחילו, וצ"ע.

ועתה נחזור לתרץ קו' הגבורת ארי מהנך תרתי משניות עפי"ד הטורי אבן במגילה דף ו' ע"ב ר"ה מסתבר ריש ב' סוגים ברין אין מעבירין על המצוות, א) כשיש לפניו ב' מצוות לעשות כגון רישון מזבח והמנורה דיומא הנ"ל או מתנות דקרבן מערבית דרומית קודמת רפגע ב' ברישא ועריין לא התחיל בשום א' מהם, ב) לאחר שכבר התחיל בעסק המצוה ובא לעשות מצוה אחרת, כגון הך רמקבל המלא ומחזיר הריקן שכבר התחיל בעסק המצוה שכבר הושיט לו חבירו את המלא, אסור להניחו ולהחזיר הריקן שהוא רבר הרשות, ואפי' לעסוק במצוה אחרת ג"כ אסור כההיא דיומא דהרואה כה"ג כשהוא קורא שכבר התחיל

בראיית המצוה אסור להניחה אי לאו כשאנו עסוק בה (וזה ג"כ דלא כח"ס הנ"ל). עכ"ד הטורי אבן שם.

והנה עי' עוד בחתן סופר על או"ח שער הטומאות וחביבות המצוה שכ' דהך גוונא שכבר התחיל במצוה אפי' לעבוד עלי' ל"צ קרא וזה אסור מסברא מק"ו דאסור להעביר על מצוה אף שלא התחיל בה כלל, ובכה"ג אף להרדכ"ז דס"ל דאין מעבירין הוא מדרבנן בשכבר התחיל אסור מדאורייתא. ועי' עוד שם דמהך טעמא לא הביא רש"י הך דמכילתא דושמרתם את המצות בפסחים גבי מקבל המלא, ונטר עד מס' יומא שהוא מאוחר, דהך דפסחים איירי שכבר התחיל בה, ומדיוק בל' רש"י שם ד"ה אבל איפכא דאין מעבירין מאחר שבאת לידו. ועי' ע' שם דמיישב בזה קו' הטורי אבן על דברי התוס' שם במגילה שכ' דבחד מצוה לא אמרי' אין מעבירין מהך דפסחים דמקבל המלא דאין כאן אלא חד מצוה דאיירי שכבר התחיל, ועי' בקונטרס אחרון שם על הטורי אבן שכ' ג"כ כדבריו ליישב הך דפסחים.

עכ"פ היוצא לנו מכל הנ"ל, דהנך תרתי משניות דפסחים דמקבל המלא והך דיומא איירי לאחר שכבר התחיל המצוה ולאחר שהתחיל במצוה פשיטא דאסור להעביר, ואין ראי' מהנך להך דרישון מזבח ומנורה דאיירי כשעדיין לא התחיל, ומיושב קו' הטורי אבן על אבני דלא ידע לה ממשנה.

ודברי התוס' ישנים שזכרנו למעלה הואיל ואתא לידן נימא בי' מילתא דבאמת צדיכים ביאור, דמאי קשיא להו מהך דברכות דאסור לצאת בשעת קריאת התורה בציבור על הך דכה"ג, דשאני קריאת כה"ג דאין שום חיוב על הציבור לשמוע כשקורא פרשת היום וכמ"ש בגבורת ארי דף ח' ע"ב ד"ה וכה"ג עומר, דאינו כ"א חוב על הכה"ג לקרות פרשת היום, וכדמשמע לישנא דמתני' ולא מפני שאינו רשאי, דקאי אהרואה כה"ג כשהוא קורא.

והנלע"ד לפי"ד הפמ"ג בסי' קמ"ו ס"ק בו"ג בא"א דמי שכבר יצא קריאת התורה ונכנס לפי שעה שאסור לצאת באמצע קריאה מטעם ועוזבי ה', ועי' עוד בספרו ראש יוסף במס' ברכות דף ח' ע"א שהעמים זה בדברי הרמב"ם פי"ב מה' תפילה. ולפי"ז דברי התוס' ישנים מיושבים, דאע"פ שאין חיוב לשמוע הקריאה מכה"ג מ"מ לא עריך ממי שכבר יצא דאסור לצאת בשעת הקריאה.

והנה עי' ש' בתוס' ישנים שתי' דעכ"פ מותר לצאת בשעה שגולל מאחרי מות לאך בעשור אע"פ שאין התורגמן מפסיק, או בשעה שגוללה ומניחו בחיקו, עכ"ד. וביאור דבריהם נראה כמ"ש הלבוש סי' קמ"ו דטעמא דמותר לצאת בין גברא לגברא הוא מטעם דספר תורה נגללת ובין פסוקא לפסוקא אסור שהס"ת פתוחה. וכ"כ הב"ח ופרישה שם ובסי' קל"ט. ולפי"ז ה"ה כל זמן שס"ת נגללת מותר לצאת אף בחדא גברא וכגון בשעה שגוללה ומניחו בחיקו וכ"כ האלי' רבה בסי' קמ"ו דמותר לצאת בשעת קריאת האקדמות לפי מנהג הקדמונים שהיו גוללים ס"ת אחר הברכה וקוראים האקדמות. ולפי"ז נמצינו למידין כדברי הפר"ח רסי' קמ"ו רמותר לצאת אחר שסיימו הקריאה אע"פ שלא בירך עדיין, דהרי מבואר בסי' קל"ט סעיף ד' וסעיף ד' שצריך לגלול הס"ת או לכסות במפה

קודם שמברך ברכה אחרונה ואם כן דומה ממש לכאן בקריאת כה"ג שגוללה ומניחו בחיקו ומברך אחר שגומר הקריאה בע"פ, וכ' התוס' דמותר לצאת, ועי' בערך השלחן רס' קמ"ו שכ' ג"כ כדברי' מדברי התוס', אלא שלא הרגיש בזה דלכאורה התוס' לא התירו אך ורק אחר שגללו הס"ת וכמ"ש הפוסקים הנ"ל וזהו טעם ההיתר בין גברא לגברא, ולפי דברי יבא הכל על מקומו בשלום.

פלפול בענין שליחות במילה

יוסף דניאל הלוי מייזעלם

תלמיד במתיבתא עץ חיים בדאבוב
ברוקלין, ניו יארק

גרסינן במס' שבת דף קלג. אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול דברי ר"י ומק' הא למ"ל קרא דבר שאין מתכוין הוא אמר אביי לא נצרכא אלא לר"י דסבר דשא"מ אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפס"ר, ומק' ואביי אליבא דר"ש האי בשר מאי עביר ליה (דבתר דשמעה מרבא סברה) ומתרין באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו קמתכוין ופריך ואי איכא אחר ליעבד אחר דאמר ר"ל כ"מ שאתה מוצא עול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ומשני דליכא אחר, ע"כ סוגיית הגמ' בקיצור. ומכאן תפסו האחרונים ובראשם התבואות שור בסי' כ"ח ס"ק י"ד על הש"ך בחו"מ סי' שפ"ב סק"ד שכתב להוכיח מדברי הרא"ש בפרק כיסוי הדם דבמילה ל"א שליח של אדם כמותו ומי שיכול למול בעצמו ושלח שלוחו למול את בנו ביטל מ"ע של מילה עיי"ש באריכות א"כ מאי מקשה הגמ' דליעבד אחר, הא אם יעבד אחר יבטל האב את מצותו ובכה"ג ודאי לא מקרי אפשר לקיים שניהם. (עי' בשו"ת בית הלוי סי' י' ובברוך טעם ברין עדל"ת ובכו"פ סי' כ"ח ובשו"ת בי"צ או"ח ל"ח).

עוד קשה בסוגיא זו קושיית התוס' במס' יומא דף לה. על הערוך שסובר דפס"ר דלא ניהא מותר אפילו לכתחילה א"כ גם לרבא תקשה דאי איכא אחר ליעבד אחר, דאף דאם יעבד אחר יהי' פס"ר, ופס"ר אסור לרבא אליבא דר"ש, הא מ"מ הוא פס"ר דלא ניהא מותר לכתחילה, א"כ גם לרבא הא אפשר לקיים שניהם.

ונראה בהקדם דברי הקצות"ח בסי' שפ"ב שמביא שם מדמ"א בר"מ דהק' דלכאורה למה באמת לא מהני שליחות במילה ומ"ש מכת"ת דאמדינן ששא"כ. ועי' כתב הקצות"ח עפי"ד התוס' רי"ד בפרק האיש מקדש וז"ל דלכא' לכל דבר מצוה יועיל שליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה עבודי הנח תפילין עבודי, ולא מילתא הוא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטור הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום בודאי בגירושין וקדושין מהני כי הוא המגרש וכן בתרומה הוא נותן התרומה מפירותיו וכו', ע"כ. ונראה דהביאור של הרבדי התורי"ד הוא פשוט דמצוה שרצה התורה את המעשה המצוה כגון תפילין וסוכה א"א לקיים

ע"י שליח דהא הוא אינו עושה כלום ובמה שחבירו עושה המצוה אין זה נחשב כאילו הוא עושה משא"כ בתרומה דעיקר כוונת התורה הוא שפירותיו יהיו נפרשין א"כ גם ע"י שליח נעשית התכלית, וכן בקדושין העיקר הוא שהאשה תהי' מקודשת לו וזה לא איכפת לן אם נעשה ע"י שליח, א"כ שפיר במילה לא מהני שליחות דהעיקר של המצוה הוא מעשה המילה א"כ צריך לעשות את הפעולה ההיא בעצמו (ויש לדקדק קצת אקצוה"ח שהוא בעצמו בסי' קפ"ב דחה דברי התורני"ד וכתב סברא אחרת רלא שייך לכאורה במילה וצ"ע*), וא"כ צריך להבין את דברי הרמ"א שכ' דגם במילה ששא"כ ומ"ש משאר מצות מעשיות שצריך לעשות בעצמו.

וי"ל דהש"ך והרמ"א אולו לשיטתייהו, דהנה ביו"ד סי' רס"ב פסק הרמ"א דאם מל את התינוק בתוך ח' יצא, והק' עליו הש"ך מכמה סוגיות, ומסיק הש"ך דלא יצא אלא צריך לחזור ולהטیف רם ברית. והשאנ"א בסי' נ"ב הק' על הרמ"א ממשנה מפורשת בפרק ר"א דמילה דף קלז. דמי שהיו לו ב' תינוקות א' למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחר למול בע"ש ואחר למול בשבת ושכח ומל של ע"ש בשבת ד"א מחייב ור"י פוסק, והנ"מ בין רישא לסיפא הוא, דברישא הוי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, ובסיפא הוה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, אבל לדברי הרמ"א הא אף בהקדים ומל בתוך ח' יצא א"כ גם ברישא הוה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, וכן הק' הצ"ח על מסכת פסחים דף עב: ומתרג' הצ"ח דאין כוונת הרמ"א ריצא אז את מצות מילה, דוראי בתוך ח' א"א לקיים את המצוה, אלא הרמ"א סובר דעיקר מצות מילה הוא הפועל יוצא שנהי' נימולין א"כ אף דמל בתוך ח' מ"מ כשיגיע יום ח' והי' נימול א"כ שפיר יצא את התכלית של המצוה שהוא, „נימול“, א"כ ל"ק מהמשנה הנ"ל דוראי מקרי לא עשה מצוה דעכשיו בשבת לא עשה שום מצוה רק אח"כ ביום ח' הוא יוצא את המצוה של להיות נימול עכ"ד בתוספות ביאור. (וע"ע בשו"ת בית הלוי סי' מ"ז).

היוצא לנו מזה דלדברי הרמ"א שסובר רמל בתוך ח' יצא א"כ מוכח דעיקר מצות מילה הוא התכלית שיהי' נימול, והש"ך דסובר דצריך להטیف דם ברית ס"ל דעיקר המצוה הוא מעשה המילה, וא"כ כשמל בתוך ח' עדיין לא יצא וצריך לחזור ולהטیف רם ברית, וא"כ שפיר אולו לשיטתייהו בדין שליחות דהרמ"א סובר דיכול לעשות שליח במילה כיון דעיקר הוא הפועל יוצא א"כ מאי נ"מ אם אחר יעשה את מעשה המילה הא סו"ס יהי' נימול והוה שפיר דומיא דתרומה, אבל הש"ך לשיטתו סובר דעיקר הוא המעשה א"כ א"י לעשות שליח כמו בשאר מצות.

ובזה יש להסביר דברי הרמב"ם בפ"א מהל' מילה ה"ב רכ' הרמב"ם דגדול שלא מל עצמו א"ח כרת עד שימות וכתב בכס"מ לפי שלא עבר עדיין על המצוה שהרי בירו למול עצמו עד שימות ואז יתחייב כרת לנפש עיי"ש. והראב"ד השיג עליו וכ' דבכל יום עומד באיסור כרת. וי"ל דפליגי בזה, דהרמב"ם סובר דהעיקר הוא מעשה המילה א"כ אף שלא מל עצמו עדיין הא יש לו פנאי כל ימי חייו, ורק

ביטל מ"ע, אבל כרת א"ח, דהמצוה יכול לקיים עד שימות (והרמב"ם לשיטתו דסובר דא"ח להחזיר על ציצין שא"מ המילה אף בחול דליכא הידור מצוה דק בשעת מעשה, משא"כ אם המצוה שיהי' נימולין שייך הידור מצוה אף לאחר המילה עיי' בביה"ל הנ"ל), והראב"ד סובר כסברת הרמ"א דעיקר המצוה היא שיהי' נימול, א"כ בכל יום שאינו נימול עומד באיסור כרת דהא זה תכלית המצוה שכל ימי חייו יהי' נימול, א"כ בכל יום שאינו מל א"ע עומד באיסור כרת.

ועתה נתנה ראש ונשובה לתרץ קושיית התב"ש על הש"ך, דאיתא שם דף קלב: תינה גדול דכתיב בהו בשר (דמילה דוחה צרעת) קטן נמי כתיב בשר, בינוני מנלן אמר אביו אתיא מבינוי' מגדול לא אתיא שכן עונש כרת וכו'. והנה זה א"ש לשיטת הראב"ד דבכל יום עומד באיסור כרת א"כ לא מצי למילף בינוני מגדול דדוקא גדול דוחה מילתו את הצרעת דאל"כ יהי' עליו עונש כרת משא"כ בינוני, אבל להרמב"ם דענש כרת הוא כרת דנפש א"כ מאי חומרא דגדול דאם ימות בלא מילה יהי' כרת דנפש הא גם בבינוני הוא כן, (ורוחק קצת לומר דגדול הוא עכשיו בכרת אם ימות עכשיו ולא בבינוני), א"כ מוכח דאביו סובר כשיטת הראב"ד דעיקר המצוה הוא להיות נימול, נמצא דעומד בכל יום באיסור כרת, ומש"ה שפיר מקשה הגמ' לאביו דוקא ולא לרבא דאי איכא אחד ליעבד אחר, ואין להקשות להש"ך הא במילה לא מהני שליחות, דזה דוקא להש"ך לשיטתו שסובר דעיקר המצוה הוא מעשה המילה מש"ה לא מהני שליחות, משא"כ לאביו שהוכחנו שסובר דעיקר המצוה הוא התכלית שיהי' נימול, א"כ לשיטתו שפיר שייך שליחות וכשיטת הרמ"א בזה, א"כ ק' כנ"ל דליעבד אחר, משא"כ לרבא לא מקשי מידי דרבא י"ל לימוד אחר לבינוני, דאוקי קרא דקטן בזמנו לבינוני מכח אם אינו ענין, וא"צ לצריכותא דאביו א"כ בפשטות צ"ל כהש"ך דלא מהני שליחות, רק הגמ' מקשה רוקא לאביו שיש הוכחה מדבריו שסובר שגם במילה שייך שליחות כיון דהמצוה הוא התכלית שיהי' נימול, ודו"ק.

(*) יעוין בשו"ת בית אפרים חחו"מ סי' ס"ז, ובספרו משה אפרים על הל' קריש יתום בהגהות אסף למשה אות ו', ובשו"ת חת"ס חאו"ח סי' ר"א.

עולת שבת בשבתו

לפורים

ויאמרו לו וגו' אם מזרע היהודים מדרכי וגו' לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו. ויש רקדוק עצום בשאלתם זאת, הטרם ידעו שמדרכי הוא יהודי, הלא המן הוריע להם זאת באמרו וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מדרכי היהודי יושב בשער המלך.

אמנם יובן, דירוע אומנם ז"ל דמררכי הצדיק חי' מאסף את התינוקות ולמר עמהם תורה, והוא שעמדה להם בעת צרתם לעורר רחמי שמים כאז"ל עה"פ הקול קול יעקב דכ"ז שהתינוקות מצפצפים בקולם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות. והנה יועציו של המן הרשע ספוקי מספקא להו בפרשת גרולת מדרכי לפני המלך, אם המלך חפץ ביקרו מחמת שאסתר נתגדלה בביתו של מדרכי, כי אז יש תקוה שיתהפך הדבר והמן ישא חן בעיניו יותר מאשתו, מאחר שכבר ראו שהרג את אשתו ושתי בשביל אוהבו המן. אמנם היו חוששים ולבם נקפם, אשר הצלחת מדרכי היא מסיבה רוחנית, רהינינו בזכות הרבצת תורה עם זרע ישראל תשב"ר, ואם כן הוא, אז אין תוחלת ותקוה להמן הרשע.

וזהו שאמרו לו חכמיו, אם מזרע היהודים, מדרכי, כלומר אם מדרכי הצדיק כוחו גדול בזכות לימוד התורה עם זרע היהודים תינוקות של בית רבן, אז לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו, כי אין עצה ואין חכמה נגד ר', ומפי עוללים ויונקים יסרת עוז, זה תורה, להשבית אויב ומתנקם.

(כ"ק מרן ארומ"ר שליט"א)

במס' מגילה (רף י"ד ע"א) מקשה הגמ' רנימא הלל בפורים, ומתרץ רב נחמן קרייתא זו הלילא. ויש לומר הרמז בזה עפ"מ ש"כ הרוקח רס"ו פסוקים יש במגלה, וקס"ו תיבות בהלל, וזה שאמר קריאתה זו הלילא. (הגאון מוה"ר נתן בנימין סג"ל ליבער זצ"ל ראבד"ק פרעשבורג¹)

כי תשא

ושמרו בני ישראל את השבת וגו' כי אות היא וגו'. טעם לשמירת שבת הוא לתקן חטא אדם הראשון, אשר פגם בלא תבערו אש בכל מושבותיכם, כראיתא בתקונים, מש"ה יוסף הצדיק אשר חי' מעין שופרי' ראדה"ר, שמר שבת ער שלא נתנו, כראי' במדרש שנא' טבוח טבח והכן, וכתוב והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו כי הוא חי' התיקון הבריה?

והנה השבתות וימים טובים המה התיקון לחטא אדה"ר, לכפר את אשר חטא. וצ"ע וטעם למה ועל מה קבע הקב"ה שבתות ומועדים אשר מקיימין בא"י

(1) בשו"ת פרי השרה ח"ב סי' ע"ד אות ד', בשמו.

הוא נ"ב שבתות לפחות בשם"ה ימים ושני ימים של ראש השנה, ו"כ, שנים ימים של סוכות ושמיני עצרת, שני ימים של פסח, יום א' של שבועות, סך הכל ס' ימים. למה ועל מה, אלא הענין כך הוא, חטא אדה"ר אשר חטא לדעת רסובר שנפן ה', וכתבתי במקום אחר בספרי עיר רוד ויר דוד חלק שני, רחוק ענבים סחטה לו, מיעוט רבים שנים, וענבה החזיק כמו שיהי' לעתיד, ולעתיד יחזיק ענבה חומר יין שהוא ל' סאין, שהמה תש"ך לוגין, נמצא שני ענבים המה אלף ת"מ לוגין, זהו אשר חטא בו, ולתקן האלף ות"מ לוגין ציוה הקב"ה שבתות וימים טובים לשמור תוך שנה תמימה, לשמור ס' ימים מכוון, שהמה שעות, ס' פעמים כ"ד, שהוא אלף ת"מ שעות, כי כ"ד פעמים נ' הוא אלף י"ב מאות, וכ"ד פעמים עשרה הוא ר"מ שעות, סך הכל יחד הוא אלף ת"מ שעות.

נמצא בשעה אחת מתקן לוג, כדמצינו בבעל מגלה עמוקות שכתב שמשוה ה' בהר ארבעים יום וארבעים לילה שהמה תתק"ס שעות נגד שיעור מקוה שהוא מים שכל גופו עולה בהן וכמה ארבעים סאים, ובכל סאה כ"ד לוגין שהוא תתק"ס לוגין, תיקן משה בכל שעה לוג של מקוה שהרה. נמצא אין לך אדם שאין לו שעה, לתקן בשעה א' לוג מכוון. מש"ה ציוה הקב"ה וקדשנו במצותיו לשמור שבתות וימים טובים כל שנה ושנה אלף ת"מ שעות, לתקן ע"י כן האלף ות"מ לוגין שפגם אדה"ר בשתיתו ואכילתו מן עץ הדעת.

וזהו התיקון וביטול שמצינו בס', כי בס' ימים נתבטל ונתוקן חטא אדה"ר אשר חטא, והס' ימים המה ימי תיקון.

(הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבר"ק פראג²)

ויקהל

בילקוט ריש פרשתן, וביום השביעי יהי' לכם קודש שלא יהיו אומרים הואיל ואנו מותרים לעשות מלאכה בשבת (פי' הוית רענן דהיינו קרבן תמיד) נהא מותרין לעשות מלאכה בגבולין ת"ל וביום השביעי יהי' לכם קודש שלא יהיו קודש ולמקום חול, ע"כ. והיא פליאה דהאין יעלה על הרעת דגבולין ג"כ מותר לעשות מלאכה בשבת, א"כ כל עניני שבת באיסור עשיית מלאכה שהזהירה התורה לא תעשה כל מלאכה היכי משכחת. וי"ל הכוונה, דהנה נהי דקיי"ל דשחיטה כשרה בזר מ"מ בשבת אסור לזר לשחוט, ודוקא לכהן דניתן שבת לדחות אצלו בלא"ה בכל שאר העבודות כגון הקטרה והטבת הנרות וכיוצא בזה הותרה שחיטה נמי, אבל לא לגבי זר וכן מוכח מפירש"י יבמות ל"ג ע"ב³). ולפי"ז י"ל כוונת דברי הילקוט, דהכהנים יאמרו הכי, הואיל ואנו מותרין לעשות מלאכה בבית המקדש דהיינו בעבורת התמיד וקרבנות מוספין, נהא מותרין לעשות מלאכה בגבולין

(2) הועתק מגובתי"ק. (כת"י ירושלים מספר 417).

(3) כן כתב לחדש גם בשער המלך בפ"ו מהל' ביאת המקדש ה"י עיי"ש, וגם ברש"ש ביבמות שם. ויש בזה אריכות בשו"ת בית יצחק חאו"ח סי' י"ב בשולי המכתב, ועיין עוד בזה בשו"ת מחזה אברהם ח"א סי' נ"ה, ובס' ברכת אהרן עמ"ס ברכות (מאמר רע"ט), ובס' זרע אברהם (להנ"ר אברהם לופטביר) סי' ע' אות ט' ד"ה וקצת.

(ע"ר דאי' במנחות מ"ה ע"א דסד"א הואיל ואישתרי מליקה לכהנים תשתרי נמי נבלה וטריפה), אבל ישראלים גמורים שלא הותר להם מלאכה במקדש לגמרי ואפי' בשחיטה אסורים כנ"ל, וראי רלא מצי לומר הואיל ואנו מותרין לעשות מלאכה בשבת, וא"כ הכהנים ידרשו כל הני קראי דכתיבי לא תעשה כל מלאכה רקאי על ישראלים גמורים ולא על כהנים, לכך איצטריך יהי' לכם קורש. (הגאון מו"ה ישעי' פיק זצ"ל אבר"ק ברעסלוי')

פקודי

אשר פוקר על פי משה. נראה לתת טעם למה שהוצרך משה למנות כל דבר ודבר ואת האלף ושבע מאות וכו' עשה כך וכך, שהוא ענין גרול, שהרי אמרו מזמור לאסף שהקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים, והנה באמת אין להבין איך יתכן עונש עצים ואבנים על חטאת אנשים, אבל יובן לנו היטב, דבמה שכל אחד נתן נרבות לבו, נתן כח במתנתו שיהי' חלק ממנו בעצם דבר זה, וע"כ כל א' כך עשה במתנתו, וע"כ המשכן כולו כלול מכל ישראל מכוחם ומעצמם ממש. ונראה שזה הי' כוונת משה שספר ומנה פעמים רבות שש מאות אלפים מחצית שקלים וכו', והלא חשבון קל יותר לעשות מחצאים שלמים ולחשוב ג' מאות אלפים שקלים שלמים וכך לכלול את האלף ושבע מאות וכו', לאיזה צורך הוא, ובדברינו הנ"ל נוכל לומר טעם לשבח, שכוונת משה לחשוב כל שקל ושקל מכל בר ישראל כרי שיהי' לכל א' חלק ונחלה מגופו ממש, ובפרט כי קורש עפ"י משה שכל דיבור ודיבור ומנין ומנין שמנה בפיו הקדוש נתן בו כח בכל מחצית השקל כח מגוף בעליו.

וז"ש אלה פקודי המשכן משכן, ופירש"י שנתמשכן ב' פעמים בעונותיהם של ישראל, ובאמת אין להבין מה ענין לשפוך חמת אנשים על עצים ואבנים, לזאת נתן טעם וסבה לזה, אשר פוקר על „פי" משה, ולאיזה צורך היתה פקודה זאת, אלא ווראי כרי שמשנה בכל דיבור פיו יתן בו כח מכל גוף ישראל, וע"כ יצדק שפיר כי העצים ואבנים רומים כגופי ישראל עצמם.

(הגאון בעל חתן סופר זצ"ל)

לשבת פ' החודש

במרדש רבה עה"פ ראשון הוא לכם, יבא הקב"ה שנקרא ראשון ויבנה בהמ"ק שנקרא ראשון. וי"ל בזה ע"ד הרמז, דתיבות ראשון הו"א לכ"ס עולה בגימטריא כמספר בונ"ה ירושלי"ם, חושבנא ררין כחושבנא רדין. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

(4) בספרו יש סדר למשנה על משניות מס' יומא פרק ג' ד"ה ובכן.

(5) מכת"י תלמידו הרח"ג מוה"ד יורא ווייס ממאטערסדארף ואח"כ בבורגורדוס, שהעתיק מכת"ק של רבו הנ"ל. — נמסר לנו מאת נכדו האברך הנעלה והמופלג מו"ה עזריאל אליעזר מאנדלבוים נ"י. זכרה לו אלקי לטובה.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

תצוה

קאפ' כ"ז פסוק כ'.

להעלות נר תמיד, מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה: תמיד כל לילה וכו'. רש"י מפרש למה נאמר להעלות נר ולא להדליק, אבל אין לדבור הזה שום שייכות לתיבת תמיד ותיבת תמיד מפרשו בדבור שאח"ז. על כן הנכון הוא הר"ה כמו שנרשם ברפה"ר וברפוס אלקבץ, להעלות נר, מדליקין עד שתהא וכו'.

קאפ' כ"ט פסוק כ"ב.

החלב, זה חלב הרקים או הקיבה: כתב הרא"ם, אמר זה או זה משום דפליגי בהו ר"י ור"ע, ולר"ע חלב שעל הקיבה מותר עיי"ש. לפ"ר לא הוי זה או זה דחלב שעל הרקין לכ"ע אסור והול"ל חלב שעל הרקין או גם הקיבה. ובאמת לשיטת רש"י גם לר"ע יש חלב הקיבה שאסור מן התורה, עיין בזה בפוסקים, ונכונה נוסחת רפה"ר שגרס זה חלב הרקין והקיבה.

שם פסוק ל"ו.

על הכפורים, בשביל הכפורים וכו' ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם אין לי אלא דבר הבא בשבילם כגון האילים והלחם. אבל הבא בשביל המזבח כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו לכך הוצרך מקרא זה. דברי רש"י סתומים, וקשים להבין, שסתם ואמר לא שמענו, ולא פירש שלא שמענו שיקריבום בכל יום משבעת הימים, וגם תירוצו שלכך הוצרך מקרא זה לא פירש איך נשמע ממקרא זה, אם נפרש ופר חטאת תעשה ליום א' בלבד, ומה גם שהעמיד דבריו על תיבות על הכיפורים ואינו ענין לזה כלל, אדרבא מזה שהוא בשביל הכפורים, ה"י ס"ד לומר שאינו בא בכל יום.

אמנם ברפוס הראשון הנוסחה היא, ופר חטאת תעשה, לכל יום, על הכיפורים בשביל הכיפורים וכו' ולפי שנאמר שבעת ימים וכו'. ובזה דברי רש"י ברורים ובתורים, שמתחלה פירש שתיבת ליום פירושו לכל יום, ושלא תקשה הלא כבר כתוב שבעת ימים תמלא ידם, ע"ז בא תירוצו. ובזה נבין דברי השפ"ח שהם מן המזרחי.

תשא

קאפ' ל' פסוק כ"ג.

מר דרור. כתב הרמב"ן וז"ל, הסכימו המפורשים והרב ר' משה מכללם כי המור הוא הנקרא מוס"ק וכו', והביא בתוך דבריו את דעת הראב"ד פ"א מהל' כלה"מ

ה"ג (והזכירו בשם „אחרים אמרו") שכתב איך יכנס בקטרת (שהי' בו מור וקציעה) ובשמן הקדש דם חי' טמאה וכתב עליו הרמב"ן דזה אינה קושיא כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחי' אין בו לא טמאה ולא מיאוס. ע"ש. יעויין ברש"י (ברכות מ"ג ע"א) על מה שאמרו שם בנמ' שמוש"ק מן חי' הוא כתב רש"י מן הרעי של חי'. וכן כ' הערוך ערך משק בשם י"א. לפ"ז אף שאין בו משום טמאה אבל משום מיאוס וראי שיש בו, והלא אמרו שאין מכניסין מי רגלים בעזרה מפני הכבוד, וזהו חי' רק לשוף בו את הצפורן, ואיך יכניסו רעי של חי' בתוך הקטרת. ודברי הרמב"ן הם רק לפי מה שכתב הראב"ע שאומרים המביאים אותו שהוא נעשה בגרון הצבי, אבל לפי דברי רש"י צדקו דברי הראב"ד. ועיין במנחות (דף ס"ט ע"א) לענין חטין שבגללי בקר דקאמר אי למנחות, פשיטא דלא, הקריבחו נא לפחתיך, ועיין בשטמ"ק (ב"ב דף ע"ג ע"א) מה שכ' לענין כיפת הירדן.

קאפ' ל"ב פסוק ה'.

בסה"ד זה מביא צרור וזה מביא אבן וכו'. הצרור הוא האבן, כמו שת"י בפסוק (ש"ב י"ז, י"ג) עד אשר לא נמצא שם גם צרור, ובעמוס (ט', ט') ולא יפול צרור ארץ, ת"י ולא גפל מני' אבן, וכן בלשון המשנה (מקואות פ"ד) החוטט בצנור לקבל צרורות פירש הרמב"ם אבנים קטנות, ולפ"ז מה זה שאמר זה מביא צרור וזה מביא אבן. וברפוס אלקבץ הנוסחה היא, זה מביא טיט וזה מביא אבן. ואולי משום דבמזבח של מקדש אמרו (בזבחים דף נ"ד). שמביא אבנים בין גדולות בין קטנות וכו', ע"ז אמר כאן זה מביא צרור היינו אבן קטן כפי' הרמב"ם וזה מביא אבן היינו גדול.

קאפ' ל"ד פסוק כ'.

תפדה בשנה, נותן שה לכהן והוא חולין ביד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים. בגמ' דבכורות (דף ט:) הוא מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון אם פטר חמור מותר בהנאה או אסור (קורם פריון) ופסקו כל הפוסקים דאסור כר"י. ומלשון הזה משמע קצת דרש"י סובר דמותר, אך בודאי כוונת רש"י שאחר שפורתו הוא מותר. ובדפח"ד הנוסחה מבוררת, שהנוסחה הוא, ופטר חמור הותר בעבודה. היינו רכשנותן שה לכהן הותר הפטר חמור מן האיסור שהי' עליו.

ויקהל

קאפ' ל"ה פסוק ל"ב.

ואהליאב, משבט דן מן הירודים שבשכטים מבני השפחות והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השכטים לקיים מה שנאמר (איוב ל"ד) ולא נבר שוע לפני דל: ברפוס אלקבץ נתוסף תיבת „וגו'" כי כוונת רש"י על סוף הפסוק שמסיים, כי מעשה ידיו כלם.

קאפ' ל"ו פסוק ז'.

והמלאכה היתה דים לכל המלאכה, ומלאכת ההכאה היתה דים של עושי המושכן וכו' עד ולהותר: ברפה"ר יש כאן עוד רבד וזהו, דים, לשון רבים: ובא בזה לחזק פירושו, שאע"פ שבפסוק כתוב דים לכל המלאכה, ורש"י פירשו שהיתה דים של עושי המלאכה, ע"כ כתב שפירוש זה מוכרח כי דים הוא לשון רבים, וע"כ הוא שב לעושי המלאכה לא אל המלאכה, וכן כתב הראב"ע ומ"ם דים שב אל כל החכמים (הנזכרים לעיל).

פקודי

קאפ' ל"ט פסוק כ"ח.

ואת פארי המגבעות, תפארת המגבעות המפוארות: פירש הגור ארי' כי פארי הוא שם בלכד כמו תפארת, ומפני שהקשה שלא עשו התפארת עד שיאמר ואת תפארת המגבעות, ולכך הפך הרב שהוא כמו מגבעות המפוארות עכ"ל. ולפ"ז יקשה היאך כתב רש"י תפארת המגבעות הרי לא שייך כלל לומר שעשו התפארת. לכן הנכון שהנוסחה הוא כמו שהיא ברפה"ר, פארי המגבעות, תפארת, המגבעות המפוארין: לפי נוסחה זו מתחלה פירש"י שפארי הוא שם כמו תפארת, וכוונת הפסוק, המגבעות המפוארין. וכנוסחה זו הביא הרא"ם.

שם פסוק ל"ב.

ויעשו בני ישראל, את המלאכה, ככל אשר צוה ה' וגו': המפורשים נתחבטו מאי בעי רש"י בזה שהוסיף תיבות, „את המלאכה" על הכתוב. ובדפה"ר הוא ריבוד אחד עם פסוק ל"ג, וכוונתו ע"פ המדרש תנחומא שמביא, ראיאת שם שנכנסו ישראל למשה ואמר, משה רבינו, כל מה שאמרת לנו עשינו וכל מה שצויתנו להוציא וליתן נתננו הכל והרי כל המלאכה לפניך שמא חסרנו דבר או ויתרנו על כל מה שאמרת לנו וכו' שנאמר ויביאו את המשכן אל משה וגו' וכתוב וירא משה את כל המלאכה וגו' עיי"ש. ולזה נתכוון רש"י ויעשו בני"י את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו' שלא חסרו דבר, ע"כ ויביאו את המשכן אל משה, שלא היו יכולין להקימו, הגם שעשוהו כמו שנצטוו.

ויקרא

קאפ' ב' פסוק ח'.

והקריבה, בעלי" אל הכהן: והגישה, הכהן: אל המזבח, מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח: תיבת „מגישה" בכאן אין לה מקום שהרי לפי הרשום בד"ה בא לפדש מהו אל המזבח והול"ל לקרן דרומית מערבית של מזבח, ובפרט שבפסוק נאמר והגישה ומה הוסיף רש"י בזה שאמר מגישה. ובדפה"ר הנוסחה היא, והקריבה, בעליה, אל הכהן: והגישה, הכהן אל המזבח: והגישה אל המזבח מגיעה לקרן דרומית מערבית של מזבח: ולפי נוסחה זו בא

לפרש גם תיבת והגישה, ומפרשו מגיעה היינו שצריך ליגע במזבח, וכן הוא לשונו של רש"י בזבחים דף ס"ג קורם קמיצתה מגיעה בתוך כלי' לקרן מערבית דרומית של מזבח. וביותר מבואר שצריך ליגע, בסוטה דף י"ד ע"ב דקאמר רב אשי סד"א תיבעי' הגשה מנחה גופה (פירש"י מנחה גופה, ולא הכלי שהוא בה, אלא יכוף הכלי שהוא נוגע סולת למזבח) קמ"ל דריו בכלי. עכ"פ נשמע דהכלי צריך ליגע, וזהו שפירש"י כאן לתיבת והגישה שהיינו מגיעה. ובדפוס אלקבץ הנוסחה היא, והקריבה, בעלי' אל הכהן: והגישה הכהן אל המזבח מגיעה אל קרן דרומית מערבית של מזבח:

שם פסוק י"ד.

גרש, לשון שבירה וטחינה, גרסה ברחים של גרופות כמו ויגרס בחצץ, וכן גרסה נפשי. מש"כ כאן שהוא לשון טחינה, ובמקומות שציון פירשו רש"י רק מלשון שבירה באיכה (ג', ט"ז) בפסוק ויגרס בחצץ, וישבר וכו' ובהללים (קי"ט, כ') בפסוק גרסה נפשי לתאבה, פירש"י גרסה, משתברת נפשי מחמת תאוה כמו גרש כרמל, רק משום שהטחינה הזאת ברחים של גרופות שלא היו טוחנות דק אלא עבה כמ"ש רש"י במנחות (דף ס"ו ע"א) ע"כ נקראת הטחינה הזאת גרש שהוא שבירה לא טחינה דקה. ע"כ הנכון היא כמ"ש בנוסחת דפוס אלקבץ, גרש, לשון שבירה וטחינה גסה, ברחים של גרופות, כמו וכו'.

קאפ' ה' פסוק י"ב.

חטאת הוא, נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה: וכתב הרא"ם כגון אם הביאה מתחלה לשם מנחת מחבת ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת מרחשת או בהיפך, או בעת הקטרה הקטירה לשם מנחת מרחשת או ההיפוך, והעתיק הדברים בשפ"ח.

והדברים תמוהים עד לאחת דהרי המדובר כאן הוא מנחת חוטא שהוא חרבה, ומחבת ומרחשת, במנחת נרבה נאמרו, שמחבת מעשיה קשין מפני ששמנה צף, ומרחשת מעשי' רכין מפני שהוא עמוקה, ושמנה צבור לפיכך הם רוחשין אבל מנחת חוטא שאין בה שמן לא שייך בה מחבת ומרחשת, וכן הול"ל כגון אם הביאה מתחלה לשם מנחת חוטא ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת נרבה, וכן הוא בגמ' דמנחות (דף ב') והצידור דמחבת לשם מרחשת אמרו שם בשנוי הקדש של מנחת נרבה שכשרה, ואין לו ענין לכאן ובמשל"מ פט"ו מהל' פסח"מ ה"ב תמה על סוף דברי הרא"ם שהקשה על רש"י למה הזכיר הקטרה עיי"ש, ולא עמד על ראשית דבריו שתמוהים.

תמיהות וישובים

תמי' בדברי הפני יהושע ובס' גור ארי' יהודה

בפני יהושע בכבא קמא ברך צ"ב בר"ה כגמרא, מי גרם לראובן שיורה יהודה, וכתב שם דבמעשה דיהודה ותמר לא נאסרה משום כלתו לפי שמיאנה בער ואונן והו"ל כמפותה בעלמא ולמאן דאסר באנוסת בנו כ"ש באנוסת ומפותת אביו ע"ש היטב. וחידוש לי דבריו הקדושים דיש מחלוקת רק באנוסת אביו, אבל באנוסת בנו ליכא למ"ד דאסר ומותרת וראי, עיין ביבמות דף צ"ז ודף ר' ובברכות דף כ"א.

* * *

בספר גור ארי' יהודה מבנו של הגאון האדיר ר' מנחם זעמבא הי"ד בקונטרס שו"ת בס' ז' וח' מפלפל שמה הגאון שר התורה רמ"ז אס בספק מצוה הנשאר גם אחר העשיי' ספק אם נפטר מידי חיובו, אם חייב, ובתשובה שהוא מראה נפלאות ראיות עצומות. וחידוש לי שלא הביא כנראה שיש מחלוקת בזה שתי שיטות ברש"י בפסחים דף ס"ה ע"א בר"ה ומנא ידע שכתב שם בזה"ל, ומנא ידע ר"י אם נתקבל בכלי והא חששא בעלמא הוא דקאמר שאם ישפך דמו וכיון דלתקוני ספיקי אתא היכא מיתקני בהכי שמא לא נתקבל [מבואר מדברי רש"י שלא נוכל לתקן את החשש מחמת שהספק עדיין ישאר], ואח"כ בר"ה כהנים וזרזין הן, הביא לישנא אחרינא שמא לא נתקבל ונמצא זורק דם פסול, הרי דהחשש הוא שמא זורק דם פסול. ואמרתי זאת להגאון הנ"ל, וגם מדברי התוס' שם אם אסור לזרוק מדם התמצית, והגאון הנ"ל השיב לי שהיא ראי' צודקת.

פנחס הירשפרונג

ראש ועד הרבנים דמאנטרעאל

קאנארע יע"א

ישוב לדברי הגאון מוהרי"ש הלוי נ"ו אבד"ק לבוב וצ"ל

ע"ד הקושיא שהק' חכם אחר בכרם שלמה רהאי שתא, קונטרס ג' עמוד נ"ג, על דברי הגרי"ש ז"ל בס' דברי שאול – עדות ביהוסף שתמה על הפרה"מ להרמב"ם ז"ל בפ"ק דמס' חולין שכ' דהשוחט בשבת כמזיר הוי שחיטת מומר, דיקשה קושית הש"ס דפסחים ע"ג מה תיקן, ואין לומר להוציא מידי אבמה"ח דהא אם נימא דנעשה מומר א"כ לא הוציא מידי אבמה"ח עכ"ו וע"ז תמה חכם הנ"ל רמה בכך דאין השחיטה כשירה הרי אכתי לא הוי אבמה"ח והניח בצע"ג. והנלענ"ד דכוונתו עי"ד התוס' במס' שבת ק"ו ע"א ד"ה חוץ שכ' שם רמלאכה ולא הוי תיקון גמור כגון שחיטה דבאמת קלקולו יתר על תקונו דבחיי' עומדת לג' דברים, רק דמ"מ חשיב מלאכת שבת דישנו תיקון פורתא עכ"פ (כמ"ש התוס')

במס' חולין ח' ע"א), אזי צריך להיות התיקון תיכף בשעת מלאכה, ובשחיטה באמת איכא תיקון תיכף דמוציאו מירי אבמה"ח עכ"ד וביארו המפוי' דכוונתם משום ראיסור אבמה"ח ניתר תיכף אע"פ רעדיין מפרכס רהשחיטה מתרת והבן (עיי' בראש יוסף מס' חולין י"א ע"א אתור"ה אבל). ומעתה אמינא דזה כוונת הגר"ש ז"ל דלפי"ר הרמב"ם ז"ל דהשוחט בשבת כמזיר הוי מומר, ושחיטתו נבילה כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ב' ס"ק ט"ז, ואין זה בגדר שחיטה כלל, א"כ שוב במפרכס אכתי איכא איסור אמ"ה ולא תיקן מירי השתא בשעת השחיטה, ובמה שתמות עיי"ז לאח"ז לא סגי לן במלאכה כשחיטה כמ"ש התוס' הנ"ל ודו"ק, ושו"מ בשו"ת משיב כהלכה ח' חו"מ סי' י"ב וסי' י"ד שפלפל בסברת תוס' הנ"ל על רברי הפרה"מ עיי"ש.

(ובביאור רברי הגמ' רפסחים ע"ג רקאמר שם הגמ' דתיקן להוציאו מירי אבמה"ח, לפי סברת התוס' הנ"ל, האריכו האחרונים, עיי' בתשו' רע"א סי' קס"ה וב' תירוציו ל"ש כאן דהרי כאן לא הוי שם שחיטה כלל (ודוק בלישנא דהגר"ש ז"ל שדייק לכתוב כן „ראין זה בגדר שחיטה כלל") וגם הרי קאי לר"י (כמ"ש הגר"ש ז"ל בתירוצו), ודו"ק. ועיין עוד בתשו' ברכת יעקב יו"ד סי' י"ד אות ו', ובתשו' שם עולם ח"ב (שאך זה יצא לאור) לזקי' הנאון מקארטשין בסי' מ' אות א' בשם אביו ז"ל, ובתשו' בית יצחק או"ח סי' ל"ו אות ו').

מרדכי דוד אונגער

(בן הרה"צ מראמבראווא שליט"א)
וחתן הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי שליט"א
בנו של כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

פליאה בספר יערות רבש

בספר יערות רבש חלק ראשון בדרוש האחרון (דרוש י"ז) בר"ה ובזה תבין וכו', כתב דמשתה יום שביעי שעשה אחשוורוש לכל העם הנמצאים בשושן ה' בט"ו באדר שני, וגם ה' ביום שבת כמבואר במס' מגילה (יב:) ומביא שם בשם הרוקח דביום השביעי לא הלכו ישראל לאכול כי ה' יום השבת ומאחר שהי' בגינה חששו פן יתלשו עשבים המחוכרים בקרקע, וכתב שם וז"ל, ולכך בקשה אסתר מאחשוורוש שינתן יום ט"ו לבני שושן להנקם משונאיהם, ולא ה' כן בכל מדינות, כי בני שושן זכותם בט"ו באדר שמורה לנצח כי שמרו יום שבת מחללו, וה' יום זה להם למגן לגבור על אויבם, עכ"ל. והוא פליאה דהלא מקרא מלא כתוב דיום אשר בני שושן נקהלו על שונאיהם ה' ביום י"ד באדר ולא בט"ו, כמ"ש (אסתר ט) והיהודיים אשר בשושן נקהלו בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו וגו', הרי דהמלחמה ה' בי"ד והמנוחה בט"ו, וצ"ע.

שלמה זלמן גארדאן

מגיד שיעור כישיבת כאבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

הנאהבים והנעימים

(מדרור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שירידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האכזרים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

הערות שונות

מחב' המופלג כמר שלמה קעניג הי"ד מטורקא⁽¹⁾

(א) הרמב"ם בהל' שלוחין פ"ב פסק דאין עכו"ם נעשה שליח לדבר מן הרברים שבטעולם וכו' שנא' כן תרימו גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם וכו'. עושה ארם שליח איש או אשה ואפילו עבר, עכ"ל. הרי רס"ל רגם עבר הוא בן ברית, והוא מגמ' במס' נטין רף כ"ב. ויש להקשות ע"ז ממה שב' בפ"ט מחל' ערות ה"ד עבדים פסולים לעדות שנאמר ועשית לו כאשר זמם לעשות לאחיו מכלל שאחיו כמוהו מה אחיו בן ברית אף העד בן ברית, הרי רסובר דעבר אינו בן ברית, נמצא דבריו סותרים זא"ז.

(ב) במס' יומא (רף ס"ז ע"ב) תניא המדברת המדברת במרבר לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים. מבואר מזה דשעיר המשתלח הי' נוהג גם בנוב וגבעון. ויש להקשות רהתוס' במס' זבחים (רף קי"ז ע"ב) כתבו בראש העמוד בהג"ה דביוה"כ לא קרבו צבור באוהל מועד שבגלגל ובנוב וגבעון לא פרים ולא שעירים. ומבואר במשנה במנחות (רף כ"ז ע"א) דשני שעירי יוה"כ מעכבין זה את זה, וא"כ כיון דלא הקריבו שעיר החי בנוב וגבעון, איך הביאו שעיר המשתלח, הלא שני השעירים מעכבין זא"ז⁽²⁾.

(1) נולד בשנת תרע"ה בערך בעיר דאסאָכאָטש בגליל טורקא לאביו מו"ה צבי קעניג. למד בישיבת עץ חיים דבאבוב סניף קרשאבוב. שקד שם על דלתי התורה, והצליח בלימודו. הי' חריף ובעל מחדש, ובעל מדות תרומיות. בשנות הזעם נהרג עקה"ש. תנצב"ה והי"ר. — הערות הללו הועתקו ממכתבו שהגיע לנו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד המפורסם לשם ולתהלה מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) בספר שו"ת זיו הלבנון (להג"ד זאב וואלף נוסעענבוים מדראהביטש) סי' נ"ג הביא שאמר לו הגה"צ מוה"ד פנחס טווערסקי הי"ד אבר"ק אוסטילא קושיא זו בשם חותנו הגה"ק מוה"ד ישכר בעד מבעלזא זצ"ל. ועיין בהגהות מצפה איתן שם בזבחים שרמזו על קושיא זו, ובס' מקדש דוד על עניני קדשים בס' כ' אות א'.

ואולי יש ליישב קו' זה, עפי"ד התוס' במס' שבועות (רף ח' ע"ב) ד"ה לשומאה, שכתבו דאי ליכא אלא חד שעיר יעשו פנימי ולא חיצון. ותמהו כל המפרשים הלא איתא במס' יומא (רף מ"א ע"ב) דהגדלה מעכבא ואיך יעשו פנימי בלא הגדלה, וגם קשה ממשנה דמנחות הנ"ל דשני שעירי יוה"כ מעכבין זה את זה. ותירץ בשו"ת בית יצחק (חאו"ח סי' צ"ח) דכיון דלד' יהודה לא נאמר חוקה רק בדברים הנעשים בפנים, א"כ ב'

ג) בסנהדרין דף ד' ע"ב, אמר קרא לא תבשל גדי דרך בישול אסרה תורה. וברש"י שם כ' וז"ל, חֶלֶב צלול כמים ואיכא בישול אבל חֶלֶב אינו בישול אלא טגון, עכ"ל. הרי דס"ל דצלי לא מיקרי בישול. ויש לתמוה ממקדא מלא בסוף פ' ראה ובשלת ואכלת, ופירש"י שם, זה צלי אש שאף היא קרוי בישול. משמע דצלי מיקרי בישול.

השעירים אין מעכבים זא"ז, רשעיר המשתלח לא הוי מדברים הנעשים בפנים, והא דהגרלה מעכבא הוא משום רשנה ב' קרא אשר עלה, אבל זהו דוקא היכא שלקח ב' שעירים אז הגרלה מעכבא, אבל אם אין לו רק אחד לכ"ע הגרלה לא מעכבא. נמצא דלא קשה מהא דהגרלה מעכבא, דכאן באין לו רק א' לא מעכבא. וגם לא קשה ממשנה דמנחות, דההוא משנה על כרחך דלא כר' יהודה דלדירי' חוקה לא קאי על שעיר המשתלח, ומהאי טעמא לא הביא הרמב"ם הך רב' שעירים מעכבין זא"ז כיון רפסק כר' יהודה, עיי"ש בבית יצחק.

לפי"ז לא קשה קו' הנ"ל איך מרבה הכרייתא נוב ונבעון לשעיר המשתלח, שהרי הך ברייתא שנוי' היא בספרא (פרשת אחרי פ"ו), וסתם ספרא רבי יהודה היא, ורבי יהודה לשיטתו' אויל דלא ס"ל כהך משנה דב' שעירי יוה"כ מעכבין זא"ז, ומש"ה אף שאין מקריבין שעיר הנעשה בפנים, מ"מ משלחין שעיר לעזאזל.

ובפשוטו י"ל, דהנה קושיא הנ"ל על התוס' במס' שבועות הביא הגרעק"א בגליון הש"ס שם בשם ספר מעין החכמה להנאון בעל עצי אלמונים, עיי"ש ברף מ"ו ע"א (דפוס רעדלהיים), והוא יצא שם לידון בזה דבר חדש, דהא דאמרינן ששני השעירים מעכבים זא"ז, היינו שאין יכולים להקריב שעיר הפנימי בלא שעיר המשתלח, אבל יכול לעשות שעיר המשתלח לחוד, שאין הפנימי מעכב אותו, והאריך שם בטעמא דמילתא, דבשעיר של שם דכתיב ב' ועשהו חטאת שמעינן מינה עיכובא דצריך הגרלה ואם אין לו רק אחד אינו יכול להקריבו לשעיר לשם, אבל שפיר יכול לקחתו לשעיר המשתלח כיון דלא כתיב ב' ועשהו, לכן אם אין לו אלא אחד לוקחו לשעיר המשתלח בלא הגרלה, עיי"ש. (ועיין בזה בס' שדה יצחק ברף קנ"ג ע"ד שנדפס שם מכתב מהגאב"ד דק' יאנובה בעמח"ס מקור ברוך על קרשים, שרחה ד"ז). ולפי"ז תו לא קשה איך ה' נוהג שעיר המשתלח בנוב ונבעון אף רלא קרבו שם שעיר הפנימי, דכיון דאין מקריבין שעיר הפנימי, הרי זה כאילו אין לו רק שעיר אחד, ולוקחין אותו לשעיר המשתלח, ואין מעכבים זה את זה. והנה בשו"ת זיו הלבנון שם הביא מה שתירץ על קו' הנ"ל הגה"צ מאוסטילא, דברייתא הזאת רבא לרבות נוב ונבעון לשעיר המשתלח היא בספרא, וסתם ספרא ר"י, ולר"י הרי מקריבין חובות ציבור בכמת ציבור. אמנם יש לשדות בזה נרנא, דלכאורה יש להוכיח דלר"י לא הקריבו ביוה"כ הקרבנות בנוב ונבעון, דאיתא בספרא הפ' אחרי (פרשת ה' פרק ז') והיתה לכם לחוקת עולם, לבית עולמים, וכ' שם בפ' הר"ש משאנן, לאפוקי בכמה שאין להקריב, וסתם ספרא ר"י הוא.

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עריין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

קול קורא להתייסדות „חברה שומרי שבת ומצות“

מהגאון מוה"ר ארי' ליבוש הלוי הורוויץ זצ"ל

אבד"ק סטאניסלאב¹

אחי ועמי!

ממרום שולחה אש בארמנות עירנו, להבת שלהבת לזהטה ואוכלה סביב מחנה העברים אשר בתוכנו, האח מבוערת לפנינו ואין מכבה, אחינו אלה הנאנחים והנאנקים מתגרת יד התלאות והמצוקות המתרגשות בערינו, ימסו את לבבנו, וימוגגו את רוחנו, פה נשמע בני ישראל בוכים את השריפה אשר שרף ה' הונם ורכושם, וכל יגיעם ועמלם אכלה חמת ה', עד כי חיי צער ומצוק יחיו, והסר וכפן מנת חלקם, ושם תצלנה אזנינו לקול בוכים כתנים על חלליהם, חמת מלך מלאכי מות כי נצתה בתוכם, אלה יעוררו קינים הגה והי על עולליהם ויונקיהם, מחמדי עיניהם כי לוקחו מהם, ואלה יקראו למספד לאם על בנים כי רוטשה, ונפחה נפשה ממותי תחלואים, או בהקשותה בלרתה, נשים שאננות מקוננות ומיללות, מורידות כנחל דמעות מרות על בעליהן כי נקטפו בעורם באבם, מלהט חרב המות המתהפכת, ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, עין בעין נראה כי ממעל לראשנו קללת אלקים תלויה, וחרב הסכנה צופיה ומכאיבה כל חלקה טובה, ישומו ישרים על זאת, בשלמי הרעה ההיא, מי המה קורחי האש מאזרי זיקות אלה, בני עירנו יושבים ומחשים משתאים ומחרישים, איש לעברו פונה, ואין מתעורר לכבות את התבערה האיומה הזאת.

וארא כי אין איש, ואשתומם כי אין מפגיע, האנשים אשר חצי שדי לא נחתו בם, יושבים המה שלווים ושקטים על שמריהם, בהיכלי עונג ישכנו, חיי נועם יחיו, ואומרים שלום לנו, חדרה גדולה חרדתי, ופלצות אחותני על קרירות רוח וקפאון נורא השורר בקרבכם, כי אין מכם חולה על שבר בת עמי, ועבר עלי רוח קנאת ה' צבאות אשר כאש עצור בעצמותי, וכאוכות חרשים יבקע, קמתי ואתעורר ואקרא מנהמת לבי, אוי נא לנו כי חטאנו, אנשים מקרבנו המה בעוכרינו, המה המבעירים את הבערה, מהרסינו ומחריבינו ממנו יצאו, הבישו אחי וראו מרז"ל (שבת ק"ט) אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חלול שבת, כן הדליקה הגדולה המתלקחת בעדתנו, היא לרגלי הפרצה הרבה בחלול שבת קודש בפרהסיא אשר עתקה גם נברה במקומנו למכביר, מהם המאחרים הגפת תריסי חניוניהם עד אחרי התקדש ליל שבת, וממהרים לפתחם ביום השביעי בין הערבים, ואחדים מהם אשר יפרצו עליהם פרץ לעשות מלאכתם כשאט נפשם ביד רמה בעצם יום המנוחה והקדושה, ועושים שבתם חול גמור, המספחת הזאת פשה תפשה בעירנו, והיתה פרץ נופל נבעה בחומת השבת הנשגבת, כמעט נהרסו כל גדריה ערו עד היסוד בה, או לנו שכך עלה בימינו, לרגלי החטאה הגדולה הזאת תבער חמת שדי בקרבם

1) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' ד' עמוד ט'. — הגיע לדינו ע"י האברך היקר והנעלה מו"ה יצחק בן ציון זאפערן נ"י. טוב עין הוא יבורך.

כמדורת אש, וזיקה מהלכים על כנפי רוח גם להכשרים שומרי אמונים אשר בתוכנו, להאחזו גם בהם את האור, שכן מצאנו בתוה"ק כאשר יצאו מן העם ביום השביעי ללקוט את המן, ה' דבר ה' אל משה דוענו ע"ה על האומה הישראלית כלה, „עד מתי מאנתם לשמור מצותי ותורותי“, ואף משה ואהרן בכלל, וארז"ל ע"ז (ב"ק צ"ב) בהרי הוצא לקי כרבא.

אחים יקרים! דרשו מעל ספר תורת אלקינו וקראו, מה רמה ומה נשאה קדושת יום המנוח כי תבואנה בי האותות על יוצרנו ית"ש שחידש את עולמו ברצונו האדיר והחפשי מהאין המוחלט, ועל היחש והקשר האמיץ של האומה הישראלית עם אלהיה, ודת קדשה (עי' תוס' חגיגה ג: ד"ה מי כעמך ישראל) שעל כן חומר ענשו של מחלל שבת שקול ישקל במאזנים ושא יחד עם הכופר בכל התורה כלה, ראו נא חזון מלאכי ד' נביאי קודש, זקוקין דנורא דנפקי מפומייהו מכסאים חדים חוצבים להבות אש-דת רשפי-מרומים, בהשתפך עליהם נפשם, דבר ידברו רתת, יהנו נכאים, לפידים מפיחם יחלוכו, נגד המורדים והפושעים בחלול מועד ושבת, הבישו לראות האלות הכתובות על ספר דברי הימים אשר בכתובים, הרובצות על הדשים בעקבם בהעון החמור הזה, זכרו זאת והתאוששו עד כמה הערו חכז"ל את נפשם לבטל גזירת המלכויות על חלול שבת קדשנו, כמסופר בתלמוד (ר"ה י"ט מעילה י"ז), ואשר במעל הזה כל מחמדרו מימי קדם היו לכו ומשסה, בית קדשנו ותפארתנו ה' למאכולת אש, והוא שהחריב עירנו והגלנו מארצנו כמחז"ל (שבת שם) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת שנא' (יחזקאל כ"ב) ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם, שימו נא אחים אל לבכם, כמו חי כמו חרון יתיצבו לפניכם כל המקרים הרעים והצרות אשר העיקו עלינו בכבדן, עקב האשמה הרבה ההיא בכל דור ודור במרוצת שנות גלותנו המר והנמהר, ימי נדודינו ושלמולינו בין העמים.

זאת העצה היעוצה לרפא מחץ מכתנו, ולגהות מזורנו, כי נתחבר כלנו יחד כחבל האחדות הגמורה, כאיש אחד חברים, וניסד בינינו אגודה נוסרת כרמי חמד שבתות וחגים, וזה שמה אשר נקרא לה „חברת שומרי שבת ומצות“, ותהי זאת תעודתה אשר תתוה לה, לעמוד על המשמר באמונה, להשתדל בכל מאמצי כחה, באמצעים נכונים ומתוקנים שכירה, בכל עת מצוא, לעשות משמרת למשמרת ימי מנוחתנו שבתותנו ומועדנו, אשר מחוקקנו מלכנו חפץ ביקרם כבודם והדרם, להקדישם ולהעריצם כמצווה עלינו בתורתנו הכתובה והמסורה, ולא ידח ממנו נדח, ומדי שבת בשבתו יהיו נרפסים מירינו פתקאות אשר בהם נציב גבולות הזמנים המבדילים בין הקודש ובין החול, עתותי ההשכם וההערב, של עיולי ואפוקי שבתא, וברצות ה' דרכנו נגיע למרום קצה של משרתנו הנאמנה, להחזיר עמרת קדושת שבת ומועד ליושנה, לכל פרטיה ודקדוקי, והיתה כימי עולם וכשנים קרמוניות, והי' זה שכרנו.

כי על כן אליכם אנשי עדתי, אשים דברתי, שמעוני אחי וישמע אליכם ה', חישו ובואו לעזרת ה' בגבורים, להסתפח אל אגודת חברתנו זאת, ושחרו מכחכם בעדה, עמדו נא לימיננו בכל אשר לאל ידכם, למען נוכל להוציא מחשבתנו,

לפעולת מעשה, וחפץ ה' בירינו יצליח, ומלתכם כבר אמורה מפי עליון ביר נביאו ע"ה (ישעי' נ"ח) אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי גו', ואדז"ל כל המשמר שבת כהלכתו נותנים לו נחלה בלי מצרים, וזוכה כלנו יחד במהרה לשמוע קול מבשר בראש הרים, כעתרת המדבר לכבוד ה' ותורתו.
כו"ה פה סטניסלאב בחודש כסלו שנת תרס"ז לפ"ק.

הק' ארי' ליבש הלוי איש הורוויץ
אברפ"ק והגליל תע"א

תעודות וסמיכות

טז.

ב"ה.

מנהגן של ישראל תורה היא, וזאת תורת האדם המעלה בגולה היא העולה כאשר יראו הרועים את עמו וצאן מרעיתו בכל המקומות אשר נפוצו שמה אנשים חכמים וירועים אנשי חיל יראי אלקים ראויים לנהל בתורתם ולנהג ברוחב נבונתם את ערתם לסמוך עליהם את ידיהם להודיע ולהודיע כי ברי דסמכא אינון וראויים להוראה למען עליהם כל איש יסמוך ועל פי התורה אשר יורו יתנהג ומדבריהם לא יטה ימין ושמאל וזאת התעודה בישראל, ולפיכך בראותי אני הצעיר הח"מ זה שנים כי נקרא יקרא הבחור בחור מעם הרופא המובהק כמה"מ שמשון מורפורגו⁽¹⁾ יצ"ו הנכבד במלחמתה של תורה לעמוד לשרת במשמרת הקדש את קהלת אנקונה המפוארה יע"א, והכרתיו הגון וראוי ללמד את העם דעת ולהורות כרין וכהלכה בכל מקום, ועל הכל מוכתר בכתר שם טוב העולה על פי מדותיו החמורות, זאת חשבותי למשפט ואמרתי חובה עלי לנסלו ולנשאו ולהראות יקר תפארת גדולתו לעיני כל ישראל, ומאז נדרשתי ללא שאל ומצאתי ללא בקשני ושלחתי לו כתב הסמיכה כפי המנהג . . . שממנו ומאליו תצא תורה מפוארה והוראה ישרה ולא ה' צריך לסמוכות להיותו איש אמונים רב ברכות עוקר הרים ושוחנן ובקי בכל מילי כר' יוחנן, ועתה בשמעי מאחרי הפרגוד כי נאבר ממנו הכתב אשר כתבתי בימים ההם, עלתה הסכמתי לתת בידו עדותי זו מחדש⁽²⁾,

(1) הגאון מוה"ר שמשון מורפורגו זצ"ל נולד בשנת תמ"ב לאביו מוה"ר יהושע משה מורפורגו. בצעירותו למד בוויניציא. ה' ר"מ בעיר פאדובה ואח"כ בשנת תע"א נתמנה לאבר"ק אנקונה. נרפס ממנו שו"ת שמש צדקה. נפטר ביום ט"ו ניסן יום ראשון של חג הפסח שנת ת"ק לפ"ק.

(2) בספרו שו"ת שמש צדקה בהקדמת בן המחבר כ' וז"ל: מה' יצא הרבר ונתגלגל זכות ע"י זכאי יהודה עלה בתחלה הוא הרב המופלא ומופלג נ"י כמוהר"ד יהודה בריאל זצוק"ל ממנוסובה גדול הדור פאר עדתו, זה יצא ראשונה וישלח לו ידו להדרו ולעמרו בכתר מלכות וחלוקא דרבנן ידו פרש שר גבר באחיו ברוח מבינתו, זה ה' מעשה בשנת התפ"ט בהיות יושב בקק"י פאדובה עכ"ל.

ובשבטי ישראל אודיע נאמנה כי רב הוא ומע' מורנו הרב יתקרי, ידין ירין, יורה יורה, וכל איש ישראל אשר ימרה את פיו ואמרתו, אחת דתו, להמית, וכספו כעפר, כי דבר ד' בזה ואת מצותו הפר.

נאם הצעיר חדל אישים,

יהודה בכ"מ אליעזר בריאל ז"ל איש מנמוכה?

הכותב וחותם כיום הששי ר"ח אב שנת והיית"ם קרושים לפ"ק, ס' אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר.

י"ז.

ב"ה.

ראה ראיתי את מלאכת מחשבת אשר פעל ועשה כבוד ירדתי האברך יקר הערך החוב"ב יו"ש כש"ת מו"ה יחזקאל פודערבייטעל נ"י מעיר יאסלא הכל בכתב השכיל לצייר את תבנית בית המקדש ואת תבנית כל כליו ופועל ירדתי תרצה לפני כל אחב"י להיות לאות לחזות בנועם בנין בית תפארתנו ולעשות כזה זכר למקדש כמאמר חז"ל ציון דורש אין לה מכלל דבעי דרישה, וכל אחד יקשט את חדר מעונו בתבנית זאת, וביחוד הוא דבר טוב ומועיל לפני כל לומדי מסכת מדות והרמב"ם ז"ל הל' בית הבחירה, כי ע"י ציוריו אלו נוכל להבין בנקל מסכת מדות החמורה, ובכן נמטוי לי' אפריון וראוי מאד לחזקו ולסעדו שיוכל לארפומי ארדא, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל באשר הוא רבת התועלת גם לגרולי ישראל. מובן מאליו, אחר שהאברך הנ"ל הרבה יגיעות יגע בעבודתו ופזר עליו הון רב, כל יבאו זרים לשחת גבולו לעשות כמתכונתו, ועל הקונים להזהר שלא לקנות אלא ממנו או מבאי כחו כי נוצר תאנה יאכל פרי'.

ולאו"א בעה"ח קראם, ה' אמור תרח"ץ.

שמואל פיהרער⁴

אב"ד דק"ק קראס יצ"ו

(3) ראה אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ח' עמוד ט"ו. — ר"ז הועתק מכת"ק המונח באוצרו הטוב של ירדנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד המפורסם מו"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפען. טוב עין הוא יבורך.

(4) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' א' עמוד ט"ז.

מכתבים אל המערכת

בס"ר. מוצש"ק יתרו תשמ"ב לפ"ק.

לכבוד עורכי ה"כרם שלמה". שלומכן ישנא, ושבוט טוב ומבורך.

הנני להעירכם כי בגליון מחורש שבט שהגיעני, בהערות על רש"י עה"ת מהר"ר מנחם בראכפלד נ"י בפסוק במים אדירים כתב כא"ר ואולי היתה שם גירסת רש"י כמו שהוא במכילתא בשלח וכו'. עיין ברש"י במנחות ששם כתוב מפורש ברש"י ד"ה יבוא אדיר כלומר כך אמר הקב"ה כשעשה נקמה במצרים צללו כעופרת במים מצרים שהם אדירים, ע"כ לשונו של רש"י.

ולתרץ סתירת דברי רש"י, כי ידוע דרכו של רש"י לפרש הכתוב כפשוטו, ולפעמים אף נגר ההלכה כידוע, וכמאמר רש"י בכמה מקומות, ואני ליישב פשוטו של מקרא באתי, ופשוטו של מקרא מוכיח דאדירים קאי על המים, ראי קאי על המצריים הוי ל' להינקר במים הב' בפתח, וכשהב' של במים נקוד בשוא, משמעותו שאדירים קאי על המים, (כ"כ בהנהגות מספר חק נתן בש"ס ווילנא, והוא דבר פשוט), ולהכי כתב בפסוק ספל אדירים דאדירים קאי על המים כפשוטו של מקרא. ובמנחות בסוגיית הגמרא דאדירים קאי על המצריים פירש"י לפי דרך הגמרא, ואין שום סתירה.

והנני בזה ידירכם,

הק' דוד צבי שלמה וועבער (שזורי)

בורקלין, ניו יארק

ג.ב. אני מתפלא שהנ"ל אינו מרפס ספרו הערות על רש"י, כי בדרך כלל, הערותיו נפלאותיו, ומשמחים לב לומדי רש"י הק'.

* * *

כב' מערכת הקובץ "כרם שלמה", שלומכן יסנא.

לנכון הגיעני ירחונכם הנחמד אף געים מחורש כסלו-שבת, וכרגיל התענגתי בו ובתוכנו העשיר.

אמרתי אעלה בתאמ"ר אחזה בסמניו, לרשום מה שנתעוררתי בעברי בין בתרי המרור הרי קרא שמו, "אותיות מחכימות", מובא דברי נאמן הקהלה רק"ק פרשבורג הר"ר מענדל כ"ץ ז"ל, ולמרנו מעשה רב שבימי המועד לא לקח מרן החת"ס זי"ע עטו בידו וכתב ע"י שליח. ברצוני להוסיף שכן מבואר ג"כ באיגרות סופרים (כתבי הח"ס מכתב כ"ה) וז"ל ק": "נתעכב אגרת הראשון שנכתב בשליחותי חוה"מ סוכות העבר", עכ"ל. אך מאידך גיסא מצינו בתשובותיו (או"ח סי' קפ"ד) מסיק שם בזה"ל: רשמתי לזכרון דברים בעלמא בחה"מ של סוכות פה ק"ק דרעוניץ תקנ"ח לפ"ק — ואולי ר"ת שאני.

אגבי ארשום בזה ע"ר המכתב שנרפס מחנה"ק מוהר"ש זצ"ל מכאבוב בספר "מכתבי קודש" (מכתב כ"ר), כותב שם בין הדברים (ממרחץ פעסלוי בעסטרייך) וז"ל ק": "כעת אנחנו מתפללים ב"ה גם בחול כי באים לכאן ב"ה אנשים מכל המקומות הסמוכים לומרי תורה ונכבדים גם משיבות ממרינת אונגארין באים בחורים נחמדים לומדי תורה לפלפל...".

אחשבה לרעת כי שפיר מישך שייך כאן מה שכתב מורי ורבי הגאברק"ק מט"ר זי"ע בפתיחתו "שם משמאל" לשו"ת חתן סופר (ירושלים תשל"ד) וז"ל: סיפר לנו אאמוה"ג בעל מענה שמחה זצ"ל כאשר הלך מקום הרחצה סמוך לוויען לנוח ולהנפש מעט לחזק גופו שהחור למען יוכל להרביץ תורה בבואו לביתו, והתאכסן שם סמוך לדירתו של ק"ז (החתן סופר) וז"ל הגה"ק כקש"ת מו"ה שלמה האלברשטאם הארמו"ר מבאבאב, אז ה'

משכן כבודו עדיין בווישניץ, ואיזה מהתלמידים המובתקים של כק"ז ז"ל, שהיו אז כבר גדולי תורה בנעוריהם באו לבקר את רבם הקדוש על ש"ק, ותמה הנה"ק הנ"ל על גודל בקיאותם וחריפותם, ובפרט הפליא אותו דביקותם ברבם הקדוש ונתפעל כל"כ עד שאמר כשיבוא לביתו יקבע ג"כ ישיבה כזו שלא כמנהג ררך גאליצ'י' שלומדים התלמידים בשמיכלעך בפנ"ע, אלא כדרך שנהג ק"ז החתן סופר ז"ל בהרצת תורתו עם תלמידיו. עכ"ל.

תקותי איתנה שיהיו דבריי אלה לכם לעינים ולמשיבת נפש, וקבלו נא בזה מיטב ברכותי — יח"צ שתשרה שכינה במעשי ידיכם.
בעה"ח א' לס', „עד כי יבא שילה" תשמ"ב לפ"ק.

יודא הכהן שטראסער

ברוקלין, ניו יארק

[illegible]

אשר יצאנו ממצרים

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם בארבער נ"י מטאראנטא להולדת הנכד
להרב מו"ה אהרן טווערסקי שליט"א נכד כ"ק אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת הבן
להנה"ח מו"ה זאב הכהן שטערן נ"י מלונדון חתנו של הרה"צ מו"ה משה
סטעמפל הי"ד להולדת הנכד

להאברך היקר ר' זאב ישראל הכהן כ"ץ נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' זלמן הלברשטאם נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יקותיאל רייכבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע יחזקאל אייזענבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב פויגעל נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב מאיר הלוי שלעפערניג נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מנחם פרידמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הנכד
להאברך היקר בנש"ק ר' נפתלי עהרנרייך נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' קלונימוס קלמן ראזענבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלום יוסף צעהנווירטה נ"י מירושלים להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם משה מאשקאוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוב בערל שעכטער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב הלוי הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' יצחק טובי' רובין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל יעקב ליפשיץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' פנחס דעמביצער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה שלמה גאלדבערג נ"י ממאנטרעאל להולדת הנכדה
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכיו"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה אברהם שטערנבוך שליט"א ר"מ דיישיבת באבוב בני ציון בלונדון
לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה אברהם שמואל בנימין בלויא נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה בצלאל פיקסלער נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה דוב ווילהעלם נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה חיים מנחם הכהן קעניגסבורג נ"י לנישואי בתו תחי'

1. 姓名	2. 性别	3. 年龄	4. 职业	5. 学历	6. 婚姻状况	7. 健康状况	8. 兴趣爱好	9. 自我评价	10. 其他
张三	男	25	程序员	本科	已婚	良好	阅读、运动	开朗、自信	

Figure 1. The effect of the number of trials on the number of correct responses. The number of correct responses was significantly higher than the number of incorrect responses in all cases. The number of correct responses was significantly higher than the number of incorrect responses in all cases. The number of correct responses was significantly higher than the number of incorrect responses in all cases.

[illegible][illegible]

THE CHINESE

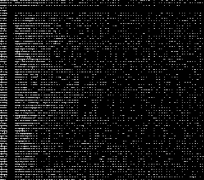
[illegible]

DOI: 10.1002/for

11-11-11

KEREM SHLOMO
B.Y.B.Z. of Bobov
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Address Correction Requested
Funding & Return Postage Guaranteed
 (Please send P.S. form 3547)

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנכבד והמפואר יקר הערך

מו"ה צבי יעקב קאפל במו"ה שמואל ע"ה

לעמעל

נפטר לב"ע ביום כ"ו לחודש ניסן שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניו וחתניו,

יהודה ליבוש לעמעל

שמואל לעמעל

יצחק אפרים לעמעל

מנחם מענדל קרעש

יהושע פיהרער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

הני תרי צנתרי דדהבא

האחים החשובים

חסידים מופלגים ונכבדים

מיקירי חסידי כאבוב בעיר לונדון

ה"ה

מו"ה חיים במו"ה יחזקאל דוד הכהן שלאף ע"ה
נפטר ביום כ' לחודש מנחם-אב שנת תש"מ לפ"ק

מו"ה נחום במו"ה יחזקאל דוד הכהן שלאף ע"ה
נפטר ביום כ"ה לחודש אייר שנת תשל"ו לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י שאר בשרם,

חיים הכהן שלאף

וויזען יע"א

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לשביעי של פסח

איתא במדרש (הובא בספר נחלת יעקב) הים ראה ויננס, מה ראה ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ועצמותיו של יוסף מונחים בארונו. ותמוה מהו ענין רכוש מצרים בידם, לקריעת ים סוף. וגם אומרו ועצמותיו של יוסף מונחים בארון, שהוא ג"כ בב"ר (פ' פ"ז) בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל, צריך להבין מה ענין עצמותיו של יוסף לקריעת ים סוף, למה נזכר כאן דוקא זכותו של יוסף, ועוד איתא במדרש רבה ובמכילתא, רבי אלעזר בן עזרי' אומר בזכות אברהם אביהם אני קורע להם את הים שנאמר זכר את דבר קדשו את אברהם עברו, ולכאורה נראה שהם מדרשים חלוקים אם ה' קי"ס בזכות אברהם או בזכות יוסף.

והנראה בזה בחקרם דברי רש"י ז"ל עה"פ ויהפך לבב פרעה ועבריו, נהפך ממה שה' שהרי אמר להם קומו צאו מתוך עמי וכו' ועכשיו נהפכו לדרוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום, וכן כתב בפסוק ואת עמו לקח עמו, משכם בדברים, לקינו ונמלו ממוננו ושלחנו, בואו עמי וכו' ואני אשוה עמכם בחלק שנאמר אחלק שלל. וצריך לשים לב מה ה' להם לפרעה ועבריו, ומה נואלו שרי צוען, כי מה שאמר זה שלשה ימים קומו צאו מתוך עמי, ומה שחזקה יר מצרים למחר לשלחם מן הארץ היתה מחמת אימת מות שעליהם כמו שאמרו כלנו מתים, ופרעה אמר וברכתם נם אותי, התפללו עלי שלא אמות שאני בכור, ואיך עכשיו נתהפכו כמו רגע בשביל ממונם הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ואיך לא נתיראו לדרוף אחרי בני' בשביל הממון שהשאלום, אחר כל האותות והמופתים וכל המכות שבאו עליהם עד נפש.

אכן נתבאר הענין בדברי קדוש ישראל ר' חיים וויטאל בספרו עץ הרעת טוב בפסוק אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל, שפרעה חשב שיוכל לדרוף אחרי ישראל ואף ישיג חפצו מאחר שיש ביד ישראל עון הגזל שלקחו ממון מצרים בדרך שאלה וברחו להם, והרי רור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, הגם שלא ה' רק חמס דקיל, ע"כ אמר אחלק שלל שאחזיר גזילה לבעלים, לכל אחד מן המצרים מה ששאלו מהם וחשב שבזה יוגבר כחו על ישראל עיי"ש. וענין זה יש להעמיס בדברי רש"י נהפכו לדרוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום, ריוק לומר שהשאלום והם לקחוהו וברחו והרי זה גזל בידם ועיי"ז ימסרו בדינו, וזה שאמר לעמו ומשכם בדברים, לקינו על שעשינו להם עול, אבל עכשיו שנמלו את ממוננו הם הגולנים ואנחנו הנגזלים, יתהפך כחומר חותם ויחתם גזר דינם על הגזל, בואו עמי ואני אשוה עמכם בחלק שאחזיר גזירה לבעלים, שנאמר אחלק שלל, וכמו שפי' רח"ו כנ"ל.

אמנם באמת טעות גדולה טעה בזה, והי' זה מחמת החזקת הלב כמ"ש וחזקתי את לב פרעה וררף אחריהם, כי הי' לו לתת לב שהממון הזה בא ליד ישראל בצדק ויושר ואין בו אפי' אבק גזל, מלבד הפשוט שהי' חייבים להם בשכר העבודה, וכמו שאמרו בגמ' (סנהדרין צ"א) שבאו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון ואמרו תנו לנו כסף וזהב שנמלתם ממנו אמר להם גביהה בן פסיסא תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא ששעבדתם ולא מצאו תשובה וברחו, ובמדרש רבה פ' חיי שרה (פ' ס"א) אמרו על זה שישבו פילוסופים וחשבו ולא הניעו למאה שנה עד שנמצאת ארץ מצרים לממון, הרי שלא די שזה שלקחו הי' שלהם מצד הדין, אף נשאר חייב להם שלא פרע את חובו עדיין, ואשר לא שם לבו לזה בא רק מחמת החזקת הלב.

אבל ישנם עוד דברים בנו שהלא כל הכסף הבאה למצרים מכל הארצות הי' על ידי יוסף שבחכמתו הצילם מן הרעב וקבץ את כל הכסף למצרים. ופשוט הוא שהכסף הזה שייך ליוסף כדין המציל מזומו של ים, ודיים למצרים שהפקיעו את עצמן ממיתת רעב, אבל על הכסף אין להם שום טענה ואין בזה נרנוד גזל. ועוד בה שלישי' מה שנאמר בדברי חז"ל שהקב"ה סיבב שיבא כל כסף וזהב שבעולם למצרים כדי לקיים מה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, וברוך שומר הבטחתו לישראל שאמר למרע"ה דבר נא באזני העם וישאלו, שלא יאמר אותו צדיק ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, הרי שכל כספם וזהבם הי' מופקד בידם עד צאת בני ישראל ממצרים שיקחורו ותתקיים הבטחת הבורא, ומה טענת גזל יש בזה שלקחו את פקדונם. וזה שאמר הכתוב (תהלים ק"ה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל, כי אמרו בגמ' (כתובות פ"ד) ינתנו לכושל שבהם, מאי לכושל, כושל שבראי', אבל ישראל שיצאו בכסף וזהב אין בשבטיו כושל כי ראיות חזקות כראוי מוצקות הי' להם על הכסף וזהב ששייך להם בצדק ויושר. וממשיך הפסוק כי זכר את רכב קרשו את אברהם עבדו ופירש"י שהבטיחו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. והן הן הדברים שאמרו במדרש על פסוק זה, שבזכות אברהם נקרע הים, היינו שעל הקטרוג שקטרג פרעה שיש ביד ישראל עון גזל, באת התשובה, כי זכר את דבר קרשו שהבטיח לישראל שיצאו ברכוש גדול ולכן בא הכסף למצרים, ואין שקלי ודידי שקלי.

וזה ג"כ כוונת המדרש שהי' בזכות יוסף, לבטל טענת פרעה על דבר הכסף אשר שמו בני ישראל כאמתחתם והם גזלנים, ע"ז נזכר ענין יוסף שיוסף לקט את כל כסף וזהב שבעולם והביאו למצרים וזכה בו מדין המציל מזומו של ים וכנ"ל. ועפ"ז יובן היטב המדרש שהתחלנו הים ראה, מה ראה, ראה ישראל כאים ורכוש מצרים בידם, וע"ז בא המקטרג לומר שיש בידם עון גזל שזהו רכוש מצרים, אמנם כאשר ראה עצמותיו של יוסף נתבטל הקטרוג הזה, כי אין זה רכוש מצרים רק רכושם של ישראל.

בסוגיא דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ

מהגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל מפראג⁽¹⁾

בעה"י. חידשתי זה בפסח תקס"ט לפ"ק.

פסחים דף צ"ג ע"א. ר"ע לטעמי' רס"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. מעולם תמהתי והוקשה לי, וכעת ראיתי בש"ס חרש שנרפס בווינא עם הנהות הגאון מהר"י פיק, על הגליון, שנרגש מזה הגאון הנ"ל ז"ל, רמלת לטעמי' האמורה כאן אין לה מובן, דזה רגיל הש"ס לומר היכא דמפורש או מוכרח בדוכתא אחריתי, ראותו תנא או אמורא סובר כך, אבל הכא בסוגיין, מהו לטעמי'.

ורגיל הייתי לומר רמלת לטעמי' הוא, כפי הגירסא הנדפסת בכל ספרי הש"ס לעיל דף צ' ע"ב על הגליון, ראמר שם הש"ס לרב דס"ל אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, סבר לה כר' יצחק דאמר דטמאי מת מצוה הוי שחל ז' שלהן להיות בערב הפסח, רהיינו טומאת שרץ, ואמר רחמנא נרחו, ונרפס על הגליון באיזה ספרי הרפוס, סבר לה כר"ע דאמר מישאל ואלצפן שחל ז' שלהן להיות בע"פ, ועיין בריש"ב א בחירושי' לסוכה דף כ"ה ע"ב ביאר כך להדיא, ראף לר"ע וריה"ג הי' שביעי שלהן בע"פ, והתוס' שם בסוכה הביאו גירסא זו, ורחאות, יעו"ש בתוס' ר"ה שחל כו', ולפיכך התוס' לשיטתם הכא בפסחים ר"ה ר"ע סבר כו' תמהו מנ"ל אליבא דר"ע הכי, והיינו רלא גרסי נמי התוס' ר"ע לטעמי', אלא הי' בגירסתם, ר"ע סבר כו', ועכ"פ לגירסת הספרים רלעיל דף צ' גרסי ס"ל כר"ע כו', א"ש נמי הא דאמרינן הכא ר"ע לטעמי', רכיון רס"ל רמישאל ואלצפן חל ז' שלהן להיות בע"פ, ממילא מוכח דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, כדלילך רב לעיל, זהו מה שאמרתי בזה מקרמת דנא.

אמנם כן, אם מלת לטעמי' האמורה, יהי' קיומה תלוי בהגירסא רלעיל לספרים גרסי רב ס"ל כר"ע כו', לא ה"ל להמדפיסים ולהמפרשים לשתוק מזה, ולא ה"ל למיסתמה סתומי, כי אם גם בזה ה"ל לרמוז על הגליון דהרבר תולה בגירסאות רלעיל וכאמור.

לכן נלע"ד ליישב אומרו הכא ר"ע לטעמי', דשפיר יהי' לר"ע לטעמי' מוכרח דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, וייתיישב ממילא נמי תמיחת התוס' הנ"ל בר"ה ר"ע סבר כו', רלעיל דף ס"ט ע"א הקשו התוס' בר"ה שוחטין וזורקין על טמא שרץ, דא"כ דשוחטין וזורקין על טמא שרץ (על כרחך מיירי טמא דקרא דעושה פסח שני בשחל ששי שלו בערב פסח, דאי חל שביעי שלו הרי הוא כטמא שרץ ושוחטין וזורקין עליו, וכמ"ש תוס' לקמן דף צ"ב ע"ב בר"ה אלו פטורין כו'), אמאי כ' רחמנא טמא אינו עושה פסח פשיטא דהא כתיב איש לפי אכלו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה, ותירצו דאיצטריך לאשמועינן דחייב בפסח שני,

(1) הועתק מגוכתי"ק המונח באוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הרגול והמרומם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. זכות המצוה יגן בעדו להתברך בכט"ס.

דלא נימא דמיפטר, משום דשני תשלומין הראשון הוא כו' ורלא חזי בראשון לא חזי בשני, קמ"ל, א"נ איצטרך למימר רציבור עבדי בטומאה כדררשינן כו' איש נרחה ואין צבור נרחה עכ"ל.

וראיתי בשו"ת שאנת ארי' סי' ס"ה תמה על רברי התוס' הללו שרצו לומר הא רכתב רחמנא טמא אין עושה פסח א"צ לגופי' אלא לאשמועינן רציבור אינו נרחה, או רחייב בפסח שני הוא רקמ"ל קרא, הא מאן רלית לי' שוחטין וזורקין על טמא שרץ יליף לה דף צ' ע"ב מרר' יצחק דאמר טמאי מת מצוה היו שחל ז' שלהן בע"פ, ואמר רחמנא נדחו, מכלל דמ"ר שוחטין לא ס"ל כר' יצחק אלא עריין לא הי' יום ז' שלהן בע"פ, אלא ששי שלהן או קודם לכן הי', וא"כ אמאי נסתפק משה רבינו ע"ה כדכתיב עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, הא ע"כ לא ידעו מדין פסח שני כלל, שהרי בתשובת שאלתם נאמרה פרשת פסח שני, ובע"כ לא נסתפק אלא אם יכולין לעשות פסח ראשון, ואמאי נסתפק, הא ווראי לא מצי עבדו, רהא איש לפי אכלו כבר נאמר בפסח מצרים כו' עכ"ל הגאון והניח בצ"ע, ובאמת תמי' רבתי הוא.

והנלע"ד ביישובה, עפמ"ש הרמב"ם בספר המצות בשרש הראשון להשיג על בעל ה"ג שמנה כמנין התרי"ג מצות הלל, ונר חנוכה, ומגילה, ודומיה, והלא בסוף מכות ררש ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני, ובסיני ווראי רק מצות של תורה נאמרו, ולא של דרבנן, והרמב"ן שם האריך ליישב רעת בה"ג, והעלה דיש נוסחאות (וכן הוא בספרי הש"ס שלפנינו) תרי"ג מצות נאמרו לו למשה, ולא גרים בסיני, וא"כ אפשר דאף מצות דרבנן נאמרו לו אז, כמ"ש חז"ל דהראה לו רור וחכמיו ודורשיו, והקשה בספר מרגניתא טבא דלהרמב"ם דגרים תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני, קשה, הא הרמב"ם בספר המצות במצות עשין סי' נ"ז נ"ח חשיב פסח ראשון למצות עשה בפני עצמה, ופסח שני מצות עשה בפני עצמה, והיינו רפסק כרבי בפסחים צ"ג ע"א רפסח שני רגל בפני עצמו הוא, וכן פסק בחיבורו פ"ה מהל' ק"פ הלכה א', א"כ מה הי' משה רבינו מסופק אם יעשו הטמאים הללו פסח ראשון, הלא כבר נאמר לו בסיני פסח ראשון ופסח שני לדעת הרמב"ם הנ"ל, ולמה זה נסתפק, ותירץ עפמ"ש התוס' בקידושין דף ל"ז ע"ב בר"ה הואיל כו' יעו"ש שהקשו למ"ר כל מקום שנאמר ביאה ומושב לאחר ירושה וישיבה משמע, היאך עשו פסח זה במרבר, ותירצו שעשו על פי הריבור עכ"ל, ולפ"ז י"ל אף רידע משה מפסח שני, עכ"ז הי' מסתפק, להיות בלא"ה על פי דין לא הי' לעשות פסח כלל בעת ההוא, ורק על פי הריבור וגזירת השם ב"ה נעשה, והי' משה מסופק שמא גם הטמאים יעשוהו, כי על כי האי גוונא לא נאמר לו לעשות פסח שני, וזה הי' ספיקא דמשה. ולפ"ז אומר אני דמיושב תמיהת השאנת ארי', דאף רידע משה מאיש לפי אכלו, עכ"ז שפיר הי' נסתפק, דשמא בפסח הזה שנעשה רק על פי הריבור אין האכילה מעכבת.

ולפ"ז מיושב תמיהת התוס' הנ"ל בדף צ"ג ע"א ר"ה ר"ע סבר כו', דלר"ע בלא"ה מוכח דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ראל"כ תיקשי לר"ע לשיטתו קו' התוס' הנ"ל בדף ס"ט ע"א, דאם אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ומיירי

שמא דקרא בששי שלו, ל"ל רכתב רחמנא שמא אין עושה פסח, הא כתיב איש לפי אכלו, וא"ל כתירוצי התוס' הנ"ל, דא"כ תיקשי קו' השאנת אר"י מאי נסתפק משה רבינו, הא ידע מאיש לפי אכלו, וא"ל כתירוצי הנ"ל, דנסתפק הואיל שאין הפסח נעשה על פי הדין רק על פי הדיבור שמא אין האכילה מעכבת, ו"א דלר"ע לשיטתו נעשה פסח ההוא על פי הדין, דהא ר"ע ס"ל בקידושין דף ל"ז ע"א דביאה ומושב בכל מקום שאתם יושבים משמע, וא"כ מה ה' משה רבינו מסתפק, אלא ודאי אין שוחטין וזורקין על שמא שרץ, והי' שביעי שלהן בע"פ, ונסתפק משה אם שוחטין וזורקין על ט"ש או אין שוחטין וזורקין, והתשובה היתה, אין שוחטין וזורקין, וכמ"ש הריטב"א בחירושי סוכה דף כ"ה ע"ב, והראב"ד פ"ו מהל' ק"פ בהשגה ראשונה, וא"כ מיושב קו' התוס' לר"ע לשיטתו, וממילא דמתורץ גם מלת לטעמי, דלר"ע לשיטתו מוכרח דאין שוחטין וזורקין על ט"ש וכאמור, ודו"ק היטיב כי ברור הוא.

ב' תשובות בדיני בדיקת חמץ

מהגאון מוה"ר יעקב זצ"ל מו"ץ דק"ק שקלאוו⁽¹⁾

שאלה. מי שרוצה לאכול או לישב ללמוד קודם בדיקת חמץ ואומר לאחר שזכיר אותו לאחר האכילה או הלימוד לבדוק, אם יש לסמוך על זה או לא. תשובה. הנה דין זה מבואר בספר עש"ז סי' תל"א להיתירא וילף לה מהא דהתירו גבי שבת לקרות לאור הנר ע"י שאומר לאחר שזכיר אותו שלא יטה ע"ש. ולא נהירא כלל, דלא [רמז] להתם, דהתם החשש הוא שמא יבא לעשות מעשה בידים להטות, בזה אמרינן שפיר כשיראה אותו חבירו שרוצה להטות יזכירנו שהוא שבת דלא חיישינן שמא ישכחו שניהם בדבר שהוא בקום ועשה, אמנם הכא שהחשש הוא שמא ישכח מלבדוק בשב ואל תעשה, בזה אפשר דלא מהני מה שאומר לאחר שזכיר אותו, דחיישינן שמא גם האחד ישכח ג"כ ולא יזכיר אותו.

וראי' ברורה לדברי מהא דפסק הרמב"ם גבי בדיקת חמץ ראפי' לקבוע מדרש ללמוד לאחרים נמי אסור ולא אמרינן שזכירו זה את זה, והתם גבי שבת התירו לשנים לקרות בענין א' שהאחד יזכיר את חבירו, אלא ודאי כמ"ש דהתם החשש הוא שמא יבא לעשות מעשה ולהטות משא"כ בשב ואל תעשה חיישינן שפיר שמא ישכחו כולם. ואין להביא ראי' מהא דכתב הרב [רמ"א] זלה"ה בסי' רל"ב דאנן נוהגין להקל בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה משום דסמכינן אקריאת השמש לכה"כ, נראה דשאני התם דיש לנו עת קבוע להתפלל, וכשמניע

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ב' עמוד י"ב. — ר"ז נעתק מחיבורו כת"י הנקרא „מורה צדק וקהילת יעקב". התעתק הניע לידינו מעזבון המנוח מו"ה שמעון קעמפלער ע"ה, כהשתדלות יורדינו האב"ד החשוב היקר והנעלה מו"ה חיים אלכסנדר וואקסמאן נ"י. טוב עין הוא יבורך.

העת על השמש לקרות ובוודאי לא חיישינן שמא ישכח דזה בוודאי לא חיישינן שכל העיר ישכחו מלהתפלל, ואף אם השמש ישכח יזכיר אותו א' מבני העיר, ואע"פ שמהרי"ו למד מהא דאמרינן ב' הדר דרב ששת מסר שינתי' לשמע' ופרש"י שהי' אומר לו להקיצו כשיגיע זמן תפלה, והתם הי' יחיד בדבר, מ"מ לא דמי כלל דהתם כיון שהעת קבוע הוא להתפלל לא חיישינן שמא ישכח שמעי', ועי' במהרי"ל ריש הל' שבת שהקיל נמי מטעם שהעת קבוע, אמנם בנדרון דירן כיון שכבר עבר העת שקבעו חכמים חיישינן שמא גם האחר ישכח ולא יזכירנו כלל.

אח"כ עיינתי בספר עט"ז ומשמע מדבריו שהוא מיירי ממי שרוצה לישב קודם זמן בדיקה ואומר לאחר שיוזכירנו כשיגיע זמן הבדיקה ומשום שהוא חושש לדעת הרמב"ם שאוסר אף קודם זמן ובוה התיר כשאומר לאחר שיוזכירנו, וממילא אף שראי' משבת אינה, וכמ"ש, מ"מ יש להביא דאי' מההיא דרב ששת. מ"מ נראה דעדיין לא דמי, דהתם מוטל אף על השמש להתפלל כשיגיע הזמן, וממילא כשיעמוד הוא עצמו להתפלל יזכיר גם את רב ששת להתפלל, אמנם בנדרון דירן שאינו מוטל על האחר לעשות שום דבר שנימא שע"ז זה יזכיר את חבירו, ואף אם יאמר לאחר שיש לו בית לבדוק, כשיבדוק את שלו, שיוזכיר גם אותו, מ"מ כיון שראינו שהחמירו הפוסקים הרבה בענין בדיקת חמץ יותר מגבי ק"ש ותפילה, בוודאי אין לנו להקל מסברת הכרס במה שאין לנו ראי' מוכרחת מן התלמוד ופוסקים ראשונים.

יעקב במהרי"ו זללה"ה

* * *

שאלה. על דבר מי שלא התפלל ולא קרא ק"ש של ערבית והגיע זמן בדיקת חמץ, איזה מהן קודם, שנחלקו בזה בעל המ"א והח"י, ושאלת האידן יש לנהוג. תשובה. הנה לכאורה הי' נראה דק"ש ותפילת ערבית קודמין דהם תדירים ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ואע"פ שבדיקת חמץ כל שלא ביטל הוי מדאורייתא וכמ"ש במקום אחר באריכות, מ"מ כבר הוכיח כ"ד (= בן דודי) הגאון נר"ו בספרו שאגת ארי' סי' כ"ב בראיות ברורות דאף כשהתדיר הוא ררבנן ושאינו תדיר הוא דאורייתא מ"מ התדיר קודם ע"ש. אמנם אחר העיון נראה דבדיקת חמץ עדיפא, ולא מבעיא לדעת התוס' והרשב"א והר"ן זללה"ה דס"ל דרשאי להתחיל ללמוד אף כשהגיע זמן ק"ש ותפילה וכמבואר באריכות בחידושי הרשב"א שם, וגבי בדיקת חמץ אסרו חכמים ללמוד עכ"פ משהגיע זמנו, ומדברי הרמב"ם משמע שאף קודם זמנו קצת נמי אסור, פשוט גבי בדיקת חמץ קודם לק"ש ולתפלה, אלא אף לדעת רש"י והרמב"ם דס"ל דאף בק"ש ותפלה נמי אסור ללמוד כשהגיע זמנם, מ"מ נראה דמודי דבדיקת חמץ עדיפא דאתי לאפרושי מאיסורא. וראי' לזה, שהרי במי שלומד לרבים אף רש"י והרמב"ם מודי דיותר קודם ק"ש ותפלה, ואף כשהגיע זמנם וכמש"ל, וגבי בדיקת חמץ כתב הרמב"ם להריא דאף לרבים אסור לקבוע מדרש, הרי חיונין רעדיפא בדיקת חמץ מק"ש ותפלה.

לכן נראה, דתחילה יברוק ואח"כ יתפלל ויקרא ק"ש, אם לא מאותן האנשים הרגילים להתפלל בציבור בעשרה מעריב בזמנו ואם ילכו לביתם לברוק תחילה לא יוכלו להתאסף יחד אח"כ, בזה יתפללו תחילה ואח"כ ילכו לביתם לברוק, רבזה שייך ג"כ טעם היתר הראב"ח שהרי יצטרכו לקום לילך לביתם וכ"כ המ"א. יעקב בהגאון מו' יודא זללה"ה

ברין מכירת חמין אנב שכירות

מהגאון מוה"ר ישראל יצחק אהרן לאנדסבערג זצ"ל
אבר"ק גרויסווארדיין⁽¹⁾

בעזה"י יום ה' י"ג ניסן תרכ"ג.

מועד צאת ישראל ממצרים, ישפע השם רב ברכה וחיים, לירידי הרב הגאון הגדול המפורסם החריף והבקי מו"ה משה נ"י אבר"ק הוסר ג"נ⁽²⁾.

רב תודה וברכה כי כבדני להודיע מבני שיחי' שהוא סר למשמעתו, ועוד כי תקוה שיעלה על גבעת האמתי, נא אהו' ידיר השם ישום נא עינו עליו, כי גדול צערי מנשוא, כי ראיתי שאין נפש בני⁽³⁾ חשקה בתורה, ואולי ירצה בעיני השם לכונן לו לב נכון ע"י הצדיק, כי דברים היוצאים נכנסים, ואומן חכם יקרא. ועתה כאשר באתי אציע דבר קטן כהלכה, הנה בשאלות ותשובות חתם סופר תשובה קי"ז הביא שם פקפוק על מכירת חמין אנב שכירות, וכוונתו מבואר, הלא רמ"א [כ' בחו"מ] בס"י ר"ב ס"א די"א אפי' קרקע בשכירות ומטלטלים במתנה, מזה משמע שי"א שאין הקנין אנב מהני אנב שכירות, ומדוע אנו נוהגין הקנין אנב שכירות. ונראה לי, דהנה באמת קשה, הלא האיבעי בגמרא

(1) נולד בשנת תקס"ד בעיר פעזינג לאביו הג"ר מאיר לאנדסבערג דומו"ץ דק"ק פעזינג. ה' תלמיד מובהק אצל הגאון בעל חת"ס זצ"ל וחיבכו מאור. אחר חתונתו נתיישב בעיר שטיינמאננער. בשנת תקצ"ה נתקבל לאבר"ק יעמערדינג, אח"כ נתקבל לאבר"ק פרויענקירכען ופריאשטאטעל. בשנת תרי"ג עלה ונתעלה על כסא הרכנות בק"ק גרויסווארדיין. ה' לו שם ישיבה גדולה עם הרבה תלמידים, וכיניהם הרב הגאון מוה"ר מרדכי ליב ווינקלער אבר"ק מאר. איזה תשובות ממנו נרפסו בספר שו"ת לבושי מדרכי לתלמידו הנ"ל. גם יש אליו תשובה בשו"ת שו"מ מהרו"ג ח"א ס' ס"ט. — נלב"ע ביום ראשון רחג הפסח שנת תרל"ט לפ"ק.

ר"ז הועתק מכת"ק המונח ברשותו של ירדנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם מו"ה שאל הוטטערער ג"י מאנטווערפען. זכרה לו אלקי לטובה.

(2) הוא הגאון בעל מהר"ם שיק זצ"ל. — ראה אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ד' עמוד ז'.

(3) הוא בנו מוה"ר ליב לאנדסבערג שה' אח"כ רב בעיר סענהאלאם בקהלת שטאטסקווא ...

הוא אם מכירה אנב מהני או להיפך מהני, והסברא משום דהוי שני שמות אף שקנינא שוה, וכעין זה יש לספק אם קנין לשעה מהני לקנות קנין, דהוא לעולם כעין מכירה אנב שכירות, וזה הוא רבותא שפי שמהני, וא"כ קשה על המחבר מדוע באמת לא הביא זה לרבותא. ונראה דבאמת אין על זה הוכחה, דהנה בגמרא מביא ראי' מר"ג שהי' מקנה תרומה ומעשרות אנב שכירות, ועל זה י"ל כיון דבאמת בתרומה ומעשרות אינם לישראל כי אם טובת הנאה וכיון שמסתלק הישראל זכותו ממילא שוב הקנה התורה לכהן, ומשוי"ה מהני, אבל באמת כהאי גונא שהבעלים צריכים להקנות קנין לעולם באמת לא מהני, ומיושב קושית הש"ך, דבאמת אין לפשוט כי אם שתי שמות שקנינא שוה מהני, אבל לא קנינא שאינם שוים, אבל בחמץ גם כן אינו ברשותו, ורק התורה גזרה שהבעלים צריכים לסלק רשות, משוי"ה שפיר יש לפשוט מתרומה ומעשרות, ומהני לכ"ע. ומנהגן של ישראל תורה הוא.

ועתה אצוה עוד את ברכתי ברכת שמחת החג כמאמר חכמז"ל וכאות נפש צדיק ונפש ידירו,

ישראל איציק אהרן לאנדעסבערג

בענין חצי שיעור בבל יראה

מהגאון מוה"ר אברהם יהודה הכהן זצ"ל אבד"ק בערעגסאז⁽¹⁾
בעמח"ס שו"ת קול ארי'

במג"א סי' תמ"ב סק"י הביא דעת הרבה פוסקים דאם אין עשוי לחזק אפי' פחות מכזית חייב לבקר, וכ' שם הדגול מרבבה דכרבריהם מוכח בתוס' פסחים דף כ"ט ע"ב דח"ש אסור מה"ת לענין כל יראה שהרי כתבו שם בר"ה רב אשי בסוף הדיבור לתוכיח דכברי ד"י דהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבקרו אינו עובר עליו משום דהוי לאו הניתק לעשה, דאי לא תימא הכי, איך אמרינן שם בגמ' דלד' יוסי דחמץ מותר בהנאה יכול לפרותו ולכן מעל, הרי אינו יכול לפרותו דא"כ הוי שלו ויעבור על כל יראה, אלא ודאי דאינו עובר עליו, ע"כ דברי התוס', ועתה אם נימא דלענין כל יראה ח"ש מותר א"כ איכא למימר דמיירי דלית ב' כזית ויש בו שוה פרוטה, ולענין מעילה שפיר הוי כשיעור כיון דאית ב' שוה פרוטה, ולענין כל יראה אינו עובר כיון דאין בו כזית, אלא ודאי דגם לענין כל יראה חצי שיעור אסור מה"ת, עיי"ש בדג"מ.

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ג' עמוד י"ב. — ד"ז הועתק מכת"י תלמידו הרב הגאון מוה"ר יצחק טייטלבוים הי"ד דומ"ץ דק"ק בארדיוב המונח ברשות נכדו ידירנו האב"ד החשוב היקר והנעלה מו"ה מרדכי ברוך בלום נ"י. טוב עין הוא יבורך.

אמנם באמת יש להוכיח מדברי התוס' הללו להיפך דח"ש מותר לענין כל יראה. דהנה השאגת ארי' (בסי' פ"א) הקשה על דברי הר"י שכ' שהמשהה חמץ ע"מ לבערו אין עובר עליו, דהא אע"ג דקיי"ל דלאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא וודאי איכא אע"פ שקיים העשה לבסוף. ויש ליישב קושיא זו דהנה השאגת ארי' (בסי' ע"ד) כ' על הא דכ' הב"י בסי' תרי"ב באכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה כיוה"כ דאסור דוקא באכל כשיעור אבל ח"ש מותר, והקשו עליו דהלא ח"ש אסור מה"ת, ומתירן השאג"א דהנה הטעם דח"ש אסור הוא משום דחזי לאצטרופי והיינו דאם יצטרף לח"ש עוד ח"ש יהי' ביחד שיעור שלם לענין מלקות ולכן יש לו חשיבות, אמנם זהו דוקא אם בכזית יש חיוב מלקות, אבל כאן באוכלין שאינן ראויין לאכילה ראף בכזית אין כאן חיוב מלקות לא שייך לומר דח"ש אסור מטעם חזי לאצטרופי לכזית שהרי אף בכזית אין לוקין, ומח"ש מותר כאן בחצי שיעור עיי"ש. ולפי"ז לכאורה בפשיטות לא מצינו למימר דבכל יראה אסור ח"ש, שהרי כ' הר"י דאין לוקין על כל יראה משום דהוי להנל"ע, א"כ לא שייך חזי לאצטרופי וכדברי השאג"א הנ"ל, וממילא ח"ש מותר. אמנם אם לא נימא כשיטת הר"י, רק נימא דלוקין על כל יראה אז שפיר נוכל לומר דח"ש אסור בכל יראה⁽²⁾.

ולפי"ז מיושב היטב קושיית הרגול מרבכה שהקשה על התוס' דמנ"ל למירק דאינו עובר, דילמא עובר ואפ"ה מעל משום דמיירי בחצי שיעור וחצי שיעור מותר, זה אינו, דאם נימא דעובר ולא הוי להנל"ע, אז באמת יהי' ח"ש אסור כיוון דשייך חזי לאצטרופי, ושוב יקשה איך מעל, ורק לפי האמת דס"ל להר"י דהוי להנל"ע ואינו עובר, אז חצי שיעור מותר דלא שייך חזי לאצטרופי כנ"ל. ובזה מיושב ג"כ קושיית השאג"א הנ"ל, שהקשה אף דלהנל"ע אין לוקין, אבל איך מותר להשהות חמץ ע"מ לבערו, די"ל דהתוס' מיירי כאן בחצי שיעור, וכקושיית הרג"מ, ואף דבכל מקום חצי שיעור אסור מה"ת, אבל כאן בכל יראה כיוון דהוי להנל"ע ואין לוקין בשיעור שלם, לכן בח"ש אין כאן איסור דלא שייך חזי לאצטרופי, ובזה האופן התיר הר"י להשהות חמץ ע"מ לבערו, נמצא דאדרבא מדברי התוס' מוכח דח"ש מותר בכל יראה.

(2) עיין בזה בספרו שו"ת קול ארי' סי' ע"ט ד"ה ועפ"י.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

מכתב מהגאון מהר"ם שיק זצ"ל¹

החיים והשלום וכל טוב לתלמידי המופלג בתורה הנגיד וידא ה' כש"ת מו"ה דוד לאנגער² נ"י בק"ק סאבאטש יע"א.

הנה אתמול באתי לביתי מנסיעתי לוויין לרופאים, וע"י סיבות ביני ביני נסעתי לבקר אבותי בק"ק ברעזאווה, ושם שמעתי שיש בקהילתכם מחלוקה גדולה ושגם אתה מן הצדדים המעכבים הקאנשטיטירונג³, ואם הייתי שומע זה מקודם, הייתי נוסע דרך קהילתכם, אבל כיון שלא ה' כן, אמרתי לבוא עם הספר בקצירת אומר, שכאשר שמעתי זאת, היה תימה בעיני עליך, הלוא ידוע לך כי גדול השלום ושנוא המחלוקת, ואפי' מחלוקה שהיא לשם שמים בתחילתה, לבסוף בא הדבר לירי נצחון ולידי שלא לשם שמים, ומרן הגאון בעל ח"ס זצ"ל אמר שלכך ביארה המשנה באבות איזהו מחלוקת שהיא לש"ש, שגם סופה להתקיים לש"ש, היא מחלוקת הילל ושמאי, אבל מלבד זאת, אין הבטחה שסופה נשאר לש"ש, ולזאת צריך להרחיק מזה, ואיזה חכם הרואה הנולד, ואם באמת דיעות חלוקות בעיני קהילה, טוב להביא הדבר לפני רבנים או שאר מבינים ומבקשי שלום בישראל.

ושנית, שנסתבב מזה לעכב הקאנשטיטירונג, וכבר כתבתי מזה למקום אחר באריכות, וכאן אבוא רק בקצרה, שכל המעכב קאנשטיטירונג מחליש וממעט כח בעלי ראשי דשומרי הדת ודורכפיהרונגס קאמיסע, (נקרע כאן כשלשה שורות, חבל) ובמקום אחר ביארתי באריכות שע"פ התורה והקב"ה חייבים אנו לקאנשטיטירונג, וכל המתדשלים אינם יוצאים ידי שמים, והמעכבים עתידין ליתן את הדין, כי הרשעים מצפים יום יום לשעת הכושר לבצע זממם את אשר יזמו לעשות, וחייב עלינו לעשות זה לעומת זה, להתאחד ללחום מלחמת ה', והן ה' כביר לא ימאס. ולזאת כל אשר יש בידך לעשות לסייע לקאנשטיטירונג תעשה ובאופן היותר טוב, שמה שאינו נראה לקהל לטוב משפיע על שטאטוטין יכולים לתקן כטוב בעיניהם בהסכמת כולם. וגם בעיני הקהל אין מחזיקים במחלוקת, ואם מוכרח הרבר להביא לפני ב"ד, יקוב הדין את ההר או יכצעו ויפשרו, ואיש על מקומו יבוא בשלום, ווריוזין מקרימים.

ויהי ה' עמכם, וחפץ ה' בירכם יצליח, ואחתום בברכה המשול[ש]ת.

דברי רבך הר"ש,

הק' משה שיק מברעזאווה

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ד' עמוד ז'. — ד"ז הועתק מנוף כתי"ק והגיע לירינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפען. ינשאהו השי"ת על גפי מרומי הצלחות.
(2) יש אליו תשובה בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' שע"ד.
(3) היינו וועד קהילות „שומרי הדת“ באונגארין.

חידושים והערות

מהרב הגאון מוה"ר ארי' צבי פרומער הי"ד אבר"ק קאזעגלוב¹

בספרו שו"ת ארץ צבי סי' פ"ד בסופו. קנין מכירת חמץ מועיל רק להוציא מרשות הישראל ולא שיקנה הנכרי וכו' ואף רמפקיר חמצו אסור מדרבנן לאחה"פ מ"מ בנ"ד דההפקר הוא באמצעות מעשה קנין של הנכרי מועיל ואין רנין רברי סופרים מרברי סופרים כרתנן בידים.

נ.ב. ונלע"ד רא"י לזה, רלכאורה ק' לפמ"ש הר"ן אהא רמראורייתא בבטול סני וחכמים הצריכו ביעור, דהטעם שמא לא יבטל בלב שלם. וא"כ התינוח כשמבער לגמרי אבל איך התיירו הפוסקים מכירת חמץ במקום ביעור, הרי בזה ג"כ שייך אותו חשש ממש שמא לא ימכור בלב שלם, בפרט דהבכו"ש כ' כן בפירוש רמכירת חמץ הערמה היא, וא"כ אינו בלב שלם, וא"כ מה עריך זה מן הבטול. וכן קשה לטעם התוס' דמש"ה חז"ל הצריכו ביעור שמא יבא לאכלה, וא"כ גם במכירת חמץ רידן שאין מוסרין המפתח לנכרי וגם משאירין לבעלים זכות דריסת הרגל ואם ימכור יהי' על חשבון הגוי הקונה, וא"כ יש לו דשות גם לאכול ויהי' על חשבון הגוי הקונה וא"כ אכתי שייך שמא יבא לאכלה, ומה מועיל בזה יותר מן הבטול, וצ"ל ראין רנין רברי סופרים מרברי סופרים, ואין לנו אלא מה שגזרו חכמים שלא יועיל בטול, אבל ענין אחר כיוצא בו לא שמענו ואין להוסיף על הגזרה.

סי' ק"ט ד"ה ולפ"ז. כ' הרמב"ם פ"ב מהל' גירושין רמה"ת אזלינן בתר מעשה הנתניה לא בתר חלות.

נ.ב. ג"ל עוד יסוד דרמב"ם פסק (ראזלינן) [דלא אזלינן] בתר חלות, דהנה בר"ן נדרים דף ל'. מיייתי מירושלמי הנודר מיורדי הים לאחר ל' יום וקורם ל' יום נעשו יושבי יבשה אי בתר אמירה אזלינן או בתר שעת חלות הנדר, ותלי לה הירושלמי בפלוגתא דר' ישמעאל ורע"ק בנדרים פ"ט. באשה שאמרה הריני נזירה לאחר שאנשא דר' ישמעאל סבר בתר חלות הנדר אזלינן ובעל מיפר ורע"ק סבר בתר אמירה אזלינן ואין הבעל מיפר בקודמין וקיימ"ל כרע"ק דאזלינן בתר שעת אמירה, והר"ן דף פ"ד. כ' דרמב"ם פ' כירושלמי הזה [ואח"כ נסתפק קצת]. אמנם הר"ן עצמו כ' דש"ס דילן לית ל' הא דירושלמי דשאני נודר מיורדי הים רבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ול"ש בפלוגתא דר' ישמעאל ורע"ק דהתם בקראי פליגי, אמנם ש"ס ירושלמי ס"ל דודאי להני דהוי יורדי הים בשעת עיקר נדרו קמכוון, ומש"ה לית ל' למירק אלא לידע איזה הוי עיקר נדרו אם שעת אמירה או שעת החלות ע"כ שפיר תלי ל' בפלוגתא דר' ישמעאל ורע"ק עיי"ש.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קנש' ב' עמוד ט'. — ד"ז הועתק מכת"ק שבגליון ספרו שו"ת ארץ צבי.

והנה לש"ס דילן אין ראי' לנ"ד רי"ל דהתם לענין אין הבעל מיפר בקורמין בקראי פליגי אם כה"ג חשוב קורמין, אבל אין ראי' לעלמא. אבל לרמב"ם דפ' כירושלמי דלמד מר' ישמעאל ורע"ק איזה הוי עיקר נדרו שפיר יש ללמוד מזה לשאר דוכתי דלר' ישמעאל אזלינן בתר חלות ולרע"ק אזלינן בתר אמירה, דאין לומר דלענין קורמין רוקא פליגי, דא"כ איך למד מזה הירושלמי לענין יורדי הים, וכיון דהרמב"ם פ' כרע"ק ש"מ דהרמב"ם לשיטתו (דאזלינן) [דלא אזלינן] בתר חלות.

בדין סחורה בדברים אסורים

מהרב הגאון מוה"ר שמואל אהרן מיללער הי"ד⁽¹⁾ אב"ד לאבאוו

עיינתי בספרו דמר אביו מרן זלה"ה בעל דרכי תשובה בס' קי"ז ס"ק מ"ו בימים הללו אורות שאלה בענינים רשם שנשאלתי, וראיתי שהשיג על בעל ערוך השלחן שנטה קו להקל לבעלי חניות להחזיק במסחרם גם מאכלות איסורין רהוי כנזרמנו מחמת שאין הקונים הנכרים רוצים לקנות אצלם אם לא ימכרו להם גם את זאת, ומרן זלה"ה כתב דרכיו הוי נכונים אם בעלי חניות קונים יחד הכשרות והאסורות, [אבל דרך] העולם שהם קונים כל דבר בפ"ע, ואיך שרי לקנות דבר טמא ביחוד וכו' והעלה [ריש] מקום לדברי הרב הנ"ל באם בעל החנות קנה שניהם יחד ומוכר אותם בחנות. ולא הבנתי כלל, הכי ככה"ג ה' שרי, ממנ"פ, אם עיקר האיסור שלא למכור מאכלות אסורות ואין איסור לקנותם וכמו שנראה באמת להדיא בטושו"ד מה"ק סי' קמ"ד, א"כ מה לי קונה יחד או ביחוד, ואם ס"ל למר אביו ז"ל דיש איסור גם בקונה דברים איסורים אם כוונתו לסחור בזה ולא כמוהרש"ק ז"ל, א"כ גם בקונה יחד אסור. ואולי כוונתו הקרושה אם אין המוכר רוצה למכור רק שניהם יחד דאז הוי כנזרמן לרעת בעל ערוך השלחן הנ"ל דרמיה לצורה טהורים וטמאים יחד, אם אין אופן לצור הטהורים בלעדם וכמ"ש הב"ח ריש סי' קי"ז, ובאמת ס"ל למרן אבא ז"ל דלא כמוהרש"ק.

וגם לענ"ד דעת מוהרש"ק ז"ל תמוה, דבין אם גזה"כ שלא לעסוק בדברים אסורים, ובין אם הוא מצד מכשול כהחלטת הגאונים הקדושים זקני התו"ס והט"ז שמסדו לחכמים והם אסרו מחשש מכשול, ובין אם נימא כהש"ך שם סק"ב שהוא משום דדרך למעוס במסחר או כמסקנתו משום מראית עין, ובין אם נימא כהוספת הגאון אמרי אש סי' נ' דאסור ליהנות לכתחילה במירי דעומד לאכילה, מה לי מכירה ומה לי קני', אדרבה יותר דרך העולם למעוס בעת לוקח

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ד' עמוד י"ח. — תשובה זו נכתבה אל הגה"צ מוה"ר חיים אלעזר שפירא זצ"ל אבד"ק מונקאטש. חסר בתחלת התשובה וגם באמצע גקרע באיזה מקומות והשלמנו בין חצאי עיגול. — אפריון נמטי' לירידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב דסאטמאר במאנטרעאל שהמציא לנו תשובה זו מעובדון אביו הרב הגאון מוה"ר צבי הירש מייזליש ז"ל אבד"ק ווייצען. תח"ח לו.

מידי ראכילה, וגם המראית עין יותר שלוקח לאכילה, ע"כ צדקו דברי אביו מרן זלה"ה.

אבל בעיקר דברי הרב ערוך השלחן הם מלהזכיר אפילו באופן שהמוכרים לא ירצו למכור לבעל החניות כי אם יחד דמלבד שמבואר בפר"ח להדיא דאין היתר לקנות יחד כי לא מצינו זאת רק בצירה ומטו לה משמי' דרמ"ע מפאנו בתשובה, אף גם אם נימא דרמ"א לצירה כמו שנראה לכאורה מהש"ז והנה"ק בפרי תואר לענין שכירת כפרים שבתוכם טמאים וגם הצ"צ לענין חבורות, אין רא' משכירות הכפרים שנמסר להערלים המשרתים הם ההורגים החזירים ואוכלין ואין כאן חשש מכשול (ובפרט לדעת מרן הפני יהושע בפסחים כ"ג דבחיים לכ"ע אין איסור תורה בטמאים שאין חל עליהם איסור אחר כל זמן שהם בחיים רק שרובץ עליהם איסור אמה"ח ובוה שרי לסחור חוץ משקצים ורמשים רגם בחיים אסורים משום שקץ אסור מה"ת בסחורה), והצ"צ לא סמך על זה כי אם העיקר עשוי לסחורה וגם פוגם אבל בנ"ד לכ"ע אסור, דהרי עיקר ההיתר בצירה מחמת (שאינו) תדירות רק במקרה, וכן בנכילות וטריפות שנזרמן אחר השחיטה אבל כאן הרי הוא (עוסק) בו כפעם בפעם בכל יום, והרי אפילו ר' יהודה רמיקל בצירה פ"ז רשביעית מורה שלא יהי' מלאכתו בכך, וכש"כ כאן.

ומהאי טעמא לא עלה על דעת הרמב"ם שם בפ' המשנה והרע"ב לפרש דר"י בא להוסיף במה שאמר אף מי שנתמנה לוקח ומוכר רהיינו שלוקח איסור ומוכר בהזרמנות שלא דרך צירה שהוא לכאורה פשוט, אלא ודאי דאפילו ר"י מורה דאסור אפילו בהזרמנות כי לא ניתן הרבר לשיעורין. (וכש"כ בנ"ד שהוא באמת מוכר בכל יום ולוקח בכל יום), ואין אופן להתיר רק בצירה שאינו בידו רק בהזרמנות ולא סגי בלא"ה.

ועוד רא' דרך פלפול אבל אינו רחוק ממרכז האמת, רהנה הרי"ם ז"ל בחולין העיר וחקר מה ענין איסור ביטול איסור לכתחלה, וכתב משום סחורה בדברים אסורין, ובאמת אחת הוא לפי הטעם שמא יבא לאכילה, אלא דא"כ מה יענה במה שאסור להוסיף אם נפל ממילא הרי הוא כנזרמן וגם יש כאן הפסד, ועכצ"ל דמשום לא פלוג אי אפשר להתיר ברבר שאפשר להערים. ובוה מוכן מה שנמצא דר"י הוא המיקל ביותר בצירה, ובביטול איסור מחמיר יותר מחכמים דאפילו בשונג קנים אטו מזיר כמבואר בגיטין נ"ד, אלא ודאי דשאני צירה שאין הרבר מצוי, ועיקר הרבר בא בהזרמנות, משא"כ דבר המסור בידו בכל שעה יש לגזור יותר, ע"כ הרבר ברור שאין להתיר בוה.

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיית.

בדין איסור סחורה ברבדים האסורים

מהרב הגאון מוה"ר אליעזר סג"ל לנדא ז"ל ראבד"ק אושפיצין⁽¹⁾

ב"ה. יום א' וארא תרצ"ו פה"ק אושפיצין יע"א.

אורך ימים ושנות חיים לכבוד ידידי הרב הגאון החו"ב המהולל
בתשבחות מזה בן מזה וכו' וכו' מ' שמחה נתן ג"כ⁽²⁾ שליט"א
אבד"ק קעזמארק יצ"ו.

אחרש"ת כמשפט. למלאות רצונו ולהוריע לו חו"ר בזה הנני ברבדים
האלה. ע"ר שאלתו ברבד הקאקאספעט שמערדין בו ה' למאה שומן חזיר מטעם
הממשלה, אם מותר למכור ולסחור בו, וכתר"ג הרחיב הריבוי במחלוקת
הפוסקים באם הא ראסור לעשות מסחר ברבדים האסורים הוא מה"ת או מדרבנן,
ורוצה לצרר בזה היתר עכ"ר.

תשובה. למען כבודו כי רב הוא, אפנה לו פנאי לעיין ברבדיו, ולפלא בעיני
כי בשומן חזיר אין כאן שום מחלוקת ראסור לעשות בו סחורה מה"ת מכח בהמה
שמאה כמבואר במס' זבחים ס"ט, וע', וברמב"ם פ"א מאבות הטומאה הלכה ה'
וכ' מי שאיסורו משום נבילה וכו' אבל בהמה שמאה וח' בין שהורה בין שמאה א'
בשרה וא' חלבה לטומאה ובכזית בשר לטומאה ע"ש, ובתה"ר סי' ר' גוי רצה
למשכן לישראל כותלי רחזירי וללוות עליהם בריבית שרי להלוות כדרך זה או
לאו, ומסיק להלכה, נראה דמכועד הרבד הוא לישראל להלוות אכותלי רחזירי,
אבל חלב משמע מרבדי מהר"ם דמותר לקנותו ולמוכרו לכתחילה אפי' אם עומד
לאכילה ולא לתקן ממנו נרות להרלקה, אבל בתוס' פרק מרובה לא שרי באם
עומד לאכילה ע"ש. ובס' אור זרוע הלכות שבועות וחרש כתב להריא ררוקא
בבכור ותרומה הוי איסור סחורה שלהן מדרבנן משא"כ בנבילות וטריפות הוי
איסור סחורה מה"ת וכש"כ ברבדים שמאים וראי ראסור סחורה שלהן מה"ת,
וברמב"ם ספ"ח רמאכלות אסורות והש"ך יו"ד סי' קי"ז סק"ר כ' רחלב רבהמה
שמאה אסור בסחורה רקרא רחלב נבילה וטריפה לא מיירי בשמאה וכו' ע"ש,
ומחלק שם בין העומד לאכילה אפי' חלב אסור לסחור ורק למשוך עורות אז מותר
ע"ש. ובס' כמו השחר אות ס' סחורה האריך בזה ע"ש. ועיין בס' ארעא ררבנן
אות כ"ה בשם הרב פ"מ ררוב פוסקים סברי ראסור זה מראורייתא, וכן נראה
מרבדי הרשב"ץ ח"ג סי' רצ"ב, ועיין בס' יעיר אוון מהגאון בעל חיר"א אות א'

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ח' עמוד י"ב. — תשובה זו הניע לידינו מאת הרב
המפורסם וכו' מוה"ר מאיר גרינבורג שליט"א אבד"ק קעזמארק, בנו של מקבל התשובה. זכרה לו
אלקי לטובה.

(2) נולד בשנת תרמ"ב כערך לאביו הג"ד אברהם גרינבורג אבד"ק קעזמארק. ה' תלמיד של
הגאון מוה"ר שמחה כונם סופר אבד"ק פרעשבורג ושל הגאון מוה"ר משה הערש פוקס אבד"ק
גרויסווארדיין. עוד כתיב אביו נתקבל לאב"ד בק"ק טאלדיעש, ובשנת תר"פ נתקבל למלאות מקום
אביו כאבד"ק קעזמארק. ב' תשובות ממנו נרפסו בשו"ת מקדשי השם ח"א, ויש אליו תשובה
בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ז סי' מ"ט. — נהרג עקה"ש בכית החיים דעיר קראקא כיום עש"ק ה'
לחורש תשרי שנת תש"ה לפ"ק. הי"ר.

ס"ח מה שדוחה להרב באר יעקב בסוף ס"ה שכוונת הרמב"ם כמ"ש בתוס' חגיגה י"ח דאיסור דרבנן דאסמכוהו אקרא לא אסרו דבר המפורש להיתר, וזה כוונת הרמב"ם דאיסור סחורה הוא דבר שסמכו אל הכתוב ואין לאסור דבר שהכתוב התיירו בפירוש, וז"ש שהרי נאמר יעשה לכל מלאכה ולעולם דהרמב"ם סבירא לי' דאסור מדרבנן, והוא מרחק אותו כמבואר שם, אך דהרמב"ם ס"ל דאסור מה"ת ע"ש. והב"ח ביו"ד סי' קי"ז החמיר אף לקנות מישראל דברים האסורים באכילה דרוקא לאותו ישראל שנזדמן לו מותר לסחור בו אבל ישראל אחד אסור לקנות להרויח בו וכן הוא דעת הש"ך, ובתשו' הריב"ש ס"ם תי"א העלה לענין לקנות חמץ לצורך כותי במעותיו של כותי בחוה"מ פסק דאסור דאיסור גמור הוא שתרי לכל הפחות איכא למיחש שמא יאכלנו כיון דלא בריל מיני' ע"ש, ועיין בתשו' כנף רננה יו"ד ח"א בס"מ מ"ב מכ"ק אאמו"ר הנאון ז"ל בתשובה ארוכה בהא דלא בריל אינשי מיני' ע"ש, ועיין בירושלמי פ"ד דפסחים ה"ד דרבך שראוי לאכילה בעין גזירה שמא יאכל, וזה יכול להיות היתר הסחורה בדברים מתועלים ויש בהם מילכין ואינם חוששין לשמא יבא לאוכלם, מחמת כשהם חיים ולא מבושלים אינם ראויין לאכילה בעין ולא נזרו בהן שמא יבא לאכלן, ועיין בס' זכור לאברהם ערך תולעים בארוכה, ולא כמו שסובר כהר"ג הטעם דאם כיון מלאכתו לאיסור או לא, ועיין בתשו' צמח צדק סי' ס' בהא דאם יש היתר לישראל לקנות גם חלב חזיר שכתב שם היתר דמחמת שכולם יודעים שקונה למלאכה אבל לעשות סחורה סתם דאפשר שעומד לאכילה התם הוא דאסור משום שמא יבא לאכלו מהן כיון שעומד לאכילה או שמא יטעום ממנו כדרך המוכרים לאכילה שטועמין כשמוכרין לאכילה וכו' ע"ש.

ועיין בתשו' ח"ס יו"ד סי' ק"ד וק"ה שכ' ג"כ דאיסור סחורה בנבילות ושריפות הוא מדאורייתא, ובתשו' דבר שמואל סי' קמ"ד בנותן מעות לנכרי המתעסק בהם בנבילות ודבר אחר, כתב שם דאסור דהא אין עושין סחורה תנן, ולא מפליגין בין ע"י עצמו או ע"י אחרים, ואעפ"י שיש נותנין טעם לאיסור זה גזירה שמא יבא לאכול ממנו, אין לנו לחלק מדעתינו כמה שאסרו בסתם וכו' ע"ש. ובתשו' אמרי אש יו"ד סי' נ' כ' דאסור משום הנאה כמבואר בירושלמי ע"ש, וכש"כ דאיכא חשש שמא יבא לאכול, הגם דבנכ"י חיו"ד סי' ס"ב ובס' באר יעקב יו"ד סי' קי"ז כתבו להכריח דאיסור סחורה בנבילות ושריפות הוא רק מדרבנן, חוץ מזה שכבר שדי נרנא בזה בתשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' קל"ז ע"ש,ה, מיירי המה רק בנבילות ושריפות ולא בדברים טמאים אשר דיבה בהם הכתוב טמאים הם לכם, חוץ מהאיסור שבהם.

ועיין בתשו' מהר"י כהן יו"ד ח"ב סי' כ"ד מה שהאריך בזה דהלוה מעות לקנות דברים אחרים והעלה ג"כ שחוץ מזה דאסור בסחורה בנבילות ושריפות יש בזה עוד איסור אחר כמבואר שם ע"ש, הגם דבמדדכי בפסחים פרק כ"ש כתב דמותר לעשות סחורה בדבר טמא והביא רא' מפ' כל הבשר מים ראשונים האכילו בשר חזיר וכו' ע"ש, כבר האריך בזה בס' קהלת יעקב אלגאזי בחלק תוספות דרבנן אות ס' ערך סחורה ומחדש ג"כ לשיטת הר"ש משירוואלי דהא דפסולי בכור דלא מיזרבן באשלזי אבל בבית' מיזרבן היינו כשנזדמן לו וכו' אבל

לקנותו ולמכור דרך סחורה ראפי' שחוט אסור דכל המכין מלאכתו דרך לקנות ולמכור ולהרויח אסור ע"ש, וכמו כן כאן שהוא מכין לסחורה ולהרויח אסור. אבל עכ"ז נראה דמותר לעשות סחורה בהקאקוספעטין הנ"ל שמערב בו ה' למאה, ולא מטעמא דכהדר"ג, רק אפי' לשיטת הפוסקים דאסרו מטעם גזירה שמא יבא לאכלו, מה בכך הלא מערבין את השומן הנ"ל בתוך שומן האגוז והוי לח בלח דבטל כמו קמח בקמח ואם יש בו ס' הכל מותר, עיין במג"א סי' ת"ל, ומה בכך אפי' יאכל מדינא אינו אסור, עיין בתשו' רבני חיים יו"ד ח"ב סי' נ"ג על חשש שומן איסור בציגנאריא (כדי) [כיון] שבטל על פי דין אין איסור, אך בעל נפש יחמיר לעצמו, ובתשו' יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ב וקמ"ג ובס' כמו השחר אות ל' לח בלח מה שהעיר בזה, ובתשו' טוב טעם ודעת מהדורא ג' ח"ב סי' י"ד וט"ו ע"ש ובתשו' מהר"י כהן יו"ד ח"ב סי' כ"ג ובתשו' צמח צדק סי' ס' שהמלכות אנסו שיספקו לכל יש להתיר ע"ש, מצד הטעם נלע"ד דמותר לעשות סחורה בזה. ועיין בסוף התשו' ח"ס יו"ד סי' ק"ה ע"ש וביושועות יעקב יו"ד סי' ק"ה סקו"א בפירוש הארוך מה שכתב לענין צוקער שנתן בו דם או בשר חזיר בשעת הרתיחה ורוצה לומר שצריך חקירה אם יבא לידי נתינת טעם וכו' ע"ש, מכש"כ לא לענין אכילה, רק למסחר להנות מאתו, נראה ראין לאסור ביותר, שאפי' מראית עין אין כאן שנקרא על שם קאקוספעטין. ובתשו' בשמים ראש סי' קט"ז הוי זהיר שלא להחמיר יותר מדאי על העניים ואביונים שהתורה חסה על ממונם של ישראל וביותר נפש עמלה שאינו מטיל עולו על הבריות שזכותו גדול מאור וממונו ממון ממש כהקדש שאסור לאבדו. כנלע"ד.

ומחמת אפיסת הפנאי אין הזמן גורם להאריך, וד' שנותינו בשוב יאריך ויהי' שלום בחילו ושלוח בארמנות תורתו, כנפש ירידו הדו"ש"ת בלונ"ח,

אליעזר סג"ל לנדא

בסוגיא דצלי קדר (פמחים מ"א)

אברהם מאיר איזראעל

אבר"ק הוניאר

מח"ס ילקוט המאירי על הש"ס

חופ"ק ברוקלין תצ"ו

בקושיית הצל"ח בסוגיין על פירשיו"ל דלרבנן רילפי שאר משקין מק"ו צלי קדר שרי ולרבי אסור, הלא הסברא נותנת להיפך דמ"ד דיליף לה מקרא דובשל מבושל לא נשאר קרא לאסור צ"ק, ומשו"ה שרי, משא"כ לרבנן דילפי שאר משקין מק"ו ממילא איבא קרא דובשל מבושל לאסור צ"ק, ומחיכי תיתי נאמר איפכא. ונראה לתרץ בס"ר, דהנה בירושלמי אי' דרע"ק דריש נמי שאר משקין מקרא דובשל מבושל מ"מ כרבי, ור' ישמעאל דריש ק"ו כרבנן בסוגין, והנה לפי"ז ו"ל דמה שנחלקו בש"ס דילן רבי ורבנן הוא משום דרבי ס"ל כרע"ק ורבנן ס"ל כר"י, והנה בחי' חת"ס בסוגיין הקשה רלכאורה איך משכחת לה צ"ק בקרבן

פסח, אם נמלח הפסח מתחילה, הא כבר כ' הצל"ח ר"פ כיצר צולין ראסור למלוח את הפסח מטעם דמליח הרי הוא כרותח רצלי, והו"ל צלי מחמת דבר אחר, ואי לא נמלח א"כ אית ב"י איסור דם, ותי' מרן החת"ס ז"ל דאיירי בנצלה מקודם על האש ואח"כ בשלו בצ"ק, והפלוגתא בצ"ק איירי באופן זה (וע"ע בזה בהגהות מהר"ש הכהן ז"ל מווילנא), והנה אחר העיון י"ל כי רבדי החת"ס ז"ל בתירוצו עולים יפה אם נאמר שהוציאו את הבני מעיים מהק"פ קודם צלייתו, ואז שפיר משכחת לה צ"ק באופן הנ"ל, שצלאוהו מקודם ואח"כ עשהו צ"ק, אבל למ"ד דס"ל שהיו צולין את הפסח על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו ונותן את הבני מעיים לתוכו, דבל"ז ל"ה הפסח שלם, דרמיא כנחתך ממנו אבר דפסול, וא"כ ע"כ צ"ל שצלאו את הפסח כלו כא' בלי מליחה (שלא יהא כצלי מחמת דבר אחר וכנ"ל) ולא חששו משום אי' דם, דסמכו אהא דקיי"ל דם שבשלו אינו עובר עליו, ובמקדש לא גזרו ע"ז כמ"ש הצל"ח, דבשלמא על הק"פ איכא תקנה לאיסור דם ע"י צלי' מקודם (כמ"ש החת"ס ז"ל), אבל הבני מעיים נוטפין דם לתוכו מדרם הכבד, וע"ז אין תקנה למלחו משום דא"כ לא יהא שלם, ועכ"ח צ"ל כנ"ל שסמכו אהא דם שבשלו אע"ע, או דס"ל דדם הכבד הוא רק דרבנן, ומה שנתבשלו הבני מעיים בתוכו ל"ה בזה שום חששא כנ"ל, אף דהוי' צ"ק, אע"כ דצ"ק שריא לדירי', משא"כ אם נאמר דבני מעיים נצלו מחוץ לק"פ א"כ שפיר איכא תקנה לכל הני חששות כראמון, א"כ י"ל דצ"ק אסור. והנה במתני' דכיצר צולין וכו' ס"ל לרע"ק דתולין חוצה לה, ולהלן כנמ' תניא ר' ישמעאל קורחו תוך תוך, ופי' רשינ"ל משום דס"ל דנותן את הבני מעיים לתוכו, עכ"פ מצאנו בזה פלוגתא בין רע"ק וד"י, דרע"ק ס"ל חוצה לה וד"י ס"ל דנותן בתוכו, וא"כ י"ל בפלוגתתם בירושלמי כ"א אזיל לשיטתו, דרע"ק דדריש שאר משקין מובשל מבושל מ"מ ס"ל דנותן חוצה לה, מטעם כמין בישול הוא זה וע"כ ס"ל דצ"ק אסור דאף זה הוי כמין בישול ראסור, וד"י לשי' דדריש מק"ו, ס"ל דנותן לתוכו, ואף דהוי' צ"ק מ"מ לדירי' דדריש ק"ו צ"ק שרי. ולפי הצעה זו תתיישב שפיר קו' הצל"ח דע"כ צ"ל כסברת רשינ"ל, דהא רבי ס"ל כרע"ק, והא חזינא דרע"ק אוסר בצ"ק דס"ל דנותן חוצה לה, וע"כ ס"ל לדבי נמי דצ"ק אסור, ורבנן דאזלי בשי' דר"י ס"ל דצ"ק שרי דהא בכל ק"פ הוי' צ"ק דנותן הבני מעיים בתוכו וכנ"ל, וא"ש.

ובזה תתיישב נמי מ"ש הצל"ח לקמן בפ' כיצר צולין, אי הא דאמר רע"ק כמין בישול הוא זה, אי הוי הטעם משום אי' בשול הפסח, דק"ל לומר דהא דפליגי רבי ורבנן בצ"ק, ופירשיו"ל דלרבנן שרי, לא אתי' אליבא דרע"ק, וזה לא מצינו בש"ס, ולפי מש"כ בס"ד א"ש, דכיון דרבנן אזלי בשי' ד"י דדריש ק"ו, ורע"ק דדריש בירושלמי קדא דובשל מבושל מ"מ, אדרבה משם משמע שפיר דרע"ק ס"ל דצ"ק אסור, ומ"ש רע"ק כמין בישול הוא זה י"ל דכוונתו משום דהוי' צ"ק ועובר על אי' בישול הק"פ, וא"ש.

ואם כנים אנחנו בזה יש ליישב בזה שי' הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' ק"פ הל' ח') דפסק לאסור גם שניהם צלאו ואח"כ בשלו, וכן צ"ק, והקשה הכ"מ דמאחר שפסק כרבנן דצלאו ואח"כ בשלו חייב הו"ל לפטור בצ"ק דלא מחייב אלא לדבי, ולפי הצעה הנ"ל א"ש, דהא כל הטעם דלרבנן צ"ק שרי הוא משום דרבנן ס"ל

כר"י דנותנין את הבני מעיים לתוכו, וממילא כל ק"פ הוי צ"ק, וליכא למימר שצלאוהו מקודם כמ"ש מרן החת"ס ז"ל דהא לדירי' א"א לעשות כן דל"ה מקולם, משא"כ לרבי דאזיל לשי' רע"ק דס"ל דנותנים את הבני מעיים חוצה לו שפיר אפשר לצלאו מקודם ואח"כ צ"ק, וא"כ צ"ק אסור, ולרבנן דאזלי בשי' ר"י עכ"ח צ"ל דכל ק"פ הוא צ"ק, וגם משום דס"ל דל"ה חוששין רע"כ ס"ל דרם שבשלו אינו עובר עליו, או דס"ל דרם הכבד הוא רק מדרבנן וכמש"ל, ולפי"ז י"ל שהרמב"ם ז"ל לשי' דס"ל דרם שבשלו עובר עליו, וכמ"ש הב"י יו"ד סי' פ"ז (ועיי' בש"ך שם סקט"ו) וגם ס"ל דרם הכבד דאורייתא (פ"ו מהל' מ"א הל' ד' ועיי' במ"מ שם) וס"ל בפ"ב מהל' ק"פ (הל' י"ג) דנותנין את הבני מעיים מחוצה לו, וא"כ שפיר י"ל דצ"ק אסור, דלשי' ל"ה כל ק"פ מוכרח להיות צ"ק, דס"ל כרע"ק דנותנין חוצה לו, ושפיר פסק לאסור גם שניהם בין צ"ק ובין צלאו ואח"כ בשלו, דכל צ"ק ה"י גם צלאו ואח"כ בשלו כמ"ש מרן החת"ס ז"ל, וע"כ פסק בתרווייהו לאיסור, והבן.

הערות בשו"ת דברי חיים

בן ציון דוב הלברשטאם

נכר כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
לונדון יע"א

א) בשו"ת דב"ח ח"ב יו"ד סי' ס"ז מברר השיטות המובאים בשו"ע יו"ד סי' קצ"א, וכ' בסוף הסימן וז"ל, דרך הרמ"א ז"ל להביא כל הדיעות וכו', ואח"כ מביא עוד חומרא היינו דברי הר"ן ז"ל בתשובה היכי דאיכא הוכחה דבא ממקור כגון נמצא ע"ש הספל שמאה לאפוקי מדעת הרא"ש ז"ל דמתיר בכל ענין, ואח"כ הביא דכ"ז במקרה אבל הארין ווינד וכו', ואח"כ הביא דעת המתירים במצאה בלא מכה בתוך המ"ר ולאח"כ הביא המחמירים הוא הר"מ ז"ל עכ"ל. ולא זכיתי להבין כוונתו במ"ש שהי"א השני' ברמ"א הוא דעת הר"ן, חדא דלא מצינו דלהר"ן תהי' שמאה בעומדת בכל גונו, וגם ביושבת דמטמא הוא רק בנמצא על שפת הספל לחוד אבל בנמצא על שפתו ובתוכו מטמא, וברמ"א משמע דטהור רק בנמצא בתוכו בלבד. ועוד רכל הפוסקים כתבו דהוא דעת הר"ח והמהר"ם שהובאו בב"י וד"מ. וכ"כ מרן כק"ז וצ"ל בעצמו לעיל סי' ס"ד. (ומ"ש שם בתחלת הסימן, וכ"פ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל, נראה לכל דתיבת והרא"ש שייך להלן ביחד עם שיטת התוס').

ולעיל בסימן זה כ' ג"כ כעין זה וז"ל, ואח"כ מביא דברי הר"ן ז"ל בתשו' וכוונתו להחמיר עכ"פ היכי שיש הוכחה שבא מהמקור דלא כהרא"ש דמיקל לגמרי ואח"כ מביא דברי מהר"ם היינו מקודם מביא סברת המתירים הארין ווינד ופוסק וכו', ואח"כ מביא השני רעות אם מצאו בעד והיינו דעת הר"ן להתיר והר"מ ז"ל מחמיר עכ"ל ולא ידעתי אהיכא קאי מ"ש ואח"כ מביא דברי מהר"ם,

אי קאי אלפניו נחא קצת, ואי אלאחריו ורק כופל דבריו קשה כדלעיל, ואיך שיהי' מ"ש שהי"א הוא דעת הר"ן צ"ע.

(ב) עוד יש לי איזה קושיות וכדי להסבירם אתהלכה ברחבה ואקדים, דתנן בריש מס' נדה שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה וקאמר עלה בגמ' דף ג. היינו טעמא דשמאי דאם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אתי והלל כותלי בית הרחם העמידוהו ושמאי כותלי ביה"ר לא מוקמי דם, ומקשי הגמ' משמשת במוך מא"ל ופירש"י שממלאה או"מ מוכין ואינה נוטלתו משם אלא בשעת הצורך ושמא מוך העמיד את הדם אמר אביי מודה שמאי במשמשת במוך רבא אמר מוך נמי אנב זיעה מכויץ כויץ ופירש"י ויש מקומות לדם לצאת ומודה רבא במוך דחוק, וק' דבאיזה ציור מיירי הגמ' ופלוגתא אביי ורבא אי כשהמוך מלוכלך הרי חזינן שהעמיד ואיך יאמר רבא מכויץ כויץ ועי"ז אם איתא דהוי דם הוי אתי מעיקרא הא כשנתדבק הדם במוך א"א לו שוב לירד, ואי כשהמוך נקי מאי מקשה הגמ' משמשת במוך מא"ל הא אם איתא דהוי דם הוי מתחזי על המוך. ונחלקו בפ"י גמ' זו הנוב"י במהדו"ק חיו"ד סי' מ"ו והחוו"ד סי' קצ"א סק"ח, ויסוד פלוגתתם הוא דהנוב"י ס"ל דאם אשה תכסה פי המקור במוך ותראה דם אף ביום וסתה ואח"כ תבדוק המוך ויהי' נקי תהי' טהורה דתלינן שבא הדם ממכה שבפרוזדור. והחוו"ד ס"ל דטמאה ראף כשסותמין במוך עדיין יכול הדם לירד דרך סדק וקמט בבשר ולא יגע בהמוך כלל. ומפרש הנוב"י דהגמ' מיירי במלוכלך ואעפ"כ ס"ל לרבא דמכוויץ כויץ המוך ויש מקום להדם לירד, ואח"כ דהמוך נעשה מלוכלך מזה אך כיון דמכוויץ כויץ, אין זה שנתלכלך מאריך הזמן שבו הדם יורד, אבל שזיזוב דם ולא יצטבע המוך זה שניהם מודים דא"א. והחוו"ד ס"ל דא"א לאוקמי במלוכלך דאז כו"ע מודי דטמאה למפרע דלא גרע מכתם רמטמאה למפרע, ועי"כ מיירי שהמוך נקי וראתה, ופי' הסוגיא הכי היא, רע"כ האיך בא זה הדם שלא לכלך להמוך, ע"כ דרך חורין וסדקין, ובעלמא ס"ל דכותלי ביה"ר לא מוקמי דם וגם כן זב במהירות כדגיל, משא"כ כאן המוך שבמקור מדחיק על הצדדים ועושה להקמטים מקום צר ובודאי שזה מאריך זמן זיבת הדם ותטמא למפרע, וקאמר אביי אה"נ דמודה שמאי במוך וקאמר רבא מוך אנב זיעה מכויץ כויץ בתוך הפרוזדור ואינו מדחיק כ"כ ועדיין יש להדם מקום רווח בהצדדים לירד, ומורה במוך דחוק דמדחיק הקמטים וכנ"ל, אבל לכו"ע אפשר להדם לבא ולא יצטבע המוך. (בחוו"ד גופי' אינו מבאר כ"כ בפרשנות, אבל להמעין בדבריו נראה שזהו כוונתו, וראיתי גם בשו"ת עמק שאלה חיו"ד סי' ל"ח שכ' מעצמו פי' זה).

והנה בשו"ת דב"ח בכמה וכמה תשו' נקט כהנוב"י כשיש עוד סניף, אך כמה שהק' על החוו"ד לא ירדתי לסוף דעתו הק', דז"ל בח"א יו"ד סי' ל"ז, ומה שכתב הח"ד ז"ל בס' קצ"א סק"ח להביא רא'י מהא דמוך דאנב (רוחקי') [זיעה] מכויץ כויץ לא ידעתי הלא ודאי שם איירי שמצאה דם על המוך ראל"כ מאי קאמר נמי מכויץ כויץ הרי חזינן שכוויץ וגם [מהא דמקשה] מוך דחוק מא"ל וצ"ע שם דבריו עכ"ל וגם בח"ב חיו"ד סי' ע"ה כ' וז"ל הנה בח"ד ז"ל [בסי' קצ"א סק"ח] חולק על הנוב"י וכו' רבנמ' אמר' דמכוויץ כויץ יעו"ש והרואה

יִרְאֶה כָּל דְּבָרָיו תְּמוּהִין דְּהָא בִּשְׁם מִיִּדֵּי שִׁיחֵי הַמוֹךְ מְלוּכֶלֶךְ אַבְל בָּאִם הוּא נָקִי בּוֹדָאֵי מֵאִין הִי דָם וְאִם הִי דָם בּוֹדָאֵי הִי מְלוּכֶלֶךְ הַמוֹךְ וְלֹכֵן בּוֹדָאֵי בְּדִיקָה זֹו טוֹבָה מְאֹד וְכו' וְלֹכֵן דְּבָרֵי הַח"ד ז"ל צ"ע מְאֹד עַכ"ל וְלִפִּי מַה שֶּׁבִּיאֲרֵנוּ אִינִי מִבִּין קוּשִׁיּוּתִיּוֹ וּמִן הַסֵּתֶם הִי לֹו פִּי אַחֵר בְּהַח"ד וְצ"ע. (קו' הַשְּׁנִי דַח"א ס' ל"ז י"ל דְּכוּוֹנָתוֹ לְהַקְשׁוֹת עַל לִשׁוֹן הַחוּו"ד בְּסוּפּוֹ שֶׁכ' וְהַמוֹךְ מִתְכוּוֹץ בְּרַחֲמָה וְכַעֲיִן שֶׁהָק' בִּהְג' אֲמָרֵי בְּרוּךְ, וְרוּחֶק. וְיוֹתֵר הִי נִרְאֶה לּוֹמֵר, לֹולָא הֶהֱנָה, דְּכוּוֹנָתוֹ לִקְו' הַנֶּרְעָק"א בְּתִשּׁוּי' ס"ס' עִי"ש). עוֹד צ"ע רַב־ח"א ס' ל"ג, ל"ה, ל"ו, כִּי שִׁיכּוֹל לַחֲיוֹת שֶׁהֵרֶם יוֹזֵב וְלֹא יַעַן בְּהַמוֹךְ. (וּבַח"ב ס' ס"ד צִיִּינוּ הַמְּגִיחִים לְסִימָן ע"ה דְּסוּתֵר א"ע).

וְהַיּוֹתֵר קִשָּׁה לִי בְּמ"ש בַּח"ב ס' ס"ד וז"ל, אֲבִי לֹא חִיִּישׁ כָּלֵל לְמַכוּוֹיץ כּוּוֹיץ וְרַבָּא נָהִי דְּחִיִּישׁ לְחוּמְרָא לְעִנִּין קֶרְשִׁים רַמְכוּוֹיץ כּוּוֹיץ אַבְל מ"מ לֹא שְׂכִיחַ עַכ"ל, וְתַמְחֵנִי, חֲדָא כִּי מַכוּוֹיץ כּוּוֹיץ אִינוּ חֲשֵׁשׁא דֶק תְּלוּי, וְעוֹד רַב־פְּשׁוּטוֹת הַגִּמ' דְּבָא הוּא הַמְּקִיל וְלֹא הַמְּחַמֵּר, וְצ"ע.

בְּעִנִּין מְלֹאכֶת דֵּשׁ

חַיִּים יַעֲקֹב יִצְחָק סִג"ל הוֹרּוּוֹיץ

בֶּן הַרְה"ג מוֹהֵר"ר שְׂרָגָא זֶאב שְׁלִיט"א
תַּלְמִיד בְּמַתִּיבְתָּא עֵץ חַיִּים רַב־אֲבוּב
בְּרוֹקְלִין, נְיוֹ יָאֲרֵק

אִיתָא בְּרַמְב"ם פ"ח מֵהֵל' שֶׁבֶת הֵל' י' מוֹתֵר לְסַחֲשׁ אֲשֶׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ אוֹכֵל וְאִינוּ חַיִּיב מִשּׁוּם מִפְּרָק. וְהַטַּעַם מִשּׁוּם דְּמִשְׁקָה הִבָּאָה לְתוֹךְ אוֹכֵל כְּאוֹכֵל דְּמִי וְהוּ"ל כְּאִילוֹ מִפְּרִיד מְאוּכֵל לְאוֹכֵל. וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַרְמַב"ם דְּבִפְרָק חֲבִית דָּף קֶמֶר: אִיתָא מִתִּיב דְּבִינָא טַמָּא מֵת שִׁסְחַט זִיתִּים וְעֲנָבִים כְּבִיצָה מְכוּוֹנָתָה טְהוֹרָה אִתְּכַשֵּׁר לְטוֹמָאָה. וּפִירֵשׁ רַש"י דַּס"ד רַמִּיִּרֵי אֶפִּילוֹ לְקִרְדִּירָה, וּמִשְׁנֵי רַמִּיִּרֵי בְּסוּחַט לְתוֹךְ הַקֶּעֶרֶה דֹּאִין שֶׁם אוֹכֵל וּמִשְׁנֵי אִם הִיָּה יוֹתֵר מְכַבִּיצָה מְקַבֵּל טוֹמָאָה. וְהַרְמַב"ם פ"ט מֵהֵלְכוֹת טוֹמָאָת אוֹכְלִים הֵל' ב' סֵתֶם וְאִמֵּר טַמָּא מֵת שִׁסְחַט זִיתִּים וְעֲנָבִים כְּבִיצָה מְכוּוֹנָתָה טְהוֹרָה וְאִם הִיָּה יוֹתֵר מְכַבִּיצָה טַמָּא, וְאִי ס"ל לְהַרְמַב"ם דְּמִשְׁקָה הִבָּא לְתוֹךְ אוֹכֵל כְּאוֹכֵל דְּמִי הוּ"ל לְחַלֵּק בֵּין סוּחַט לְקִרְדִּירָה דֹּאִין טְהוֹרָה אֶפִּילוֹ כִּיּוֹתֵר מְכַבִּיצָה, וּבֵין סוּחַט לְתוֹךְ הַקֶּעֶרֶה דֹּאִין טַמָּא.

וְהֵנָּה הַמֵּאִירֵי ג"כ ס"ל כְּמוֹ הַרְמַב"ם דְּמִשְׁקָה הִבָּא לְתוֹךְ אוֹכֵל כְּאוֹכֵל דְּמִי, אַבְל הוּא מוֹסִיף, דְּרוֹקָא גְבִי שֶׁבֶת אֲמֵרִינֵן דְּמִשְׁקָה הִבָּא לְתוֹךְ אוֹכֵל כְּאוֹכֵל דְּמִי וְלֹא לְגַבִּי טוֹמָאָה. וּמִסְבִּיר הַטַּעַם, דְּהִיכָא אֲמֵרִי מִשְׁקָה הִבָּא לְתוֹךְ אוֹכֵל כְּאוֹכֵל דְּמִי הִיָּינוּ דּוֹקָא אַחֵר שֶׁכֶּבֶר הִנֵּיעַ לְהַאוֹכֵל מִשְׁא"כ כְּשִׁיּוּרֵד בְּאוֹיֵר אוֹ עֲרִיִין שֶׁם מִשְׁקָה עָלָיו, עַכ"ל הַמֵּאִירֵי. וְהַשְׁתָּא דֹּאֲתִית לְהַכִּי אֲפִשֵּׁר לְתַרְץ קוּשִׁית הַגִּמ' דְּרַמִּיִּרֵי אֶפִּילוֹ בְּסוּחַט לְתוֹךְ הַקֶּדִּירָה וְאֶפִּילוֹ הַכִּי מְקַבֵּל טוֹמָאָה מִשּׁוּם דְּכִבֵּר קִיבֵל טוֹמָאָה בַּעַת שֶׁהִיָּה בְּאוֹיֵר.

אך על זה קשה דבשלמא לגבי טומאה שפיר אמרינן דכבר קיבל טומאה אבל לגבי שבת אמאי אמרינן דפטור משום מפרק הא בעת שהוא באויר שם משקה עליו א"כ כבר עבר משום מפרק והיה לנו לחייבו על זה, אלא ע"כ צ"ל דהחילוק הוא משום דלגבי שבת צריכים מלאכת מחשבת וכיון דסופו ליעשות אוכל א"כ לא נמד מחשבתו בעורו באויר ולא מקרי מלאכה קיימת עד הסוף כשהגיע להאוכל דאז נתקיימה מחשבתו, ואז כבר אין עליו שם משקה, ומש"ה פטור, משא"כ לגבי טומאה דלא שייך ענין מלאכת מחשבת רק מיד כשיש עליו שם משקה כבר מוכשר לקבל טומאה, לכן אח"כ אפי' כשיגיע לתוך האוכל לא פקע מיניה שם טומאה.

אך לכאורה קשה על המאירי דהא הנמ' מדמה טומאה לשבת, ומשני דהתם מיירי בסוחט לתוך הקערה, א"כ אי אפשר לומר כפירוש המאירי דהכלל של משקה הבא לתוך אוכל כאוכל דמי הוא רק אחר שהגיע לאוכל אבל כל זמן שלא הגיע לאוכל עדיין שם משקה עליו, דא"כ מאי קושית הנמ' מטומאה הא י"ל כיון דשם משקה עדיין עליו מש"ה קיבל טומאה, אע"כ צ"ל הטעם דאזלינן בתר סופו וכיון דסופו ליעשות אוכל לא היה עליו שם משקה אפי' כשהוא עדיין באויר ומש"ה מדמה הנמ' רכמו דלגבי שבת אמרינן דפטור ה"ה דהול"ל כן לגבי טומאה דהוא טהור, וא"כ איך מפרש המאירי את קושיות הנמ'.

וכדי לתרץ זה צריכים להקדים הסוגיא בבבית דף קמ"ה. ראייתא שם פלוגתא בין רב ושמואל ור' יוחנן בסוחט כבשים ושלקות למימיהן דרב ושמואל סברי דפטור אבל אסור ור' יוחנן ס"ל דחייב. וכ' בס' אגלי טל (במלאכת דש הל' ח') הסבר על המחלוקת, דפליגי במשקה הבא לתוך אוכל אי בטיל מיניה שם משקה, דרב ושמואל ס"ל דלא בטיל מיניה שם משקה ומש"ה פטור, ור' יוחנן ס"ל דבטיל ומש"ה חייב. ורש"י מסביר הטעם דרב ושמואל דפטרי הוא משום שאין המשקה הזה נברא עם הפרי, והקשו ע"ז בתוס' א"כ אמאי אסור להדריק אודרא אפומא דאשישא נזירה שמא יסחוט, הא אפי' אם יסחוט ליכא איסור דאורייתא דהא המשקה הזה שנבלע בו לא נברא עם הכנר, ומפרש רבב לטעמיה דס"ל דאינו חייב משום סחיטה רק בדריכת זיתים וענבים בלבד. ויש להסביר את זה בב' אופנים. (א) כפירש"י דלאו אורחיהו בהכי אצל שאר פירות ולא מיקרי מלאכה. (ב) כפי' הר"ן והובא מחלוקתם בפמ"ג סי' ש"כ דמפרש דלא מיקרי משקה אלא ז' משקין בלבד וזיתים וענבים הם מז' משקין משא"כ שאר פירות. אך ע"ז ק' דהא מים הוא ג"כ מז' משקים וא"כ אצל כבשים ושלקות שהם במים הו"ל לחייבו משום סחיטה, וגם על עיקר פירושו של תוס' דרב לטעמיה, ק' דכמו שהוקשה על רש"י מאודרא גם על תוס' קשה דמאי הנפק"מ בין סחיטת כנר דמחייב ובין סחיטת שאר פירות דפטורים, ומכאן זה אפשר להסביר סברת המחלוקת להיפוך (ושמעתי שמוכא כן באחרונים) דרב ושמואל ס"ל דבטיל מיניה שם משקה ומש"ה גבי כבשים ושלקות אינו חייב אפי' שנבלע במים שהוא מז' המשקאות כיון דבטיל המים להאוכל משא"כ לגבי כנר דלגביה לא בטל המשקה ומש"ה חייב, ור' יוחנן ס"ל דלא בטיל לכבשים ונשאר עליו שם משקה והוה מז' משקין ומש"ה חייב.

ולפי"ז י"ל רהבכל של משקה הבא לתוך אוכל כאוכל רמי תלוי בפלוגתא, ררב ושמואל דס"ל דבטל שם משקה ס"ל רבשעה שעדיין הוא באויר עדיין שם משקה עליו ומש"ה לגבי טומאה אמרינן רהוכשר לקבל טומאה ולגבי שבת אינו חייב משום דער שאינו מגיע לתוך האוכל לא מיקרי מלאכה קיימת, ור' יוחנן דס"ל רלא בטל מינה שם משקה ואעפ"כ מורה להלכה דסוחט אשכול של ענבים לתוך הקרירה, דמשקה הבאה מאוכל לאוכל חשיב כאוכל כמ"ש ברי"ף בסוגיא, דס"ל ראפי' כשהוא עדיין באויר ג"כ שם אוכל עליו, ראל"ה אפי' כשיגיע לאוכל לא יבטל שם המשקה שעליו, אע"כ צ"ל דגם כשהוא באויר אין עליו שם משקה אלא אוכל.

ובזה מתורץ קושייתנו על הרמב"ם אמאי לא חילק בין קרירה לקערה הא בגמ' יש נפק"מ. רהא הגמ' אפשר דס"ל כר' יוחנן דמשקה הבא לתוך אוכל כאוכל רמי היינו אפי' כשהוא באויר ומש"ה מקשה בגמ' ראמאי פטור לגבי שבת, ולגבי טומאה אמרי' דמוכשר לקבל טומאה והוצרך לחלק בין קערה לקרירה, משא"כ הרמב"ם ס"ל כרב ושמואל דרק כשיגיע לאוכל אז בטל שם המשקה מיניה, אבל כשעדיין באויר יש עליו עור שם משקה, ומש"ה לגבי טומאה מוכשר לקבל טומאה אבל לגבי שבת דצריכים מלאכה קיימת ועד שבא לאוכל לא מיקרי מלאכה קיימת וכשיגיע לתוך האוכל אין עליו כבר שם משקה ומש"ה פטור. ובזה מתורץ גם דברי המאירי שכתב כן אליבא דרב ושמואל, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

צו

במדרש, צו אין צו אלא עבודה זרה כמר"א הלך אחר צו, ותמות. וי"ל ראי' במדרש זאת תורת העולה היא העולה על דוחכם, דעולה מכפר על הרהור, אך דקשה הא אין הקב"ה מעניש על המחשבה, וע"ז מתרץ אין צו אלא ע"ז, ועל ע"ז מעניש על המחשבה, ודו"ק.

(הגאון מוה"ר ישראל ליפשיץ זצ"ל אבר"ק קליווא')

שבת הוה"מ מפח

בשיר השירים (א"ג') שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך. רהנה הקדושה נמשלה לשמן, דכמו בשמן אף שמריקין אותו מהכלי, נשאר תמצית השמן ברופני הכלי שאינו יוצא מידי רופנו, כן היא בכוחות הקדושה שאחר הסתלקות הקדושה נשארת רשימה ממנה, ולכן מתאווים כוחות הטומאה לשרות במקום סילוק הקדושה, כי כל זמן שעצמות הקדושה שורה על מכוונתה אינם יכולים להתקרב שם, ורק אחר הסתלקות הקדושה, כשנשארת רשימה הימנה, אז באים כוחות הטומאה לאחוז בה. וזשה"כ, שמן תורק, כמו שמן המורק מכלי, כן הוא שמך,

היינו הקרושה, על כן עלמות, הם החיצונים אשר סביב יתהלכון, אהבוך, להיות יונקים משם, מאחר שאין הקרושה מסתלקת לגמרי.
(הגאון החסיד מוה"ר מענדיל זאלקאווי"ר זצ"ל מ"מ דק"ק ברארד²)

שביעי של פסח

המעביר בניו בין גזרי ים סוף וכו' וראו בניו גבורתו. ויל"ד על הלשון בין גזרי ים סוף, ולמה לא נאמר המעביר בניו בתוך הים כלשון הכתוב ויעברו בתוך הים ביבשה, ועוד יל"ד על אומרו וראו בניו גבורתו דקאי על מפלת השונאים, למה לא נאמר וראו בניו ישועתו, דהיינו ישועת ישראל שהוא העיקר, גם צ"ב אומרו וראו בניו, וכי רק "ראו" את ישועת ר', הלא הם הם שנושעו. ויל"ד עפ"י ד כ"ק אא"ז הגה"ק מצאנו זי"ע בספח"ק דברי חיים (כפ' בשלח) שהביא דברי הזוה"ק שהקשה עה"פ ויאמינו בד' וכי עד השתא לא האמינו והא כתיב ויאמן העם אלא האמינו בההוא מלה דאמר להם משה אל תיראו התיצבו ראו וגו' ר' ילחם לכם. ולכאורה קשה היכי רמיוזא זאת בקרא. וכתב לבאר עפ"י המכואר בספרים דהיכי שהנם בא מחמת זכות אבות אין זוכין לראות במפלת הרשעים כמו שמצינו אצל לוט שנאמר לו אל תבט וגו' משום שניצל בזכות אחרים דהיינו בזכות אברהם. והנה בני ישראל חשבו שאינם ראויים לנס רק מחמת זכות אבות, וע"ז אמר להם משה שכראי זכות האמונה שלהם שד' ילחם להם בשבילם דהיינו בזכות עצמם, וכשראו אח"כ את מצרים מת על שפת הים נוכחו לדעת שבאמת כן הוא שהנם בא בשבילם כדבר משה³, ועל זה נתכוון הזוה"ק שהאמינו במלה דא שאמר להם משה התיצבו וראו את ישועת ד' אשר יעשה לכם, ר' ילחם לכם, בזכותכם, עכרה"ק⁴). והנה בספר הנותן אמרי שפר הוכיח ג"כ שהנם נעשה בשבילם, מהא דנגזר הים לי"ב גזרים, דלכאורה איזה צורך הי' לאפושוי בניסא, ולא הי' די שיקרע הים רק במקום אחד, אלא להראות בזה כי תפלתם נתקבל ברצון כי לכל שבט ושבט יש שער מיוחד לתפלה כנודע, ולכן נגזר להם הים לי"ב גזרים, עכ"ד.

וזהו שיסרו בנוסח התפלה, המעביר בניו בין גזרי ים סוף, בלשון רבים,

(2) הובא בקונטרס „מספר מר" (לעמבערג תקע"ה) לשארו הגאון מוה"ר אפרים זלמן מרנליות זצ"ל מבראר (בהספדו על הגאון מוה"ר מאיר קריסנאפאלער זצ"ל אבר"ק ברארד), ששמע ר"ז מפ"ק.

(3) עיין בזה בספח"ק בני יששכר במאמרי חורש ניסן מאמר י"ג אות ה', שכתב להיפך.

(4) שמענו פ"א מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א להעיר, שבס' דברי חיים כאן מובא בשם הזוה"ק שהאמינו בההוא מלה דאמר להם משה ר' ילחם לכם, ובאמת בזוה"ק (רף נ"ג ע"ב) כ' ויאמינו ההיא מלה דאמר ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו וגו' עי"ש. — ואמר שבטח כוונת הגה"ק מצאנו זי"ע לפרש גם הכתוב התיצבו וראו את ישועת ד' אשר יעשה לכם, כי הטעם שזכו לראות מפלת הרשעים היא משום שהי' הנם בשבילם. רק מאחר שכ' בזוה"ק תיבת וגו', הוסיף לפרש ער"ז גם הפסוק שלאחריו ר' ילחם לכם, ורו"ק.

שנקרע להם הים ל"ב נזרים, ומזה מוכח, שהנם נעשה בשבילים ובזכותם, לכן זכו, וראו בניו גבורתו, שראו בעצמם מפלת השונאים, ולכן שבחו והודו לשמו. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

מצורע

במדרש רבה פ' זו, מעשה ברוכל א' שהי' מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והי' מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים וכו' הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים מה כתיב בתרי' נצור לשונך מרע סוד מרע ועשה טוב. וק' לענין מאי אשמעינן זה שהיו עיירות סמוכות לציפורי, ולמה הלך הרוכל רוקא בעיירות הסמוכות לציפורי. וי"ל בזה ע"ר הכתוב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ופי' בזה"ק וגם בדרשות הרב רבי אפרים שהוא אש המחלוקת, ובאה האזהרה רוקא ביום השבת כי אז הם פנוים ממלאכה וכל א' מרבר בגנות חבירו, לכן צריך אז אזהרה יתירה. והנה אמרו רז"ל במס' שבת א"ר יוסי יהי חלקי עם מקרמי שבת בטבריא ומאחרי שבת בציפורי, משמע מנמרא זו שבציפורי הוא יום ארוך יותר במבוקמות אחרות, נמצא ריש לחוש בצפורי ביותר לאש המחלוקת הנובע מהמרבר בגנות חבירו בלשון הרע, על כן הי' הרוכל הזה מחזיר בעיירות הסמוכות לציפורי לחזהיר על לשון הרע. (הגאון מוה"ר יוסף ררשן מפוזנא זצ"ל⁵)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

צו

קאפ' ו' פסוק י'.

כחטאת וכאשם, מנחת חוטא הרי היא כחטאת, לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה הרי הוא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה: בספר תפארת יוסף תמה בזה דלמסקנת הגמ' בזבחים דף י"א אין הטעם מפסוק זה, אלא רחטאת טעמא מאי פסול משום דכתיב חטאת הוא מנחת חוטא נמי כתיב בה „היא" ע"כ הגמרא, ולמה הביא רש"י ררשה זו. ומסיים, ומן התימא על הרא"ם כאן שלא העיר בזה על פירוש רש"י. ויותר הי' לו לתמוה שהרי רש"י גופי' הביא הך דרשה, לעיל (ה', י"ב) חטאת היא, נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה עכ"ל וא"כ למה הביא כאן הלימוד מפסוק כחטאת וכאשם, אלא רהתמי' מעיקרא ליתא דהנה בגמ' שם הקשו על ר"ש דררש הא קרא מנחת חוטא ה"ה כחטאת והלא ר"ש איצטריך ל' שאם בא לעוברת ביד עוברת בימין כחטאת, בא לעוברת בכלי עוברת בשמאל כאשם, ומשני רעיקר קרא אתי להך דרשה דבא

(5) הועתק מכת"ק, ובשינוי לשון קצת כי נכתב בקיצור נמרץ.

לעובדה ביד וכו' ומנחת חוטא דפסולה יליף מחטאת הוא עיי"ש, וא"כ הרי דגם ר"ש דיליף לה מחטאת הוא לא נמנע מלסמכו על פסוק זה, כן רש"י הביא עיקר הדרשה לעיל בפסוק חטאת הוא, מ"מ כתב כאן ג"כ שיש לסמכו על פסוק זה.

קאפ' ח' פסוק ט"ז.

ואת יותרת הכבד, לכד הכבד שהי' נוטל מעט מן הכבד עמה: מנוסחה זו משמע שמפסוק שלפנינו מדייק רש"י שהוא לכד הכבד, ובפסוק זה אין בו משמעות כזה רק בפסוק הנאמר בפ' תצוה (כ"ט, י"ג) שנאמר שם היותרת על הכבד כמ"ש רש"י שם וביתר ביאור כתב לעיל בפ' ויקרא (ג' ד') עיי"ש. ובאמת שבדפוסים הראשונים לא הי' בהם הר"ה ואת יותרת הכבד, ובדפח"ר הנוסחה על הכבד, לכד הכבד וכו' וכן בדפוס אלקבץ. ובספר זכרון תמה וז"ל, לא ידעתי למה תפס הרב כאן בלשון הכתוב על הכבד ואין במקרא הזה על כלל, אלא ואת יותרת הכבד וכו' ע"ש, והמדפיסים האחרונים הוסיפו את הר"ה, ואת יותרת הכבד והרא"ם כתב על הכבד, נוטל מעט מן הכבד עמה, אין בפרשה זו על הכבד אלא בפ' תצוה ומפני ששתייהן א' (ששם הצוואה וכאן העשי') הוצרך לומר שיותרת הכבד רהכא כאלו כתיב היותרת על הכבד שפירושו לכד הכבד וכו'. וכן בס' יוסף רעת הביא שתי נוסחאות, ואת נס"ש לא הביא כלל.

שמיני

קאפ' י' פסוק ט"ז.

שעיר החטאת, שעיר מוספי ר"ח ושלשה שעירי חטאות קרבו בו כיום, שעיר עזים, ושעיר נחשון, ושעיר ר"ח וכו'. לנוסחה זו אינו מובן מאי מסמן רש"י „בשעיר עזים“, הלא כולם היו שעירי עזים, ובדפח"ר ובדפוס אלקבץ, הנוסחה וג' שעירי חטאת קרבו בו כיום, קחו שעיר עזים, ושעיר נחשון וכו', ובוה רומז רש"י לפסוק שבראש הפרשה המדבר בקרבנות שנקרבו לחובת היום וכתוב שם קחו שעיר עזים.

שם פסוק י"ט.

באה"ר אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר, הא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד. הלשון מגומגם קצת מה שכתב „שלא היתה“ ולא פירש מה לא היתה ובדפח"ר הנוסחה שלא היתה אלא מדת כבוד, וכן הוא בילקוט שמעוני פ' מטות על פסוק ויאמר אלעזר הכהן (רמז תשפ"ה), ואולי הי' כתוב מר' ופוענחותו בטעות לתיבת מדרך.

קאפ' י"א פסוק ל"ד.

בא"ר וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכו', והיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר זרעים לטומאה כמים שכך יש לדרוש המקרא אשר יבוא עליו מים או כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל. המעיין בגמרא יראה (פסחים ט"ז) שרב ושמואל דפליגי אי טומאת משקין

דאורייתא פליגי בפירושא רהאי קרא דמ"ד רמשקין נטמאים מפרשו לענין טומאה ומ"ד טומאת משקין דרבנן מפרשו לענין הכשר. וא"כ איך קמזכי רש"י שטרא לבי תרי רבתחלת דבריו פירשו לענין טומאה ואח"כ מפרשו לענין הכשר. וברפח"ד וכן ברפוס אלקבץ כל הריבור הזה, "וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא" ליתא, שרש"י מפרשו לענין הכשר ולא לענין טומאה, וכן נראה מתוך דברי הרא"ם שלא היתה לפניו הנוסחה הזאת, כי בהמשך דבריו רש"י בענין שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה הלשון ברש"י אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס וכו' וכתב הרא"ם האי, "ומשקה" משבשתא היא וצריך לגרום אוכל מטמא מאויר כלי חרס, לא אוכל ומשקה שהרי המשקה כתב רש"י שבא להכשיר וכו' עיי"ש, ומרלא העיר כאן כלום נראה בעליל שלא היתה לפניו הנוסחה הזאת. וכן בספר יוסף דעת הביא שבס"א אינם אלו הי"ג תיבות, וכן מוחקין מלת ומשקה. אמנם גם בפסוק רלהלן אך מעין ובור מקוה מים פירש"י אליבא דמ"ד ריש טומאה למשקין, ועיי"ש ברא"ם.

תזריע

קאפ' י"ג פסוק נ"א.

צרעת ממארת, לשון סילון ממאיר פויינטש בלע"ז, ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה ממנו. לכאורה משמע שהפשט והררש פליגי בפירוש מלת ממארת, שלפי פשוטו אינו מלשון מארה רק מלשון סילון ממאיר שפירשו רש"י ביחזקאל (כ"ח, כ"ד) שהוא ענין הכאבה, וכמ"ש סילון ממאיר וקוץ מכאיב והענין כפול כמ"ש שם הרר"ק. אמנם בפ' נשא (ה', י"ח) בפסוק וביד הכהן יהיו מי המרים המאירים, פירש"י המאירים, המחסרים אותה מן העולם, לשון סילון ממאיר, נראה שמפרש גם סילון ממאיר מלשון מארה וחסרון, ולפ"ז לא פליגי הפשט והררש בפירוש המלה רק שהמדרש יליף מכאן שאסור בהנאה.

מצורע

קאפ' י"ד פסוק ח'.

וישב מחוץ לאהל, מלמד שאסור בתשמיש המטה: רש"י קצר כאן מלבאר הילפותא, וברפוס אלקבץ הנוסחה היא ביתר ביאור, וישב מחוץ לאהל, אין אהל אלא אשתו שנאמר שובו לכם לאהליכם, שאסור בת"ה:

שם פסוק מ"ד.

ובא הכהן וראה והנה פשה.

בריבור זה תלו כל הגבורים את שלטיהם והאריכו מאד לפרשו. ולהביא אף מקצתם לא יכיל הקונטרס, עיין ברא"ם, וגו"א, ולבוש, וצדה לדרך, והואיל משה, זה בונה וזה סותר על מנת לבנות במקומו, ואביא רק את נוסחת רפוס אלקבץ ונוסחת רפוס הראשון שרק ע"י שניים קלים ונקורות ההפסק, נוכל להבין את דברי רש"י. והצבתי להם ציונים והערות. וטרם כל, אקדים שכל דברי רש"י עד כבר פירש על החזור שטעון נתיצה, הם המשך אחר כמ"ש בס' זכרון. והכל

מדברי רש"י לא כמו שציינו (פסוק מ"ח) ואם נסבול את הציון, עוד באו מדפוסים אחרים, ותיקנו" לסדר הפסוקים על סדרן והכניסו את הפסוק (מ"ו) כל ימי הסגיר, קודם פסוק מ"ח כרי שיבואו הפסוקים על הסדר, וקלקלו בזה והשחיתו הכוונה כאשר יראה המעיין.

וזהו נוסחת דפוסים הראשונים, (והשונים שבין דפוס אלקבץ לבין דפוס הראשון באו בסוגריים),

ובא הכהן וראה, [והנה פשה, ברפה"ר] יכול לא יהא החוזר טמא אלא א"כ פשה, נאמר צרעת ממארת בכתים ונאמר [צרעת ממארת, ברפה"ר] בבגדים מה להלן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף כאן וגו' [ברפה"ר, אף כאן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה] א"כ מה ת"ל והנה פשה, אין כאן מקום [ברפה"ר, מקומו של] מקרא זה, אלא ונתן את הבית ה' לו לכתוב אחר ואם ישוב הנגע⁽¹⁾. וראה והנה פשה, הא [ברפה"ר פשה הנגע, הוא] לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום, — ⁽²⁾ בעומד בעיניו בשבוע ראשון — ולמדך כאן בפסיון זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון⁽³⁾ ופשה בשני, ומה יעשה לו יכול יתצנו, כמו שסמך לו ונתן [את הבית, ברפה"ר] ת"ל ושב הכהן ובא הכהן, ונלמד ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ואם חוזר נותן אף ביאה חולץ וקוצה וגו' [ברפה"ר, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע] ואם חוזר נותן, לא חוזר טהור, ומניין עמד בזה ובזה חולץ וקוצה (וגו') [וטח] ונותן לו שבוע, דגמר לה זו היא ביאה זו היא שיבה [ח' תיבות אלו אינם ברפה"ר, ועיין בהערה ח'] ת"ל ובא, ואם בא יבא [ברפה"ר מסיים כאן,⁽⁴⁾ כולי בת"כ, וכל הענין „במה הכתוב מדבר וכו' ליתא, רק מתחיל מיד „גמרו של דבר"] במה הכתוב מדבר אם בפושה בראשון הרי אמור⁽⁵⁾ הא אינו אומר ובא ואם בא יבא אלא שבא בסוף

(1) ברפה"ר יש כאן נקודה המפסקת בזה נסתים מאמרו שאין כאן מקומו וחוזר לענינו לפרש הפסוק שלפנינו.

(2) הנך תיבות „בעומד בעיניו בשבוע ראשון" הם כמו מאמר מוסגר לפרש מש"כ שלא פ' בו הכתוב היינו בעומד בעיניו בשבוע ראשון, ועיין בס' זכרון שהגיה להוסף תיבת כלומר.

(3) בדפוס אלקבץ יש כאן נקודת הפסק שכוונת רש"י בזה דחרי בעמד בראשון ובא בסוף שבוע שני בין בפשה ובין בעמד דינם שיה שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע וא"כ מה ת"ל פשה, רק שבא ללמדנו בפסיון זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון.

(4) לנוסחת רפה"ר הכוונה פשוטה ת"ל ובא, והנה פשה, ואם בא יבא, והנה לא פשה הרי שעמד גם בשני, ובשניהם, חולץ וקוצה וטח וכו' דנלמד תחתון מעליון כדלקמן.

(5) ומה שנאמר בנוסחת ספרים שלנו, „ואם בפושה בשני הרי כבר אמור" שנתחבטו בו המפורשים איך נוכל לומר שהפסוק מדבר בפושה בשני, הא בפסוק כתוב וראה והנה לא פשה, ברפוס הזה אינו, והגם שכן איתא בת"כ שלפנינו צ"ל על א' משני פנים, או שלא ה' הנירסא בת"כ שלפני דש"י, או אף אם היתה הנירסא כמו שהוא לפנינו פירשה רש"י כמש"כ שם הראב"ר בפירושו שסירכא דמילתא נקט ואתא, לכן לא העתיקו בפירושו כאן להקל על המעיין, ועיין בס' זכרון שפ' נס"ש בדוחק.

שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני⁶). וראה והנה לא פשה, זה העומד, מה יעשה לו יכול יפטר מיד וילך לו כמו שכתוב כאן וטהר את הבית ת"ל כי נרפא הנגע אני לא טהרתי אלא את הרפוי מאחרים⁷), ומה יעשה לו⁸) ביאה אמורה למעלה ולמטה מה בעליונה חוליץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זו היא שיבה אף בתחתונה כן, בת"כ. גמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקציע וטיחה, ואין החוזר צריך פסיון, וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב⁹), ונתין, והבא, והאוכל, ובא הכהן וראה, ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו, ובסוף שבוע שני בא וראהו שפשה מה יעשה [לז] חוליץ וקוצה וטח, ונותן לו שבוע, חזר, נותין, לא חזר, טעון צפרים, שאין בנגעים יותר משלש שבועות, ואם יבא¹⁰) לסוף שבוע שני, וראה ולא פשה, מקרא זה בא ללמד שעומד בעינו בראשון ובשני, מה יעשה לו, יכול יטהרנו כמשמעו של מקרא וטהר הכהן את הבית, ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא הרפוי ואין רפוי [ברפה"ר רפוי] אלא הבית שהוקצה והוטח ולא חזר בו הנגע, אבל זה טעון חלוצין וקציו וטיחה ושבוע שלישי¹¹), ואחרי הטוח את הבית הזה ולא חזר הנגע וטהר הכהן את הבית כי נרפא הנגע. וכן המקרא נדרש, אם בא יבא בשני וראה ולא פשה, יטיחנו, ואין טיחה בלא חלוצין וקציו, ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף שבוע כי נרפא הנגע, ואם חזר בו [תיבת בו ליתא ברפה"ר] כבר פירש עליו [ברפה"ר על החוזר] שטעון נתיצה:

-
- (6) כאן יש נקודת הפסק, והכוונה ששני הפסוקים, הפסוק ובא הכהן, והפסוק ואם בא יבא, אמורים בבא בסוף שבוע ראשון [ועמד], ובא בסוף שבוע שני ואח"כ חוזר לענינו לפרש וראה והנה לא פשה, ועפ"ז אינו צריך למחוק תיבות ובא כמו שמחקר הרא"ם עיין שם טעמו ונמוקו באריכות, אבל לפי נוסחא זו בא להוכיח ששני הפסוקים מרברים בעמר בראשון ראם פשה בראשון הרי חלץ וקצה וכבר אמור שאם חזר שנותן.
- (7) מתיבת „מאחרים" נסתר רעת הרא"ם שכתב רגם אם כהה הנגע ואצ"ל שהלך לו לגמרי הוא בכלל הרפוי, אבל מלשון הזה משמע שרק הרפוי מאחרים היינו ע"י חלוצין קיציו וטוח הוא הנקרא רפוי ולא הרפוי מעצמו. ועיין בזה במפורשים.
- (8) מזה נראה כנוסחת רפה"ר לעיל שלא גרס דגמר לה זו היא ביאה זו היא שיבה לעיל (ובכ"ש כנס"ש) שנראה שאף אם בא יבוא נלמד מושב הכהן שהרי כאן פירש שאם בא יבוא נלמד מן ובא הכהן.
- (9) מכאן נראה שסוף הפסוק של ובא הכהן רהיינו צרעת ממארת הוא וגו' לא קאי אחזור אלא אעומד בראשון ופשה בשני ובא לגז"ש ולא כמ"ש השפ"ח.
- (10) כן הוא ברפוס אלקבץ ושינה מלשון הפסוק שכתוב ואם בא יבא, שאין זה ר"ה, רק לשונו של רש"י וברפה"ר כתוב ואם בא יבוא.
- (11) כן הוא בשני רפוסים הראשונים שרש"י מסיים לפרש מה יעשה בסוף שבוע שלישי לסיים גמרו של דבר, ובכנס"ש אינו שהרי רש"י מפרשו ביתר ביאור בהמשך דבריו.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב כנאליציע, שנהרגו ונשרפו על קורה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

חידושים והערות שונות

מהב' המופלג כמר אברהם יוסף הייבערגער הי"ד מקרשאנוב⁽¹⁾

ב"ה. יום ר' פ' תבא תרצ"ה לפ"ק פה קרשאנוב יצע"א.

למרכה המשרה ושלוש אין קץ לכבוד הגאון האדיר שר התורה פ"ה
ע"ה כקש"ת ר' יוסף ראזין רב ברוינסק יצע"א בעמ"ס צפנת פענח.

אחדשה"ט כמשפט. באתי בזה להציע לפני כבוד גאונו איזה קושיא והערה שנתקשיתי בעת למדתי מס' פסחים ברף ע"ח ע"ב, רראיתי דבר תימה ברמב"ם ז"ל בפרק ב' מהל' קרבן פסח הלכה ו' שמביא הברייתא השוחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דהפסח כשר ואין אדם יוצא ידי חובתו משום דאין מחשבת אוכלין בזריקה עיי"ש. ולפענ"ד הוא דבר תמוה מאוד שהרי בברייתא רמביא הגמרא פסחים דף ע"ח ע"ב משמע דאדם יוצא ידי חובתו בפסח. ולכאורה חשבתי לומר שמלת „ואין" הוא טעות סופר ע"י המדפיס, אך קשה לשבש כל דפוסי הרמב"ם⁽²⁾, ע"כ באתי לפני כ"ג להציע חות רעתי והוא יבחון בין טוב לרע. ולכאורה רציתי לומר בשוב דברי הרמב"ם שהוא עפמ"ש הוא עצמו כפמ"ו מהל' פסולי המוקדשים הלכה ח' דבשחט חטאת לשם מי שמחויב עולה הרי זה כשר ולא עלתה לבעלים לשם חובה עיי"ש, וא"כ הכא נמי י"ל דלכך סבירא ל' דבשחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דהפסח כשר ואין אדם יוצא ידי חובתו היינו משום דזה מיירי בלא נמנו עליו כלל אותן שאין אוכלין, וא"כ מהראוי

(1) נולד בשנת תר"פ בערך לאביו הרה"ח המופלג מו"ה אהרן הייבערגער מקרשאנוב. למד שם בישיבת עץ חיים רבאבוב סניף קרשאנוב. ה' תלמיד מצוין וכליל המעלות, אוצר בלום של תורה ויר"ש וחסידות, מפלפל ובעל מחרש, בר דעת, נפש ערינה, ובעל מזג טוב. ה' לו משא ומתן בפלפולה של תורה עם גאוני הדור. יש אליו ב' תשובות בשו"ת מנחת יחיאל ח"ג בס' מ' ובס' קל"ה. בשנות הזעם הרצה שיעורים לבחורים צעירים במס"ג בעלית הגג ובשאר מקומות נסתרים. נהרג עקה"ש בשנת תש"ד במחנה אושוויץ. הי"ד ותנצב"ה.

העתק ממכתב זה הגיע לירינו מאת האחים היקרים הננידים הנכבדים ר' זאב ור' יעקב יואל סאפפערן יחי, מעזבון אביהם מוה"ר צבי סאפפערן ע"ה. זכות המצוה יגן בערם להתברך בכל טוב.

(2) בס' אור שמח על הרמב"ם שם כהל' קרבן פסח כתב כי בוודאי נפל ט"ס ברברי הרמב"ם. וכן בחידושי טורי אבן על הרמב"ם (להגאון מוה"ר אלעזר רוקח זצ"ל אבד"ק אמסטראם) כתב שהוא טעות סופר.

למיפסל משום שינוי בעלים, ורק משום דאין מחויב כפרה כמותו כשר, וא"כ שפיר כתב דאין אדם יוצא ידי חובתו, היינו כשם שבחטאת אם שחט על מי שאינו מחויב חטאת פסק הרמב"ם דכשר ואין יוצאין ידי חובתן, הכ"נ גבי פסח שפיר כתב דאינו יוצא ידי חובתו.

ובמקום אחד הראיתי לדעת כי דברי הרמב"ם נובעין מתוספתא מפורשת הובא בכ"מ פ"ב משנגות הלכה י"ד וז"ל, חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן וזרק רמן שלא לשמן חייב שהורצו הבעלים עיי"ש, וקשה הא חטאת ששחטו שלא לשמן או שזרקו שלא לשמן פסול לגמרי ואף עולה ג"כ לא עלתה לבעלים כמבואר דבר זה כ"פ בש"ס, וא"כ קשה האין כתב התוספתא שהורצה, אך י"ל דשלא לשמן רתני בתוספתא היינו שינוי בעלים, ע"כ שפיר תנא רבזרק שלא לשמן הורצה, היינו משום דבזריקה ליכא שינוי בעלים וכסברת המל"מ³), וא"כ שפיר ניהא מה רתני דברייא דהפסח עצמו כשר ואדם יוצא ידי חובתו, דברייא סבירא לי' כהתוספתא הנ"ל, אבל הרמב"ם ס"ל דלא כהתוספתא דאפילו היכא דליכא משום שינוי בעלים בזריקה ג"כ פסול מכח דאין מחויב כפרה כמותו ע"כ כשר אבל לא עלתה לבעלים לשם חובה כמו בשחט חטאת על מי שחייב עולה, ודו"ק. אך מפני שלבי מהסס בזה, ובפרט שלא ראיתי באחרונים מרברים בזה, ע"כ נפשי בשאלתי שכ"ג יכתוב לי בזה.

ראיתי בספרו היקר צפנת פענח (ריש הל' תרומות) קושיא שבגמ' מכות דף ה' ע"א אמרינן מי שהרג אדם אחר שנגמר דינו למיתה פטור, וקשה הא יכול לברוח לארץ ישראל ואמדינן שם בגמ' דף ז' ע"א שאם ברח אדם אחר גמר דינו מחו"ל לא"י סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל, וא"כ לא הוי בר קטלא. ולפענ"ד נראה דהגמרא במכות דף ה' מיירי בא"י, וא"כ לאיזה מקום יברח, ודו"ק.

ואגב, ארשום לו מה שנתקשיתי בסוגיא ראשת חבר, לשיטת בה"ג הביאו הרא"ש סוף פ"ב דביבמות והטור בסימן קע"ח דלהוציא אשה מבעלה צריכין העדים לראות כמכחול בשפופרת ולמיתה די כדרך המנאפים, א"כ קשה לי דאמדינן בסנהדרין דף מ"א ע"א אמר רב חנן עדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מפני שיכולים לאמר לאסרה על בעלה באנו, ולכאורה הא אי אפשר לראות כמכחול בשפופרת כדאמר ר"ע ור' טרפון במכות דף ז' ע"א אלו היינו בסנהדרין לא הוי' אדם נהרג מעולם ומפרש בגמ' דשואלין אם דאו כמכחול בשפופרת, הרי חיוני דזה לא מצוי, וא"כ איך יכולים לומר לאסרה על בעלה באנו, הא לאסור אשה על בעלה צריך להיות כמכחול בשפופרת לשיטת בה"ג, ולכאורה הוא קושיא עצומה⁴) ושאלתי לכמה ת"ח מעירי ולא מצאו מענה, ע"כ נפשי בבקשתי

(3) כן הוא במל"מ פט"ו מהל' פסולי המוקדשין יעו"ש. ויעוין עוד בשטמ"ק וזבחים דף ד' ע"א אות י"א ודף ד' ע"ב אות ז'.

(4) כבר קדמו הגאון מוה"ר שמואל לנדא אבד"ק פראג בהנהגותיו לספרו של אביו נודע ביהודה מהדו"ת חאהע"ז סי' י"א ד"ה לפי עיי"ש.

עור הפעם שימחול כקש"ת וישיבני על הערות הנ"ל. ואקוה כי למען יגדיל תורה ויאריר ישוב לי במהרה.

ויקבל נא ברכתי ברכת הריזם שיכתבהו השם ויחתמהו בספרן של צדיקים לאתגר לחיים ולשיבה טובה ונוכח לבנין אריאל בב"א.

החתום ברגשי כבוד,

הק' אברהם יוסף הייבערגער

תמיהות וישובים

תמי' בספר שפתי חכמים על פירש"י

בפ' שמיני (י, יב) ברש"י ד"ה את המנחה, זו מנחת שמיני ומנחת נחשון, וכו' השפ"ח, אע"ג דהי' נמי שעיר ר"ח והיו ג' שעירים, מ"מ לא רצה רש"י לפרש שעיר ר"ח לפי שעל אותה מנחה לא צוה לו משה לאכול וכו' ע"כ. ודברים אלו אינם מובנים, ג' שעירים מאן דכר שמי', הרי במנחות עסקינן ולא בשעירים. ואם נאמר שיש כאן ט"ס וכוונתו על ג' מנחות, מנחת נחשון, ומנחת שמיני, ומנחת ר"ח, הרי א"א לומר כן, שבכלל לא הי' מנחה מיוחדת של ר"ח, ורק מנחת נסכים שבא עם עולת ר"ח, והוא כולו כליל למזבח ואין לו לכהנים כלים. וכ"כ הרא"ם כאן שרש"י נקט ב' אלו שלא הי' יותר מנחות בפני עצמן ע"ש. והוא תימה רבתא.

ברוך חנה גרינפעלד

ראש הכולל כרם שלמה

קרית באבוב, בת"ס

תמיהה בדברי הרשב"א ובדברי החכמת שלמה

הרשב"א בחידושויו לב"ק ס"ט ע"א (וכן מובאים הדברים בשמו בשטמ"ק שם) ד"ה וראיתי, כותב בזה"ל, „אבל ראיתי לר"ם ו"ל שאין נוהג בחו"ל אלא ערלה בלבד אבל לא כרם רבעי שכך כתב בה' מ"א בפ"י (הט"ו) יראה לי שאין נטע רבעי נוהג בחו"ל וכו', ולא היתה כוונת הרב ו"ל בדברים אלו דוקא בנטע רבעי אבל כרם רבעי נוהג, שאם לכן נתכוין לא היה תולה אותו בראיות סברתו וכו' שכבר נפסקה הלכה כן בגמ' בפ' כיצד מברכין דהלכה בחוצה לארץ כמאן דמיקל בארץ" עכ"ל הרשב"א (ע"ש בפנים). ופליאה דעת ממני למה תלה הרשב"א את הדבר בראיות סברתו, הלא הדבר מפורש שם למטה באותה הלכה „והורו מקצת גאונים שכרם רבעי לברו פודין אותו בחו"ל ואח"כ יהיה מותר באכילה ואין לדבר זה עיקר" (והדבר מועתק בסויו"ד רצ"ד), וצע"ג.

* * *

בספר חכמת שלמה על שו"ע חו"מ סי' ל"ד סעי' ח' כתוב, וז"ל, עד זומם

נ"ב הנה מקור דין זה בש"ס ב"ק דע"ב עיי"ש וכו' הנה קשה לי טובא למה לא קאמר נ"מ לענין איסורא כגון שהיו עדים ביני וביני על גיטין וקידושין או על מיתת ב"ד דאם הוי טעם דרבא מכח דחידוש הוא א"כ גם לענין איסור כשרים וכו' אבל אם הוי הטעם מכח פסידא דלקוחות א"כ . . . לענין איסור בטל עדותן למפרע דאין כח ביד חכמים וכו' עכ"ל ועיי"ש שמאריך לתרץ בדוחק ולבסוף כותב „כן נראה לפי חומר הנושא ולא ראיתי כעת מי שנתעורר בזה". וראה זה פלא שהתוס' שם ד"ה אי נמי מקשין ממש קושיא הנ"ל ומתרצין שפיר, וצע"ב.

ישראל שמואל הלוי הורוויץ
מגיד שיעור בישיבת באכוכ בני ציון
לונדון יע"א

תמו' בדברי המלא הרועים ושו"ת עדות ביהוסף

בפסחים (פ"ה ע"א) אמרינן ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח או אינו אלא בעצם שיש בו מוח יבא עשה וירחה ל"ת, כשהוא אומר ועצם לא ישברו בו בפסח שני שאין ת"ל, הוי אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח, והקשו שם בתוס' (ד"ה כשהוא) אמאי צריך קרא דלא דחי, וגם האיק יליף מזה בזבחים (צ"ז ע"ב) דאין ערל"ת שבמקדש הא כאן ממילא לא דחי דהא אפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא, ותירצו דלרבא שפירש דבגומרתא אסרו משום הפסד קדשים אתי שפיר. וכ' במלא הרועים (בעדל"ת אות כ"ו) דמתוס' זה משמע דהא דאעדל"ת באפשר לקיים שניהם הוא רק מדרבנן אבל מה"ת דוחה אפי' אפלק"ש דהל"ת כמאן דליתא דמי, דהא האיסור בגומרתא משמע דהוא רק חששא דרבנן כדאמר רבא דלמא אכיל נורא ממוח דירי' [וכ"כ במנ"ח מצו' י' סוף אות ב'], והאיק כתבו התוס' דלא הוי אפלק"ש משום חששא דרבנן הא מה"ת אפלק"ש, אלא ודאי דמה"ת דוחה אפי' אפלק"ש אלא דרבנן אמרו מהיות טוב אל תקרי רע ושפיר תירצו התוס' מחשש דרבנן עכ"ר, וכ"כ בשו"ת עדות ביהוסף (סי' ה' ענף א' ד"ה והנה מדה"ת) עיי"ש⁽¹⁾.

ותמו' דהלא התוס' הקשו אמאי צריך קרא דלא דחי וגם האיק יליף מכאן דאין ערל"ת שבמקדש, ואי סברי דאפלק"ש הוא רק דרבנן מאי מקשו הא מה"ת דחי אפי' אפלק"ש ושפיר צריך קרא דלא דחי ושפיר יליף מכאן דאעדל"ת שבמקדש, אלא ע"כ דהתוס' סברי דאפלק"ש הוא מה"ת.

ומה שכתבו דהלא התוס' תירצו מחשש דרבנן, עיי' בהנחות הב"ח (בפסחים שם) דאין כוונת התוס' כרבא אלא כההוא סוגיא וס"ל דאיכא ודאי הפסד קדשים עיי"ש⁽²⁾. אולם בזבחים שם כתבו התוס' דגם רבא סובר דהוא ודאי הפסד קדשים

(1) יעויין גם בס' ישועות יעקב האו"ח סוף הל' פסח בתשובת נכד המחבר ד"ה והנה התוס'.

(2) יעויין בשו"ת כוכב מיעקב סי' קי"ב ד"ה אולם.

עיי"ש, וקשה כנ"ל הא רבא אמר דלמא, ומשמע דהוא רק חשש דרבנן, ובשו"ת ברכת חיים (סי' ע"ח) דחה ראיית המלה"ר דהלא בזבחים שם הקשו ותירצו בתוס' כמו כאן וכתבו בפירוש דהוא ודאי הפסד קרשים ולא רק חששא דרבנן [ובעדות ביהוסף הרגיש בזה עיי"ש] ואף דרבא אמר בלשון דלמא, עיי' ביר מלאכי ושאר ספרים דגם במקום דאמרינן בש"ס דלמא י"ל שהוא ודאי, עכ"ד. [ועיי' בתוס' מנחות (מ' ע"א ד"ה כיון) ובמפרשים שם ובבב"י (או"ח סי' י"א ד"ה ועתה) ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' י') ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ב' אות ח')].

ברוך נתן הלברשטאם
ברוקלין, ניו יארק

הערה בס' אמרי שפר עה"ת ובחתם סופר עה"ת

בס' אמרי שפר עה"ת כפ' שמות כ' עה"פ ויגדל משה וגו' וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, יל"ד דתיבת מאחיו מיותר והול"ל וירא איש מצרי מכה איש עברי, ממילא נדע דהי' מאחיו, ולולי דברי חז"ל בקבלתם הייתי יכול לפרש הפסוק הזה באופן זה וכו' דבאמת ידוע מאמז"ל דשבט לוי לא עבדו במצרים, וי"ל דהעברי הזה הי' משבט לוי לכך ידע משה שפיר כי אין המצרי מכה אותו ע"פ הדין דעבר ציווי המלך, כיון דשבט לוי לא השתעבד כלל, לכך עשה משפט חרוץ והרג אותו, וזשה"כ וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו היינו משבט לוי, לכך ויפן כה וכה ויך את המצרי, כי ידע שמגיע לו מיתה. אך כיון דלפי מדרש חז"ל הי' איש אחר לא משבט לוי א"כ הדרא קושיא לדוכתא, תיבת מאחיו למ"ל. אך יש לבאר הפסוק גם ע"פ דרשת חז"ל באופן אחר וכו' עיי"ש.

ויש להעיר כמה דפשיטא לי' דעפ"י דברי חז"ל בקבלתם לא הי' משבט לוי, דראיתי בילקוט ראובני (בפ' שמות) בשם פרקי דר' אליעזר, עה"פ הנ"ל וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, מבני הקהתים שהי' אחיו של משה משבט לוי עכ"ל. והוא בפרקי דר"א פרק מ"ח עיי"ש.

***

בחתם סופר עה"ת מהדורא תליתאי בפ' ויקהל (בחלק שיר מעון) עה"פ ויקהל משה וז"ל, יען כי דק מממון של יושר נתקבל בהתרומה ובהצדקה, לכן הוזהרים תחילה על שבת שלא יהא בזה הממון חשש איסור חילול שבת, כי שאר חששות כגון גזל וגניבה ועשיית עוולה ורמי' לא הי' שייך במדבר כי לא הי' שם משא ומתן רק מה שתגרי אוה"ע מכרו להם, עכ"ל. — ויש להעיר, דבילקוט ראובני בפ' ויקהל עה"פ קחו מאתכם תרומה לר', הביא בשם הוזהר, קחו מאתכם תרומה, ממה דלכם, ולא מעושק וגזל וגניבה, עכ"ל.

נפתלי ראובן ציטראנענבוים

תלמיד בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

לקט ענינים שונים מב"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע

(לרגלי יומא דהילולא — כ"ה ניסן)

(א) בס' עבודת הלוי עמ"ס שבועות (להג"ר אלטר שלום יחיאל סג"ל גאלדבערג דומו"ץ בפאביאניץ) בפתחא זעירא ד"ה מהראוי, כתב וז"ל: ושמעתי מב"ק אאמו"ר הגה"ג הצדיק חו"פ כו' מהור"ר נפתלי צבי זצללה"ה בשם כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכה"ג זצוקלה"ה מסאנז, שאמר על ס' קצות החושן ז"ל שנתקבל כ"כ בעולם, וכבר היו נאונים גדולים ממנו ולא זכו לזה, אלא שלימוד הקצה"ח ה' ביראה גדולה וקודם שישב ללמוד ה' דרכו שהלך בחדר מיוחד ועשה תשובה בבכי עצומה שלא יהי' בכלל ולרשע אמר א' מה לך לספר חקי, עכר"ק ז"ל.

(ב) רגיל ה' כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ זצוק"ל הי"ד לומר בשם כ"ק זקנו הגה"ק מצאנז זי"ע שמשוגל מאוד ליר"ש שבחור ילמוד הרבה ש"ך עם קצות, והסביר הענין עפ"ימ"ש"כ בספה"ק נועם מגדים בפתחה שהביא דברי הרמב"ם סוף הל' איסורי ביאה שכ' יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות אלא בלב פנוי מן החכמה, וכתב שם הנועם"ג שדייק הרמב"ם לכתוב וירחיב דעתו בתורה, כי העיקר להעביר מחשבות רעות הוא כשמעמיק ומעיין בעיון רב בתורה, ועל זה נתכוון הגה"ק מצאנז, באומרו שבחור ילמוד הרבה ש"ך עם קצות כי הוא מסוגל ליר"ש, עכרה"ק.

(ג) בספר שו"ת ברכת יעקב (להנאון מוה"ר יעקב יוקיל הירש אבד"ק ניימארקט) בהקדמה כתב וז"ל: זכיתי לחופפני תחת צל אברת חסידות מרן הגאון הקדוש אדמו"ר מ' חיים ה"ש זצ"ל האבד"ק צאנז ובכל עת כואי לפניו פלפל עמי בתורה ובחכמה והי' לי עמו פתחון פה בשאלות חשובות, פעם אחד שאל אותי אם אני כותב דברי תורה אשר חנני השי"ת, והשיבותיו אשר רק מעט מזעיר אנכי כותב הנראה בעיני להכרח וזולת זה אינם חשובים בעיני חידושי לחרוט אותם עלי גליון וישיבני דבר ויוכיחני לאמר אשר כל איש ואיש אשר חננו השי"ת להמציא ולחדש פלפולא דאורייתא מחויב להעלותם עלי ספר כי קודב"ה חרי בפילפולא דאורייתא רק שאדם צריך לידע אשר לא ממנו יצאו הדברים רק סיעתא דשמיא הוא, עכ"ל.

(ד) בס' שם משמאל (תולדות הרב הגאון מהר"ש ענגיל) אות ל' כ' וז"ל: סיפר שבימי עולמו בבואו פ"א אל רבו מרן מצאנז ז"ל, ובתוך השיחה שאלו האם יש בגלילותיכם גדולים, והשיבו הן, ושאלו מי הוא זה, והשיבו על גדול וצדיק אחד, ואמר לו מה הוא גדולתו, והשיבו, שזוכר כל לימודו וסבל הכל על מוחו ש"ס ופוסקים, וע"ז אמר הגה"ק הנ"ל, לזכור, זה אינו גדלות, רק גדלות הוא לחדש „אויפטוהן“, עכ"ל.

(ה) בש"ס דפוס וויען משנת תרכ"ב נדפסה הסכמת הגה"ק מצאנו זי"ע וולה"ק: ראתה עיני ש"ס חדש אשר עלה במכשש הדפוס של הארון צאמארסקי עט דיטטמארש בע"מ וויען בהוצאות השותפים המוציאים לאור, ושש לבי ותעלוזנה כליותי כי הגדילו לפאר מלאכת הקדש במאד בנייד יפה ואותיות מזהירות, וגם כי הרב הגאון מוהר"ר אלעזר הורוויץ נ"י אב"ד רע"מ וויען כתב לי שענינו פקוחות על ההנהגות מאי דאפשר, וגם כי יזהרו מלחלל שבת וזי"ט ח"ו*), עכלה"ק.

(ו) בספר תולדות אברהם יוסף (להגה"צ מוה"ר אברהם יוסף איגרא) בזמירות של שבת ד"ה עילם, כתב וז"ל: שמעתי מפי אדמו"ר הצדיק הקדוש מוהר"ח זצוקלה"ה מצאנו זי"ע, עוז לו בכ מסילות בלבבם, מי שעוז לו בה, מסילות היינו הזמנים, בלבבם, [כלו שבכחם ובלבבם לשנות הזמנים] עכרפח"ח. (ז) בספר עזרה שחר (להגאון מוה"ר נתן נטע סג"ל לגרא ראב"ד"ק אושפיצין) בהקדמה כתב וז"ל: שמעתי ממרן הקדוש בעל דברי חיים נבג"מ שמספרי אגדה בא שמחה.

(ח) כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אמר בשם כ"ק אביו זצוק"ל הי"ד שהגיד בשם זקנו כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע, שהגם שהקפידו מאד שלא לעיין בספרי חקירה כלל, מ"מ, סגולה היא ליראת שמים שיהי' בבית ס' מורה נבוכים להדמב"ם.

(*) בהנהגות יד שאל על שו"ע יו"ד ס' רפ"א כתב וז"ל: חומשים וסדורי תפלה שנדפסים ע"י פועלים עכו"ם עיין ברכי יוסף מה שהאריך בזה, והביא כמה ספרים שהחמירו מבלי להתפלל בהם. והנה כעת שנתחדשו המאשיני"ן ועפ"י רוב יש פועלים עכו"ם בזה א"כ לא ימצא סידור וחומש שיכשר חלילה, ובאמת לא ירעתי מה הפסול, ואין לחוש שמא כווננו לשם עכו"ם חלילה דהא בעבדתייהו טרירי וגם מצד קדושת הכתב והתפלות שלא ינע עכו"ם אין לחוש, וראיתי בערוך דפוס וויניציע שהרב המניה התנצל שלא הי' יכול להגיה לפי שנרפס בשבת ע"י עכו"ם עיי"ש ודו"ק היטב, עכ"ל.

אמנם כוונת הגה"ק מצאנו ברבריו כאן, הוא על פועלים ישראלים, וכמו שנרפס בסידור „רנה ותפלה" שנרפס בווייען בשנת תר"ך מכתב מהג"ר אלעזר הורוויץ אבד"ק וויען (בראש הסידור) בזה"ל: שמעתי נכונה, כי היהודים העושים במלאכה מלאכת הקורש בבית הדפוס של האדונים זאמארסקי ושותפו דיטטמארש, התוקם פה מחדש פה עירנו, מעת ינטו צללו ערבי שבתות וי"ט עצרה יקראו למו וישבתו מכל מלאכה עדי כליל יחלופו ימי המנוחה והשבתה, כי כן יסד הארון על ידי פקיד ורב ביתו ה"ה הרבני המושלם מוהר"ר יעקב שלאסבערנ נ"י, להיות הפועלים היהודים שובתים מכל מלאכתם בשבתות ובמועדים, עכ"ל.

קשר שידוכין של הגאון בעל כתב סופר זצ"ל⁽¹⁾

מכתב ממוה"ר אהרן פוזנר מבאבוב

אל הגאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ זצ"ל ראבד"ק פרעשבורג⁽²⁾

ב"ה. יום ה' ר"ח תמוז תקצ"ב לפ"ק פ"ק גארליץ.

החיים והשלום לכבוד הרב המאור הגדול מעוז ומגדול החרף ובקי המפורסם כבוד שמו מפארים ומחררים מהו"ר דניאל נ"י ויזרח.

נופת הנוטף משפתותיו שושנים, טעמתי והיו לפי למעדרים, וכרבש למתוק אמרותיו הנעימים, אשר שלח ידיו בשלומי, במצות המלך ה"ה כבוד אדומ"ו עטרת תפארת לראשינו, גאון עוזינו מה"ו משה נ"י אבד"ק⁽³⁾, ודבר המלך ורתו הנני לירי ביום ג' שבוע העברה וידי היו עצירות מלמשוך בשבט סופר עד אשר אציע דברי קדשו לפני הגביר המפורסם מה"ו דוד ראסאט מק' טארני, כרי שארע להשיב שולחי דבר. והנה זה היום אשר קויתי ומצאתי את שאהבה נפשי הגביר הנ"ל, שבא לגבולינו, והצעתי האגרת הקודש לפניו, ואלה דברי דוד אשר פקד עלי להשיב דבר על אופניו, וזאת אשר דיבר, הלוא בוחן לבות וכליות יודע ועד כי כל מגמותי וישעי וחפצי לרבק ברבך טוב ולאחוז בסנסני ושורשי נאוני יחומי ארץ אשר הוגף ואשר חורם ממעונות אריות מהררי נמרים נצר חמד שעשועים, הלוא כל יגיעי לא ימצא און כי אם בהתקשר בקשרי עבדות עם פרתמים וחורי ארץ, ומה בצע ומה יועיל הון ורכוש אשר עמלתי תחת השמש, אם לוקחי בנותי יהיו משרירי ופליטי ארץ. אמנם הגאון אדומ"ו העמיק שאלה שני דברים אשר הגביר הנ"ל לא יסכים אתו. א' אם יתן איש את כל הון ביתו להגביר הנ"ל שישלח את בתו העלמה החוצה למדינה אחרת בזה יבזו לו, כי ילדי שעשועים המת לו כי אין לו רק בן יחיד אשר חננו אלקים ושני בנות, אחת נשואה לבעל געורים מילדי עיר מלוכה ווארשי, זבדנו אלקים אותו זכר טוב שחתנו החרף ושגון הוא בנו של הרב הגביר המפורסם מה"ו יעקלי קאמינר חתן הרב הגדול הקדוש המפורסם שלשלת היוחסין מה"ו פייבל קאמינצ'ר, מחו' של הרב הגאון אמתי המנוח מה"ו ברנך פרענקיל אבד"ק לייפניק, ובת אחת הצעירה המדוברת בו, אשר היא טובה בעיניו מעשרה בנים, וזה כל פרי חמדתו אשר עין בעין יראה

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' י' עמוד כ"ב. — ולשלמות פרשת קשר השידוכין של הגאון בעל כת"ס זצ"ל, ראוי להעתיק כאן קטע ממכתבו של אביו הגאון בעל כת"ס זצ"ל משנת תקצ"ב (נרפס בס' חוט המשולש) וז"ל: והנה בני בן י"ו שנה הוא בחור מופלג צדיק ונשגב והיו מקושר בקשר וכבר הושלש הנדן עשרת אלפים תחת ידי והיו זמן נשואין קרוב ושמענו שהמשורכת קלקלה דרכי. . . . ושלחתי לחזרה מעות המשולשים תחת ידי ונתקת קשרי החיתון ההוא, עכ"ל.

(2) ראה אודותו בכר"ש שנה א' קונט' ו' עמוד ט"ו. — מכתב זה קבלנו מאוצרו של ידידנו האבדך החשוב היקר והנעלה כש"ת מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. הוד והדר פעלו וצדקתו עומרת לעד.

(3) הוא הגאון בעל חתם סופר זצ"ל.

זרעו יכון לפניו, ודור מפוז ומכרכר בראותו בניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו, בפרט כי מנהג ונתיבות עולם רודף גבר לבקש עזרתו בעל אברה מחזיר על אברתו, ואם אמנם מה נהרר ביאור אמרותיו הנעימים טעמו ונימוקו של כבוד אדומ"ו הגאון, שישראל בנו החרף שי' עמו במחיצתו כרי ללמרו להועיל בש"ס ופוסקים ושו"ת, ידירי, הודות לא"ל כי לא אלמון ישראל, ובמדינתו נמצאו גאוני עולם מפורסמים, והאחר מיוחד אשר שמו נודע בשער בת רבים הגאון הגדול המפורסם ברורו מה"ו זאב וואלף פרענקיל אבר"ק פשעווארסקי) ועתה תקע אהלו בק' רישא, והגאון הנ"ל ש"ב של הגביר מה"ו דוד הנ"ל שארו הקרוב אליו ממשפחתו, והגביר המרובר רוצה לסנפו במחברת הקודש להגאון הנ"ל כי הוא מהלך יום א' מק' טארני, ומפלולו הוך רבים יניקו, ואם תקטן זאת בעיניו אזי הרשות נתונה לבנו החרף שי' לשקוד על רלתי בית מדרשו של אביו הגאון ג"י חצי שנה אחר החתונה. — ב') הגם שהעלמה בת הגביר המרובר הנ"ל ראוי להנשא, אעפ"כ הוחלט ברעת הגביר הנ"ל לעכב זמן החתונה עד עבור שנה וחצי לפחות מטעם הכמוס אתו. אבל ברבר שבממון אין כסף נחשב למאומה בעיניו כי שם צוה ר' את הברכה הון ורכוש ובתי אבני גזית בנויים לתלפיות. יאמין לי כבוד רופ"מ, אם לא שני אופנים האלה זה הדרך ישכון אור לפני כבוד אדומ"ו וזה הדרך סלולה, יחקור וידרוש בווינן אצל גרולי הסוחרים מהותו ואיכותו של הגביר הנ"ל, אם לא יאמרו כי הוא זה אשר ראוי לרבק בורעו, ושאר הדרכים אשר הציעו לפני כבוד אדומ"ו אשר באונינו שמענו שמעה, כאפס ותוהו נחשבו נגר דרך הקודש הזה, ועל זאת יתפלל החסיד כבוד אדומ"ו ג"י לעת מצוא רק לשמח מים רבים אשר עברו עליהם מים הזרונים הנ"ל אליו לא יגיעו.

והנה פליאה רעת נשגבה ממני, הלוא כתבתי דברי נכבדות עבורו מפה קהלתנו לכבוד הרב המאור הגדול החרף המפורסם חתנא רבי נשיאה מה"ו יוסף גינס⁵, רהיינו עם הגביר המפורסם מה"ו יצחק ווייס ג"י⁶, ולפי קט שכלי הגביר

(4) הגאון מוה"ר אברהם זאב וואלף פרענקיל זצ"ל הוא בנו של הג"ר בנימין פרענקיל מלינסק שהי' חתנו של הגה"ק מוה"ר יעקב אבר"ק קאטילבערג. הי' אב"ד בק"ק פשעווארסק ואח"כ תקע אהלו בעיר רישא. הסתופף בצל כמה מצדיקי הדור, ובהסכמתו לספר שובע שמחות כתב וז"ל, זכרתי ימים מקדם עת הייתי חופף תחת צל רבינו הקדוש רבינו מנחם זצלה"ה מרומנאב. נרפס ממנו ס' שו"ת משיב כהלכה, ובין שואליו נמצאים כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע והגאון מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל. גם בס' טעמי המצות עם בארות המים יש בתוכו קונטרס באר עשק פלפולים וחרושים ממנו. חוץ מגדולתו בתורה העמיד הרבה תלמידים, וביניהם הג"ר שמואל אהרן אבר"ק קארטשין המביא בספריו כמה פעמים מחידושי רבו. — נפטר ברישא ביום ה' לחודש מרחשון שנת תר"ט לפ"ק ושם מנ"כ.

(5) הוא בנו של הג"ר בונם גינז אבר"ק מאטערסדארף. הג"ר יוסף גינס הי' חתן חורגו של הגאון בעל חת"ס, כי אשתו היתה בתו של הרבנית שרה אשת החת"ס מבעלה הראשון הג"ר אברהם משה קאלישער אבר"ק פילא, והיא נתגדלה בבית הגאון בעל חת"ס.

(6) השירוק הזה בא לירי גמר, והגאון בעל בת"ס נשא את בתו הרבנית חוה לאה. החתונה היתה בעיר קאמארן בשנת תקצ"ג, ומוה"ר יצחק ווייס הלז הכניח לפרנס את

מה"ו יצחק הנ"ל יסכים לשני האופנים האלה, כי ת"ל ברכו ד' בכנים ובכנות, ותשובתו נשאר מעל, וכפי הנשמע איך שכמה אנשים כתבו שטנה על הגביר מה"ו יצחק הנ"ל, וזאת תורת הקנאות וקנאין פוגעין בו, ידי אל תהי בם, לא מחשבותם מחשבותי, הוי החוקקים חקקי און ומכתבי עמל כתבו, ויעשו בלהשיהם להפך ממה עזו לנחש, ואת כולם ישא הרוח, ומה לעשות לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, ודבר אלקינו יקום לעולם, ומי כהחכם יודע פשר דבר יבדר דרך סלולה, וכמה דרכים בענינים כאלה קרם עליהם עור מלמעלה ותחתיו תעמוד הבהרת, ואם זה הדבר אשר צוה ד' לא מצאה הקפידה לנוח, וד' יקום מזימותיו כחפץ ורצון כבוד אדומ"ו, ואני על משמרתו אעמודה לעמוד לשרת לפניו בכל אשר יצונוי כבוד אדומ"ו, ואיוזה דרך שיבור לו משני הדרכים הנ"ל אראה לעשות כל התפעלות וטעמיו האפשרי עבור כבוד אדומ"ו, ור' ינחנו במעגלי צדק.

אעתיר אל אלקים בעד חרות שלו' מעוז ישועתו והצלחתו, משה מקל תפארתו, וכסא כבוד תורתו, בכרכה המשולשת בני סמוכי, חי' אריכא, ומזוני רויחא, יאריך ימים על ממלכתו, במשפט יעמוד ארץ הרת על תלה, תוך אמוני עם סגולה, הוא מרומים ישכון ונוגה לו סביב זקני העם ושופטיו, הכ"ד העבר הנרצע מוכן לעבודת הקורש מנשק בכנף הדרתו, כרע כחיורא אפים ארץ לרצפת בית מדרשו של משה ספרא רבא דישראל, מתאבק בעפר רגליו ותלמידיו, חפץ ביקר תפארת גדולתו, ומצפה לתשובתו,

נאום אחרון פוזנר מכאבוב

הזוג על משך שש שנים (מלבד הנדוניא), ודרו בפרעשבורג, כרצון הגאון בעל חת"ס זצ"ל. זמן קצר אחר כלות השש שנים הנ"ל נסתלק החת"ס, וכנו מילא מקומו כאבר"ק פרעשבורג. — חוץ ממה שזכה הגביר מוה"ר יצחק ווייס הנ"ל שחתנו ה' הגאון בעל חת"ס, נשא א' מבנותיו הגאון ר' יוקל הירש אבר"ק ניימארק מח"ס ברכת יעקב, וא' מבניו מוה"ר אליקים ווייס ה' אביו של הגאון מוה"ר צבי הירש ווייס אבר"ק זבארוב ודאמבראווא (הוא ה' חתנו של הגאון מהר"ם א"ש אבר"ק אונגוואר).

רשומה מאת מוה"ר יצחק ווייס הנ"ל
 יצחק ווייס הנ"ל יודע את אשר יעשה לו שם וזו היתה
 היתה רצונו וזאת היא אולתו וה' יתן אלהים חסדו ורחמי
 לו יתן עתה ואלוהים יתן לו חסד ורחמי

פאקסימיליא מכת"ק הגאון מוה"ר מאיר צילך זצ"ל אבר"ק לאסק הנדפס בעמוד הבא.

תעודות וסמיכות

יח.

הגם הלום ראיתי אחרי רואי מקדם יליד בית נאמן מקרי' קטנה שוכנים עדה מישראל מחוז הסר למשמעת קהילתנו היא ישוב ביוזון אשר נודע לי מילדותו ה"ה הרב המופלג מו"ה אשר בהמנוח מו"ה ליב ז"ל, אחוז בחבלי עבותות אהבת התורה אשר יגע ומצא ונסע לשאוב ממעין חכמה ממקור גדולי חקרי לב בשיבה והי' מאז בבואו משיבה היותו פנוי בחור מופלא נראה וניכר נתיב יושר מהלכו בעסקו לימוד שמענות והלכות אשר הצליח דרכו ברעת ידיעת הלכות פסוקות ושימוש חכמים בהרגל ידיעות ענינים אשר נדרוש לשאול להורות דרך, ונסמך על העדה אשר הי' שריו בתוכם בבית אביו המנוח, והושא לו בעצתי חיבור מחברת בת הגאון המנוח אב"ד ק"ק ברעסלא' אשר שם הי' שתול על מי מנוחות ממקור מעין החכמה שולח שרשו הגדיל התורה ויאריר אשר לא סר מעורו ועד עתה משקירה רבה ועיון בש"ס פוסקים ראשונים ואחרונים ומה' נעזר אשר לא יכשל בדבר הלכה לאמתו אשר יורה לאשר נשאל ממנו הבחנת דבר המוזהר ע"פ חק התורה והסכמת קבלת חז"ל וזה הרשות או מצוה שלא להרחיק מהפשטת היתרו ע"פ הסכמת חכמינו ז"ל אשר אנחנו נסמכים על שתית מימי דעתם בספריהם הקרושים המפורסמים והמקובלים לבני עמינו, והיות מקדם הנהגה ראוי לוקינים להשים עדות נאמנים לרכי שנים לרונן חכמתם לחוץ להתעלה כבוד התורה ולומדי' להיות סומכים ונסמכים מעדת ישראל להעזר למכון שבתם על מי מנוחות להצליח דרכם אשר חפץ בתורת ה' התמימה, וכאשר ראיתי זה האיש המפואר מילדותו ועד הנה מהלך ישר ומבקש חכמה ורעתו נכונה בלי נטי' ח"ו לאורח נפתל, ומשם יגיע לחיפוש חררי ספרי פוסקים ראשונים ואחרונים בתורות נשאל ממנו בהוראת איסור והיתר, אמרתי לא אכחד ואמנע מתת עדות ידיעתי אותו מעורו עד הנה, אשר הריחו ה' בריח דעת ויראת ה' היא אוצרו, והי' דברי אלה לכבוד התורה והוגי' כ"ח סיון שנת תקע"ט לפ"ק.

נא' מאיר צילך חונה פה ק"ק לאסק²

(1) הוא הגאון מוה"ר אהרן כ"ץ קארפונקעל זצ"ל אבר"ק ברעסלא מח"ס שאלות ואי"ה על הש"ס. — נפטר ביום ט"ו טבת שנת תקע"ו לפ"ק ומנ"כ בברעסלא.
 (2) נולד בשנת תק"ח בערך לאביו מוה"ר שמשון צילך. הי' תלמידו של הגאון בעל קרבן העדה. אחר חתונתו רר בעיר ליסא. בשנת תק"מ בערך נתקבל לאב"ק לאסק. תשובה א' ממנו נרפסה בקובץ הפלס עמוד קל"ה, וב' תשובות בשו"ת ברית אברהם חאהע"ז סי' ט"ו וסי' צ"ר. גם יש אליו תשובה בשו"ת רעק"א ח"א סי' צ"ה ומכנהו "מחותני". — נפטר ביום י"א לחורש אדר שני שנת תקפ"ו לפ"ק ומנ"כ בעיר לאסק. — כתב היתר הוראה הלז הגיע לידינו מאת יורדנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמהולל כש"ת מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ינשאוהו ר' על גפי מרומי הצלחות.

יט.

ב"ה.

תעיד עלי ח"מ כשני עדים כשרים איך שמכרתי את החמץ שיש בביתי להערל המוכ"ז שלעקאב מכירה [גמורה] וחלוטה את החמץ המונח בהאזען שאפע העומדת בבית החיצון שהולכים דרך שם לביה"כ של נשים ולקחתי ממנו עשרה צ"ל דראנ"י) על המכירה הלז, והשאר מעות זקפתי עליו במלווה על עשרה ימים מיום דלמטה ושכרתי לו המקום שהשאפע הנ"ל עומדת עליו, הזכות שיש לי מן בני עירי, ויקנה לו החמץ אנב קרקע ובעד הכסף שקבלתי ממנו הנ"ל, ובפירוש הותנה שיש לו רשות ליקח לו החמץ כל אימת שירצה בלי שום מוחה רק שיעמדו אצלו איזה מהראדנקים) דפ"ק מן היהודים בעת לקיחתו החמץ וישומו כל דבר ודבר המונח שם, וגם הותנה שאין האחריות של החמץ עליו. ויוכל להעתיק השטר הלז על לשונם כרי שיהי' בתוקף ככל השטרות.

באתי ע"ח אור ליום ר' י"ד ניסן תרס"א לפ"ק פ"ק שענרשוב.

הק' אברהם הורוויץ

(3) חיינו ערבון.

(4) הם החברים במועצות העיר.

(5) נולד בשנת תקפ"ג לאביו הרה"ק מוה"ר יעקב ממעליץ וצ"ל (בנו של הנה"ק מוה"ר נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע). בשנת תרס"ו בערך נתקבל לאב"ד בק"ק שענרשוב. ה' נקדש ונערץ בפי כל בני דורו. יש אליו תשובה בשו"ת דברי חיים ח"א חו"ד סי' י"ז. — נפטר ביום א' דר"ח אדר שנת תרס"ה לפ"ק ומנ"כ בשענרשוב. שטר הזה הועתק מכת"ק ומונח אצל ידידנו הרב וכו' מוה"ר שמואל טייטלבוים שליט"א רב דקהל ישועות חיים דפלעטבוש. הגיע לידיו ע"י האבדך החשוב היקר והנעלה מוה"ה משה יחושע הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד. הוד והדר פעלם וצדקתם עומדת לעד.

החל

הצדק. על ה' כס' צמח בלוי' ז"ל שמכרתי את החמץ שיש בביתי להערל המוכ"ז שלעקאב מכירה ויחלוטה את החמץ המונח בהאזען שאפע העומדת בבית החיצון שהולכים דרך שם לביה"כ של נשים ולקחתי ממנו עשרה צ"ל דראנ"י) על המכירה הלז, והשאר מעות זקפתי עליו במלווה על עשרה ימים מיום דלמטה ושכרתי לו המקום שהשאפע הנ"ל עומדת עליו, הזכות שיש לי מן בני עירי, ויקנה לו החמץ אנב קרקע ובעד הכסף שקבלתי ממנו הנ"ל, ובפירוש הותנה שיש לו רשות ליקח לו החמץ כל אימת שירצה בלי שום מוחה רק שיעמדו אצלו איזה מהראדנקים) דפ"ק מן היהודים בעת לקיחתו החמץ וישומו כל דבר ודבר המונח שם, וגם הותנה שאין האחריות של החמץ עליו. ויוכל להעתיק השטר הלז על לשונם כרי שיהי' בתוקף ככל השטרות.

פאקסימיליא מכת"ק הרה"ק מוה"ר אברהם הורוויץ וצ"ל אבד"ק שענרשוב.

מכתבים אל המערכת

בעזרהש"ת.

כבוד המערכת, כרם שלמה.

ראיתי בכרם שלמה מחודש אלול העבר מכתב מר' אהרן הכהן פערל נ"י, ובה העיר עמש"כ במדור אמרי קודש של כ"ק עטרת ראשינו רבינו שליט"א בביאור המדר"ר בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אוה"ע וכו' הביאו ספר יחוסין שלכם, דלפי"ד הרמב"ם בהל' גירושין דכל איש מישראל רוצה להיות טוב ע"ש, ולכן דווקא בבני ישראל שהם בני האבות הקדושים יש להם חזקת כשרות ולאחר הכפ' רוצים לכן שייך כפי' אבל לאוה"ע לא יועיל כפי' כיון שאין שורשם טוב וזה שהשיב הקב"ה הביאו ספר יחוסין שלכם ע"כ תוכ"ד כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א. (ועי' ביש"מ פ' במדבר). והעיר הנ"ל דלפי"ז איך קאמר הנמ' (שבת פ"ח ע"א) מכאן מודעא דבה לאורייתא דהלא אנו בני אברהם יצחק ויעקב א"כ אחר הכפ' רוצים כבד לקבל התורה, ואיך שייך מודעא דהרי אחרי הכפ' קבלו התורה מאהבה, עכ"ק. ומתיישב עפ"י מה שראיתי בשם הגה"ק הרחיד"א ז"ל בדבש לפי מערכת מ' אות כ"ט וז"ל מודעא דבה לאורייתא המפורשים ז"ל הרבו לבטל מודעה זו ואפשר כי מודעא דבה ר"ל שאינו כלום ע"ד מ"ש הה"מ פכ"ט דשבת דקדוש יום שבת נקרא קדושא רבא סני נהוד שאין כאן שום קידוש דק כפה"ג, ע"ש. וכן רמזו שאינה מודעא במ"ש מודעא דבה שלפי האמת אינה מודעא ואעפ"כ שאינה מודעא, בימי אחשוורוש רצו לפדסם שהם מקבלים התורה ברצון, עכ"ל.

וענין המודעא, הואיל ואתי לידן נימא בה מילתא, בשו"ת מרן החת"ס ז"ל אה"ע ח"א סי' קי"ב הביא קושיית המשנה למלך (פ' מכירה ופ"ג שבועות) אמ"ש המדרכי פ' הניזקין דאנב אונס מיתה גמר ומקני אע"ג דלא יתיב דמי והקשה המ"ל על מה דאמרינן במס' שבת פר"ע פ"ח ע"א מכאן מודעא דבה לאורייתא, והתם אונס מיתה הוה ומאי מודעא איכא, והוסיף החת"ס ז"ל דביותר תמוה כי המדרכי פרק הניזקין שם בעצמו מייתי בסוף דבריו דאי' ממודעא דבה לאורייתא דאפי' גבי שבועה כאונס מהני מודעא ע"ש ואיך שכח דבריו עצמו מני' ב', עיי"ש.

והנראה דבוודאי דהגם דאמרינן אנב אונס מיתה גמר ומקני זה דווקא אם הנידון הוא שיתן לו שרתו וכדומה, אבל אנב אונס מיתה גמר, "ומקבל" כלומר שיקבל על עצמו חיוב זה לא אמרינן, בוודאי מה שנותן עכשיו זה נקנה להמאנס, אבל אם מקבל עליו רבר ל"ש אנב אונס גמר ומקבל, ובוודאי כשיבא לקיים יוכל לחזור. וראי' למכרא זאת ממש"כ המדרכי בפ' הניזקין גיטין סי' שצ"ה באותן שדחקו חביריהם לקבל לתת להם ממון, ופסק המדרכי דפטורין ליתן דאכתי לא יתיב מידי אלא קבלו לתת ע"ש, ולפי"ז מיושב קו' המל"מ דהגם דתלוהו כאונס מיתה גמר ומקני, מ"מ בתלוהו לקבל אינו כלום, ושפיר הוי מודעא.

(ב) בכרם שלמה תשמ"א קונטרס י' נרפס תשובת הרב הנאון ד' שאול כרייש שליט"א אבר"ק צידיק, ובה העיר על מה שנהגים בהרבה בתי יראים בפסח ביו"ט ושבת שאחר סעודת הבוקר מריחים הכלים משום חומרא דפסח פן ואולי נתרבק בהם פירורי מצה ומשום חומרא דשרוי', ואף שנפסק בשו"ע סי' שכ"ג דאחר סעודת שבת שאין ברעתו לאכול עוד היום אסור מ"מ הוי כאן צורך יו"ט.

והעיר הרב הנאון הנ"ל דהלא בשו"ע הל' פסח תמ"ד מבואר דאין מבשלין דייסא לערב פסח שחל בשבת וכו' הרמ"א דאם בישלו יש להריח מעט להעביר החמץ וביאר בשו"ע הרב כיון דהמנהג להחמיר להשהות אפילו משהו חמץ אין עיקר הדחתה צורך חול רק משום החמץ ע"ש, ולפי"ז מה שמריחים הכלים בפסח הוא כדי שלא יהא כלים שרויים

שאנו מחמירים שלא לאכול שריו', והרי אין אנו מקפידים להשהות כלים האלו בתוך הבית, וא"כ הרי עיקר כוונת ההרחה הוא כדי שיוכל אח"כ לאכול עוד מאותן הכלים והיו ממש הרחה לצורך חול.

הנה ראשית לדעת, כי מנהג זה להריח הכלים בפסח תיכף אחר הסעודה גם כשהוא ביו"ט ובשבת, ואין משגיחין בזה אם אין צריכין עוד הכלים עד הלילה, הוא מנהג שנהגו כך ברחבי מדינת גאליצא (כך שמעתי מאמו"ר ע"ה הכ"מ, וכן שמעתי מהרבה אנשים) ובוודאי נהגו כך עפ"י דבותינו הגדולים.

ונראה בטעם הרבר דכל דבר שעושה אם אין כוונתו להכנה אף שנעשה הכנה ממילא לא איכפת לו וכמו שמבואר במג"א ובפוסקים בס"י ש"ב לגבי שבת רהנס שאין מציעין המטות ביום השבת כיון שאין צריך אותן עוד בשבת ורק מליל שבת ליום השבת. מ"מ כתב המג"א דאם עושה כדי שלא יהא נראה הבית כחורבה מותר דגם זה צורך שבת, ואע"ג דההכנה ממילא נעשה, מ"מ הרי אין מכוון להכנה, וה"נ בנידון דידן אין כוונתו כשמריח הכלים רק להציל את עצמו מהפסד שלא יתקלקלו הכלים ומה בכך שההכנה ממילא נעשה, ובוודאי מותר להציל כליו שלא יופסדו כיון שאין כוונתו להכנה, ומיושב המנהג בטוב טעם.

בברכת כל טוב,

מאיר נתן נטע סג"ל לנרא
ברוקלין, ניו יארק

***

בס"ד

א"כ מערכת כרם שלמה.

הגיעני הקובצים מידחונכם כרם שלמה, ודאיתי שם כמה חילופי נוסחאות בדש"י עה"ת מדרום הראשון בכל סדרה וסדרה, וג"א בעניי אעיר דבר א', דברש"י פ' בא (י"ב-ו) הביא דנתן להם הקב"ה ב' מצות דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה וכו' עיי"ש ולכאורה היא מילתא רתמוה, א', דהא אין מלין בלילה ואפי' מילה שלא בזמנה וכמבואר ביו"ד סי' דס"ב ס"א, ואף בדיעבר אם עבר ומל בלילה פסק הרמ"א שם ובש"ך סק"ב דצריך לחזור ולהטיף דם ברית ואפי' בשבת, וא"כ איך מלו בלילה, ובוה מצאתי בס' ילקוט מעם לועז (עמוד ד"ט) שכ' רי"ל דמלו בלילה עפ"י דהוה"ק דהאי לילה הי' נהיר להון כיממא וא"כ אפשר דגם לענין זה הו"ל דין יום. (שם לא הזכיר מרבדי רש"י הנ"ל כלל רק סתמא כתב שם כן). אך צ"ע עוד דהא מעכב גם שחיטת קרבן פסח וכמבואר ביבמות ע"א ת"ד אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשי' ומילת עבדיו בשעת אכילה וכו' ופירש"י, אין לי לעכב בפסח אלא מילת זכריו שי"ל בשעת עשי' דגבי מילת זכריו כתיב (שמות י"ב) ואז יקרב לעשותו והיינו שחיטה וכו' וכ"ה להלכה בדמב"ס סופ"ט מהל' קרבן פסח. ואין לומר דדין זה ל"ה נוהג עדיין בפסח מצרים דמבואר בדש"י עה"ת בפרשת בא (י"ב-ב מ"ג) זאת חוקת הפסח דביו"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו, וברמב"ן שם הוסיף ראי' לדבריו רש"י דבסוף הפרשה מבואר ויעשו כל בני' כאשר צוה ד' את משה ואהרן, ואם הוא כן במילת בניו כש"כ במילת עצמו. ובוה א"א לתרץ כדלעיל דגם בלילה הי' אפשר למול את עצמם, וגם לשחוט הק"פ משום דאותו לילה הוי כיום, דהא אמרה תורה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים (י"ב-ו) וברש"י שם דהיינו בין עריבת היום לעריבת הלילה דהיינו בתחילת הלילה עיי"ש, הרי דרק עד הלילה הוא זמן שחיטת ק"פ, ולענין זה כבר הי' אז לילה.

והנה במכילתא שדבריו רש"י לקוחין ממנו ליתנייהו הני תיבות „שמלו באותו לילה“, ולפי"ז שפיר י"ל דמלו בזמנו לפני שחיטת ק"פ, אבל נוסחת רש"י צ"ע ליישבה. והנה באותהה"ק (י"ב-מ"ג) הביא מדרש שהוציא ה' רוח מג"ע ובשם פסחו של

משה ונקבצו כל ישראל ואמרו לו משה רבינו בבקשה האכילנו מפסח שלך א"ל אם אין אתם נמולים אין אתם אוכלים מיד נתנו עצמם ומלו, ונתקשה שם באוההח"ק דהאי הוי שלא למנויו, ותי' דהכוונה הי' שע"י שימולו א"ע יהי' גם פסחיהן מבושם כמו פסחו של משה. ולכאורה גם בזה יוקשה קצת דהאיך נשחט הק"פ כשלא היו נימולים, מיהו שם יש ליישב דהרגישו הריח של צליית הפסח שהי' ביום, והי' עדיין שהות למול ולשחוט, או י"ל דהפסח שלהם הי' נשחט למולים ולערלים, דזה כשר, כמבואר בפ"ה דפסחים מ"ג. תזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

הק' עזריאל מאיר חיים קאהן
ברוקלין יצ"ו

***

אחדש"ה. רציתי להעיר בזה על מה שכתב הרב משה יוסף שטיינפעלד בקונטרס ז' תשמ"א — מענה על מה שכתבתי להשיב על דברי הבחור הרב משה אהרן הי"ד בקונטרס ד'. ויסוד דבריו הם דבעצם שייך לומר דקידושין הם ממש דין הפקר, ולא שהיא מפקרת עצמה רק לאיש אחד, כ"א שהיא מפקרת א"ע לכל העולם כולו, ומ"מ א"א לומר דיכול כל איש לזכות בה, דהא לזכות בהפקר צריכים קנין, ובאשה הרי הקנין הוא ע"י כסף ולכן מיד כשהיא שומעת מאיש זר רברים אלו ואינה רוצית תיכף תזכה נפשה מהפקר והאיש הזה א"י לקדשה עוד דכבר אינה הפקר, עד כאן תוכן דבריו בקיצור. ולענ"ד זה אינו, דאם, נימא כדבריו שהאשה מפקרת א"ע ממש, הרי מיד כשאמר האיש הרי את מקודשת לי הרי היא כבר מקודשת וא"א לה בשום אופן לקנות א"ע עוד. דבשלמא כדברי שאין בזה דין הפקר ממש מובן, אולם לדבריו שהוה ממש דין הפקר, שייך רק לומר שהיא יכולה לקנות א"ע לפני שמישהוא מקדש אותה. אבל מיד כשמישהוא מקדש אותה א"א לה כבר בשום אופן לחזור.

ושוב ראיתי בגליוני הש"ס (להנאון ר' יוסף ענגל) לנדרים דף ל' ע"א שכתב ג"כ כדברי ע"ש שכתב וז"ל: ווראי אין הכוונה דנעשית הפקר ממש דא"כ הי' גם אחר יכול לקדשה, רק הכוונה דנעשית הפקר לגבי המקדש והוא זוכה בה ... ע"ש עוד.

שלום שפאלטער

ר"מ בישיבת תומכי תמימים דליובאוויץ
מאריסטון, ניו דזשערסי

***

בס"ר. ב' שבט תשמ"ב לפ"ק אנטווערפן יע"א.
א"כ מערכת כרם שלמה שלומכון יסנא.

ראיתי בקובץ מ"ג (כסלו טבת) שנה זו במדוד הנאהבים והנעימים מה שהוכא בשם האברך החו"ב מו"ה רוד ר"ב הי"ד מגליל טורקא שנמתפק בהא דאסור להשתמש בנר חנוכה אם זה דוקא בנר המחויב או אפילו אותם שמוסיפין למחדרין ולא איפשט לו ספיקו. אמנם הדבר הזה מבואר בבאר היטב הלכות חנוכה סימן תרע"ג ס"ק ב' שכתב וז"ל ולא דוקא שמדליקים בה בראשונה שבאה למצות נ"ח אלא אפי' אותה שמוסיפין המחדרים בכל לילה אסור להשתמש לאורה מהר"א הלוי בספר גן המלך סי' מ"ב עכ"ל. הספר גן המלך לא ראיתי מהיכן קפשיט לה אבל די לנו במה שהרב באר היטב הביא דבריו להלכה.

וכזה אחתום בכרכת הצלחה דבה,
יעקב משה יונה הלוי גולרשטיין
אנטווערפן

לכבוד מערכת כרם שלמה.

ראיתי בקובץ מחורש שבט תשמ"ב רף מ"ח שהרב יצחק לעבאוויטש שליט"א ביקש לציון לו מקור למש"כ מרן מצאנו זי"ע ברבני חיים על חנוכה [רף מ' ע"ב טור ד'] וזלה"ק, כמבואר בב"ק, דרבנן העשוי להתבקר אם נשאר הוא הפקר" עכ"ל. ולענ"ד דמקורו במס' ב"ק רף ע"ו ע"א תור"ה פרה וז"ל, כגון נותר ופרה [שעומדים להתבקר מכה כל העומר לשרוף כשרוף] שהם חשובים כעפרא, יע' שם. והוא גמרא במנחות רף ק"ב: ובתוס' ב"ק מבואר יותר.

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור כישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

* * *

בס"ד

החזו"ש וכטו"ס למע"כ מערכת הקובץ החשוב כרם שלמה, הי"ו.
טיילתי קצת בתוך כרמכם דחורש שבט, האי שתא, ובסופו ראיתי מכתבו של הרב יצחק לעבאוויטש שליט"א, והוא מבקש לציון מקורו של מרן הגה"ק מצאנו זי"ע על מש"כ בספרו דברי חיים על חנוכה וז"ל: „כמבואר בב"ק דרבנן העשוי להתבקר אם נשאר הוא הפקר". הנה מקורו טהור שם בפרק עשירי (רף קט"ו ע"ב) כגמ' על המשנה שם זה בא בכרו וזה בא בחכיתו נסדקה החכית של רבש ושפך זה את יינו והציל את הרבש אין לו אלא שכרו ומק' הגמ' ואמאי לימא ליה מהפקירא קא זכינא ופירש"י שם שהרי הרבש היתה הולכת לאיבוד והיתה מתבערת הרי הוא כמציל מן ההפקר, עיי"ש.
ולפי שראיתי בתוך הכרם מדור של תמיהות ויישובים, הערות ופליאות שונות, הנני ג"כ להעיר תמ' שנתקשתי בו. — בכלי יקר פרשת כשלח בפסוק או ישיר משה ובנ"י את השירה הזאת, בתוך רבדיו כתב וז"ל: וכדי ליישב ייתור תיבות „השירה הזאת” כי הי' לו לומר או ישיר משה ובנ"י לר' כמו שנאמר בשירת הכאד כי לא נאמר שם את השירה הזאת, אומר אני וכו' עיי"ש שמתרץ. ומאד נפלאתי בזה, שהרי בשירת הכאד בפרשת חקת נאמר שם או ישיר ישראל את השירה הזאת וגו', וצ"ע.
ואמיום בכרכה שתזכו להנדיל תורה ולהאדירה בהצלחה,

כ"ר הצב"י יודא לייב טויב

ברוקלין, ניו יארק

* * *

יום ו' עש"ק לסדר כי תשא את ראש.

ראיתי בירחון שבט במכתבים אל המערכת כרם מ"ח שרב אחד ביקש מקור למש"כ ברבני חיים על חנוכה רף מ' דרבנן העשוי להתבקר אם נשאר הוא הפקר, לכאורה משמע כן בב"ק כרם קט"ז ע"א בעובדא דרב ספרא ועיי"ש בתוס' ד"ה ארעא דאר"י אפקר' וכו' ודו"ק.

אהרן דוד עספרייכער

ברוקלין, ניו יארק

* * *

בס"ר

כבוד עורכי הכרם שלמה שיחיו.

בגליון ג' שנה זו עמוד מ"ח כתב הרב יצחק לעבאביטש שלא מצא מקור לר' כ"ק אדמו"ר הגה"ק מצאנו זצ"ל שכתב שרבר העומד להתבער אף אם לא ביערו הוי הפקר כרמשמע בב"ק, וע"ז כתב הרב הנ"ל שלא מצא זאת במס' ב"ק. ונלע"ד דהר"ח כיוון להגמ' בב"ק דף כ"ט: (וכ"ה בפסחים דף ו: א"ר אלעזר שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו חמץ משש שעות ולמעלה ובור ברה"ר, והנה בטעם רחמץ בפסח אינו ברשותו יש לפרש כיון ראסור בהנאה אינו שלו, אולם האחרונים תמחו ע"ז רשימת הרבה ראשונים ראסורי הנאה יש להם בעלים והוי שלו, וא"כ למה מיקרי חמץ בפסח אינו שלו, ותירצו רכיון דעומד להתבער וכל אדם מצווה לבערו מש"ה מיקרי אינו שלו, עי' במקור חיים סי' תל"א ד"ה ועתה ובשו"ת קול ארי' סי' ל"ד שפירשו כן. וראי' לזה, דהר"ח כיוון להגמ' הנ"ל, דבשו"ת דברי חיים האו"ח סי' י"ד פי' ג"כ דברי הגמ' דלכך הוי חמץ אינו ברשותו כיון דהכל מצויין לבערו, דאי משום איסור הנאה, הא הרבה ראשונים סוברים ריש לו בעלים, עכ"ד. וזהו כוונתו כאן דדבר העומד להתבער הוי הפקר.

ויש להעיר עוד מר' הגמ' בב"ק דף צ"ח: ראמד רבה גזל חמץ ובא אחר ושורפו במועד פטור מפני שהכל מצוים לבערו. ולפי הנ"ל יש לפרשו כיון דהכל מצוים לבערו בלא שהיי' אין עליו דין ממון כלל.

ובאמת אני תמה ע"ד המקור חיים שכתב שם בס' תל"א ד"ה היוצא מזה, דמה שהכל מצוים לבערו הוא משום תקלה ומש"ה החיוב על כל העולם כמו בכל איסורי הנאה כדן נותר וכלאי הכרם, דאלו משום מצות תשבינו הוי כאילו כתיב לך והחיוב רק על הבעלים עכ"ד, ולפי"ז חזרה קושיא לדוכתא מה נשתנה חמץ בפסח משאר איסורי הנאה דמיקרי אינו ברשותו ואין לו בעלים, כיון דהכל מצוין לבערו, הא דין זה דהכל מצוין לבערו הוא שוה בכל איסורי הנאה (לדעת המקו"ח), וא"כ למה שאר איסורי"נ יש להם בעלים, וצע"ג.

אברהם משה שאי

תלמיד במתיבתא עץ חיים רבאנוב
ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הכרחה

ברכת מזל טוב

להאבכר היקר ר' אברהם חיים גאלדבערג נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאבכר היקר ר' אהרן הלוי אלבוים נ"י להולדת הבן
להאבכר היקר ר' איתמר (ברי"ח) לייפער נ"י להולדת הבן
להאבכר היקר ר' חיים צבי קויפמטיל נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להרב מו"ה יחיאל מיכל שווערסקי שליט"א ממילוואקי נכד כ"ק מרן אדמו"ר
זצוק"ל הי"ד להולדת הבן
להאבכר היקר ר' יצחק צבי בלום נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' יצחק שלום לעזער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה גרינצווייג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' פסח הלוי מיללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' פסח קעספילער נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אהרן מענדלאוויטש נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ארי' ליב רייכמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים יהושע בניקור נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מאיר נתן נטע סג"ל לנדא נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי יעקב (בר"מ) עליאס נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה פנחס כאקאן נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' צבי אלישע גרינבערג נ"י מקרית באבוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלום דוב ראפפורט נ"י מבני ברק להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה שליפעל נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אפרים זלמן מרגליות נ"י מלונדון לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה מאיר יוחנן אקסלער נ"י מקרית באבוב לנישואי נכדו נ"י
להנה"ח מו"ה משה פערלמאן נ"י לנישואי בתו תחי'
להאברך היקר ר' מנחם מענדל שטערן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' שרגא ברוך וויינרייך נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר והצלחה מרובה.

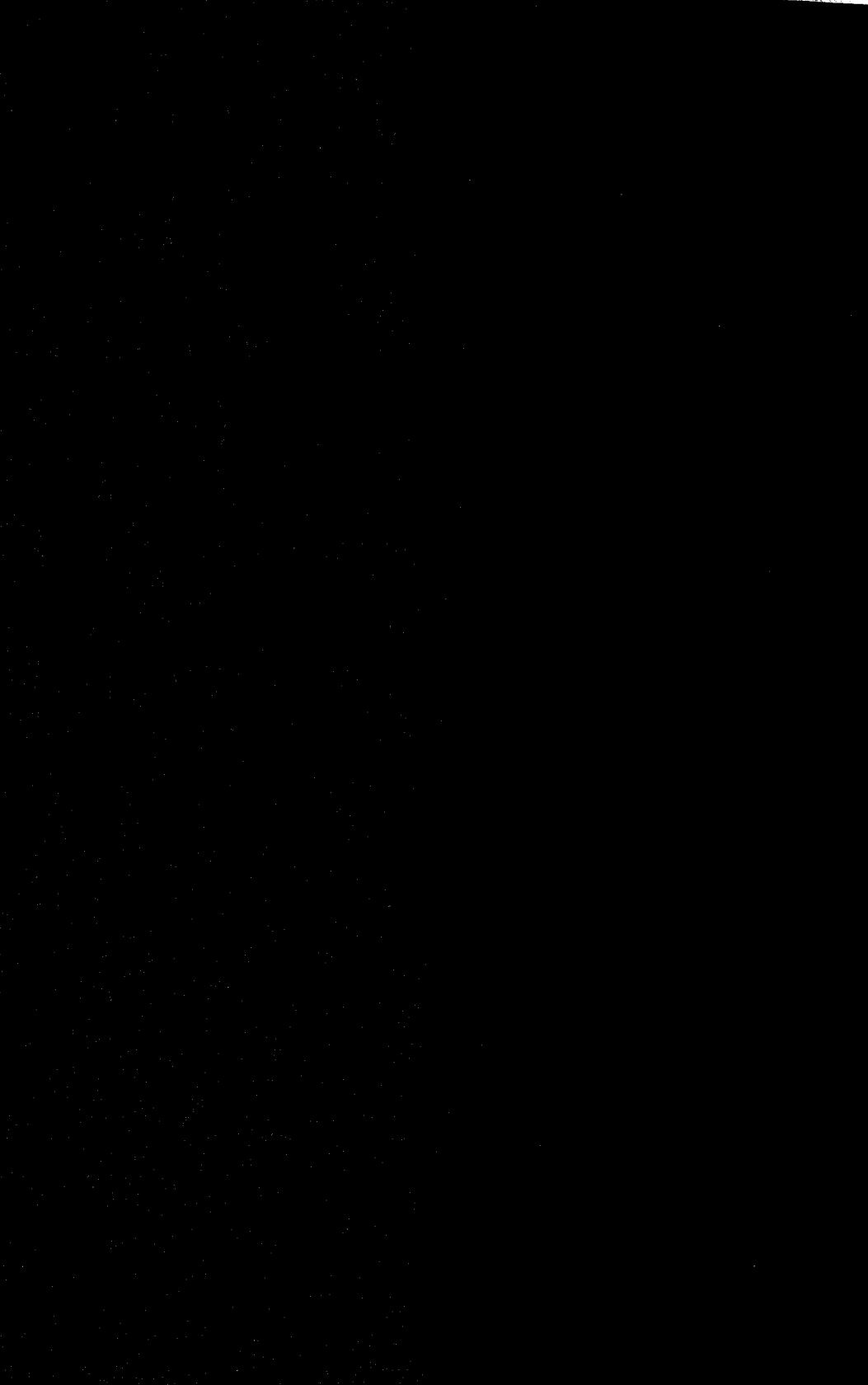
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה גדלי' פאלאמאן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר יהושע
הערץ מרדכי נ"י תלמיד ישיבתנו
להב' החתן הנעלה כמר אפרים פנחס סג"ל לנדא נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו
לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן תתק"ק ארמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה ה' קונטרס ז' (מ"ז) אייר-סיון תשמ"ב

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן ארמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982
by Cong. Shaare Zion

Printed in the U.S.A. by
Simcha Graphic Associates

4914 13th Avenue, Brooklyn, N.Y. 11219 (212) 854-4830

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבי הנה"ח מו"ה אברהם במו"ה דוב בעריל הלוי שטורם ע"ה
נפטר כ"ט לחודש אייר שנת תשכ"ח לפ"ק

אמי החשובה מרת ריזל בת מו"ה דוב פלאטנער ע"ה
נפטרה ל' סיון (אדר"ח תמוז) שנת תש"ל לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

שכתי ישעי' הלוי שטורם

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לחג השבועות . . . . . "ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז גליונות וחילופי גירסאות בתוס' מפ' עירובין . . . . .
 יד ביאור בתוס' חולין דף ק"ל וב"ב דף פ"א . . . . . הנאון בעל חתם סופר זצ"ל
 טו כדון עבודת השיר כללים . . . . . הנאון מוה"ר דאובן רפ"פ מטארנאפאל זצ"ל
 יח כדון מכירת פירות ערלה לנכרי . . . . . הנאון מוה"ר פנחס שטיינער אב"ד איללאק זצ"ל

מדור אגרות קודש

כא מכתב מהגה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל אל הגה"ק הרי"ם זצ"ל . . . . .
 כב מכתב מהגאון מוה"ר יוסף ראזין זצ"ל אבד"ק דווינסק . . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כז שוחט שלא ברשות הרב . . . . . הג"ר אליעזר דוד נר"ו אבד"ק סאטמאר ז"ל
 כח כדון הקרמת נישואי קטן לגדול . . . . . הג"ר שלמה זלמן עהרנרייך אב"ד שאמלוי הי"ד

מדור פלפול והלכה

כט כירור כשו"ת דברי חיים כדיני בדיקה . . . . . הרב ברוך חנה גרינפעלד נ"י
 לה כענין עוסק במצוה פטור מן המצוה . . . . . הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק נ"י
 לח כסוגיא דנקצר כיום כשר . . . . . ר' רפאל יצחק גארדאן נ"י

מדור תפארת בחורים

מא כענין מתנה ע"מ להחזיר . . . . . הב' החתן אלחנן נתן הכהן זילבינער נ"י

עולת שבת כשבתו

מד ליקוטים יקרים לשכתות ומועדים . . . . . המערכת
 מח נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

נד הערות קצרות כענינים שונים . . . . .

מדור הנאהבים והנעימים

נו הערות בדיון גרופה וקטומה . . . . . הר' אהרן יצחק וואלף הי"ד

מדור זכור ימות עולם

נח ענין נורא בקשר להסתלקות הגה"ק מראפשיץ ז"ע . . . . .
 ס נוסח התנאים שכתב הגה"ק משינאווא זצ"ל לאירופי נכדתו (תר"ן לפ"ק) . . . . .

מדור תעודות ופמיכות

סא כתב „המלצה" . . . . . הגה"ק מוה"ר אהרן הלברשטאם זצ"ל אבד"ק צאנז והקרייז
 סב כתב „המלצה" . . . . . הגה"ק מוה"ר ישכר דוב רוקח זצ"ל אבד"ק בעלז

סה צילומי כתבי קודש . . . . .

סב מכתבים אל המערכת . . . . .

סו ברכות והודאות . . . . .

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לחג השבועות

במר"ר (בפ' יתרו) ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ר' מן ההר לאמר, באותו שעה שעלה משה לקבל התורה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה עשה בו הקב"ה קלסטרין פניו של משה דומה לאברהם ואמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו אמר הקב"ה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו' הוי ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ר' מן ההר לאמר, בזכות ההר, ואין ההר אלא אבות שנא' שמעו הרים וגו', ע"כ. והדברים משוללים הבנה, וכי מפני שאכלו אצל אברהם יניחו למשה ליטול התורה.

אמנם יתכן בזה בהקדם לבאר הפסוק הנ"ל ששינה לשונו באומרו, ומשה עלה אל האלקים, שהוא שם מדת הדין, ואח"כ, ויקרא אליו ר', שהוא שם מדת הרחמים. אך הענין בזה הוא, רידוע אומרים ז"ל צדיקים תחלתן יסורין וסופן שלווה, כי כך דרכה של תורה שאינה נקנית אלא ביסורין וביגיעה מתוך מיעוט תענוג כאו"ל (ברכות דף ס"ג) מאי דכתיב כי מיץ חלב יוציא חמאה, במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עלי', ומשה רבינו ע"ה כמה צער ויסורין והרפתקאי עברו עליו עד שנתעלה. וכן מצינו בדור דעה שהוציאים ר' ממצרים ונתעלו ברום המעלות כמאה"כ ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, וזכו למעמד הנבחר בקבלת התורה, וכל זה הוי בזכות היסורין שסבלו בהיותם בארץ מצרים, וכמבואר הענין בספה"ק שמה שגלו בני"י למצרים והיו משועבדים שם הוי כדי לזככם ולמרקם בכור הברזל כדי שיהיו ראויים לקבלת התורה אח"כ.

וזה יש להעמים בפסוק הנ"ל, ומשה עלה, כלו' מה שמשה רבינו עלה ונתעלה וזכה למה שזכה, היא מסיבת, אל האלקים, מכח מדת הדין והיסורין אשר עברו על נפשו, ועי"ז זכה, ויקרא אליו ר', זה מדת הרחמים, כי צדיקים תחלתן יסורין וסופן שלווה, וממשיך הכתוב אח"ז, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, ופירש"י בלשון הזה וכסדר הזה, י"ל כוונתו, שצוה עליו לדייק בלישנא ובסדר, שמן ההכרח להיות קודם מדת הדין הנרמז בשם אלקים, ואח"כ שם מדת הרחמים, כי אי אפשר לזכות לכתר התורה באופן ובסדר אחר, ואח"כ יוסף הכתוב אומץ לחזק ולאמת הדברים, באומרו, אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, כלו' אתם רייקא ראיתם ששלטה בכם בתחלה מדה"ר בהיותכם תחת סבלות מצרים, ואח"כ זכיתם להתעלה כ"כ כי אשא אתכם על כנפי נשרים להיות לי סגולה מכל העמים וממלכת כהנים וגוי קדוש, לכן, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, ופירש"י בשם המכילתא, אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות, להורות על ענין הנ"ל, כי אי אפשר לזכות לעריבות התורה בלי יסורין ועינוי בתחלה.

ועתה נבוא לבאר דברי המדרש בתחלת רברינו, דהנה ענין זה שקבלת התורה נקנית ע"י יסורין לא שייך כי אם לגבי בני אדם יצורי חומר, אבל מלאכים שרפי מעלה לא שייך גביהו צער ויסורין (וכלשון הפייטן ביוצר ליום ב' דסוכות, ואסון אין במגורתם, ודמעה אין בעפעפותם, וצרה אין במחשבותם וכו'), ומהאי טעמא לא זכו לקבל את התורה, כי אין התורה נקנית אלא על ידי יסורין. וזהו שהוכיח הקב"ה את המלאכים, לא זהו שידרתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, כי הם בעצמם עדים בדבר כשבאו אצל אברהם אבינו בהיותו שרוי בצער וביסורין כי הי' אז יום שלישי למילתו, ועם כל זה השליך את נפשו מנגד, וכמה יגיעות יגע לקיים מצות הכנסת אורחים כמאה"כ וירא וירץ לקראתם וגו', וזה הי' טענה נוצחת שרק בני ישראל זרע אברהם אוהבו המקיימין התורה מתוך יגיעה וצער המה ראויים לקבל התורה, לא כן המלאכים שלא שייך אצלם דברים הללו, ושפיר מסיים המדרש, ויקרא אליו ד' מן ההר לאמר, בזכות ההר, ואין ההר אלא אבות, כי מעשה אבות סימן לבנים, שכל התחלת קשות, וצדיקים תחלתן יסורין וסופן שלוח.

כוס תנחומים

משתתפים אנו בצערן של ידידינו

הרב המפורסם וכו' מוה"ר ישכר בער דאכנער שליט"א אבר"ק באניא ואחיו

הרב המפורסם וכו' מוה"ר יעקב שמעון דאכנער שליט"א אבר"ק בארהאמעט בהלקח מאתם אחותם הרבנית ע"ה

האחים היקרים האברכים החשובים המופלגים
מו"ה משה חנה נ"י ומו"ה יהודה חיים נ"י שניידער
מבני ברק

בהלקח מאתם אביהם הרה"ח הנכבד
מו"ה מנחם מאנים שניידער ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ואל יוסיפו לדאבה עוד.

המערכת

גליונות וחילופי גירסאות*

בתוספות מסכת עירובין

אנה ה' לירי ע"י מקרה תוספות ישנים כתובים על קלף ישן נושן משני פרקים ראשונים של מסכת עירובין ונכתב בצרו כמה גליונות ושמתו פני אליהם להעתיק כל הגליונות וחילופי גרסאות שבין ת"י ובין תוספות שלנו. [מכת"י הגאון מוה"ר ירד"י שיאה ווייל זצ"ל אב"ד קארלסרוה].

דף כ' ע"א נגמ' אי כתיב בהדיא אל פתח האולם ותו לא כדקאמר ע"כ¹).

בתוס' ד"ה מבוי וכו' בגליון ולהכי לא נטר ר' יהורא עד הסיפא אע"ג דפליג בסיפא נמי לפי ששונה כמתניתין דסוכה ע"כ.

תוס' ד"ה סוכה כו' בגליון ותני ימעט רהוי לישנא מעליא טפי מלשון פסול ע"כ²).

תוס' ד"ה שלמים וכו' ועוד הא דתמיד בעי פתיחות דלתות היינו מקרא דהכא ע"כ.

ע"ב תוס' ד"ה בין לרבנן וכו' בהקומץ, כ' בת"י וז"ל בהקומץ דבה כל מקום שנאמר יד סתמא יד ימין דקאמר מצינו יד שנקרא ימין דכתיב וכו' ע"כ.

בא"ד קושיא שני' יש ליישב כיון דשער איקרי א"כ מהכא ליכא למילף דמצינו שערים גדולים ע"כ.

תוס' ד"ה ואב"א ואע"ג דאית לי צורת הפתח, בת"י, זה אינו.

בא"ד ואין נראה למקשה וכו', כ"ה בת"י אין לחוש כרפי' לעיל הס"ד, ואב"א קלעים מתחיל דיבור אחר כ"ה בת"י.

שם. אי לאו קרא דלפניו איירי בנובחה מה הוצרך כו', כ"ה בת"י.

תוס' ד"ה ליבעו, כל זה הדיבור הוא בת"י בשם בה"ג.

(*) הועתק מכת"י הגאון מוה"ר ירד"י שיאה ווייל זצ"ל אבר"ק קארלסרוה בנו של הגאון בעל קרבן נתנאל זצ"ל, (כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונס' א' עמור ה'), והוא העתיקם מקלף ישן נושן. וראוי להעיר, דמה שהוא קורא ת"י, היינו תוס' שלנו, ומה שנרפס בספרים שלנו בשם ת"י, הוא קוראם גליון. על כמה דברים ציין אח"כ שכבר נרפסו, ויש שלא העיר עליהם שכבר נרפס, אבל נמצא בספרים שלנו, אותן הרברים לא הרפסנו כאן. אמנם יש מקומות בת"י שאף שנרפס בספרים שלנו, אבל יש שנויים בכת"י זה למעלותא באיזה תיבות וכו', העתקנו אותן השינויים בתוך חצאי עיגול. — אפריון נמשי' להרב צבי יהושע לייטנער נ"י מירושלים עיה"ק שהמציא לנו אור נגזו זה, שהי' מונח בין כתבי הגאון מהר"ם ווייל. (כת"י ירושלים מספר 1008) ישלם לו ד' כמפעלו הטוב.

(1) עיין במהר"ם על תוס' ד"ה רכתיב, שהביא גירסא זו, וכתב שכן מצא בת"י כתובים על קלף.

(2) עיין תוס' סוכה ב' ע"א ד"ה ראורייתא.

תוס' ד"ה אלא וכו', שוה לאולם. נ.ב. אבל משום דלתות שהי' לו לא עשו שוה לאולם כיון⁽³⁾ עכ"ה גליון.

דף ד' ע"ב בר"ה הלכתא וד"ה ד"ת. נ.ב. אלא הלכתא סתמא אתמר בכל דבר הטעון טבילה רובו ומקפיד עליו חוצץ ואי לאו קרא ה"א רשעד לא בעי טבילה כלל קמ"ל קרא, ואי לאו הלכתא ה"א כולו קמ"ל הלכתא בין בבשרו ובין בשערו, עכ"ה⁽⁴⁾.

דף ה' ע"א. תוס' ד"ה מותר וכו' לכ"ע משום היכרא וכו'. נ.ב. ולפ"ז המ"ל כ"ע משום מחיצה ופליגי אי אמרינן היכר מחיצה פחות מר', עכ"ה.

שם ע"ב ד"ה ספק וכו' וא"ת ואמאי וכו'. נ.ב. וכיון דאפשר לצמצם אמאי נתיר לו מספק נצרכוהו למדוד, עכ"ה.

בא"ד לצמצם היינו בירי שמים. נ.ב. ובפ"ב דבכורות משמע דאית ל' לרב אפילו בירי שמים אפשר לצמצם גבי יצאו שנים בעשירי, עכ"ה.

בא"ד היינו בח' אמות וכו' ואע"ג דאיכא למימר דלמא ליכא ח' אמות ואפילו שווי תרווייהו שרי מידי דהוי ב' לאיסור וג' להיתר ובדאורייתא לא שרי אלא ב' כנגד א', עכ"ה.

דף ו' ע"א ד"ה רב ואיך יועיל לחי וכו', נ.ב. ומיהו אלחי י"ל כגון אותו צד שהלחי הוא פחות מיו"ד, ע"כ.

ד"ה לחי וקורה וכו'. נ.ב. או שמא אין לחוש הואיל ובמבוי איכא חצרות טובא, עכ"ה⁽⁵⁾.

דף ז' ע"א בתוס' ד"ה כגון וכו' ועוד מה קמ"ל וכו', בת"י אינו אלא גליון.

ד"ה ואם הי' מבוי וכו' א"צ כלום אפילו בלא עירוב וכו'. נ.ב. והא דמוקי בסמוך בעירבו הוי הפי' כאלו עירבו ואע"ג דבפ' הדר אמר דחורבה בין ב' בתים אוסרים זה על זה הא אמרינן לא אמר ר' יוחנן אלא בחורבה דחויא לדירה אבל ברחבה דהכא דאיירי ברחבה דרבים כדאמר לקמן לא חויא לדירה, עכ"ה.

ע"ב בר"ה דאי וכו' לכאן ולכאן, ומשמע דווקא בנפרצה חצר כנגדו אסור ומשום דהוי כמפולש אבל אם לא נפרצה שרי אע"ג דלא עירבו ונפרץ המבוי במלואו לחצרו שרי משום דסבר נראה וכו', עכ"ה⁽⁶⁾.

בא"ד נדון משום לחי ואסור משום מפולש ורבי יהורא סבר אינו נדון משום לחי ולא אסור משום מפולש, הס"ד, ואח"כ מתחיל הדיבור אסברא וכו', עכ"ה.

(3) חסר.

(4) עיין במהר"ם שכתב שמצא כן, ועיין בת"י על הגליון.

(5) צ"ע הכוונה.

(6) ישנו בתוס' בספרים שלנו בשינוי לשון.

בא"ד וסבר נראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נירון משום לחי ורוקא כו', עכ"ה.

בד"ה עירבו, וכאן בזה שלא כנגד זה וררב יהודה בנכנסין כותלי מבוי לרחבה וררב באין נכנסין או הא ברנילה והא באינה רנילה. מהר"ם: ולפי"ז אתי שפיר משום דהאמת וכו', כ"ה בת"י.

בא"ד והשתא לא הוי תרתי לריעותא דחשיב להו מצד אחד כדאמר וכו' כ"ה בת"י. לפי המסקנא הוא ס"ד, ואח"כ מתחיל הדיבור חצר מותרת וכו'. אין סברא לאסור אפילו עירבו משום פילוש, כ"ה בת"י.

דף ח' ע"ב בתוס' ד"ה הכל מודים וכו' ולחי משום מחיצה רחא אבוי אית לי' לעיל וכו' היכי דרחב ד'. כ"ה בת"י ותו לא בסוף הדיבור.

דף ט' ע"א בתוס' ד"ה תוך הפתח וכו' פתוחים לתוכו (ה"ג) ומ"מ מהני לי' לחי כיון רמבוי עצמו ארכו יתר על רחבו נ"ל, כ"ה בת"י.

(שם בתוס' ד"ה ולרב"ג, גליון הנדפס בספרים שלנו, בכת"י הוא בשם הר"מ).

(דף י' ע"א בגמ' ומה פסי ביראות, בגליון, ב' מחיצות חשיבי לר' יהודה "שפיר" — ובכת"י הגירסא "טפיר").

שם ע"ב ד"ה עושה פס וכו' שמואל תורתו כסתום וריצב"א פי' דהכא אפילו ביתר לא מקרי וכו' דאצרכוהו רלתות דהוי כמין ח' לא חי' פתוח וכו' שהי' מפולש ובאמצע עקום, עכ"ה⁷).

דף י"א ע"א (ר"ל משום ר"י בר"ח פיאח מותרת לענין כלאים). בגליון. בירושלמי יש במכילתין ובמס' כלאים א"ר זעירא מודה ר"ל לענין שבת שאין פיאח מתרת ביתר מיו"ד (מ"מ תני) [א"ר חגי] מתניתין אמרה כן מקיפין בג' חבלים ואם הפיאח מעלה ביתר מיו"ד דיו בחבל אחד, עכ"ה.

תוס' ד"ה אילימא וכו', נ.ב. ואפילו במחיצה רביעית נמי לא קאמד דא"כ הוי מהני מי צורת הפתח ואפילו מן הצד, עכ"ה.

עוד שם בגליון והא דרחיק (ה"ת) [ר' יוחנן] לאוקמי בדכילה שמינה ולא מוקי בחור שאינה מפולש או בשאינו רחב לצד רה"י ד' על ד' היינו משום דסתם חורים כן הוא, עכ"ה.

דף י"ב ע"ב ד"ה הב"ע וכו' וקשה דבפ' וכו' נמי סכירא הכי, נ.ב. ופי' רש"י לא נראה דבמפולש לא סגי להו בלחי, עכ"ה⁸).

(7) עיין מהר"ם.

(8) לכאורה הג"ה זו לא שייך לדברי התוס' הללו, וכנראה שקאי על רש"י ד"ה שאינו ראוי עיי"ש.

(שם, בגליון התוס' נרפס וז"ל, ואע"ג דהכא אמר דבית א"צ כלום והתם בעינן אפילו בית וכו'. — ובכת"י הגירסא, ואע"ג דאמר הכא דב"י אין צריך כלום והתם בעינן אפי' ב"י וכו').

דף י"ג ע"א תוס' ד"ה על זה, טעמא דב"ש אתא לאשמעינן. ומיהו אי אין חילוק בין חצר למבוי אז נפ"מ לירע.

שם בתוס' ד"ה לחדר. מה יש בין הלכה ונראין כיון דלשבחו אמר, ונראה אם הלכה אמר, שבחו יותר, עכ"ה.

(שם מה שנרפס בגליון, וצריך לחלק וכו'. — בכת"י נסמן שגליון זה קאי על תור"ה אבל, שכתבו רמכשירין כתיבת חש"ו אע"ג דלאו בני שליחות נינהו).

שם ד"ה שיוורע וכו'. נ.ב. אמר לי ר' אליעזר בשם הר' אביגדור שאמר בשם רבי' רוד ממלץ דיש לטהר שרץ מק"ו דנבילת עוף טהור שמטמאה בנרים בבית הבליעה טהור מבחוץ שרץ לכ"ש, וכי תימא בהמה תוכיח שאעפ"י שאין מטמאה בבית הבליעה מטמא מבחוץ אף אני אביא שרץ, מה לבהמה שכן מטמא במשא בכזית, ובפ"ק רסנהדרין ישנו בתוספות, עכ"ה.

(שם בת"י הנרפס בספרים שלנו, והר"ח בשם ה"ר אביגדור הניה. — ובכת"י ליתא תיבת „הניה“).

(שם בת"י הנרפס בספרים שלנו, דלרבנן לא צריך. — ובכת"י הגירסא, דלרבנן לא צריך ד').

(שם בת"י נרפס, דהילכתא רחבה כו' — ובכת"י תיבת כו' ליתא).

דף י"ד תוס' ד"ה והאיכא משהו וכו'. נ.ב. גליון, שאם תעשה עיגול תמצא ברבר שיש בו שנים רחב כמה שאתה מעגלו יהי' בהיקפו ששה ביותר מאחר לאחר וההיקף הוא יתר על זה החשבון, ואומרים חכמי המידות שיש בו שלשה ושביעית בהיקף יותר, עכ"ה⁹).

דף ט"ו ר"ה תא שמע וכו' בכל ענין, נ.ב. הלכך הכי פריך דאם רוב הרופן מן (הנוף) [עובין] אילן הרי עומד ברוח ולא צריך לאוקמי דעביר לה בהוצא ורפנא, והתם פריך מנוף האילן, עכ"ה.

ע"כ ד"ה פרוץ וכו' וזה פי' לחיים, אין לרקרק רשביק קרא וכו', וכ"ה בת"י.

דף י"ז תוס' ד"ה עירב וכו' היכי דליתנהו למחיצות לא קיי"ל כוותי' כרמסיק וכו' ואפילו נסתם באמצע שבוע ואח"כ וכו' דרך הפתח ונסתם הפתח לפ"ז (קאי לא) [לא קאי] תסתיים דהכא אע"ג דשרי ר"ה עירב דרך הפתח אפשר דאסר גבי

(9) עיין בפ' המשניות להרמב"ם במשנה זו.

דיוורים דהכא, וריצב"א אמר וכו' טפי אריוירין ולפ"ז קאי (א)תסתיים, כ"ה בת"י¹⁰).

תוס' ד"ה קורותיו וכו', נ.ב. ומדלא דייק מני בס"פ כל הנגות דלר' יהודא ב' מחיצות דאורייתא אין לרדקדק דג' קורתו או לחיו דאי נטלו ב' קורות או ב' לחיים ואעפ"כ שרי ר"י אלמא ב' מחיצות דאורייתא דמינה לא שמעינן ר"ה גמור, דה"נ לא דייק ממתניתין דמערבין למבוי המפולש, עכ"ל הגליון. סליק פ"ק.

פרק שני

דף י"ח ד"ה אפילו עשר וכו' דאפילו יו"ד כורים שרי, נ.ב. דאלו בור לא שרי אלא בית סאתים דלא חשיב מוקף כי אין מימי' ראויין לשותות עכ"ל.

תוס' ע"ב ד"ה כל הנשמה פר"ח קרי לי' כל הנשמה בדנש, כ"ה בת"י מנוקד.

דף י"ט ד"ה אם בין וכו' ובפרקין וכו' פרת מחד גיסא ורמת מחד גיסא, כ"ה בת"י.

ע"ב בגמ' ה"ק זו תורת מחיצה עלי' ופרצתה ביותר מיו"ד, ואע"ג דתניא לעיל בפ"ק דלר' יהודא אפילו ברוחב מיו"ד א"צ למעט, שמא היינו דווקא היכא דלא הוי יתר מבית סאתים, או שמא דווקא במחיצה רביעית ושלישית מתיר ביתר מעשר עכ"ל.

דף כ' ע"א תוס' ד"ה לא יעמוד וכו', אלא בדבר שנוטל ממקום אחר אבל התם וכו', כ"ה בת"י.

דף כ"ב ד"ה או דלמא וכו' מדקאמר בסמוך מאי בנייהו ור"ש קאמר בהדיא כדי ראשה ורובה של פרה אע"ג דאדם נותן עיניו בכור ולא במחיצה אין להתיר יותר, כ"ה בת"י.

תוס' ד"ה דרבנן וכו', אבל האמת משנ"י דהו"י דה"ר מראוריית"א כראמ"ר דר"ש שב"ת איזה"ו דה"ר סרטי"א ופלטי"א ומבואו"ת המפולשו"ת וכו', האמת כאשר נחקק אך לא מכח רישא אלא מכח סיפא דזהו דה"י גמורה אחרין עמוק יו"ר ורחב ד' דתנא למעושי דר"י פ"י אע"ג דלעיל גבי יתר על כן דחינן ההיא דסרטיא ואוקי כר' יהודה זהו כי לא נדע אותה מכח רישא אלא מכח סיפא, עכ"ל הגליון.

שם ע"ב ד"ה אילמא וכו', נ.ב. דאין חייבין עליהן משום דה"י ואחר שפשט לו דחייבין לא תקשי התוא דלעיל דבארץ ישראל אין חייבין עכ"ל. (וכ"ה בר"ה תל.).

תוס' ד"ה דלמא וכו', ע"י סולמות דצור ומחתנא דגדר לרבי [יוחנן] דאמר בהדר וכו', כ"ה בת"י. נ.ב. או שמא עד י"ב מיל הוי מחיצה אבל ב"ב מיל דהוי מקום ס' ריבוא הוי דה"ר, עכ"ל.

שם בגמ'. דה"ר לשומאה וכו', הקשה ל' ה"ר אברהם מן ה"ר אהרן דההיא דחצר שנכנסין לה בזו וההיא דמבואות דהמפולשין לבורות ושכילי בית גלגל כולן הן משניות במס' טהרות פ"ו וא"כ היכי משני דה"ר לשומאה איצטריך לה אמאי איצטריך תרי זימנא לאשמעינן דהוי דה"ר לשומאה, ועוד הקשה דההיא דמבואות המפולשות שנוי' קודם ההיא דחצר ואמאי פריך מסיפא קמי' רישא, ונ"ל דההיא דמבואות פשוט יותר דהוי דה"ר לשומאה מחצר וזו אף זו קתני, ולהכי פריך מחצר ברישא, וכי משני ל' אכתי פריך שפיר מרישא דמבואות המפולשות דמשמע דלא איצטריך אלא משום שבת דהא אפילו חצר הוי דה"ר לשומאה וכ"ש מבוי, עכ"ל.

דף כ"ג. נ.ב. גליון וז"ל, ולמאי דררשינן חמשים בחמשים שול חמשים וסבב חמשים אתי שפיר. (ולא ירעתי ציונו).

תוס' ד"ה ובלבר וכו' אלא פתח ולבסוף הוקף, נ.ב. פי' פתח הבית תחילה ולבסוף הוקף הקרקע לצורך הבית, עכ"ל.

בא"ד מע' אמה ושירים לא צריך כלל, נ.ב. רעדיף משומירה ובית דירה, עכ"ל.

בא"ד דריב"ב איירי בדבר מועט, נ.ב. דאי לאו הכי לא הוי צריך למיתני אלא ר"ע אומר אין צריך אחד מכל אלו ואנא ירעינן דבע' אמה ושירים איירי דקאי אר"י בן בבא דאיירי נמי בע' אמה ושירים א"כ גם לפרש"י קשה דר"י בן בבא היינו ר"ע, עכ"ל הגליון.

בא"ד ולרש"י שמא וכו' עד סוף הריבור הוא גליון.

תוס' ד"ה אילימא וכו', ועוד אע"ג דלא הוי מענין אחד אבל הכא פשיטא דשייך למיתני ועוד דהוי תרווייהו מענין אחד אע"ג וכו', כ"ה בת"י⁽¹¹⁾.

תוס' ד"ה הכא וכו', נ.ב. והשתא אתי שפיר דפריך הכא מסוכה ולא פריך מפ' כל הנגות דתנא ועוד א"ר יהורא מערבין למכוי מפולש ובפ' בכל מערבין ועוד א"ר יהורא מתנה ארם על הכלכלה ואע"ג דאפסקות רבנן אלא משמע דהתם הוי תרי קולי, ומיהו שמא הנהו לא חשיב הפסק כההיא דסוכה דלא הודו לו חכמים דבכל מערבין, וכן וחכמים אוסרים דכל נגות, כיון דלא פרשו את רבריהם לא הוי הפסק כל כך, עכ"ל גליון.

(11) עיין הגהות רש"ל.

שם ע"ב ד"ה ר"ע וכו' לא נתנו בו חכמים שיעור משמע דלית ל' דבר מועט משום דכולהו איירי בענין אחר עד ר"ע, וי"ל האי דלא נתנו חכמים שיעור היינו שלא חשו וכו', כ"ה בת"י.

דף כ"ד תוס' ד"ה אבל, דהא חזי לאישתמושי תשמיש אחרינא לכסות את הכלי ולסמוך כרעי המטה, עכ"ל.

בא"ד עוד שם גליון, ומתחילה נמי פ' הקונטרס דנפסקה שני' טהור מן המדרס משום דלא חזי למנעל, וקשה דא"כ היכי מייתי לה משלימו לרימון דהתם מקבל טומאה מכאן ולהבא אם דרס עליו הוב אבל מטומאה ראשונה דמדרס טהור משום דפנים חדשות בא לכאן, עכ"ל הגליון.

בא"ד עוד שם בגליון, למגע כשנפסק השני' כבר תיקן אוון הראשונה שממנו בא טומאת מגע וסנדל ולא יתחדש הסנדל משקיבל טומאת מגע מאוון אחר, עכ"ל הגליון.

בא"ד בשעת פרישת האוון וכו' לזה בלא זה כיון שבא לו כאחת אין שייך יכו', כ"ה בת"י.

שם ע"ב ד"ה וליעבר צורת וכו', פ' אגודא דנהרא ושם לא וכו', כ"ה בת"י.

(תוס' ד"ה יאמרו. גליון הנרפס בש"ס שלנו בשם ת"י, בכת"י הוא בשם ה"ג).

דף כ"ה ע"ב ד"ה וכי אויר וכו' ונפ"מ שאם נפרץ מצד אחד לר"ה, כ"ה בת"י. ונב. פ' אם החצר נפרץ במלואו לר"ה ולא הקרפף נפרץ לר"ה, עכ"ל הגליון.

בא"ד, עוד שם בגליון, בלא נפרץ לר"ה איכא נפקותא להא מילתא דמשום מלואו לא מיתסר אפילו לא עירבו כראמר בפ"ק וכו' (והשאר נחתך מן הגליון¹²).

דף כ"ו ע"א ד"ה והתנן וכו' אפילו בסתם, ולהכי ליכא לאוקמי נמי ההוא דאסור לו ולהם באמר בהדיא לא מבטלינא, כ"ה בת"י.

סליק פרק שני

עד כאן מצאתי בתוס' ישנים הכתוב על הקלף ישן נושן.

12) בחכמת שלמה הביא זה בשם גליון שהעתיק מב' תוס' מדויקים, ושם הביא מה שחסר כאן — כראמר בפ"ק משום דנראה מבחוץ, עכ"ל.

ביאור בתוס' חולין ק"ל: וסוגיות הגמ' ב"ב פ"א:

מהנאון בעל חתם סופר זצ"ל⁽¹⁾

בעזה"י.

לידירי הרב המופלג מה' זלמן ליב סג"ל נ"י.

היום עיינתי קצת בדבור תוס' חולין ק"ל ע"ב במ"ש ולא מסתבר דאנוולת דמייתי בהר"י קפיד, תמה מעלתו דא"כ מה מקשה ש"ס דאכלי כהנים הקדש ובלתי מעושר דהא לא קאי אהפירות כ"א אהנוולת, וגם בעיני יפלא תי' תוס' על זה דמתני בנדרבה, הא כל עצמן של אותן הנוולת אינם אלא נדרבה, גם יל"ד לישנא שכ' תוס' אנוולת דמייתי בהר"י קפיד, מה לשון קפיד דה"ל למימר ק' הש"ס קאי אהנוולת, גם מה ס"ד דהתוס' דתיקו הש"ס אהנוולת הבאים בנדרבה מעיקרא. אבל האמת יורה דרכו דכוונת תוס' להוכיח משמעותין דאין להביא חולין לעזרה אפי' לא עביר בהו כעין עבודת פנים, כ[ד] מוכח משמעותין וכמ"ש תוס' ביותר ביאור בכ"ב שם [דף פ"א ע"ב] סוף ד"ה דמקריש להו, ועל זה יפה כ' תוס' דלא מסתבר דמשו"ה קפיד ש"ס אביכורים בעזרה משום גזולת דמייתי עמהם, והם מוכיחות שמביא הבכורים לשם גבוה וה"ל חולין בעזרה, ועל זה דחו דמצי מייתי הנוולת על תנאי שאם אין הפירות בכורים יהי' הנוולת נדרבה בפ"ע ולא יהי' מהם שום הוראה על הביכורים.

והנה רשב"ם כ' שם להדיא דלא הוה רק דרבנן איסור כניסת חולין לעזרה, והקשה שם רמב"ן א"כ מאי כל הרעש, אטו משום איסור דרבנן שבוק דאורייתא. ולפע"ד אין להם לתקן ככתחלה למיעבד איסור דרבנן אלא הי' להם להפקיר קרקעו של מוכר דהפקר ב"ד הפקר ויקנהו לו ללוקח ויביא בכורים מדינא או בהיפוך ויפטור מבכורים, וכן משמעות לשון רשב"ם לקמן [ד"ה] למאן יהיב לי, ואין לנו לעשות תקנה לגזול הלויים עכ"ל, וכוונת רשב"ם ליישב קושית תוס' ד"ה אלא מעשר ראשון וכו' שהקשו מדמאי.

ובזה ישבתי ג"כ מה שהקשה לי משנים קדמוני' למדן א' אהש"ס דלשם, דקאמר מפקע לי' מתרומה, ולשון רשב"ם ונמצא אוכל טבלים, וקשה הא המקריש פירותיו בעוד שלא נתמרחו פטורים ממעשרות, וזה הקדישם בהיותם באילן⁽²⁾, ולפי הנ"ל ניחא רעכ"פ ה"ל מצדקי למיכל טבלים והרי אפשר ע"י הפקר ב"ד כנ"ל, וכן מורה לשון הרי דמפקע לה מתרומה, משמע דפטור באמת אלא שהוא גורם ההפקעה הזאת, וזה לא יתכן.

(1) הועתק מעצם כתי"ק המונח באוצרו של יירינו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. הור והדר פעלו וצרכתו עומרת לעד.

(2) כן הקשה גם הרש"ש שם במס' ב"ב, והנאון בעל הרי בשמים בח"א סי' קי"א ד"ה והנה ברבדרי. ועיין בכר"ש שנה ד' קונט' א' עמוד מ"ג.

ובזה מיושב לשון רשב"ם אבל בכורים הרי הן כתרומה דכתיב ותרומת ירך אלו בכורים וכל שדהו יכול לעשות בכורים, עכ"ל שהוא שפת יתר, והא"ש כיון רכל עצמו לא קשה אלא שהי' לעשות תקנה ע"י הפקר ב"ד, ולכאורה לתקן שלא יקנה קרקע נמצא מפיקע מבכורים, ואי שיקנה קרקע הרי חייב בבכורים ע"י תיקון חכמים ומפיקע מתרומה, ועל זה כ' שבכורים לא מקרי הפקעה מתרומה, שהרי גם הם נקראים תרומה, ועושה אדם כל שדהו (תרומה) [בכורים], אבל השתא שמקרישן ופורה אותם שפיר ה"ל הפקעה.

ויעיי' מ"ש תוס' הנ"ל סוף ד"ה דמקריש, ק' לי קצת מ"ש מקריאה, הא השתא קיימי' מביא ואינו קורא, ואי דקשה דהש"ס דחיק מחזי כשיקרי ולא משני משום חולין בעזרה, ועל זה כ' דלא הו"מ למימר הכי, דה"ל רק כקורא בתורה, א"כ אכתי לא הוה נמי מחזי כשקרי, ויש לדחוק בזה, וק"ל.
הנלע"ד כתבתי,

משה"ק סופר מפ"פ דמיי

בדין עבודת השיר בלויים

מהגאון מוה"ר ראובן הכהן רפאפורט ז"ל דומ"ץ בטארנאפאל⁽¹⁾

הרמב"ן ב' בהעלותך הקשה על דברי רש"י שם [במדבר ח', כ"ה], שכ' דרק לענין עבודת בני קהת רהי' משא בכתף שייך פסול שנים אבל לא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות, א"כ למה כתבה תורה ב' נשא גבי מנין בני גרשון ומררי קצבת שנים מבין שלשים ועד חמשים, ומכאן נראה רצה הרמב"ן להכריח דבעת שהי' משא בכתף הי' נפסל בשנים גם לשיר, ובספרי ג"כ לא נזכר שחוזר לשיר רק לנעילת שערים ולטעון עגלות⁽²⁾, ועיין ג"כ בס' פנחנח רזא שהק' ג"כ על דברי רש"י, וכ' דלשיר הוא ט"ס, וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ז שכ' אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים מבין כ"ה ועד בן ל',

(1) הוא בנו של מוה"ר בצלאל הכהן רפאפורט בנו של הג"ר ארי' ליב דפ"פ אבר"ק אראמישלא. הי' תלמיד מובהק להגאון בעל מנחת חינוך זצ"ל אבר"ק טארנאפאל, והוא אשר עסק בהדפסת ספר מנחת חינוך לרבו, והוסיף בסופו קונטרס „מנחת עני", וכותב שם שהרבה הערות ובקיאיות מובאים ממנו במנ"ח ונרשמים בשם חכם א'. — גם נרפס ממנו הערות וחידושים בשו"ת ר' חיים הכהן ובס' זכר החיים ובשאר ספרים. גם נזכר בשו"ת שו"מ מהרז"ג ח"ב סי' ד' בסופו. — נתקבל לדיון בק"ק טארנאפאל בשנת תרכ"ב ונפטר שם ביום כ"ו אלול שנת תרל"ט. — ר"ז הועתק מתוך מכתבו והגיע אלינו ע"י האברך דיקר החשוב והנעלה מו"ה יודל ליכטנשטיין נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ר'.

(2) אבל בספרי זוטא שם ב' בהעלותך איתא, אע"פ שנפסל מן המשא חזר להיות שוער שומר ומשורר וכו' עכ"ל. ועיין באמבוכא רספרי שם (אות ד') שהעיר דמזה מכואר כרעת רש"י. — והנה באמבוכא רספרי שם (אות ו') הקשה לרעת הרמב"ן רגם לעבודת

ואח"כ כתב, ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהי איש, והכ"מ תמה דהרמב"ם סותרים זה"ל דתחלה הוצרך שיהי בן ל' ואח"כ כתב דרי כשיגדיל ויהי איש, ורצה לחלק רישא מיירי בזמן המשכן במדבר וסיפא קאי לדורות, ועוד נדחק בזה, ולשיטת הרמב"ן נחא בפשיטות, דברישא דקדק וכ' ואינו נכנס לעזרה לעבודתו דהיינו לשיר שהוא עבודה בעזרה בזה הי' נפסל בשנים כמו במשא בכתף שכ' שם בהל' ח' והשיעור מבן ל' ועד בן נ', וסיפא כתב, ואינו נכנס לעבודה, היינו שאר עבודות נעילת שערים ושעונות העגלות דאינו פוסל בהם שנים ואין בהם שיעור למעלה, אבל למטה ניהו דלא בעינן בן ל' אבל בעינן שיגדיל ויהי איש כדיליף בחולין (דף כ"ד) מאיש על עבודתו.

ובזה מובן היטב מה שסיים הרמב"ם וכ' ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהי איש, הקדים איסור העבודה לתנאי רשני גדלות, ובפ"ה שם לגבי כהן, כתב, כהן משהגדיל ונעשה איש כשר לעבודה, ולכאורה מדוע שינה בלשונו, והרי בזה הי' ג"כ שפיר שייך לומר מה שסיים אבל אין אחיו הכהנים מניחים אותו לעבוד עד שיהי בן כ'. ולהאמור נחא, רחא דמיירי לענין מדבר, ומבואר בסנהדרין דף ס"ט דדורות הראשונים הולידו בני ח', וכ' התוס' שם דאז הי' גם שני הגדלות ממחרים לבוא מכפי שהוא עתה, וחלקו עליהם דמ"מ לענין דיני התורה במה שצריך להיות איש לא מהני רק ב"ג שנה כרמיית הש"ס שם ראי' מבצאל והיינו דכן הוא הלל"מ, ולזה שפיר דקדק הרמב"ם הכא להקדים איסור העבודה לתנאי גדלות שיהי איש משום רהוה ס"ך דאז הי' כשר לעבודה גם קודם י"ג הואיל ויש לו סימני גדלות כמו שהי' טבע הדורות אז, לכן כ' דמ"מ אינו נכנס לעבודה עד שיהי איש משום שנאמר איש על עבודתו וכמו דמייתי ג"כ הש"ס מבצאל רכתיב איש איש ממלאכתו, משא"כ לגבי כהנים בפרק ה' שם דמיירי לדין דאיסור העבודה בקטנות פשוט עד שנת י"ג, לכן הקדים הרמב"ם שנות הגדלות לאשמעינן היתרא ריריהו כמובן, וא"ש. ואולם לעיקרא מסתבר מ"ש במרנניתא טבא דמ"ש הרמב"ם עד שיגדיל אתי לאפוקי היכי דלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני סרים דאז

השיר פסולים הלויים אחר נ' שנה, מהא דמבואר בערכין (י"א ע"ב) עה"פ משה ידבר והאלקים יענו בקול, על עסקי קול, ופירש"י שהי' מצוהו לשורר לפי שמשה לוי הי' יע"ש, והרי משה הי' אז יותר משמונים שנה והי' פסול לשירה לרעת הרמב"ן. וכן הק' בס' מקדש דור סי' י' אות ה'. ואולי מזה יהי' סעד למה שכ' לחדש הגאון מוה"ר מאיר שמחה מדווינסק ז"ל בספרו משך חכמה בפ' בהעלותך, דיש חילוק בין שירה בפה לשיר בכלי, דרק שיר בכלי שנים פוסלים בו אבל שיר בפה אין שנים פוסלים בו יעו"ש. וא"כ נחא, שהרי הכא אצל משה רבינו מיירי בשירה בפה ולכן שפיר לא נפסל אף שהי' יותר מבן שמונים שנה.

אמנם בעיקר קושיא הנ"ל מרש"י בערכין דף י"א, יש לרחות דרש"י פי' כן לשיטתו, ואולי הרמב"ן יפרש בענין אחר דברי הגמ' על עסקי קול, רקאי על שבט לוי שישוררו בקול. ועיין בס' מנחה חריבה עמ"ס סוטה (להג"ר פנחס עפשטיין ראב"ד ק ירושלים) בפרק י"ב ע"ב בהא דקאמר ר"י התם קולו כנער, וא"ל ר"נ א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום, ופירש"י והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר, וגם שם יקשה כנ"ל, וכ' בס' מנחה חריבה שם דרש"י פי' כן לשיטתו. ועיין עוד בזה בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' י"ב ד"ה ואנב.

זמן גדלותו הוא כשעברו רוב שנותיו דהיינו יותר מבן ל"ה כמבואר בנדה דף מ"ז וברמב"ם פ"ב מהל' אישות, ולזה כ' עד שיגדיל ויהי איש היינו גם בל' כשלא הביא סימני סרים פסול עד שיהי יותר מבן ל"ה.

ואמנם ליישב רברי רש"י נלע"ד עם מה שנדרק במה שסיים בלשונו וכ', וזהו ושרת את אחיו עם אחוהו כתרנומו, ואינו מובן לכאורה, ועיין מזרחי שם, ואולם מבואר בערכין דף י"א דלהם בשלהם דהיינו לוי דעבר עבודת בן לוי חבירו אסור כגון משורר ששיער, ולכאורה לפי מה רמסיק שם רלא' הוי רק באזהרה ומש"ה כשעובר לברו הוא באזהרה אבל כשמסייע לחבירו ליכא איסור מה"ת כלל וע"ש ברש"י, א"כ לא משכחת איסור למשוער ששורר, דהרי אמר שם ברף י"ב ע"ב דאין פוחתין מ"ב ליום משוררים וילף לה מקרא, ועיין בתוס' ברף י"א השייך להתם, וא"כ לעולם אינו עובר לברו, וכן פסק ברמב"ם פ"ג מהל' כלי המקרש, ויהי מותר מה"ת למשוער לשורר, וכן למה שהבין בס' החינוך מצוה שפ"ד מרבירי הרמב"ם לענין התקיעה בחצוצרות שהי' צריך בקרבנות צבור בכהנים דזה רוקא במועדים ובר"ח משא"כ בשאר הימים הי' גם בלויים ע"ש, נימא ג"כ דגם משוער מותר בזה כיון דאינו עושה לברו, אך החילוק פשוט דרוקא בעבודה שיכול החייב בה לעשותה לברו וזה יכול וזה יכול וזה שפיר אם שנים עשאוהו הוה רק מסייע שאין בו ממש ומותר מה"ת כמבואר בשבת דף צ"ג, משא"כ היכי שעיקר העבודה מוטלת לא על א' ואין מתכשרת ונעשית רק על ידי רבים, וכך הכשר מצוותה, א"כ נקרא כל א' עושה מצוה שלימה המוטלת עליו ואין זה נקרא מסייע כלל רק עושה מעשה גמורה, ומש"ה משוער ששורר אף שהשירה היא עם אחרים, מיקרי כאו"א עושה מעשה המצוה ולא מסייע לבד ויש בו ממש, והוי שפיר באזהרה מה"ת. ואמנם לפ"ז באלו שמוסיפין יתר על י"ב, דהרי מוסיפין לעולם כמבואר בערכין שם וברמב"ם שם, ודאי דמותר מה"ת דזה שפיר נקרא מסייע שאין בו ממש, כיון דהכשר מצוה דלכתחלה הוא גם זולתו⁽³⁾.

ולפ"ז נכונים היטב רברי רש"י, דודאי גם הוא מודה רבזמן משא בכתף נפסל גם לשיר בשנים, אך זה בעבורת השיר להיות מן י"ב המשוררים הצריכים להכשר המצוה דלכתחלה רא"א בלערו ומצותו בכך, משא"כ לשורר ולהיות מן הנוספים יותר על מנין הראוי, דשאי, ואינו נפסל בשנים כמו דלית גבי' איסור דמשוער ששורר דהוה רק מסייע שאין בו ממש, ולזה שפיר מסיים רש"י וכתב, וזהו ושרת את אחיו עם אחוהו, רבא לשלול שלא ישורר מן הי"ב הצריכים לעבוד עבודת השירה רבזה כאו"א מיקרי עושה לברו כל המצוה כפי חיובו ולא רק מסייע עם אחיו, ולזה אינו חוזר, משום דבאמת לענין זה הוא נפסל בשנים, ועיקר דחזור לשירה הוא לענין להיות מן הנוספים על הי"ב דהוה רק מסייע שאין בו ממש ולא נפסל בשנים, וזה נקרא עם אחוהו, את הספל להם, וכמ"ש הגמ"י פ"ו מהל' דעות בשם ח"א בענין יפה ת"ת עם דרך ארץ דרך ארץ עיקר ע"ש, לכן מותר כה"ג, וא"ש מאוד, ובזה כולו רבוותא בחדא שיטתא קיימי, כנלע"ד נכון בזה.

(3) יעויין באוה"ח הק' פ' קרח (קאפ' י"ח פסוק ג').

בדין מכירת פירות ערלה לנכרי

מהגאון מוה"ר פנחס הכהן שטיינר זצ"ל אבד"ק איללאק⁽¹⁾

בעה"י.

לכבוד האדם הגדול, שמו נודע בשערים מהללים ומפארים וצדיק יסוד"ע הגאון המפורסם כקש"ת הרב ר' שמואל ראזענבערג יצ"ו אבד"ק אונסדארף יע"א⁽²⁾.

אחרי קידה מול כבוד תורתו וקדושתו דמר אהובי ידידי נ"י אבא בזה בשאלה רבאה לפני ונחוצה הרבה, אחד בא לשאול אם יש לסמוך על מה שכתב בש"ע יו"ד סי' רצ"ד סעי' ט"ו וז"ל מותר למכור לנכרי פירות שני ערלה לג' שנים מאחר שלא באו לעולם עכ"ל, והנה הטו"ז ס"ק כ"ג תמה למה בעינן בסעיף י"ב [י"ג] דוקא התנה בתחילת השותפות אמאי לא מהני אח"כ כל זמן שלא גדלו הפירות כמו כאן עכ"ל, כלומר ואפי' ליש מתירין בהג"ה הוא רק מטעם שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל כמ"ש בט"ז ס"ק כ"ב ובש"ך ס"ק כ"ח, וממילא כאן דליכא למימר הכי א"כ אמאי מותר למכור הפירות מטעם דשלב"ל [כלומר היכי שמוכרים לאיזו נכרי שאינו עובד הכרם], שוב הוסיף הטו"ז, ואין לומר דכאן שאני שכבר קיבל המעות קודם שבא האיסור לעולם דא"כ לא הו' לו לומר סתם מותר למכור אלא רוקא כשקיבל המעות קודם ע"כ, וסיים וצ"ע דין זה. ומשמע דאם באמת מקבל המעות מיד קודם שגדלו הפירות מותר, ונראה שהטעם משום דהוי כמו נתן ואח"כ בא עלי' וקני מעכשיו דאיתא בע"ז דף ס"ב ס"ג, ועדיף מני' דהא לא תלה המכירה בתנאי.

אמנם השואל אמר שאין הנכרי הרוצה ליקח מרוצה ליתן המעות מיד אלא לאחר⁽³⁾ [כשיגדלו הפירות או עור מאוחר יותר], באופן דלא נשאר לן היתר של הטו"ז במכירת פירות. מיהו הנקה"כ כתב, מה שהקשה למה בעינן בסעיף י"ב התנו בתחילת השותפות, לק"מ, רהתם יטול חלקו כנגדו אחר שבאו לעולם משא"כ הכא דהמכירה הוא מעכשיו עכ"ל, ונראה מאריכות לשונו ז"ל שלא תי' בקיצור דמיירי באמת שנתן המעות מיד, דלא נחית לחלק מטעם הטו"ז שיש חילוק בין נתן המעות מיד או לאחר שגדלו הפירות, אלא דכאן יש היתר אף שלא קיבל המעות קודם שגדלו לפי שהמכירה היא מיד משא"כ בסעיף י"ב בלא התנו

(1) נולד בפאקש, ולמד שם אצל הגאב"ד דשם מוה"ר אליעזר זוסמאן סופר זצ"ל, וגם למד בפרעשבורג אצל הגאון בעל כתב סופר זצ"ל. כשהגיע לפדוק נשא אשה את בתו של הגאון מוה"ר הלל ליכטנשטיין מקאלאמייע זצ"ל. אחר חתונתו דר איזה זמן בבאניהאד. מתחלה הו' דיין בק"ק פאקש ואח"כ נתקבל לאבד"ק איללאק, והו' לו שם ישיבה. נרפס ממנו חידו"ת בראש ספר ברכת משה עמ"ס חולין, ובקובץ וילקט יוסף, ובקובץ עולת החודש (קונטרס ט"ו), ויש אליו הרבה תשובות בשו"ת פרי השרה בארבעת החלקים. — נלב"ע ביום י"ט לחודש כסליו שנת תרע"ג לפ"ק.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד כ"ם.

מתחילה, דלא הוי בגדר מכירה אלא שהוא יטול חלקו בשותפות כנגד מה שנשלח הנכרי בערלה ונמצא שנהנה הישראל מערלה, ואינני כראי להכריע בין הטו"ז ונקח"כ זי"ע. [וגם סברת הנקה"כ צ"ע].

ועוד שהנהגת יד שאל הניח דין הש"ע דסעיף ט"ו הנ"ל בצע"ג וז"ל דמ"ש הראב"ד [בעל מימרא זו] דאינו מוכר אלא העצים ועצי עדלה מותרים, ולפע"ד מלכד דר"ל כיון דע"כ מוכר העצים לפירות דאל"כ המכירה בשלה דהרי מכר מה שיוציא האילן וא"כ הוי כמוכר דקל לפירותיו דמבואר בח"מ סי' ר"ט דמועיל עכ"ל ולכאורה אדרבה היא הנותנת דלפי שהמכירה בשלה מש"ה מתיר הראב"ד וש"ע כמ"ש הב"י בברק הבית בשם הראב"ד וז"ל שהפירות לא באו לעולם ואין אדם מקנה רשלב"ל ולא מכר לו אלא מקום צמיחתן ועצי ערלה מותרים עכ"ל, כלומר והוי המעות כמו מתנה בעלמא. ואולי כוונת הגהות יד שאל דבשלומא אם מוכר עכ"פ העצים לפירותיו לא מיקרי הערמה בעלמא אבל אם מוכר בפירוש או סתמא כפידושו הפירות לבר, הוי כהערמה בעלמא ואנן סהרי דמכר לו העצים לפירותיו וא"כ הוי מכירה גמורה ואין כאן היתר, דאין אדם מקנה רשלב"ל. ושוב הוסיף וז"ל, ומלכד כל אלה לפע"ד בערלה לא שייך דבר שלב"ל דלא שייך לומר דלא סמכה דעתו דהא הוא איסור הנאה ובוראי סמכה דעתו והקונה עכו"ם בוראי סמכה דעתו ובעכו"ם לא שייך כלל אסמכתא, ועי' באו"ח סי' תמ"א ולמה לא יקנה הפירות של ערלה אף דהוי רשלב"ל וצע"ג, עכ"ל.

הנה מ"ש מכח סברה דבאיסור הנאה לא שייך לא סמכא דעתו, בסברה השיג על הש"ע שמקורו בראשונים כמש"כ הנקה"כ, וי"ל דהראשונים ז"ל לא ניחא להו סברה זו ואדרבה יחשוב הנכרי דבעלים גופא אין רצונם לעשות מכירה באיסור הנאה, ופטומי מילי בעלמא מה שאמרו בענין מכירה. — אמנם מ"ש הג' יד שאל מטעם דאין אסמכתא בנכרי, רציתי לומר דסברת הראב"ד וסיעתו כיון שקרוב הדבר שלא יגרלו הפירות בשני ערלה כראוי, יעי' כאן בש"ע סעיף י"ז וברמב"ן על התורה פ' קדושים בטעם איסור ערלה דקודם שנגמרו שני ערלה אינם עושין פירות כראוי כלל יע"ש, וז"ל הרמב"ן, ורובן הם דקובים ורובן לא יוציאו פירות כלל עד השנה הרביעית עכ"ל, ומש"ה ברשלב"ל בענין נידון כזה בוראי לא סמכא דעתא דעכו"ם כלל אמכירה.

אך השואל אמר שכתובים הנה מוציאים פירות בשנה ב' וג' הרבה אף שלא כשאר השנים, ואולי נשתנה הטבע הזה, או כמו שאמר השואל [בלשונו], זיא זינר פערערעלט] כי ע"י תחבולה שבקייאם במלאכת הנטיעה עושים פירות הרבה ומקבל איזה מאות מכרמו אם מוכר פירות שני עדלה. — ושבתי וראיתי במג"א סי' תמ"א ס"ק ב' וז"ל, שאין דין אסמכתא בנכרי (הראב"ד) והמ"מ כתב שדעת רוב המפרשים שהכל תלוי במעכשיו וכן נראה מההלכות וכן הוא דעת ר"י ב"ג וכן עיקר וכן משמע דעת הב"י בש"ע עכ"ל. וכביאור המחש"ק דבעכו"ם בעינן מעכשיו לסלק אסמכתא אפי' שבירו המשכון, א"כ מבואר דהנהגות יד שאל עיקר קושיתו אינה סובבת אלא על בעל מימרא זו דסעיף ט"ו שהוא הראב"ד דלהראב"ד לשיטתו לא שייך היתר דרשלב"ל כיון שהראב"ד סובר אין אסמכתא

בנכרי, אבל הש"ע ופסק הלכה יפה פסקו להתיר המכירת פירות שני ערלה מטעם דשלב"ל והוי אסמכתא והוי המעות כמתנה בעלמא.

אמנם אחר העיון נלענ"ר רהיתר הדאב"ד וש"ע צריך חקירה הרבה, לפי ששמעתי שבדיניהם רנין היום דמכירה מהני בדשלב"ל, ויש בזה אריכות במג"א סי' תמ"ח ס"ק ד', ומכש"כ למה שב' המג"א דכיון דבדיניהם לא הוי אסמכתא נמר ומקנה.

הן אמת דבערלת ח"ל יש לצדד להקל וכמבואר בברכות ל"ו ע"ב דהמקיל בארץ הלכה כמותו בח"ל וכפסק היו"ד כאן סי' רצ"ד ס"כ בקפריסין, אבל הפתחי תשובה אות ה' הביא בשם שער המלך דלא אמרינן כן אלא היכא דאיתמר בנמרא, ובאמת מאז ביארתי כיון דבספק דרבנן שייך דשיל"מ לרש"י ביצה דף ד' בד"ה אפי' ובכרם רבעי דמהני פדיון בש"פ דהוי דבר מועט מש"ה מחמיר המחבר בספיקא דדינא, וכמש"כ בש"ך סי' ק"ב ס"ק ח' בשם מהרי"ל אבל בענין ערלה דכבר ביאר הט"ז בס"ק י"ג דהלכה למשה מסיני כך נאמרה דספק מותר ובספק ערלה דלא מהני פדיון דש"פ וממילא לא מקרי דשיל"מ ול"ק לפענ"ד הסתירה שהביא הפ"ת. מ"מ יראתי לומר היתר של סעיף ט"ו הנ"ל להלכה למעשה חוץ אם הנכרי משלם מיד המעות דמורה הט"ז או אפשר אם משלם מעט לפרעון והשאר זוקף במלוה.

אך גם בנידון זה יש מקום עיון אם הנכרי מבקש שטר, דבשטר יש אריכות בח"מ סי' ר"ט בסמ"ע ס"ק י"ג ובש"ך ס"ק ה' ובט"ז ונתיבות אי מקרי כתפוס ולא יכול לחזור אף שהוא דשלב"ל, וצ"ע להלכה למעשה. וגם איתא בבכורות תוס' ריש פרק ב' ד"ה מה וז"ל אבל בעכו"ם לא מסתבר דיועיל שטר יע"ש, ואפשר ה"ה נכרי מישראל לא קנה בשטר ועכ"פ אפשר דלא מחשב כתפוס, ועוד צ"ע דבח"מ סי' ר"ט ס"ד משמע דצריך לומר מה שיוציא אילן זה מכור לך דאז הוי דשלב"ל אבל כשאמר פירות אילן זה מכור לך הוי כמו דקל לפירותיו כמו שמוכח מתוס' גיטין ס"ו הובא בקצה"ח שם דכי אמר דמי חמרא בעי למימר שיהי' היין קנוי' לו לדמיו כמו מי שאמר דמי שור זה עלי עולה דהוי כמו דקל לפירותיו שם בקצה"ח ס"ק ד', ולשון הרמ"א שם בשם המרדכי האומר לחבירו שיקנה ממנו דמי היין כשימכור היין מקרי דשלב"ל. ואפשר לומר דדוקא בענין קצה"ח ותוס' הנ"ל כיון דרצה בקיום המכירה או הקדש או מתנה אנן סהדי דכוונתו בכל מיני ייפוי לשון שיהי' כמו דקל לפירותיו או יין לדמיו, משא"כ בנידון דידן אף אם יאמר סתם הרני מוכר לך פירות אילנות הללו שיותר יש היתר אם מחשב כדשלב"ל אמרינן להיפך דודאי כוונתו כפשוטו שלא יהי' נחשב כדקל לפירותיו כדי שלא יהני המכירה ויהי' מותר לקבל המעות מהנכרי, ועפ"י סברת הרא"ש בטבעת קידושין בלשון שאלה הובא בט"ז או"ח סי' י"ד ס"ק ה'.

עוד זאת אדרוש, דבהנהות יד שאל הנ"ל באמצע דבריו כ' וז"ל, ואף אם נימא דמוכר רק העצים לכר הא מבואר בס"ח שם דמינו דרוצה לקנות מקנה ויעי' סי' קע"ו יש קצת שינוי בין המעמים ועכ"פ בכח"ג דהתנו אח"כ מהראוי להתיר, ויקשה קושית ט"ז ולא שייך כאן תירוץ הנקה"כ, עכ"ל. ופלא רלענ"ד ההיפך דבהתנה אח"כ זה ישראל עם נכרי טול אתה בשני ערלה ואני אח"כ דמינו דרצה

כל אחד לקנות דשלב"ל מקנה גם לחבירו דשלב"ל וממילא לא שייך אין אדם מקנה דשלב"ל ואזאא היתר של סעיף ט"ו וברך הבית בשם הראב"ד ולא מהני בהתנה אח"כ משא"כ בסעיף ט"ו דלא קונה זה מזה דשלב"ל כי אם הנכרי הוא הקונה הפירות וישראל לא מקבל דשלב"ל ושפיר אמדינן אין אדם מקנה דשלב"ל, ומתורץ קו' ט"ז, ויצא לן דאם אמר הישראל פירות אילן זה או ענבים ונפנים אלו מכורים לך בעד הדמים שתקבל בשביל מכירת הפירות וענבים דאז המקנה והקונה מקבל דשלב"ל ומהני המכירה ואסור, וה' יאיר עיני.

ונא ימחול מר אהובי הרג"ק נ"י להשיב לי דעת קדשו להלכה ולמעשה במקום האפשר כי אם יחננו הגפנים קודם המכירה אז אין כאן היתר דשלב"ל כמבואר בח"מ הנ"ל, והשוואל טוען שיש לו הפסד כמה מאות אם לא ימכור עפ"י דין, ולולי כן לא הייתי מכנים כלל לומר היתר, כמו שקבלתי מרבותי שיש לזוהר ולהשמר בהיתרים, וה' ישמור עמו ישראל. ומעלתו הרג"ק דמר אהובי נ"י את חג המצות, יחוג בדיעות, ונזכה לאכול מן הזבחים ופסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבח.

כנפשו הטהורה ונשאה ונפש ידירו המתאבק בעפר רגליו דהג"ק נ"י.
פינחס הכהן שטיינר

פה ק' איללאק יבע"א, יום ג' שמיני תרס"ב לפ"ק.

מכתב מהגה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל¹

אל הגה"ק הרי"ם זצ"ל

ב"ה. יום ד' בחוקותי תר"ך לפ"ק דראמסק.

עתרת ברכה ושלוש אל כבוד הרב האי גאון בוצינא קדישא חסידא
ופרישא מופת הדור רועה ישורון גרול בישראל ע"ה כ"מ מוהר"ר
יצחק מאיר נ"י.

ממעמקי לבי אקרא בתחינתי לפני כבוד הדרת גאונו וקדושתו להזכירני תמיד
בגשתו בקדוש לפני ארון כל לעורר רחמי שמים עלי ברפואת תעלה להשיבני
לאיתן בריאתי שיהי' לי דעת וכח לשקוד בתורה ועבודה כחפץ כל ידיריו, בפרט
בימים הקדושים הבאים לקראתנו זמן קבלת תורתנו שנה' נכונים לקבל ביום

1) העתק ממכתב זה קבלנו מאת הרכני הנגיד החסיד הנכבד מו"ה אברהם ישכר
קראקאווסקי נ"י ע"י ידידנו האבדך היקר החשוב והנעלה מו"ה יצחק שלו לעזער נ"י. הוד
והדר פעלם וצדקתם עומדת לעד.

ראוי לציין שידידות רבה שררה בין הני תרי גדולי ישראל, ושניהם נפטרו בשבוע
אחד, הנה"ק הרי"ם נפטר כ"ג אדר שנת תרכ"ו, והגה"ק מרדאמסק נפטר כ"ט אדר שנת
תרכ"ו. — ועיין בס' אהל שלמה אות כ"ב שנרפס שם מכתב מהגה"ק הרי"ם אל הגה"ק
בעל תפארת שלמה, וחתם שמו עם שם אמו.

הקדוש יום מתן תורתנו את חביון עוזו, ובזכות זה נוושע בכלל כאחב"י ברב ישועות ונחמות, וגם אנכי אצוה את ברכתי אשר יופיע ד' עליו ישעו ממרומים לחזקו לסערו לפעול בעבודתו הקדושה השפעות קדושה וחסדים גרולים כרצון עבדי ד', בעד כל אחינו ב"י.

כ"ד ידידו המעתייר בעד הרמת קרנו ואריכת ימיו על ממלכתו ועיניו יחזו צאצאיו וצאצאיו צאצאיו זרע ברוכים כרב טוב כל הימים.
כ"ד הדורש שלומו וטובתו כל הימים,

הק' שלמה הכהן בן פרומט

לע"ה ולבריאת הנכון

ולכל מרבית ביתו ולכל הנלוים אליו לטובה חיים וברכת עד העולם.

מכתב מהגאון מוה"ר יוסף ראזין ז"ל אבד"ק דווינסק⁽¹⁾

מש"ק נר ז' רחנוכה תרצ"א דווינסק.

שלום ומו"ט להרב החרף ובקי, משנתו זך ונקי, כמהור"ד אהרן דוד
נ"י אשר הורם להיות דב בעיר קאשעדארי⁽²⁾.

ומבואר בירושלמי תענית פ"ב דאב"ד נקרא בגדר כלה, כלה מחופתה זה
אב"ד, ועיין ביכמות דף ס"ג ע"ב וקדושין דף ב' ע"ב דתורה נקראת בשם אשת

(1) הועתק מעצם הכת"י, והגיע לידינו מאת האחים היקרים הנגידים הנכבדים ר' זאב
ור' יעקב יואל סאפפערן יחיו, מעזבון אביהם מו"ה צבי סאפפערן ע"ה. זכות המצוה יגן
בעדם להתכרך בכל טוב.

(2) נעתיק פה מכתבו אל הגאון מהר"י ראזין, וז"ל: בעז"ה יום כ"ח לחדש כסליו שנת
תרצ"א. — כבוד רבינו רבן של כל בני הגולה כחד מן קרמאי מרן יוסף ראזין אב"ד
דווינסק שליט"א. — אחש"ה. אתכבד להודיע כי בע"ה נתקבלתי לרב בעיר קאשעדארי
ומאד יחלתי לקבל ברכתו. וראי זוכר הדר"נ אותי כי לפני שנים אחדות הייתי בדווינסק
בביתו של המנוח ד' מאיר שמחה וצ"ל לסייע בהעתקת חלק האחרון של אור שמח, והייתי
בא כמעט בכל יום לשמוע תורתו. בקשתי לשלוח לי את צפנת פענח שנרפס עכשיו ותומ"י
ב"נ אשלח מחירו. — מאד אבקש את כ"ג שאם יואיל לשלוח לי ברכתו נא ואנא לכתוב
במכתב ולצוות על עושי רצונו להעתיקה למען אוכל להראותה לאנשי ערתי הקדושה, כי
כת"י קרשו על הגלוי קשה מאד למי שאינו רגיל. ובוה אסיים בברכה שנותן התורה יאריך
ימיו בענן ואושר לאשרו של כלל ישראל ורכבות תלמידיו השותים בצמא את דבריו
ובתוכם גם אני, — אהרן דוד יפה חופ"ק הנ"ל.

חיל, ולכך בכתובות דף י"ז ע"א מביא רכי היכי רצריך לזמר לכלה ביום חופתה כן צ"ל לרב בזמן שסומכין אותו, ומבואר בהקדמה לבעל ה"ג [= הלכות גדולות] בשם מדרש דהתורה צריכה לגדלת שיקלע אותה ותהיא יעלת חן³, וכמבואר בירושלמי ע"ז פ"א ה"ט דקליעה שמקלעין הוה חן ואסור לישראל לעשות כן לעכו"ם, ולכך יוסף ה' נושא חן בשביל שהי' מסלסל בשערו, דהי' נזיר כמבואר שבת דף קל"ט, וצריך לסלסל בשערו כמבואר רפ"א דנזיר ובתוספ' שם וכ"מ⁴, וכן כתב הרמב"ם בהל' בימ"ק ספ"א דישאל פרוע ראש ג"כ אסור ליכנס לעזרה עד שיעשה ראשו מחלפת, ועיין בנזיר דף ג"ט ע"א דס"ל לר"ג בנזיר מותר, ור"ל לתקן בתיקוני אשה דהיינו קליעה עיין שבת דף צ"ב ע"ב ומ"ק דף ט' ע"ב בזה, ולכך מבואר במגילה דף ט"ו דאסתר נקראת הדסה, עיין סוכה דף ל"ב ע"ב קלוע, וסתם קלוע היא ג' כמבואר בירושלמי סוף שקלים ושבת דף ס"ד ובראב"ד מס' ערויות [פ"ג מ"ר] וכן גריל היא מג' עיין במנחות בתוס' דף ל"ח ודף מ"א וכ"מ בש"ס⁵, וזה ר"ל הכה"ג הנ"ל דתורה אף שקדמה לעולם שני אלפים שנה מ"מ צריכה לגדלת דהיינו חסד וכמבואר בסוטה דף מ"ט שעמרת חכמים עשרם ע"ש, לכן צריכים אנשי עיר קאשעדאר שי' למז"ט לראות שיקליעו ויגדלו את הרב שלכם שי' ותיכף לת"ח ברכה כמבואר ברכות דף מ"ב ע"א וזה מבואר ברכות דף ג"ז הוואה הדס בחלום נכסיו מצליחין ע"ש, זה ר"ל הגמ' דכתובות דף ט"ז ע"א דחר שיר הוה לכלה ולסמיכה ע"ש, דצריך שיהי' יעלת חן. עכ"פ יתן השי"ת שיהי' למז"ט להרב שי' ולהקהל עדת כ"י שבעיר הנ"ל ולאריכות ימים ונוכה א"ה במהרה לגאולה אמיתית.

כ"ד ידירו וידיר כל אב"י שי'.

יוסף ראזין רב רפה הנ"ל

הנה מבואר בכ"מ דקיי"ל כר"י ד"ת מעות קונות, והנה אם ירצה ליקח החיבור ימחול לשלוח א' ראלער ואי"ה אשלח לו החיבור מכורך עם החוצאות כי כן המקח לרבנים מובהקים, ואם ישלח, ישלח על אדערעס של זוגתי הרבנית שתי' רבקה ראזין.

(בש"ה). ועיין סוטה דף מ"ט גבי עשרות דורד ותרס וגיטין דף ז' וכ"מ בזה, וזה חד גרר וכמ"ש.

(3) ז"ל הכה"ג שם בשם המדרש: אמר לה החדס [להתורה] אעפ"י שקדמת אותי צריכה את אותי שבשבילי נברא עולם שנא' כי אמרתי עולם חסד יכנה תכון אמונתך בהם למה הדבר דומה לאשה נאה ומשובחת אלא שצריכה לגדלת שתקשט אותה כך אמר החדס לתורה, פ' פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכו'. (ועיין להלן במכתב זה).

(4) עיין עוד בזה בספרו שו"ת צפנת פענח סי' ק"א אות א'.

(5) עיין עוד בזה במכתבו הנרפס בס' תיקון עולם (מונקאטש תרצ"ו) ברף פ"ב.

בדין להקדים נישואי אח קטן לפני אח גדול

מהרב הגאון מוה"ר שלמה זלמן עהרענרייך הי"ד
אבד"ק שאמלוי⁽¹⁾

בע"ה. א' לסדר עקב תרע"ח לפ"ק שאמלויא יע"א.

שו"ר לאהובי ש"ב מחמד נפשי ולבי הבח' החרף ובקי טובא בעל פיפיות
זו"ר יפ"ת כש"ת מו"ה שלמה צוקקער⁽²⁾ נ"י ויופיע.

התענגתי מאוד מדברי תורה שהוצעת לפני וראיתיך דובר בשפה ברורה איל
מנחם ימה וצפונה וברכתי ברכת הנהנין, ואם כי פרידנא טובא קעת אבל לגדול
אהבתי אליך הנני להשיבך מה שעלה ברעיוני לפום ריהוטא ואתה תבחר ותקרב.
עמדת כהא ראיתא בשו"ע יו"ד סי' רמ"ד סעיף י"ח היו ביחר חכם מופלג
בחכמה והוא בחור, וזקן שמופלג בזקנה והוא חכם קצת, בישיבה של רין או של
תורה הולכין אחר החכמה כו', ובמסיבה של משתה או של נישואין אחר הזקנה
להושיב בראש כו', וכ' הש"ך בס"ק י"ג בשם הב"ח דהאין של נישואין הכי
פירושו, אם אחים או אחיות יעשו להם נישואין אע"ג שאחר גדול מחבירו בחכמה
לא יקרימו לעשות נישואין לקטן בשגם שהוא גדול בחכמה אלא יקרימו לעשות
נישואין לגדול בשנים, ע"כ. ומקור הדבר מב"ב ק"כ ע"א גבי בנות צלפחד להלן
מנאן הכתוב כדרך גדולתן וכאן דרך חכמתן מסייע ל' לר' אמי דא"ר אמי בישיבה
הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה, ופי' רשב"ם להלן כשנישאו מנאן הכתוב
דרך גדולתן ומסתבר דרך נולדו וכרתיב לא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני
הבכירה וכאן כשעמדו לפני משה דרך חכמתן כסדר שהן חכמות זו יותר מזו,

(1) נולד בשנת תרכ"ג לאביו מוה"ר יעקב עהרנרייך. נתגדל על ברכי זקנו (אבי
אמו) הגאון בעל קול ארי' זצ"ל. ראשית נשיאותו הי' כאבד"ק משאבא, ובשנת תרנ"ט
נתקבל לאבד"ק שאמלוי. נרפס ממנו שו"ת לחם שלמה על רחש"ע, אבן שלמה על
הראב"ן, טיול בפרדס ב"ח, אבני המקום (דרוש), מאורות שלמה על ספר המאור ומלחמות,
דרשות לחם שלמה, אבן שלמה עה"ת, מצה שלמה על הנש"פ, הגהות והערות בשו"ת קול
ארי', ועוד. וגם נשארו עוד הרבה חיבורים בכת"י. — נהרג עקה"ש באוישוויץ ביום י"א
סיון שנת תש"ר לפ"ק. הי"ד.

ר"ו הועתק מעצם הכת"י שהגיע אלינו ע"י ידידינו האברך היקר החשוב והנעלה
מו"ה נפתלי עהרענרייך נ"י, נכר אחיו הגאבד"ק מאד זצ"ל מח"ס קצה המטת. — הוד
והוד פועלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) נולד בשנת תרנ"ה לאביו הגאון מוה"ר אליעזר צוקער זצ"ל ראבד"ק בערעגסאז
מח"ס שו"ת רמשק אליעזר (חתנו של הגאון בעל קול ארי' זצ"ל). בשנת תרפ"ג נתמנה
לאבד"ק האלאס. נרפס ממנו ס' באר שלמה ג"ח וקונטרס זכר צדיק לברכה, והניח אחריו
בכתובים הרבה חיבורים כהלכה וכאגדה, וכפי הנשמע יורסו בקרוב ברצ"ה. — נפטר
בהאלאס ביום י"ז שבט שנת תש"ג לפ"ק ומנ"כ בעיר בערעגסאז.

ע"ן בספר שלחן העזר (להג"ר יצחק צבי לעבאוויטש אבד"ק משאפ) בח"א אות מ'
ס"ק ו' ו"ס"ק ט', שהביא בשם שאר בשרו הג"ר שלמה צוקקער הנ"ל כמה דברים שהעיר
כאן, ומפלפל בדבריו, יעווי"ש.

ובד"ה במסיבה פירשב"ם של משתה וה"ה לנשואין, ומניה שם הב"ח בגליון הש"ס דצ"ל לנשואין כבנות צלפחד, וכן הוא להדיא ברא"ש פ"ק דקידושין סי' נ"ד בשם הרשב"ם יע"ש, ומוכרח פי' זה דהא בגמ' מייתי מדרקחשיב בנשואי בנות צלפחד דרך גדולתן ש"מ כר"א דבמסיבה הלך אחר זקנה וכמו כן כשעומדין אחיות להנשא משיאין קודם את הגדולה כנשואין של בנות צלפחד. ולפיכך תמוה בעיני דברי השלחן גבוה על יו"ד בסי' זה שהבאת דלא נראה לו פי' הש"ך וב"ח, וכ' לפרש דברי הרשב"ם דנשואין דקאמר היינו להקדים חתימת הזקן לחתימת החכם שנוהגין לחתום בכתובה של נישואין שאין זה דין תורה אלא עדות בעלמא, עכ"ד. והרי בש"ס מייתי לה אקדימה של נישואי הגדולה להקטנה כבנות צלפחד ומהקדימה של נישואין מיירי ולא מהקדימה של החתימה.

וגם במחכ"ת נעלם ממנו לשון הרא"ש הנ"ל שמביא לשון הרשב"ם לנשואין כבנות צלפחד, וא"כ גם המחבר בש"ע והטור שכ' או של נישואין סובר הב"ח והש"ך ז"ל אף דפשיטות הלשון מורה משתה של נישואין, מ"מ להכי הוסיפו הך או של נישואין אף דהוא בכלל משתה כדי לכלול בו ג"כ נשואי אחיות גופא דהיינו קדימת הגדולה להקטנה בשנים, כן נר"ל כוונת הב"ח. והן אמת דלכאורה יל"פ דברי הפושט"ע דמה דכ' של נישואין, משתה של נישואין, והא דאצטריך לאשמעין זה דהא הוא בכלל משתה, י"ל דס"ד דדוקא במשתה של דשות אולינן אחר הגדול אבל בנשואין דהוא סעודת מצוה הו"א דזה בכלל ישיבה של תורה, ע"כ קמ"ל דהוי כשאר מסיבה דהלך אחר הגדול. ואמנם נ"ל דהב"ח מיהא לפרש כן, משום דהטור דרכו לפרש בכ"מ כפירושו ופיסקו של אביו הרא"ש ז"ל, וכיון דהרא"ש כ' בפירוש בקידושין במסיבה של משתה וה"ה לנשואין כבנות צלפחד, משמע דאקדימת נישואין הגדולה לקטנה קאי, וא"כ גם הטור בוודאי כיוון לזה כנ"ל.

ומה שהבאת בשם סי' יד שאול עיו"ד שהקשה על הש"ך וב"ח שנעלם מהם המדרש רבה פ' וישב פרשה פ"ה רבנן אמרו בואו ונפרנס עצמינו לשעבר ה' זקוק להשיאני נשים כו' אמרו ליהודה הלא אתה הראש של כולנו בא אתה ופרנס א"ע הרי שה' לפניו אחים גדולים ממנו בשנים מ"מ חלקו לו הקדימה, ואולי מפני שיהודה ה' גדול מאחיו והי' לו דין מלך עליהם הלכך חלקו לו משפט הקדימה עכ"ל, וע"ז כתבת וז"ל ולעד"ה לא ה' צריך לדחוק א"ע משום שיהודה ה' לו דין מלך דבלא"ה כיון שהאחים מחלו לו אז בוודאי גם הב"ח והש"ך מודים דמותר לכ"ע כמובן, וקיי"ל אב שמחל על כבודו כבודו מחול, א"כ כשאחיו בקשו אותו ומחלו על כבודם בוודאי דמהני ומותר ע"כ, משום זה אין כאן עוד שום קושיא על הב"ח והש"ך וז"פ וברור עכ"ל. ולפענ"ד י"ל לפמ"ש בכנה"ג ביו"ד סי' ר"מ בהנהגות הטור אות מ' בשם סי' צפחת המים דהא דאב שמחל על כבודו כבודו מחול ה"ד על כבודו יכול למחול ולא על בזיונו ע"ש, וא"כ אפשר דלענין להנשא תחילה הצעיר לפני הבכור הוי כבזיון (כעין לדבר לפני אחיו הגדול שהוא בכלל בזיון כמש"כ בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ע"ו) וא"י הגדול למחול, וע"כ אנו צריכין

לתרץ משום שהי' לו דין מלך. וכתבתי זאת רק להעיר, אבל העיקר בעיני שזה אינו בזיון כמו שאכתוב לקמן בס"ד.

אמנם הקשית ע"ר הש"ך והב"ח שכ' דגם בב' אחים מקרמינן לינשא את הגרול רבשלמא בב' אחיות דכיון ראשה אינה מצווה אפ"ר כמבואר באה"ע סי' א' א"כ אין להקדים הצעירה לפני הבכירה ראינו לכבוד לה שתינשא אחותה הקטנה תחילה, אבל בב' אחים רעל כל אחד ואחד מוטל המ"ע רפ"ר א"כ למה לא יהי' מותר להקדים להקטן בשנים לינשא אשה וכי משום כבוד אחיו הגרול יבטל מ"ע וימתין עד שיזדמן אשה לאחיו הגרול ואיך מיייתי ראי' מבנות צלפחד לשני אחים. וכתבת רהב"ח והש"ך לא כ"כ רק כשהם קורם י"ח שנה או אפי' אחד י"ח רק לא עברו עליהם עוד כ' שנים רעד כ' שנים ממתין הקב"ה כמו שאחז"ל, אבל אם שניהם לאחר כ' בוודאי שפיר שרי להקטן לינשא מקורם אם הזדמן לו תחילה ולא לעבור על מ"ע רפ"ר.

עוד כתבת דלא כ"כ רק אם אחיו הגרול הוא אח הראשון, רמבואר ביו"ד סי' ר"מ סעיף כ"ב דחייב אדם בכבוד אחיו הגרול כמבואר בתשו' הלכות קטנות והסכים עמו בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ע"ו ובקהלת יעקב ח"ב ערך א' אות ק"ו, דהיינו אח הראשון ולא השני שגרול ממנו בשנים אבל אם אינו אח הראשון אף שגרול ממנו בשנים מותר לאחיו הקטן לינשא מקורם דאינו מחייב לכבוד, וכ"ש דאח הקטן אינו מחויב להמתין על אחותו הגרולה בשנים רהוא מצווה אפ"ר ואחותו לא, ומבואר בשב"י שם דאינו מחויב לכבוד אחותו הגרולה, ומתמה על השואל שרוצה לומר דחייב לכברה, שאיך עלה כלל בדעתו להוסיף על המצוות דבר שלא הוזכר בש"ס ובשום פוסק ראשון ואחרון, אלו דבריו. הנה בברכי יוסף דחה דבריו בעל שבות יעקב ז"ל והעלה דחייב בכבוד אחיו הגרול אף השני, וגם דהעלה דחייב בכבוד אחותו הגרולה עיי"ה, ודבריו נראין ברורים ע"ש. גם מש"כ רמ"יירי הב"ח והש"ך בקורם י"ח שנה אינו נכון, רמ"מ מ"ע רפ"ר קאי עליו ואיך יעבור על מ"ע משום כבוד אחיו הלא אף כיבוד אב היכי רנוגע למצוה אינו מחויב לשמוע את אביו, ומבואר להדיא ביו"ד סי' ר"מ סעיף ט"ו אמר לו אביו לעבור על ד"ת בין מ"ע בין מל"ת אפי' מצוה של דבריהם לא ישמע לו ע"ש, א"כ משום כבוד אחיו הגרול איך יניח מלקיים מ"ע רפ"ר דמוטל עליו.

לכן נר"ל דמ"ש הב"ח והש"ך לענין ב' אחים דינשא הגרול קורם היינו כשעומדין שניהם להנשא ביום א', אך דנין מי יכנס לחופה קורם אי החכם יותר או הגרול בשנים, בזה אמרינן דהגרול בשנים ינשא תחילה דהא אין בזה ביטול מ"ע רפ"ר, אבל היכי דעי"ז שיתעכב מלינשא יש ביטול מ"ע רפ"ר פשיטא דמי שנזדמן לו שידוך מקורם לא יחלק כבוד לאחיו הגרול בשנים להמתין עליו, כנלע"ד ברור.

אמנם כ"ז בב' אחים, אבל בב' אחיות בוודאי לכאורה אין להקטנה להנשא קודם להגרולה, דהא במסיבה של נישואים הולכין אחר הזיקנה וגם היא מצווה לרבות כיבוד אחותך הגרולה כנ"ל. והנה הבאת בשם מעגלי צדק עה"ת מהגאון מרעש ז"ל שהעלה כפ' מסעי ובפ' ויצא דלא יעשה כן במקומינו אין לדקדק בו

השתא, אך לבסוף הניח בצ"ע, דהא בתוס' קידושין דף נ"ב ע"א ד"ה והלכתא פליגי בו ר"ת ור' מנחם מיוני ז"ל ע"ש, והנה גם מדברי ר"ת אינו ראי' דיש בו איזה איסור רק דר"ת סובר כיון דמנהגא כך הוא מסתמא אין נותנין הצעירה מקודם א"כ יודע זה המקדש שלא יתנו לו הצעירה ע"כ מקדש מסתמא הבכירה, ובלא"ה הרי בחידושי הרמב"ן והרשב"א ורישב"א בקידושין שם וגם הרא"ש והר"ן הביאו רברי הר"ת ולא הזכירו כלל מצד לא יעשה כן במקומינו רק מטעם ששדיך ונתרצו כמ"ש התוס' שם בתחילה ע"ש, א"כ נראה מזה מבואר דלא חשו כלל לשעמא רלא יעשה כן במקומינו. אמנם זה ניהא בקיבל האב קידושין בקטנותם, דעל האב אינו מוטל לכבד בתו הגדולה, אבל ב' אחיות גדולות שנושאות מעצמן א"כ על הצעירה מוטל חיוב לכבד אחותה הגדולה, א"כ שפיר י"ל דאסורה להנשא טרם נשואי אחותה, מצד כיבוד אחותה הגדולה. אכן אם אחותה מרוצית ומוחלת, י"ל דשרי, אף דכתבתי לעיל דזה הוי כבזיון וא"י למחול, הנה אני תמכתי בזה למעלה ע"ד השבות יעקב שכ' דלדבר לפני אחיו הגדול הוי כבזיון, וכעת נלענ"ד דיש לפקפק בדבריו דל"ה כבזיון כלל, ולא מצינו בזיון כזה, ע"כ מסתבר דלא הוי רק ככבוד, וא"כ כשמוחלת שרי.

והנני ש"ב או"ג דרשת"ה באהבה, ובשלום מר אביך דודי הנאון שליט"א וכב"ב היקרים, וכוח"ט בלי מצרים.

חק' שלמה זלמן עהרענרייך
אברפ"ה

בדין השוחט שלא ברשות המרא דאתרא

מהרב הגאון מוה"ר אליעזר דוד גרינוואלד ז"ל⁽¹⁾
אבר"ק סאטמאר ומח"ס קרן לדוד

ב"ה.

החיים והשלום עוד כל ימי העולם למע"כ ידידי הרב הגאון חו"ש אוצר בלום ספיר ויהלום מוכתר בנימוסין, אין צריך לקילוסין, גדול כבעלי תריסין, כש"ת מהו' נחום שמרי' שאכטער נ"י רב אברק"ק דארבאן יע"א.

מאחר עלות השלום וברכה. יקרת ימינו קבלתי ע"ג, ובקראי בו שתים ושלשה דלתות נבהלתי מראות עד היכן ירדה מעלת התורה והיראה אחרונת, ונפלה עטרת חכמים, ורבנים העומדים על משמרת הקודש לשמור משמרת התורה והיראה בקרב ישראל, וגברה יד בעלי זרוע והמונים אשר אין פחד ה' לגנוד

(1) דאח אורוותו בכר"ש שנה ב' קונס' א' עמוד י"ד. — הועתקה מכת"ק המונח באוצרו של ירידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם כש"ת מו"ה שאול הוטשערער נ"י מאנטווערפן. זכרה לו אלקי לטובה.

עיניהם לרמוס ולהרס גדרי התורה וחוקים שחקקו לנו רבותינו הקדושים למשול ביר חזקה ובזרוע על עם הקודש ועל רב מדא דאתרא, תחת אשר ה' לשמוע דבריו ועצתו ינחוהו, בפרט כמה שנוגע בעניני שחיטה ובדיקה, ואחרי דבריו לא ישונה, וראה ראיתי כי בקהלתכם נהפוך הוא דור תהפוכות המה בנים לא אמן בם, ומי לא יניע ראש ויצטער על גודל שפלת הדור בעו"ה ה' ירחם וישיב לב בנים לאבינו שבשמים.

הנה בגוף הרבר שהשוחט העיז לשחוט בלא רשות מדא דאתרא ונגד רצונו, לית רין צריך בשש דשחיטתו אסורה כמו שהאריכו האחרונים בתשובותיהם, כאשר הביא מעכ"ת חבל נביאים, וכ"כ בשו"ע הרב סי' . . . ובתשו' דברי יעקב סי' ע"ז ובתשו' דב"ח בכמה מקומות, ואפי' נמצא סכיני יפה, דבאמת מרינא דגמ' צריך להראות סכיני לחכם כמבואר בשו"ע סי' י"ח, אלא דעכשיו שנתמנו ע"ז שוחטים ידועים, להם מחלו חכמים כבודם, אבל כשבפירש אינו מוחל מאיזה טעם מספיק פשיטא דבר נידוי הוא כדינא דגמ', וכן מבואר בדעת קדושים סי' י"ח ס"ק כ"ד ובתשו' מהר"ם שיק יו"ד כ"א, ומה גם שנמצא סכיני פגום ולא הרגיש, ואף רמבואר בתשו' דב"ח סי' ד' דכמה פעמים נזדמן שהרב מצא פגימה מה שלא הרגיש השוחט ואינם חשים ע"ז, כבר ביאר הרבר משום דיש לתלות באיזה אמתלא, כשמוחזק לן שהוא אומן ויר"ש, אבל כשאינו מוחזק ומומחה, אדרבה, קבלה אחת שיש בידו העיר שאינו מומחה, שנאמר שם שאסור לו לשחוט בלי ע"ג, פשיטא דשחיטתו נבילה ואסורה, וא"כ הכלים צריכים הנעלה, ומה שקבלוהו בלא הסכמת הרב מרא דאתרא אינו קבלה, וחלילה להתנאל בשחיטתו שהיא נבילה מדינא.

ויען כי הדברים פשוטים ואין בהם לפלפל אינו מהצורך להאריך, בפרט כי הזמן יקר אצלי וטרדותי רבו כמו רבו, ולא באתי אלא למען כבוד המקום וכבוד התורה שנתחלל ע"י מעשים זרים שלא נשמע בקרב ישראל, ועל היראים ובראשם מעכ"ת מרא דאתרא, לשבור עבותות רשעים וללחום נגד מחריבי הדת ומחרסי תורה ויראה, וה' יהי בעזרכם להסיר מכשול מקרב עמו ולהרים קרן התורה והיראה וחפץ ה' בידו יצליח כחפצו הטוב וכאנה"ט ונפש ידירו דוש"ת הרוג ונאנח על שפלת הדור ומצפה לרחמי ה' וישועות ה' ולגאולה קרובה, אליעזר דוד

ב"ה. היות כי אין לי העתק ממכתבי ששלחתי לו בקיץ הע"ל, אולי נמצא עוד תחת ידו, אבקשהו לשלוח לי מכתבי או העתקה ממנה.

הנ"ל

אזהרה חמורה

הננו אוסרים ככל תוקף ועזו להדפיס שום חידו"ת או אנרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בירור בדעת רבינו הקדוש בשו"ת דברי חיים

ברוך חנה גרינפעלד

ראש הכולל בקרית כאבוב

בת"ם

הנה ראיתי בכר"ש לחורש ניסן שנה זו, שנתקשה הרבה האברך הרב בן ציון דוב הלברשטאם בדברי קודש של רבה"ק מרן הרב"ח זי"ע שרן בכמה וכמה תשובות בנידון בדיקת מהרי"ל שבשו"ע יו"ד סי' קצ"א, ולדעתי דבריו הק' מאירים כספירים ומובנים היטב, ואפרש שיחתי ואבוא על סדר דבריו.

(א) הנה מה שהק' על מה שייחס רבנו לי"א השני שברמ"א שם ע"ש תשו' הר"ן, ותמה הנ"ל שלא מצינו דלהר"ן תהי' טמאה בעומדת בכל גווני, הנה לא על רבינו תלונתו אלא על המציין המקורות שבתוך הרמ"א שם שכ' א' ממקורותיו לדין זה, "וכ"מ מתשובת הר"ן ותשו' מהר"ם סי' תר"ל", הרי שבחדא מחתא מחתיננהו המרדכי עם המהר"ם מרוטנברג והר"ן, וק' קו' הנ"ל דבעומדת לא טימא הר"ן בכל גווני. ולאמיתו של דבר אין כאן שום קו', דהנה מקור חומרת המהר"ם שהוא ג"כ יסוד דברי המרדכי הוא אתרי טעמי, (א) דגם ר' יוסי המשהר לא פליג עם ר"מ רק במזנקת אבל ביושבת דחייש הש"ס אליבא דר"מ דבתר דתמו מיא אתו דם גם לר' יוסי חיישינן דבזה לא פליגי, (ב) הביא שי' ר"ח דגם ר"י לא מיהר אלא משום דם אבל אסורה משום כתם, וכ"כ רבינו בח"ב סי' ס"ד לבאר טעמו של המהר"ם מכח ב' טעמים הנ"ל. והנה לטעם ראשון אין להחמיר רק ביושבת ולא בעומדת וכמבואר שם, ורק לטעם שני של הר"ח יש להחמיר גם בעומדת בכל גווני, ודו"ק.

וכעת הבא נבא לבדוק כל המקורות של הרמ"א כפי שנעתקו ונרמזו בר"מ ובהג"ה עצמו. הנה ההג"מ העתיק בשם מהר"ם וכן הוא בתשו' מהר"ם כ"ב סי' תר"ל לאסור מטעם הראשון ביושבת, ורק לבסוף מסיים, "וכש"כ שיש לאוסרה לפי ר"ח וכו'". הרי שעיקר טעם המהר"ם הוא הראשון ורק להערפה הביא גם שי' הר"ח. ועוד יותר הוא מבואר כן במרדכי שכשהעתיק שי' הראשונים, כ' בשם מהר"ם לאסור ביושבת כנמצא על שפת הספל ומכח טעם הראשון, ורק אח"כ כ', "מיהו הר"ח פי' וכו' ובעומדת אפי' נמצא דם בתוכו ליכא אלא חד ספק ונכון להחמיר כפי' ר"ח עכ"ל, הרי שכ' המרדכי בשם מהר"ם לאסור רק ביושבת ולא בעומדת ורק הר"ח הוא המחמיר, וכן בשו"ת בנימין זאב סי' נ' שציין הד"מ הביא רק טעם א' ואוסר רק ביושבת.

מכל זה נראה בעליל שבי"א השני שברמ"א כיון לכלול ב' דינים נפרדים, אבל על שפת הספל טמאה" ו עוד דין, "ובעומדת בכל ענין טמאה", ואח"כ מציין ברמ"א המקורות על ב' הדינים יחד, וחלק מהציונים הם רק על דין הראשון, והיינו ההג"מ ותשו' מהר"ם וכ"ז וכן תשו' הר"ן, ואינם מדברים מעומדת, ורק המרדכי שמחמיר כמהר"ם וכן הוא בהגש"ד ובאגודה הם האוסרים בעומדת, ודו"ק. והנה רבינו בס"י ס"ז לא הכניס עצמו בדין עומדת ודיבר בעיקר

מחלק הראשון של י"א אלו, ועל כן כ' מקורו של הי"א שברמ"א מתשו' הר"ן, וכמו שמצויין ברמ"א עצמו וכמש"ל, וכ"ז פשוט מאוד.

(ב) ונשאר לנו לתרץ מה שנתקשה עוד בהמשך ד' רבינו בתשו' הנ"ל, וכן שהר"ן אינו אוסר רק בנמצא על שפתו לבר, והרמ"א הרי סתם דבריו וסתמא מחמיר כמהר"ם לאסור לגמרי גם בנמצא בתוך הספל ועל שפתו, והאמת שכ"כ בש"ך סק"ז לאסור בכל גווני. כרם המעיין הישב כלשו' הזהב של רבינו יראה שאין כאן כל קושי, דהנה הרמ"א להלן אחר שהביא דינו של הארין ווינר, מביא ב' דעות במצאה דם במ"ר וגם על עד הבדיקה אח"כ אם היא טמאה, והוא אותו מחלוקת של הר"ן בתשו' עם הר"ם שבמדרכי בנמצא בתוך הספל וגם על שפת הספל, וכמו שמצויין ברמ"א וכן כ' הש"ך שם סק"ח, ולפני כן ברינו דם על שפת הספל כ' הרמ"א, אבל על שפת הספל טמאה" וסתם דבריו ולא פירש אי הכוונה אפי' היו גם בתוך הספל כמהר"ם או אם היו דם על שפת הספל כהר"ן, ומכח זה פ' מרן הרב"ח שבמכוון סתם הרמ"א ולא הכריע ורק אח"כ האריך יותר והביא ב' השיטות וסיים ויש להחמיר, וכוונת רבינו לומר שאחר שהביא הרמ"א שי' הרא"ש הביא אח"כ שיטה שמחמיר יותר מהרא"ש, ורק אין הכרח ברמ"א ששיטה זו יחמיר לגמרי אפי' בדם בתוך הספל וגם על שפת הספל, וע"כ קראו רבינו ע"ש הר"ן שמחמיר עכ"פ יותר מהרא"ש, שלזה יש הכרח ברמ"א שמחמיר יותר, ורו"ק בל' רבינו שכ', „ואח"כ מביא ד' הר"ן בתשו' וכוונתו להחמיר עכ"פ היכי שיש הוכחה שבא מהמקור דלא כהרא"ש שמקיל לגמרי, ור"ל שכוונת הרמ"א בסתימת דבריו להחמיר עכ"פ כשיש הוכחה וכו', אבל כשאין הוכחה לא הכריע עדיין לא להקל ולא להחמיר, והעיקר ששיטה זו לא כהרא"ש שמקיל לגמרי, ואח"כ כ' רבינו „ואח"כ מביא ד' מהר"ם", ר"ל שמחמיר לגמרי, וחוזר מיד ומפרש כוונתו, שהרי לכאן אין כאן שום שיטה אחרי י"א אלו שהרי עכשיו הולך ומפרש דיני הארין ווינר, לזה חזר ופ' שכוונתו להשני דעות בנמצא על העד דעת הר"ן המתיר, ודעת מהר"ם שמחמיר. וזהו גם כוונת רבינו שציין שי"א שברמ"א הוא שי' הר"ן בתשו' „לאפוקי מדעת הרא"ש שמתיר בכל ענין", ור"ל כנ"ל, לא שי"א אלו ודאי שמקיל יותר מהמהר"ם, רק שעכ"פ ברור שהוא מחמיר יותר מהרא"ש וכמש"ל.

ובסי' ס"ד שכ' רבינו שהי"א שברמ"א הוא שי' מהר"ם, הוא משום שלא נכנס שם לברר נקודה זו שבין מהר"ם להר"ן אי צריך הוכחה לטהר או לא, אלא אי יש להחמיר נגד הרא"ש המתיר בכל גווני, ונקטו בשם המחמיר ביותר שהרי לבסוף סיים הרמ"א בשי' המהר"ם וכו' ויש להחמיר כדבריו, ורו"ק.

והרי כבר ציינתי לעיל שכן כ' המציין שברמ"א שהם ר' המדרכי הל' גרה וכו' וכ"מ בתשו' הר"ן ומהר"ם בתשו' סי' תר"ל וכו', הרי כלל הר"ן ומהר"ם גם יחד למקור דין זה, והכוונה כנ"ל שבזה שמחמירים עכ"פ נגד הרא"ש שניהם לאחרים, ורק בדבר א' פליגי, וזה מעתיק הרמ"א לקמן לגבי דם שנמצא על העד, ורו"ק בכל זה כי הרבנים ברורים.

(ג) ומה שהעיר על לשון רבינו ר"ם ס"ד, וכ"פ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, והעיר שהוא לכא' ט"ם ושלא במקומו, גם זה יש לו מקום כפשוטו וא"צ לשום דוחק, שהרי רבינו שם בס' ס"ד, לא נכנס כלל להמחלוקת שבין הרמב"ם והרא"ש, וכל דבריו שם הם לפרש אי ההלכה כר"מ או כר"י, ואח"כ לברר אי כוונת ר"י לפהרות או לנדה, וזהו שכ' „הל' כר"י וכ"פ הרמב"ם והרי"ף והרא"ש", ר"ל שההלכה כר"י הלכה למעשה גם לענין פהרות, ורק לרש"י הוא משום דלא מצי לבוא וכו' ולהתוס' הוא משום דלא שכיח לבא, ורק אח"כ מביא שי' מהר"ם שהחמיר בהר"ח שגם לר"י טמא משום כתם, וק"ל.

(ד) ומה שהאריך לתמוה על רבינו כמה שתמה על ר' החו"ד ותמך בשי' הנו"ב, ומה גם שבכמה תשו' כ' רבינו עצמו להיפך, ודחה שי' הנו"ב וכ' מעצמו כשי' החו"ד, הוא בעצם קו' המגיהים בדפוס שני ס"ס ס"ד שרבינו סותר עצמו למש"כ סי' ע"ה. — והנני מעתיק בזה מש"כ בעו"ה בחי' להל' נדה לבאר היטב שיטת רבינו בבדיקת מהרי"ל, ומשם יתלבנו הדברים היטב.

הנה ברב"ח ח"ב ס"ס ס"ד הוסיף המגיה מדפוס"ש „וע"ל סי' עה וצ"ע". וכוונתו פשוטה שבתשו' זו הוכיח בבדיקת מהרי"ל אינו הוכחה גמורה וסיים „דלא כמו שעלה ע"ד הנוב"י", ולקמן סי' ע"ה כ' לכא' להיפך „בדיקה זו טובה מאוד מאוד" וחלק שם על החו"ד שחלק על הנוב"י, וסיים שר' החו"ד תמוהים ור' הנוב"י נכונים, (וכ"כ לעיל ח"א סי' ל"ז לתמוה על החו"ד), ומה גם שחלק מטענות החו"ד הוא אותו טענה שטען כאן רבינו עצמו נגד הנוב"י, והוא סתירה גלויה לכא'.

ובאמת האריך רבינו הרבה בביאור בדיקת מהרי"ל בכמה וכמה תשו' ויש להרחיב הסתירה הנ"ל לכא', עי' ח"א סי' ל"ג, ל"ה, ל"ו, שג"כ כ' כמו כאן שאין בדיקה זו הוכחה גמורה וג"כ סיים דלא כנוב"י. ולעומת זאת ע"ל סי' ע"ב שג"כ סיים „ובדיקת הנוב"י בעיני דבר ברור להתיר", וכן בח"א סי' ל"ז תמה על החו"ד כרבדיו כאן סי' ע"ה.

ואחר העיון בכל התשו' שרבינו האריך והרחיב בענין הנ"ל נ"ל שלק"מ ושי' רבינו בבדיקת מהרי"ל ברורה ומפורשת כל צרכו באופן שכל מה שהשיב לשואליו הם לאחדים, עי' ח"א סי' ל"ג ל"ה ל"ו ל"ז ל"ט ובח"ב סי' ס"ד ס"ז ע"ב ע"ה, (חוץ מס' ל"ה ששם שינה רבינו את טעמו בבירור שי' הרמ"א בבדיקת מהרי"ל ויבואר לק'). והיוצא מכל המקומות הנ"ל הוא, ששי' הנוב"י הוא שבדיקת מוך דחוק הוא בירור גמור שדם הנמצא בפרוזדור והמוך נשאר נקי מוכח דלא ממקור אתי וטהור, ושגם הרמ"א יורה לזה עכ"פ בבדיקה חדשה בכל פעם שדואה דם, ושי' החולקים והוא החו"ד סי' קצ"א סק"ח, וכן מצאתי בעפ"ח יור"ד סי' י"ז הוא שבדיקה זו אינו בירור גמור כלל, כי אפשר דמוך מכוון כוויץ וכדאיתא בנדה ג. והרם יוצא דרך חורין וסדקין לפרוזדור בלי לנגוע במוך וללכלכו, ובדיקה זו רק סניף לשאר סברות שבמהרי"ל רהיינו כאבים שמראה על מכה, וגם שלא בשעת וסתה עיי"ש. ושי' רבינו הוא המכריע ביניהם,

שמרינא דגמרא בריקה זו בירור גמור שהרי מבואר בנדה ג. שבמוך דחוק לכו"ע א"א לרם לעבור כלל, ורק ששי' המהרי"ל ורמ"א שאין אנו בקיאים במוך דחוק ובפרט דבר הניתן לנשים, על כן בזה"ז אין בריקה זו הוכחה גמורה שמא לא רחקה בפנים היטב בלי מצוא רווחה לרם לצאת לפרוזדור. ומשו"ה שי' מהרי"ל שבמכה שהיא כמעט מבוררת אע"פ שאין המכה ברורה לגמרי וא"א לסמוך רק על המכה להתיר, מ"מ אז יש לסמוך על הבריקה שאע"פ שאיננה הוכחה גמורה מפאת שאין אנו בקיאים, מ"מ הוי רק מיעוטא שהרם מהמקור ולא גרע בריקה זו מעיקולי ופשוטי בב"ב כד. שמבטל הרוב והולכין אחר הקרוב, כן הכי תלינן במכה ע"י עיקולי ופשוטי דמוך דחוק. ורק השאלה היא מהו מכה שכמעט מבוררת, בזה ס"ל למהרי"ל שרם במ"ר אין כאן מכה לפנינו, ורק ע"י הרגשת צער וכאב, וגם צירוף שמצאה שלא בשעת וסתה סמך עצמו להכניסו בגדר מכה שכמעט מבוררת ועי"ז להתיר אח"כ לאשה זו כל פעם שתראה דם במ"ר אפי' בלא בריקה ובלא הרגשת צער, כי כבר נתברר ע"י הבריקה שמכה יש כאן, ומשו"ה כשיש איזה סימנים אחרים המורים על מכה לפנינו והוא כמעט ברורה, וראי אין צריך לשום צירופים, ויש לסמוך על בריקת מוך דחוק, ומה גם אם הדרם אינו דם גמור ויש פוסקים המתירים אותו ג"כ יש לסמוך על הבריקה בלי צירוף, ולא החמירו כולי האי שאא"ב בבדיקת מוך דחוק.

ועכשיו נבא להבין דעת רבינו על סדר תשובותיו. — בס' ס"ר רחה ד' הנוב"י מכת ר' המהרי"ל שמפורש ברבריו שאין בדיקת מוך דבר ברור, ומבאר דבריו היטב שאע"פ שמד' הש"ס יוצא שהוא בריקה טובה, הרי להלכה אא"ב במוך דחוק וכן"ל. ובח"א סי' ל"ז כ' להוכיח כן מל' מהרי"ו שאין בריקה זו בירור גמור, וכ"כ בס' ס"ז שלא סמכו על בריקה זו כי אא"ב בו עיי"ש. ומש"כ בס' ע"ה שבריקה זו טובה מאוד, ותמה על החו"ד שדחה ד' הנוב"י, המעיין בחו"ד יראה שדחה ד' הנוב"י רק מדינא דגמרא ומוכיח מהש"ס שאין בריקה זו טובה, וכן רחה ד' הנוב"י מלשונו של הרמ"א בלי להעתיק ל' מהרי"ל ומהרי"ו כלל, ולזה ציין רבינו יעיי"ש, וכ' „והרואה יראה שכל ר' תמותה"ס ר"ל המעיין בחו"ד בפנים, כי מה שהק' מלשון הרמ"א הרי הנוב"י עצמו כבר כ' לחלק בין הרמ"א ובין נירון דיד' להתיר רק ע"י בריקה כל פעם שרואה דם. וכמו שכ' רבינו, ואמת שעכ"פ ממקורו של הרמ"א, המהרי"ל ומהרי"ו, מפורש שבריקה זו אינה הוכחה גמורה, אבל עכ"פ מהרמ"א לברו אין להק' כלום.

וכן מד' הש"ס אין להק' שום קו' על בריקה זו כי כוונת הש"ס מכוון כוויץ שאפשר לרם לעבור ולכלך המוך אבל לא להניחו נק', ובאמת הי' לו לרבינו לשעון טענה יותר חזקה, שהרי סיים הש"ס שרבא מודה במוך דחוק, וכן הק' הברוך טעם בהג' על החו"ד, וכמו שכ' רבינו בעצמו בס' ס"ד, ובאמת לדעתי כבר תמה רבינו מכת קו' זו על החו"ד בח"א סי' ל"ז וז"ל שם „וגם [מה דמקשה] מוך דחוק מא"ל עכ"ל. והוא תמוה שהרי בש"ס אין בכלל קו' זו, ורק שם הקו' משמשת במוך מא"ל, ורבא תי' ע"ז מכוון כוויץ וסיים ומודה רבא במוך דחוק.

על כן נ"ל לולא רמסתינא שיש כאן טעות הרפוס, ובמקום סוגריים מרובעים צריך לשום סוגריים עגולות. והכוונה של המגיהים ברפוס"ר הי' להוציא שני מלים אלו וכוונת רבינו להק' על החוור, וגם מוך רחוק מא"ל ר"ל מה יענה החוור למוך רחוק ששם מורה גם רבא שא"א לרם לעבור כלל וכלל. וא"כ בריקת הנובי טובה מאוד במוך רחוק, ודו"ק. וכוונת רבינו „המעייין” ברברי החוור, הוא, לעיי"ש שיסוד ראייתו מהש"ס הוא משום שאין לומר שהמוך מוכרח להתלכלך ע"י העברת דם (וכמ"ש רבינו באמת) רא"כ הי' הרם נשאר על המוך ולא הי' ממשיך ללמטה, ומכאן ק' זו מכריח לפרש הש"ס בעני"א שהמוך נשאר נקי ועי"ז מוכרחים לחדש סברא שאפשר לרם להעצר ע"י המוך רחוק בחו"ס ולא לנגוע במוך, עיי"ש, ועי"ז סובבים ד' רבינו שדברים אלו תמוהים ומאין לקח זאת, הרי אפשר שהרם יגע במוך והנשאר בדם ימשיך לפרוזדור, וממילא אין לנו שום הכרח לחדש ס' הנ"ל שאינו מסתבר מכיון שהרם הוא דבר לח ונוזל כלפי מטה ואף שמתעכב בחו"ס לא ימלט שטפת דם לא יוחל מבין הסדקים ויגע במוך המדחיק על צדדי הפרוזדור וסדקיו. ועפ"ז כ' רבינו בפשיטות שבדיקה זו טובה מאוד, ור"ל מדינא דגמרא וכמש"ל.

ועפ"ז מובן היטב כוונת רבינו בח"א סי' ל"ז שהק' על החוור"ד וז"ל „הלא ודאי שם איירי שנמצא דם על המוך דאל"כ וכו' הרי חזוין שכווין” (ונתקשה ברבריו בכרם שלמה הנ"ל). ור"ל שאין זה מסתבר שהרם יעצר בחו"ס ולא ילכלך המוך וכמש"ל, והרי כאן נשאר המוך נקי לפנינו ואח"כ ברקה ומצאה דם בפרוזדור ואביי רוצה לתלות הרם שכבר היתה מלפני כן ונעצר ע"י המוך אבל לא נגע בו ולא לכלכו, הרי כרי לחשוש כן מוכרח לומר שהמוך כוין, דאל"כ אין זה סברא שהמוך יעצור בעד הרם מבלי שיעצ בו וכנ"ל, אע"כ שכווין ויש לרם מקום לזוב בלי לנגוע, וא"כ ממילא מוכרח כרבא דאם איתא מעיקרא הוי אתי כיון שכווין ויש לרם מקום לזוב אין לתלות שנעצר, וגם אביי מוכרח מיני' ובי' להורות בזה ממנ"פ ודו"ק. וכן מה שסמך עצמו בס' ע"ה על הנובי הוא משום שהי' רק שאלת קרטין שיש פוסקים המתירים, ודאי מהני בריקת מוך ולא חששו לאא"ב. וזה יותר מפורש בח"א סי' ל"ו שהי' שאלת קרטין, והאריך אע"פ שאין הבדיקה בירור גמור, מ"מ יש לסמוך עליו בשאלת קרטין עיי"ש, ורק בס"ס ע"ב שהי' שאלת קרטין סיים רבינו „ובדיקת הנובי” בעיני דבר ברור להתיר” ר"ל בשאלה זו של קרטין, והכל יסובב על ציר זה שמדינא דש"ס בדיקה זו טובה מאוד.

ובח"א סי' ל"ג מיירי במוצאת דם תמיד על אותו צד של העד, וע"פ עדות רופאים יש לה מכה שם, קראו רבינו „מכתה כמעט ברורה”, וסמך על בריקת מוך רחוק בלי שום צירוף כאב וכדו', כיון שהמכה כמעט ברורה מכה סימנים אחרים, וכן בס' ל"ט הי' מכה כמעט ברורה וסמך על בריקת מוך, ובס' ל"ה שהי' מכה ברורה לגמרי לפנינו בבית הרעי, התיר רבינו לנמרי מכה המכה, גם בלי בריקת מוך כלל, ואפי' ברקה ומצאה דם, על המוך כשאלה דשם ג"כ התיר, והיינו כמש"ל שרק במכה שכמעט ברורה יש צורך לבדיקה, משא"כ בברורה לגמרי תלינן בו להקל.

אמנם ד' רבינו שם בס"ל אינם עולים בקנה א' עם שאר תשובותיו
בבירור שי' הרמ"א כי לא נכנס שם כלל לס' א"ב, ובדברי קרשו כתוב לאמור
שגם מדינא דגמרא אין זו בדיקה ברורה, והטעם העתיק מתשו' מהר"ו סי' כ"ה
שיש חשש שמ"ר הריר למקור, ומביא משם דם דרך נקב של מ"ר וממילא לא
אהני לן בדיקת מוך כלל עיי"ש, והיוצא מדבריו להלכה שם הוא שבדיקה זו הוא
בירור גמור שדם זה ממקום מ"ר בא, ומשו"ה אם הדם יוצא רק בעת הטלת מ"ר
ופוסק מיר עם הפסקת המים שפיר יש להתיר ולא חיישינן שהמ"ר הביא דם
מהמקור כיון שהוא מילתא דלא שכיחא, ורק כשהדם יוצא גם אחר הטלת מ"ר
יש ריעותא לפנינו שהרי טבעה של מחלה זו במ"ר להוציא הדם רק עמו עת צאתו
ולא להניח גם ללאח"כ, ע"כ חששו גם למילתא דל"ש ואין כאן מכה, ובוה התיר
הרמ"א כשיש כאב וצער כל העת שהמים יוצאים וכמ"ש מהר"ו בטעם שאז
נתבטל חשש הנ"ל דא"כ למה יש לה צער כל עת הטלת מים ולא רק בתחילת
יציאת המים שאז ע"י הרחק הריר למקור אע"כ שיש לה מכה שמוציא דם.
ורו"ק.

וגם לדרך זו של רבנו נראה דעתו להקל עם איזה צירוף כגון קרמין שאז אין
חוששין למילתא דל"ש, וק"ל. ואדרבא לשיטה זו יוצא לנו שני קולות, א) שכל
חומרת מהר"ל מהר"ו והרמ"א שהולך בעקבותיהם הוא רק כרם שבמ"ר שיש
לחוש להנ"ל, משא"כ בשאלות אחרות שיש ספק אי הדם מהמקור או ממכה
שבצדדים כגון שנמצא דם על ער הבדיקה, וראי בדיקת מוך הוא בירור גמור
שאין הדם מהמקור, ויש להתיר בפשיטות, ב) וגם כרם במ"ר אי הדם נמצא רק
עת יציאת המים ופוסק מיר ג"כ מתיר רבנו ע"י בדיקה זו בלי שום צער, כיון
שבדיקה זו בירור גמור וכמ"ש"ל. משא"כ לטעם א"ב אין לסמוך על בדיקה זו
בשני האופנים הנ"ל, וצ"ע בכ"ז.

ה) ומה שנתקשה עוד במש"כ רבינו בס"ס ס"ד, „ורבא גהי רחייש לחומרא
לענין קרשים רמכוין כוון וכו'“ אע"פ שרבא הוא המקיל ע"י סברא זו לומר ריה
שעתה, ולא החושש, ברור שרבינו לא התכוון לדינא דש"ס ריש נדה, אלא כוונתו
לעוברא שלפנינו בספק אם הדם מהמקור או מחמת מכה אם אפשר לברר זאת
ע"י בדיקה זו, וכוונת רבינו היא, שאם הי' בא שאלה לפנינו בזמן הבית לענין
קרשים לא היינו מתירים ע"י בדיקה זו לתלות הדם בצדדים ולטער האשה לגמרי
לאכילת קרשים כי בזה יודה רבא שיש להחמיר ולומר מכוין כוון גם במוך רחוק
ואין סומכין על מוך רחוק, ורק להתיר אשה לבעלה או אפי' לקרשים לענין טומאה
למפרע הקיל לסמוך על מוך רחוק ורו"ק.

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עריין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

עוסק במצות ת"ת אם פטור מן המצוה

יצחק זעקל הלוי פאללאק

מגיד שיעור בישיבת באבוב

אנטווערפן, בעלגיע

מוער קטן (ט, ב) הרר יתבי וקא מבעי להו כתיב (משלי ג') יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה, הא חפצי שמים ישוו בה, וכתיב (שם ח') כל חפצים לא ישוו בה, ומשני, כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים ע"ש, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ג' ה"ר מת"ת וז"ל ה' לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו עכ"ל, ומבואר דאע"ג דבעלמא העוסק במצוה פטור מן המצוה בכ"ז תלמוד תורה שאני וחייב להפסיק תלמודו עבור מצוה שא"א להעשות ע"י אחרים, וכ"כ המאירי ז"ל במוע"ק שם ובמס' שבת (ט, ב) ע"ש, וכן הביא בשדי חמד (מערכת ע' כלל מ"ה) בשם החיד"א ז"ל דבת"ת לא אמרינן „העוסק במצוה פטור מן המצוה” עש"ה.

והנה צע"ג מכמה דוכתי, וראשית קושית העולם (ע' בשו"ע הרב ז"ל בפ"ג מת"ת ובספר אשר לשלמה ח"ג סימן י"ד ועוד) ממש"כ הרמב"ם ז"ל גופי' בפט"ו ה"ב מאישות וז"ל האיש מצווה על פר"ו אבל לא האשה וכו' וכיון שעברו כ' שנה ולא נשא אשה ה"ז עובר ומבטל מצות עשה, ואם ה' עוסק בתורה וטרוד בה וה' מתירא מלישא אשה כדי שלא יסריח במוזנות וכו' ויבטל מן התורה, ה"ז מותר להתאחר שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה עכ"ל, הרי נתבאר דבת"ת כ"ש דאמדינן הכלל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה כנ"ל. עוד קשה ממש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ה"א ממגילה וז"ל, ואפילו כהנים מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה וכן מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה ק"ו לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה עכ"ל, והק' הגרא"ז מלצר ז"ל באבן האזל שם, איזה ק"ו כתוב כאן, הרי אדרבא לגבי ביטול מת"ת עובר שאר מצות, תלמוד תורה קל מכל המצות כמש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכ' תלמוד תורה, וע"ש מה שכתב. אבל לכאורה על הרמב"ם ז"ל גופי' אין לתמוה, שהרי מקורו מנמרא מפורשת במגילה (ג, א) דקאמר התם, משפחה ומשפחה (אסתר ט') למאי אתיא, להביא משפחות כהונה וכו' שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקד"מ ק"ו מעבודה, ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל שכן וכו' ע"ש, ומבואר דבלי ק"ו לא היו מבטלין ת"ת עבור מקד"מ אע"ג דבעלמא מבטלין לכל מצוה עוברת שא"א להעשות ע"י אחר, וע"כ כהרמב"ם ז"ל דהכא שאני ודו"ק. ברם אי קשיא הא גופא קשיא למה באמת מקרא מגילה שאני, ולמה לן ק"ו כדי לבטל מת"ת עבודה, ובקושיא זו כבר דשו בה דכים ובדאשם הריטב"א ז"ל במגילה שם וצ"ב.

והנה אף שהרבה דרכים נאמר באחרונים ז"ל בכל זה, אכתוב מה שאפשר לומר עוד בעזה"ש, רהנה מה דמבטלים ת"ת עבור כל מצוה שא"א להעשות ע"י אחרים, מבואר הטעם בירושלמי (שבת פ"א ה"ב) שאם לא יבטל הו"ל לומר ע"מ שלא לעשות דנוח לו שלא נברא ע"ש, ונתקשו במפורשים ז"ל רהנה לומר ע"מ שלא לעשות, פירושו שלומר ע"מ שכשיתחייב מרינא לקיים המצוה, לא יקיימה אז ח"ו, משא"כ הכא שעל זה אנו רנין לפוטרו מהמצוה משום שעוסק במצות תלמוד תורה, ואם אמנם פטור מן המצוה השניה מחמת שעוסק במצות לימוד התורה, אז אי אפשר לקוראו לומר ע"מ שלא לעשות במה שלא מפסיק מלימודו עבור המצוה, שהרי כאמור פטור מרינא לקיימה, וצ"ע. ובספר קהלות יעקב (ברכות סימן כ"ה) תירץ רצ"ל רגמירי להירושלמי דמצות תלמוד תורה פירושה לימוד המביאו לירי מעשה, ואם תלמודו היא הסיבה המונעת אותו ממעשה, אז מתהווה חסרון בעצם המצוה הכרוכה בלימודו, ותו לא מקיים שום מצוה בלימודו, וזהו שדמיונו בירושלמי לומר ע"מ שלא לעשות שגם הוא אינו מקיים שום מצוה ע"י לימודו, כי אין בכגון רא שום מצות לימוד התורה ח"ו, והוי ח"ו כלומר חכמה בעלמא ודו"ק עכת"ר ע"ש.

ולפ"ז יצא לנו יסור וחירוש גדול, רמה שלא מצינו בתלמוד תורה רינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, אין הכוונה רלא נאמר כלל זה למצות ת"ת, אלא שבעלמא אין במצות ת"ת ההיכי תימצו דעוסק במצוה, שהרי כאמור, אם תלמודו היא הסיבה המונע' ומבטלת אחת מתרי"ג מצות ממילא מתהווה חסרון בעצם לימודו שגרון ח"ו בלימוד חכמה בעלמא, ותו לא כרוך בה שום מצוה, ונמצא שאז אינו עוסק במצוה כלל וממילא חייב להפסיק, אבל לו יהא, שיש גוונא ראף כשלא יפסיק מתלמודו ישאר לימודו בגדר מצוה, אז גם בתלמוד תורה כזה יהא רינא דעוסק במצות תלמוד תורה פטור מן המצוה ודו"ק היטיב.

והנה חלוקה מצות פר"ו משאר מצות, רבעלמא זמן קיומם מוגבל ובכגון קריאת שמע אם מאחר יום אחד כבר ביטל המצוה, משא"כ במצות פר"ו דזמן קיומה הוא כל חייו וכמש"כ המנחת חינוך במצוה ש"ו (וכן מתבאר ממש"כ במצוה א') וז"ל, והמצוה אין לה הפסק כשאר מצות רק כל ימי חייו היא המצוה עכ"ל, וממילא פשוט דמש"כ הרמב"ם ז"ל רמב"ן נעשה המצוה מצוה עוברת, כוונתו שזה תחילת תקופת עוברת, שמעתה כבר מוטל עליו לקיימה ואסור לו לאחרה, אבל מורה הרמב"ם ז"ל שאם יאחרה ואח"כ יקיים המצוה, לא יחסר לו בעצם המצוה כיון דזמנה כל ימי חייו כמשנ"ת ודו"ק.

ומעתה יתיישבו כל הקושיות הנ"ל, רבשלמא בעוסק בתורה ונזרמן לפניו מצוה כמו ק"ש דתנן עלה (שבת פ, ב) מפסיקין לק"ש ע"ש, היינו משום שאם לא יפסיק נמצא שתלמודו מונע לו מהמצוה, וכמו שנתבאר, בכגון רא שת"ת שלו היא הסיבה הגורמת לביטול מצות מעשיות, מתהווה חסרון בעצם המצוה הכרוכה בלימודו וממילא חייב להפסיק, שהרי תו אינו עור עוסק במצוה ע"י המשך לימודו, ובמה יפטור מלקיים מצות ק"ש שנוזמנה לפניו, אבל במצות פר"ו, אף רמשנעשה בן כ' אסור לאחרה, היינו משום שיש מצוה לפניו ואסור לאחרה משום דבר רשות, אבל היכי שהוא אז עוסק במצוה פשוט ראז נרחית מצותו

דפר"ו מחמת דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה ודו"ק. ולפ"ז מי שלומד תורה לפני עשרים בחשבון לקיים מצות פר"ו אחרי עשרים, הרי לימודו לא יבטלו ממצות פר"ו, שהרי זמנה כל ימי חייו כנ"ל, וא"כ אף אם לא יפסיק מלימודו בהיותו עשרים, עדיין יקיים מצות תלמוד תורה בהמשך לימודו, אלא שעתה שנעשה בן עשרים נזדמן לפניו מצות פר"ו, ונמצא שיש לפניו ב' מצות, הראשונה היא ת"ת שעסוק בה והשני' היא פר"ו, ובוה שפיר אמרינן כללא דעוסק במצוה פטור מן המצוה וכמשנ"ת, שהרי בנדרון רידן יש ההיכי תימצא של עוסק במצוה אף אם לא יפסיק מלימודו, ואז גם בתלמוד תורה אמרינן כללא הנ"ל ודו"ק היטב.

ומדויק לרברינו מש"כ הרמב"ם ז"ל הנ"ל בהלכ' אישות וז"ל הרי זה מותר להתאחר עכ"ל, דרך בכה"ג שחושב לְאַחַר מצות פר"ו, אז לא יבטלו תלמודו ממצות פר"ו כיון שזמנה כל ימי חייו ואז אמרינן דעוסק הוא במצות ת"ת וממילא פטור ממצות פר"ו, אבל אם ה' חושב ללמוד כל ימי חייו ולבטל פר"ו לגמרי, אז לא התיר הרמב"ם ז"ל מכח כללא דעוסק במצוה, שהרי בכה"ג אין בהמשך לימודו שום מצוה כיון שעבודה יבטל מצות פר"ו וא"כ יתחייב להפסיק מיר שנעשה בן עשרים (אם לא שהוא אנוס כבן עזאי ע"ש בה"ג) ודו"ק. (ואגב, המעיין באחרונים ז"ל יראה שכמה מהם כתבו שיש ב' מצות בת"ת, הראשונה ללמוד ע"מ לעשות והיא הנדחית מפני כל מצוה עוברת שאי אפשר לעשותה ע"א, והשני' היא מצות ושננתם וגו' שהיא ע"מ לדעת, והיא ככל שאר מצות שלא נדחית מפני העשייה, וכתבו רמב"ם כאן הרמב"ם ז"ל ריכול לְאַחַר מצות פר"ו אם הוא עוסק בתורה, היינו בעוסק במצות ידיעת התורה עכת"ד ע"ש, אבל לענ"ד צ"ע א"כ למה קבע הרמב"ם ז"ל הלכה זו רק בהיתר לְאַחַר מצות פר"ו, הרי לרבריהם אם עוסק כל ימיו במצות ידיעת התורה דנאמר בה כללא דעוסק במצוה פטור מ"ה, אז יפטר כל ימיו מפר"ו וממילא מותר אף לבטל מפר"ו וצ"ע.) ויתיישב בזה גם קושית הריטב"א ז"ל הנ"ל למה הוצרכו בית רבי לק"ו מעבודה כדי לדעת שמבטלים ת"ת עבור מקר"מ ולא למדו זה מהכלל דמבטלים ת"ת לכל מצוה עוברת שא"א להעשות ע"א, דהנה כבר הבאנו תוכן הסוגי' דמגילה דכהנים בעבודתן וכו' מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקר"מ, וממשיך הש"ס מכאן סמכו של בית רבו שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקר"מ ק"ו מעבודה ע"ש, והנה לשון הש"ס ובאין משמע שבאים לשאר ציבור וקורין יחד, וכ"מ בתור"ה מבטלין (שם), וא"כ הא דילפינן רמבטלין פירושו דמבטלין בתחילת היום שאז שאר הציבור קוראים, ומעתה לק"מ דהנה העוסק בתורה והגיע תחילת היום, ובדעתו לקרוא את המגילה יותר מאוחר, שהרי כל היום כשר לקריאת המגילה כמש"כ הרמב"ם ז"ל (הל' מגילה פ"א ה"ג), בכגון דא לא מתהווה שום חסרון במצות תלמוד תורה שלו שהרי לא ימנעו תלמודו משום מצוה, וא"כ הרי הוא עסוק עתה במצוה וממילא פטור מן המצוה, וא"כ בלי ילפותא מיוחדת לא היו בית רבי מבטלים מלימודם בתחילת היום, אלא בסופו כשנעשה מקר"מ מצוה עוברת ממש דאז חייבים להפסיק כמו לכל מצוה עוברת שא"א להעשות ע"י אחרים, וזהו שלמדו ק"ו מעבודה, שגם עבודה מתחילה מעלות השחר (ויתכן אף

לפני עלה"ש ע' תמיד פרק א' מ"ב) ובכ"ז הולכים הכהנים לקרות יחד עם שאר ישראל (ע"ש תוס') וזה בוראי בנין החמה שהוא זמן קריאה לכתחילה, וא"כ מוכח דלא אמרינן במקר"מ כללא רעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואז ק"ו לת"ת ודרו"ק. וכן י"ל גם ברמב"ם ז"ל רמש"כ רמכטלים תלמוד תורה לשמוע מקר"מ, היינו בתחילת היום וכמשנ"ת ולכן הוכיח בקל וחומר לשאר מצות, ע"ש, ובאמת מוכח מהרמב"ם ז"ל לא קאי התם באופן שעומד בסוף היום ונעשה עתה מקר"מ מצוה עוברת ממש שהרי מסיים וז"ל חוץ ממת מצוה וכו' שהפוגע בו קוברו תחילה ואח"כ קורא עכ"ל, ומבואר דקאי באופן שיש עוד שהות לקרוא אח"כ, וממילא אם בכ"ז חייב עתה לבטל מלימודו אף שעסוק הוא במצות תלמוד תורה שהיא כנגד כולם, א"כ ק"ו לשאר מצות ודרו"ק היטב.

סוגיא דנקצר ביום כשר

רפאל יצחק גארדאן

כולל עץ חיים דבאבוב

ברוקלין, ניו יארק

הרמב"ם פסק בהלכות תמידין ומוספין פרק ז' הלכה ו' דקצירת העומר דוחה שבת, ועוד פסק שם בהלכה ז' דאם לא קצרוהו בלילה אלא ביום כשר וכבר תמה עליו הלחם משנה דבמנחות רף ע"ב. משמע רשתי הלכות הללו סותרות זו את זו, ראיתא שם אמר ר' יוחנן רבי אלעזר ברבי שמעון [רס"ל דנקצר ביום פסול] בשיטת רבי עקיבא רבו של אביו אמרה דתנן כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לו לעשות מערב שבת אינו דוחה את השבת, וסבר לה כרבי ישמעאל דאמר קצירת העומר מצוה [ודוחה שבת] דתנן ר"י אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהיא מצוה ואי מלקא רעתך נקצר שלא כמצותו כשר אמאי רחי שבת ניקצריה מערב שבת אלא מדרחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול עכ"ל הגמרא, והשתא אם פסק הרמב"ם דנקצר ביום כשר אמאי פסק דדוחה את השבת הא אפשר להעומר ליקצר מערב שבת, והניח הלחם משנה את דברי הרמב"ם בצ"ע.

ואפשר לתרץ את דברי הרמב"ם בדרך זה, דבאמת על הסוגיא הנ"ל קשה ב' קושיות הא' דמנא ליה להש"ס לומר דלמאן דאמר נקצר ביום כשר, אפשר לקצור מע"ש, דילמא פירושו דנקצר ביום כשר הוא דווקא ביום ט"ז דמטא כבר זמן חיוביה אבל ערב שבת דיום ט"ו הוא ואכתי לא מטא זמן חיוביה לא, והאכני נזר באורח חיים סימן שפ"ה עמר בזה, ותירץ דביום ט"ו מטא כבר זמן חיוביה דהתורה תלתה קצירת העומר ביום טוב ראשון של פסח כדכתיב, „ממחרת השבת יניפנו הכהן". נמצא דנקצר ביום כשר פירושו או ביום ט"ו או ביום ט"ז ולא קודם. אמנם תו יש להקשות בסוגיא הנ"ל ראיתא שם דהיה לו לקצור מערב שבת והא ע"ש יו"ט הוא ויו"ט אסור בקצירה ולא מיבעיא לתוס' בביצה (רף ג.) דקצירה אסורה מן התורה ביו"ט דלא הותרה מלאכת אוכל נפש ביו"ט אלא

מלישה ואילך וודאי דקשה, אלא אפילו להרמב"ם דפסק בהלכות יו"ט (פרק א' הלכה ז') רכל מלאכות השייכות לאוכל נפש הותרו ביו"ט מן התורה ולא נאסרו קצירה ודומיהן אלא מדרבנן, אפילו הכי קצירת העומר אסורה מן התורה ביו"ט משום האיסור ד', לכם ולא לגבוה". עיין בזה באבני נזר בסימן הנ"ל וכן בתשובות מהר"ם שיי"ק בחלק א' סימן רכ"ח.

ואפשר לתרץ הכל כשנציע הסוגיא שם בתחילת ביצה, דנחלקו האמוראים בטעם רביצה שנולדה ביו"ט אסורה ואמר ר' יוסף גזירה משום פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש והקשו שם התוס' דהלא תלישה היא תולדה דקצירה הנצרך לאוכל נפש ומותרת ביו"ט, ותירצו דמלאכת אוכל נפש ביו"ט לא הותרה אלא מלישה ואילך וכן איתא בירושלמי, והוא הדין דצריך לתרץ כן אליבא דר' יצחק דאמר דביצה אסורה משום משקין שזבו גזירה שמא יסחוט וסחיטה תולדה דרש היא, שהיא קודם לישה, וזה נחא להתוס' דס"ל דקצירה וסחיטה אסורות מן התורה ביו"ט, אבל להרמב"ם דס"ל דאינם אסורות אלא מדרבנן א"כ הדרא קושיין לדוכתיה מפני מה אסורות פירות הנושרין ומשקין שזבו ביו"ט והא הוה גזירה לגזירה, וצ"ל דדווקא לר' יוסף ור' יצחק אסורות המלאכות האלו מן התורה, אבל לית הלכתא כוותיהו, ואינם אסורות אלא מדרבנן, וכמו שמוכח מסתמא דגמרא ברף י"ד בסוגיא דשחיקת פלפלין, וכמו שכתב הר"ן בתחילת פרק אין צדין. והטעם דביצה אסורה הוא משום הכנה רבה, וכן פסק הרמב"ם בפירוש בהלכות יו"ט פרק א' הלכה י"ט. ואין להקשות דא"כ ביו"ט יהיו מותרין פירות הנושרין ומשקין שזבו אליבא דהרמב"ם, זה אינו דאכתי אסורי משום מוקצה, ובזה מתורץ קושית התוס' בביצה דף ג. ד"ה גזירה וכו' דהקשו דהכא משמע דפירות הנושרין אסורי משום שמא יעלה ויתלוש וברף כד: משמע דפירות הנושרין אסורי משום מוקצה, ולפי מה שאמרנו לא קשה מידי, דהכא ברף ג. אי אפשר לומר הטעם משום מוקצה דאי גזרינן ביצה שאינו מוקצה אטו פירות הנושרין דמוקצין נינהו א"כ ננזור בכל דבר שאינו מוקצה איסור טלטול, וכמו שתירוצי הפני יהושע הכא, אבל התם ברף כד: מפרש הנמרא אליבא דהלכתא דביו"ט ליכא למיגזר שמא יעלה ויתלוש דקצירה מותרת מן התורה ולכן אמרינן התם הטעם דמוקצה.

ונחזור לעניינינו, דלר' יוחנן דס"ל דהטעם דביצה אסורה משום משקין שזבו כראיתא שם ברף ג., על כרחך אית ליה דקצירה אסורה מן התורה ביו"ט, והכא במנחות דף עב. הלא רבי יוחנן מרא דשמעתתא הוא, וכנ"ל אמר רבי יוחנן ראב"ש בשיטת וכו', וממילא לשיטתו אזיל, ולכן אפשר למקצריה מערב שבת דהוא יו"ט דקצירת העומר עשה ויו"ט לא תעשה [דר' אשי הוא דחידש דיו"ט עשה ול"ת הוא משמע דלשאר האמוראים לית להו האי סברה ועיין בשבת דף כח.]. ועשה רוחה ל"ת, ואי אפשר למקצריה מערב יו"ט דאכתי לא מטי זמן חיוביה כדברי האבני נזר הנ"ל, אבל להרמב"ם דס"ל דקצירה מותרת מן התורה ואינו בכלל כל מלאכת עבודה לא תעשו א"כ תו דביע על קצירת העומר איסור אחרת איסור עשה דלכם ולא לגבוה, ואין לומר דלכם ולא לגבוה לאו הוא, דאהדריה לאיסורא קמא, דלכם ולא לגבוה לא אמרינן כן וכמו שפירוש התוס'

בביצה דף י"ב. ר"ה השוחט וכו', וממילא אי אפשר למקצירה מע"ש דאי אפשר לומר דיבא עשה דקצירת העומר וירחה עשה דלכם ולא לגבוה דמאי אולמיה האי עשה מהאי עשה, ואין להקשות ראכתי ידחה עשה דקצירת העומר לעשה דלכם ולא לגבוה רקצידת העומר עשה רבים הוא, זה אינו רמקור להא ראמרין דעשה רבים אלימי מעשה דיחיד הוא בגמ' דברכות דף מז: במעשה דר"א דשחרר עבדו להשלים המנין ופריך הגמרא דאיסור עשה הוא לשחרר עבדו שנאמר לעולם בהם תעבדו ומשני מצוה דרבים שאני משמע דעשה דרבים אלימי, אבל באמת בניטין דף לח: מתרץ הגמרא מצוה שאני ולא אמר מצוה דרבים שאני ופירוש שם הר"ן דבמקום מצוה לא נאמר האיסור דלעולם בהם תעבדו דהאיסור הוא מפני שנותנים להעבד מתנת חנם וכמו שאמרין במסכת ע"ז לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם אבל במקום מצוה משחררו מפני המצוה ולא בחנם, והרמב"ם פסק כמעמא דהר"ן בהלכות עבדים פרק ט' הלכה ו' וכמו שפירוש הכסף משנה את דבריו וע"ש, על כל פנים להרמב"ם אי אפשר למקצירה מע"ש דהוא יו"ט, וגם אי אפשר מעיו"ט דאכתי לא מטי זמן חיוביה, וממילא אי אפשר לעשותו מע"ש, ולכן דוחה הוא את השבת. והא דפסק דנקצר ביום כשר, הוא דווקא ביום ט"ז ולא לפניו, ואין לומר דאם חיישינן להאיסור דלכם ולא לגבוה א"כ לר' יוחנן כ"ש דאסור למקצירה מע"ש דהוא יו"ט, דיש עשה דלכם ולא לגבוה ויש ל"ת דכל מלאכת עבודה לא תעשו, וראי לא אמרין הכי, דהאיסור דלכם ולא לגבוה לא נאמר אלא על המלאכות המותרות מפני אוכל נפש ואינם בכלל כל מלאכת עבודה לא תעשו, ואמר הכתוב דאך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ולא לגבוה, אבל קצירה הנאסרת מפני שהיא מלאכה ביו"ט והיא בכלל כל מלאכת עבודה לא תעשו אינה שייכת כלל אצל האיסור דלכם ולא לגבוה, וראיה לזה הוא דברי התוס' בשבת דף כד: ר"ה לפי שאין וכו' דשם רוצה הגמרא להוכיח הטעם דשריפת תרומה וקרשים אסורי ביו"ט ויש שם כמה לימודים ולבסוף חידש ר' אשי דשבתון הנאמר ביו"ט עשה הוא ואין עשה דשריפת קרשים דוחה עשה ול"ת דיו"ט, ומפרשי התוס' שם דשריפת קרשים יש איסור ל"ת דמלאכה הוא דשלא לצורך כלל הוא ולא אמרין בו מתוך ואפילו הכי צריך קרא לאסור שריפת קרשים ביו"ט דעשה הוא ועשה דוחה ל"ת דיו"ט ותרומה דנהנית בשעת ביעורו ולצורך קצת הוא, ע"ז מפרש הריב"א שם דאסור משום לכם ולא לגבוה דעיקר שריפת תרומה לשם גבוה הוא, והשתא אי אמרין דגם במלאכה גמורה ביו"ט שייך האיסור עשה דלכם ולא לגבוה א"כ בשריפת קרשים יש תרי איסורים עשה דלכם ולא לגבוה וכהריב"א הנ"ל, ול"ת דכל מלאכת עבודה לא תעשה, ומפני מה צריך הגמרא להוכיח מקרא האיסור דשריפת קרשים ביו"ט, מהיכי תיתי דמותרת הא שריפת קרשים עשה הוא ואין עשה דוחה עשה ול"ת, ותו מה חידש ר' אשי דיו"ט עשה ול"ת הוא הא שריפת קרשים ביו"ט בלא החידוש דר' אשי עשה ול"ת הוא, אלא ע"כ כדפרישית דלכם ולא לגבוה אינו שייך אצל מלאכה גמורה כמו הבערה שלא לצורך כלל, וא"כ שריפת קרשים ל"ת גרידתא הוא, ועל פי הרברים האלו עולה על נכון דברי הרמב"ם וסוגיא דמנחות הנ"ל.

בענין מתנה על מנת להחזיר

אלחנן נתן חכהן זילכיגער

תלמיד במתיבתא עץ חיים בדאבוב
ברוקלין, ניו יארק

איתא בקידושין דף ו' ע"ב רבא הוא ראמר מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ראמר רבא הילך אתרונ זה ע"מ שתחזירוהו לי נטלו והחזירו יצא ואם לאו לא יצא. והקשו התוס' בד"ה לא החזירו, וא"ת אמאי לא יצא הא לא הוה תנאי כפול (וממילא התנאי בטל והמעשה קיים), וי"ל דאיכא תנאי דלא בעי כפול כיון שהי' דעתו לכך, פ' דהכל יודעין דהכי כוונתו ולא הוי רק כגילוי מילתא דרוצה בתנאי זה דאי לא יחזירו לו בטל המתנה, ואע"פ דלא פירש כן בהדיא הוי אומדנא דמוכח עי"ש. הרי דהתוס' מפרשי חסוניא בדלא כפל לתנאי' ואעפ"כ הוי תנאי מעלייתא, נמצא דהא דמסיק שם דבקידושין סובר רבא דמתנה ע"מ להחזיר אינה מקודשת משום דרמיא לחליפין, מיירי נמי בדלא כפל לתנאי'. לפי"ז הקשה הבית שמואל (באה"ע סי' כ"ט סק"א) על הב"ח דמפרש הא דפסק שם הטור הלכה הנ"ל דבקדושין אינה מקודשת במתנה ע"מ להחזיר, ומפרש הב"ח דהיינו דוקא היכא דכפל לתנאי' דאי לא כפל לתנאי' התנאי בטל והמעשה קיים, ואינה צריכה להחזיר הקידושין וממילא מקודשת דאינה רומה לחליפין, ועי"ז הקשה הב"ש, שהרי התוס' כתבו להיפוך דחסוניא איירי בלא כפל לתנאי' ואעפ"כ חל התנאי ואינה מקודשת.

ונקדים דברי הקצות החושן בס' רמ"א סק"ט שהביא דברי הרשב"א על הא דאיתא ביבמות דף ק"ט באחד שנתן חליצה ע"מ שתתן לי מאתים זוז, אי הוי הגון לה מחויבת ליתן לו הרמים, והקשה הרשב"א דכיון דאמר לה כלשון תנאי ממילא יכולה לשעון דאינה נותנת ואינה רוצית בחליצה כמו בכל תנאי דאם רוצה מקיים התנאי ומתקיים המעשה ואם אינו רוצה לקיים התנאי הרשות בידו, וא"כ איך מחייבין אותה לקיים התנאי, ותי' הרשב"א דדוקא אם אפשר שיתבטל המעשה אם לא תתקיים התנאי אז הברירה בידו, אבל בחליצה כיון דהמעשה קיים אפילו אם לא תקיים התנאי (רמאחר דחליצה אינה בשליחות אינה בדיני תנאי, דלא דמי לתנאי דבני גר ובני ראובן), ממילא הוי כשכירות כיון דהוא עושה פעולה לשובתה והיא צריכה לשלם בעבור זאת. והקצות"ח הוציא מדבריו כלל זה לכל תנאי, דאם קיים כל דיני תנאי אז תלוי ברצונו, אבל אם לא היו בו כל דיני תנאי, כגון דלא כפל לתנאי', אז המעשה קיים ומחויב לקיים התנאי, וליתן הרמים בתורת שכירות. ועפי"ז תירץ הקצות"ח מה שהקשה הנ"מ בהלכות לולב על ספר התרומות דכתב דביום א' רסוכות צריך ליוזר להתנות בכל דיני תנאי, דהיינו תנאי כפול והן קודם ללאו וכדו', דאל"ה לא יקיים המקבל מצות ד' מינים, ועי"ז הקשה הנ"מ דארדרבה אם לא יתנה ככל דיני התנאי, אז יהי' התנאי בטל והמעשה קיים, וממילא יהי' מתנה גמורה, ואמאי לא יקיים המצות. וכ' הקצות"ח דלהנ"ל ניחא, דאם לא יתנה כדיני התנאי אז יהי' מחויב המקבל להחזיר האתרוג כדין

שכירות, וליכא למימר שישלם דמים בעבורו, שהרי כ' הרא"ש בשם בעל העטור דצריך להחזיר האתרוג גופא, והיכא דאין לו ברירה להחזיר דמים אז אמרינן למפרע הוא גובה, ונמצא דלא הוי בכלל לכם בשעת קיום המצוה, ולא יצא, אבל אם התנה כמשפטי התנאי אז הברירה בידו להחזירו, ואם החזיר הוברר הדבר למפרע דהוי מתנה גמורה ושפיר יצא, עיי"ש.

והקשה על זה בשו"ת קול ארי' סי' ל"ב דאם אמרינן למפרע הוא גובה ולא יצא ממילא לא אהני לי' מתנתו ואין כאן שכירות והוי תרתי דסתרי אהדרי. עוד הקשה דהאיך כתבו התוס' הנ"ל בקדושין דאפילו לא כפל לתנאי' מהני דהוי אומדנא דמוכח דלא נתן לו רק לצאת בו, הא אפשר דכוונתו הי' בתורת שכירות ולא בתורת תנאי ואז ג"כ מחויב להחזיר לו ושוב ליכא אומדנא, והאיך קאמר בגמרא דאם לא החזירו לא יצא דזה שייך רק אי הוי בתורת תנאי רבטל המתנה למפרע כמ"ש הקצוה"ח שם.

ואפשר ליישב ב' קושיות אלו על דרך מ"ש רש"י בפסחים ל: ר"ה כ"ע לא פליגי דאפילו לרבא דס"ל מכאן ולהבא הוא גובה מ"מ לא הוה ברשותו להקדישו או למכרו רק דהוי שלו. ולפי"ז בנידון דידן דלא שייך למימר למפרע הוא גובה כמ"ש הקול ארי' דא"כ בטלה המתנה, מ"מ לא הוה ברשותו כמ"ד מכאן ולהבא הוא גובה. והנה הרשב"א בסוכה ל"ה כתב דמכח לכם דכתיב באתרוג בעינן דלהוי שלו וגם ברשותו. ולפי"ז שפיר כתבו התוס' בקידושין רמכח אומדנא הוה כאלו התנה כראוי, דאל"ה רק מטעם שכירות, לא הוה יוצא בו אפילו אי לא אמרינן למפרע הוא גובה דהא לא הוה ברשותו, וע"כ רצונו שיהי' תנאי כפול כראוי, ומוישוב ב' קושיות של הקול ארי' הנ"ל.

אבל עדיין צריכין לעיין בדברי רש"י במה שכתב דהוה אינו ברשותו, דו"ל דתלוי במחלוקת ראשונים בפרק שור שנגח (דף לו:): דבעל המאור סבר דאינו ברשותו נקרא דבר שאין יכול להשתמש בו כרצונו, והרמב"ן כתב דאינו ברשותו הוא דבר שיש לאחר קנין בו כמו קניני גזילה. ובספר אמרי משה כתב דנ"מ בין הני פירושי הוא אכידה, דלהבעה"מ הוה שלא ברשותו, ולהרמב"ן כיון דאין לאחר קנין בו מיקרי עדיין ברשותו. ויש לומר דמחלוקת אביי ורבא ביאוש שלא מדעת תלוי בסברות הללו, ולרבא רסבר יאוש שלא מדעת הוי יאוש אזיל כסברת הבעה"מ דאכידה מיקרי אינו ברשותו, וע"כ דיאוש לאו מטעם הפקר דהא הפקר לא מהני רק בדבר שהוא ברשותו להקנותו, ובע"כ צריכין לומר דהתורה חידשה לנו דין חדש דיאוש דאע"פ דאינו ברשותו של אדם להפקירו מ"מ כיון דאכידה מבעלין פקע שם בעלות מיני', ולפי"ז אף שלא מדעתו שייך לומר כן דאין זה ענין להפקר רבעינן דעתו, .

אבל אביי י"ל דס"ל כסברת הרמב"ן דאכידה הוה ברשותו, ושפיר שייך לומר דיאוש מטעם הפקר כמ"ש רש"י גיטין דף ל"ח, ומש"ה בעינן דוקא מדעתו כמו בהפקר. ויש להביא ראיה לזה מהא דאיתא בב"ק דף סט: על הא דצנועין דהוי מחללין הכרם רבעי אע"פ דאינם ברשותם דהוי ביד אחרים וגם ר' דוסא סבר שיכולין להפקיר הלקט (דהוי יותר מב' שבלים דלית להו דין לקט) שכבר הי' ביד

העניים, ואמר ר' יוחנן דצנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד, ואמר אביי דאי לא דאמר ר"י הכי הו"א דאין זה רק תקנת חכמים ריכול לחלל או להפקיר דבר שאינו ברשותו (ולר' דוסא דוקא בעניים עשו תקנה), אבל מד' יוחנן דאמר דאמר דבר אחד, דגם ר' דוסא מודה לתך דצנועין, ע"כ דס"ל ריכול לחלל ולהפקיר דבר שלא ברשותו עפ"י הלכה, ורבא אמר דאי לא דאמר ר' יוחנן הכי הו"א דהצנועין כר"מ דדוקא במעשר שייך לחלל דבר שאינו ברשותו כיון דמעשר ממון נכוח ואעפ"כ עשתה התורה כאלו הוא ברשותו לחללו ה"ה אם אינו ברשותו. וצריך להבין במאי קמפלגי אביי ורבא, ולפי הנ"ל ניחא, דאביי סבר דדוקא אם יש לאחר קנין בדבר אז מקרי אינו ברשותו, ממילא כשהב"ד מפקיר לקנין דגולן אז חוזר להיות ברשותו, וממילא שפיר יכול לתלות הטעם בתקנת חכמים דהיינו דהפקיר ב"ד הפקר, להפקיר קנין המלקטים, ואז יכול הבעה"ב לחלל ולהפקיר, אבל דבא א"א לומר משום תקנת חכמים, דאיתו ס"ל דאפילו אי אין לאחר קנין בו נ"כ מיקרי שלא ברשותו, ואפילו יפקיד לקנין הנזלן נמי לא מיקרי ברשותו, ומש"ה קאמר הטעם דאתיא כר"מ.

ועפ"י הדברים הנ"ל שפיר נוכל ליישב מה דהקשה הב"ש על הב"ח הנ"ל דבעינן תנאי כפול דלא כתוס' בקידושין. דהנה בעל המימרא בקידושין הוא דבא ואלביי קאי דברי התוס', ומש"ה יש אומדנא אפילו אי לא כפלי' לתנאי, דאי מטעם שכירות, לא הוי ברשותו כיון דצריך להחזיר האתרוג זה דוקא ולא יכול לעשות בו כרצונו, אבל לדידן (דהלכתא כאביי דיאוש שלא מרעת לא הוי יאוש ושפיר מיקרי ברשותו כנ"ל) או בשאר מילי דלא בעינן לכם אפילו לרבא, ליכא אומדנא דרוצה בתנאי, דאפשר כוונתו לשכירות, ומש"ה שפיר קאמר הב"ח דבעינן דוקא תנאי כפול דאל"ה אפשר דהוה בתורת שליחות.

ובזה יש ליישב מה שהקשה הישועות יעקב על סוגיא דקידושין דמנ"ל דאיירי ביו"ט ראשון ומטעם לכם, דלמא איירי ביו"ט שני דלא בעינן לכם והא דלא החזירו לא יצא משום דהוי גזל דהוה מצוה הבאה בעבירה. וי"ל דאי ביו"ט שני א"כ צריך לפרש תנאי כפול, דאי לאו הכי איכא למימר דהוי בתורת שכירות, ואי דהוי אינו ברשותו הא ביו"ט שני לא איכפת לן, וכיון דקאמר סתם ע"מ להחזיר ולא כפלי', ע"כ דמיירי ביו"ט ראשון ואז איכא אומדנא דהוה מטעם תנאי.

ועוד חדא פש גבן ליישב דעת ספר התרומות המובא לעיל, דאי לא כפל לתנאי' באתרוג לא יצא, דלכאורה זהו שלא אליבא דהלכתא לפי דברינן, דלדידן אפילו אי הוי מטעם שכירות נמי חשיב ברשותו. אמנם יש לתרץ באופן אחר דעת ספר התרומות, דסבירא לי' דהעושה מכר בשבת אמרינן כל מלתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני (ע"י שו"ת דע"א סי' קע"ד) ממילא אם לא אמר בפירוש תנאי כפול ממילא הוי מטעם שכירות והוי מתנה גמורה ולא ע"מ להחזיר ועובר משום מו"מ ביו"ט ובטל המתנה, דדוקא אם הוא ע"מ להחזיר כתב המ"א בס"י ש"ו דלית ב' איסור, אבל בלא זה אסור. ואי תקשי לך דא"כ אפילו לא כפלי' לתנאי' יש אומדנא דמוכת דרוצה בהכי, דאל"כ יתבטל הקנין ולא יצא בו, וי"ל

דזה דוקא אם החסרון מטעם עצם הקנין דזה אסיק אדעת' דאם לא מקנה קנין גמור ונותן ברשותו לא יצא חבירו, אבל הכא דהקנין הוי קנין גמור רק מצד אחר יש מניעה, זה לא אסיק אדעת' וצריך לפרש תנאי'. או י"ל דס"ת חולק על עצם סברת התוס' דרי באומרנא רק דצריך לפרש. ועי"ל דס"ל כמ"ש בס' אמרי משה דאפשר דהרמב"ן מורה להבעה"מ, רק רמוסף על דבריו, ומש"ה אי הוי מטעם שכירות, הוי אינו ברשותו לכו"ע, ובעינן דוקא בתורת תנאי.

עולת שבת בשבתו

אמור

ואיש כי יקריב זבח שלמים לר' לפלא גרר. וברש"י, לפלא נדר, להפריש בדיבורו. ולכאורה צ"ע רהא בהקדש מהני מחשבה. ויש ליישב עפי"ר הידושלמי במס' יבמות (פי"ג ה"ב) תני ר' הושעיא עכו"ם אין להם מחשבה בין להכשיר בין לתרומה וכו' עיי"ש, והנה בפרשה זו מיירי גם בנכרים, דמאיש איש דכתיב בפרשה זו ילפינן נכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל, וגם כתיב להלן ומיר בן נכר לא תקריבו וגו', וכיון דבן נכר אין לו מחשבה רק דיבור, לכן שפיר פירש"י, להפריש בדיבורו.

(הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל אבד"ק טארנא')

בחוקותי

כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי קודש לר'. וברש"י שהעשירי מכה בשבט צבועה להיות ניכר שהוא מעשר. ולכאורה צריכין להבין הא רצוונה תורה להכות העשירי שהוא קודש לר', מדוע לא צוונה התורה להכות או לעשות איזה סימן בשאר הצאן שהם חול, אך התורה בא להראות בזה שכן הוא תמיר, שמי שהוא קדוש לר' מכין אותו וסובל יסורים וצרות, ועי"ז מתגדל ומתקדש ביותר⁽²⁾. (הגה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל⁽³⁾)

(1) בספרו של תורה על ירושלמי יבמות פי"ג ה"ב ד"ה תני.

(2) עיין עוד בזה בספה"ק עטרת שלמה לכ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצוק"ל בפ' בראשית על המדרש אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו נדל.

(3) הועתק מכת"י הרב הגאון מוה"ר שמואל מאיר הכהן האללענדרער ז"ל רומון"כ בשערנאוויץ, בשמו.

לשבועות

במה שהקדמו ישראל נעשה לנשמע, ו"ל הענין בזה, עפ"י דברי הרמב"ן בשיר השירים עה"פ מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ופי' כשמיניע לאדם איזה התעוררות של יראה ואהבה להבורא ב"ה אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי היינו שיעשה תיכף איזה מצוה, ליתן צדקה וכדומה, כי ידוע שהתעוררות הבאה אל האדם בפתע פתאום הוא אור הנשפע עליו מלמעלה, ונקרא בחי' נשמה, וצריך האדם להלבישה בגוף כדי שיהי' לה חיזוק ובסיס, וע"ז אמר הכתוב מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ, כי תיבת חפ"ץ הוא מלשון כלי, וזהו הכוונה, שהתעוררות ההיא הבאה אל האדם צריך תיכף ומיד כלי להחזיקו, וזהו עד שתחפ"ץ, עכ"ד. (הובא בקדושת לוי לשבועות).

והנה בשעת מתן תורה באה לישראל התעוררות גדולה, והיו יראים שלא ימוט מהם התעוררות הלו, לכן אמרו נעש"ה מיד איזה מצוה, כדי שיהי' להתעוררות חיזוק ובסיס על להבא, וע"י זה נשמע לעתיד ולא ימוט ההתעוררות לעולם.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

במדרש רות על פסוק ישלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ד' א"ר חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו, ויש לתמוה דבכרא מפורש כן אשר באת כו'. וי"ל על [פי] מ"ש מי הקדמני ואשלם, הפשוט הקב"ה אומר מי שהקדמני במצות עלי לשלם, והדרשה, מי הוא שהקדמני שאשלם לו, אדם מל בנו הקב"ה נתן לו בן אדם עושה מזוזה ומעקה הקב"ה נתן לו בית וכן הכל מעשר וכדומה, ולפי"ז מה שהקב"ה משלם שכר לעושי מצוה הוא ממדת החסד ולא בדיון שהרי כבר קבל שכרו משלם קודם עשיית המצוה. ואמנם משכחת שהאדם עושה מצוה ויש לו שכר מדינא, בגוי שנתנייר ומל בנו שהי' לו בגיותו ועושה מעקה ומזוזה בבית שהי' לו בגיותו דזה וודאי הוא קדם עשיית המצוה לתשלום שכר, כי הבית והבן הי' לו בגיותו קודם בואו לכלל ישראל, ובגיותו לא הי' חייב בשום מצוה ועכשיו מגייר ועושה המצוה מרצונו הטוב זה וודאי יש לו שכר מצוה מדינא.

ובזה יובן שבוועז אמר ישל"ם ה' פעלך, וישלם משמע מדינא כמ"ש בחולין ק"ל תנא תני ישל"ם ואת אמרת מרת חסידות, וא"כ ה"ה כאן קשה דמי הקדימני ואשלם, וכל שילום שכר מצוה הוא ממדת חסידות וחסד, ולזה אמר תחת אשר באת לחסות תחת כנפיו, ובגר וודאי יש לו שכר מדינא, וכאמור.

(הגאון מוה"ר יוסף תאומים בעל פרי מגדים זצ"ל⁴)

(4) הועתק מגוף כתי"ק והניע אלינו ע"י האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה בן ציון דוב הלברשטאם נ"י מלונדון נכר כ"ק מרן אדמו"ר וצוק"ל הי"ר. טוב עין הוא יבורך.

נשא

ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, פי' ביאור הכתוב בלתי קושיות הוא, ע"ר המדרש רבה פ' כי תשא ופ' חוקת שמעון משה בחטא עגל, כלום אמרת אנכי ה' אלוקיכם לא יהי' לכם אלהים אחרים וכו' אנכי ה' אלוקיך לא יהי' לך אמרת לשון יחיר, לי רברת ולא להם וכו'. והנה מצורף לזה רברי (רש"י) [המדרש] שכתב ישא ה' פניו אליך, יעביר ממך פנים של זעם, היינו בחטא עגל שחרה אף ה', ואם תאמר למה יעבור הזעם ממני, לזה אמר הפסוק, וישם לך שלום, ע"י שאמר לא יהי' לך אלהים אחרים ולא אמר לכם, וזה מורה שניתן התורה למשה ולא לישראל, על ידי זה יש שלום לישראל מחטא עגל כאמור.

(הגאון מוה"ר יוסף ררשן מפוזנא זצ"ל⁵)

בהעלותך

והאספסוף אשר בקרבו התאוות וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר. וא"י במדרש והאספסוף זו שבט דן המאסף לכל המחנות, ע"כ. והוא תמוה רבשלמא למ"ר והאספסוף זהו ערב רב שפיר אמר אח"כ וישובו ויבכו גם בני יגו', אבל אם הם שבט דן, אטו שבט דן לאו בני יגו' ניהו. ויתכן בזה יש מחלוקת רש"י ותוס' מחולקין ברין אכילת בשר במדבר, דרש"י כ' בקידושין (נ"ז ע"ב) עה"פ כי ירחק ממך המקום וזבחת, רבא הכתוב להתיר להם בשר תאווה וכו' לפי שבמדבר לא הותרו לאכול שום בהמה הראוי' להקרבה אלא ע"י הקרבה, אבל התוס' בפ' הערל כתבו דערלים הואיל ולא חזי להקרבה אכלו במדבר בשר תאווה. והנה הטעם שלא מלו בני' במדבר הוא משום דלא נשיב רוח צפונית, אמנם כאמת ליכא למימר דלא נשיב אז רוח צפונית כלל, שהרי אמרו רז"ל ארבע רוחות מנשבות בכל יום ואלמלא רוח צפונית עמהם נחרב העולם, רק שאז לא נשיב רוח צפונית מטעם דלא ניבדור ענני הכבוד, וא"כ חוץ לענן שפיר נשיב רוח צפונית, וזהו שרייקו חז"ל באומרם דלא נשיב לה"ם רוח צפונית, להם דייקא. נמצא לפי"ז רשב"ם דן שהיו מחוץ לענן ודאי מלו כיון רלהם נשיב רוח צפונית⁶, ושפיר היו מותרין לאכול בקרשים רחוי' להקרבה, וא"כ למה בכו לבשר, אין זה אלא שהיו רוצים לאכול בשר תאווה בלא הקרבה, וזשה"כ והאספסוף אשר בקרבו, זהו שבט דן, התאוות תאווה, לאכול בשר תאווה בלא הקרבה, כי ה' בשר למו ע"י הקרבה, ואח"כ אמר הפסוק, וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר, זה קאי על שאר בני' שהיו בתוך הענן, שהם לא היו בירם לאכול בשר כלל, לא ע"י הקרבה כי ערלים היו, ולא בשר תאווה כשיטת רש"י הנ"ל, לכן שפיר חלקם הכתוב.

(הגאון מוה"ר יצחק אבר"ק בעלזא זצ"ל⁷)

(5) הועתק מגוף כתי"ק.

(6) עיין עוד בזה בכר"ש שנה ר' קונט' י"א עמוד כ"ט למטה.

(7) בספר שפת אמת על משלי (לכוב תקמ"ח) לתלמידו המניד מקרעמניץ מוה"ר יעקב ישראל הלוי זצ"ל, בקאפיטל י"א, ששמע ר"ז מפ"ק.

שלח

ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ובתרגום יונתן וכר חמא משה ענוותנותי קרא משה להושע בר נון יהושע, ותמוה. וי"ל בזה עפ"י מה דאיתא במדרש מי שהוא עניו אינו מדבר אחר בפה ואחר בלב רק פיו ולבו שווים. והנה כלב הראה עצמו ברוח אחרת שאמר למרגלים שהוא יאמר כמותם ואח"כ אמר טובה הארץ וגו', א"כ לא הי' צריך משה להתפלל עליו, אכן כר חמא משה ענוותנותי דיהושע, והרי עניו פיו ולבו שווים, לכן חשש שלא יהא נשמר מן המרגלים, לכך התפלל מרע"ה עליו ע"י שקרא שמו יהושע, י"ה יושיעך מעצת מרגלים. (הנאון מוה"ר יחזקאל קאצנעלבוין ע"ל אבר"ק אה"ק⁸)

קרח

על המדרש ובמושב לצים לא ישב קאי על ערת קרח, י"ל מה שאמר כולם קרושים ובתוכם וגו' כי יש הנקראים חמאים, שהם מחזיקים עצמם כצדיקים מחמת חסרון ידיעתם ויכול להוכיח אותם בד"ת כמ"ש אם אבן הוא נמוח, ויש הנקראים רשעים, שיודעים ולומדים תורה וברשע עוברים, ויכול להוכיח אותם בדברים המתישבים על הלב כי למה ירע לנפשו, אבל יש שמחזיקים עצמם ללומדים ולצדיקים, זה א"א להוכיח, וזה הכת נק' לצים, שאמר עליו אל תוכח לך, וסי' לדבר, ל"ץ אותיות למ"ד צרי"ק שהוא למדן וצדיק, וז"ש (ישעי' כ"ו) יוחן רשע בל למד צדק, ר"ל כשאני בחי' ל"ץ, שאפשר לומר לו, בארץ נכוחות יענל, ר"ל בארץ העליון האמת ונכחת, ימצא עולתו וקלקולו, מזה יכנע. (או יפרש, שאפי' בארץ נכוחות בעלמא רקשוט, אפ"ה יעות, שאפי' בפתחו של גיהנם אינו חוזר בהם, וזהו הלץ).

וז"ש שעדת קרח היו בחי' ל"ץ שאמרו שהם קרושים, וגם בתוכם ה', ר"ל שהם לומדים שהשם שורה על ת"ח, וכפירש"י כולם שמעו בסיני. וסוף המדרש על בני קרח כבר מבואר במ"א.

(הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל⁹)

וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמור בוקר וידע ר' את אשר לו וגו'. וכבר עמדו חכמז"ל בזה מדוע הרחה אותם עד הבוקר ולא עשה המבחן תומ"י באותו מעמד. וי"ל בזה, עפ"י אומרים ז"ל במדרש מה עשה קרח הלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת, התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחר של תכלת פטורה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, ע"כ. נמצא ששיטת קרח ועדתו היתה שיוצאין ירי מצות ציצית במה שלובשין טלית שכולה תכלת וא"צ

(8) בספר אורי וישעי (ברלין תע"ד) דף נ"ט ע"א, ששמע דבר זה מפ"ק.

(9) הועתק מגוף כתי"ק והגיע אלינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמרומם מו"ה שאל הוטטערער נ"י מאנטווערפן. תח"ח לו.

להטיל בו עוד ציצית. והנה ידוע אומרים ז"ל (סוטה כ"א ע"א) מצוה בעידנא דעסיק בה מנגא ומצלא. וגם ידוע מה שאמרו חכמנו"ל לילה לאו זמן מצות ציצית. וזהו שהגביל משה רבינו להם הזמן עד הבוקר, שאז הוא זמן חיוב מצות ציצית, ואם האמת והצדק אתם שמקיימין בטלית של תכלת מצות ציצית, א"כ מהראוי שהמצוה הזאת בעידנא דעסוקים בה, תגין בעדם להצילם. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

אחרי

קאפ' ט"ז פסוק י'.

באה"ד ואינו יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמודתו חי עד שישתלח מכאן ששליחותו למיתה: תיבת שליחותו הכתוב כאן אין לו מובן, עיין ברש"י פ' נח בפסוק וישלח את היונה (ח', ח') שמחלק שם רש"י בין לשון שלוח ללשון שליחות, וכאן אין זה שליחות רק שילוח וכמו שכתב רש"י בתחלת דבריו. לכן הנכון כמו שהוא ברפה"ר ובדפוס אלקבץ, מכאן ששילוחו למיתה, ובכמה דפוסים בא לנכון.

שם פסוק י"א.

באה"ד מכאן שהכהנים מתכפרין בו וכל כפרתן אינה אלא על טומאת מקדש וקדשיו כמש"נ וכפר על הקדש מטומאות וגו': ברפה"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה, וכל כפרתו, שקאי על הקרבן לא על הכהנים, וכן משמע מלשון הגמ' (שבועות ד' ע"ב) דקאמר יכול על כל טומאה שבקודש יהא שעיר זה מכפר ת"ל וכו', ואולי גם לנוסחתנו הכוונה על הקרבן, ומה שכתב בלשון רבים, "וכל כפרתן", קאי על הפר והשעיר.

קדושים

קאפ' י"ט פסוק ט"ז.

באה"ד, וראי' לדברי שלא מצינו רכילות שאין כתוב בל' הליכה, לא תלך רכיל, הולכי רכיל נחשת וברזל. לפלא שרש"י הביא הפסוק הולכי רכיל נחשת וברזל, שלפי תרגום יונתן (בירמי' ו' כ"ח) והביאו שם רש"י, אינו מלשון רכילות רק מלשון מחשבה כמו ויתנכלו, ולא הביא הפסוק ממשלי (י"א י"ג) הולך רכיל מגלה סוד שתרגומו אכל קורצא. וכן שם (כ' י"ט) גולה סוד הולך רכיל. אבל ברפה"ר הנוסחה היא, לא תלך רכיל, הולך רכיל, הולכי רכיל נחשת וברזל. הרי שקודם רמז לפסוקים הנ"ל שהם "הולך רכיל", ואח"ז הביא הפסוק הולכי רכיל, שלפי פירושו שם, גם זה מלשון רכילות.

שם.

באת"ר שהי' משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חיזוק שדבריו מקויימים ומעמידם על האמת. מלשון הזה משמע שהמקבל מורה בהלעטה הזאת שמלעית להמלשין שרבריו מקויימים אצלו, ומעמידם על האמת, שמאמין בדבריו, וכן הבין הרמב"ן ז"ל בדברי רש"י ולפיכך תפס עליו וכתב שאין בפירושו טעם או ריח כי השומע מן הרכיל לא ישבע לו שיאמין בדבריו ולא יתן לו אות ומופת עיי"ש מה שהקשה מדריוש שלא הי' מאכיל למלשיני דניאל רק לענה וראש, וכתב בהן די אכלו קרצוהי. אמנם דברי רש"י בדניאל (ג' ח') כאו ביתר ביאור, ובדראי שלזה נתכוון גם כאן, ואין מקום לתפיסת הרמב"ן, כי ז"ל שם ואומר אני שכן היתה רת של הולכי רכיל לאכול לגימא במקום שמלשינין שם, והוא סימן קיום דברים, שמאותה שעה יש עליהם לברר דבריהם ולאמת לשון הרע שאמרו וכו' הרי מבואר שהלעטה הזאת איננה אות או מופת שהשומע קבל את דבריו ומאמין לו, אדרבה רק שאחר שקבל המלשין את ההלעטה קבל בזה אחריות על דבריו ומחויב לבררן ולאמתן, ואם לא יאמנו דבריו ענוש יענש. וממילא סרה תפיסת הרמב"ן כי גם דריוש ונכוכדנצר שלא האמינו למלשינים מ"מ האכילום הלגימה הזאת להחמיר בעונשן אם לא יבררו דבריהם. ולפ"ז נכונה מאד נוסחת דפה"ר ודפוס אלקבץ כאן, שבמקום „ומעמידם על האמת“, הנוסחה הוא „ויעמידם על האמת“, והוא כמו שביאר רש"י בדבריו שם שהמלשין מתחייב עצמו בזה להעמיד דבריו על האמת, (וגם בדברי הרמב"ן הובא כנוסחה זו, ויעויין בפירוש רבינו חננאל (בתענית דף כ"ד ע"ב) הנרפס בגליון ש"ס ויילנא שפירש כפירוש הרמב"ן, וכן פירש בערוך ערך קרץ ג').

אמור

קאפ' כ"א פסוק כ'.

או דק, שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל"א. ברפה"ר נרשם הד"ה, או דק או תכלול בעינו, ונכון הוא, כי הגם שרש"י לא פירש בדבור זה רק תיבת דק, מ"מ הוצרך להביא תיבת בעינו להורות על פירושו, שתיבת בעינו נמשך גם על תיבת דק, ופירוש הפסוק הוא או דק בעינו או תכלול בעינו, להוציא מפירושו של הראב"ע שפירש או דק, קצר הקומה, ורש"י פירשו ע"פ דברי חז"ל במשנה דבכורות (דף ל"ח).

קאפ' כ"ב פסוק ז'.

ואחר יאכל מן הקדשים, נדרש ביבמות בתרומה שמותר לאכלה בחערב שמש: מן הקדשים ולא כל הקדשים: מלשון הזה משמע דמכתיב מן הקדשים שמשמע ולא כל הקדשים ילפינן דרך בתרומה מותר אבל לא בקדשים, אבל בגמ' דיבמות (ע"ד:) שמביא רש"י לא נזכרה כלל הך דרשה עיי"ש. וכדפוס אלקבץ הנוסחה היא, לכך כתיב מן הקדשים ולא כל הקדשים. לנוסחה זו יתפרש דהגם שהדרשה היא מפני דתלתא קראי כתיבי כדאמרינן שם, אבל מאחר שהכתוב משתעי רק בתרומה, לכך כתיב מן הקדשים, שהכתוב אינו מדבר בכל הקדשים, ומדויק

בלשון הכתוב כדרשת חז"ל. ובדפח"ר כל הריבור הזה מן הקדשים וכו' ליתא, וכן הביא בס' יוסף דעת, בס"א אינו זה הריבור כלל.

בהר

קאפ' כ"ה פסוק ט"ו.

באה"ר כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל וכו'. בדפח"ר וברפוס אלקבץ וכן בכמה רפוסים הגירסא היא דעו בלשון רבים, כי את שניהם הוא מזהיר המוכר והקונה, כמו שכתב רש"י בהמשך רבריו ולפי השנים ותבואות השרה שהיא ראוי' לעשות, ימכור המוכר ויקנה הקונה, וכן הביא בס' יוסף דעת.

שם פסוק ל'.

(אשר לא חומה, לו קרינן אמרו רז"ל אע"פ שאין לו עכשיו וכו') רברים אלו סותרין למ"ש רש"י בערכין (רף ל"ב ע"א ר"ה לוא) שכתב שם לוא כתיב משמע לא ומשמע לו וכו' והתוס' כתבו שם שהוא קרי וכתיב, ודחו פירש"י, וברפוס הראשון וכן ברפוס אלקבץ רבור זה ליתא. ובספר יוסף דעת הביא כאן נוסחה ברש"י וז"ל, אשר לא חומה, לו קרינן אמרו רבותינו ז"ל אע"פ שאין לו עכשיו הואיל והיתה לה קורם לכן, ועיר נקיבה היא, והוצרך לכתוב לה, אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים תקנו "לו" במסורת, זה נופל על זה, ע"כ. כל הלשון הזה מורה שאינו מלשון רש"י רק תוספ'.

שם פסוק ל"א.

על שדה הארץ יחשב, הרי הן כשרות הנגאלים עד היובל ויוצאין כיוכל לבעלים וכו', כשרות הנגאלים אין לו מובן. ובדפח"ר וברפוס אלקבץ הגירסא נכונה הרי הן כשרות, שנגאלין עד היובל, וכו' והאי "שנגאלין" מפרש שבזה בתי החצרים הן כשרות, שנגאלין עד היובל וכו'.

בחוקותי

קאפ' כ"ו פסוק כ"ה.

ושלחתי דבר בתוכם וע"י הדבר ונתתם ביד האויבים וכו'.

ברפוס אלקבץ יש כאן תוס', בשברי לכם, בהכבד הרעב יתמשו ביד האויב כההוא בצדקי', בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ותבקע העיר (מלכים ב' כ"ה). וביתר ביאור הביא כמו נוסחה זו בספר יוסף דעת שמצא ברש"י קלף, וז"ל, ולפי משומו ונתתם ביד אויב בשברי לכם, בהכבד הרעב תהיו תפוסים ביד אויב וכן מצינו בצדקי' בתשעה לחדש ויחזק הרעב וגו'. וכרמות ראי' לנוסחה זו כמה שסוכם רש"י את שבע הפרעניות, כתב, ונתתם אינה מן המנין שהיא החרב, ולפי מש"כ בפירושו הראשון שקוברי המתים נתנין ביד אויב הרי תפשים חיים ואין זה בכלל חרב, רק השבי הקשה, אבל לפי נוסחה זו שהמרובר על יום נבר האויב ותבקע העיר, זהו החרב וכמ"ש ברה"ב (ל"ו, י"ז) ויעל עליהם את מלך כשרים ויהרוג בחוריהם בחרב בבית מקרשם ולא חמל על בחר ובתולה זקן וישש וגו', לפ"ז

האי ונתתם ביד אויב הוא החרב. ואף אם נאמר שהאויבים היו הורגין את המקברים מ"מ ונתתם ביד אויב משמעו על הכלל. כמ"ש בפירושו השני. ואפשר להעמיס כל זה בפסוק, בירמי' (י"ר, י"ב) כי בחרב וברעב ובדבר אנכי מכלה אותם, ושמא תאמר כי החרב היא על המקברים מחמת הדבר ע"ז אמור (שם פסוק ט"ז) והעם... יהיו מושלכים בחוצות ירושלים מפני הרעב והחרב ואין מקבר, שהחרב תהי' בחוצות ירושלים ולא על היוצאים לחוץ לקבור מתינה.

שם פסוק ל"ו.

והבאתי מורך, פחד ורך לבב וכו' רך לבב שייך לומר כתואר על האדם כמ"ש מי האיש הירא ורך הלבב (דברים כ' ח') ואין זה פירושו של מורך, ובדפוס אלקבץ הנוסחה, פחד ורך לבב, וכן העתיק בס' זכרון.

במדבר

קאפ' א' פסוק נ'.

ואתה הפקד את הלויים, כתרנמו וכו'. בדפח"ר וכן בדפוס אלקבץ הר"ה הוא, הפקד את הלויים (בלא תיבת ואתה), כי זהו שרש"י בא לפרש.

שם פסוק נ"ג.

ולא יהי' קצף, אם תעשו כמצותי לא יהי' קצף, ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהי' קצף כמו שמצינו במעשה קרח וכו'. לעיל בפסוק (נ"א) כתב רש"י והזר הקרב לעבודתם זו, ופירשו שם המפרשים כוונתו, עיין עליהם הרא"ם והג"א כל אחד לדרכו, אבל כאן לא שייך לומר לעבודתם זו ובפרט מהרא"י שהביא, כמו שמצינו במעשה קרח, ושם לא הי' הקצף על עבודת הפריקה והקמה. ובדפח"ר ובדפוס אלקבץ לא נאמר כאן תיבת זו.

קאפ' ב' פסוק ב'.

מנגד, מרחוק מיל כמו שנאמר ביהושע וכו'. אם רש"י בא לפרש תיבת מנגד, ולומר שפירוש מנגד הוא מרחוק מיל, יקשה הרי בכמה מקומות כתוב מנגד ואינו דוקא בשיעור הזה כמו ותשב לה מנגד (בראשית כ"א), או כי מנגד תראה את הארץ (דברים ל"ב ג"ד), והנכון הוא כמו שהוא בנוסחת דפוס אלקבץ. מנגד, מרחוק, מרחוק מיל וכו'. ולפ"ז תיבת מנגד פירשו רש"י מרחוק, וכאן הי' רחוק מיל, שיוכלו לבא בשבת. והוא כמו שפירש"י בפסוק ותשב לה מנגד, מרחוק. וכן פירש כאן הראב"ע מנגד, רחוק. ועיין בגו"א.

נשא

קאפ' ה' פסוק י"ח.

כאח"ד ולא יתכן לפרש מים ארורים שהרי קדושים הם, ולא ארורים כתב הכתוב אלה מאררים את אחרים וכו'. מתחלת דברי רש"י משמע שהיינו יכולים לפרש מאררים היינו ארורים, רק שלא יתכן לפרש כן שהרי הן קדושים, ומה זה שמסיים

ולא ארורים כתב הכתוב, מה בכך, שלא כתב ארורים, הרי שאלמלא שהם קרושים ה' רוצה לפרש מאררים כמו ארורים, כי גם לפי פירושו הול"ל ממאירים לא מאררים, והרנ"ש בס' אמרי שפר כתב שכוונתו שמשני טעמים לא יתכן לפרש מים ארורים הא' שהם קרושים ועור שלא כתיב ארורים אלא מאררים, ולפי פירושו הול"ל לרש"י להקדים שלא יתכן לפרש ארורים שהרי כתיב מאררים ולא ארורים שזהו הוא עיקר דקדוקו, ואח"כ יאמר ועור שהרי הן קרושים. אמנם ברפוס אלקבץ הנך שתי תיבות, „ולא ארורים“ נמשכים למעלה וכן הוא הנוסחה, ולא יתכן לפרשו מים ארורין שהרי הן קדושות ולא ארורין, ולא כתב הכתוב אלא מאררין שמאררין את אחרים וכו'. לפ"ז דיוקו של רש"י הוא רק שלא יתכן לקוראן ארורים, שהרי הם קדושים ולא ארורים, ומה שנקראו מאררים, אע"פ שהם קרושים נקראו כן, מפני שהם מאררים את אחרים.

קאפ' ז' פסוק כ'.

גימטריא של קטרת תר"ג מצות, וכו'. חסרון הניכר יש כאן, ובדפנה"ר הנוסחה, גימטריא של קטרת תר"ג כנגד תר"ג מצות. ובס' יוסף רעת הביא נוסחה, מלאה קטרת, כנגד תר"ג מצות, גימטריא של קטרת תר"ג, וכו'.

בהעלותך

קאפ' י' פסוק י"ז.

והורד המשכן, כיון שנוסע דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרוכת וכסו בה את הארון שנאמר ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה, ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות והארון וכלי הקודש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונים על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן ואח"כ ונסעו הקהתים. (כ"א) נשאי המקדש, נושאי דברים המקודשים: והקימו את המשכן, בני גרשון ובני מררי שהיו קודמין להם מפני שני דגלים וכו' הך כיון שנוסע (וגרסת הרא"ם והגו"א כיון שנסע) דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו. פירשו הרא"ם והגו"א שאין פירושו אחר שנסע, רק מיד שנסתלק הענן והיו יודעין שיסעו נכנסו אהרן ובניו, וכ"כ רש"י לעיל (ד' ה'), וכתב עוד הרב גור ארי', שמה שכתב רש"י שהיו עומדין עד שנסע דגל ראובן, רק בני קהת היו עומדין, אבל בני גרשון ובני מרדי כבר הלכו להם עם מחנה יהודה, והוכיח כן ממה שכתב רש"י ואח"כ ונסעו הקהתים משמע שבני גרשון ובני מררי כבר הלכו, וגם ממה שכתב רש"י שבני גרשון ובני מררי היו קודמין להם מסע שני דגלים, וכן משמע מדברי הרא"ם. אבל הרב לבוש כתב (לעיל ב' י"ז) שבני גרשון ובני מרדי ובני קהת כולם נסעו אחר שני הדגלים אלא שהלויים עצמם היו מחולקים ומרוחקים זמ"ז ע"ש שהאריך, ועל מה שכתב רש"י ואח"כ נסעו הקהתים (שמזה הכריח הגו"א שבני גרשון וב"מ כבר הלכו להם), כתב שטעו המנקדים ופסקו כן הדיבור, אבל טעות הוא בידם כי סוף הדיבור הוא ואח"כ נסעו, ור"ל ואח"כ נסעו בני גרשון ובני מררי, ומתחיל הדיבור, הקהתים נושאי המקדש, וקאי על פסוק כ"א. ות"ד, והובאו גם בספר צרה לדרך ככתבם וכלשונם.

אמנם ברפוס הראשון יש כאן תוספת תיבה אחת שמכרעת כרעת הרב גו"א, ושאין כאן טעות המנקרים, שכתוב שם, ופוענין אותו בעגלות (ונושאים) [ונוסעים] והארון וכלי הקודש וכו', ממה שהוסיף תיבת ונוסעים, הרי להריא כמ"ש הרב גו"א שבני גרשון ובני מררי נסעו עם בני יהודה, וע"כ מש"כ „ואח"כ נסעו" קאי אבני קהת וכמו שהוא ברפוסים ואח"כ ונסעו הקהתים. (ומה שהנהתי ונושאים שצ"ל ונוסעים, הוא טעות דמוכח ויש שם עוד טעות באותה שורה, שבמקום משא בני קהת נרפס מסע בני קהת, והחליפו נוסעים בנושאים, ומשא במסע).

שלח

קאפ' י"ד פסוק י"ז.

יגדל נא כח ה', לעשות דבורך: כאשר דברת לאמר, ומהו הדבור: (י"ח) ה' ארך אפים לצדיקים ולרשעים, כשעלה וכו' עד אף לרשעים: ברפוס הראשון וברפוס אלקבץ וכן בכמה רפוסים הדיבור יגדל נא כח ה', לעשות דבורך, הוא אחר שמסיים הדיבור כאשר דברת, וכן הוא נמשך יפה שא"ל משה והלא אמרת לי אף לרשעים יגדל נא כח ה' לעשות דבורך. ורק מחמת שהמרפסים רצו לסדר על סדר המקראות עקמו את דברי רש"י. ובדפח"ר לא הועמד הציון בד"ה, יגדל נא כח ה', רק כתב יגדל נא כחך, שהוא לשונו של רש"י וסיום פירושו.

קאפ' ט"ו פסוק כ"א.

מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם: בהושע (י"א ו') בפסוק וחלה חרב בעריו וכלתה בריו ואכלה ממועצותיהם: כתב רש"י ממועצותיהם, נקוד שני טעמים, בו הטפחה בו הסלוק, לפי שהוא דיבור בפ"ע, וכן להחלו, דלא יטמא בעל בעמיו, וכן לדורותיכם דשמן משחת קודש: ולפנינו בפסוק שמן משחת קודש יהי זה לי לדורותיכם (שמות ל' ל"א), הטפחה היא על תיבת לי, ובפסוק כאן מוטעם תיבת לדורותיכם בטפחה וסוף פסוק, וע"כ צ"ל שטעות נפל בדברי רש"י וצ"ל וכן לדורותיכם מראשית עריסותיכם, כי כן הוא ג"כ במסורה שם וז"ל ה' סוף פסוק בטעם, פ"י ס"פ לא ישרתותוהו לעולם כי אם מדכות ובה' מקומות ישרתוהו מאיילא (היינו טפחה) בתיבתו, וסימנך, בעל בעמיו להחלו, לדורותיכם מראשית עריסותיכם, ממועצותיהם דסיפרן, והאשתלי דבדיש דברי הימים, וקויתי לו, והמקף מחברן. ע"כ הרי שהביא במס' פסוק לדורותיכם שלפנינו ולא דשמן משחת קודש. ומה שרש"י הביא רק שלשה והמסרה חמשה, כי באמת לפנינו בד"ה א' (ב' ג') בפסוק והאשתאלי אין שם טפחה אלא מרכה. ובישעי' (ח' י"ז) בפסוק וקויתי לו שהביא במסורה שהמקף מחברן וה"ה בתיבה אחת, לפנינו אין שם מקף, ובודאי הי' כן לפני רש"י לפיכך לא הביאן. אבל לומר שלפני רש"י לא הי' כאן טפחה ובלדורותיכם דשמן משחת קודש הי' לפנינו טפחה זה קשה לומר יותר, מלהני' בדבריו.

תמיהות וישובים

תמי' בשו"ת פנים מאירות

בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ל"ז הביא דברי מהר"א בסי' כ"ז שכו' לענין שטר ירושה שכתוב בו ליוצאי חלציי הכוונה על זכרים ונקיבות ומייתי ראי' מקרא דכתיב יוצאי ירך יעקב ורינה בכלל היתה, ועל זה כתב הפנים מאירות (בד"ה וכן) וז"ל, ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר דמה שמביא ראי' מיוצאי ירך יעקב אין ענינו כלל ליוצאי חלציי והם מלות שונות כרחוק מזרח ממערב וכו' אבל יוצאי חלציי יותר נראה דקאי על הזכרים דווקא רחלציי הוא לשון זירז וחזק ותקופו של אדם הם בנים הזכרים.

(ג.ב.) נעלם ממנו דברי תוס' גיטין דף כ"א ע"ב ד"ה שלא תלכי [שכתבו שם רכל יוצאי חלציו קרוים בית אביו, ושם קאי על הבת], ע"ש ודו"ק.
(הגאון מוה"ר מיכאל שמעון מייא זצ"ל מברעסלויא*)

תמי' בספר דרך מקוריד

הבני יששכר בספרו דרך מקוריד (מצוה י"ז) כתב, מסתפקנא אם הי' לו בן שהגיע זמנו למולו אבל הוא חולה ואינו רשאי למולו עד שיבארא אם שוחטין עליו את הפסח. והביא ממרחק לחמו, ראי' מגמרא ראש השנה (דף ו' ע"א) לענין כל תאחר ראמר רבא כיון דעבר עליו רגל אחד עובר בעשה מיתיבי ילדה בעצרת היכי משהי לה אמר ר' זביד כגון שהי' הקרבן חולה בעצרת עיי"ש, וסיים שם

(*) הועתק מגליון קונטרס „פנים מסבירות" שהי' שלו. — קונטרס „פנים מסבירות" נרפס בשנת תע"ה (מחזיק שמונה דפים) והוא מלא השגות על שו"ת פנים מאירות ובעיקר על סי' ל"ז. ובשו"ת פנים מאירות בסופו נרפס „קונטרס אחרון" נגד קונטרס פנים מסבירות הנ"ל. — ואנכי יש להעיר, כי רושמי ספרים יחסו קונטרס זה להגאון מוה"ר יחזקאל יהושע פייבל תאומים אבר"ק פרעמישלא, כי כן כתוב בסוף הקונטרס, המנילה הזאת נמסרה לנו ממעלת חוסד מנצח היחס נטע נאמן ה"ה כבוד הרב ה"ה מוהר"י יהושע פייבל תאומים נר"ו אבר"ק פרעמישלא והגליל יצ"ו, אמנם בפומס שלפנינו נכתב בראש הספר וז"ל: הספר הלז אשר אינו וחיבר ותיקן ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצוי ארץ הצדיק אמיתי מו"ה חיים יונה וצוקללה"ה אשר הי' אבר"ק וד"מ דפה ק"ק ברעסלא, שייך לאממ"ו הגאון המפורסם חכם הכולל מופת הרוד מו"ה מיכאל שמעון מייא מס' [=מרפס ספרים] נר"ו, ולראי' בעה"ח בנו ותלמידו, הק' משה ליב בהגאון הנ"ל נר"ו מפה העירה, עכ"ל. — והנה מאחר שהג"ר מיכאל שמעון מייא הי' תושב ברעסלא, והג"ר חיים יונה תאומים שימש כאבר"ק ברעסלא, יש לסמוך על עדות זו, וצ"ל דמש"כ בסוף הקונטרס, שנמסר לדפוס ע"י הג"ר יחזקאל יהושע פייבל תאומים, אולי לא רצה בנו הג"ר חיים יונה להזכיר שמו על הקונטרס מטעם הכמוס אצלו. — ויש קצת הוכחה לזה, כי בקונטרס הנ"ל בעמוד י"ג כתב בהשגותיו על הפנים מאירות, וז"ל — „דבר זה שמע מפי ה"ה מהר"ר חיים יונה תאומים נר"ו בהיותו בהנובר", ושם באותו עמוד — „דבר זה שמע מן הגאון המפורסם אבר"ק פראג בהיותו בק"ק הנובר", ושם בעמוד ט' — „הם דברים ששמעם בהנובר בעברו שם בשנה זו". ואם הי' מחברו הג"ר יהושע פייבל מרוע אינו מזכיר את הג"ר חיים יונה בתואר „בני", ונם מהא שמזכיר כ"פ מה ששמע בהנובר הוא ג"כ הוכחה לזה, ואכמ"ל.

דחוינן מהכא דכיון דהי' לו עכ"פ מניעה המונעתו לא עבר עליו דהוי כלא הגניע זמנו, והוא הדין ומכש"כ בכאן כיון דאין רשאי מן הדין למולו דהוי כלא הגניע זמנו.

ותמוה לי, הלא דין זה הוא גמרא מפורשת ביבמות דף ע"א. דקאמר התם, מילת זכריו דמעכבין לעשות פסח היכי משכחת דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשי', ומסקנת הגמרא דהבן הי' חולה ונתרפא, וממתינין שבעה ימים מעת לעת שיהא ראוי למול, וחל הזמן בין עשית פסח לאכילת הפסח עיי"ש בגמרא. ונפשט האסתפקתא דבוראי שוחטין הפסח על בנו שהוא חולה דא"א למולו, וצ"ע*).

שאל דוד ארי' קנאבלאך

משניח במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

ב' תמיחות בספר החיים (לאחי מהר"ל מפראג)

בספר החיים חלק א' (ס' זכיות) פרק ז' כתב בתוך הדברים וז"ל, וכמו שדרשו רז"ל על ושמחתם זכה נעשה סם חיים לא זכה נעשה סם המות ח"ו עכ"ל. ולכאורה הרי דרשה זו מובא ביומא (ע"ב ע"ב) על הפסוק וזאת התורה אשר ש"ם משה (דברים ר'), ועל הפסוק ושמחתם איתא בקידושין (ל' ע"ב) נמשלה תורה כסם חיים ולא מוזכר, לא זכה נעשה כסם המות.

***

עוד כתב בחלק ג' (ס' פרנסה וכלכלה) פ"ז, מה שאמרו רז"ל כל המועדים בטילין חוץ מחנוכה ופורים. וכן מרגלא בפומא ראינשי. אך ד"ז מובא במדרש שוח"ט (משלי ל' א') ושם איתא חוץ מימי פורים דאינם בטלים דכתיב לא יסוף מתוך זרעם, רק על חנוכה לא מצאתי. וכן ברמב"ם לא הביא על חנוכה ראינה בטילה**).

בן ציון יהודא ליב טווערסקי

נכר כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ר
פיטסבורג

(*) אולי יש ליישב ברוח דמש"כ בס' דרך פקודין להסתפק, היינו היכי שהי' הבן חולה אף בשעת אכילה, והגמרא מיירי שהי' חולה רק בשעת שחיטה ולא בשעת אכילה, ועיין בשעה"מ פ"ט מהל' קרבן פסח שכתב לחלק כן, אף דלא משמע הכי בסוגיין ביבמות יעוי"ש.

(**) גם ביוצר לפ' זכור הנוסחא היא, ואם כל המועדים יהיו בטלים, ימי הפורים לא נבטלים. (ובירושלמי פ"ב דתענית סוף הי"ב אמרו ואפי' תימר בטלה מגילת תענית חנוכה ופורים לא בטלו מליהון, אך שם מיירי לענין תענית). ועיין בס' אמרי נועם עה"ת (להנאון מזה"ר יעקב דילישקאש) בסוף פ' פנחס שכ' שם בזה"ל: למה אין חג שבועות בטל, לפי שמעלין בקודש ולא מורידין.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחירושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בנאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

הערות בדין גרופה וקטומה

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה אהרן יצחק וואלף הי"ד
(מצאנו¹)

ב"ה. יום ב' פרשת תבא פה צאנו חדש יע"א.

שלו' שלו' ושלוי' אל נחל הנובע, מקור החכמה, ומלא פני האדמה, קדמה צפונה נגבה וימה, ובני ישראל היוצאים ביד רמה, כולם משבחים ומפארים ומברכים ברכת הנהנין שנהנה הנשמה, אשרי לדור ששרוי בתוכו האי גברא רבא הרב המאור הגדול גאון הגאונים עמוד ההוראה פאר הדור רשכבה"ג מרנא ורבנא קש"ת מוהר"ר שמואל שליט"א האב"ד דק"ק ראדימישלא יצ"ו²).

הנה כעת אני עוסק בסוגיא דהשמנה, ונסתפקתי באיזה דינים בסוגיא הזאת, והצעתי את דברי לפני כבוד דודי הרב החריף ובקי בח"ת מוהר"ר שרגא פייבוש וואלף נ"י דיין ומו"צ דפה (בשח הוא מכירו), ומדי דברי בו כענין זה, אמר לי שאסדר את דברי לפני כבוד הדר"ג, והגם שמתחילה הי' הדבר קשה בעיני, כי מי אנכי להחליף דברים עם כבוד הדר"ג, אבל דודי הנ"ל אמר לי שכבודו משיב לכל או"א הלכה ברורה, כקטן כגדול, ולאשר כי חזק אני בכחוני כי לא ישיבני ריקם מרוב ענותנותו, לכן הנני בא בקידה והשתחוי לפני כבוד הדר"ג, לבקש מכבודו לשום עינא פקחא על מעט שאלותי וישיב לי כדרכו בקודש. וזה החלי בעזתי"ת.

(1) נולד בצאנו בשנת תרס"ו לפ"ק לאביו הרבני הנגיד מו"ה שאול וואלף (אחיו של הג"ר פייבוש וואלף אדמו"ר בצאנו). למד בישיבת עץ חיים דבאבוב סניף צאנו, אצל האברך החריף והמצויין מו"ה קלמן בארנפריינד הי"ד, ושם עלה ונתעלה בתורה ובירוש' ובחסידות. הי' מתמיד גדול ועובד ד' בכל לבבו ונפשו, מלא וגדוש בספרי מוסר וחסידות, ירא שמים מרבים, ובעל מדות נאצלות. נוסף לזה הי' כביר המעש ורב פעלים לתורה ולחסידות כי נתחנן מאת ר' בכשרונות ותכונות נעלות, והכל בהשכל ובתבונה ובענות חן. בשנת תרצ"ב בערך נשא אשה בתו של הנגיד מו"ה פייבוש בארבער מקרשאנו, ודר שם זמן קצר, ואח"כ חזר לעיר מולדתו צאנו. כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד חיבבו וקירבו מאוד לחיותו ומצוייניו וממוכחרי אברכי-משי דחסידי באבוב.

כשנפרצה מלחמת העולם נשאר בעיר צאנו, ובחודש אלול שנת תש"ב נשלח יחד עם רוב בני העיר לגיא ההריגה בבעלז' וישם נהרג עקה"ש ביום ח"י אלול יחד עם אשתו וג' ולדיו. ר' ינקום דמם לעינינו, ותנצב"ה.

אפיון נמטי' לירידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב דמאטמאר במאנטרעאל שהמציא לנו מכתב זה מעוזבון אביו הרב הגאון מוה"ר צבי הירש מייזליש ז"ל אבר"ק ווייצען. תח"ח לו.

(2) ראה אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד כ"א.

הנה נתתי לבי לחקור אשר כעת עושים משאלינר אייוועלעך, ואופן עשייתם הוא כמו שענקיל קטן, ומפסיקין בחתיכת בלעך, והתבשילים מונחים על הבלעך, ולאָמפּ נפּט מלמטה תחת הבלעך דולק, ובזה מתחמם הבלעך מן הלאָמפּ, והתבשילים עומדים בחומם כל יום השבת, אם יש בזה איזה חשש. והנה שאלה זו נחלקת לשתיים. (א) ברין שהיי' (ב) ברין חזרה, כי נוטלין כמה פעמים הכלי עם מים ומחזירים. והנה לענין שהיי' הוא לכאורה דבר פשוט להתיר דאף אם תמצא לומר דזה הוי ברין כירה שאינו גרופה וקטומה הא בשהיי' נוהגין להתיר כשיטת הרז"ה ותוספות והרא"ש דפוסקין כחנניא, וברמ"א סי' רנ"ג כתב דנוהגין להקל, ואך לענין החזרה יש לספק מחמת דאף דדינו כגרופה וקטומה כמו שכתב המ"א סי' רנ"ג ס"ק ל"א מ"מ סיים שם במ"א דצריך להניח שם שום דבר להכירא, ובנ"ד אם יניח שום דבר תחתיו לא נשאר בחמימותו, וגם על שהיי' יש לפקפק קצת לפי שיטת התוספות הובא ברמ"א סעיף ב' דכל החזרה סמוך לחשיכה אסור באינו גרז"ק כמו בשבת, וא"כ בנ"ד זה מקרי חזרה ולא שהיי'.

והנה מה שכתב המ"א דצריך הכירא ולא כתב הטעם, אך כי בוודאי כוונתו, דבשלמא אם גרף וקטם סמוך לחשיכה הוי הכירא כמו שכתבו הפוסקים עיין בר"ן, אבל מה שהוא גרף מחמת מעזיבה המפסקת עדיין חיישינן שמא יחתה מתחתיו, וע"כ צריך להניח תחתיו שום דבר להכירא, אך לפי מה שמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות שבת הלכה ד' בטעם גרופה וקטומה שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל, וא"כ י"ל בנ"ד דלא צריך שום היכר, וכן בנדון המ"א, והמ"א אויל כשיטת הפוסקים החולקים על טעם הרמב"ם ז"ל.

ובזה נתיישב קושית הלחם משנה הלכה ז', למה לא הביא הרמב"ם הדין דאיתא בש"ס דקטומה ונתלבתה, ובזה ניחא, דלטעם הרמב"ם זה פשוט להיות, ובש"ס קאמר דס"ד דהדרא למלתא קמייא, וזה ניחא אי הוי טעמו של הרמב"ם משום הכירא הוי ס"ד לאיסור, אבל הרמב"ם כתב מטעם דהסיח דעתו, וא"כ לא הוי זה שום רבותא דפשיטא דיותר. והנה המ"א כתב דעדיף עור מגרז"ק בהפסק המעזיבה, ואפשר לומר כיון דרחוק האש מהקדירה דמי לסמיכה, וכן כתב הפנ"י לשיטת רש"י דעל גבי כירה לא שייך החשש דשמא יחתה, ואם כי רוב שיטת הפוסקים אינו כן, אפשר לצרף ולומר בנ"ד דרמי לסמיכה הרחוקה מהאש, ומכ"ש שיש דבר המפסיק, ואך גם על הסמיכה דחזרה בשבת יש לדון, דלפי שיטת הרי"ף ורמב"ם לא נפשט בש"ס היתר סמיכה רק בשהיי' ולא בסמיכה דחזרה, כמו שמבואר במ"א ס"ק ה'.

וניחא בזה ליישב קושית המהרש"א דמאי מיייתי ראי' בש"ס דף ל"ח מדאמר ר' אושעיא פעם אחת וכו' דמחזירין אף בשבת, דלמא התם מיירי בחזרה דסמיכה, ולפי זה לא קשה מידי דר' אושעיא לשיטתו דס"ל דאף מצטמק ויפה לו אסור באינה גרז"ק כרבי יהודא לעיל דלא כחנניא, וסוגיא דש"ס בסמיכה לא מיירי רק בשהיי', ורק בשהיי' נפשט מהברייתא דיותר בסמיכה, אבל סמיכה דהחזרה אסורה, וא"כ מה שאמר פעם אחת וכו' הוי היתר משום דגרז"ק מותר להחזיר כדרכו בשבת, ואך כי שיטת התוס' אינו כן בד"ה מה לסמוך, ולשיטתם לר"ה נפשט היתר בסמיכה דהחזרה, ובפרט כי המנהג כשיטה השני' בש"ע,

וא"כ אם נידון זה כסמיכה הוי צד היתר, ואף בשבת נוטלין ומחזירין, ואך כי מצד הסברא אין לרמות נ"ד לסמיכה אשר הקדירה מצד האש, והכא בנ"ר הקדירה עומרת נגר הלאָמפ, ואין לצדד רק כיון דכל ימי החול אין דרכו לשמש בכלי זה רק בשבת אפשר דזאת גופא מיקרי הכירא.

ויען כי אני עומד בסוגיא זו לא אוכל לעצור מלשאול דבר פלא במגיר משנה ובלחם משנה הלכה ח' בשם קצת גאונים בפי' הש"ס דף י"ח האי קדירה חייטא וכו' רזה קאי בשבת, ופלא בעיני דהא זה הוי ביטול גמור.

עור מוכרח אני לשאול, בהני טשטלינג אייוועלעך, אם הלאָמפ שתחתיו קרוב לכבות, ויש לאָמפ אחר אשר דולק בבית מבקור יום, אם מותר לומר לנכרי שיסיר הלאָמפ שתחתיו ויעמיד במקומו הלאָמפ אשר בבית, כי בטלול הלאָמפ ע"י נכרי שרי כמבואר בס"י רע"ו, רק אפשר שזה רומה להניח ע"ג קרקע רבטלה הטמנה והוי כנותן עלי' מתחילה בשבת. — ע"כ תוכן השאלות.

והנני מבקש בקשה כפולה ומכופלת מכבוד הר"ג שלא ישיב את פני ריקם וישיבני תשובה להלכה, והנני מבקש בברכת כתיבה וחתומה טובה, השי"ת יקבל את תפלותינו ברחמים וברצון.

כה דברי המצפה ומחכה לתשובתו מהרה,

חק' אהרן יצחק וואלף

ענין נורא בקשר להסתלקות הגה"ק מראפשיץ זי"ע

(חרות על לוח הספר זרע קודש — לבוב תרכ"ח)

זה הספר הקדוש אשר חיבר ארמו"ר הרב איש אלקי חכם עדיף מנביא ה"ר נפתלי צבי הורוויטץ זי"ע ועכ"י בן לאותו צדיק קדוש וטהור ר' מנחם מענדל אבר"ק לינסק זי"ע ועכ"י חתן לאותו גאון וקדוש ר' איצק אבר"ק האמבורג ולמעלה מעלה בקודש גאונים וצדיקים עד רבינו של"ה הקדוש זי"ע ועכ"י אמן. שמשתי לזה המחבר הקדוש בבית מדרשו חמשה עשר שנים ומי שלא ראה חכמתו ויראת שמים וצדקתו לא ראה מאורות מימיו ובעוה"ר עלה השמים שנתקפ"ז כ"ו לספירה ומנוחתו כבוד בק' לאנצוהו⁽¹⁾ זי"ע ועכ"י אמן. הורתו ולירתו בקדושה היה בעיר בראר הבירה ונולד שנתק"ך⁽²⁾ ולא זכינו לראותו בשנת חיים⁽³⁾ ללירתו בעוה"ר כי שקעה שמשו בפתע פתאום.

(1) זו העיר אשר בחר לנחלה לו כמה שנים לפני הסתלקותו, ולפלא שהי' אז על אם הדרך, ובהגיעו לעיר לאנצוהו נחלש ר"ל ואחר כמה ימים עלה בסערה השמימה. וזה לשון המצבה: פ"ג וספון איש אלקים נפטר בש"ט י"א אייר שנת תקפ"ו לפ"ק אשר ע"ז רזה לבנו וחשכה עינינו, אוי נא לנו כי ניטל עטרת ראשינו הרב הקדוש המפורסם שלשלת

ביום חמשה עשר באב שנתקפ"ו בסעודת תלמידיו ובניו הקדושים אחז הלילקע בידו הקדושה ואמר תורה כדרכו בקדושה ובטהרה והלך אנה ואנה והרים ידו הקדושה בלילקע למעלה בבית מדרשו ונשבר הפמוט שקורין לאָמפ נחרד עד למאוד ונשתנה אור פני קדשו לגווים שונים והלך מבית מדרשו, ובבואו למפתן בית המדרש באה אשתו הרבנית הצריקת ואמרה אליו בזה"ל בא התרנגול על החלון ושבר כלי זכוכית כוס של קידוש של שבת קודש⁴), אמר לה בזה"ל נא דא מיינט מעהן אותי או אותך, כי מעולם לא שכרתי שום כלי לא בכוונה ח"ו, ולא שלא בכוונה⁵), וגם לא קרה בביתי ששום תרנגול ותרנגולת תשבור כוסי של קידוש.

היוחסין יחיד בדורו בחכמת אלקים וביתר שבחים אין לנו רשות כי כן נצטוינו מפיו הרב מו"ה נפתלי צבי זלה"ה אבר"ק ראפשיץ בהרב המאה"ג המפורסם בו"ק ע"ה פ"ה מו"ה מנחם מענדל אבר"ק ליסקא. תנצב"ה.

המצבה והאהל על קברו נהרסו בשנות מלחמת העולם ע"י הרשעים ימ"ש ובפקוה"ק כ"ק מרן ארומ"ר שליט"א הוקמה מחדש בשנת תשל"ו בהשתדלות והוצאות ירידנו היקר הנגיד החסיד הנכבד מו"ה יחיאל קורץ נ"י נכד רביה"ק מראפשיץ זי"ע. יזכרהו ר' לטובה.

(2) ביום א' רחג השבועות, הוא יום הסתלקות הבעש"ט זי"ע למרומים, וצריקי דורו המליצו ע"ז מאחו"ל על הפסוק וזרח השמש ובא השמש, עד שלא שקעה שמשו של צריק זה זרח שמשו של צריק אחר.

(3) הכוונה, שלא הגיע לס"ח שנים כמנין חיי"ם.

(4) מזה מוכח שכוס של קידוש שלו ה' כלי זכוכית. — וכראי להעתיק כאן רבדי הגאון מהר"עב"ץ זצ"ל בהנהגותיו לסידורו שערי שמים (הנרמ"ח מכת"ק) בחלק ב' עמוד ע' וז"ל: וה' אמה"ג [= אבי מורי הגאון] בוחר בכוס עגול של זכוכית בהיר ויפה לכוס של ברכה לא בגביע כסף וכוס זהב, אף שלא חסרו לו כלי שתי' של כסף מוזהבים וכלים מכלים שונים יקרים וחשובים, וה' נותן מעם לדבר על בחירתו זאת, משום אל תרא יין כי יתארם כי יתן בכוס עינו, ש"מ רשכב הוא ליהנות גם ממראיתו, וטוב מראה עינים מהלך נפש, וכן מה שבחרו בין ארום לברכה, היכן תועלת גווני אם אינו נראה וניכר בין לבן לאדום ושחור, ולא בין צלול לעכור. עוד אני אומר שטוב ונכון הרבה מעם ה' מאחר שאנו רואים אחר מהרברים שנאמרו בכוס של ברכה הוא נותן עינו בו א"כ צריך שיהא נראה היין שהוא עיקר המכון בכוס ר"ל המשקה שבתוכו בו יסתכל, ואין הכוונה להסתכל בכלי, וכן מצינו בכתנות של כ"ג שאמרו בשרו נראה מתוכו כחמרא במזגא. שוב מצאתי סמך במדרש רבה ראסתר עה"פ והשקות בכלי זהב, והלא נפשו של אדם חותה לשתות בכלי זהב אלא כוסות וזכוכיות משובחים היו שחשובים כזהב. עוד ידווח בזה כי בכלי זכוכית יראה היטב כל דבר מאוס הצף או מרוטט ושוקע בתוכו מה שלא יראה וימצא בכוס של זהב, עכ"ל. ובס' דרכי חיים, כ' שכ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע לקח בחג הפסח כוס של זכוכית על הארבע כוסות.

(5) עיין בספח"ק נועם מגרים פ' חוקת ר"ה והנה פירשנו שכ' בתוך הרבדים בזה"ל: הצריקים הגדולים ושלמים אשר גופם כבר נתקרב ונזרק, כעצם השמים זו הנשמה לשוהר מהתקדשו באוכל ומשקה וכל דרכי הגוף לעשותם כולם לה', הרי גופו לבדו ברעת והשכל רוחני כנפש, ולא יאירע לו שגגה, עכ"ל"ק.

נוסח התנאים שכתב הגה"ק משינאווא זצ"ל לאירוסי נכדתו¹

ב"ה.

למזל טוב יעלה ויצמח כנן רטוב מהא' הטוב האומר לרבך טוב מצא אשה

מצא טוב.

המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלה רבדי התנאים והכרית שנדרבו והותנו בין הני תרי צדדים דהיינו מצ"א [ה"ה] הרבני המופלג הנגיד ומפורסם החסיד מו"ה מנחם מאיר נ"י העומד מצד בנו המופלג כ' שמואל שמחה² שי', ומצד השני ה"ה הרב הג' המפורסם מו"ה יחזקאל שרגא נ"י האב"ד דק' שינאווא יצ"ו העומד מצד נכדו³ התולה המהוללה מ' פיגא בילא תי'. ר"ד הבחור החתן כ' שמואל שמחה הנ"ל ישא את ב"ג הבתולה הכלה מ' פיגא בילא הנ"ל בחופה וקידושין כרת משה וישראל ואל יבדחו ואל יעלימו לא זה [מזו ולא] זו מזה שום הכרחת ממון בעולם דק ישלטון בנכסיהן שב"ש [ו] ידורו באהבה ואחות וריעות כאורח כל ארעא.

ה"ה הרבני מו"ה מנחם מאיר הנ"ל התחייב א"ע ליתן לגרן בנו הנ"ל חמשה ועשרים מאות רייניש כסף ומתנות להכלה כנהוג ושני שנים מזונות על שלחנו להזוג אי"ה ולהלביש את בנו החתן בגדי שבת ויו"ט וחול לפי כבודו כנהוג.

ה"ה הרב מ' יחזקאל שרגא הנ"ל התחייב א"ע ליתן לגרן נכדו הנ"ל חמשה מאות ר"כ ומתנות להחתן כנהוג ושלשה שנים מזונות על שלחנו להזוג אי"ה ובגדי שבת ויו"ט וחול לפי כבודו כנהוג. זמן החתונה אי"ה בחורש מר חשוון⁴ תרנ"א הבע"ל במקום הכלה.

1) הועתק מגוף כתי"ק. תורתנו מובעת בזה להאריך היקר החשוב והנעלה מו"ה ישכר דוב הכהן ווייס נ"י שהמציא לנו כתי"ק הזה המונח באוצרו של אביו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה ליפא הכהן ווייס נ"י. ישאו ברכה מאת ר'.

נוסח התנאים משונה הוא בהרבה מקומות מנוסח הרגיל אצלנו, ומנוסח המוכא בנחלת שבקה. ולולא רמיסתפינא אמינא שהגה"ק משינאווא זצ"ל כתב הנוסח כחפזון מזכרוננו, כי בעצם הכתי"ק נראה באיזה מקומות שניתוספו תיבות אה"כ.

2) הוא הרה"ג מוה"ר שמואל שמחה לעזער מאראנא הי"ר, נכדו של הגאון בעל שובע שמחות זצ"ל.

3) עיין בר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד י"ט, מתחת לקו (מספר ה'). — היא היתה בתו של חתנו הגה"צ מוה"ר פנחס תאומים-פרענקיל אבר"ק ציעשינוב. ויען שנפטר בחיי חותנו (בשנת תרל"ד), ה' הגה"ק משינאווא העומד מצד הכלה.

4) מזה יש להוכיח שלא הקפיד לעשות נישואין בחורש חשון. ועיין בשרי חמר מערכת חתן וכלה אות כ"ג סוף ר"ה אחות. — אמנם כנראה שלמעשה לא היו אז נישואין בחורש חשון, כי כן משמע בספר רבך יום ביומו (להרה"ג מוה"ר חיים קנאלער מפרעמישלא) ביום ו' טבת יום פטירתו של הגה"ק משינאווא זצ"ל, וז"ל: הגיד לי חתן בתו (של הגה"ק משינאווא זצ"ל) הרב חו"פ מ' שמואל שמחה נ"י מפ"ק כי את ג' בניו קבע יום חופתם בו' טבת הרבה שנים קודם פטירתו, וכשהתקשר עמו הכניח לו מזונות

ע"ק [= ערב קבלן] מצד החתן הרבני החסיד מו"ה יואל סג"ל נ"י ע"ק מצד הכלה הרבני החסיד מ' אשר אלי' בהחסיד מ' נפתלי אלימלך נ"י [והצדדים מחוייבים] לפצות את הערכים הנ"ל [שלא] יגיע להם שום היוזק מן הערבות הנ"ל. חצי נדון קנס מצד העובר לצד המקיים והקנס לא יפטור וכו' ומחמת עידור וקטט ח"ו יתנהג בתקנת שו"ם כ"ז נעשה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי באופן היותר מועיל עפ"י דעת חז"ל וקנינא מהצדדים ומהע"ק על כל הא דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ב"י ורח"ש וכ"ז מצד החתן והכל שריר וקיים.

בעה"ח אור ליום ה' כ"ח מנחם אב רנ"ת לפ"ק טשעשינוב.

נאום אפרים אביש צנזור (?)

נאום אברהם . . .

(השאר חסר)

תעודות ופמיכות

ב.

בעזה"י ר' אסרו חג של פסח תרנ"ה לפ"ק פה"ק צאנז.

שוכ"ט לכבוד ידיד ר' וידיד ישראל הרב הגאון הגדול חריף ובקי בחדרי תורה החסיד המפורסים ע"ה פה"ח כקש"ת מו"ה יהושע פינחס שליט"א⁽¹⁾ האבד"ק באלקאמין.

[אבקשו] עבור הבחור המוכ"ז כמר חיים וועג נ"י⁽²⁾ מילירי עירנו יצ"ו [אשר הוא] נצר משרשי זקני הגאון החכם צבי זלה"ה, ונפשו חשקה בתורה, [וצריך] מורה דרך לתורהו ררך הלימוד, ושוקד בתורה בהתמדה, וח"ו להעמים עול [ומשא] על אנשי עירו, רק אביו נ"י יחזקתו ויתמכתו כפי יכולתו [כל] הצטרפותו, ע"כ אבקש בזה מכתדר"ג נ"י לספחתו לכיתו ולהניקו משרי תבונתו, וד' יגדל וינשא כסאו ויזכה להרביץ תורה בישראל, ויפוצו מעינותיו חוצה בתלמידים הגונים ברחבת הדעת, כנפש ידידו דו"ש באהבה רבה, כו"ח יום הנ"ל, חק' אהרן ה"ש⁽³⁾

ח' שנים וקיים רבדיו וביום פטירתו נמלאו הח' שנים מיום ליום, עכ"ל. (ובאמת בתנאים הללו הבטיח לו רק ג' שנים מזונות).

(1) הוא הרב הגאון מוה"ר יהושע פנחס באמבאך ז"ל אבד"ק אושפצין. כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ד' עמוד ט"ז.

(2) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ד' עמוד י"ז. — ואפריון נמשי לבנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה ברוך וועג נ"י, שמסר לנו כת"י זה להרפיסו בקובצנו. יברכהו ד' בעז ותעצומות. — המכתב קרוע באיזה מקומות, והשלמנו עפ"י השערה.

(3) הוא הרה"ק מוה"ר אהרן הלברשטאם וצ"ל אבד"ק צאנז והקרייו. (בנו הרביעי של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע).

כא.

בעזהשי"ת בעלזא.

רב ברכות וכ"ט לכבוד ידידי אנ"ש החסידים הנגידים הנכבדים
הנכבדים שועים ונדיבים דק"ק קראקא שיחי'.

אחדש"ה. כאשר נוצרך כעת בקהלתכם לקבל דומ"צ, לזאת הנני במכתבי
עבור המוכ"ז נכד כ"ק אאמו"ר זצקלה"ה ה"ה הרב המאוה"ג מוהר"ר דוד
יהושע נ"י⁴¹) אשר שימש בהוראה איזו שנים אצל חותנו הרב הגאון אבדק"ק
סאסנאווע שיחי' ובקשתי מאתכם להשתרל בכל האפשרות עבור ש"ב המוכ"ז
הנ"ל שיתקבל לדומ"צ בקהלתכם, ובעזה"ש נחת ינחתו מאתו, כי הוא תלמיד
חכם ובר אבהן קדישין וראוי לאותה איצטלא, וזכות אבותיו הק' יעמוד לו שיהי'
לו סייעתא דשמיא בכל ענינים. ובוה אסיים ואו"ש.

דברי ידידכם המברככם בכ"ט,

הק' ישכר דוב מבעלזא

(4) הוא הרה"ג מוה"ר רוד יהושע הלברשטאם הי"ד אבד"ק אלט-סאסנאווע. נולד
בשנת תר"ס לאביו הרה"צ מוה"ר חיים הלברשטאם מטשחוב. נהרג עקה"ש בשנת
תש"ג באושוויץ, הי"ד.

מכתבים אל המערכת

בס"ר.

לכב' מערכת כרם שלמה שלום וברכה.

הנה כמה שיצאו לבקש (בקונטרס מ"ג עמוד מ"ח) מקור לדברי א"ז הנה"ק מצאנו
זי"ע בדברי חיים על חנוכה, נלע"ד רכוונת הר"ח הוא לדברי הנמ" ב"ק קט"ו ע"א בבעיא
דרב כהנא מרב בידר להציל ועלה שלו מאיליו, ופשיט לי' רב, משמיא דחימו עלי', ונפסק
כן בשו"ע חו"מ סי' רס"ד סעי' ג' דאם התנה עמו או בפני ב"ד שיציל את שלו ואתה נותן
את דמי שלי חייב ליתן לו דמי שלו אע"פ שעלה חמורו מאיליו וזה כמה שהתנה עמו,
וכתב בהג"ה שם ומיהו הוא הפקר וכל הקודם בו וזה, והוא מהנמוקי" שם שמחלק בין
העובדא דרב ספרא דהתם לא נתייבאש משום דלפעמים הי' הארי שבע ולא בא לאכול,
משא"כ בשטפו נהר דהוי יאוש, עיי"ש באורך. משמע מהכא דהיכא דהוא במקום
שהרגילות הוא להאבד מן העולם ומן הסתם הוא נתייבאש הוי הפקר וכל הקודם בו וזה,
אף שאח"כ קרה מקרה ונשאר בעולם, וכן משמע מרש"י שם ד"ה ועלה שכתב וזה כי
מרי' מהפקירא, וזה שכתב הר"ח, "דברר שעשוי להתבער אם נשאר הוי הפקר", וכן שם
הי' עשוי להתבער היכא ששטפו נהר ונשאר בעולם הוי הפקר, וכן הכא בנר המנורה
שנתנו שמן במנורה ולא ידעו שנעשה בו הנס, ולפי דרך הטבע הי' עשוי להתבער ונעשה
בו הנס מהנשאר הוא נעשה הפקר. וזה וראי שקושיית הר"ח הוא לפי תירוצו של הב"י
שנשאר השמן במנורה.

ואפשר להוסיף עוד, ראף לרברי הנתיח"מ שם ס"ק ב' דלא הוי הפקר רק ייאוש כמו שהאריך בסי' רס"ב ס"ק ג', מ"מ הרי כתב ראפשר רהנ"י מיירי כשקדם וזכה קודם שנתוודע לבעלים שעלה מאיליו עיי"ש, א"כ הכא נמי רהרי לא ירעו מהנס, רק בבוקר כשראו שהמנורה מלאה בכתחילה, א"כ שפיר זכה ב' ההקדש מטעם חצר קודם שנתוודע לבעלים רהינו הציבור שנעשה הנס.

מה שרצה הרה"ג ר' נחום מאיר גערמן שליט"א (בקונטרס מ"ו עמוד מ"ח) להביא מרברי התוס' ב"ק דף ע"ז, נלע"ד ראינו רומה להכא, דהתם הרי מרין כל העומר לשרוף הרי הוא כבר שרוף ואינו קיים כלל בעולם לכן הוי שפיר כעפרא והפקר, משא"כ בנידון דידן הרי השמן עומד וקיים במנורה מאן יימר שיהי' הפקר מאיליו. — וכן מה שכתב שם אחר מהגמ' קט"ו: זה בא בכרו וזה בא בחביתו דמקשה הגמ' לימא ל' מהפקירא קא זכינא, גם זה אינו דמיא להכא, רשאני התם דכבר נשבר הכר ולולי הוא שהציל ה' הולך לשמיון, מש"ה המציל הוי כזוכה מן ההפקר, משא"כ הכא בנר הרי נשאר השמן במנורה מהיכי יתתי שיהי' הפקר.

ובספר נחלי אפרסמון להרה"ג מוהר"ר רפאל בלום זצ"ל כתב בסי' ט"ו שכוונת הרה"ח הוא לנמ' דף ל' במשנה דהמוציא תבנו וקשו לרה"ר לובלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה, ורברים אלו קשים להולמן, משום דהתם הוי רק מטעם קנס שהוציא לרה"ר, וכן משמע בשו"ע סי' תי"ד, ובר"ח נראה שהוא מטעם שעשו להתבער.

ואסיים בכרכת הצלחה,

חיים מאיר אנגלרד

מגיד שיעור בישיבת כאכוב

אנטווערפן

***

לכ' המערכת כרם שלמה.

ראיתי בכרם שלמה שבט תשמ"ב שמבקש יירי הרה"ג מוה"ר יצחק לעכאוויטש שליט"א מקור על דברי מרן מצאנו זו"ע בר"ח על חנוכה (דף מ') שכתב זו"ל כמבואר בב"ק דברר העשוי להתבער אם נשאר הוי הפקר עכ"ל, הנה מקור מקומו טהור מרש"י ב"ק דף קט"ו ע"ב ר"ה לימא ליה מהפקירא זכינא דבש שלך היה הולך כולו לאיבור והרינו כמציל מן ההפקר וכו' עכ"ל מפורש כהר"ח, ועוד יו"ל כוונתו הק' להא דאמרינן בב"ק דף ל' ע"א המוציא את תבנו ואת קשו לרה"ר וכו' כל הקודם זכה עיי"ש*).

ואכתוב דבר הערה על דברי מרן הנה"ק בדברי חיים ח"ב יו"ד סימן ק"ט בא"ר שכתב זו"ל אך באמת נלפענ"ד אין סברת בעל המאור דמה"ת קנהו ורק מדרבנן חייב להחזירו דהרי בנמרא שם אמרינן כי אוקמיה התורה ברשות הנזלן לחייב באחריות אבל לא לאקנוי עכ"ל א"כ מפורש בנמרא דלא קנהו אפילו מה"ת וזה קושי' הרמב"ן שם וכו' עיי"ש, וצ"ע שהרי בנמרא סנהדרין דף ע"ב ע"א איתא בזה הלשון כי אוקמנא רחמנא ברשותיה ולא התורה כמו שהעתיק הרה"ח וזה שייך אף בדרבנן כמ"ש הרמב"ן בעצמו בספר המצוות שורש הראשון דלשון רחמנא משמע אף מדרבנן כמו דמצינו במס' ר"ה דף ל"ב אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר רחמנא אמר אידכר ואע"פ שהם דרבנן בלי ספק עיי"ש, וא"כ לפ"ז לק"מ על הבעל המאור דזה שיטת הבעל המאור דלשון רחמנא אין סתירה לדבריו, איברא שבתוס' זבחים דף צ"ו ע"א ר"ה אלא וב"מ דף צ"ב ע"ב ר"ה לא כתבו בלשון רחמנא משמע דפריך אקרא עיי"ש, אך הרמב"ן ובעל המאור לא ס"ל כן.

(*) עיין במכתב שלפני זה, בסופו.

ועוד קשה על הד"ח אפילו לפי הבנתו דגרסינן אוקמי התורה הלא הדמב"ן בספר המצות שם כתב דמצינו רלשון התורה ג"כ אדרבנן במס' ר"ה דף ט"ז מפני מה אמרה התורה נסכו מים בחג אף שהוא מדרבנן עיי"ש (ועי' במג"א שם בזה) וא"כ בלא"ה לא קשה, אך עכ"פ הלשון בסנהדרין הוא רחמנא ולא אוקמי התורה וצ"ע.

בשו"ת ד"ח חו"מ ח"ב סימן ח' דן בענין אם מותר להניח לישבע לבע"ד שיודע בו שמשקר, והביא שם דעת רש"י ותוס' במס' שבועות בזה, וכתב שם וז"ל וראיתי באיזה תשובה שמקשה (אולי כוונתו לשו"ת מוצל מאש סימן מ"ה) והא המשיבי עובר על לפני עור ותי' רקודם שנשבע אוקמי אחזקה דמסתמא לא ישבע ולאחר שעובר ונשבע מה יעשה המשיבי עכ"ל, משמע דאם ידעינן בבירור שישבע שקר אסור להשיבי משום לפני עור, ולפענ"ר צ"ע דהא גם אם יודע בחבירו שהוא גזול וחשוד גם על שבועת שקר ג"כ מותר להשיבי אותו כל זמן שבי"ר לא נבו עדות עליו ופסלו אותו לשבועה, ועיין בתוס' ב"ק דף ק"ח ע"א ד"ה דהא דאין משיביעין לחשוד הוא רק מדרבנן אבל מה"ת משיביעין גם למי שכבר נשבע פעם לשקר עיי"ש, וא"כ היכא שעד אחד מעיד על אחד שגזל והנגזל והעד שניהם יודעים שחטף ואפ"ה משיביעין אותו שלא חטף להכחיש את העד, וע"כ דליכא בכה"ג לאו דלפני עור, כיון שהוא עושה כדיון לתבוע מה שמגיע לו וא"צ כלל להתחשב כלל בזה שמכשיל וגורם את חבירו בשבועת שקר**).

ואם כנים אנו בזה יש לחזק פסק האחרונים בחולה שאין בו סכנה שמותר לו ללכת בשבת לרופא מחלל שבת הגם שעיי"ז יחלל שבת עבורו, ודנו האחרונים בשו"ת יד יצחק ח"ג סימן צ"ה ושו"ת בנין דוד סימן מ"ב ליישב למה אין בזה משום לפני עור עיי"ש באריכות והובאו דבריהם בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ו ס"ב עיי"ש, ולדברינו הנ"ל א"ש כיון שהחולה עושה כדיון במה שהולך לרדוש ברופא, והרופא חייב מן הדיון לרפאותו אינו חייב כלל להתחשב עם הרופא אם עובר על איסורי תורה. שוב ראיתי בספר שמירת שבת כהלכתה הנדפס"ח בפרק מ' ס"ח אות כ"ג שהביא כן בשם הגאון מוה"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א בקיצור.

ועוד יש לומר דליכא בזה משום לפני עור כי דוקא בכה"ג שגותן לו את גוף האימור או אפילו כגון מוכר לו מחרישה בשביעית הוא ראסור, אבל אם בדרך אנכ גורם לו לעבור אע"ג שהוא פסיק רישא, אפשר דזה דומה למ"ש בגמרא מס' ע"ז דף י"ג ע"א בהלכות ליריד של עכו"ם ולוקחין מהם בתים שדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאות שלהם ואע"ג שכבוד הוא להם ואיכא למיחש ראזיל ומורה לע"ז אפ"ה שרי מפני שהוא כמציל מידם, ורק בלוקח מן התגר ונותן מכס הוא ראסור מפני שמתנה ממש לע"ז, וה"ג גם כאן הואיל וצריכין להציל את החולה ממחלו אין לחוש לזה שהרופא הוא עבריין ומחלל שבת בלי שום צורך, כנלענ"ד בס"ד.

גבריא' ציננער

מנהל רוחני בישיבה הקדושה

קהלת יעקב פאפא

ברוקלין, ניו יארק

** באמת, מאן יימר דהנגזל יודע שחטף, אפשר התביעה היא רק מחמת העד המעיד, והעד אינו המשיבי, רק הנגזל. — ובעיקר הענין יעויין עוד בס' הדרש והעיון פ' משפטים אות קצ"ב.

ואלה יעמדו על הכרכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם רייפער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בנימין קנאבלאך נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יוסף רייכבערג נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יחזקאל דוד הכהן שלאף נ"י מלונרון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב שלום גליק נ"י מאנטווערפן להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישעי' פערל נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה ישכר קאננער נ"י מבני ברק להולדת הנכר
 להאברך היקר ר' מרדכי קורין נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי גראסס נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי וויינבערג נ"י מאנטווערפן להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נפתלי צבי זאפערן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' עזריאל וויינבערגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' פנחס אלעזר וואלדנער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי ארי' ריינהאלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלום לערנער נ"י מאנטווערפן להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלום עליאם נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה לערנער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה אברהם געללער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה ארי' זילבער נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר בנש"ק ר' אברהם יחיאל לעמבערגער נ"י מבני ברק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דוד יצחק בראכפעלד נ"י להולדת הבת
 להרב חיים מרדכי בערנשטיין שליט"א מבני ברק משגיח בישיבת קדושת ציון
 בקרית באבוב להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' יהודה דוב זילבער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
 להאברך היקר בנש"ק ר' יחזקאל פאנעטה נ"י מאנטווערפן להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה יעקב גוטוויין נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' נחום בארטה נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה נחמי' מאנדלבוים נ"י מוויידען להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' פנחס מנחם הלוי קליין נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלמה זאב גיינער נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מו"ה שלמה ישר בער רובין שליט"א רב רקהל קול ארי'
— טאמאשוב לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה יוסף הלוי שעללער נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
יעזור השי"ת שיוכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אלטר פנחס קנאמף נ"י מלאנג ביטש לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה
כמר ראובן נ"י

להנה"ח מו"ה רוב בעריש פרייער נ"י לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה כמר חיים
אלכסנדר יוסף נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יוסף קורץ נ"י מקרית באבוב לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה כמר
אלכסנדר זיסקינד נ"י תלמיד ישיבתנו רשם

להנה"ח מו"ה יעקב שמואל מינצער לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה כמר ישראל
אליהו נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה ישר פרוכטהענדלער נ"י מבני ברק לאירוסי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה צבי יעקב וואלף נ"י לאירוסי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה קלמן לעזער נ"י לאירוסי בנו הב' הח' הנעלה כמר יצחק יוסף נ"י
תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שאול וואלף נ"י מבני ברק לאירוסי בתו תחי'

להרב וכו' מו"ה שמואל טייטלבוים שליט"א רב רקהל ישועות חיים בפלעטבוש
לאירוסי בתו תחי'

להב' החתן הנעלה כמר בן ציון יאקאבאוויטש נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו רשם
לאירוסי

להב' החתן הנעלה כמר יוסף בערינשטיין נ"י מארגענטינא תלמיד ישיבתנו
לאירוסי

להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר יעקב יצחק הלוי הורוויץ נ"י תלמיד ישיבתנו
לאירוסי

להב' החתן הנעלה כמר יעקב צבי שאלאמאן נ"י מבראזיל תלמיד ישיבתנו
לאירוסי

להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר משה העשיל שטערנהעלל נ"י תלמיד ישיבתנו
לאירוסי

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד
למזל ולברכה לשם ולתהלה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאללער לשנה

בדואר אויר 30 דאללער לשנה

n:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.

U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285

BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested

rding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

תמוז תשמ"ב

(מ"ח)

שנה ה' קונטרס ח'

יוצא לאור ע"י תלמידיו

כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א

1577 48th Street

Brooklyn, New York 11219

Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

לפרשת דברים . . . . . כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א ד

מדור זכרון לראשונים

פסקי דינים והערות . . . . . כ"ק מרן ארמו"ר מוהר"ש זצ"ל ז
גליון ס' שיירי כנסת הגדולה חיו"ד . . . . . הגאון בעל ברוך שעם זצ"ל יג
בדין מחיקת השם . . . . . הגאון מוה"ר אברהם טיקמין זצ"ל כא

מדור אגרות קודש

מכתב מהגאון המקובל מוה"ר משה זכות זצ"ל ממנטובה . . . . . כר
מכתב מהגאון בעל חתן סופר זצ"ל . . . . . כה

מדור זכרון לאחרונים

בסוגיא דר"א שיתרר עבדו . . . . . הנריח"ל מייזלש אבר"ק מאניסטרשיץ הי"ד כו
בדיני מקואות . . . . . הנ"ד חיים הלברשטאם דומו"ץ בסאטמאר ז"ל ל
בדין ירושה בחזקת שמשות . . . . . הנ"ר משה ליפשיץ אבר"ק בריגל הי"ד לב

מדור פלפול והלכה

פלפול בסוגיא דמתוך . . . . . הרב מוה"ר בן ציון הכהן שליט"א לה

מדור תפארת כחורים

בסוגיא דציצין שאינן מעכבין . . . . . הב' אליהו צבי קרוין נ"י מא

עולת שבת כשכתו

ליקוטים יקרים לשכתות ומועדים . . . . . המערכת מר
נוסחאות והערות ברש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א מז

מדור תמיהות וישובים

הערות קצרות בענינים שונים . . . . . נג

מדור הנאהכים והנעימים

בדברי הרמב"ם כהל' מתנות עניים . . . . . הר' בן ציון מאלץ הי"ד נב
הערה בענין פדיון הבן . . . . . הר' ברוך אברהם מאלץ הי"ד נב

מדור זכור ימות עולם

קול קורא לרגלי שריפה בעיר בארנוב (בשנת תרנ"ח) . . . . . נה
קול קורא לרגלי שריפה בעיר בארשא (בשנת תר"ץ) . . . . . נז
קול קורא בדבר מפקיעי שערים (בשנת תרע"ט) . . . . . נח

מדור תעודות וסמיכות

כתב „היתר הוראה" . . . . . הגאון בעל בית יצחק זצ"ל אבר"ק לבוב נט
כתב „היתר הוראה" . . . . . הגאון מוה"ר בעריש רפ"פ זצ"ל אבר"ק ראווה נט
כתב „היתר הוראה" . . . . . הגאון מוה"ר משה מייזלש זצ"ל אבר"ק פרעמיסלא ס

צילומי כתבי קודש . . . . . כג
מכתבים אל המערכת . . . . . ס
ברכות והודאות . . . . . סה

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

מוה"ר יהושע מאיר כמוה"ר רפאל ז"ל

פרישוואסער

חתנא דבי נשיאה כ"ק מרן ארמו"ר זצ"ל הי"ד

נלב"ע ביום ט"ו לחודש תמוז שנת תשל"ו לפ"ק

(יומא דהילולא של בעל אור החיים הק' זי"ע)

יהא זכרו ברוך!

הונצח ע"י אשתו ובניו,

מרת נחמה גאלדא פרישוואסער

בת כ"ק מרן ארמו"ר זצ"ל הי"ד

בן ציון שלום אליעזר פרישוואסער

שלמה ישראל פרישוואסער

אמרי קודש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת דברים

אלה הדברים אשר דיבר משה וגו' במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב. ופירש"י בשם הספרי לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן לפיכך סתם את הדברים והזכירם כרמו מפני כבודן של ישראל. ויל"ד הלא להלן בפרשתן לא נמנע מלהזכירם על פניהם תוכחה מגולה, וגם יל"ד בפסוק דלהלן ואומר אליכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדו שאת אתכם, תיבת לאמר אין לו שחר כי למי יאמרו. ורש"י פירש מהו לאמר, אמר להם לא מפי עצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה, אולם עדיין יקשה דהרי כל דברי משה אל בני לא מפי עצמו אמרם אלא מפי הקב"ה. ועוד יל"ד בפסוק ד' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, וברש"י, אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכותינו וכו' אמר להם זו משלי הוא אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם, ולכאורה הלא בכלל מאתים מנה וא"כ איזה צורך הי' בברכתו אם בלא"ה יש ברכת ד'.

וליושב כל הנ"ל נקדים דברי כ"ק אדמו"ר הגה"ק זי"ע בספה"ק קדושת ציון בפרשת כי תבוא בקללות של משנה תורה דאיתא בזוהר חרש בעובדא דרשב"י דערק למדברא דלוד ואתגניז בחדא מערתא וכו' יומא חד הוו חכימיא בבי מדרשא שואלין, קללות שבמשנה תורה לית בהו הבטחות ולית בהו נחמה כמה דכתיב בקללין קרמאין שבתו"כ, ולא הווין ידעין וכו' אדהכי אתא אליהו ז"ל וכו' אמר כל הבטחות ונחמות דישאל בהני קללות כתיבי, אתחזיין במתגליא לזוטין ואינן טביין סגיאן יעו"ש. ולפי"ז צריך ביאור מדוע עשה אדוננו משה רבינו ככה להעלים ברכותיו בלבוש קללות נוראות כאלו אשר ימס לב כל שומעיהו, ולמה לא אמרן בהדיא בלשון ברכות.

אמנם יובן בהקדם דברי הילקוט, מעשה ברבי יונתן בן עסמי ור' יהודה בן גרים שהיו אצל רשב"י וכאשר נפטרו מעמו שלח את בנו אצלם שיברכוהו, וכשבא לפניהם ואמר להם בקשת אביו, אמרו לו יהא רעוא דתזרע ולא תחצר, תעייל ולא תיפוק וכו', כי אתא לגבי אבוהו אמר לו מה אמרו לך, א"ל לא מבציא דברוכי לא ברכן אבל צעורי צערן, א"ל מאי אמרו לך, א"ל הכי והכי אמרו לי, אמר לו הני כולו ברכתא נינהו, הא דאמרו לך דתזרע ולא תחצר, היינו שתוליד בנים ולא ימותו בחייד, דתיעול ולא תיפוק היינו שתלמוד ולא תשכח, ע"כ. — ובגליון שם כ' בשם אא"ז הרב הגאון המפורסם מהר"ם פאדובא זצ"ל, טעם לשבח למה אמרו לו בלשון הזה שיעלה על דעתו שמקללים אותו, והוא, כי הם בענותנותם לא העריכו את עצמם שכרכתם תעשה פירות ודבריהם יעשו איזה רושם, ולהשיבו ריקם לא יכלו מחמת שבא אליהם בשליחות אביו, ע"כ בחכמתם נתנו עצה בנפשם לדבר אליו בלשון כזה שמשמעתו נראה כקללות ח"ו והבינו

שיביא את דבריהם לפני אביו רשב"י, והוא יפרש את רכריהם כברכות כי יבין את כוונתם, ואז יצאו הברכות מפי צדיק היינו רשב"י ויעשו רושם בשמים שיחולו הברכות על ראש בנו, עכת"ד ודפח"ח.

ועפ"ז פי' כ"ק אאמו"ר זצ"ל הפסוק (דברים כ"ג) ולא אבה ד"א לשמוע אל בלעם ויהפוך ד"א לך את הקללה לברכה, וקשה הלא הקב"ה שם רסן וחכה לתוך פיו שלא יקלל וא"כ הול"ל וימנע ד' את בלעם מלקלל, ומהו ויהפוך. אך עפ"י האמור יובן, דהנה אחז"ל (סנהדרין ק"ה) מברכותיו של אותו רשע ניכר מה ה' בלבו לקללם, כי בלעם הרשע בשעה שהוציא הברכות מפיו ה' מכונן בהם רק קללות ואמר נבל בלבו הלא הקב"ה יודע מסתרי לבי שהם רק קללות, ומאחר שהפירוש בא ע"י הקב"ה, ממילא יעשו רושם ח"ו להרע לישראל, אבל הקב"ה באהבתו לעמו ישראל לא אבה להבין כוונתו הטמונה בדבריו רק הבינם כפשוטם, וממילא נתהפכו הקללות שנתכוון להם לברכות שהוציא מפיו. וזהו כוונת הפסוק, ולא אבה ד"א לשמוע אל בלעם, מלשון כי שומע יוסף, היינו שלא רצה להבין כוונתו הטמונה בלבו, ממילא ויהפוך ד"א לך את הקללה שהיתה בלבו, לברכה שהוציא מפיו.

ומעתה דעת לנכון נקל מה ראה משרע"ה להסתיר הברכות והנחמות בקללות, כי מאחר שהקב"ה יודע תעלומות לבו ויתפרשו ע"י הקב"ה ממילא יהיו מלאים ברכת ד' ויתברכו ממעון הברכות מפי הקב"ה בעצמו, בכל הטובות והנחמות הגנוזים בהם, כי משרע"ה בענות צדקו לא החשיב א"ע ראוי לברך את בנו, רק רצה שהקב"ה יפרש כוונת לבו הטהור ומפי הקב"ה יחולו הברכות על ראש בני ישראל, עכת"ד יעו"ש.

ובדרך זה יבואר גם המקרא קודש שלפנינו בטוב טעם ודעת, שמשא רבינו כיון שלא החשיב את עצמו שדברי ברכותיו ותפלותיו יעשו רושם בשמים, לכך הטמינם בדברי תוכחה דברים הקשין כגידין, כי משה רבינו כוון כאן לשבח ולהלל את בנו כרי שיהיו ראויין לברכה וכמו שיתבאר להלן, ולכן הזכיר כל המקומות שהכעיסו לפני המקום, למען יפרש הקב"ה את דבריו, כי כולם שבחים על בנו, ויצאו השבחים והברכות מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ויברך את עמו ישראל באהבה. דהנה איתא במדרש (שה"ש א') שחורה אני ונאווה, שחורה אני במצרים, ונאווה אני במצרים, שחורה אני במצרים, וימרו כי ולא אבו לשמוע אלי, ונאווה אני במצרים ברם פסח וברם מילה וכו', שחורה אני בחורב שנא' יעשו עגל בחורב, ונאווה אני בחורב שנא' כל אשר דיבר ד' נעשה ונשמע, שחורה אני במדבר שנא' כמה ימרוהו במדבר, ונאווה אני במדבר בהקמת המשכן, יעו"ש כי מונה והולך כל המקומות אשר במקום שפלותם שם אתה מוצא גדולתם ושבחם.

ועפ"ז יתכן שמשרע"ה רצה להגיד כאן שבחן של ישראל כרי שיהיו ראויין לברכה, ואמר, במדבר בערבה, הן הן שבחייהו דישאל, שקיבלו תורה שבכתב במדבר, ותורה שבע"פ בערכות מואב, שכל עם ולשון כשחזר עליהם הקב"ה עם התורה מיאנו לקבלה, אבל זרע ישראל עבדו בני יעקב בחוריו קבלו את התורה

באהבה וברצון והקרימו נעשה לנשמע, ובוה יוכן למה הסמיך בערכה אחר במדבר, אע"פ שלא חנו כנ"י בערכות מואב עד תום כל הארבעים שנה, לפי שרצה להסמיך בזה שבחם ופארם שקבלו תושב"כ ותושבע"פ באהבה וברוב שמחה. ואח"כ אמר מול סוף, זה קאי על מה שבשמחה רבה אמרו כולם על שפת הים זה א"ל ונאנוהו.

ומוסיף והולך רבותהון דישאל, בין פארן ובין תופל, כי אף בחיותם בארץ אויביהם, וכנסת ישראל היתה שכולה ונלמודה גולה וסודה בין העמים, בין פארן זהו ישמעאל כמאה"כ הופיע מהר פארן, תופל זהו עשו, מלשון תיפלה ועבודה זרה, ור"ל אף שהיו נפוצים בין העמים עכ"ז נטו שכמם לסכול עול התורה והמצות, לכן ברין הוא שהקב"ה ישוב מחרון אפו ובשוכו הגדול יברכם בכל טוב סלה.

וגמר אומר, ולכן וחצירות ודי זהב, גם בזה סופר ומונה שבחם, ששם בארצות פזוריהם שמרו חוקיו ותורותיו ינצורו. וזהו ולכן עדה"כ בכל עת יהיו בנריך לבנים, שהיו לבנים ומצוחצחים בלי שום פגם חטא ועון כלל, וחצירות, עדה"כ שתולים בכית ד' בחצרות אלקינו יפריחו, שהיו משכימים ומעריבים בכל יום תמיד בבתי כנסיות ובתי מדרשות לעסוק בתורה ובמצות, ודי זהב, שהזילו מכיסם כסף וזהב עד בלי רי לעניים ולאביונים ולהחזקת התורה, נמצא שבכל תיבה מרומז שבח וקילוס לישראל. וכיון שמשמע"ה תוכו רצון אהבת ישראל ותפלה להשי"ת לכבוד כנ"י ורצה שיתברכו אף בעת גלותם, לכן בפירוש לא אמר, אלא הלישם בלבוש תוכחה, כדי שהשי"ת הכוחן ובדק כליות ולב, יפרש את דבריו ויצאו הברכות מפי הקב"ה.

ומעתה מה נעמו דברי רש"י, סתם את הדברים והזכיר ברמז מפני כבודן של ישראל, כל' שהזכיר ברמז תפלה וברכה, לכבודם של ישראל, שיתכבדו בעיני השי"ת ויפרש הדברים וממילא יתברכו מאדון כל הברכות.

ומעתה יתבאר היטב הפסוק, ואומר אליכם בעת ההוא לאמר, ר"ל שתכלית כוונת משרע"ה באמרו דבריו ברמיזא הוא שיחזור השי"ת לאמר ולפרש כוונת לבו, וז"ש רש"י מהו לאמר, אמר להם משה לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה, שזהו הסיבה שהסתיר את דבריו לכבודן של ישראל למען יצאו השבחים והברכות מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ואח"כ מוסיף והולך לפרש כוונתו, ואומר אליכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם, פרושי קא מפרש, דלכך אינו מבאר את דבריו בעצמו רק לאמר היינו שהשי"ת יפרש את דבריו, כי לא אוכל לברי שאת אתכם, היינו לנשלם ולנשאם, שהי' עניו מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה ולא האמין שברכותיו יעשו פירות, על כן סתם את דבריו שהקב"ה יפרש רב טובי' הגנוז בגווי' ויצאו הברכות מפי הקב"ה בעצמו.

ובזה יומתק מאד דברי רש"י שאמר להם משה לישראל זו משלי הוא אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם, ולא תיקשי הלא בכלל מאתים מנה, כי כך אמר להם משה, זו משלי הוא, שעיקר כוונתי הוא להוציא דברי הברכות מפי השי"ת שהוא יפרשם לטובה ולברכה, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם בשפעת חיים חן וחסר וכל טוב סלה.

פסקי דינים והערות

מכ"ק מרן אדמו"ר הראשון הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל

כנודע כתב כ"ק מרן הגה"ק מוהר"ש זצ"ל הרבה תשובות להלכה לשואליו, והי' דרכו, בעת אשר כיהן כאבר"ק ווישניצא, להיות ניעור בכל ליל שישי, ואז ערך התשובות, כי במשך כל השבוע הי' טרוד עם תלמידיו ושיבתו הרמה, וסידרות דמתא.

לדאבוננו לא נשאר בירינו אף תשובה אחת בכתי"ק, ואף מרובי תורותיו שהגיד ברבים נאבדו ונשכחו רובם ככולם, וממה שנשאר לפליטה, הדפים כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לפני איזה שנים ספר „עטרת שלמה". וכעת לרגלי יומא רהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצ"ל (ב' דר"ח תמוז), מצאנו לנכון, ללקט ולאסוף איזה פסקי דינים והערות המובאים בספרים שונים בשמו, שיהיו נדפסים במקום אחד.

א.

דעת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל להלכה, ראם חלוש שאינו יכול לאכול כזית מרור בפסח, לא יכרך על פחות מכזית.

מקור הרברים הוא ברא"ש פרק ערבי פסחים רחוב כזית הוא מחמת נוסח הברכה על „אכילת" מרור, ואין אכילה פחות מכזית. ובשאגת ארי' סי' ק' חולק ע"ז יעו"ש. — הגה"ק מוה"ר מאיר אבר"ק דזיקוב זצ"ל בספרו אמרי נועם על המועדים ח"ב בסופו (תשובה ג') כתב דחלוש יאכל פחות מכזית ויכרך, עיי"ש באריכות, והביא בסוף תשובתו שזקנו הגה"ק מראפשיץ זצ"ל בירך על פחות מכזית. כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצ"ל, מחמת רוב דביקותו בזקינו כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע, שהקפיד מאוד על שיעור כזית באכילת מרור*). ערך תשובה באריכות לברר שלא כדברי דודו הג"ל, וזה הי' בשנת תרמ"ו לפ"ק (כנראה בחורש אדר) בעת שכיהן כאבר"ק ווישניצא, וכתב אז אל הגאון מוה"ר יצחק שמעלקיס בעמח"ס בית יצחק (תשובתו נדפסה בסוף חיו"ד ח"א), ואל הגאון מוה"ר יצחק אהרן הלוי איטינגא אבר"ק לבוב (תשובתו נדפסה בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קמ"ג), ואל הגאון מהר"ש ענגיל (תשובתו נדפסה בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ד סי' ב'). — כאמור, הסיבה שכ"ק מרן מוהר"ש זצוק"ל תקע עצמו כ"כ בזה, הוא להגין בעד דברי זקנו ורבו כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע שכותב בספרו שו"ת דברי חיים ח"א בסוף תשובה כ"ה בזה"ל: „הדבר ברור דאין חיוב לאכול פחות מכזית הן מצה והן מרור".

(*) כענין אכילת כזית מרור, שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ששמע ב"פ מכ"ק אביו זצוק"ל הי"ד ששמע מכ"ק אביו מוהר"ש זצוק"ל, רמה שנדפס כאיזה ספר שכ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצוק"ל בסוף ימיו הזהיר אותו הרופא לבל יאכל מרור, וכשהגיע לאכילת מרור לקח בידו המרור ובירך כשם ומלכות אשר קדשנו במצותיו וצונו ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ולא אכל המרור. — ע"ז אמר כ"ק מרן מוהר"ש זצוק"ל, שדבר זה שקר מוחלט הוא, ראשית, אין להאמין

לשלימות הענין, נציין בזה בקיצור נמרץ מה שרנו בזה שאר אחרונים. — בשו"ת שואל ומשיב מהרדא שתיטאי סי' י' כתב דמרור אין צריך שיעור. — בשו"ת מהרי"א אסאד (יהודה יעלה) חאו"ח סי' קל"ז כ' דיברך על מרור פחות מכשיעור, אך לא יברך על אכילת מרור רק על מצות מרור. — בשו"ת שירי טהרה (להגאון מוה"ר שלמה קלוגר) בהוספות בד"ה גם אלה, כתב דיאכל פחות מכזית ויברך על מצות מרור. ובספרו קנאת סופרים דף מ"ו ע"ג כתב דלא יברך, רק ישמע מאחר שאוכל כזית ומברך, ויכוון השני להוציאו. — בשו"ת אבני נזר חאו"ח סי' שפ"ג נותן עצה, דקורס שיאכל פחות מכשיעור ילמוד הדין ברמב"ם, ויאמר בפיו, כשאוכל מרור יברך ברוך אתה וכו' בשם ומלכות על אכילת מרור, ותיכף יאכל. — בילקוט הגרשוני חאו"ח סי' תע"ג הביא בשם ספר יראים שכתב להדיא דצריך שיאכל מן המרור כזית, דאכילה כתיב ב' ואכילה בכזית, ע"כ. ומתפלא שלא הובא דבר זה באחרונים הרנים בענין זה. — בשו"ת ארץ צבי (להרב הגאון מקאזינלוב הי"ד) בסי' פ"ב כ' וז"ל: שמעתי בשם הרה"ק ר' שלום מבעלזא זצ"ל שהורה לאכול פחות מכזית מרור ולברך עליו על אכילת מרור, וכן הורו הה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זצ"ל והה"ק משיניווא זצ"ל, והדבר מפורסם בכל מדינת גאליציע ע"כ. ומאריך שם ליישב מנהג זה. אבל בלוח התקון אשר בסוף הספר, הדגיש בזה"ל: כ"ז כתבתי דק דרך למוד זכות מחמת שרוב ההמון וגשים נוהגין כן, אבל להלכה אין להורות כן, וכ"מ באבני נזר סי' שפ"ג, עכ"ל. — בשו"ת ש"ס הכהן (להרב הג' מוה"ר שמואל מאיר הכהן האלעגנדרער רומו"ץ בטשערנאוויץ) בסי' ד' הביא מכתב שכתב הגה"ק מוה"ר ישכר דוב מבעלזא זצ"ל אל אביו הגאבר"ק אמסאנא, שמקובל מפי אבותיו רחולה שאי אפשר לו לאכול כזית מרור, אפילו אכל גרגיר א' של מרור יצא, וצריך לברך עליו על אכילת מרור. (ואגב ראוי להעיר, במה שכ' שם בשו"ת ש"ס הכהן בעמוד ל"ז, שדיבר בענין זה עם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ושמע מפ"ק שזקנו כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצ"ל לא הי' אוכל כזית מרור כי כן ציוה עליו זקנו הרה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב זצ"ל. — הרב הנ"ל טעה בשמועתו, כי שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי לאכילת מרור לקח כ"ק מוהר"ש זצוק"ל כזית שאלאטין, ולכורך לקח כזית חזרת וצירף לזה שאלאטין**). ועיין עוד בענין זה בשו"ת מהר"י אסאד חאו"ח סי' קמ"ב, בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ס, בשו"ת מין כנף (להגאון מוה"ר נטע לנרא ראבד"ק אושפיצין) סי' י"ז, בשו"ת אוהל יהושע

שכ"ק מרן הגה"ק מצאנו יברה ברכה מלבנו, שהרי כל הכרכות הם מטבע שטבעו בו חכמים. והשנית, הוא הי' נוכח אז בשעת הסדר, ולא הי' כן, רק מרן הגה"ק מצאנו אחז המדור בידו הק', ואמר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאם היו נותנים לי כל חללי דעלמא לא הייתי אוכל כעת מרור, מחמת העדר הבריות, אך הנני בשוח שכוכות קיום מצות אכילת מרור בשלימות כמצוה עלינו בתוה"ק לאכול מרור כלילה הזה, לא יזיק לי האכילה מאומה, ובירך על אכילת מרור, ואכל כזית.

(** כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אמר פ"א רמז וסימן לרבר בתוה"ק, רכתיב על מצות ומרוריים יאכלוהו, בלשון רבים, רמז לאכילת שני מיני מרור ביחד.

ח"א סי' ל"ג אות ה' ואות ו', בשו"ת עצי חיים סי' ג', בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' נ"ח אות ב', בס' נתיבות שלום (להגאבר"ק לאקאטש) פ' בא עמוד קל"ו, ובקובץ המאסף (שהוציא לאור מוה"ר בן ציון קואינקא) שנה ה' סי' י"ג.

ב.

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל החמיר דאף בספר תורה קמנה צריכין לדקדק להניח גליון ד' אצבעות למטה וג' אצבעות למעלה.

מקור הרין הוא בשו"ע יו"ד סי' רע"ג סעיף א', שיעור הגליון למטה ד' אצבעות בגדל ולמעלה ג'. ובשו"ע אינו מבואר שום חילוק בין ס"ת קטן לגדול. ובשו"ת בני ציון (ירושלים תרח"ץ) ח"א סי' כ"ח נרפסה תשובה מהגה"צ ממונקאטש ז"ל, והביא שם בתוך הדברים דעת כ"ק מרן מוהר"ש זצוק"ל שראוי להחמיר לעשות כן אף בס"ת קטנה. (תשובה זו נרפסה כעת בשו"ת מנחת אלעזר ח"ה סי' כ"ו). גם בספרו שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' ע"א הביא כן, אך שם הובא סתם בשם גדול א', ולא הזכיר זאת בשם כ"ק מרן הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל. — ובקונטרס שירי מנחה הנרפס בסוף ספרו, ציין לשו"ת מהר"ם שיי"ק חיו"ד סי' רס"א, ולשו"ת קנאת סופרים להגאון מהרש"ק סי' צ"ח, שרעתם נוטה כן, להחמיר אף בס"ת קטנה.

ג.

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל הקיל לטבילת נשים לטבול במקוה שאינה מעין.

בשו"ת מנחת יחיאל (להגאון מוה"ר אלטר יחיאל נעבענצאהל ז"ל ראב"ד קטאניסלאב) בח"ב סי' י"ג אות ט"ז כ' וז"ל: מה שכתב ששמע מת"ח נאמן שאדמו"ר הרב הגה"ק א"ז זצלה"ה בעל דברי חיים ששמע מפיו הקדוש, שאף שעפ"י דין מקוה שאינו מעין כשר, עכ"ז לא הניח הנשים מב"ב שיטבלו במקוה שהי' לו בביתו לעצמו שלא הי' מעין, רק במקוה של הקהל שהי' מעין, ואני אומר לב"ת, שהמגיד לו כך, שקרן ולא נאמן, דאיך יכול להיות שלבנו ונכדיו לא אמר, וכ"ת יודע היטב שאדמו"ר הגה"צ מבאבוב זצלה"ה שהי' נכדו ותלמידו בתורה ובחסידות, לא שינה ממנהגים שלו אפי' בדברים פשוטים, ובווישניצא ששימש שם ברבנות שנים עשר שנה, ושם הי' מקוה ולא מעין לטבילת נשים, וגם ב"ב טבלו במקוה החוץ שנתקן עוד ע"י גאונים וקדושים כמו הגאון מלייפניק וארי' רבי עלאי זצלה"ה, ולא עוד אלא שקבע דירתו בבאבוב, ועשה שם מקוה חדשה להקהל וטבלו שמה גם ב"ב במקוה ולא מעין, כי הנפסק ממעין דינו כמקוה ולא כמעין, וזה ראי' ברורה שהמגיד לו, או שרצה לשקר בו, או שאמר בדדמי. וידרו הרוש"ת בלונ"ח, אלטר יחיאל נעבענצאהל ראב"ד ק.

ד.

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל התיר לטבול בשבת קודש בנהר, במקום שאין מקוה.

בס' טהרת יום טוב (ברוקלין תשכ"ו) חלק ט"ו עמוד כ"ד נדפס מכתבו של הרב הג' מוה"ר ישראל וועלץ דומו"ץ בבוראפעסט וז"ל: ואורות מבילה בנהר בשב"ק במקום שאין מקוה, עובדא ידענא ונהירנא קטן הייתי והגה"ק ר"ש מבאבוב זצלה"ה הי' במרחץ ראנק, והייתי עם אאמו"ל להסתופף על ש"ק בצל כ"ק אדמו"ר זי"ע, וראיתי בש"ק בבוקר הלך עם פמליא חסידים לטבול בנהר קטן, כי מרחץ ראנק הי' כפר של גוים ולא הי' שם מקוה, וקי"ל מעשה רב ... עכ"ל.

ה.

בספר זכר טוב (לכוב תרע"א) להרה"ג מוה"ר זאב וואלף לייכטער מלכוב (בדף י"ד) הביא שאלה ששאל מאת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצ"ל בדיון צ' שנפסק יו"ד נו"ן שמבואר בס' ל"ב סעיף כ"ה שאסור לתקן משום שלא כסדרן, הי' אפשר לכאורה לומר היינו דוקא בשכתב היו"ד ישרה כזה ^א או כשנפסק הוי שתי אותיות, אבל אנן שכותבין הצ' יו"ד הפוכה כזה ^א אם נפסק לא הוי שתי אותיות, והרא' לזה מהשי"ן בסעיף זה, כשנפסק היו"ד מהשי"ן בצד שמאל הוי שתי אותיות עין יו"ד ואסור לתקן משום שלא כסדרן וכשנפסק היו"ד מהשי"ן בצד ימין, מותר לתקן כמבואר בסעיף זה, ובפרמ"ג אעפ"י שגם שם הוי שתי אותיות היינו יו"ד ישרה ועין הפוכה, נמצא אנו רואין שאות הפוכה אינו אות כלל, והי' לכאורה [מסתבר] לומר כן גם בהצ' הנכתב ביו"ד הפוכה, או אפשר לומר עד"ז שמבואר בב"י סי' ל"ו באות א' שיעקם מעט למטה הקו האמצעי בצד ימין ולא הרבה שלא תדמה לעין הפוכה כדאמרינן בפרק הבונה שלא יעשה אלפין עיינין, נראה לכאורה מזה שאות הפוכה נחשב לאות, ומה זה שמותר בשי"ן כשנפסק היו"ד הימנית, הא הוי ג"כ [יו"ד] ישרה ועין הפוכה, ע"כ רבדי השאלה. וזה אשר השיב כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל: הקושיא האחרונה מהאל"ף שלא יעקם הרבה שלא תהי' דומה לעי"ן, הוא דוקא לכתחלה אבל אם עקם מעט יותר אינה נפסדת צורת האל"ף כזה וכשר, כי אות הפוכה אינה אות לדינא, ומה שפסול בצ' שנפסק ביו"ד הפוכה הוא ממ"ג, אם תאמר שאות הפוכה הוי אות, הא דומה לשתי אותיות, ואם תאמר שאינו אות כלל הלא לפנינו צורת הנו"ן גדולה ונראה וניכר לכל שהוא נו"ן והנקודה מהיו"ד כמו שאינו, אזי ג"כ אם תחבר ותתקן תעשה מהנו"ן צ', ע"כ פסול משום שלכ"ס, אבל אם נפסק היו"ד מהשי"ן בצד ימין הוא להיפך, הלא העיקר אנו רואין צורת השי"ן שהיא גדולה, ונקודת היו"ד היא טפלה נמשכת אחריו, והוי כמו שנפסק היו"ד מהאל"ף שמותר לתקן כמבואר בסעיף זה, עכלה"ק. ועיין עוד כזה בשו"ת מוהר"א הלוי ח"א סי' ה' בסופו.

ו.

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהר"ש זצוק"ל הקפיד כי בעת שמוליכין הספר תורה מארון הקודש לבימה, וכן בחזרה, שיחזיקו הס"ת עם הפנים להקהל ואחוריו נגד הלב.

בשו"ת מנחת יחיאל (להגאון מוה"ר אלטר יחיאל נעכענצאהל ז"ל ראבר"ק סטאניסלאב) בח"ב סי' פ"ה כ' וז"ל: מה שנסתפק כ"ת כשמוליכין ספר תורה מארון הקודש לבימה לקרות בו, ובחזרה, אם מחזיקים אותו עם הפנים על החזה ולב, או איפכא עם הפנים להקהל ואחוריו על החזה ולב. — הרבר פשוט אצלי שצריך להיות הפנים להעם וכו', (וכן נהגו*) רבותי הגאונים הקרושים מצאנו ומבאבוב זצלה"ה זי"ע, עכ"ל.

ז.

בקיץ שנת תרמ"ב נסע כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל יחד עם הגאון מוה"ר נתן נטע סג"ל לגרא זצ"ל ראבר"ק אושפיצין, ובעת הנסיעה לקחו עמם ארון הקודש (קטן) שה' מונח בו ספר תורה, והעיר הגאון ר"נ הנ"ל שיש לאוחזו ביד ררך מדרון בדרך קביעת המזוזה כמבואר במנחות ל"ג ע"א עשאה כנגד פסולה, והוטבו דבריו בעיני כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל, ואח"כ כשהגיע כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל למחזו חפצו בקרית חוצות, כתב אל הגאון מוהר"ן הנ"ל וזל"ק: ע"כ יש חילוק בין ס"ת למזוזה, דהא לרש"י מזוזה מעומד, ואיך משכיבין הס"ת על השלחן בשעת קריאה, ואפשר לרש"י אין הטעם משום גנאי וכבוד יש לחלק בין מזוזה לס"ת, אך לר"ת דמזוזה מעומד פסול משום בזיון וכדאיתא בבב"ב דף ק"א קבורת חמורים הוא זו, כש"כ דיש לחוש לכבוד ס"ת, וכמ"ש הט"ז יו"ד ס"ס רפ"ט דר"ת אמר כשאזכה ואבנה ארון הקדש ארחיבהו לפי העמדת ס"ת מיושב כס"ת שה' מונח בארון וזו היא סדר קריאתו. אך לפ"ז ק' איך מניחין הס"ת בארון מעומד, הא העיקר להלכה כר"ת, כמ"ש הש"ך ס"ס רפ"ט, ומצוה לעיין בזה. ומחמת שאין לי ספרים פה, והוא ענין חדש אמרתי לעורר את מכ"ת לברר הדבר היטב, ואי"ה בשובי לביתי לשלום כל"נ אקח לי מועד לעיין ג"כ. הדש"ת באהבה רבה ואהבת עולם. עכלה"ק.

דבר זה הובא בשו"ת כנף רננה חאו"ח סי' ו', ועי"ש מה שהשיב על זה אל כ"ק מרן מוהר"ש זצוק"ל. וראוי להעתיק בזה מש"כ בספר שלחן נגד צוררי

(*) לא רק שנהגו כן, רק הקפידו על זה, וכן מסר לנו הרכני החסיד הלמדן המפורסם הר"ר מנחם בראכפעלר שליט"א, שפ"א בהיותו בצל כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ר, והי' אז יום הקריאה, ונתכבד הוא עם הנבחת התורה, ואחר שסיים הגולל לגלול, לא הפך את הס"ת רק הניחו עם הפנים נגד הלב. וכ"ק מרן זצ"ל הי"ר צעד אז הלך ושוב בעת אמירת אשרי ובל"צ, וכשהרגיש שמחזיק בידו הס"ת עם אחוריו נגד הקהל, ניגש אל ר"מ הנ"ל, ותפש הס"ת בידו והפכו והחזירו לירו עם הפנים של הס"ת נגד הקהל.

להרה"ג מוה"ר נטע שלמה שליססעל הי"ד רומו"ץ במונקאטש, במפתחות והערות העתיק שם קטע ממכתבו של הגאון האדיר מקראס זצ"ל הי"ד אליו, וז"ל: ואשר העיר למה אין מניחין הפרשיות של תפילין בשפוע ובאלכסון לצאת דעת הרה"ת כמו במזוזה, ראיתי בשערי תשובה סי' ל"ב סעיף מ"ה שתי' מרוע אין חוששין לשיטת ר"ת להניח הפרשיות מושכבין, ותי' ררוקא בסידור הפרשיות דגם בריעבר מעכב חוששין לשיטת הרה"ת, אבל לענין זקופה ושכיבה ראין מעכב לשיטת ר"ת לא חששו יעיי"ש, וא"כ מתורץ ג"כ למה חששו יותר במזוזה לקבעה בשפוע משום רבמזוזה מעכב גם בריעבר לפי' ר"ת כנגד פסולה היינו לאורכה בזקופה, ע"כ חוששין לקבעה בשפוע ובאלכסון, אבל בתפילין ראינו מעכב בריעבר, אין חוששין להניח באלכסון, עכ"ל. ויש להעיר, שכבר נשאל בזה הגאון בעל נודע ביהודה, עיין בנוב"י תנינא חאו"ח סי' ר', והשיב שם, שברין זה שצריך להיות מושכב, רעת ר"ת יחיראי הוא, יעווי"ש. ובעיקר רברי ר"ת, עיין בס' תפארת יעקב עה"ת (להרה"ג מוה"ר שבתי ליפשיץ רומו"ץ בארשיווע) בפ' משפטים.

לסיומא דמילתא יש לציין עוד ב' מקומות שמוזכר תשובות מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל. (א) בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קכ"ה, שכתב שם אל כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל, וברבר תשובתו בפרה החולכת דם . . . (ב) בשו"ת מנחם משיב ח"ב עמוד רנ"ד שכתב שם שישנו בכת"י תח"י מכתב מהגה"ק ר"ש הלברשטאם זצ"ל אבד"ק באבוב מ"ש להגה"ג רח"ן רמביצר בענין אם מותר לאשכנזי להתפלל במבטא הספרדי. — ועוד מצאנו לנכון לציין כאן, כי בשנת תרמ"א נרפס בבערלין קובץ יגדיל תורה (להרה"ג מוה"ר ישראל חיים אקקערמאן אבד"ק ניאמץ) ובס' ל"ט הביא הערה בענין תקיעת שופר, מהרב הגדול החרוף ובקי המפורסם היחסן וכו' אב"ד רווישניצא נ"י — יתכן שהכוונה על כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל שביהן אז כאבד"ק ווישניצא, אבל צריך עוד בירור.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים ככל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

גליון ספר שיירי כנסת הגדולה חיו"ד

מהגאון מוה"ר ברוך תאומים-פרענקיל זצ"ל
אבד"ק לייפניק¹

סי' קנ"ז סק"ב. מצאתי להרב המאירי ז"ל בפרק בן סורר ומורה בחרושי כתב וכו' ואם מתכוין להנאתו אף בג' עבירות ואף בפרהסיא ואף בשעת השמד יעבור ואל יהרג ומ"מ בשפיכת דמים אף להנאת עצמו שיש לו דין נקמה אסור מסבא שכתבנו שהרי העבירה עשויה, ויש כאן נפש אבודה וכו' ודעת הרז"ה ז"ל בספר המאור כדעת הרב המאירי, אלא שיש הפרש ביניהם דלדעת הרב המאירי בשפיכת דמים יהרג ואל יעבור והרז"ה סובר ודאפי' בש"ד יעבור ואל יהרג, ואפשר שיהיו עוד הפרש ביניהם דלדעת הרב המאירי במתכוין להנאת עצמו אפי' בשעת השמד ובפרהסיא יעבור ואל יהרג ולדעת הרז"ה לא בא הרבר מבואר בדבריו.

נ.ב. בדברי הרז"ה מבואר להדי' דבשפיכת דמים אף במתכווין להנאת עצמו אמרינן לא יעבור רק יהרג, דהא איכא סברא דמאי חזית כו'. ולענין ע"א ב' הרז"ה (כ') בזה"ל, אבל לע"א עצמה אינו יודע בו דרך שיהא בו הנאת עצמו כדי שיהא מותר, ע"כ נ"ל בע"א עצמה לעולם יהרג ואל יעבור, וכן בשפיכת דמים כו' עכ"ל, הרי דההפרש בין המאירי להרז"ה הוא גבי ע"א ולא גבי שפיכת דמים, ויעו"ש במלחמות שכ' שגם בע"א יש דרך להנאת עצמו, כמו נעבד כהמן, ועכ"ז יהרג ואל יעבור.

סי' רכ"ח סק"צ ג. וכתוב בא"ח בשם הרשב"א בתשו' שיש מי שאומר שכל שיש הנאה לנשבע אע"פ שלא קבל הנשבע הנאה אין לו היתר.

נ.ב. נטה קו על תיבת לנשבע, כי צ"ל למשכיע.

שם סק"ק ק"ט. אמנם בעיקר הרין שנרר על דעת הרבים הותר אפי' בדבר מצוה איננו חולק כנגד ר"ת וכו' וראיתי בתשו' כ"י למהר"א ק' גאמ"ל כ' כלשון הזה ורוב הפוסקים הסכימו לדעת ר"ת ז"ל וכן דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ג' עמוד ח'. — הגהות הללו הועתקו מנכתיו"ק בגליוני ספר שיירי כנסת הגדולה על סוד יורה דעה (קישטנדינא תע"ז). בראש הספר כתוב בזה"ל: חנני אלקי' בזה הספר הקי' ברוך בהרב המפו' מוהרי"ף ז"ל תאומים האבד"ק אוסטרווצא. — העתקנו אצל כל הג"ה לשון ס' שיירי כנה"ג הנצרך להבנת הענין, והצגנו תמונת "יד" במקום שנמסר מהגאון בעל ברוך טעם זצ"ל. — האותיות המודגשות הם ההגהות של הברוך טעם.

ע"כ, ותמה אני היכן ראה שרוב הפוסקים הסכימו לדעת ר"ת, אדרבה רוב הפוסקים וכמעט כולם הסכימו שלא כדעת ר"ת כמ"ש הרב המחבר ז"ל, גם מ"ש שכן דעת הרשב"א לא פסיקא לי' מילתא, והניח הדבר בצ"ע.

נ.ב. יעוין במיוחדות סי' רע"ג ובחדושי רשב"א לגיטין דף ל"ו ד"ה ער"ר ודבריו מובאים בב"י, וברמב"ן בחדושי לגיטין מסכים לדעת ר"ת ומביאו גם במשפט החרם, אבל בחדושי למכות דף [ט"ז] מבואר שלא הסכים לר"ת, ובתשו' הרשב"א ח"ב סי' ש"ג כ' שדעתו נוטה בדבריו ר"ת. ויעוין בחלק ההוא בסי' ש"ו ובסי' ש"ב מצדד בקולא למצוה דתקנת הקטנים ולכטל המחלוקת יעו"ש ובסי' שכ"ט.

סי' רל"ה ס"ק ס"ט. הא רשבעה חלה לכטל את המצוה בכולל היינו רוקא בנתחייב עצמו לכך אבל הבא להפקיע מה שחייב לחברו אפי' בכולל לא חלה, משפטי שמואל סי' פ"ח, וכן כתב הר"ם אלשקאר בסי' ק' והוא תשו' ג"הר"ן.

נ.ב. סי' ע"ד המובא בסימן רל"ח בש"ע סעיף וא"ו בהגה"ה.

שם ס"ק ע"ג. שבעה על שבעה חל בכולל בשב ואל תעשה.

נ.ב. דין זה מבואר בש"ע, ומתשובת הר"ן שציינתי לעיל שהשבעה שני' שנשבע שלא לקדשה חלה בכולל על שבעה ראשונה שנשבע שיקדש אותה.

סי' רל"ו ס"ק י"ג. שבעה שאוכל ולא אכל ואם אינו אוכל עובר על השבעה בשב ואל תעשה ואם אוכל עובר על השבעה בפקום עשה.

נטה קו על תיבת השבעה, ונכתב בצדה, איסור נבלה.

סי' רל"ט ס"ק י"ז. הנשבע לגרש את אשתו במקום שקבלו חרם רגמ"ה שלא לגרש את אשתו בע"כ, שבעה חלה עליו.

נ.ב. אין [שבעה חלה עליו].

סי' רנ"ח ס"ק נ"ה. אם לא אמר אתן אלא אדור כך וכך ולא נדר אפשר שאינו חייב להשלים את דבריו, הר"ן בתשו' סי' א'. — דברי הר"ן ז"ל בתשובה זו צריכים ביאור, שהוא ז"ל בא לפטור את היורש מטעם שלא ירענו אם דעת הנדר ה' לחייב עצמו באותו נדר ולא עוד אלא אפי' אמר כך אין חיובו ברור שהרי לא אמר אתן כך וכך אלא אדור כך וכיון שלא נדר אפשר שלא זכה, ע"כ.

ותימא אפילו אמר אתן כך וכך לא זכה ההקדש, דמי מחייב לתתו, ש"מ לית' בעולם, הוורשים לא נדרו, ולא חל עליהם נדר מורישם.

נ.ב. יעוין בר"ן כפ' דו"ה שכ' בנודר נשתעבדו נכסיו.

סי' רנ"ח ס"ק כ"א. אמרינן (פסחים ל"א ע"א) כי פליגי דזבין מלוה וקדיש מלוה, וכתב רש"י כי פליגי דאקדיש מלוה בתוך הזמן את הקרקע המשועבד לו ולא הקדיש את החוב אלא הקרקע והשתא כשהגיע הזמן ולא פרעו זה והוא בא לגבותה מן הלוה חזר בו מן ההקדש כיון דאלו הוה לי זוזי ללוה ביום הזמן הוה מסלק מן הקרקע בזוזי אשתכח שלא ה' הקרקע קניו לו עדיין אלא עכשיו כשהוא גובה אותה בחובו היא נקנית לו ע"כ, לאו למימרא דרוקא בקרקע פליג רבא עלי' דאביי משום דמצי לסלוקי בזוזי אבל אם הקדיש החוב עצמו הוי הקדש לכ"ע וכו' דאררבה דוקא כתב רש"י ז"ל שהקדיש הקרקע ולא החוב כדי לתת סברא לאביי שסובר דזכה ההקדש דאי במקדיש החוב אנהי דמשום מקדיש דשלבל"ע ליכא דלמפרע הוא גובה מ"מ ת"ל משום שאינו בידו וכו'.

נ.ב. מדכ' רש"י ולא הקדיש את החוב אלא הקרקע, נראה שבא לשלול, דאף בהקדיש שניהם החוב והקרקע לא מיירי, ואי כדברי המחבר שכוונת רש"י ה' כדי לתת סברא לאביי קשה וכי מגרע גרע לאביי בהקדיש החוב והקרקע אף דלא חל ההקדש על החוב אכתיו חלותו על הקרקע דלמפרע הוא גובה.

סי' רס"ה ס"ק ז'. ובצוואות רבינו יאודה החסיד ראיתי, לא יקרא איש מזרעי יודה ולא שמואל, ולא ידענא מאי קאמר, ואם נאמר שלא יקרא איש מזרעו יודה בהפלת האל"ף אלא יאודה, מה נאמר במ"ש ולא שמואל, ואולי צוואה זאת היא פרטית על זרע הרב החסיד ז"ל מפני סבה ידועה לו א.

נ.ב. ששמו ה' יהודא, ושם אביו שמואל.

סי' רע"ב ס"ק ב'. וכתב הר"ם מינץ בתשו' סי' י"ב דבדיעבד אם יש בס"ת יריעה א' מעמוד א' כשר, ועיין בש"י סי' מ"ט א.

נ.ב. ובשו"ת ח"צ סי' י"ט.

סי' רע"ו ס"ק י"ו. אם נתכון לקדש שם שאינו קדוש מסתברא אדלא מהניא כונתו לקדושי דה"ל כמתפס בעלי מומין למזבח.

נ.ב. עיין לקמן אות כ"ט.

שם ס"ק כ"ט. סופר שמעיה וכתב שני אלקים שצריכין להיות חול ומעיה ואיהו כתבן לשם קרושת השם חייל וְעָלִיהֶם קרושה לענין מחיקה ולענין פסול ס"ת.

נב. יעוין לעיל אות ט"ז.

סי' רצ"ב ס"ק א'. אין מברכין על מצוה זו [היינו שלוח הקן] מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה וְשֵׁלֵא אמרה תורה ליקח האם כרי שנחזור ונשלח אותה, הרשב"א בתשו' סי' י"ח ובתשו' להרמב"ן סי' קפ"ט.

נב. י"ל כוונתו דסובר דאם רואה אדם קן ואינו רוצה ליקח כלל מהקן לא הבנים ולא האם אין עליו שום חיוב להודקק לשלוח (יעוין תשו' ח"צ סי' פ"ג²), ואפשר לומר עוד, אף היכא שכבר לקח האם בידו אדעתא לשלחה כי ה' בדעתו שיקח אח"ז הבנים, אם חזר ממחשבתו זה ואינו רוצה ליקח הבנים מהקן מותר לו להחזיר האם להקן וא"צ לשלחה, וא"כ עדיין בידו להיות פטור ממצות שלוח, ודמי למה שהוזכר שם בתשו' הרמב"ן דכל מצוה דאפשר למעקרא לא מברכין, אמנם משכחת דלא אפשר למעקרא, כגון דעבר ונטל האם לעצמו, דעליו לנתוקי הלאו שעבר, לז"א דהוי מהב"ע.

סי' ש"ה ס"ק כ"ו בסופו. בא מעשה לירי פה תיריאי באשה מבכרת שילדה זכר וקורם לכן הפילה כמין צורת גמל, ושאלתי לנשים אם ה' שם מצורת אדם, ואמרו שלא רקדקו באותה שעה וְהוֹרִיתָ שחייב בפדיון ובברכה, וכך עשית מעשה.

נב. יעוין תשו' ח"צ סי' ק"ד.

סי' של"ד ס"ק ט'. מה כחם וְשֵׁל בני יעקב לשתף הקב"ה עמהם במכירת יוסף, עיין במהרי"ק ס"ס ל"ז ועיין בב"ח.

נב. יעוין בהגהות סמ"ק.

סי' שמ"א ס"ק כ'. אונן אינו חולץ בעורו אונן אפי' במקום עיגון, מורי הרב בתשו' ח"ב חא"ה סי' ט"ז בשם מהראנ"ח. אמר המאסף, כתב מורי הרב שם שיש שפירשו טעם הרב ז"ל משום שהם צריכים לכוין שבחליצה זו ניתרין ובהיותם אוננים לא יוכלו לכוין, והוא ז"ל כתב שטעמו של הרב מפני שתחליצה

(2) עיין בהגהות אמרי ברוך על שו"ע יו"ד סי' רצ"ב, ועיין עוד במנחת פתים על יו"ד ריש סי' רצ"ב.

מצוה מן התורה ואונן פטור מכל מצות האמורות בתורה ואם רצה להחמיר על עצמו אינו רשאי, ע"כ. ולפי טעמו יוצא לנו דאבל חולץ כיון שחייב במצות, והרבר צריך תלמוד.

נ.ב. צ"ע מאי ראי' מאונן דאינו אסור בנעילת הסנדל, לאבל שאסור לנעול סנדל. ודברי המחבר יש להם מקום כשהוא אכלה. גם כמהרי"ט מפורש שהמעשה הי' שהיא נעשית אוננת על אבי', גם משכחת כשהוא חולה שמותר בנעילת סנדל.

שם ס"ק ג'. אמר המאסף בימי חרפי נסתפקתי אם האונן מצטרף לכל דבר שבקדושה וכו' איכרא דלשון תשו' מהרי"ל שהביא הרב ב"י בא"ח סי' [נ"ה] מוכח מצטרף שנתן טעם למרדכי ואינו שומע מצטרף רכל כי עשרה שכינתא שריא, אלא שאם נדקדק בדברי הרב שם אדרבה נראה שאינו מצטרף שכתב הואיל ובר דעה ובר מצוה הוא אכל כי עשרה שכינתא שריא, ומשמע משום דבר מצוה הוא אכל כי עשרה שכינתא שריא אכל באונן ואינו בר מצוה בעת ובעונה ההיא אינו מצטרף.

נ.ב. זה אינו דהא בר מצוה הוא עתה בחיוב השתדלות לקבור מתו אשר מחמת זה פטור משאריו מצות, גם כל מצות ל"ת חלין עליו.

סי' שמ"ה ס"ק ה'. ר"ג [= רבינו גרשום] נתאבל על בנו שהמיר דתו. נ"ב בהגהות שם כתב כשהמיר דתו וכו', ופי' בשעת ההמרה נתאבל עליו על שהפך פניו משם יתברך וכמ"ש בספר חסידים סי' ק"ץ וז"ל וכשהמיר ראוי לבכות שכשנאבד הגוף בוכין כשנאבד הגוף והנשמה לא כל שכן ע"כ, וכן הוא מנהג העולם.

נ.ב. ובתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקנ"ח מכואר דכשמת המומר התאבל מחמת שלא זכה שישב בתשובה, וכן משמע מדברי המרדכי ב"פ א"מ סי' תתפ"ו ובכה"ג סמ"ק הלכות אבל דף ל"ד ע"ב דין א'.

סי' שמ"ט ס"ק כ'. מת ותכריכיו אסורין בהנאה כו', נ"ב ל"ש מת גוי ל"ש מת ישראל.

נ.ב. יעוין במל"מ סוף הלכות אבל ובשו"ת צ"צ סי' [י"ג] ושו"ת שבות יעקב סי' [פ"ט] ובחדושי רשב"א לב"ק דף טי"ת ודף מ"ט³).

(3) עיין הגהות אמרי ברוך על יו"ד סי' זה.

ס' ש"ע"ד ס"ק א', בא"ד. אמד המאסף, כס' שקורם זה כתב הרב ב"י בשם הרשב"א דהיבם מטמא לשומרת יבם שלו ופסק כן בספרו הקצר ולפי זה י"ש לתמוה למה לא ביאר כאן בספרו הקצר דהיבם מתאבל על שומרת יבם רחא תניא כל הקרובים שהכתן מטמא עליהם מתאבלים עליהם, ואולי ס"ל ז"ל בשומרת יבם אע"פ שמתמא לה אינו מתאבל עלי' וצריך לתת טעם מה בין אבלות לטומאה.

נ.ב. לא קשה דחיוב הטומאה לשומרת יבם אינו מצד קורבה רק כיון שיורשה הוי לגבי' כמת מצוה וכמבואר באריכות בדברי הרשב"א שמביא הב"י והרי זה דומה לדין נשיא שמוזכר בטור סוף ס' זה אע"פ שהכל מטמאין לו אין מתאכלין עליו והוא מדברי הרמב"ן בס' תורת האדם שכ' דלענין טומאה עשו אותו כמת מצוה אבל אכילות לא למדנו בו כלל.

ס' ש"ע"ו ס"ק י"א. נוהגין אצלנו כשחוזרים מבית הקברות רוחצין את ידיהם כו'.

נ.ב. יעוין מ"ש באבודרהם.

ס' שפ"ג ס"ק ב'. אם מת מת לאשתו שחייבת להתאבל כל שאשתו אינה יורעת ברבר מותר לשמש עמה י, ס' חסידים ס' (תת"ו) [תת"ג].

נ.ב. יעוין בהג"א בפ' א"מ על דין ע"ב⁴) ויעוין לקמן [ס'] ת"ב בב"י ובשו"ע.

ס' שפ"ז ס"ק א'. והלכה כדברי המיקל באבל כו'. נ"ב כתבו התוס' בכתובות בשם בה"ג דלא נאמר כלל זה אלא בתנאים אבל לא באמוראים, ונראה מדברי הרב המחבר דבפוסקים אמרינן הלכה כדברי המיקל באבל וכו' אבל הרשר"ם בחיו"ד ס' כ"א והר"א ששון בתשו' ס' קס"ז כתבו ראם באמוראים לא אמרינן הלכה כדברי המיקל באבל כ"ש בפוסקים וכן מפורש בדברי השואל למהרי"ל בתשו' ס' קמ"ד וכן נראה מדברי מהרי"ל ס' קע"ד.

4) הוא בהנחות אשר"י פרק אלו מגלחין על דין ע"ד. ועיין בשדי חמד מערכת אכילות אות ב' שהביא בשם ספר א' שהביא כן בשם הג"א ס' ע"ב, וכתב על זה, עיינתי בהג"א פ"ג דמ"ק ס' ע"ב ולא ראיתי שדיבר מזה, שוב ראיתי דברי ההג"א הם כס' קכ"א עיי"ש. ובאמת הם על דין ע"ד. — וגם הביא בשד"ח שם דברי ס' חסידים המוכא כאן, וכתב כי קצת ציינו לס' תת"ו, וקצת ציינו לס' תת"ן, וקצת ציינו תק"ן, ויש שציינו לס' ת"ת, והוא חיפש בכל המקומות ולא מצא, ובאמת ככל המקומות ש"ס, והוא כס' תת"ג יעוין"ש.

נ.ב. לכאורה ה' נראה לענ"ד שי"ל שאדרבא כוונת מהרי"ל שם להיפך כיון שאין לנו כלל בהכרעת פסק הלכה בפלוגתא שבין הגאונים הוי שפיר ספק גמור והולכין לקולא כאכילות. שוב התבוננתי בכל לשון התשובה ורואה אני שכוונתו בדברי המחבר, ולענין אכילות יום ראשון, וזה לשונו של מהרי"ל עוד תשובה וכדברי המיקל באבל פ' ר"י אפי' ביום ראשון אע"ג דהוי דאורייתא לדברי הגאונים ומנ"ל לב[דות] מלבינו בדברי הגאונים ומפרשי התלמוד מי ידעין למאן סליק שמעתיא אליבא דהלכתא עכ"ל. ולהבין המשך דבריו אקדים שבספר תה"א דף ס"ט א' בזה"ל, אמרו בתוספות דאפשר כשפסקו הלכה בדברי המיקל באבל לא מפני שהוא של דבריהם אלא אפי' בשל תורה כו' וזו ההוראה אינו מכוונת אצלינו כו' למה יהי' הלכה בדברי המיקל בשל תורה כו' עכ"ל, וצ"ל כשיטת התוספות שבכל הפלוגתא שנמצא באבל וכעירוב ה' קים להו לחז"ל ההלכה להתיר א"כ לפי"ו אין לנו להמציא מזה בפלוגתא שלא נזכרה בגמ' (חסר כאן שורה).

שם ס"ק ב'. הלכה בדברי המיקל באבל אפי' ביום ראשון.

נ.ב. כן דעת התוס' בעירובין דף מ"ו אבל בתה"א חולק ע"ז.

ס' שפ"ח ס"ק א'. ואני מסתפק במי שמת לו מת ברגל או באה לו שמועה קרובה ברגל, שברגל אינו ניהג אכלות ומתחיל למנות אחר הרגל אי אסור בתפילין יום ראשון או לא וכו' וראיתי בס' משאת בנימין בס' [פ"ב] נתן טעם לשמועה קרובה שיהא אסור בתפילין ביום ראשון משום דנפיש מרירותי' יום שמועה כיום קבורה א"נ משום דתלמודא מרמה תפילין לעשיפת הראש וכפיית המטה וכי היכי דחייב בעשיפת הראש וכפיית המטה בשמועה קרובה כמ"ש ר' בעה"ט בס' ת"ב ה"ה ג"כ דנוהג איסור תפילין ע"כ. ולפי הטעם הראשון יוצא רקובר מתו ברגל חייב בתפילין אפי' ביום ראשון דהא נפיש מרירותי' באותו יום, ולפי טעם השני יוצא שאסור בתפילין כיון דחייב בעשיפת הראש וכפיית המטה.

נ.ב. צ"ב.

ס' שצ"ה ס"ק א'. כיון שעומדים המנחמין מאצלו ביום ז' מותר ברחיצה כו'. נ"ב וה"ה בכל הדברים שהאכל אסור בהם, אבל תשמיש המטה כתוב בספר חסידים ס' ר"מ דלא ישמש משתו עד ליל שמינו.

נ.ב. יעוין בשו"ת דרכי"ז ח"ג ס' תקנ"ט ובט"ז א"ח ס' תקנ"ה.

שם ס"ק ב'. נשאלתי על ש"צ שנקבר מתו ביום ראשון אם יכול להתפלל

ביום שבת שהוא ז' שלו לשמחת ברית מילה, ונסתפקתי בדבר רשמה לא אמרין מקצת היום ככולו אלא כחול ריכול לנהוג כל דיני האבלות אבל בשבת דאינו נוהג אלא רברים שבצנעא לא אמרין מקצת היום ככולו או דלמא לא שנה, והסכמתי ודאף בשבת אמרין מקצת היום ככולו ויכול להתפלל ממ"ש הטור בס' ת"ב בשם ספר המצות רמי ששומע שמועה קרובה בשבת השבת עולה ליום אחר ולמחר קורע וה"ל יום ששי שביעי לאבלות ע"כ ופסק כן הרב ז"ל בספרו הקצר, וכי היכי רשבת עולה למנין שבעה בהתחלת אבלות ה"ה דעולה למנין ז' בסוף אבלות ולומר בו מקצת היום ככולו, ואפי' לרבינו יחיאל שחלק שם וכ' שאין שבת עולה לו לתחלת אבלות היינו רוקא ביום ראשון ושהוא מן התורה אבל ביום אחרון שהוא מדרבנן עולה למנין שבעה ומקצת היום ככולו.

נ.ב. כן דעת הט"ז בס' ת"ב.

נ.ב. צ"ע דהא יום א' משמועה קרובה אינו דאורייתא כמבואר בס' שצ"ח.

שם על הבי" ס"ק א'. ונ"ל לפרש רברי הרב ז"ל וכו' שכונתו לומר ודמקצת היום ככולו שאם מת בחצי יום או בערב דיעלה לו ליום ראשון לאפוקי מהחולקים שהיו אומרים ראם מת בשחר יעלה לו, ואם מת אחר חצות לא יעלה לו.

נ.ב. כן מורים בפשיטות דברי מהרי"ו.

ס"ק שצ"ט ס"ק א'. נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי מי שנסתפר תוך שלשים על אביו ועל אמו אפי' עבר רגל א' או שנים אם לא שעברו ל' יום שלמים, ולפ"ז מ"ש הרב בעה"ט אבל באביו ואמו אינו תלוי כל' יום אלא אסור לספר עד שיגער בו חבריו אין הכונה לומר שטעם החומרא הוא מפני הגערה אלא הכונה לומר רכיון ראביו ואמו אית בי' חומרא ודאחריתי שאינו מסתפר עד שיגער בו חבריו מחמדין ג"כ דהרגל אינו מבטל גזרת שלשים.

נ.ב. לשון זה אינו מדוקדק, ועיקר הכוונה כיון דתלוי בגערה צריך שיעברו כ"ב ימים שיהי' ראוי לגערה על גידול השער בימים ההמה (ויעוין בב"י סי' שצ"א) ולכך אין תועלת במה שהרגל מבטל גזירת שלשים, דעכ"ז לא [הי'] כ"ב ימים לגדול הפרע ולמה יגער בו חבריו, ואם יגערו הוי כגערה תוך [ל' יום] שאינו כלום כיון שלא הי' ראוי לגערה. ויעוין במ"ק דף כ"ב ע"ב ברש"י ד"ה עד שיגער ובתוס' שם.

ס' ת' ס"ק ג'. וכתונת ~~אין~~ להחמיר שלא ללבוש כתונת מכובס בשבת של אבלות וכל המחמיר בזה הוא חסידות של שטות, רש"ל בתשו' ס' כ"ו.

נ.ב. מבואר בהדיא לאיסור בשו"ת ריב"ש ס' ס"ז.

נ.ב. עיינתי שם ולא מצאתי כן רק לענין הקרובים המראים אבילות בשינוי בגדים וכמו כן בשבת חזון שא"צ להחמיר בכתונת שאינו בכלל דין שנוי בגדים.

בדין מחיקת השם

מהגאון מוה"ר אברהם טיקטין זצ"ל אבר"ק ברעסלויא¹

שאלה. מצבה שנעשה על קבר אשר נוהגין לחקוק אותיות על הקבר והי' צריך לחקוק יהודא וכו', וכעת נמצא חקוק בנקודה תוך הר' ונעשה ה', ונמצא כתוב אותיות שם הוי' ב"ה כסדר, כדת מה לעשות בזה, אם נאמר להניח כך יש ביזוי שם הקודש רמח"ט אסור לכתוב השם על איגרת וכדומה כמבואר ביו"ד ס' רע"ו, ומותר למוחקו.

(תשובה). לכאורה נראה פשוט רמותר לגרוד הנקודה שתוך ד' הנ"ל, הן אמת דאין סברא לומר מחמת הואיל ונעשה בחקיקה אין קדושה עליו, דאין קולא בזה, וכבר הרגישו האחרונים בענין הרפוס דיש בו ג"כ משום קדושה, עי' טו"ז ס' רע"ד וגט פשוט על הל' גיטין ס' קכ"ה כ[מ]רומה ותשו' פנים מאירות ח"א ס' מ"ה ובהרבה תשו', אכן ודאי אין בזה משום קדושה הואיל ונכתב שלא לשמה כמבואר היטב בתשו' שב יעקב ח"א ס' נ"ד שם הביא ראי' מלשון הרמב"ם פ"ו מהל' יסודי תורה שכ' ס"ת שכתבו מין ישרף כדי שלא תשאר להם וכו' ואמאי לא כ' הטעם כמו שכ' רש"י פ' השולח משום לא ידבק מאומה מחרם וכו', אלא ודאי דרמב"ם איירי אף שכ' בפירוש שלא לשם ע"ז אפ"ה ישרף ע"ש, וזה יש לדחות דבאמת צריך טעם נהי דכתבו לשם ע"ז מאי מאומה מן החרם הוא בזה, וע' רמב"ן בחידושיו לגיטין סוף המסכתא בהשמטה שצידד לומר באמת למ"ד דלא בעי לשמה אף אי כתב לשם ע"ז כשר ע"ש ובאמת צריך להבין לפ"ז א"כ למאן דבעי לשמה ס"ם אמאי ישרף כיון דלשם ע"ז הוי רק כמו שלא לשמה, וי"ל וק"ל. ס"ם עכ"פ י"ל לדעת רמב"ם דבאמת אין טעון שריפה רק משום קנס שלא ישאר וכו' וק"ל. אכן גוף הדין ודאי אמת, וכ"כ בתשו' דרב"ז ח"א ס' ע"ד

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' ח' עמוד ט"ו. — תשובה זו בעצם כתי"ק הניע לדידנו מאת ידידנו האכרך היקר החשוב והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. תח"ח לו.

ברין זה, ומה שהקשה שם בתש"ו שב יעקב דלפ"ז הא דקאמר בניטין פ' הנזקין בההוא דאמר לא כתבתי אזכרות לשמן דפריך וליעבר' בקולמס ולקדשי', י"ל בלא"ה הא יכול למחוק האזכרות וכו' ע"ש, י"ל דהתם איירי שכ' סתמא ואפ"ה פסול, אבל עכ"פ אסור למוחק. אח"ז מצאתי זה בכת"י הגאאז"ל² שהאריך מאד בחריפות ובקיאיות בענין ס"ת שכתב סתמא אזכרות אי שרי למוחק, ואין עת האספ פה.

ומה שצידד השב יעקב שם ליישב קו' תוס' בשבת דף קט"ז ע"א ר"ה ספרי מינים שהקשו אי איירי שכתבו מין תיקשי הך דגיטין וכו', ובתי' תוס' לא ניחא לי', משום דא"כ הו"ל לר"נ בניטין להביא ג"כ הך תנא דסבירא לי' נמצא ביד מין ישרף, כבר השיגו הגאאז"ל דהך אמרי לה בניטין לאו ר"נ אמר לה רק סתמא דגמ', ע"ש. אכן המהרש"א הקשה על תי' התוס' בשבת שם דא"כ עכ"פ שאר ס"ת דלא אזכרות שורפן ואמאי קאמר בניטין התם סתמא יגנו, ותי' דבאמת דוקא אזכרות מצוה לשרפן אי נכתבו לשם ע"ז, אבל שאר ס"ת אי בעי גונזן אי בעי שורפן ע"ש, ולכאורה ק"ק לפ"ז אי רשות לגונזן א"כ מ"ט דר' יוסי בשבת דאמר קודר אזכרות דזה ג"כ אין עושין דק לצורך גדול הוי לי' לגנוז הכל. ולכאורה ה' נראה לומר דהתוס' סברי דלא כדש"י שפי' ספדי צדוקים היינו ס"ת וכו', די"ל דאיירי בספרים שלהם רק שכתובין בו אזכרות לכך שורפין, וא"כ ל"ק כלל מהך דגיטין, ובאמת ס"ת אף שאר מבלעדי אזכרות אסור לשורפן במקום דסגי בגניזה, וע' ס' כפות תמרים פ' לולב הגזול וק"ל.

נחזור לעניננו בנ"ד, לדעת השב יעקב מותר למוחק, ועי' בתש"ו חות יאיר סי' [ק"ט] שפיקפק להחמיר אף באזכרה שכתבו עכו"ם למחוק דאותיות מאליהן קדושין, אכן משמע קצת דמורה אם נכתב בפירוש שלא לשמה, רק סתם אסור למחוק, ומה"ט מבוואר בש"ס דעדכין דף ה' עכו"ם שכ' שם על הקודה יגור וע"ש ברין אי קידש השם את מקומו ע"ש. ומה שלבי נוקפי בזה, דעכ"פ כל הני קולות היינו במקום צורך קצת, עכ"פ בעובדא דשב יעקב שם הוי תיקון מגילה, דמה"ט עלה בדעת הדרב"ז בתש"ז הנ"ל תחילה לומר דאם מוחק השם לצורך תיקון הספר דשרי, דדוקא דרך השחתה חייב, ולסוף מסיק דצורך תיקון הספר לא מהני ובעי דוקא צורך תיקון שם גופי' ע"ש. אבל לענין זה יש להקל עכ"פ, אבל בנ"ד דאין צורך תיקון כלל, אפשר דאסור, ולומר שלא יהא השם בבזיון פן ידרו עליו גשמים וכדומה מיקרי צורך תיקון, זה צריך ראי'.

אכן בנ"ד יש עוד קולא מאן לימא שהחוקק האותיות טעה וכתב ה' במקום דלית, נימא דאח"כ נפל חתיכה מעץ ונעשה ה', וזה ודאי לכאורה לית לן בה, ואף ריש לפקפק ולומר דזה גרע טפי כיון שנעשה ממילא, וקצת משמע כן בתש"ו חות יאיר הנ"ל, ואין מוכרח בכוונתו, גם דכאן עכ"פ שאר אותיות נכתבים בפירוש שלא לשם קדושה. גם נ"ל להניח עץ תוך חקיקת הנקודה וזה עדיף טפי, ועי' בכל זה. כן נראה לי, לעשות כן לכבוד השם, שלא יהא השם גלוי ויהא בבזיון ח"ו וק"ל.

(2) = הגאון אדוני אבי ז"ל. — הוא הגאון מוה"ר גדלי' טיקטין זצ"ל אבד"ק שווערזענץ.

אין געהאט דאסער מערדער זוכט זעהן על

פאקסימיליא ממכתבו של הגאון המקובל מוה"ר משה זכותא זצ"ל ממנטובה הנדפס בעמוד שלאח"ו.

מכתב מהגאון המקובל מוה"ר משה זכות זצ"ל¹

ב"ה.

להיות כי בשנים שעברו השתדלו קצת אנשי קהלתנו² לקנות ענבים לעשות יין כשר להשתכר ולהרויח בהם, לפי מה שעלה בדעתם ורצונם, עד שבזה היו מפקיעים השער ומונעים הרבה יחידים מלקיים דברי רבותינו לשתות יין כשר³, ועוד רעה חולה אפי' שלא לקדש ולא להכביל בו, לכן בראות מע' הוק"י⁴ את לחצנו זה הרחק אשר דחקו האנשים ההמה את בני הקק"י, נתעוררו בקנאת ד', [לזכות] את הרבים, והסכימו יחד פה אחד, שמכאן והלאה לא יורשה ולא יוכל שום איש ואשה מזרע ישראל להשתכר ולהרויח בעסק קניית הענבים לעשות יין או בקניית יין כשר מהגוים לחזור ולמוכרו ליהודים וזה בריחוק עשר מילין סביבות מנטובה לכל רוח, אך לזאת נאותה להם אם ידצו בעלי בתים מדעתם ורצונם לשלוח איזה יהודי נאמן באיסור זה לעשות להם היין שיחפצו, או לקנות להם ענבים לעשות יין בכיתם, יהי' מותר להם לעשותו ולתת להם השכירות שיתנו ביניהם, וכמו כן הרשות נתונה לאשר ידבנו לבו לעשות חנות למכור בתוכו היין כשר, ויען כי התקנה הזאת נכונה ומוכרחת, הדבה בקשו ממנו מע' הוק"י לחזקה במסמרי חומרא גדולה כל תמוט, והן לזאת אני הח"מ גוזר בנזרת עירין חרם חמור על קיום ההסכמה הזאת בכל פרטותי, והנלכד בה חלילה ילכד בפח ובפחת האלות והקללות הכתובות בתורה, והשומע ישכון בטח ושאנן ובצל שרדי יתלונן.

אני משה בכה"ר מרדכי זכות זלה"ה כנ"ל (?)

(1) נולד באמשטרדאם לאביו מוה"ר מרדכי זכות. הי' תלמיד הגאון המקובל מוה"ר בנימין הלוי אבד"ק איזמיר. שימש כרב בק"ק וויניצ'א ובשנת תל"ג נתקבל לאבד"ק מנטובה. הרחיר"א זצ"ל כותב אודותו בשם הגדולים, שמעתי שהי' לו מגיד, והרב גור ארי' העיר ששמע המלאך הרובר בו. העמיר הרבה תלמידים בחכמת הקבלה, וכיניהם המקובל מוה"ר בנימין הכהן מריג'יו והגאון מוה"ר אברהם רוינו. — נרפס ממנו ס' קול הרמז, שו"ת הרמ"ז, אגרות הרמ"ז, שורא דרייני, ועוד. גם עשה הרבה פיוטים, ומהם „אור הגנוז בלובן המחשוף" שאנו אומרים בהקפות לליל שמחת תורה. והניח אחריו כמה חיבוריו בכת"י. — נלב"ע ביום כ' רחג הסוכות שנת נח"ת לפ"ק. — מכתב זה קבלנו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. יצו ר' אתו את הברכה. פאקסימיליא בעמוד שלפני זה.

(2) היינו קהלת מנטובה.

(3) בימים ההם הקילו היהודים (במדינת איטאליא) קצת באיסור סתם יינם. ונרפס אז ספר יין המשומר (וויניצ'א ת"ך), ובו כמה מכתבים מגדולי הדור באזהרות חמורות נגד פירצה זו.

(4) ר"ת האלופים וראשי קהלת ישראל.

מכתב מהגאון בעל חתן סופר זצ"ל¹⁾

בע"ה. פה פעסט יע"א ג' לסדר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה תרל"ח לפ"ק.

אל גאון ישראל וקרושו, רכבו ופרשו, ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם בכל אפסים צריק תמים נשגב וגבה מאוד כקשת"ה מה"ו משה נ"י שיק²⁾ אב"ד דק"ק חוסט יע"א נרו יאיר לנצח, עד נראה ציון על המצח.

אנכי פה בק"ק פעסט יע"א לשמור פקודת קדשו של כרהדר"ג נ"י אשר צוה עלי להיות ממסייעים למצוה גדולה ורבה לטובת הכלל, ע"כ קבענו אתמול מועד בצירוף הגאון דק"ק שוראין³⁾ וגם הרב הגאון דק"ק ווייטצין⁴⁾ נ"י ויעצנו עם יחירי סגולה שבאו לכאן, גם היום נקבע להתייעץ ולקבל חשבון, וה' יעזרני ע"ד כבוד שמו הגדול שחפץ ה' בירידנו יצליח להיות ממסייעים להרים קרן התורה והיראה ולגדוע קרני רשעים.

ובעת היותי פה בא אלי הקצין המפואר מה"ו שלמה ליב נ"י ווייס רה"ק דק"ק יארמוטה יע"א וסיפר לי במד נפשו שבהיות שיש שם ביארמוטה איש צריק א' מפורסם ומפואר יושב על התורה והעבודה משנים קדמוניות בביתו של הקצין הנ"ל והוא הורה והדרה של כל קהל יארמוטה, עושה צדקה בכל עת לעוברים ושבים ומקבץ יד על יד לכל הנצרכים ומירותיו עד להפליא והוא דר בביתו של הקצין הנ"ל, והוא נהנה ג"כ מאור תורתו ויראתו הנפלאה, ע"כ צר לו מאוד מאוד על הסכמת הצריק הנ"ל שרוצה לילך לארץ הקדושה, והקצין הנ"ל צועק כי ח"ו תחרל מצות צדקה וגמ"ח במקומם, וכמה וכמה דברים אשר יש

1) הגאון מוה"ר שמואל עהרנפעלד זצ"ל נולד בפרעשבורג בחודש אלול שנת תקצ"ה לאביו הג"ד דוד צבי עהרנפעלד ולאמו בתו של הגאון בעל חת"ס זצ"ל. למד בישיבת דודו הגאון בעל כתב סופר זצ"ל. בשנת תרכ"א נתקבל לאבד"ק בעטלאן, ומשם נבחר בשנת תרכ"ה לאבד"ק סיקס, ואח"כ בשנת תרל"ז עלה על כסא הרבנות דק"ק מאטערסדארף. שם הקים ישיבה גדולה ומפוארה אשר נהדו שם תלמידים מכל רחבי המדינה, ויצאו משם רבנים מפורסמים גדולי התורה. (עיין עוד בזה בכר"ש שנה זו קונטרס ה' עמוד מ"ח-מ"ט). נדפס ממנו שו"ת חתן סופר, חתן סופר על סוגיות, וחתן סופר על הגש"פ. (כראי לציון, כי מכין כל ההגדות שהיו באוצר הספרים של כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד, בחר לו לומר ההגדה אצל הסדר מתוך הגש"פ עם פ"ה החתן סופר). — נפטר ביום ש"ק ר"ח אב שנת תרמ"ג לפ"ק במרחץ קורלינג סמוך לוויען ולמחרתו הובל לעיר מאטערסדארף, ושם מנ"כ. — מכתב זה הועתק מעצם כתי"ק, והגיע אלינו מאוצרו של ירדינו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמרום מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן. תח"ח לו.

2) ראה אורותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ד' עמוד ז'.

3) הוא הגאון מוה"ר פייבל פלוט זצ"ל בעמח"ס ליקוטי חבר בן חיים.

4) הוא הגאון מוה"ר דוד ליב וילבערשטיין זצ"ל מח"ס שבילי דוד ועוד.

לחוש אם יעזוב הצדיק הנ"ל את מקום שבתו משם, ע"כ בא אלי בבקשה להיות לו למליץ אצל כהדרג"ק נ"י שימחול א"פ על כבוד הדרתו וקרושתו, ויטריח את א' מעושי רצונו לכתוב להצדיק מה"ו חיים נ"י הנ"ל שרעתו דעת הקודש שלא לעזוב את מקומו.

ובאמת בזמן הזה, מי שפועל דבר אפי' חצי דבר בח"ל, טוב יותר להיות בכאן, משתהי' ח"ו כרם ה' צבאות נעזבה, כי ידענו את מעמד ומצב הקהילות, אפי' קהילות אשר ה' מקדמת רנא קהילות קדושות כמו ק"ק יארמוטה, ויציאת צדיק כמותו, כמה"ו חיים הנ"ל בודאי עושה רושם בכל הקהילה, ומה גם לבית הקצין מה"ו שלמה ליב נ"י. וגם הרבני הצדיק מה"ו יצחק נ"י רייך ביקש ממני לבקש כזה מאת הדרג"ק נ"י, ואקוה שימלא מבוקשם בזה. והנני משתחוה מרחוק מול הדרג"ק, עבר לעבדי ה', אסקופה נדרסת לרגלי ת"ח,

הק' שמואל בלאאמ"ו המה"ג ר"צ ז"ל
אב"ד ר"ק מט"ד יע"א

בסוגיא דר"א שיחרר עבדו

מהרב הגאון מוה"ר יוסף חנניא ליפא מייזלש הי"ד¹
אב"ד ק מאניסטרשיץ

שלום אשיב לכבוד אהובי הבחור החשוב החריף ובקי בחדרי תורה
סופר מהיר כמר יעקב זינגער נ"י²).

לעומת יקרת מכתבך בח"ת אשר באת אלי, מהרתי לבא היום אליך בתשובה אם כי גם היום אינני מופנה מכל צד וחבילות טרדות הקפינו, אך בקוצר אמרים לפי מסת הפנאי ודי לחכימא ברמיזא. — הנה נסתפקת בלאו דלא תחנם דאסור ליתן לנכרי כמכורא בע"ז דף כ' ובטוש"ע יו"ד ס' קנ"א, איך הדין אם מפקיד הדבר ועי"ז יוכה הנכרי אי ג"כ עובר בלאו הזה כיון דעל ידו מגיע הדבר להנכרי, או דלמא אינו עובר רק אם נותנו בידים אבל אם ממציא הדבר ע"י הפקירו להנכרי אפשר דאינו עובר³).

(1) נולד בשנת תרל"ה לאביו הג"ר אד"י יהודה ליבוש מייזלש ראב"ד ק פרעמיסלא. בשנת תרנ"ז נסמך להוראה מהגאון בעל בית יצחק, ומהגאון בעל דרך המלך, ומדורו הגאון מוה"ר משה מייזלש אב"ד ק פרעמיסלא ומאשציסק. (ראה להלן במדור תעודות וסמיכות). בשנת תרס"ה נתקבל לאב"ד ק מאניסטרשיץ. נרפס ממנו ס' שו"ת נחלת יוסף. נהרג עקה"ש בשנות הזעם. הי"ד.

(2) ראה אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ט' עמוד ט"ו. — העתק מתשובה זו הגיע אלינו מאת בן דודו ירידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב דקחל אנשי ספרד בבארא-פארק. זכרה לו אלקי לטובה.

הנה כעין זה יש לספק בהא דאמר ר"י בנזיין ל"ח וברכות מ"ז דהמשחרר עבדו עובר בעשה וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ט מהל' עבדים ופסקינן כן בטוש"ע יו"ד סי' רס"ו, והוא מטעם לא תחנם כמו"ש הר"ן בנזיין שם והרשב"א בשם הרמב"ן, ולא אמר תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם, אם במפקיר עבדו ג"כ עובר כיון דעל ידו מניע להשחרור דהמפקיר עבדו יוצא לחירות וא"צ גט שיחרור וזכה בעצמו, או דלמא דאינו עובר רק במשחררו בידים, אבל אם ממציא את גופו לו ע"י הפקירו אינו עובר, אף דע"ז זכה בעצמו. ואם נימא כצר הספק הזה, ה"י אפשר לומר בישוב סתירת הסוגיות, דברכות מ"ז מקשה במעשה דר"א שנכנס לביהכ"נ ולא מצא עשרה ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה, מהא דאמר ר"י המשחרר עבדו עובר בעשה, ומשני מצוה שאני, ומקשה מהב"ע היא, ומשני מצוה דרבים שאני, ואלו בנזיין דף ל"א מקשה מהא דאמר ר"י אמר שמואל, ומשני מצוה שאני, ולא מקשה שוב מהא דמהב"ע, וכבר עמדו בזה המפורשים ע"י בנוב"ק סוף הספר בזה. וכעת יש לומר, דהרי בנזיין ל"ח שם הגירסא והא דאמר ר"י אמר שמואל המשחרר עבדו עובר בעשה, והרי שמואל ס"ל מפקיר עבדו יוצא לחירות ובכה"ג אינו עובר בלעולם בהם תעבדו דהיא משום לא תחנם, והרי כתבו התוס' בסוכה ל' דהיכי דהמצוה יכולה להיות בלא העבירה לא שייך מהב"ע, וא"כ לא ה"י יכול להקשות והא מהב"ע הוא, רהא הכא אף דה"י בעבירה דמשמע ששחררו כראמר מעשה שנכנס לביהכנ"ס ושיחרר עבדו, מ"מ לא שייך מהב"ע בזה כיון רכאן יכול להיות בלא עבירה ע"י הפקר, משא"כ בברכות מ"ז דהגירסא והאמר ר"י המשחרר עבדו עובר בעשה ולא נזכר שם שמואל, ולדירי' לא שמעינן דמפקיר עבדו אין צריך גט שחרור וא"כ המצוה שפיר אינה יכולה להיות בלא העבירה, ע"כ שפיר מקשה והא מהב"ע היא.

אמנם לפ"י קשה על ר"א גופי' היכי עשה עבירה לשחרר עבדו, אף דבכה"ג ל"ש מהב"ע, מ"מ האריך עשה כן לכתחלה הא קי"ל כל היכי שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת, וה"נ ה"י אפשר שלא יעבור, ולכאורה עלה על לבי לפי מה שהקשה באוהל דוד דהאריך לר"א מכשירי פסח דוחה שבת והא קאמרינן בשבת קל"א רמודה ד"א בציצית לשליתו ומזוזה לפתחו שהוא חייב הואיל ובידו להפקירן וה"נ הרי בידו להפקיר תרקע דפטור מפסח כשאין לו קרקע כמו שכ' התוס' פסחים דף ג', וכה"ג לא רחי שבת, וכ' בתשו' חת"ס או"ח סי' קכ"ד דר"א לשעמי' בערכין דף כ"ח דאסור להפקיר כל רכושו ואף בריעבד אם הפקיר והחרים כל נכסיו אינו מועיל, ע"כ רק בשבת דאפשר שמשויר לעצמו ומפקיר רק השלית והבית, משא"כ בפסח דמוכרח להפקיר כל הקרקעות שלו, וא"כ ה"נ אפשר שר"א לא ה"י לו אז רק אותו העבר ע"כ ל"ת יכול להפקירו דהוי כמפקיר כל רכושו, אלא דזהו דוחק גדול לומר כן. ועוד דא"כ שוב לא ה"י אפשר דק בשחרור משום ראסור להפקיר, ושוב הוי שפיר אי אפשר בענין אחר והוי מהב"ע.

(3) בס' חידושי הרי"ם עמ"ס נזיין (ל"ח ע"א) כתב דמותר להפקיר ועכו"ם יזכה, ולית ב"י משום לא תחנם, כיון שגם אחר יכול לזכות.

אבל האמת יורה דרכו דאף בהפקר עובר בלא תחנם, כאשר הבאת מש"ס דערובין ס"ד במעשה דר"ג שהי' רוכב על החמור מצא גלוסקין בדרך שאמר לי' מבנאי טול גלוסקין הללו מאלעאי, וכתבו שם התוס' ד"ה ולמדנו וא"ת והאיך נתן ר"ג והא דריש ר"י בסוף פ"ק דע"ז דלא תחנם לא תתן להם מתנת חנם, ותי' רש"מ לא סבר ר"ג להא דר"י, והרי דלמא הי' מפקיר את הגלוסקא בשעה שהי' נותנה להנכרי ואם לא ירצה הנכרי לזכות בו יהי' מונח הפקר, ומוכח דאף בכה"ג שייך לא תחנם, והיא ג"כ מסברא כיון דע"י הפקירו זכה בו הוי כנותנו לו בידים, וה"נ הרי ע"י הפקירו זכה בעצמו וא"צ גט שחרור, לכן עובר בלעולם בהם תעבודו.

שוב מצאתי בבי"צ או"ח בשולי המכתב לסי' י"ח שמסופק במפקיר כל נכסיו והי' בהן עבדים דרינא דעברים קנו עצמן בני חורין, אי ג"כ עובר בעשה, והביא מדברי הנה"י שפ"ט סי' צ"ז דמותר למשכן בשביל חוב ופקדון ביחד ואינו עובר בלאו הואיל שמכוון גם לדבר ההיתר, והעיר לפי"ו מהא דמקשה בגמ' לר"א ששיחרר עבדו יהא המשחרר עבדו עובר בעשה, והרי דילמא ר"א שיחרר עבדו ע"י הפקר כל נכסיו דגם העבד בכלל ואז ליכא איסור, וכפי הנראה נעלם ממנו אז דברי הגמ' בערכין כ"ח דלר"א אסור להפקיר כל נכסיו, מיהו הרי כבר תמהו האחרונים מהא דקאמר בפסחים ל"ה ובכמה דוכתי יוצאין בדמאי הואיל ואי בעי מפקיר לנכסיו והוי עני וחזי לי', והרי לר"א אסור להפקיר כל נכסיו, וכ' בתשו' חת"ס שם דהכוונה שמפקיר נכסיו ומשייר לעצמו כל שהו פחות ממאתים זוז והוי עני ליטול לקט שכחה ופאה ומותר בדמאי, וא"כ ה"נ הרי אפשר בהפקר כל נכסיו ומשייר לעצמו קצת, והרי הגמ' בברכות מ"ז תרי הוי לי' שיחרר חר ונפק חר, א"כ לא הפקיר כל נכסיו דהא שייר לעצמו אותו העבד, ושמא דמלשון המתני' מעשה דר"א שנכנס לביהכנ"ס ולא מצא עשרה ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה, לא משמע ע"י הפקר כל נכסיו, ואם באמת היינו אומרים כן דמיירי בהכי, הי' ג"כ אפשר לומר בסתירת שני הסוגיות, דבברכות מקשה שוב והא מהב"ע, משא"כ בגיטין, דשם בברכות מקשה לריב"ל דתשעה ועבד מצטרפין ומשני תרי הוי לי' ומקשה והאיך עבד הכי והאמר ר"י המשחרר עבדו עובר בעשה ומשני מצוה שאני, היינו דלדבר מצוה אינו עושה בשביל העבד רק לטובת עצמו והוי כמוכר לו, כמו שכו' הר"ן והרשב"א בשם הרמב"ן, וכבר תמה המנ"א בסי' צ' דקשה לי' דא"כ מה מקשה שוב והא מצהב"ע היא, הרי בכה"ג ליכא עבירה, אלא דיש לומר דמקשה והא מהב"ע היא דאין לנו לדרוש בטעמא דקרא דהוא משום לא תחנם ומותר במקום מצוה, דלא קיי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא כמבואר בטוש"ע חו"מ סי' צ"ז וכמו שכו' בהגהות נחלת יעקב לש"ס אריכות בזה, וליכא למימר דמיירי במפקיר כל נכסיו דהא שייר אותו עבד לעצמו, ולומר דמיירי במפקיר כל נכסיו ושייר לעצמו אותו העבד זה בודאי אינו במשמעות הלשון, משא"כ בגיטין נ"ל דאזדא שלא כריב"ל ולא קאמר תרי הוי לי', א"כ שפיר י"ל דמיירי במפקיר כל נכסיו, והכוונה ששיחרר עבדו והשלימו לעשרה ע"י הפקר כל

נכסיו, אלא דמקשה האיך עביר הכי היינו דממ"נ קשה אם הכוונה ע"י הפקר כל נכסיו הרי לר"א אסור להפקיר כל נכסיו, וע"כ שחרר או הפקיר אותו העבד בעצמו, א"כ שוב עובר במשחרר עבדו, ומשני מצוה שאני היינו דלצורך מצוה להשלימו לעשרה מותר להפקיר כל נכסיו ומיירי בשיחרר ע"י הפקר, אלא דזהו דחוק מאד בכוונת הגמ'.

וכעין זה בישועת יעקב או"ח שם עפימ"ש הר"ן דהכוונה מצוה שאני, משום דאינו עובר אלא במשחררו לטובת העבד אבל לא במשחררו לצורך דבר מצוה, וא"כ זהו רק בניטין דאזיל שלא אליבא דריב"ל דתשעה ועבד אין מצטרפין ומיירי בחר, אבל בכרכות דמשני אליבא דריב"ל דתרי הוי ל' שיחרר חר ונפק חר, א"כ הרי מכוון ג"כ לטובת העבד דשחרר אותו שנייה ל', ע"כ מקשה והא מהב"ע היא. ואם כי דבריו מחודדים ומתוקים מאד, אבל לדעתי לא זכיתי להבינם, דמדוע לא נימא להיפך, דבוראי שיחרר לאותו העבד אשר אינו רוצה בטובתו כרי שלא יעבוד אעשה, דכל אחד יש לו חזקת כשרות, ובפרט גברא רבא כר"א בוראי עשה כדת, ויותר ה' נראה מ"ש בזה דודי הגאון זצ"ל בשו"ת אודי וישעי סי' ג' עפימ"ש הר"ן דהאי עשה דלעולם בהם תעבדו לאו עשה גמור הוא ראי עשה גמור הוא, האיך דחינן עשה שבתורה משום האי מצוה, והמפורשים חק' ע"ז דא"כ מאי מקשה והא מהב"ע היא, נימא דאתי עשה דמצוה ודחי לעשה דלעולם בהם תעבדו דקיל מינה, אלא דתירצו דלא הוי בעידנא דבשעת השיחרור עדיין לא קיים המצוה, אבל הרי משכחת לה דלא שיחררו מקודם לפי מה רקי"ל דעבד שהניח תפילין לפני רבו א"צ גט שחרור דזהו גופא השיחרור, וא"כ דלמא גוף דבר זה שצירף את העבד לעשרה הוי השיחרור, והוי כמפקיר עבדו והוי שפיר בעידנא. אמנם הדבר נכון, דהרי הגמ' שם משני לריב"ל דתרי עבדא הוי ל' ושיחרר חר ונפק חר, וא"כ א"א לומר דזהו גופא הוי השיחרור, מה שצירף אותו לעשרה דהרי לא ירעינן איזה מהו, ועכצ"ל דכתב לו שיחרר מקודם, וע"כ שפיר מקשה והא מהב"ע דלא הוי בעידנא ומשני שפיר מצוה דרבים שאני דלא בעינן בעידנא כמו שכ' המג"א סי' תמ"ו ע"ש, משא"כ בניטין אזיל אליבא דהלכתא דתשעה ועבד אין מצטרפין ול"צ למימר דתרי הוי ל' רק דמיירי בחר, וע"כ לא מקשה מהב"ע היא, דמשכח"ל דזהו גופא הוי השיחרור כמה שצירפו לעשרה, דהוי שפיר בעידנא, וכבר הקדימו בזה הגאון מהר"ן חיות בספרו תורת נביאים בהג"ה שם, ובהנהותיו לש"ס ויילנא בניטין שם.

ועכ"פ מבואר דבמפקיר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבדו, וכ"נ ממעשה דר"א דמשמע מפשטות הלשון דשחררו ממש, ואי נימא דבמפקיר ליכא עשה הרי ה' יכול להפקירו, והאיך מסתייע מלתא דר"א יעשה איסור, וכבר הקשו כע"ז על הנוב"ק סוף ספרו בפלפולו שם, וע"כ דגם במפקיר איכא איסור, ולא ה' אפשר בענין אחר, רק מטעם מצוה שאני, והרי לחר"ן והרמב"ן לעולם בהם תעבדו הוא מכח לא תחנם, וע"כ דגם במפקיר כזה איכא לא תחנם, וז"פ וברור.

שאלה בדיני מקואות

מהרב הגאון מוה"ר חיים הלברשטאם ז"ל
דומו"ץ דק"ק סאטמאר⁽¹⁾

ב"ה.

רב שלו' וכ"ט אל כבוד ידידי וידי"נ וידיד כל בית ישראל ה"ה הרב
הגאון הגדול החסיד המפורסם לשבח ולתהלה פאר ישראל וכו'
מה"ר שמואל ענגיל שליט"א אבד"ק ראדימשלא יצ"ו⁽²⁾.

אחדשה"ט באה"ר. הנה באתי ת"ל לביתי לשלום, והנה באו לפני מראשי
הקהלה והציעו לפני שברצונם לתקן המקוה הישינה, וברצונם לחפור בור חדש
סמוך להמקוה הישינה איזה אמות ויהי' בתמונת הישינה, בור מעין ובאמצע
רצפה של אבן עם נקבין כשפ"ה, [וכדי שיהי' בו] שיעור טבילה למעלה מהטבור
שופכין לתוכו בתוך המעין שאובין עד שעולה למעלה שיעור הנצרך, אך יחשבו
פן לא ימצאו מעין בחפירה החדשה, שימשכו מהמעין הישן שהוא בצד החפירה
החדשה דרך נקב ככותל שיעור הצריך, ואח"כ יסתימו הנקב, ויש בו חשש מדברי
ר"י המובא בש"ך ס"ק מ"א וק"ב, ובנוב"י ובח"ס אין חוששין עליו יע"ש, אך
לכתחילה לעשות מקוה צריך להיות לכל הרעות כמובא בשו"ת דברי
חיים מכ"ק אאזמו"ר הגה"ק זי"ע, כן עלול מקוה כזה לעורר חששות, ע"כ
אבקשהו מאוד להשיבני תיכף דעתו דעת תורה, כי נחוץ לי מאוד כמובן במקום
האפשרי, כן להשיבני על המקוה החדשה שכבר שאלתי, ואעתיק עוד הפעם פן
נאבד ממנו השאלה ונחוץ לי ג"כ מאוד תשובתו באר היטב בזמן הזה שבונים
הישינה כמובן, וזה השאלה.

יש בכאן מקוה ששטח המקוה הוא ארוך ורחב וברצפת המקוה חפרו בעומק
מאוד במרצע באר הנקרא ארטעזישע-ברין, שהמים באו מאליו למעלה דרך צינור
של מתכת ולמעלה להמקוה צינור של עץ, אך שטח המקוה רחב שהמים שבאים
הגם שיש בהן הרבה יותר ממ' סאה, אין בהם שיעור שיוכל לטבול אפי' בדוחק,
רק שממלאין בהם שאובין עד כדי שיהי' בהם שיעור טבילה כראוי, רק שתוחבין
את הצינור של עץ בפקק בשעת טבילה כדי שלא יהי' חשש זחילה כי אם יהי'
פתוח יחסרו המים, זה תוכן עשיית המקוה, ויש בו חששות, א' כשהיו מכשירין
אותו בשעת עשיתו הי' שופכין בהצינור חלב, ומי יודע אם נתהפכו המים למטה

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ג' עמוד י"ז. — ר"ז הגיע אלינו מאת ידידנו
הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א אב"ד דקהל יטב לב רסאטמאר במאנטרעאל מעזבון
אביו הרב הגאון מוה"ר צבי הירש מייזליש ז"ל אבד"ק ווייצען. ישא ברכה מאת ר'.

(2) ראה אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד כ"א.

למראה חלב כי הוא במקום שאין עין אדם שולט כמובן, אך כנראה המעין הזה מעין ממש שאין בו חשש דמהרי"ט ז"ל במעיינות שלנו, כן לא באו בו שאובין, ועוד שכבר יצאו בו מלואו ועוד, ויעיין בשו"ת לבושי מרדכי ביו"ד סי' קל"ח מה שכתב על מקוה זו, כן יש בו חשש דהרא"ה ז"ל בבה"ב שאם אין בו שיעור טבילה אסור ליתן בהם שאובין שיהי' בהם שיעור טבילה, הגם שהרשב"א ז"ל חולק עליו במשנה"ב, מ"מ הח"ס בס"י רי"ב חושש עליו לכתחילה יע"ש, גם הרשב"א ז"ל כתב ובלבר שלא יהי' הרוב מהשאובין וכדעת הראב"ד ז"ל, ומה שלא חשש הח"ס לזה לדעת הראב"ד הנ"ל, אפשר דהם לא מיירי אלא במקוה שיש בו מ"ס דמ"מ נפסל ברוב שאובין, והח"ס מיירי במעין שאינו נפסל אפי' ברוב שאובין, ויעיין בחיבור לפתרה מכ"ק אאזמו"ר הגה"ק זי"ע בכלל ב' סעיף ג' שהביא שם מחלוקת הרא"ה והרשב"א ז"ל ומפרש שהרא"ה סובר כהסמ"ג דמעין פחות ממ"ס אין מטהר שאובין כיון שאינו מטהר אדם אין מטהר שאובין כמו כן במקוה אף שיש בו מ"ס מ"מ כיון שמימיו מרודרין ואין בו כדי טבילת אדם אין מטהר שאובין, והרשב"א ז"ל סובר דאין מעין כ"ש נפסל בשאובין, ה"נ סובר במקוה שיש בו מ"ס אף שאין בו שיעור טבילה לאדם כיון שכשר לטבילת כלים מטהר בשאובין יע"ש, מ"מ כיון שבשו"ע סעיף ט"ו פסקו בהדיא שמותר להוסיף עליהם שאובין, ויעיין בשו"ת גוו"ר שמתיר לכתחילה ואינו חושש לדעת הרא"ה ז"ל ומביאו בברכ"י יע"ש, א"כ במקום דחק אפי' קצת אין חוששין לדעת היחיד.

וחכם א' מערער כיון שהמעין בא דרך צינור של ברזל הוי הוויית המקוה ע"י דבר המקבל טומאה, ולא מהני הצינור של עץ כיון דאף במקום הצינור של עץ הוי מקוה לטבול בו מחטין וצינורות, א"כ הוי שם הוויית המקוה ע"י דבר המק"ט, ולא מהני שוב לכל המקוה דלא מהני הצינור של עץ אלא אם הצינור של מתכת הוא מהצר, אבל לא כשהוא למטה כבמקוה הנ"ל, שאז גם בהצינור של עץ הוי מקוה כיון שיש בו כשפ"ה וראוי לטבול בו מחטין וצינורות והוי הוויית המקוה מדבר המק"ט ולא מהני שוב לכל המקוה. ואני אומר לו כיון שהוא רק דרך צינור ולהשטח המקוה בא ע"י סילון של עץ לא מיקרי הוויית המים ע"י דבר המק"ט, כמו שכתב המחבר בסעיף מ"ח.

ואבקשהו מאוד להודיעני הכל באר היטב על ספיקות הנ"ל דעתו דעת תורה מה להורות בזה, וכבר דברתי עמו בהנ"ל פא"פ, אך נחוץ לי מאוד תשובתו בכתב, כן אם הנשים שנסעו למקום אחר לטבול [אם] צריכין להתיר עצמן רהוי כמו נדר, ואם מועיל התרה כיון שחששו לדעת המחמיר, כמובן. אבקש מאוד למחול א"פ ולהשיבני במקום האפשרי כי נחוץ לי כנ"ל. ור' יחזקיה ויאמץ כוחו וישלח לו רפ"ש ונשמע ונבשר תמיד בש"ט.

דברי ידירו הרבש"ת באה"ר ומחכה תשובתו,

הק' חיים הלברשטאם

בדין ירושה בחזקת שמשות

מהרב הגאון מוה"ר משה ליפשיץ הי"ד אבד"ק בריגל⁽¹⁾

כ"ה. יום ה' פ' מטו"מ פה בריגל.

פה עיר בריגל הי' שמש בביהכ"נ דפ"ק, ואח"כ נשרף הביהכ"נ ונתפרדו העם לבתי מדרשים אחרים ומעט מהעם התפללו בחצר ביהכ"נ הישנה והשמש הנ"ל שרת שמה בקודש בחצר ביהכ"נ הנ"ל וגם הוא הי' שמש העיר על ב"ע וחתונות וכדומה, וכל הכנסות השמש רח"ש וכדומה הי' שלו, וזה שמונה שנים אשר נפטר השמש הנ"ל ובחצר ביהכ"נ הנ"ל שימש השמש שהי' תחתיו אף בחיים, והיינו שקורין שוהל קלאפער, וגם עכשיו אינו בתואר שמש דק שוהל קלאפער, ועתה בנו הקהל הביהכ"נ הנ"ל מחדש לאחר שעמד העיר בלא ביהכ"נ כ"ט שנים ונצרך הקהל לקבל שמש לביהכ"נ החדש, ובא איש אחר מפ"ק ונתן לראש הקהל סך אלף זהובים לצורכי ביהכ"נ ע"מ שיקבלו אותו הקהל לשמש, וראש הקהל קיבל ממנו בתנאי אם יסכימו שאר מנהלי הקהל, וגם שאר מנהלים הבטיחו לו שיקבלו אותו בעת שיחי' ישיבת הקהל, ואח"כ בא בנו של השמש הראשון שהוא דר כעת בעיר אחרת ותובע חזקת אחיו, וגם הוא נתן לראש הקהל שבעה מאות זהובים על תנאי הנ"ל והוא בנו הצעיר של השמש הנפטר, דק אחיו הגדולים מוחלים לו חזקתם, וכאשר ישבו ראשי קהלה עם טובי העיר איזה שמש לבחור, לא רצו לגמור הדבר עד שירעו מקורם אם יש לבן השמש הראשון טענת חזקה על פי דת ודתה"ק.

הנה דעת הגאון מלובב בספרו בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ע' רבאם נפטר שמש יש לבנו חזקה, והוא מדייק זה מדברי ירושלמי הובא בתוס' סוטה מ"א רמזין ברצועות מקרי שימה ומינוי, וה"ה שמש, (ואף שיש לדחות ולומר דרזקא שליח ב"ר שהוא בכלל מכין ברצועות משא"כ סתם שמש ביהכ"נ אינו בכלל מינוי, מ"מ נראה מה שכתב וה"ה שמש, דראייתו הוא דגם שמש הוא בכלל מינוי ויש לו חזקה דלא גרע מחזון ושו"ב דהביא שם בשם המבי"ט דיש להם חזקה) וכן מבואר בשו"ת הרי בשמים תנינא (סימן כ"ו) רבשמש הקהל יש חזקה לבניו אחריו⁽²⁾.

(1) נולד בשנת תר"נ בערך לאביו הרה"ח מו"ה אברהם שטרום מטארנא ולאמו הרבנית מרת רעכל בריינדל בת בתו של הגה"ק מוה"ר טובי' ליפשיץ זצ"ל אבד"ק בריגל. נתחנך על ברכי כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצ"ל כי אמו הרבנית היתה אשת כ"ק מרן מוהר"ש זצ"ל בזווג"ש. אחר חתונתו הי' ר"מ בקארלסבאד כמה שנים. בשנת תרפ"ה בערך נתקבל לאב"ד בק"ק בריגעל, וגם שם הי' לו תלמידים. כאסיפת הרבנים בקראקא בפ' וישב שנת תרפ"ח (אשר נקרא ע"י כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד והרה"ק מוה"ר ישעי' הלברשטאם הי"ד אבד"ק טשחובי) הי' מראש המדברים. — יש אליו תשובה בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ח סי' קי"ח. במלחמת העולם השני גלה לעיר מאצ'יסק ונפטר שם בשנת תש"א.

(2) עיין עוד בזה בשו"ת חזון נחום (להגאון מדאמבראווא ז"ל) בסופו כפרפר ט"ז.

הנה לכאורה יש להביא רא' דשמש הכנסת הוא בכלל מינוי, מרברי רש"י בסוטה דף מ' ע"ב על חזן הכנסת נוטל ס"ת, שפי' שם וז"ל, שמש הכנסת שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשיט את התיבה ולהכין הכל עכ"ל, ועל ראש הכנסת פירש"י, על פיו נחתכין דברי ביהכ"נ מי יפטר כנביא ומי יפרוס על שמע ומי ירד לפני התיבה עכ"ל, הרי דמה שמה שאנו קורין גבאי בזמנינו הוא ראש הכנסת, וחזן הכנסת הוא מה שאנו קורין שמש הכנסת. גם ביומא דף ס"ח מפרש רש"י על חזן הכנסת, שמש, וגם בשבת פרק במה מדליקין לענין שש תקיעות, פרש"י שם חזן הכנסת, שמש הציבור, הרי דשמש הכנסת הוא בכלל מינוי. וצ"ע קצת ע"ד רש"י הנ"ל דשמש הכנסת ה' מפשיט את התיבה ממה דאמרו שם ביומא דף ל"ט ע"ב א"ר תנחום אין שליח ציבור רשאי להפשיט את התיבה כציבור מפני כבוד ציבור, הרי דהש"ן ה' מפשיט את התיבה ולא שמש הכנסת (ובהיותי בזה קשה לי למה השמיט הרמב"ם הדין זה ראין השליח ציבור וכו') והוא מוסכם בנמ' בלי שום חולק, וצ"ע. ועיין בשבת י"א בדברי רש"י על באמת אמרו החזן רואה, ועיין ברש"י מכות כ"ב דמפרש ג"כ דחזן הוא שמש הקהל, וביומא דף ל"ב מסרוהו לחזנים, פירשו הרמב"ם והרב דהיינו שמשים העוסקים בצרכי המקדש, והנה בילקוט שמעוני פ' וישלח על הפסוק ויצב שם מזבח אמר לו הקב"ה אפי' חזן הכנסת אינו נוטל שדרה לעצמו ואתה נוטל שדרה לעצמך, הרי דחזן הכנסת נקרא שדרה, וא"כ כיון שכבר הבאתי ד' רש"י בסוטה דחזן הכנסת הוא שמש הכנסת מוכח מזה דשמשות הוא כעין שדרה ומינוי, וממילא שייך בו דין חזקה וכנ"ל³.

וכרמות רא' יש להביא מהא דמחשבין בירושלמי שקלים פ"ה גבינו כרוז בין הממונים אף שעובדא דילי לא ה' רק להכדיו עמדו וכו', וכמו שאמרו ביומא, ועוד אמרו שם בירושלמי בן בבא על הפקיע, ופי' בירושלמי שה' מזווג את הפתילות פ' שגדלן וקלען, ר"י על לקופרא בעי ממנא עליהון פרנסין ולא קבלו אמר קמיהון מה זה בן בבא שלא נתמנה רק על הפתילות וכו' להמנות עם גדולי הדור וכו', נמצא מזה דאפי' מי שה' מגדל וקולע את הפתילות ה' נקרא מינוי מכ"ש חזן הכנסת שהוא שמש הכנסת וכנ"ל שכל מורה הכנסת עליו לא כש"כ שהוא בכלל מינוי.

והנה לכאורה לפי"ז אם נאמר דשמש נקרא מינוי יצא לנו דין חדש דשמש צריך להיות אמו מישראל וגר יהא אסור להיות שמש כיון שהוא נקרא מינוי, וכמו שדרשו ז"ל שכל מינוי צריך להיות מקרב אחיך, ויש להעיר על זה מירושלמי קידושין פ"ד ה"א ויאמר ד' על שאול ועל בית הדמים וגו' על אשר המית ממנו ז' אנשים שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וחזן וסופר ושמש, אלמא שהיו שמשים מגבעונים, אולם יש לומר דזה שהיו שמשים מגבעונים ה' על הגבעונים וזה מותר

(3) בספר הגהות הירושלמי (שנרפס זה לא כביר) מהנה"צ ממונקאטש זצ"ל בעמוד רל"ב הביא בשם הרב הגאון מוה"ר יצחק שטערנהעלל ז"ל מח"ס כוכבי יצחק, שהעיר מרברי הירושלמי קידושין (פ"ד ה"א) דקחשיב שם חזן וסופר ושמש, משמע דחזן לאו היינו שמש.

דרוקא על ישראל אין ממנים גרים, וראי' דבירושלמי מידי שהיו ממונים על הגבעונים עצמן, דחשוב סופר ג"כ וסופר הוא מינוי כמ"ש בירושלמי הנ"ל שהובא בתוס' סוטה.

אולם המשפט שלו' כתב דאין לחזן ושו"ב חזקה מדינא דק ממנהגא כמבואר בתשובת הרשב"א, אולם כאן שנשרף הביהכ"נ וחזרו והעמידוהו עכשיו, עי' בספר ארחות חיים שהביא בשם שו"ת לב חיים ח"ג סי' ל"ח ש"ץ שהי' קבוע ושוב נשרף הביהכ"נ ובנוהו מחדש דאבד חזקתו ומותר למנות אחר תחתיו וה"ה שאר חזקות כגון המכרך והמסייע והמזמור והמפטיר ושמישי הק"ק יכולים הציבור לסלקם ולמנות אחרים תחתיהם ע"ש, אולם בת' מהרש"ם ח"ב סי' קע"ו כתב להיפוך ולא אבדו חזקתם, ודימה דין זה לחזקת אוראנדע דמבואר בתשו' מבי"ט ח"ב סי' קצ"ב דאם נשרף או נהרג הבית שהחזיק בו וחזר ובנה החזקה הוא להראשון, וגם בתשובת מהרש"ם ח"מ סי' רל"ב פסק דאם נהרס הבית אפי' הי' עומד חרוב כמה שנים לא נתבטלה חזקת המחזיק.

והנה לכאורה יש להביא ראי' לדעת הלב חיים, מהא דאמרינן ביבמות דף פ"ו בתחלה לא היו מעמידין שוטרים אלא מן הלויים עכשיו אין מעמידין שוטרים אלא מישראל, והנה לכאורה כיון שהלויים זכו להיות השוטרים מהם וממילא יש לבניהם ריון חזקה, ואיך היו יכולים חכמים לבטל חזקתם, אלא ע"כ כיון שגלו ישראל ונתקיים בארץ ישראל גפרית ומלח וג"כ שנים לא עבר איש ביהורא א"כ בטלו חזקתם, ולאח"כ שנתיישבו עוד הפעם לא היו להם עוד שום טענה. אך את זה יש לדחות דזה הי' מטעם קנס והלא קנסו ללויים ג"כ שלא ישלו מעשר אף שהי' מגיע להם ג"כ מדאורייתא, וא"כ אין ראי' לנידון דידן.

והנה לכאורה יש להביא ראי' להיפוך מעת הלב חיים שבי' שאם נשרף ביהכ"נ נתבטלה החזקה, מגמרא תענית דף כ"ז, ת"ר ארבעה משמרות עלו מן הגולה ואלו הן, ידעי' חרים פשח ואימר, עמדו נביאים שביניהם וחלקום והעמידום על עשרים וארבעה כו', וכן התנו נביאים שביניהם שאפי' יהויריב ראש משמרות עולה לא ירדה ידעי' ממקומו אלא ידעי' עיקר ויהויריב טפל לו, ופרש"י הואיל ומתחלה לא בא משמע שהנביאים תקנו מטעם קנסא, ואי נימא דנחרב הבית אין להם עוד חזקה, למה היו צריכים לכל זה, כיון שנתבטלו כל החזקות ועכשיו נתמנו אלו הד', ואם יבא יהויריב אין לו שום טענה, אלא ע"כ שהחזקה במקומה עומדת אף שחרב הבית, לכך הוצרכו לתיקון זה, ותיקנו כן משום קנסא כמו שנראה מפרש"י. אך י"ל דשאני התם דלדחות לגמרי אי אפשר שהרי היו כהנים ורק שהיו רוצים לזכות להיות משמר הראשון מטעם קרש וכו', ע"ז קנסו אותם.

והנה לענין מה ששתק זה שמונה שנים, ולחד ריעה הוי שתיקה מחילה, אבל ע"ז נותן השמש אמתלא טובה דכיון שלא היתה ביהכ"נ לכך לא בא להשתדל עבור השמשות, וא"כ הלא מבואר בכנסת הגדולה דרוקא היבא דשתק ואין טעם לשתיקתו אז הוי השתיקה מחילה, משא"כ ביש טעם לשתיקתו. וגם הלא שיטת הש"ך דלא אמרינן דשתיקתו הוי מחילה, ועי' במגן אברהם ס"ס קנ"ג דהיבא דראינו שנתיאש אבד, משמע דבלא"ה לא אבד, וצ"ע.

פלפול בסוגיא דמתוך

בן ציון הכהן

מאבר"ק סענפעטער

מח"ס שערי ציון ואבני ציון

ברוקלין, ניו יארק

הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' יו"ט ה"ד) פסק רלא אמרי' מתוך שהותרה לצורך וכו' אלא בהוצאה והבערה, אבל לא בכישול ושאר מלאכות, והקשה בפר"ח או"ח (סי' תצ"ה) מביצה (דף י"ב ע"א) תני תנא קמי' דר' יוחנן המבשל גיר הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש וכו', א"ל פוק תנא לברא הבערה ובישול אינה משנה ואם תמצא לומר משנה כ"ש הוא ראמרי לא אמרי' מתוך שהותרה הוצאה לצורך וכו' הכי נמי לא אמרי' מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו', ראי כ"ה כיון דאמרו מתוך וכו' הכי נמי מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, וא"כ מדקאמר הבערה ובישול אינה משנה מוכח דגם בכישול שייך מתוך וקשה על ד' הרמב"ם, עוד מדקדקים בדברי ר"י דפתח בתרתי הבערה ובישול אינה משנה וסיים בהבערה לבר, והי' לו לסיים נימא מתוך שהותרה הבערה ובישול לצורך הותרה נמי שלא לצורך, עי' צל"ח ד"ה הבערה כו' ברוך טעם שער הואיל ומתוך (דין ג') שו"ת שואל ומשיב מהר"ת ח"ד (סי' קל"ח) כינה לעתים על הרמב"ם הל' יו"ט (פ"א ת"ד בהג"ה) שו"ת כתב סופר או"ח (סי' ס"ה) שו"ת אבני נזר או"ח (סי' ת"י) ושו"ת בית יצחק או"ח (סי' פ"ב).

א' ונראה ליישב דהנה בשו"ת חמדת שלמה חאה"ע (סי' י"ז אות ט') הקשה, אמאי חייב על בישול ג"ה בחלב משום בישול ביו"ט הא מקלקל באותו בישול, דתנא דברייתא ע"כ סובר דיש בגידים בנותן טעם כמבואר ברש"י פסחים (דף מ"ז ע"ב) ומכות (דף כ"א ע"ב) ד"ה לוקה וכו', וא"כ ג"ה מותר בהנאה עי' פסחים (דף כ"ב ע"א), ומחמת בישולו בחלב נאסר הג"ה אף בהנאה משום בכ"ח וא"כ הוי מקלקל גמור עכ"ק, וכן הקשה בערוך לנר מכות (דף כ"א ע"ב) ישועות יעקב או"ח (סי' תצ"ה סוף ס"ק א') ושם (סי' תי"ח סק"ב) ברוך טעם שער הואיל ומתוך (דין ג') ומחנה לוי כיצה (דף י"ב), [ועי' מנ"ח (מצוה רצ"ח אות ח') שו"ת ארץ צבי תאומים או"ח (סוס"י ל"ח) שו"ת תורו חסד או"ח (סי' ל"ג אות ה') בית יצחק או"ח (סי' ל"ד אות ב' וסי' פ"ב אות ב') ושו"ת מחזה אברהם או"ח (סי' נ') ד"ה עוד י"ל], ותי' בישוע"י ובחמד"ש שם כיון דהוא אוכל זה חשיב מתקן לדעתו, רבשבת ויו"ט מלאכת מחשבת אסרה תורה והיכא דברעתו לעבור על זה ולהיות נהנה מזה חשיב תיקון. אך יש להעיר לפי"מ דמבואר במנ"ח (מצוה רפ"א) ושו"ת דברי חיים או"ח (סי' כ"ה), דהא רלא אמרינן באכל איסורים שלא כדרך אכילתן מראכלי' אחשביה לאכילה, משום דאדרבה כדי שלא יעבור באיסור מוקמינן ליה בחזקת כשרות ואמרי' דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ולא אחשביה לאכילת איסור כלל והוא לפי"ד הלח"מ (פ"ד משבועות הל' ה'), ועי' דברי חיים עה"ת בסוף הספר בחירושים עה"ס (פ' וישלח) שו"ת מחזה אברהם או"ח (סי' ל"ו) וזרע אברהם ח"ב (סי' מ"ד), והכא נמי נימא רבשעת בישול לא הי'

ברעתו לאכלו והוי מקלקל, ואף דאכלו אח"כ הא קי"ל דרק מכאן ולהבא נפסל ולא למפרע עי' ים של שלמה פרק ג"ה (סי' ט"ז) שו"ת עבודות הגרשוני (סי' ט"ו) ותומים (סי' ל"ד סק"ח), [ועי' רמ"א יו"ד (סי' א' סעיף א') טו"ז שם (ס"ק ו') ש"ך שם (ס"ק ז') ונקח"כ שו"ת ב"ח הישנות (סי' א') ושו"ת ספר יהושע (סי' כ') וע"ע שב שמעתתא (ש"ג פ"ד) קצוה"ח (סי' ל"ד סק"ה) ונתה"מ שם (ס"ק ט"ו)], וא"כ ה"נ נימא דבשעת בישול לא ה' ברעתו לאכלו דהי"ל חזקת כשרות ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן והוי מקלקל ופטור משום בישול ביו"ט, דאף דאכלו אח"כ הא לא נפסל למפרע ובשעת הבישול עדיין ה' לו חזקת כשרות, וזה הערה נפלאה.

ולכאורה י"ל דכיון דבשעת בישול עבר ג"כ משום בישול בב"ח תו לא שייך אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, למש"כ הרב"ז ח"א (סי' מ"ח) הובא במל"מ הל' גירושין (פ"י הל' י"ח) דהבא על הנדה לא שייך החזקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, כיון דס"ס עבר על איסור נדה ויצא מחזקת כשרות וכ"כ בשו"ת הריב"ש (סי' ו'), [ועי' שו"ת חו"י (סי' קל"ח) חת"ס חאה"ע ח"ב (סי' נ"ט) אבני מילואים אה"ע (סי' ל"ג) פת"ש אה"ע (סי' קמ"ט סק"ב) ברית אברהם אה"ע (סי' י"א) ושו"ת אבן יקרה אה"ע (סי' מ"ד מ"ה)], וכ"כ במנ"ח (מצוה רפ"א) שם דבאכל ביו"ט נבילה וטריפה שלא כדרך אכילה חייב, דכיון דיצא מחזקת כשרות דביו"ט חייב גם בשלכד"א לפי"ד שאנ"א (סי' ע"ו), א"כ סוף סוף עבר על איסור ולא שייך אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וחייב גם משום נבילה דאמרי' אחשבי' כיון דאבר חזקת כשרותו ע"ש, והכ"נ הא עבר על איסור בישול בב"ח ואבר חזקת כשרותו ושוב י"ל דבאמת ה' ברעתו לאכלו באיסור ולא הוי מקלקל, אך לכאורה זה אינו דבפרמ"ג בפתיחה להל' בב"ח (ס"ק ג') הוכיח מדברי רש"י חולין (דף ק"ח ע"ב) ד"ה אחרים, שכ' שם כלומר שנתבשל כל צרכו דבישול בב"ח אינו חייב בנתבשל כמאכל בן דרוסאי רק בגמר בישולו, ולא כהפר"ח יו"ד (סי' פ"ז סק"ג) [ועי' ריטב"א חולין (דף ק"ח ע"ב) בית אפרים יו"ד (סי' ל') פלתי (סי' צ"ב סק"ג) יד אברהם יו"ד (סי' פ"ז) ברוך טעם שער הואיל ומתוך (ד"ן ג') שו"ת מהרי"א או"ח (סי' קע"ב) מנ"ח (מצוה ז' אות ב') שו"ת ברית אברהם או"ח (סי' ל"ג אות ב') ושו"ת ברית יעקב או"ח (סי' י"ג) ד"ה אך], ובישול ביו"ט הוי כמו שבת דחייב בנתבשל כמאכל בן דרוסאי דהוי שליש בישול כדאמרי' במנחות (דף נ"ז ע"א) וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת הל' ה'), וא"כ בשעה שחייב משום בישול ביו"ט עדיין לא עבר משום בישול בב"ח ולא יצא מחזקת כשרות עדיין, ושוב נימא דלא ה' ברעתו לאכלו דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ולא נפסל למפרע כנ"ל, והוי מקלקל בשעת שליש בישול דאז צריך לחייב משום בישול ביו"ט, דאח"כ אין בישול אחר בישול כמבואר בשבת (דף קמ"ה ע"ב), ושיטת הרשב"א הובא במגיד משנה (פ"ט משבת ה"ג) שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום חיוב בישול בשבת, וא"כ בשעת שליש בישולו י"ל שלא ה' ברעתו לאכלו דעדיין לא יצא מחזקת כשרות והוי מקלקל ואח"כ פטור דאין בישול אחר בישול, וגם י"ל דמשום בישול בב"ח לא יצא

מחזקת כשרות לענין בישול ביו"ט דחשוד לאיסור קל אינו חשוד על חמור, ויו"ט חמור הוא דהוי עשה ול"ת עי' שבת (דף כ"ד ע"ב) ביצה (דף ח' ע"ב) וכ"ד, ועיין באור זרוע הגדול הל' שחיטה (סי' שס"ז) דמחלל יו"ט כשבת והוי מומד לכה"ת, [ועי' בתשו' מבי"ט ח"א (סי' ל"ח) נקה"ב יו"ד (סי' קכ"ד) ודרב"ז ח"ב (סי' תשצ"ו)], וא"כ בודאי י"ל דחשוד על בישול בב"ח אינו חשוד על בישול ביו"ט, וי"ל שלא ה' ברעתו לאכלו והוי מקלקל ופטור משום יו"ט, ובפרט דאיסור בישול בב"ח עבר רק בסוף בישול וכנ"ל.

אך י"ל דהא בשעת הבישול כבר עבר על איסור הבערה דהיא בכ"ש, ועיין ביצה (דף ל"ד ע"א) אחר מביא את האור ואחר מביא את העצים ואחר שופת את הקדרה וכו', כולן חייבין, וא"כ י"ל דמייירי שקורם הבישול הבעיר את העצים ואח"כ נתן הקדרה לבשל וכבר עבר על איסור הבערה קורם הבישול, [ועיין גבורת ארי מכות (דף כ"ב) מרכבת המשנה אלפנדרי (פ"א מיו"ט ה"ג) נחלת יעקב ביצה (דף י"ב) (מנ"ח (מצוה רצ"ח אות ט') פנ"י פסחים (דף מ"ח ע"א) ושו"ת זית דענן ח"א (הלכה ה' אות ו') דהבערה קורם בישול], וכיון דיצא מחזקת כשרות ע"י הבערה שפיר אמרי' דחייב על הבישול ולא הוי מקלקל, דברעתו לעבור על איסור ולאכלו דלא שייך אחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן דכבר יצא מחזקת כשרות משעת הבערה, ושפיר חייב על בישול ביו"ט ול"ה מקלקל דברעתו ה' לאכלו והוי תיקון לדירי' וז"ב. ומעתה מיושב היטב ד' הרמב"ם דלא אמרי' מתוך כבישול ולא קשה מסוגיין דקאמר הבערה ובישול אינה משנה, דבאמת י"ל דכבישול ל"א מתוך כד' הרמב"ם, והא דקאמר הבערה ובישול אינה משנה היינו משום דכיון דהבערה אינה משנה דשייך מתוך, שוב לא יצא מחזקת כשרות קורם הבישול וא"כ י"ל דבשעת הבישול לא ה' ברעתו לאכלו באיסור דאחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ושוב הוי מקלקל ופטור על בישול ביו"ט, רק לב"ש דלית להו מתוך וחייב על הבערה ביו"ט וכבר יצא מחזקת כשרות משעת הבערה, שוב שפיר חייב על בישול ביו"ט ול"ה מקלקל דאמרי' דבשעת בישול ברעתו ה' לאכלו באיסור, דל"ש אחזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן דכבר יצא מח"כ בשעת הבערה, אבל לב"ה דס"ל מתוך בהבערה ולא יצא מח"כ קורם הבישול, שוב אמרי' דבשעת בישול עוד לא ה' ברעתו לאכלו והוי מקלקל ופטור גם על הבישול, אף דל"ש כבישול מתוך להרמב"ם מ"מ פטור משום דהוי מקלקל ומיושב ד' הרמב"ם, וא"ש ג"כ הא דפתח בתדתי הבערה ובישול אינה משנה וסיים בחדא דנימא מתוך בהבערה, דכבישול באמת ל"ש מתוך להרמב"ם רק כיון דבהבערה שייך מתוך ואינה משנה שוב גם בישול אינה משנה דהוי מקלקל, וזה נכון ודו"ק.

(ב) ובאופן אחר נ"ל ליישב ד' הרמב"ם הנ"ל, דהנה בשו"ת אורייני תליתאי לבעל דבר משה תאומים (סי' י"ג) הקשה, במבשל ג"ה בחלב אמאי לוקה משום אוכל גיד כיון דהוי בב"ח דאסור בהנאה וצריך ביעור מהעולט אמאי לא אמרי' כתותי מיכתת שיעורי', דלמלקות בעינן שיאכל שיעור כזית ואמאי לוקה משום אוכל גיד, [ועי' שו"ת הר הכרמל או"ח (סי' י"ז) שהקשה בעין זה במשנה כריתות (דף י"ג ע"ב) יש אוכל אכילה אחת וכו' דנימא כתמ"ש ע"ש, ועי' שו"ת הרי

בשמים מה"ק (סי' י"ז) ושם במהר"ת (סי' ג') וברכת יעקב חו"מ (סי' ט"ז), ותי' באוריין תליתאי שם לפי"ד שו"ת שער אפרים (סי' ל"ח) הובא בשעה"מ (פ"ד מגירושין ה"ב) דלא אמרי' כתותי מיכתת שיעורי' אלא במידי דבעי שריפה ולא בנקברין, [ועי' שו"ת שב יעקב יו"ד (סי' ג') תורת גיטין (סי' קכ"ד) שו"ת ברית אברהם או"ח (סי' כ"ז) שו"ת עטרת חכמים (סי' ח') ושו"ת מחזה אברהם או"ח (סי' ק)], וכיון דבב"ח הוי מן הנקברין ל"ש כתותי מיכתת שיעורי', ע"ש, אך לכאורה יש לרחות תי' הנ"ל, דהנה בשעה"מ (פ"ה מיסוה"ת ה"ח) הקשה לרעת הרמב"ן ז"ל שהנהנה מבב"ח לוקה, א"כ במבשל ג"ה בחלב ביו"ט ואכלו ילקה שש משום הנאה, ותי' ראתי כר"ש דס"ל בחולין (דף קט"ז ע"א) וקידושין (דף נ"ז ע"ב) דבב"ח מותר בהנאה, ובטעה"מ שם דחה דבריו דהברייתא ע"כ סובר דבב"ח אסור בהנאה דאל"כ האריך חל איסור בב"ח אנ"ה וצ"ל דבב"ח הו"ל מוסף משום דאסור בהנאה, והרר' הקושי' דילקה שש משום הנאה, אך י"ל דהברייתא אתי' כאיסי בן יהודה דס"ל בפסחים (דף כ"ד ע"ב) וחולין (דף קט"ו ע"ב) דלפינן איסור הנאת בב"ח בקל וחומר מערלה וחמץ וכה"כ, ולדירי' בוראי ליכא מלקות בהנאת בב"ח ראין עונשין מה"ד וכ"כ בשעה"מ שם, והנה בתוס' חולין שם ד"ה כה"כ, ויכחו הקשו האריך יליף אב"י בקו"ח מערלה וחמץ וכה"כ מה להני שכן בשריפה, ותי' דהיא גופה נילף ע"ש, מבואר דלאב"י הוי בב"ח בשריפה והברייתא דמבשל ג"ה בחלב וכו' ע"כ אתי' כאב"י וכנ"ל, וא"כ הרר' הקושי' דהאריך חייב משום אוכל גיר נימא כתותי מיכתת שיעוריה דעומר לשריפה משום בב"ח, וזה הערה עצומה.

אך י"ל דמינו דחייב משום בב"ח חייב נמי משום גיר, כעין ר' הש"ס שבת (דף צ"א ע"א) וסוכה (דף ז' ע"א), וכמו שכ' בפלתי (סי' ס"ה סק"ב) ליישב ר' הרמב"ם (פ"ח ממ"א ה"ו) דהאוכל ג"ה של נבילה חייב שתים אעפ"י שפסק אין בגידין בנותן טעם, דהואיל ואחשבי' לאכילה לענין גיר דעין הוא והתורה אסרתו חייב נמי משום נבילה וכ"כ בשעה"מ (פ"ח ממ"א ה"ו), ועי' באוריין תליתאי שם (סי' י"ג) שתי' כע"ז קושי' הר הכרמל (סי' י"ז) הנ"ל, וי"ל בזה ד' רש"י ז"ל מכות (דף כ"א ע"ב) ופסחים (דף מ"ז ע"ב) ד"ה לוקה שכ' דהברייתא אתי' כמ"ד יש בגידין בנותן טעם ולכן חייב משום אוכל בב"ח, ותקשו לר' הרמב"ם הנ"ל דאוכל ג"ה של נבילה חייב שתים אף דפסק אין בגידין בנותן טעם, וצ"ל דמינו דחייב משום ג"ה חייב נמי משום נבילה וכנ"ל, וא"כ י"ל דהברייתא אתי' כמ"ד אין בגידין בנו"ט ומינו דחייב אנ"ה חייב נמי משום בב"ח, ועי' בשיח יצחק שם וערוגות הבושם בפתיחה להל' בב"ח (אות י"ג) ושו"ת אוריין תליתאי (סי' קי"א) שהעירו בזה, אך לפי האמור א"ש דלכאורה קשה קושי' הנ"ל דהאריך חייב משום אוכל גיר נימא כתמ"ש, וצ"ל דמינו דחייב משום בב"ח חייב נמי משום גיר כנ"ל, וא"כ ליכא למימר דאתי' כמ"ד אין בגידין בנו"ט ומינו דחייב משום ג"ה חייב נמי משום בב"ח, כיון דהא דחייב אנ"ה ול"א כתמ"ש הוא משום מינו דחייב אבב"ח, וא"א לאחוזו החבל בתרי ראשין וז"ב.

אמנם לפי"ז יש להעיר לפי"מ שכ' בפתלי (סי' צ"ב סק"ג) דמשום בישול בב"ח חייב תיכף בתחילת בישול אף בלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי, משא"כ משום יו"ט חייב רק בנתבשל כמאכל"ד עי' מנחות (דף נ"ז ע"א) ורמב"ם (פ"ט מהל' שבת הל' ה'), [ועי' בר"ט שער הואיל ומתוך (דף ג') שו"ת בית אפרים (סי' ל') שו"ת מהרי"א או"ח (סי' קע"ב) מנ"ח (מצוה ז' אות ב') יד אברהם (סי' פ"ז) שו"ת ברית אברהם או"ח (סי' ל"ג אות ב') ושו"ת ברית יעקב או"ח (סי' י"ג) ד"ה אה], וא"כ האיך חייב משום בישול ביו"ט הא כבר נאסר מתחילת בישול משום בב"ח ועומד לשריפה ונימא כתותי מיכתת שיעורי' והאיך חייב משום בישול ביו"ט, ול"ל מינו דחייב משום בישול בב"ח חייב נמי משום יו"ט, דהא האיסור בישול בב"ח הוי תיכף מתחילת בישול ובישול ביו"ט הוא רק כשנתבשל כמאכל"ד כנ"ל, וכה"ג דלא הוי בב"א לא שייך מינו כמבואר בשבת (דף צ"א ריש ע"ב) ע"ש, וא"כ האיך חייב משום בישול ביו"ט נימא כתמ"ש, אך י"ל לפי"מ שכ' בספר מר דרור [פראג תצ"ח] בקו"א (סי' נ') ונר תמיד עמ"ס כריתות (דף כ') ע"ג מרפה"ס) דבשבת ויו"ט שאינו עומד לשרוף מחמת איסור לא שייך כתמ"ש [וכ"כ בחמדת ישראל קונטרס תורה אור (סי' מ"ו) שו"ת בשמים ראש החדשות (סי' מ"ד) וזכרון מרדכי הנלוה לספר מלבושי יו"ט להתיו"ט (דף כ"ג ע"א מרפה"ס)], וא"כ בברייתא דהמבשל ג"ה בחלב וכו' דאיירי ביו"ט דאינו עומד היום לשרוף משום איסור יו"ט ל"ש כתמ"ש ושפיר חייב משום בישול ביו"ט. אך קשה על זה מסוכה (דף ל"א ע"ב) גבי לולב של אשירה דמבואר דגם ביו"ט שייך כתמ"ש, אך י"ל לפי"מ שכתבו התוס' כתובות (דף ז' ע"א) ד"ה מתוך דהא דאמרי' בפסחים במוצא חמץ בתוך ביתו דכופה עליו כלי ולא שרינן לשורפו משום מתוך דצורך מצוה הוי צורך קצת, ותי' דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה ע"ש, ועי' מג"א (סי' תמ"ו סק"ג). מבואר דרק קדשים אין שורפין ביו"ט מה"ת אבל שאר איסורי הנאה דבשריפה מותר מדאורייתא משום מתוך, רק אסור לשורפו משום מוקצה מדרבנן כמפורש בתוס' שם, וא"כ ביו"ט שפיר שייך כתותי מיכתת שיעורי' כיון דמדאורייתא עומד לשרוף רק מדרבנן אסור, וא"ש הא דאמרי' בלולב של אשירה כתמ"ש ביו"ט וז"ב, וא"כ מיושב הא דחייב במבשל ג"ה בחלב ביו"ט משום בישול ביו"ט ולא אמרי' כתמ"ש, דהא הברייתא אתי' ככ"ש דלית להו מתוך בהבערה וא"כ מדאורייתא אסור לשרפו ביו"ט ואינו עומד ביו"ט לשריפה ולא שייך כתמ"ש כיון דמה"ת אינו עומד היום לשריפה וז"ב.

ומעתה מיושב היטב דברי הרמב"ם דלא אמרי' מתוך בבישול, וקשה מהא דקאמר הבערה ובישול אינה משנה לב"ה והא בבישול ל"א מתוך, ולפי הנ"ל א"ש דהכי קאמר דכיון דב"ה ס"ל מתוך בהבערה א"כ מה"ת עומד בב"ח לשריפה ביו"ט ושייך כתותי מיכתת שיעורי', ושוב פטור משום בישול ביו"ט דכתמ"ש וליכא שיעור בישול, ובאמת בבישול ל"ש מתוך רק משום דבהבערה שייך מתוך ממילא פטור גם משום בישול דכיון דעומד היום מה"ת לשריפה שייך כתמ"ש, וע"כ דאתי' ככ"ש דל"ל מתוך בהבערה ממילא חייב משום בישול ג"כ דל"ש

כתמ"ש דאינו עומד היום לשריפה, וא"ש הא דפתח בתרתי בהערה ובישול אינו משנה וסיים רק בהערה לחוד דנימא מתוך, דבבישול באמת ל"ש מתוך כדברי הרמב"ם רק כיון דבהערה אמרי' מתוך שוב שייך כתותי מיכתת שיעורי' ואינו חייב גם משום בישול וכנ"ל, וזה נכון מאד בעזרי"ת.

(ג) עוד י"ל רקדוק הנ"ל דפתח בתרתי בהערה ובישול דאינה משנה וסיים בהערה לחוד דנימא מתוך, וי"ל דהנה באור חדש פסחים (דף מ"ז ע"ב) הקשה דהאיך חל האיסור בישול ביו"ט על איסור בישול בכ"ח דהי' אסור גם קודם יו"ט, וכן הקשה בכרית אברהם או"ח (סי' ל"ג אות ב') ושו"ת ברית יעקב או"ח (סי' י"ג) ר"ה אך לכאורה וכו', אך י"ל דחל בכולל שאר דברים איסורים שאינם בכ"ח ראסור לבשל ביו"ט, אך לכאורה לפי"מ דמבואר בתוס' יבמות (דף ל"ג ע"ב) ד"ה אמר דבכל על חמור לא אמרי' אחע"א בכולל, ויו"ט הו"ל קל אצל בכ"ח הותר מכללו באוכל נפש ועיין ברוך טעם שער עדל"ת (דין ה' סוף פ"א), אך י"ל לד' הר"ח הובא בתוס' פסחים (דף פ"ד ע"א) דהא דאוכל נפש מותר ביו"ט הוא משום רעשה רשמחת יו"ט דוחה לל"ת של מלאכת יו"ט ע"ש, ועיין שו"ת חת"ס או"ח (סי' פ"ה) ושם (סי' קמ"ח) ושו"ת אבני צדק או"ח (סי' ס"ח), וא"כ לא הוי הותר מכללו כיון דהוי רק דחוי' ועי' בתוס' יבמות (דף ה' ע"ב) ד"ת כולה, וא"כ שפיר חל האיסור בישול ביו"ט אבישול בכ"ח משום כולל דלא הוי קל על חמור דיו"ט לא הותר מכללו. וז"ב.

והנה בעט סופר (כלל ס"ג פרט ב') כתב, דלמאן דאית ליה מתוך ע"כ דאוכל נפש הותרה ביו"ט, דאם הוי רק דחוי' ל"ש מתוך כמ"ש בשו"ת בית אפרים או"ח (סי' נ"ג), ובוה פליגי ב"ש וב"ה דב"ש ס"ל דאוכל נפש הוי דחוי' ול"ש מתוך וב"ה ס"ל דהוי הותרה, ועי' בחמדת ישראל ח"ב (סי' ד' אות ג') ואתון דאורייתא (סוף כלל ז'), ומעתה מיושב רקדוק הנ"ל דהנה התוס' הקשו דבישול לא שייך מתוך דליכא צורך קצת כיון דאסור באכילה, [ובהערה שפיר איכא צורך קצת דראוי' לבשל בו היתר כמ"ש הצ"ח ד"ה הערה ע"ש ועי' אבנ"ז או"ח (סי' ת"י אות ח')], ולפי האמור י"ל קושי' התוס' דשפיר קאמר דגם בישול אינה משנה לב"ה דאית להו מתוך אע"ג דליכא צורך קצת בבישול, מ"מ כיון דהיכא דאיכא צורך קצת שייך מתוך ע"כ דאוכל נפש הוי הותרה ביו"ט, ושוב לא חל האיסור בישול ביו"ט על איסור בישול בכ"ח דהוי קל על חמור דהותר מכללו אצל אוכל נפש כנ"ל, וע"כ ראתי' כב"ש דלית להו מתוך והוי אוכל נפש דחוי' ביו"ט ולא הוי הותר מכללו ושפיר חל בישול ביו"ט אבישול בכ"ח בכולל כנ"ל, וא"ש הא דפתח בתרתי בהערה ובישול אינה משנה, דאף דבישול לא שייך מתוך דליכא צורך קצת, מ"מ כיון דהיכא דאיכא צורך קצת אמרי' מתוך א"כ אוכל נפש הותרה ביו"ט ולא חל איסור בישול ביו"ט אבישול בכ"ח דהוי קל על חמור דיו"ט הותר מכללו, וסיים בהערה לחוד דנימא מתוך בהערה כיון דבישול באמת לא שייך מתוך כאן כקושי' התוס' דל"ה צורך קצת, רק דאי אמרי' מתוך הוי יו"ט הותר מכללו באוכל נפש ולא חל האיסור בישול ביו"ט אבישול בכ"ח דהוי קל על חמור דלא חל בכולל ודו"ק.

בענין פירש אינו חוזר על ציצין שאינם מעכבין

אליהו צבי קרוין

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב

ברוקלין, ניו יארק

(א) בשבת דף קל"ג ע"ב איתא המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה ובין על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר, עכ"ל הש"ס עיי"ש. ונחלקו הראשונים על מה קאי, אי מיירי דוקא בשבת, או רלמא גם בחול אינו חוזר. דרעת הטור ביו"ר סי' רס"ד דקאי רק אשבת, דאם פירש לא ניתנה שבת לירדות מפני ציצין שא"מ אבל בחול חוזר, אבל דעת הרמב"ם בהל' מילה פ"ב ה"ד דגם בחול אינו חוזר, עיי"ש.

ובשאנת ארי' סי' נ' הקשה על הרמב"ם מהא דאמר' בגמ' שם מאן תנא פירש אינו חוזר ארכב"ח אר"ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דתניא י"ד שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי ר"י בנו של ריב"ב ופריך ממאי דילמא ע"כ לא קאמר ר"י בנו של ריב"ב התם דלא בעינן ואנוהו וכו' הא חזינן דשייך במילה ואנוהו כמה שחותך אח"כ את הציצין שא"מ וא"כ הא ודאי נראה דבחול צריך לחזור משום הידור מצוה והרי זה דאי' לשיטת הטור, ותי' בשו"ת בית הלוי ח"ב סי' מ"ז דרעת הרמב"ם דבאמת אין מילה דומה לשאר הידור מצוה. דבשלמא בשאר הידור מצוה כגון סוכה ולולב כשעושה אותן נאה איכא בעת קיום המצוה ואנוהו, משא"כ במילה מאחר שכבר מל ופירש ידו ממנו הרי כבר נגמרה מעשה המצוה לגמרי, שהמצוה היא רק למול והא כבר מל, וכשיחזור אחר שכבר פירש מציצין שא"מ הרי יתנאה בלא קיום המצוה. ובשלמא קודם שפירש דהוי הכל מעשה אחד שפיר מחויב לחתוך גם את הצשא"מ משום הידור מצוה, אבל אחר שפירש דכבר אין כאן שום מצוה דאודייא א"כ כמה יתנאה, והידור מצוה בלי מצוה לא שמענו. ואינו חוזר אפי' בחול. אבל הטור ס"ל דמצות מילה נמשכת על האדם כל ימי חייו. וכמו בציצית למ"ד כלי בקופסא חייב בציצית דמשעה שמטיל בו הציצית מקיים המצוה אפי' הבגד מונח בקופסא, כן במילה, ס"ל להטור, דמלבד מעשה המילה עצמה, דהוי מצוה, עוד זאת נמשכת היא לעולם, דס"ל דמצוה הוי על כל ישראל שיהיו נמולים, דכתיב והי' בריתי בבשרכם לברית עולם. ומשו"ה ס"ל, דאע"ג דפירש הוי אתחלתא אחריתא, (כרמסקי שם נהדרעי בגמ' דמתניתין אתיא כרבנן דר"י דפליגי במשנה דלחם הפנים, עיי"ש) מ"מ שייך הידור מצוה כיון דהמצוה נמשכת לעולם, רק דאין לחלל את השבת היכא דהויא אתחלתא אחריתא עיי"ש.

(ב) ובשו"ת בית הלוי שם באות ז' הביא מה שכבר הקשו האחרונים לרעת הטור מהא דריבמות דף מ"ז ע"ב גבי גר קיבל מלין אותו מיד נשתיירו ציצין המעכבין את המילה חוזרין ומלין אותו שנית וכו', עכ"ד הבריייתא עיי"ש. והרי בנר ע"כ הוי מילתו בחול, דהא מילת גר לא דחיא שבת, ואפ"ה קתני רק ציצין

המעכבין חוזרין ומלין הא ציצין שא"מ אינו חוזר, וזהו להריא כהרמב"ם דגם בחול אינו חוזר, ועיי"ש מה שתי' בזה.

ונ"ל ליישב דס"ל להטור דמילת גר שאני, שהמילה שלו לא הוי מצוה כשאר מילה רק כמו הכשר מצוה, שמבלעדיה אינו יכול להיות גר, שהיא עיקר המצוה שלו. דהנה ביו"ר סי' רס"ח ס"א פסק המחבר בשם הטור שפסק ככה"ג דגר שמל כשהי' עכו"ם שלא לשם גרות או שנולד מהול צריך להטיף דם ברית. וכ' ע"ז הטו"ז שם בסק"ב ראע"ג דפסק הטור בסי' רס"ג ככה"ג דישאל שנולד מהול אין צריך להטיף דם ברית (עי' בטור וב"י בסי' רס"ח) יש חילוק בין ישראל לגר עיי"ש, ולא ביאר טעמו. ואפשר לומר שהחילוק היא שמילת גר היא רק כהכשר מצוה ולא עיקר המצוה, דהא חזינן שאם נולד מהול לא נגמר עדיין גירותו ועודנו צריך מעשה אחר להכשירו, דהיינו הטפת דם ברית, משא"כ בישראל שכשנולד מהול א"צ להטיף דם ברית, נמצא שבישראל העיקר הוא דק שיהא מהול, וכיון שהוא כבר מהול, כבר א"צ למעשה אחר, דהיינו הטפת דם ברית.

המורם מזה, דאפי' לשיטת הטור רבחול צריך לחזור, היינו דוקא בישראל שאין מעשה המילה עצמה עיקר, רק כדי שיהא מהול, והיא מצוה הנמשכת. וצריך לחזור משום הידור מצוה, אבל בגר שאין המילה שלו עיקר רק כהכשר מצוה בעלמא, אינו חוזר על ציצין שא"מ משום הידור מצוה, ואפי' בחול, שאין הידור מצוה בלא קיום המצוה עצמה, וזהו שיטת הטור. אבל הרמב"ם פסק בהל' מילה פ"א ה"ז שקטן שנולד מהול צריך להטפת דם ברית, נמצא אזיל לשיטתיה דהעיקר היא מעשה המילה עצמה, וכיון שלא נעשה, שהרי נולד מהול, עדיין צריך למעשה אחר דהיינו הטד"ב, ולפי שאין קיום המצוה רק בעת קיומה ממש, אינו חוזר משום הידור מצוה, אם פירש, שאין להתנאות בלי קיום המצוה, ואפי' בחול, ואפי' בישראל, ודו"ק.

ג) והנה הרמב"ם בהל' מילה פ"א ה"ב פסק שבכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול א"ע הרי הוא מבטל מ"ע, אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. והשיג עליו הראב"ד שמשום התראת ספק אין פוטרינן אותו מן השמים ובכל יום ויום עומד באיסור כרת. ומסביר הכ"מ דס"ל להרמב"ם שא"ח כרת לפי שעדיין בידו למול א"ע עד שימות ולא עבר עדיין את המצוה, ואז אם עדיין לא מל חייב כרת שלאחר מיתה מוכח שלא יקיימה עוד. ודעת הראב"ד שמום שגדל ולא מל עובר בכל עת ובכל שעה על מצותיו של מקום וחייב. עיי"ש. נמצא דהרמב"ם אזיל לשיטתיה, דאינו מקיים מצות מילה אלא בעת קיומו בלבד, ולכך אינו חייב עד שלא יוכל לקיימה עוד. ולפי"ז נ"ל לומר שהראב"ד סובר כדעת הטור דמצות מילה נמשכת לעולם, ולפיכך חייב כרת בכל יום ויום, שהרי הוא מבטל בכל רגע את המצוה שהי' לו אילו הי' מל את עצמו.

ד) והנה בס' מלא הרועים על סוגיות הש"ס ח"א בענין מצות צריכות כוונה אות ט', כ' דבמילה בלי כוונה יוצא ידי חובת המצוה משום דהוי מצוה תכליתית, והא דבעינן כוונה היינו דוקא במצוה שאין בו אלא מעשה גרידא, כגון שופר

וק"ש וכיו"ב, שאחר המעשה לא נשאר שום רושם ממנה, משא"כ במצוה כמו במילה וכדו', שהמצוה היא התכלית ולא המעשה אז יוצא בלי כוונה. ודימה הא במילה להא דאמר' בגמ' (ר"ה כ"ח ע"א) אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא ופריך פשיטא היינו הך דכפאו ואכל מצה יצא ומשני מ"ד התם אכול מצה אמר רחמנא והא קאכיל אבל הכא וכו', ופירש"י דאכילת מצה הוי כמתעסק בחלבים ועריות, דאי' בכריתות דף י"ט ע"ב דחייב שכן נהנה. וכ' קמלא הרועים שירדו חז"ל למעמא של תורה ואמרו שהתורה לא אסרה פעולת האכילה שהרי טועם ופולט אינו אסור דאורייתא, רק התכלית שנמשך ממנה דהיינו הנאת מעיו (לר"י), ולכן חייב אף בלא מתכוון כיון שהי' תכלית האכילה, א"כ במצוה כמו שמיעת שופר וכיו"ב שלא נשאר רושם מהמצוה קבוע בו, לא יצא בלי כוונה משום דהוי מעשה גרידא בלא תכלית ורושם הנשאר מן המצוה. אבל באכילת מצה דאיכא הנאת מעיו אין חסרון הכוונה מעכבת. וה"ה במילה כיון שנעשה תכלית המצוה, שהוא הסרת הערלה ורושם אות ברית קודש בבשרו, שפיר דמי אף בלא כוונה, עיי"ש מש"כ באריכות.

אמנם, בסקירה ראשונה, יתכן כל זה רק לפי שיטת הטור דס"ל דאין העיקר מעשה המילה עצמה, אלא העיקר היא התכלית הנעשה ממנה, והיינו שנשאר מהול, שהיא מצוה הנמשכת ומקיים את המצוה אף שנעשה גוף הפעולה בלי כוונה.

אולם נ"ל דאיכא ליישב דברי המלא הרועים גם אליבא דהרמב"ם. דהנה בסוכה דף מ"א ע"ב תנן ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרה"ד פטור מפני שהוציאו ברשות וקאמר עלה בגמ' אמר אבוי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב ופריך הא מדאנבהה נפק ביה וכו', עכ"ד הש"ס עיי"ש. וכ' התוס' שם בר"ה אמר אבוי דמשמע דס"ל דמצוות א"צ כוונה עיי"ש. וכן פסק הרמב"ם בהל' לולב פ"ז ה"ט דמשיגביה ד' מינים אלו יצא, אלמא דס"ל דמצוות אצ"כ. והקשה בתוס' יו"ט שם במתני' דהא פסק הרמב"ם בהל' ק"ש ובהל' תק"ש דמצוות צ"כ, וסיים בצ"ע עיי"ש. ותי' בס' כפות תמרים על התוס' הנ"ל דס"ל להרמב"ם דאפי' למ"ד מצות אצ"כ הני מילי במצוה שיש בה מעשה, אבל מצוה שתלו' באמירה לחדר כמו ק"ש ושמיעת שופר וכיו"ב צריך לכוון כשיטת רבינו יונה בברכות, ואם לא כוון לא יצא, עיי"ש. לפי"ז אית לן למימר דגם במילה כיון שהיא מצוה מעשיית אין חסרון הכוונה מעכבת, א"כ אפי' להרמב"ם דס"ל דקיום מצות מילה היא דק בשעת מעשה החיתוך ממש, מ"מ יצא אף בלי כוונה כיון שמצותה היא במעשה. והשתא אתי שפיר דברי המלא הרועים אף לפי שיטת הרמב"ם, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

חקת

ושחט אותה לפניו, ובתרגום יונתן, ויבדקנה בתמני סרי טריפן. וקשה הרי מבואר בגמ' חולין (דף י"א) שאי אפשר לבדוקה משום דדרשינן מה שחיתתה כשהיא שלימה אף שריפתה כשהיא שלימה, אמנם י"ל לפימש"כ התוס' (שבת כ"ב ע"ב) ד"ה וכו' לאורת, דאהרן ה' מסתכל בחבית סתומה ורואה מה בתוכה עיי"ש, וא"כ כיון דהפרה הראשונה היתה בפני אהרן ה' הוא יכול לבדוקה אף כשהיא שלימה כדברי התוס' הנ"ל.

(הגאון מוה"ר יהושע יצחק יאיר הורוויץ זצ"ל אבד"ק זוראוונא')

בלק

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר. ויל"ד איזה סימן הוא זה, אשר על הנהר, וכבר עמדו בזה מפרשי התורה. וי"ל דנודע רבלק ה' מכשף וקוסם יותר גדול מבלעם (הובא ברש"י פרשתן עה"פ ויקהו שרה צופים אל ראש הפסגה), אבל מאחר שירע כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, לכן רצה להאביר ח"ו את שונאיהן של ישראל ע"י כח אחר שלא ע"י כישוף. והנה ידוע מדברי חכמו"ל (סנהדרין ס"ז ע"ב) דכישוף מתבטל במים חיים, ולכן כששמע בלק שבלעם יושב על הנהר ואעפ"כ יש לו כוחות הטומאה, ירע שאין זה על ידי כישוף, דא"כ ה' מתבטל במים, ולכן קרא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים וגו'.

(כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ר' אלקיו עמו וגו'. וי"ל בזה, דנודע דברי הרמב"ם הובא ברמ"א או"ח ריש סי' א', שויתי ד' לנגרי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים וכו' וכשישים אדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו וכו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד הש"י ובושתו ממנו תמיד יעווי"ש. וזהו, לא הביט, אם האדם אינו מביט בהקב"ה, און ביעקב, זהו נחשב כבר לאון אצל יעקב, ולא ראה, שאינו זוכר לראות תמיד שהקב"ה עומד עליו, עמל בישראל, כל' לעמל ולעבירה

(1) הוא בנו של הרבני מו"ה יעקב הורוויץ מבראד. שימש ברבנות בק"ק דוקלא, ואח"כ נתמנה לראב"ד בק"ק לבוב, וסוף ימיו ה' אבד"ק זוראוונא. נרפס ממנו ס' אמונות ודעות. יש אליו תשובה בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רכ"ה (ויש שם ט"ס כי נרפס שמו יהושע יצחק מאיר, וצ"ל יאיר). נפטר בזוראוונא כיום ט"ז כסלו שנת תר"א לפ"ק ושם מנ"כ. — ד"ה הובא בשו"ת בית יצחק חיו"ד סי' ל"ט אות ח', ששמעו מפ"ק.

יחשב לו זאת, באשר ד' אלקיו עמו, ועומד עליו ורואה במעשיו, לכן צריך לקיים שויתי ד' לנגדי תמיד.

(כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זי"ע²)

פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני"י. — י"ל ביאור הפסוק בתהלים (ק"ו) ויעמוד פנחס ויפלל וגו' ותחשב לו לצרקה. וק' למה ותחשב לו דווקא לצרקה ולא מצוה אחרת, אלא הענין הוא, בהקדם גמרא במס' בבא בתרא (דף ט' ע"ב) גרול העושה צדקה יותר ממשא דאלו במשה רבינו כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה אבל הנותן צדקה כתיב עליו מתן בסתר יכפה אף. והנה כאן כתיב השיב את חמתי, אם כן לא הי' לו מורא מפני החימה, על כן יפה אמר הפסוק, ותחשב לו לצדקה, צדקה דייקא, כמו הנותן צדקה כופה חימה, כן פנחס הי' כופה חימה כאמור.

(הגאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף זצ"ל³)

מטות

במדרש ילקוט עה"פ ויצבאו על מדיו, הקיפוה מג' רוחות עכ"ל, ולכאורה איך מוכח מקרא דויצבאו שהקיפוה רק מג' רוחות. וי"ל ע"פ מה שפירש התרגום על ויצבאו ואתחילון, ופי' האלשיך דלכך כתיב לשון ויצבאו לפי שהי' עמהם צבאות של מעלה ותיכף שהתחילו במצוה זו זכו שיומסר להם מלאכים שעשו נקמה במדיו. והנה איתא במדרש דאם עשה אדם מצוה אחת מוסרין לו ב' מלאכים⁴). ובמדרש איתא דיש אומרים שנשלחו לצבאי מדיו ל"ו אלף, נמצא שהיו יחד עם המלאכים, מאה ושמונה אלף, ופנחס הי' עמהם שהי' שקול כיו"ב אלף⁵). א"כ בכללם הם ק"כ אלף. ואיתא בילקוט (שופטים ה') ארבעים אלף מישראל שנתקבצו ויצאו למלחמה נשענים עליהם כמי שהוא תפוס מגן ותרס שנא' מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל, ע"כ. ולפי' דבר פשוט דכיון דלא נודע להם מאיזה רוח יבא האויב, הי' מן ההכרח להיות ארבעים אלף לכל רוח, וכאן הי' ק"כ אלף כנ"ל, על כן לא הקיפוה רק מג' רוחות. והנה כל זה יצא

(2) נשלח לנו מאת הרבני הנכבד והמפואר מו"ה ישראל יששכר זי"י מלונדון לע"נ אביו הרבני החשוב והנכבד מו"ה משה יעקב ב"ר שמואל ע"ה. — ד"ז הועתק מכת"י רודו הג"ר יצחק זי"י ראבד"ק ווערבווי ששמעו מהגר"מ לק"כ ששמעו מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל בהיותו בווינער בארען.
(3) הועתק מכת"י ק.

(4) צ"ע, דבמדרש סוף פ' משפטים איתא, עושה אדם מצוה אחת הקב"ה נותן לו מלאך אחד לשמרו, עושה ב' מצות הקב"ה נותן לו ב' מלאכים לשמרו.

(5) דכתיב וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס, ודרשו חכמיו"ל בספרי שפנחס הי' שקול כנגד כולם.

לנו ממה דכתיב ויצבאו דנשמע מיני' דצבאות של מעלה היו עמהם דהיינו ב' מלאכים עם כל אחר ואחר, וזוה מוכן היטב דברי הילקוף, ויצבאו על מדון, הקיפוה מג' רוחות, וק"ל.
(הגאון מוה"ר יעקב יוקל הלוי הורוויץ זצ"ל אבד"ק גלוגא')

לבין המצרים

במס' ראש השנה (דף י"ח ע"א) שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו, ובמררש איכה איתא קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן ביהמ"ק, וי"ל לפימש"כ היערות רבש (ח"א דרוש י"ב) דהצריק אחר מותו נפשו דבוקה עם אנשי דורו ואח"כ יפרד מהם לגמרי, וזהו שאמרו אהדר קרעי' לאחור' יע"ש, ובזבחים (ס"א ע"ב) ארנב"י לא נסתלקה לבטלה ופירש"י ומוכח דלשון סילוק לגמרי משמע, ובחורבן ביהמ"ק נשאר כותל מערבי שאין השכינה זזה משם כמ"ש בשמו"ר (פ"ג), לזה אמרו דמיתתן שקולה כשריפת בית אלקינו, אבל סילוקן קשה יותר, ויה"ר לקיים בנו ת"ח וצדיקים.
(הגאון מוה"ר שלום מרדכי הכהן זצ"ל אבד"ק ברעזאן')

דברים

הבו לכם אנשים חכמים וגו' ואשימם בראשיכם, ותענו אותי ותאמרו טוב הרבר וגו' ואקח וגו' ואצוה את שופטיכם וגו' ונסע מחורב וגו' ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים וגו', וצ"ב מדוע אמר תוכחה זו מיד אחר מינוי שופטים. ונראה לי, משום ריש ללמוד זכות אשר שלחו מרגלים, אף דהקב"ה הבטיחם להביאם בארץ טובה, הוי סבירא להו שמא יגרום החטא ואין להם זכות, לכך שלחו מרגלים לירע אם נמס לככם או שאר סימנים לכבושם. והנה רש"י פי' בפ' שופטים עה"פ צדק צדק תרדוף למען תחי' וירשת את הארץ, כדאי הוא מנוי הדיינים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן. וזהו שאמר משה, אחר שהסכמתם למנות דיינים ואמרתם טוב הרבר אשר דברת לעשות, ואנכי מניתי עליכם שרי אלפים וגו' ואצוה את שופטיכם וגו' ושפטתם צדק, זכות זה כדאי הוא להושיבן על אדמתן, ואעפ"כ ותקרבון אלי כולכם לשלוח מרגלים, הרי השתא אין לומר התנצלות הנ"ל, ומוכן שפיר ההמשך.
(הגאון מוה"ר יעקב כ"ץ בעל שב יעקב זצ"ל')

6) ראה אודותיו בכר"ש שנה ה' קונט' ג' עמוד ט"ו. — ד"ז הועתק מכת"י בנו הג"ר מרדכי הלוי הורוויץ זצ"ל אבד"ק באלחוב (בשינוי לשון קצת, כי נכתב בקיצור) והגיע לידנו ע"י ידידנו האברך החשוב והנעלה המסור בלב ונפש לשוכת כרמנו מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. תח"ח לו.

7) הועתק ממכתבו הנדפס בספר קהלת משה (ווארשא תרס"ד) ח"ב סי' ו'.

8) הועתק מכת"י תלמיד א' שהעתיקו מכתיו"ק.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם כראכמפלד שליט"א)

קרח

קאפ' ט"ז פסוק א'.

ויקח קרח, לקח עצמו לצד אחר להיות נחלק וכו' וכן מה יקחך לבך (איוב ט"ו) לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. הנה אם קרח נחלק מתוך העדה הול"ל לקח עצמו לצד שני, כי הצד האחד הם העדה אשר נחלק מהם לצד שני. ובדפוס הראשון הנוסחה היא, לקח עצמו לצד אחר, ונכון.

וראו להעיר, שרש"י הביא דוגמא לפירושו מפסוק מה יקחך לבך, ופירושו מלשון לקיחה, ושם באיוב (ט"ו, י"ב) פירש"י יקחך, ילמדך כמו יערף כמטר לקחי עכ"ל, הרי שמפרשו מלשון לימוד ולא מלשון לקיחה, וכן פירש שם התרגום מה ילפינך רעיונך.

שם פסוק ה'.

באה"ד ומדרשו, בקר, א"ל משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר ויברל, כך ויברל אהרן להקדישו וגו': ובדפוס אלקבץ הנוסחה היא, ומדרשו, בקר, אמר להם גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם לערב יום בלילה, כדכתיב ויברל אלקים בין האור ובין החשך בשביל תשמישו של עולם, כך הבדיל בין ישראל ובין האומות שנאמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, וכך הבדיל אהרן, שנאמר ויברל אהרן להקדישו, אם יכולין אתם לערב את ההבדלות הללו כך אתם יכולים לבטל את זו: והנה לפי מה שכתב רש"י בפסוק ויברל אלקים בין האור וגו' שאין נאה לאור וחשך שיהיו משתמשים בערבוביא וכו', נכונה יותר הנוסחה, יכולים אתם, „לערב" כמ"ש בנוסחה זאת.

קאפ' י"ז פסוק ה'.

ולא יהי בקרח, כדי שלא יהי בקרח: כאשר דבר ה' ביד משה לו, כמו עליו, על אהרן דבר אל משה שיהי הוא ובניו כהנים, לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגו' וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על, ומדרשו על קרח, ומהו ביד משה ולא כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו שנאמר ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג וע"כ לקח עזיזה בצרעת:

בדפוס אלקבץ הנוסחה היא, ולא יהי בקרח, כדי שלא יהא בקרח, כאשר דבר ה' ביד משה לו, כמו עליו, על קרח, ומהו ביד משה ולא כתב אל משה רמז לחלוקין על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו שנאמר ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג וע"כ לקח עזיזה בצרעת, ולפי פשוטו ולא יהי עוד בלוע ושרוף

כקרח וכעדתו אך כאשר נעשה למשה שלקה בצרעת בידו, ויש פותרין למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא כאשר דבר ה' ביד משה לו, לאהרן שיהיו הוא ובניו כהנים ולא זר: ובלשון זה העתיק הרמב"ן את דברי רש"י, ולפ"ז לפי הפירוש לו לאהרן אין צריך לפרש לו עליו. ועיין ברמב"ן בפ' חיי שרה (כ"ד, ז') בפסוק ואשר דבר לי שהביא מכמה מקומות, לו הכתוב אצל ריבור שאינו משמש בלשון עליו.

חקת

קאפ' כ"א פסוק א'.

באה"ר, ד"א דרך האתרים, דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: הנה לשון הפסוק הוא, וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים וגו' ולמה נכנסה כאן תיבת "שנאמר" באמצע הפסוק. ובמדרש תנחומא שהוא המקור לדברי רש"י הלשון הוא התייר הגדול שתר להם את הדרך שנאמר וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור וגו' וברפ"ה וברפ"ס אלקבץ תיבת "שנאמר" אינה, וכן הביא בס' יוסף דעת. ויש להעיר כי מה שכתב הראב"ע האתרים, ו"א כי האל"ף נוסף, והטעם התרים את הארץ, כ"כ רש"י בישעי' (נ"ט, י').

שם.

וישב ממנו שכי, אינה אלא שפחה אחת: ברפ"ה הנוסחה הוא "אינו", ונכון הוא שהרי מוסב על השכי, שהשכי הזה לא הי' רק שפחה אחת, ושייך לומר בל' זכר.

שם פסוק ל'.

ונרים אבד, מלכות שלהם וכו' ניר לשון מלכות ועול וממשלת איש כמו למען היות ניר לדוד עבדי: ברפ"ה נתוסף כאן ויש לפרשו כמו נירו לכם ניר. לפי פירוש זה שנירם היינו שדותם הנרים אבדו מחשבון, והוא כענין שנאמר וכל חלקה טובה תכאיבו (מ"ב ג', י"ט) נמשך היטב סוף הפסוק ונשים שעשו שמות בארצם, וגם יתכן יותר לפי פירוש זה הפסוק תבנה ותכונן, שנרחק הראב"ע לפרשו, כי אף שנאברה מחשבון המלכות והממשלה, עדיין העיר על תילה בנוי ולמה אמרו תבנה ותכונן, אבל לפי פירוש השני שחרכו ושמו את חשבון עד שגם ניר השרה אבד, היתה צריכה להכנות שנית.

בלק

קאפ' כ"ב פסוק כ"ג.

ותרא האתון, והוא לא ראה, שנתן הקב"ה רשות לכהמה לראות יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה מוסיקין: ברפ"ה הנוסחה שהרכה ניתן רשות לכהמה לראות וכו'. וברור הוא שמחמת דמיון התיבות, "הקב"ה" "הרכה" נפל טעות באחד מהם. אמנם מלשון הגמ' (ברכות ו' ע"א) אלמלי ניתנה

רשות לעין לראות אין כל ברי' יכולה לעמוד מפני המזיקין, נראה קצת כנוסחת דפח"ר, שאע"פ שלא ניתנה רשות לעין לראות, מ"מ הרבה יותר ניתן רשות לבהמה שאין בה דעת ויכולה לעמוד בהם.

ומה שאמרו שהבהמה רואה יותר מן האדם שמשמע שגם האדם רואה ובברכות אמרו שלא ניתן רשות לעין לראות, יש להבין ע"פ מאמרם (מגילה ג.) האי מאן דמבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי, ובהמה דלית לה מזלא כמ"ש (בשבת נ"ג:) ולא שייך בה מזלא חזי, ע"כ שהיא רואה בעצמה ממילא נשמע שיותר ניתן רשות לבהמה לראות שרואה בעצמה, מן האדם דאיהי לא חזי אלא מזלי' חזי, אבל לעין האדם לא ניתן רשות לראות, כאמדם בברכות.

קאפ' כ"ג פסוק ו"ז.

והנה נצב על עולתו, עומדים ומצפים מתי יבוא: (ז') מן ארם ינחנו, צווח ואמר מן הרמים הייתי וחורידני בלם מכבודי, ראה שנבאש בהב"ה ומשם נסתלקה ממנו רוה"ק וחזר להיות קופם כבתחלה שנאמר ואת בלעם בן בעור הקופם: (כה) ארה לי, כל (המאררים) [המאררים] לעצמו הוא מארר שנאמר ומקללך אאור: הריבורים האלה אינם בנוסחות שלנו, והעתקתם מנוסח דפוס אלקבץ.

קאפ' כ"ד פסוק י"ד.

הולך לעמי, מעתה הרני כשאר עמי שנסתלק הקב"ה מעלי: מלשון הזה משמע שכבר נסתלק הקב"ה מעליו, וראינו שאח"ז נתנבא הנביאות הגדולות על ביאת המשיח ופרענות עמלק, ואיך אפשר לומר שנסתלק הקב"ה מעליו. אבל ברפח"ר הנוסחה הוא, הולך לעמי, מעתה הרני כשאר עמי, שיסתלק הב"ה מעליו. הנה הוא בלשון עתיד שיסתלק היינו שהרגיש בנפשו מה שעתיד לבוא עליו וזהו לשון „הולך" מ"מ עדיין לא נסתלק, וגם שאין זה מרבירי בלעם כמו שהוא בנס"ש שאמר „מעלי", רק הם דברי רש"י לפרש כוונתו במ"ש הרני כשאר עמי, וע"ז אמר רש"י שידע שיסתלק הב"ה מעליו.

פינחס

קאפ' כ"ו פסוק ל"ו.

בסה"ר אף זה הבנתי מיסודו של ר' משה הדרשן, אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף בדבריו: ברפוס אלקבץ הנוסחה היא, אף זו קבלתי מיסודו של ר' משה הדרשן והוצרכתי לפרש ולהוסיף על דבריו. ואולי מתיבת לפרש נשתבש לתיבת לפחות דהא תינח והוצרך להוסיף שכתבה בקיצור ולהכינה הוצרך להוסיף אבל למה הי' צריך לפחות.

קאפ' כ"ז פסוק ט"ז.

בא"ר א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני וכו'. בכ"מ שנוכר כלשון הזה, נאמר בו „עלה" במחשבה כמו בבראשית (א', א') שבתחלה עלה במחשבה וכו',

וכן בכ"מ, ובדפח"ר וכן ברפוס אלקבץ הנוסחה כאן לא כך עלתה מחשבה, בלא ב'.

משות

קאפ' ל' פסוק ג'.

לא יחל דברו, כמו לא יחלל דברו לא יעשה דבריו חולין: ואונקלוס תרגם לא יבטל פתגמי, וכתרגומו של אונקלוס פירש"י בתענית (דף ז' ע"ב) (ובכ"מ בש"ס) עה"פ רוח צפון תחולל גשם, תחולל תבטל כמו לא יחל דברו, כדאמרינן ביבמות דרוח צפוני ברור הוא ומביא אורה לעולם וכו'. ושם במשלי (כ"ה כ"ג) פירש"י בהיפך תחולל גשם, תוליד ותברא את הגשם, ובתרגום שם רוח גרביתא בטנא מיטרא, אולי צ"ל בטלא ויהי' פירושו כמו שפירש"י בגמ' ואונקלוס כאן.

מסעי

קאפ' ל"ג פסוק ד'.

ומצרים מקברים, טרודים באבלם: כתב בספר הואיל משה, ד"ל למה הניחום המצרים לילך ביד רמה, לפי שהיו טרודים באבלם, וכזה בשפ"ח, ובדפוס אלקבץ הוא מבואר בדברי רש"י, שכן הוא הנוסחה, ומצרים מקברים, טרודים היו באבלם ולא נתנו לב לישראל לפיכך יצאו ביד רמה:

דברים

קאפ' א' פסוק י"ג.

מה ת"ל אנשים, צדיקים.

בשמואל-א' (א', י"א) בפסוק ונתתה לאמתך זרע אנשים, פירש"י זרע אנשים, צדיקים, כד"א בשני אנשים צדיקים (מ"א ב', ל"ב), אנשים, חשובים כד"א אנשים חכמים וידעים. לכאורה נראה כסותר את פירושו שבכאן, שכאן פירשו צדיקים ושם פירשו חשובים. אמנם כד נדקדק נראה שרש"י לא הביא שם את הפסוק שלפנינו רק את הפסוק ט"ו, אנשים חכמים וידעים, וכאן כתוב אנשים חכמים ונבונים וידעים, כי באמת בשעה שאמר להם משה הבו לכם אנשים לא ה' מחזר שיהיו חשובים רק שיהיו צדיקים, אמנם לאחר שהושיבם בדיינים ושם אותם ראשים עליהם אז נעשו חשובים, לכן הביא רש"י הפסוק המאוחר.

שם פסוק כ"ט.

לא תערצון לשון שבירה כתרגומו, ודומה לו בערוץ נחלים לשכון, (איוב ל', ו') לשבור נחלים. האי לשבור נחלים אין לו פירוש עיי"ש בפסוק. ובדפח"ר ליתא, והנוסחה, ודומה לו בערוץ נחלים, ובדפוס אלקבץ הנוסחה, ודומה לו בערוץ נחלים לשכון, שבור הנחלים, בנקרות הנחלים: ונכון הוא.

קאפ' ג' פסוק ה'.

מערי הפרזי, פרזות ופתוחות כלא חומה, וכן פרזות תשב ירושלים: נראה שפירשו ע"פ התרגום שתרגם קרוי פצחיא וכמו שפירש בפ' שלח (במדבר י"ג, י"ט) בפסוק הבמחנים וז"ל תרגומו הכפצחין, כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה. וכ"כ ת"י בפסוק פרזות תשב ירושלים, פצחין.

ובמגילה (דף ב' ע"ב ד"ה הפרזים) פרש"י הפרזים עיר שאין לה חומה ומתוך כך ישיבתה נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה עכ"ל. ממ"ש נפוץ ופרוז נראה שמפרש פרוז-פזור, כמו שלמה שמלה, וכבש כשב, ורבים כן.

ואולי הא דמספקא לן בטברי' דימה חומתה כראיתא שם (דף ה' סע"ב), דהספק הוא בתיבת פרזים דכתיב גבי מקרא מגילה, אם הוא לשון גלוי או לשון עיר הנוחה ליכבש עיי"ש, שזה יהי' תלוי בשני הפירושים, שאם כתרגומו בפצחין שפתוחות היינו לשון גלוי, ואם הפירוש מפורזין הם נוחים ליכבש, כמ"ש רש"י בפסוק וישכון ישראל בטח בדר (דברים ל"ג, כ"ח), מפורזין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב, הדי שהמפורזין הם נוחים ליכבש.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

הנה"ח מו"ה יעקב חיים ריינהאלד נ"י

בהלקח מאתו אמו החשובה ע"ה

הב' המופלג והנעלה כמר יעקב טאפאלא נ"י

בהלקח מאתו אביו

הנה"ח מו"ה יצחק מנחם ע"ה

הרופא לשבורי לב יחבש לעצבותם

והמקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, אמן.

המערכת

הנאהבים והנעימים

(מדרור זה מוקדש להרפסת חידו"ת בפלפול ואגרה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האבכרים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קירה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

הערה בדברי הרמב"ם הל' מתנות עניים

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה בן ציון מאלץ הי"ד מאושפצין⁽¹⁾

התוס' בחגיגה דף ו' ע"ב ד"ה שאין הביאו דברי הירושלמי (כריש פ"ק דפיאה) דפליגי שם אמוראי, חד אמר דפיאה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה כלו' שיוכל לפחות וליתן רק חטה, ולמעלה שיוכל ליתן כל שדהו, וחד אמר למעלה אין לה שיעור הא למטה יש לה. וקאמר שם מאי בינייהו אם פחת מששים, דלמ"ד אין לו שיעור כלל מה שנתן נתן ופטור מפאה ואם הוסיף חייב במעשר ולמ"ד יש לו שיעור למטה מה שנתן נתן ואינו פטור מפאה וזכה העני ומחויב במעשר עד שישלם שיעור ששים בבת אחת עיי"ש. והרמב"ם פסק בפ"א מהל' מתנות עניים הל' ט"ו ריש שיעור לפאה למטה ואם חזר והפריש הוי פאה ופטור ממעשר, עיי"ש במשנה למלך, ויש להעיר לכאורה, שהרי הרמב"ם עצמו פסק בהל' תרומות בפ"ה הל' ח' דאם תרם במזיד מן השמא על הטהור לא תקן את השירים, והטעם דקסבר דאין לעקור דבר מן התורה בקום ועשה עיי"ש בכ"מ, ולפי"ז איך יכולים לומר דההוספה הוי פאה ופטור ממעשר הא הוי קום ועשה לאכול טבל, וצ"ע.

הערה בענין פדיון הבן

מהאברך המפואר החו"ב

מו"ה ברוך אברהם מאלץ הי"ד מאושפצין⁽¹⁾

המג"א בחל' שבת סי' של"ט סק"ח הביא בשם התרומת הרשן (סי' רס"ט) דאם חל יום ל"א של בן הבכור בשבת אין ליתן מעות פדיון הבן לכהן בערב שבת שיחול הפדיון בשבת, דמה יעשה עם הברכות והסעודה, דאם יעשה בערב שבת הרי עדיין לא חלה עליו המצות, ואיך יאמר וצונו, לכן ימתין עד יום א'. וקשה מהא דמבואר בירושלמי מס' שבת פרק מפניו, א"ר אלעזר אדם עומד מערב שבת ואומר הרי זו תדומה למחר, ולכאורה גם כאן יוקשה איך יאמר הברכה. אמנם כוונת התרומת הרשן הוא, דביום ל' עדיין לא חל עליו חיוב פדיון, לכן אסור לו לברך בערב שבת, משא"כ בתרומה הרי חל עליו מיד חיוב הפרשה, ולכן אע"פ שאומר שיחול בשבת יכול לברך.

(1) הני תרי צנתרי דרהבא האחים החשובים מו"ה בן ציון ומו"ה ברוך אברהם היו בניו של הרה"ח מו"ה אליעזר מאלץ הי"ד מאושפצין. ר' בן ציון נולד בשנת תרס"א בערך. ור' ברוך אברהם נולד בשנת תרס"ה בערך. שניהם למדו בישיבת עץ חיים רבאבוב סניף אושפצין, והיו ממובחרי התלמידים, חריפים ושנונים בתורה, ומצויינים כיראתם. גם

תמיהות וישובים

תמו' בס' חנוכת התורה

כ' בס' חנוכת התורה עה"ת (להנאון ר"ר העשיל זצ"ל) כפ' פנחס עה"פ אבינו מת במדבר והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על ר' בעדת קרח ובנים לא היו לו כי בחטאו מת וגו', ויל"ד רהו"ל למיכתב כי בחטאו מת תיכף אחר הריבור והוא לא הי' בעדת קרח, וכך הו"ל למיכתב אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו. ויש לומר דבאו לתרץ דבריהם ולהוכיח דמחמת שלא היו לו בנים מוכח דבחטאו מת, והוא על פי מאמר חכמינו ז"ל, ויפול משה על פניו מלמד שחשדוהו באשת איש וקנא כל אחד את אשתו ממשה, והנה מצינו עוד בדברי חכמינו ז"ל דגבי סוטה כתיב ונקתה ונזרעה זרע דאם היתה יולדת נקיבות יולדת זכרים, א"כ אותה עדה כולם שקנאו לנשותיהם ממשה והם באמת היו טהורות, פשוט הוא שהיה שכרם שילדו זכרים, לכך אמרו בנות צלפחד, אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה וגו', והראיה דהא ובנים לא היו לו אלא כולם בנות נקבות, מזה מוכח שלא היה בעדת קרח רק כי בחטאו מת וגו', עכ"ל.

וצ"ע דהא באמת כתוב כן בתורה כמו שהוא מקשה*). ועוד קשה דאפילו אם קנאו נשותיהם ממשה, וכי מפני הקינוי לבד יהי' להם שכר שילדו בנים, הלא השכר אינו אלא אם יסתירו עם אותם אנשים ויוליכו אותם לבי"ד ותשתה מים המאורים, אז אם היא טהורה יש לה שכר שתוליד בנים, אבל בשביל הקינוי לחוד פשוט דאין מניע להם שכר זה, ובעדת קרח הרי רק קנאו את נשותיהם, אבל היכי איתא דיהדו חלילה עם משה, וכי משה יתיחד עמהם, וצ"ע.

משה הלברשטאם

דומ"ץ דקהל חסידיו באבוב

אנטווערפן יע"א

למדו שיעורים אצל הרב"ג מוה"ר פנחס נרעהער הי"ד מאושפצין מח"ס בית פנחס עמ"ס תמורה ב' חלקים, ומזכירם כמה פעמים בספרו בח"ב. (ב' הערות הללו הובאו בספרו בשמים). שניהם נשאו נשים מעיר קרשאנוב ודרו שם אחר חתונתם. ר' בן ציון נתיישב אחר כמה שנים בעיר גרוב. — נהרגו עקב"ש בשנות הזעם יחד עם כב"ב, ולא נודע מתי ואיפה. הי"ד ותנצב"ה.

(*) פליאה זו כתבו אלינו עוד איזה קוראים, אבל באמת אין התפיסה על הגאון ר"ר העשיל זצ"ל, כי אם על המסדר הספר חנוכת התורה, אשר אסף בספרו דברי הגאון ר"ר העשיל המפוזרים בהרבה ספרים, ורבו זה מקודו בס' לקט שמואל (וויניציא תנ"ר) להג"ד שמואל פייביש נכד הסמ"ע, ושם ליתא שום קושיא על לשון הפסוק, רק כל הריבור הוא ג' שורות, וז"ל: שמעתי בשם הרב הגדול ר' העשיל ז"ל דאי' ברבה קרח ויקנאו למשה במחנה, כ"א קינא וחדשד לאשתו בא"א ממשה, ואי' בסוטה ונקתה ונזרעה אם לא הי"ל זכרים יהי' לה, וז"ש בעדת קרח לא הי', וראי', ובנים לא הי' לו, עכ"ל.

פליאה בס' מלאכת שלמה

בס' מלאכת שלמה על משניות יומא פ"א מ"א (בסופו) מביא מירושלמי שהקשו על הא ראמרין דביחיד לא חייש ר' יהורא למיתה, מהא דתניא א"ר יהורא לא ה' שופר של קינין בירושלים מפני התערובות שמא תמות אחת מהן, עיי"ש. וכתב ע"ז המלאכת שלמה, ונראה שלא חשש לתרץ על זו הקושיא, דיש לחלק בין אדם דאית לי' מזלא לעופות, עכ"ד. וזה פלא, דהרי גם גבי שופר של קינין החשש הוא שמא ימותו הבעלים עיי"ש. ומצוה ליישבו.

נתן נטע מאשקאוויטש

ראש הכולל, באנטווערפען יצ"ו

הערה בחידושי אגדות מהרש"א

במסכת ברכות (דף כ"ח ע"ב) כמתניתין רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמונה עשרה, רבי יהושע אומר מעין י"ח, ובגמרא להלן (דף כ"ט ע"א) מאי מעין שמונה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה, (פירש"י אומר בקוצר ומברך על כל אחת ואחת), ושמאל אמר הבינונו ה' אלקינו לדעת ררכיך (ואינו מברך אלא שומע תפלה בכל הברכות שבין שלש ראשונות ושלש אחרונות, הבינונו כנגד אתה חונן), ומול את לבבנו ליראתך (כנגד השיבנו), ותסלח לנו (כנגד סלח לנו), להיות נאולים (כנגד נאולה), ורחקנו ממכאובינו (כנגד רפאינו), ודשנו בנאות ארצך (כנגד ברכת השנים), ונפוצותינו מארבע תקבץ (כנגד תקע), והתועים על דעתך ישפטו (העוברים על דבריך ישפטו כנגד צדקה ומשפט, לשון אחר והתועים במשפט על דעתך ישפטו השיבם ללמדם כדבריך, וכן עיקר נראה לי וכן בה"ג, עכ"ל רש"י). וכתב על זה בחידושי אגדות מהרש"א והיינו דלהך לישנא הוא מעין הברכה השיבנו אבינו לתורתך וכו', אבל לפירוש קמא של פירש"י לא הוה כלל מעין הברכה. לכאורה מה שכתב המהרש"א שלהך לישנא הוא מעין הברכה השיבנו אבינו לתורתך, אינו מובן, כי והתועים על דעתך ישפטו קאי על ברכת השיבה שופטינו, כמו שפירש"י בלשון קמא שהוא כנגד צדקה ומשפט, כי ברכת הבינונו היא כנגד הברכות שבשמונה עשרה על הסדר.

משה חנוך העניך גרינפעלד

ברוקלין, ניו יארק

תמי' בדברי הקרבן העדה, ובדברי הפרישה

בירושלמי כתובות (פ"ג ה"ח) בושת הגדול מרובה ונזקו ממועט בושת הקטן ממועט ונזקו מרובה. ובקרבן העדה שם, בושת הגדול מרובה, אם אדם מבויש הגדול הוא בושת מרובה, ולהלן שם בד"ה בושת הקטן, כלומר אדם שפל שבויש, ותמוה מאוד ששינה פירושו מסגנון שכתב על בושת הגדול, ולא עוד אלא שכפי המובן סותרין דבריו זה את זה.

* * *

בטור או"ח סי' קט"ו בדרישה (אות ב'), הי' ראוי לומר רפאינו כו' עד אלא
א"ר חייא בר אבא כו'. הנה הדרישה מצטט בכאן דברי הטור, ובטור כ' אלא
אמר רבא, והטור לקחו מגמרא במגילה דף י"ז ע"ב, ושם ג"כ הגירסא אמר רבא.
וצ"ל שנפל ט"ס בכאן.

אלעזר גאלדמאן

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

קול קורא לעזרה לרגלי שריפה נוראה בעיר בארנוב בשנת תרנ"ח לפ"ק

קול קורא לעזרה!

אחב"י חזקו לבבכם לשמוע שמוע מעציבה מהקצף הנוראה אשר יצא על
עירנו ויהפכה כמהפכת סרום. — ביום ר' שבוע העבר בשעה ג' אחר הצהרים
יצאה אש באחד הבתים בשוק עירנו וכחץ מקשת אחזה ותלהט לכל סביבותי'
ותאכל ימין ושמאל ער כי במשך שעה קטנה כמעט כל העיר מקצה אל קצה (גם
לרבות הכיהכ"נ, ביהמ"ד, ובית המרחץ) עלתה על מוקדה, ורק ה' בתים קטנים
של יהודים לא היו לברות למתלעות האש הנורא. כשלש מאות וחמשים בע"ב
בתוכם בעלי חנות ומסחר וכנעני ארץ במשך שתי שעות אבדו הונם ורכושם
ונשארו בעירום וחוסר כל. רבים מהנשרפים לא השפיקו להם הרגעים להציל עוד
מה ממלבושיהם וכלי ביתם אף אלה אשר בחרף נפשם עלה ביום למלט מה
מרבצם ומרכלותם, השליכו הכל לתוך גו העיר כבטחונם כי שם לא תשלוט בהם
יד המשחית האיום, אבל לאסונם גם כמו הכערה ללהב יצאה וכליל אכלו באש,
ולא נשאר להם מחוט ועד שרוך נעל בלתי אם גויתם.

אהה אוי ואבוי! זכור נזכור ותשוב עלינו נפשנו, בע"ב ונגירים אשר ביתם
היתה פתוחה לרוחה והצטיינו תמיד בנרבת לבם כאשר נודע למשגב, בין שעה
קטנה נתרוששו ונהיו לעניים ודלים במלוא מובן המלה, באין כסות ושלמה,
נאנחים מבקשים לחם, ונפש עולליהם נשמו בחוצות עטופים ברעב ויחבקו
אשפתות. הן הסכנתם לשמוע קולות פחדים מתבערות שונות בפרט בימות הקיץ,
אבל כולן אך כמר מדלי הנה נגר השריפה הנוראה הזאת אשר שרפה בועף ושצף
קצף לא יתוארו בדמיון איש, לולא חסרי הגביר המפורסם העושה חסד לאלפים
וכו' מו"ה משה ארנשטיין נ"י ראש קהלתנו ומנהיגה, אשר בטוב לבו ורחמיו

הגדולים אסף אל ביתו נאווה (אשר נשארה לפליטה לבר חמשה בתים הקטנים הנז'), מתי מספר מהנשרפים על משך כמה ימים, ויכלכל אותם ואת בני ביתם בירו הרחבה כאשר הסכן הסכין, וכל מחסורם עליו, אז כמעט תמו לגוע, ולא רק בחררי ביתו הרחבת ידיים, כי אם בגורנו, ארות סוסיו, רפת בקר, וחרר העץ, מלאים מפה אל פה מהנשרפים וטפלי התלוי בהם, בתוכם אנשים שהיו מנכברי עירנו ונגידיו, גם הרה"ג האבדפה"ק שליט"א.

רבים מהנשרפים לא היו בטוחים (אסעקודירט) כל מאום, וגם אלה אשר היו בטוחים, כסף הבטחון (פערזיכערונגס-קאפיטאל) לא יעלה אף לשליש היוזקים. עתה מי מאתנו ישתדל בעדנו, ומי יחיש לעזרתנו, הן על כל אחד נשפך זעם ר' וחרון אפו השינו, נהפך לבו בקרבו מפחד ופחת, ה' לו השאת והשבר, זה יודר כנחל רמעה על שרפת ביתו ועל נוהו אשר שמם, וזה לעמתו על סחורותיו ומרכולותיו, זה יושב וכוכה על אכרן מלבושיו, וזה לקראתו על כלי ביתו וספריו היקרים, וימי הסתיו יקרבו ויאתיו, ואין כסות בקרה, אין מעות ומחסה, ואין מקום ללון. ואנה אנו באים?

אי לזאת, אחינו היקרים גבירים נדיבים ושוועים, לפניכם נשפוך צקון לחשנו, תבוא נא לפניכם יללת עוללינו וטפינו, רחמו חמלו ומהרו לעזרתנו, פתחו יריכם והושיעו רכאי רוח והחיו נפשות אומללים.

ואתם הרבנים יושבי הקהלות, אליכם נקרא מעומק הלב, שמו לבכם למטרה לקול תחינתנו, חוסו ואל תתמחמו, שחרו מכחכם בעדנו, קבצו נדבות ואספו תמיכות וחישו לרוחתנו ולישועתנו. ובשכר זה ר' ישמרכם מכל רע, ברכות האוברים על ראשכם תחולנה, תכתבו ותחתמו בספר הצדיקים, כנפש הכותבים כרמעות עינים יפוק ברכים.

בארינוב יום א' תבא תרנ"ח.

הק' משה ארנשטיין רו"מ
נפתלי פערנעטין

הק' אברהם שמחה הורוויץ האב"ד'¹
ישעי' פאנצער רו"מ

1) נולד בשנת תר"ו לאביו הנה"צ מוה"ר ישראל הורוויץ אבר"ק בארנוב (בנו של הרה"ק מוה"ר אליעזר מרזיקוב זצ"ל). בצעירותו נסע הרבה אל כ"ק מרן הנה"ק מצאנו זי"ע. בשנת תר"ל נתקבל לאבר"ק בארנוב. בשנת תר"ע נתיישב בעיה"ק ירושלים. נדפס ממנו ס' חמרא טבא עה"ת וס' אורה ושמחה (דרושים). נלב"ע בליל ש"ק ט"ו לחודש אדר ראשון שנת תרע"ו, ונקבר במוצש"ק בחר הזיתים בירושלים עיה"ק.

קול קורא לעזרה לרגלי שריפה נוראה בעיר בארשא בשנת תר"ץ לפ"ק

ב"ה.

כי פחד פחדתי ויאתני ואשר יגדתי יבא לי (איוב ג' כ"ה).

לכבוד הרבנים, הגבירים, הנגידים, רורפי צדקה רי בכל אתר ואתר
יהי חסד ר' חופף עליהם כל היום, מכל צרה ויגון ונזק יצילם.

אחב"י. קול נהי ובכי של שמונה מאות משפחות, אחיכם תושבי בארשא
בוקע ועולה ער לב השמים, וצועק אליכם מרחוק, אנא עזרו נא חוסו נא חמולו על
עיר ישראל הנתונה בצרה, אובי' רפוח השיגוה עשו בה שמות, כלה ונחרצה יום
ו' עש"ק חקת, יום צרה ליעקב (עיי' מג"א סי' תק"פ¹), חרבה עירנו עיר מלאה
חכמים וסופרים, מפורסמת לתורה, היתה למאכולת אש, כל עוברי ררך ישתוממו
על המחזה ויגועו בבכי, יותר משני אלפים נפשות נשארו בלי מחסה ומוון תחת
כיפת השמים, בוכים למשפחותם בעידום ובחוסר כל פשוטו כמשמעו.
בשם ד' אנו משיבעים אתכם, אל תרמו בנפשכם להמלט בחיבוק ידים, אל
תחשו, קומו חושו, במשען ומשענה לבנות בעת לבנות, טרם שיבא החורף,
המלאכה מרובה והיום קצר, ובצדקה תכננו את עירנו השמש ר"ל, ובזכות זה
המקום ירחם עלינו ויצילנו מצרה לרוחה השתא בעגלא ובזמן קרוב.
בארשא י"ז תמוז תר"ץ לפ"ק.

מנחם מענדל האגער²

אב"ד ר"ק בארשא יצ"ו

הירץ פרוכטער
איציק פרוכטער
צבי סאכוי
מרדכי ווערצבערגער
יעקב הערש רייזעל
ליכש בער האלפערט
צבי אלימלך גאלד

שלמה אהרן בירנבוים
הירש מארקאוויטץ
פנחס ווייסבערג
מנחם זאב גרינשפאן
אליעזר שטיינפעלד
יוסף פריעד
משה מאשקאוויטש
אליעזר מאיר דאוידאוויטש

(1) ז"ל המג"א שם: כתב התניא, ביום הששי פ' חקת נהגו יחידים להתענות
שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו בימי החורש, מפני
שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חקת התורה
מתרגמין דא גזירת אורייתא. וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גרולות באותו היום
כמ"ש בסליחות שחבר בעל השפתי כהן, עכ"ל.

(2) נולד בוויזניץ ביום ד' כסלו תרג"ו לאביו הנח"צ מוה"ר פנחס האגער אבר"ק
בארשא. בתרפ"ד נתמנה לאב"ד בק"ק בארשא. נהרג עקה"ש ביום כ"ט אייר שנת
תש"ר לפ"ק הי"ד.

קול קורא בדבר מפקיעי שערים¹

מהגה"צ מוה"ר חיים אלעזר שפירא זצ"ל אבד"ק מונקאטש
ובית דינו

ב"ה.

אזהרה גדולה נחוצה ונוראה!

הן הכצקתה הבאה אלינו מצרות בני"י בכל מקומות מושבותיהם בשעת חירום ושערורה נוראה הזאת ועת צרה היא ליעקב בסכנה גדולה המרחפת על כל פסיעה, ובכל רגע רק לה' הישועה, אמנם אחב"י היקדים תושבי עירנו! אם שמענו ותרגזו במגזנו בעו"ה מהערים אשר סביבותינו הקרובים והרחוקים במדינתנו, הלא גם בעירנו לא טובה השמועה כי באה ונמס כל לב ממפקיעי שערים בכל הסחורות, וכבר אררום חז"ל והחרימום וקללום. ובפרט עתה כי הוא סכ"נ לכלל ישראל, ונחשבו עי"ז לרודף בני"י כמובן, ע"י העלאת המחיר שלא כדת ועי"ז אם יבא ח"ו... עליהם תהי' האחריות ואין עונשים אא"כ מזהירין כזה בתוקף האיסור, וכל א' יבין בלבו לפי דרכו ויחוש לנפשו ודמו ודם זרועותיו, ואנחנו את נפשנו הצלנו, וה' יצילנו מכל רע ומכשול ויגאלנו גאולת עולם במהרה דין בכ"י. ובאמת כי דבר כזה נחוץ להבע"ב בעצמם לקרוא עצרה להתאסף באסיפה כללית באגודה א' לגדור גדר ולעמוד בפרץ שלא יהי' פרץ וצווחה ברחובותינו ח"ו ואז נעמוד אנחנו אי"ה בכל אופן וענין לסייען ולהעמידם לקיים דבריהם ולעמוד על המשמרת בכל עוז בעה"י.

באעה"ח ה' ויחי עמר"ת מונקאטש יע"א.

משה שפיצער

הק' אהרן ווייס רב"ד

חיים אלעזר שפירא

(1) הגיע ליריני מאת הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה יוסף בנימין זוילינגער נ"י ממונקאטש ע"י ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה יצחק משה צבי ברינגער נ"י. ישאו ברכה מאת ד'.

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

תעודות וסמיכות

כב.

ב"ה.

הרב החריף ובקי בכל חדרי תורה מו"ה יוסף חנניא ליפא מייזלש נ"י נכד הרב הגאון האבר"ק פרעמישלא וצלה"ה, מכירו הנני לשעבר בעורנו עלם הי' חריף ובקי ובעל שכל ישר מחדש חידושים ומפלפל כרת של תורה, ולעתה ידו הרה גם בהוראה, ותהיתי על קנקנו ומצאתיו בקי בהוראת או"ה ושמחתי לפלפל עמו בגפ"ת בהלכה ובהוראה, הנני לעשרו בעטרת חכמים וראוי הוא לאותה איצטלא להיות רב ומורה הוראה בישראל וכל מן דין סמוכי לנא יורה יורה ידיו ידיו, ויכולין אחב"י לסמוך על הוראתו, ומובטחני שיתעננו אחב"י במקום שיתמנה מרב טובו ולימודו, ולאינא רבה יתעבד ויפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, וד' ירים קרן התורה ולומדי'.

לבוש יום ד' לסדר ואתה תחזה דבר"י אמ"ת לפ"ק.

יצחק שמעלקיש האבר"ק לבוב והגליל⁽²⁾

כג.

בעזה"י.

כן בא לפני האברך כמדרשו הרב החריף ובקי בחדרי תורה שלשלת פאר היוחסין כש"ת מו"ה יוסף חנניא ליפא נ"י מייזלש, וביקש מאתי לתהות על קנקנו ולתת תעודתי עליו, לעשות רצונו חפצתי, ולאסחוריו גברא קא אתינא כי פלפלי עמדו בגפ"ת וראיתי כי שכלו זך וישר צח ומצוחצח ויריו רב לו לפלפל ולסלסל בתוה"ק ולעשות מטעמים כאשר אהבתי, וגם בעניני או"ה דברתי עמו ומצאתיו מלא דבר, כי יגע ומצא כרי מדתו, וכבר סמך ידו עליו הרב הגאון אבר"ק לבוב שליט"א, אמרתי אבוא גם אנכי ואמלא אחריו לתת תעודתי עליו כי ראוי הוא לאותה איצטלא להורות לעם ד' דרכי ד' ויכולין אחב"י לסמוך על הוראתו אף המהדרין מן המהדרין ולאינא רבה יתעבד בעזה"י וכל מן דין סמוכי לנא. דברי החותם למען אהבת התורה ושוקדי דלתותי, יום ה' לסדר והודעתי את חקי האלקים ואת תודותיו תרנ"ז לפ"ק ראווה.

דובער כ"ץ ראפפורט חופ"ק ראווה⁽³⁾

(1) ראה אודותיו לעיל עמוד כ"ו.

(2) הוא הגאון בעל בית יצחק וצ"ל. — כתב הורמנא הלז יחד עם הבאים אחריו, קבלנו מאת ידירנו הנגיד החסיד הנכבד מו"ה אברהם אביש זאב הירש נ"י. יברכהו ד' בעז ותעצמות.

(3) הוא הנאבר"ק ראווה וצ"ל מח"ס דרך המלך על הרמב"ם.

כד.

ב"ה.

כן בא לפני כבוד ידידי חביבי רצוי נפשו בן אחי הרב החרוף הגדול בקי בכל חדרי תורה כש"ת מו"ה חנניא ליפא מייזלש נ"י להראות חזותו לפני שאסמוך אותו בסמיכת חכמים, ותחיתי על קנקנו לראות אם מצא כרי מרתו בעיניי הוראת איסור והיתר, אם כי כבר נודע לי כי אתמחי גברא מזה שפלפל עמי בהרכה ענינים, וראיתי כי ידיו רב לו בפלפול וסברא, אך עדן לא נודע לי אם בקי גם בהוראה כראוי לרב וצורב, וכאשר הבחנתי ונסיתי אותו בדבר הלכה מצאתי אותו מלא וגדוש בקי בראשונים וגם באחרונים, ע"כ מן כל הלין ידי תיכון עמו וזרועי תאמצנו להיות רב ומורה הוראה בישראל אף בעיר גדולה, יורה יורה ידין ידין ואהני לי' קמחא דאבותיו להורות הוראות אליבא דהלכתא, וברוכים הידים שכך סומכות, ולמען שתהי' לאות על ידי באעה"ה היום יום א' כ"ד כסלו תרנ"ז פה פרעמישלא.

חק' משה מייזלש בהגאון מוהריח"ל זצ"ל אבד"ק הנ"ל והגלילי)

(4) הוא הנאבד"ק קרעשוב פרעמישלא ומאשציסק זצ"ל מח"ס כליל תפארת.

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

לכבוד מערכת כרם שלמה יהי נועם ה' עליכם.

ראיתי בכרם שלמה (שנה ד' קונטרס ג') מה שהובא בשם השפ"א שהבעש"ט זי"ע ה' לו הגירסא בגמרא דב"ב (דף י' ע"א) יין קשה פחד מפינו ולא כמו שהוא בספרים שלנו פחד קשה יין מפינו.

באתי להעיר בזה שכגירסא זו ה' ג"כ לפני הדר"ק, שהביא בפסוק וריחו לא נמר (ירמ' מ"ח, י"א) וז"ל, וכן אמרו גוף קשה יין מפינו כלומר מחלישו ומתיש כוחו עכ"ל, ולפ"ז ע"כ שהמשך המאמר הוא יין קשה פחד מפינו כגירסת הבעש"ט. וא"א כלל לתלות בטעות הרפוס ולומר שבמקום גוף קשה צ"ל פחד קשה, ראשית שאין הלשון מחלישו ומתיש כמו נופל על הפחד רק על הגוף, ועוד שהרי גם בספר השרשים שלו ערך פוג הביא כלשון הזה, ולא יתכן שנפל טעות בשני המקומות, אלא שבדואי היתה לו גרסא זו בגמ'. וגם המזרחי היתה לפניו גרסא זו כמו שהביא בפ' ויגש (מ"ה, כ"ו) עה"פ ויפג לבו, וז"ל וכן יורה מאמרם גוף קשה היין מפינו שאין פירושו משביתו ומכטלו רק מחלישו ע"כ, והנה זה ברור שהיתה גירסא זו לפניו שהרי בא בזה לדחות פירושו של הרמב"ן שפי' הפסוק ויפג לבו מענין שבייתה ובטול (ומש"כ שם, והדר"ק פירושו מל' שבייתה וביטול, נראה שהוא טעות וצ"ל והרמב"ן, שהרי הדר"ק בשלשה מקומות פירושו מלשון חלישות ורפיון, כאן, ובירמ' ובס' שרשים כנ"ל), וראייתו חזקה רק לפי גרסתו שקאי יין מפינו על הגוף, א"כ אין לפרשו משביתו ומכטלו, דלפי גרסת ספרים שלנו דקאי על הפחד שפיר יתפרש מלשון ביטל שהיין מכטל את הפחד, אלא ודאי שהיתה גירסת הדר"ק והרא"ם שהיין מחליש את הגוף והפחד מסיר את היין, והשינה מפכת את הפחד.

וא"ל הרי אמרו (עירובין דף ס"ר ע"ב) שהשינה מפינה את היין, א"כ מוכרחת היא הנגרסא יין קשה שינה מפכחתו. דאדרבא משם ראי' להיפוך, שהרי אמרו שם לא שנו אלא ששתה כרי רביעית אבל ששתה יותר מרביעית כל שכן ששינה משכרתו, א"כ בב"ב שאמרו יין קשה ע"כ איירי ששתה יותר מרביעית, רהשותה במרה הראוי' אין היין קשה, שכן אמרו (סנהדרין דף ע' ע"א) זכה משמחו (פירש"י אם זכה וידע להזהר בעצמו מלשותות יותר מראי, משמחו שמפסק את הלב) לא זכה משממו עיי"ש, א"כ היין הקשה הוא רק אם שותה יותר מראי ואז אין השינה מפינתו ולא עוד אלא שהשינה משכרתו, א"כ איך אמרו יין קשה שינה מפכחתו, ומוכח ששינה מפכחתו לא קא"ל על היין אלא על הפחר. (ולפי גרסת ספרים שלנו צריך ליישב ולומר שרוקא שינה כ"ש משכרתו כששתה יותר מרביעית, אבל שינת קבע ר"ל שישן הרבה מפינה את היין אף אם ששתה הרבה, וכמו שנראה מירקוק לשונו של הרמב"ם בפ"א מהל' ביאת מקדש הל' ה' וכמ"ש"כ שם הכ"מ ע"ש).

וכרמות ראי' לגירסא זו, שלפי גרסתנו בגמ' פחר קשה יין מפינו יין קשה שינה מפכחתו, השתמשו על הסרת הפחר בלשון מפיג ועל הסרת היין בלשון מפכח, ובכל מקום שהובאו הענינים האלו הובאו בהיפוך, כמ"ש בעירובין הנ"ל שינה כ"ש מפינה את היין, ובשמואלא' (א', י"ד) בפסוק חסירי את יינך מעליך, ת"י תפיגין ית חמריך, ובכ"מ. ועל הסרת הפחר השתמשו בלשון פכח, כמ"ש (בתענית י"ג ע"ב) לפכוחי פחרי הוא רקעביר, וכן בב"מ דף ס"ו לפכוחי פחרי קא שתי, אבל אם נגדום בהיפוך יעלה כהונן, ואע"פ שנראה מזה שהיין מפכח את הפחר כמ"ש לפכוחי פחרי קא שתי, אין זה סותר אם נאמר שהפחר מפיג את היין שאפשר שכ"א שבא אחר חבירו הוא מחלישו ומסירו.

ויש סמך שהפחר מפיג את היין, ממ"ש במגילה (דף י"ב ע"ב) ששלחה ושתי ויש סמך שהפחר מפיג את היין, ובאמת איך יתכן כזה שאם אחר שותה לאחר שרוי, אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי, ובאמת איך יתכן כזה שאם אחר שותה כנגד אלף איש שלא ישתכר, אך היא אמרה כן ממה שמצינו שם שאחר השתי' הזאת דבר עם כל חכמי בכל ועם רניאל בהשכל ורעת ולא כשכור ומסורף כמבואר שם בפסוק (רניאל ה') אבל באמת הוא נשתכר ונשתטה בשכרותו וצוה להוציא את כלי ביהמ"ק ככתוב שם שבועצת היין שנשתכר אמר כן, דק אחרי שראה את פס היר כותבת ונפלה עליו אימתה ופחד, ככתוב שם מלכא בלשצר שגאי מתבהל (פרש"י הרבה נתפחד), אז הפחד הפיג את יינו ונתיישרה רעתו.

ערב חג השבועות, רבינו הבעש"ט זיע"א א"ל לפ"ק.

א.מ.ה.

***

לכבוד המערכת, כרם שלמה".

ראיתי בקובץ כרם שלמה חורש אייר סיון תשמ"ב דף נ"ד תמי' על ספר רדק פקודיק, הנה כבר עמר על תמי' זו בספר שו"ת צבי לצדיק סי' ח', ושם יש ג"כ ישוב ע"ז, יעי' שם.

(ב) בקובץ כרם שלמה חורש שבט תשמ"א בחלק, "מכתבים אל המערכת" הערת על מכתב מהנה"ק מצאנו לאנשי קראשנוב, וז"ל, כי כן קבלתי מה שתלמיד חכם אחד מעניני, לא יוכל שום צדיק בעולם להסיר ממנו, עכ"ל, וצינתי שם שכן הוא בספר קרושת לוי פר' וישלח, ר"ה באופן אחר. וכעת ראיתי שכן הוא מפורש בירושלמי מס' תענית פרק ג' הל' י', אין הקב"ה מבטל גזירת צדיק מפני גזירתו של צדיק חבירו.

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

למערכת כרם שלמה.

מה שכתב מוהר"ר מנחם בראכפער שליט"א בכרם שלמה מחורש שבט, ומוהר"ר דוד צבי שלמה וועבער שליט"א בכרם שלמה מחורש אדר, בענין מים ארירים, הנני בא לציין שאני כבר דנתי בזה בספרי שו"ת רבבות אפרים אורח חיים חלק ב' סי' ל"ד ובח"ג סי' נ"ב יעו"ש, ולדברינו הכל בעזה"ת מיושב.

אפרים גרינבלאט

בעמח"ס שו"ת רבבות אפרים על או"ח ג"ח
מעמפים, מענעספי

***

לכבוד המערכת כרם שלמה.

ראיתי בקובץ של חורש ניסן (מ"ו) במדור מכתבים אל המערכת, שהעיר שם ת"ח אחד על מ"ש רש"י בס' בא שמו' באותו לילה וכו' עיי"ש, ראיתי בס' משכיל לרוד בפ' בא שם שכבר קדמו בכל מש"כ.

אסיים בברכת כ"ט,

הק' יעקב צבי גאלדשטיין
ברוקלין יצ"ו

***

לכבוד המערכת.

ראיתי בכרם שלמה מחורש אייר-סיון העל"פ עמוד נ"ד תמ' בספר דרך פיקודין מצוה י"ז שכ' מסתפקא אם הי' לו בן שהגיע זמנו למולו אבל הוא חולה ואינו רשאי למולו עד שיבריא אם שוחטין עליו את הפסח, ולכאורה הוא גמ' מפורשת כיבמות דף ע"א עיי"ש, הנני לעורר שכבר תמה ע"ז בס' ליקוטי סופר על תרי"ג מצות מצוה י"ז, ומוכא גם בס' תולדות שמואל מצוה ה' סי' ב' אות י"ג, וכן בס' אמרי דוד על תרי"ג מצות להג"ר דוד שליסעל תמה בזה, ושם בספרו הניח בצע"ג, אמנם ראיתי ספר רר"פ שבסופו נדפס קונטרס דרך דוד הערות על הר"פ מהמחבר הנ"ל, ושם מביא שהציע פליאה זו לפני הגאון מוה"ר מאיר דן פלאצקי בעמ"ס כלי חמדה, וכתב שם וז"ל אולי כוונתו שהאב חולה ואינו רשאי למולו מחמת חליו אם שוחטין עליו את הפסח, ומדוקדק הלשון „אם שוחטין עליו“ שהוא בעצמו אינו יכול לשחוט מחמת חליו, אמנם גם זה יש לפשוט מגמ' שם כגון שהי' אביו ואמו חבושין בבית האסורים וברש"י שם, אך הרמב"ם לא הביא אוקימתא זו ונראה דס"ל ראינו הלכה, וככה"ג דהבן ראוי למולו אלא שאוגס מחמת האב מעכבתו מפסח ודו"ק עכ"ל, וסיים שם והגם שהי' לו מקום לפלפל בדברי הגאון שמחתי בעצתו הנפלאה כמוצא שלל רב כי חפץ אני בהצדקתו של האי סבא קרישא מאורן ורבין של ישראל בעל דר"פ זי"ע עכ"ל, העתקתי דבריו כי הקונ' הנ"ל אינו שכיח כ"כ.

ולענ"ד נראה ליישב דברי הר"פ באופן פשוט, ומתחילה נדקדק בראייתו שהביא ממס' ר"ה (ו.) וז"ל ונ"ל לפשוט מהא דאמרו בגמ' לענין בל תאחר דקרבן כגון שהי' חולה בעצרת ולא עבר עליו אע"ג דאעפי"כ הי' ראוי לשוחטו כיון דהי' לו עכ"פ איזה מניעה המונעתו לא עבר עליו דהוה כלא הגיע זמנו, הה"ד ומכש"כ בכאן כיון שאין ראוי מן הדין למולו הוה כלא הגיע זמנו, ולכאורה מש"כ „אע"ג דאעפי"כ הי' ראוי לשוחטו“ אינו מובן, דהתוס' שם בד"ה שהי' חולה בעצרת כ' ופסול להקרבה ודרשינן לי' מקראי עיי"ש וא"כ איך כתב הר"פ דאעפי"כ הי' ראוי לשוחטו.

והנראה, דהנה המנ"ח במצוה זו כ' לחדש דהא דאמרינן ביבמות דאם אינו יכול למול בנו אינו מעכב, היינו דוקא אם לא יצא לזמן שהוא ראוי למול כגון שחלה תוך ח'

ימים, אבל אם ה' לו שעה אחת שה' ראוי למול אף דאח"כ חלה או איזה סיבה שאינו יכול למול מעכב עיי"ש שהאריך בזה, וכע"ז כ' השעה"מ בפ"ט מהל' ק"פ, אמנם בס' מנחת סולת להגאון מוה"ר דוד טעבלי אבר"ק דוקלא כ' דלדעתו כ"ו אינו ברור, ובפרט באופן שלא מל אותו בבוקר דחשב שימולו אח"כ דלא ידע שיחלה, ואח"כ נחלה בוראי אין מעכב כיון דלא פשע כלל בזה, אע"ג דזריזין מקדימין למצות, מ"מ אם חשב למול לא עבר רק על מדרת זריזות והוי ממש אונס עיי"ש.

ויתכן לומר דבכה"ג נסתפק הד"פ דהיינו כשהגיע זמנו בבוקר לא ה' עדיין חולה, ואח"כ בשעת שחיטת הפסח ה' חולה ולא ה' אפשר למולו אי מעכב או לא, וזהו כוונתו כמה שכ' מסתפקא אם ה' לו בן שהגיע זמנו למולו, ד"ל שכבר הגיע זמנו למולו, אבל הוא חולה, ד"ל עכשיו בעת שחיטת הפסח הוא חולה, ולפי"ז מובן שפיר מה שפשט ספיקתו מר"ה דאמרינן כגון שה' חולה בעצרת, אע"ג דאעפ"כ ה' ראוי לשוחטו, וד"ל דה' ראוי לשוחטו קודם עצרת דאז עדיין לא ה' חולה, אעפ"כ אמרינן דלא עבר כיון דאז ה' ברעתו לשוחטו קודם עצרת, ועכשיו שהגיע עצרת כיון דהקרבן חולה אינו עובר, וה"נ לענין מילה אע"פ שה' יכול למולו בבוקר מ"מ כיון דה' אז ברעתו למולו אח"כ, ועכשיו שהגיע זמן שחיטת הפסח הוא חולה ואינו יכול למולו אינו מעכב השחיטה, ודו"ק כי נכון הוא.

בכר"ש הנ"ל במדור עולת שבת בשבתו הובא מהפמ"ג מכתיו"ק לפרש במדרש דות עה"פ ישלם ד' פעלך וגו', כבר קרמו בס' פרשת דרכים בסוף דרוש כ"ו עיי"ש. בכר"ש מחו' ניסן כ' ידיר ד' נטע לנרא נ"י מסבא דנפשי' דלא שייך איסור הכנה משבת לחול אם כוונתו להציל את עצמו מהפסד עיי"ש, וכבר קרמו בזה בשו"ת מהרש"ג ח"א סי' ס"א ועיין בס' שש"כ פרק כ"ח סעי' פ"ג, ובאמת יש לדון בזה מכמה מקומות ואכמ"ל.

ואסיים במילי דאכו"ת, דבכר"ש מחורש טבת ה' נרפס לקט ענינים מאא"ז הגה"ק משינאווא וצ"ל, וראוי לציין עוד ענין חשוב שראיתי בשו"ת צבי תפארת סי' מ"ח וז"ל, ודע כי שמעתי ממורי הגה"ק משינאווא וצללה"ה שאמר לי שהוא מקובל מצדיקי דורות הקודמים וצללה"ה שכל אשה שעומדת עוד בימים שיכולה לילד עוד בנים ובימים אלה הם חלושי המזג, ע"כ אף שהם בריאים ושלמים מ"מ נכון יותר שלא תתענה רק תפרה עכ"ל, עיי"ש.

החותרם בברכה שחפץ ד' בירכם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה.

חיים יעקב מאיר דובין

בלאאמור"ר הגה"צ מציעשינוב שליט"א

וחבר כולל עץ חיים רבאכוב, ברוקלין

***

לכבוד מערכת קובץ הנחמד כרם שלמה.

בכרם שלמה מחורש ניסן דהאי שתא (בעמוד מ"ו) כתב האברך המופלג מו"ה מאיר נתן נטע סג"ל לנרא נ"י ליישב מה שהעיר הרב הגאון מו"ה שאול ברייש שליט"א על מה שנהגין בהרבב בתי יראים בפסח, ביו"ט ובשבת, שמדיחין הכלים אף שאין אוכלים עוד היום משום חומרא דשרוי' והוי צורך היום. והעיר הרב הגאון הנ"ל שהרי אין אנו מקפידים להשהות כלים שרוי' בבית, וא"כ עיקר כוונתו כדי שיהי' לו במה לאכול בלילה, והוי ממש הרחה לצורך חול, עיי"ש בכר"ש מחורש תמוז-אב תשמ"א. — וכתב האברך הנ"ל לתרץ דבר זה דומה להא דמותר להציע המטות ביום שבת כדי שלא יהא נראה הבית כחורבה, ומותר כיון דאינו מכוון להכנה, ה"נ מותר להציל כליו מהפסד שלא יתקלקלו הכלים, כיון שאין כוונתו להכנה, עכת"ד.

ולכאורה אין זה דומה להצעת המטות, דשם עיקר כוונתו לכבוד יום השבת עצמו, שלא יהא ביתו נראה כחורבה בשבת, אבל מה שכליו יהיו נפסדים, זהו עבור סעודת הלילה, ומהצעת המטות אין שום ראי' דבמקום פסידא מותר להכין עבור הלילה. ואדרבה לכאורה יותר יש לרמות דין זה למה שכתב המהר"ל הובא דבריו במנ"א סי' שכ"א סק"כ, ובחק יעקב סי' תנ"ט ס"ק כ"ב וז"ל, ואולולי דרבותי נמנמו בדבר הוי אמינא דשרי להדיחם (כלים שלש בהם ביו"ט) כמו קערות לצורך דחשיב צורך קצת שלא יחמיץ ויופסד הכלי, (ועיי"ש במחצית השקל שכ' דהא דכ' ויפסיד הכלי, ר"ל שיהא צריך לבער הכלי מתוך ביתו שלא יעבור בכל ידאה), וחשיב קצת צורך היום משום חימוץ, אך לא מלאני לבי, ע"כ טוב להדיחם ע"י עכו"ם, עכ"ל. הרי אף דהכלים נפסדים ממש, לא התיר אלא משום דהוי צורך היום מחמת חמץ, וכמו שהעיר הרב הנאון הנ"ל בתשובתו, וגם התיר להדיחם רק ע"י עכו"ם לכתחילה. (ועיי' בדרכי תשובה סי' ס"ט אות רל"ט). ובצעם המנהג, צריך לדעת, אם ברעעב לא הורחו הכלים רק אחר כמה שעות, אם מקפידין שלא להשתמש בהן, דאם אין מקפידין אין כאן פסידא, ודו"ק. ואף אם נימא דיש קפידא גם בזה, עריין אינו מובן מדוע הוי זה פסידא, הרי הכלים ראויין למי שאינו מחמיר בשרוי', ואף לשאר בני אדם ראויין לאחרון של פסח ולשנה הבאה, נמצא דהפסידא הוא רק שהוא לא יהי' לו כמה לאכול, א"כ הרי זה הכנה עבורו, ולא תיקון עבור הכלים, שהרי הכלים אינם נפסדים. — ואיני בחולק ח"ו על מנהגן של ישראל, כי תורה הוא, רק באתי להעיר, שהרבה צריך עריין תלמוד ויישוב.

ואיירי דאיירינן בענין זה, יש להעיר, למה לא יהא מותר להדיח הכלים בכל שבת שלא יהא נראה כחורבה, כשם שהתירו הצעת המטות מטעם זה, ובפרט שמצוי מאד, בשמניחים כלים מלוכלכים בכלי המים (סינק), גורמים עי"ז שיבואו למקום הכלים שרצים ורמשים קטנים, ואז לא הוי רק נראה כחורבה, כי אם קלקול גדול, כמובן.

אהרן הלוי אלבוים
ברוקלין, ניו יארק

***

בכר"ש מחרש ניסן בעמוד כ"ה כ' ה' הח' יעקב יצחק הורוויץ נ"י להעיר בקושיית התוס' (שבת קמ"ה ע"א) ד"ה כבשים, שהקשו על רש"י שכ' דטעמא דכבשים שסחטן פטור שאין המשקה הזה מגופן רק אתי מעלמא, א"כ מאי טעמא דגזרינן (לעיל קמ"א ע"א) להרוקי אודרא אפומא דשישא, הא אפילו יסחוט ליכא רק איסור דרבנן, ופירשו דטעמא דפטור דאינו חייב רק על רריכת זיתים וענבים. והעיר ע"ז, שהרי גם על התוס' קשה מאי נפק"מ בין סחיטת בנר רמחייב לסחיטת שאר פירות דפטורים, ועפי"ז דצה לחדש טעם אחר בפלוגתת הגמרא. אמנם בפשטות לק"מ, שהרי התוס' סוכרים דכין ושמן אפילו אינו מגופו חייב, והך שישא מיירי בפך של שמן. ואח"כ מצאתי שכן כתב הפרמ"ג בס"י ש"כ כמשבצות אות י"ב, וכ"כ בס' לשון הזהב.

ואגב יש להעיר, כמה שהקשה הלשון הזהב, לרש"י שכתב כבשים שסחטן ביין וחומץ, א"כ אליבא דתוס' צריך להיות חייב, באמת הר"ן לא כתב אלא חומץ ולא יין. ועוד יש להעיר, כמה שכתבו התוס' ברף קי"א ע"ב דפי' בקונטרס דשישא היינו כר של שמן, ברש"י שלפנינו לא כתב אלא פך, וצ"ע.

ראובן שמעון דייטש
חבר כנולל עץ חיים רבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם ברוך הלוי בלומענבערג נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' אהרן גיטהייל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אהרן האלפערן נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה דוד גרינצווייג נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' דוד קויפער נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יעקב הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש
זצוק"ל להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים שמעון מיללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב רייז נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל געללער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה לייבל מאנדלבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה לאם נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה שפריי נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמחה הלוי האמער נ"י להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אהרן אליהו קינרייך נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' בן ציון אלימלך וואקסמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים אליהו בערגשטיין נ"י להולדת התאומות
להאברך היקר ר' חיים ארי' געללער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים שמואל וואקסמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק בערגמאן נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה הלוי קליין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי דוב קליין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה האפשטעטער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל שלמה סג"ל אבסטפעלד נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להרב המפורסם וכו' מוה"ר אברהם יהושע העשיל באראן שליט"א מקאמינקא
ירושלים לנישואי בנו האברך היקר ר' נחום נ"י
להרב מו"ה אהרן טווערסקי שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד
לנישואי בתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר חיים מייזליש שליט"א אבר"ק סארוואש לנישואי נכדתו תחי'

להרב המפורסם וכו' מוה"ר יעקב שמעון דאכנער שליט"א אבר"ק בערהאמעט לנישואי נכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה יהודה בענגיא נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה ירחמיאל הלוי בירנבוים נ"י לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה ניסן לעזער נ"י לנישואי בתו תחי'

להאברך היקר ר' אלחנן נתן הכהן זילביגער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' אפרים פינחס סג"ל לנרא נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' בן ציון הלוי הורוויץ נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' בן ציון יאקאבאוויטש נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' ברוך רייז נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' יהודה גערטנער נ"י מטאראנטא לנישואיו

להאברך היקר ר' יהושע זאכערמאן נ"י לנישואיו

להאברך היקר ר' יהושע הערץ מרדכי סאלאמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' יוסף דניאל הלוי מייזלס נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' מרדכי ישעי' אברהם וויינבערגער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאברך היקר ר' משה אלעזר סטעמפל נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו נכד כ"ק מרן

אדמו"ר צוק"ל הי"ד לנישואיו

להאברך היקר ר' שמואל יהודה וואקסמאן נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא

מתוך עושר ואושר מזל והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה דוד בראדט נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר שמשון נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב מו"ה יוסף משה מייזליש שליט"א אב"ד דקהל ווייצען לאירוסיו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה מרדכי בלוזא נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר זלמן ליב נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה הלוי בראנשטיין נ"י מקרית באבוב לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר אהרן יחיאל הלוי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה דוד קעמפלער נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר דוב בערל נ"י תלמיד ישיבתנו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד

למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

הרוצה להשיג קובצי „כרם שלמה“, וכן בכל עניני המערכת,
לפנות אל האדרעסין דלהלן:

בארץ ישראל

כרם שלמה
שע"י אוצר הספרים
דישיבת קרושת ציון
קרית באבוב ת.ד. 204 בת"ם

במאנטרעאל

KEREM SHLOMA
c/o Goldberg
5659 Hutchison St.
Montreal H2V-4B5, Canada

בטארנאנטא

KEREM SHLOMA
c/o Lemel
127 McGillary Ave.
Toronto, Ont. M5M-2Y7, Canada

בארצות הברית

KEREM SHLOMA
1533 - 48th St.
Brooklyn, N. Y. 11219

בענגלאנד

KEREM SHLOMA
Kahal Chasidim Bobov
87 Egerton Road
London N. 16, 6UE

בבעלגיע

KEREM SHLOMA
c/o Kwadrat
28 Nervier St.
Antwerpen 2000, Belgium

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנאדע = 20 דאלער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאלער לשנה

בדואר אויר 30 דאלער לשנה

n:

KEREM SHLOMO
M.E.CH. of Bobov
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested
Postage & Return Postage Guaranteed
(Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הנח"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ה מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה ה' קונטרס ט' (מ"ט) מנחם-אב תשמ"ב

יוצא לאור ע"י תלמידיו
ב"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

אגודת אגודת קודש

7 כיך מרן ארומייר שלם"א

מחזור זכרון לראשונים

1 חסדן מוח"ר גפתי חרף וצ"ל דומי"ץ בברלון

2 חסדן מוח"ר כהרלבוט וצ"ל אבר"ק קרעסקלד

3 חסדן מוח"ר וצ"ל אבר"ק ברעזאן

מחזור אגודת קודש

4 חסדן מוח"ר אבר"ק פוזנא

מחזור זכרון לאחרונים

5 חסדן מוח"ר כיך חרף אבר"ק קרעסקלד

מחזור מלחמה וחלבה

6 חרב מוח"ר משה שערן שליט"א

7 חרב מתתיהו הכהן קאהן נ"י

מחזור חסדן בחורים

8 חרב חלחור אלכסנדר ויסא שיק נ"י

מחזור חסדן בשבת

9 חרב חסדן המערבת

10 חרב חסדן בראשקלד שליט"א

מחזור חסדן יתקניסים

11 חרב חסדן שמואל שמואל חרף

מחזור חסדן ומסירות

12 חרב חסדן מרדכי רוב מהארנסט"ל וצ"ל

13 חרב חסדן מוח"ר וצוק"ל חרף

14 חרב חסדן מוח"ר וצוק"ל חרף

15 חרב חסדן מוח"ר וצוק"ל חרף

16 חרב חסדן מוח"ר וצוק"ל חרף

הוצאת שמואל שמואל חרף

Copyright © 1982

by Cong. Shalom Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרה"צ מוה"ר משה במו"ה שרגא פייבוש סטעמפיל הי"ד
חתנא דבי נשיאה כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד

נהרג עקה"ש
ביום ד' לחודש מנחם-אב שנת תש"א לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,
שמואל יהודה סטעמפיל
לונדון יע"א

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לפרשת שופטים

ואם ידחיב ד' אלקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דיבר לתת לאבותיך, כי תשמור את כל המצוה הזאת וגו' ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה. ויש להבין על שתלה ההבטחה של ידחיב ד' את גבולך וגם המצוה של ויספת לך עוד שלש ערים, בטעם כי תשמור את כל המצוה וגו', והלא בכל המצוות שנא' בהם כי תבוא אל הארץ לא מצינו שנא' התנאי כי תשמור, ומאי שנא הכא. ועוד תקשה האלשיך הק', הרי פשוטו של מקרא הוא על ימות המשיח ואז כמו זר יחשב שירכו רצחנים שיצטרכו להוסיף עוד שלש ערים אחרות.

והנראה בזה, בהקדם דברי הגאון מוהר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל בס' תפארת יהונתן (כפ' ואתחנן וכפ' ראה) על אוז"ל שאלו לחכמים ולנביאים על מה אברה הארץ ולא פירשוהו עד שהקב"ה בעצמו אמר על עזוב את תורתו, ולכאורה יש להקשות הלא קרי בי רב הוא, וכי לא קראו ק"ש פעמים בכל יום רכתיב פן יפתה לבככם וסרתם ועברתם וגו' ואברתם מהרה מעל הארץ הטובה וגו'. אולם הכוונה, דוודאי ידעו רבשכיל זה גלינו בעו"ה מארצנו על שהיינו מורדים בד' אלקינו ולא אבו בדרכיו הלך ולשמוע בתורתו, רק ידוע ראוי ישראל נקראת ארץ צבי, מה צבי עורו מחזיק את כשרו אף ארץ ישראל מחזקת את היושבים בה, רק לאחר שחטאנו ופשענו וגלינו, נתכווצה א"י ג"כ. וזה הי' שאלתם, על מה אברה הארץ, ארץ דייקא, רהא היא לא חטאה כלום ועל מה נענשה, ויאמר ד' על עזוב את תורתו, ידוע דהתורה ארוכה מארץ מרה, ומקוצר המשיג בקושי גדול יש להשיגה, אך אם יחגה בו תמיד אז מכיט בשכלו ומתרחב עד מאוד, כי ביאורי ורמזי התורה אין להם קץ ותכלה, נמצא רהא בהא תליא, דאם אנו הונים בתורה ומתרחבת תחום התוה"ק אצלינו, אז תחומה של א"י ג"כ מתרחבת, אבל אם אינם עוסקים בתורה ח"ו, היא מתקצרת. וזה שאמר הקב"ה על אשר עזבו את תורתו וא"כ התורה היא קטנה בערכה ולכך אברה הארץ צבי ג"כ. ובזה מפרש מה דכתיב בפ' ואתחנן ראה למדתי אתכם היום חוקים ומשפטים וגו' לעשות כן בקרב הארץ, דלכאורה יל"ד, וכי מצות התורה נצטוו לעשות רק בקרב הארץ, הלא מצות שאינן תלויות בארץ נוהגות בכל מקום. אך הכוונה היא, ראה למדתי אתכם חוקים הוא תורה שבכתב, ומשפטים הוא תורה שבע"פ הרחבה מני ים, כדי לעשות כ"ן בקרב הארץ, פי' שהקב"ה יעשה כן בקרב הארץ להרחיבה מאוד, דוגמת התרחבות התורה, עכרפ"ח.

והנה אי' בס' עוללות אפרים (מאמר נ"ט) דשלש ערי מקלט דומזים לשלשה דברים שהעולם עומד עליהם, על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, וז"ש ושלשת גבול ארצך, היינו התורה, עבודה, וגמ"ח. והנה רבינו יונה ז"ל ברפ"ק דאבות על המשנה הנ"ל על ג' רברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, כתב וז"ל, על ג' רברים העולם עומד, רצ"ל שבשכיל דברים אלו נברא העולם, כי

למטה הוא אומר על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום, ואינם אלו שזוכר כאן, על כן צריכין אנו לפרש כי עומד שאמרו, רצ"ל שנברא העולם בשבילם וכו' יעוי"ש (והובא דבריו בריש טור חו"מ). ויש לבאר הדברים בתוס' ביאור, רהנה הני ג' דברים, דין, אמת ושלום, שקיום העולם תלוי בהם, א"א שיהיו בשלימות כהאי עלמא עד לעת"ל בעולם התיקון, וכאז"ל (במדרש פ' בראשית) בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים, וגם אמרו חכמז"ל בשעה שרצה הקב"ה לברוא את העולם, אמת אמר אל יברא שהעולם כולו שקר, וכן אמרו חכמז"ל, דשלום אמר אל יברא העולם שהוא כולו קטנות, אמנם לעת"ל שיהי' תיקון העולם בשלימות אז שפיר יהי' קיום העולם בהני שלשה דברים, דין, אמת, ושלום, וכנודע מכתבי הארז"ל דלעת"ל יתנהג העולם במדת הדין, וכן יכלה השקר, כי רק עתה הוא עלמא דשיקרא אבל לעתיד יהא שורר מדת האמת בעולם, וגם אז שלום יהי' בארץ, וכמאה"כ וגר זאב עם כבש וגו'.

ומעתה יתבארו מקראי קודש הנ"ל כמין חומר, דהנה לעת"ל כשיהי' תיקון השלם והתגלות אור הגנוז נזכה להשיג טעמי התורה והמצוות עם כל סודותיהם, והיינו שתתרחב התוח"ק, וממילא תתגדל ארץ ישראל מאד לארכה ולרחבה, דהרי הא בזה תליא כדברי הגאון ר"ר יהונתן הנ"ל, וזשה"כ ואם ירחי"ב ד' את גבולך וגו' ונתן לך את כל הארץ, היינו לעת"ל שתתרחב הארץ ארץ הצבי עד למאור, ונתן לך את "כל" הארץ, דייקא, ודבר זה יהי' בסיבת כי תשמור את "כל" המצוה הזאת לעשותה, היינו בשביל שתזכו להעמיק ולהשיג טעמי התורה ומצותי' כולן, ולדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין, ואז לעת"ל ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה, שיתוספו עוד ג' מדות לקיום העולם, דהיינו דין, אמת, ושלום, כי ג' מדות הללו יגיע לשלימותן כשיתוקן העולם לעת"ל וכנ"ל.

מגישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעטרת תפארת ראשנו

ב"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

לרגלי הולדת הבן אצל חתנו

הרב מו"ה ברוך אברהם צבי הורוויץ שליט"א

ולרגלי הולדת הבת אצל חתנו

הרב מו"ה בן ציון כלום שליט"א

ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב בכדוקלין

ונביע בזה ברכתנו מעומק לבבנו שיוכו לרוות מהם ומכל יוצ"ח רב נחת ועונג

לאורך ימים ושנים טובות אכ"ר.

כעתירת וברכת,

המערכת

ברין מנוי ראש לבית המדרש

מהגאון מוה"ר נפתלי הירץ זצ"ל רומו"ץ דק"ק ברלין⁽¹⁾

ב"ה.

שאל נשאל מעמדי מעו"ב [= מעיר ואם בישראל] ק"ק פפד"מ יע"א בדבר שנתהווה שם אשר זה שנים רבות קם אחד מהמתנדבים בעם והקים בהמ"ד אחד והושיב בו חכם בראש ללמוד עם שמונה או עשרה בחורים, ולמורם הי' כסדרם ממשניות ולמעלה, וקצץ שכרו להחכם שני מאות זהו' לשנה, ועשה ע"ז שפר בעדים ובקנין להחכם, ומסר לו השטר, וכן נעשה שנתן הוא להחכם שכרו מדי שנה בשנה כל ימי חייו של המתנדב, ולאחר מותו נמסר ד' אלפים ר"ט שהפדיש לזה להקצינים הגוברים, ונתן ג"כ שכר מקופת הגוברים להחכם [ובינתיים נעדר החכם], ועדיין לא קם אחד תחתיו, וע"י כך בהמ"ד בטל ואין שם לא לימוד ולא מלמד, ונמצא שם חד מרבנן שדחיקא לי' שעתא והוא נשוי אשה מנכדי המנרב, והוא רוצה למלאות מקומו של החכם הנעדר ולעסוק במלאכה זו מלאכת שמים ולקבל שכר הקצוב בכל שנה מן הגוברים כפי הנזכר בשטר, ונמצא שם קצת אנשים המפקפקים בזה ודעתם להושיב אחד משאר חכמי העיר, ע"כ ביקש ממני לחוות דעתי אם יש קדימה לאותו חכם הנשוי לנכדו, לשאר חכמי העיר, או לאו, והרי הוא כשאר חכמי העיר.

באמת, בתחלה עלה על רוחי שלא להשיב ע"ז כלל, מפני שלא להשיב בדיני ממונות לא' מבדלי רינים, רק אח"כ חזרתי מדעתי, באשר שנדון זה לא דברו הראשונים כאשר שאני איני יודע שם החכם כלל, וגם שם החולק עמו, ואינו דומה דבר זה לדיני ממונות כלל, רק כשאלה באיסור והיתר, ועיקר, אשר כל מה שאכתוב בזה אינני כותב לפס"ד, רק כנושא ונותן, ורעתי יהי' רק נחשב כשאר חכמי העיר, ויצטרפו דעתי לסניף לדעת גדולי חכמים המורים על האמת, ועור מפני דבר אחר רציתי למנוע עצמי מלהשיב, באשר שנזכר בשטר בעדים ובק"ס שעשה המנרב להחכם הנעדר, שאם יעדר החכם הנ"ל אזי יבורר אחר במקומו ע"פ דעת הגאון אב"ד וב"ד הצדק אשר יהי' בימים ההם, והם ימנו הראוי לכך, בכך דבר הזה נפתח בגדולים, ואין באחרים כח לבטל דברי המת אשר התנה בפירוש שהברירה יהי' ע"פ הגאון אב"ד ובית דינו, אך ע"ז נחמתי באשר שלסבת המחלוקת בעוה"ר אשר שם נתפרדה חבילה ופנה זיווה פנה הדרה כבוד

(1) הגאון מוה"ר נפתלי הירץ הוא בנו של הגאון מוה"ר בנימין וואלף אבד"ק זמינראר בעמח"ם עיר בנימין על אנדות הש"ס. בשנת ת"פ בערך נתקבל לאבד"ק פלא. ובשנת תצ"ז בערך נתקבל לדיין בק"ק בערלין. נרפסו תשובות אליו בשו"ת השיב ר' אליעזר סי' י"ב ובס' עטרת צבי סי' ה'. נפטר בחורש תשרי שנת תקכ"ג לפ"ק. (כנראה שנכתבה תשובה זו בין שנת תקי"ב לשנת תקמ"ז). ר"ז הועתק מכת"י מעתיק א', והגיע אלינו ע"י ידידנו האברך היקר החשוב והמפואר מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. טוב עין הוא יבורך.

הגאון אב"ד²) אינו במקומו, וגם הרבנים גדולים דיינים מומחים היושבים כסאות למשפט, אחשבה בלבי פן יש ח"ו קטגוריא בת"ח, ומבואר [בחו"מ] בסי' ד' ששני ת"ח ששונאים זה את זה אסורין לישב יחד בד"ן כו', ע"כ חוששני לי מחמתא, ומפני ביטול בהמ"ד בטלתי רצוני מפני רצוני של מקום ב"ה, ואכתוב בזה את אשר רעתי נוטה ע"פ האמת והיושר, אבל לא אאריך בזאת באשר שנמצאו שם גדולים חקרי לב, אשר קטנם עבה ממתני, ולא לנמרא ידי צריך ולא לסברא ידי צריכה, ונוסף ע"ז אשר החכם השואל הרחיב בשאלתו בראיות ברורות לזכות, אף שהשואל הוא בעה"ד בעצמו והוא רוצה לזכות בזה, מ"מ מה בכך הלא משנה ערוכה היא, ואף אם הוא אומר יש לי ללמוד על עצמי זכות שומעין לו, ובלבר שיהי' ממש בדבריו, ע"כ שמתי עיוני בדברי החכם הנ"ל ומצאתי שהם לאשורם ונכוחות למבין, ויוכל החכם השואל להראות הצעת דבריו לכל מי שירצה לראות, וכבר אמרו שאלת החכם חצי תשובה, והוא חזר וחפש אחר זכותו בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים ושו"ת ולא הניח לנו מקום, והיסוד המוסד הוא כפי שכתב הש"ך בי"ד בסי' רנ"א בשם תשובת רא"ם שבכל עניני הקדשות וצדקות יש לילך אחר אומדנא, אך אם יתקוטט א' לומר דזה [לא] הוי אומדנא שיהי' לזה החכם קדימה לשאר חכמי העיר, זה אינו כלום, הלא פירש"י בכתובות כפ' הכותב גבי שני טובי' דאמרין התם שודא דדייני פירש"י דאומדין דעת הנותן למי שהי' אוהב יותר, ובוודאי אדם אוהב לצאצאיו וליוצאי חלציו יותר מלאיש אחר. ואף דזה יש לדחות ג"כ דהתם הי' שני המקבלים בחיי הנותן, אבל בנ"ד לא ראה כלל את החכם הלזה בחייו, מ"מ אף זה אינו נחשב להשני, באשר שבחייו העמיד חכם אחר, ואחר הערך החכם יבורר אחר ע"פ אב"ד ובית דינו, וסמך עליהם אשר כתורה יעשו, ואנו אומדים רעתו של הנותן שבוודאי היתה כוונתו רצוי' באם יצטרך אחד מיוצאי חלציו ויהי' ראוי לזה ית' הוא קודם לכל בזה.

ויפה כח החכם בזה שכתב שאין סתירה לזכותו ממה שכ' בהג"ה בי"ד סי' רנ"א בשם המרדכי שאם נתמוטטו קרובי הנותן אחר נתינת הצדקה שאין לקרובי הנותן שום קדימה, דהתם היתה נתינת הצדקה לחלק לשעה תיכף לאחר הנתינה או לזמן סמוך וקרוב ובשעת הנתינה היו הקרובים עשירים רק שאח"כ נתמוטטו

(2) קרוב לוודאי שהכוונה על הגאון בעל פני יהושע וצ"ל שהי' אבר"ק פפר"מ, אשר מחמת ריבות וקטטות שנתהוו בעיר, הי' מוכרח לעזוב את העיר ביום כ"ב אלול שנת תקי"א ונתיישב בתחלה במאנהיים, ואח"כ בוורמייזא, ולבסוף בעיר אופיבאך ושם נפטר בשנת תקט"ז. — אמנם א"כ הוא, מרוע אין הג"ד נפתלי הירץ, הכותב תשובה זו, מכנהו „שאר בשרי“, שהרי אמו של הג"ד נפתלי הירץ, ואמו של הגאון בעל פנ"י היו אחיות, בנותיו של הקצין מוה"ר אברהם הלוי מראשי ק"ק קראקא חתנו של הגאון בעל מגיני שלמה וצ"ל. (ואגב, בס' בית יהונתן בסופו, נרפס מכתב מהרה"ג מו"ה צבי יחזקאל מיכלזאהן אבר"ק פלונסק, וכותב שם, שאמו של הג"ד נפתלי הירץ היתה אחותו של הפנ"י, וזה טעות. — ראה ס' כלילת יופי ח"ב עמוד כ"ד כ"ה, ובס' עטרת יהושע (תולדות הפנ"י) בתחלתו. — גם הגאון חיד"א בשם הגדולים מערכת ספרים בספר פני יהושע, כתב שהי' בן בתו של הגאון מ' יהושע מקראקא, וזה אינו, רק הי' בן נכרתו).

בוודאי לא הי' דעתו עליהם כלל, אבל בנ"ד שהיתה הנדבה לדורי דורות עד עולם בוודאי היתה כוונתו ג"כ לזה שאם יתמוטט אחד מיוצאי חלציו יהי' הוא קודם, ואף דעניות שכיחא כמבואר בירושלמי ובבבלי, בירושלמי הובא בר"ן בנדרים בפ' ר"א דפרק עניות נולד הוא ערא אמרה דעניות שכיחא, ובבבלי אמרינן בגלל הדבר הזה, גלגל חוזר בעולם הוא, כמ"ש החכם השואל, וא"כ יש להשיב כיון דשכיחי הוא ה"ל להתנווי כמ"ש הנ"ל, אומר אני שאין זה טענה, דלא מקדים איש פורענית לנפשי' וסמך עצמו על ברירות הגאון אב"ד ובית דינו יצ"ו שהם יבחרו בוודאי באחד מיוצאי חלציו אם יצטרך לזה ולא הוצרך להתנות, כי לדעתי דין זה פשוט אף להמונים, ודי בזה.

גם מ"ש החכם והביא ראי' מהגהות רמ"א בח"מ והוא כפול בסוף סי' רנ"ב ובסוף סי' רפ"ב וז"ל, מי שהפקיד מעות אצל חבירו ואומר שאם יעשה בהן המוטב, יותן ליורשי המפקיד, היא ראי' נכונה לזכות החכם, רק אחזק דבריו לזון בק"ו רמה התם משנה מדעת הנותן שבוודאי לא היתה כוונתו ליתן להיורשים ולהיורשים לא הוצרך לצוות רממילא הם יורשים אותו מסתמא היתה כוונתו שיתן הנפקד לרבר טוב אחר, מ"מ אמרינן כיון דתלה בדעת הנפקד כפי הדין שיותן ליורשים והיורשים קודמים לכל הצדקות והקדשות, ק"ו בן בנו של ק"ו שבנ"ד שאנו חושבים לקיים דעת הנותן בזה ע"פ אומדנא שיותן הזכות הזה ליורשיו, ואף שהחכם הזה אינו מיורשיו, מ"מ הוא נשוי ליוצא חלציו וראוי הוא ליורשו, ולפי שאלת השואל כל היורשים חפצים מאוד בזה להשיב החכם הלזה בבחמ"ר אשר הוקם ע"י אביהם, בכך הדבר פשוט אשר לו משפט הירושה בזכות הזה.

ואביא קצת דמז לזה ג"כ, ממה דאמרינן בברכות בפ' כיצד מברכין, כי הוי מתרמי לי' ריפתא דערובא הוי בצע עלי' ואמר הואיל ואתעביד בה מצוה חדא אתעביד בה מצוה אחריתי, ה"נ בנ"ד מאחר שהנדיב עשה מצוה גדולה בהקמת בהמ"ד, יעשה מצוה אחרת לקרב את קרוביו לזכותו בזה, שהיא מצוה גדולה, כמו שאמרו ביבמות בפ' הבא על יבמתו המקרב את קרוביו עליו הכתוב אומר אז תקרא וחי' יענה.

ולהלכה ולמעשה, עובדא ירענא אשר מיום עמדי על דעתי שמעתי מבחמ"ד הגדול אשר הוקם ונתיסד בעיר ואם בישראל ק"ק בריסק ראש קהלות מדינת ליטא ע"י הנדיב המפורסם שלשלת היוחסין מהור"ר שאול וואהל בן לאותו צדיק הגאון מהר"ם פארווה⁽³⁾, ושמה יאספו עדרים עדרים תלמידים, ובראשם רב הגדול בתורה, ותמיד בחרו מראשי העם אשר בק"ק הנ"ל לראש בהמ"ד ממשפחת הנדיב הראשון, אף אם הוא רחוק מאוד, אם הוא ממשפחתו, ואף אם הוא ממקומות אחרים ובדרך רחוקה, מקבלים אותו משם להושיבו לראש בבחמ"ר הזה, וככה מתנהגים יותר ממאה שנים. זאת ועוד אחרת, בעיר גדולה לאלקים ק"ק אוסטרא ראש קהלות מדינת וואהלן אשר בה נתיסד ג"כ בהמ"ד גדול ע"י

(3) לא הי' בנו של הגאון מהר"ם פארווא, כי אם בנו של הגאון מוה"ר שמואל יהודה מינץ אבר"ק פארווא שהי' בנו של הגאון מהר"ם פארווא זצ"ל.

נרבת רב מפורסם אחר, מתנהגים בה הכל כה"ג, ומזקנים אתבונן, ובעיני הרבר הזה פשוט וא"צ לפנים.

ובהיות שזה שנים רבות אשר אני מונע עצמי להורות שום הוראה קלה וחמורה פה קהלתינו ואף שלא לרין ריני ממונות יחירי אף בקבלו עליהו הבע"ר, ע"כ צרפתי עמי גם לזה ריין מומחה מהרבנים ריתבי בבי רב ה"ה הרב המאה"ג המופלא מהור"ר ירמ' מהלברשטט, והייתי נושא ונותן עמו ברבר הזה, והסכים לרברי אלה, בכך ע"פ הראי' והמעשים האלה אשר נעשו כבר בישראל, ונ"ר הוא זכות יותר להחכם השואל, כי הם מקבלים לראש ממשפחת הנריב אף אם הוא ממקומות אחרים, ומכ"ש החכם הלזה אשר כאן נמצא וכאן ה', ע"כ טוב תתן לו מתתו לאיש אחר, ונכון הוא מאת האלקים לעשותו. עכ"ז אין אני אומר קבלו רעתי ח"ו כי מי שמוני לשר ושופט בעיר גדולה כזו כרך שהכל תלוי בו, ממנו יתר ממנו פנה בעיר מלאה חכמים וסופרים, ושם בצרק ישפטו, רק [אמרת] חוות רעתי מפני ביטול בהמ"ר, ופן יותן מקום לרבריי מהמורים על האמת ולא כדרך הקנתרנים אשר הישרה יעקשו. ולרעתי, אלו ה' הגאון אב"ר וב"ר באסיפה אחת והיו נושאים ונותנים ברבר הזה בווראי היו פוסקים הרין כמותי, כי תורה אחת ומשפט אחד לכולנו, גם אין אני אומר כל זה להלכה פסוקה לרורות רק עבור החכם הזה השואל לכל זמן שיצטרך לזה ובהעדר זה ויפקור מקום מושבו של החכם, אזי יקום הרבר כפי צוואת הנריב שיהי' הבחירה ע"פ הגאון אב"ר וב"ר נר"ו, וגלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם אשר בשבר מתנים ובמריה אני כותב כל זה, שהסבה הלזה אשר הוצרך החכם להביא ממרחק לחמו, הוא מחמת פירור בין הרבקים, ואלו ה' השנים כתיקונם ה' הרין יוצא לאמיתו מפי הגאון אב"ר ובית רינו יפה הרבנים הגדולים נר"ו, ואמרו חז"ל כנוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם, וכן להיפוך ח"ו, וע"י סיבה זו בווראי נתהוו מזה ביטול תורה ומצוות הרבה ושומו שמים על זאת וראוי לכל ירא וחרד אשר בתוכה וחוצה לה להתפלל בער העיר הזאת, רי תהוו להו שלמא במלכות דרקיע ובמלכות רארעא ולא יהי' פרץ וצווחה ברחובתם, ולא בכי וזעקה בביתם, ועושה שלו' במרומו ישפות להם שלו' מהרה וישלח לנו הנביא אמת ויעשה שלו' בעולם.

כ"ר המד והנאנח זקן ולא קנה חכמה ובעד מרעת ומזימה חבר ליראיו ולשומרי פקוריו,

הצער נפתלי הירץ באמ"ו הרב ה"ה כמוהר"ר זאב זצ"ל ה

ריין ומ"צ פה ק"ק ברלין יע"א

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ביאור בדברי התוס' במס' מו"ק (דף כ' ע"א)

מהגאון מוה"ר יהודה ליב קארלבורג זצ"ל אבד"ק קרעפעלד⁽¹⁾

ב"ה. יום ב' ו' אב וישריים יעלוזו (תקס"ו) לפ"ק.

בין המצרים, יהפוך ה' אבלינו לששון וקול נחי לקול שירים, וצדיקים יראו וישמחו ויעלוזו ישרים, להרב המאוה"ג הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה מהו"ר ליב שייאר⁽²⁾ האב"ד רק"ק ד"ד [=דיסלדורף] והמדינה יע"א.

יום ש"ק קבלנו כתבים מפאריז שכבר עבר יום המוגבל ער"ח אב, ולא נשמע פתגם המלך⁽³⁾, ולפי דברי השלוחים, יאחר דבר עד יום שלשים לחודש יולי הוא ט"ו באב הבעל"ט שהוא יו"ט לישראל, ואפשר נשתמט מיני' עד אלול, וכבר ענינו בצום נפשנו בער"ח שעבר וגמרנו כל ספר תהילים קודם תפלת יו"כ קמן,

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד י"א. ועיין עור כס' איגרות סופרים ח"א מכתב מ"ט. — ר"ז הועתק מכת"י מעתיק א'.
(2) הגאון מוה"ר יהודה ארי' ליב שייאר זצ"ל נולד בשנת תצ"ג. בשנת תקמ"מ לערך נתקבל לאב"ד רק"ק דיסלדארף. מוזכר בשו"ת נוב"י מהרז"ת חאהע"ז סי' נ"ז. בירחון שערי תורה (ווארשא) חלק ח' סי' י"ד נרפס חירו"ת ממנו. ובגליון שם כ' שהניח אחריו ברכה כמה חבורים בכת"ק על הש"ס ושו"ע ושו"ת, ושמונה בין כתביו תשובות שכתבו אליו נאנוי הרוד וביניהם הגאון מוה"ר אברהם ברודא, הגאון בעל הפלאה, והגאון חיר"א. — נלב"ע ביום כ"ו שבט תקפ"א ונקבר למחרתו בעיר דיסלדארף. — בס' שלש יבבות (מגנצא תרמ"ו) נרפס דברי הספר מהג"ד יהודה ליב קארלבורג זצ"ל על מות הג"ד ליב שייאר זצ"ל.

(3) המדובר כאן הוא אורות ענין ה"סנהדרין בפאריז". — פרשת הסנהדרין בפאריז ארוכה היא, ומאחר שיתכן שאיזה קוראים אינם בקיאים מה היתה מהותה ותפקידה, נבוא בזה בקיצור נמרץ. בחודש סיון שנת תקס"ו צוה קיסר צרפת נאפאליון הראשון לקרוא אסיפת הרבנים לפאריז ביום ערב ד"ח מנחם-אב והוטל עליהם לענות על י"ב שאלות חמורות בעניני הדת. גדולי הרבנים דאו בזה גזירה קשה ועת צרה וגזרו צום ויום תפלה כמבואר במכתב הנוכחי. למעשה נתאחר יום המוגבל הנ"ל עד יום י"א לחודש אב, ואז נפתחה הישיבה הראשונה של אסיפת הרבנים הנ"ל, ומאז וחללה נמשכו כעשר אסיפות (במשך כמה חרשים) לישא וליתן ברבר הכנת התשובות על הי"ב שאלות שהציעו לפניהם. הנאספים היו תושבי מדינת צרפת ואיטאליא (כי איטאליא היתה אז ג"כ תחת ממשלת נאפאליון). מספרם נקבע ע"י הממשלה לשבעים ואחר כמספר הסנהדרין הגדול שבירושלים, שני שלישים היו רבנים, ושליש אחד היו בע"ב חשובים מוחרים ובעלי אחוזות. ביום ד"ח אדר ראשון שנת תקס"ז באו ה"סנהדרין" ובראשם נשיא הסנהדרין הגאון מוה"ר יוסף דוד זינצהיים זצ"ל אבד"ק שטראסבורג ומוח"ס יד דוד על הש"ס, לכת המיועד בעיר הבירה פאריז, וישבו כחצי גורן, ואז נתכוננה ה"סנהדרין בפאריז". במשך ישיבות רבות בוועידת הסנהדרין נקראו לפני העמים והשרים התשובות שהכינו על הי"ב שאלות, ומצאו חן בעיני הקיסר והשרים. גם הי' ברעת הממשלה שתפקיד הסנהדרין הי' לפקח על עניני הדת והרבנות, אבל הדבר לא יצא מכח אל הפועל, ואחר הישיבות הנ"ל נסגרה ונתבטלה הסנהדרין.

וקראנו את ה' אלקינו בכל לב לתת לנו רחמים, ולהפך עצת הקמים, אשר עלינו סוד מערימים, ואנחנו נבטח בה' באמת ובתמים.

בהיותי עוסק בימים האלה במס' מועד קטן, נתחדש לי פי' נחמד בעיני בדבור תוס' תמות בדף כ' ע"א בר"ה יחידאה היא, שכתבו, אע"ג דלעיל נקט וחכ"א עכ"ל. ודבריהם אינם מובנים שהרי חכמים דלעיל אינם מחלקים בין אב ואם לשאר מתים. ונ"ל ע"פ הא דגרסינן בשמחות פרק י"ב ר"ע אומר כל י"ב חודש נוהג ז' ול' וחכ"א אחד שמועה קרובה וכו' ומעשה ומת אביו של ר' צדוק כו', והמדפיסים שבשו הגירסא דהתם דבסוגיא דהכא ס"ל לר"ע בר"א דהתם, אבל אין זה כדאי לשבש הספרים, די"ל תרי תנאי נינהו אליבא דר"ע, והשתא י"ל דרב נתן בר אמי קשיא לי' דר"ע אדר"ע ומש"ה מוקי לה להך ברייתא דתנא בר"א כחמשה מתי מצוה בר"ע, וא"כ ר"ע דשמחות, באב ואם קאמר דכל י"ב חודש הוי שמועה קרובה וחכמים דהתם פליגי עליו וס"ל דבאב ואם אפי' לאחר י"ב חודש נוהג ז' ול', והביאו ראי' ממעשה דר' צדוק, וקיי"ל בר"ע, וע"ז מתרץ רבא, יחידאה הוא, הא דתנא בר"א כה' מתי מצוה אבל על אביו ועל אמו ז' ול' אפי' אחר י"ב חודש קאמר, דס"ל כחכמים דשמחות דס"ל כמעשה דר' צדוק, אבל ר"ע אינו מחלק כלל בין אב ואם לשאר מתים, ואפ"ה דר"ע אדר"ע לא קשה, דתרי תנאי נינהו ואליבא דר"ע, וקיי"ל בר"ע דהכא רמיקל.

והשתא שפיר תמהו התוס' אהא דקאמר רבא יחידאה הוא על תנא דמייתי התם מעשה דר' צדוק, שנשנו דבריו בלשון וחכמים אומרים, וזה הוא שכתבו התוס' אע"ג דלעיל נקט וחכ"א, ר"ל לעיל מינ' דהך מעשה דר' צדוק, כן נ"ל נכון. אבל מאי דקאמר הכא וכשמת בנו של ר' אחיי' בגולה, ליתא התם בשמחות, דחכמים דהתם ודאי לא אייתו מעשה דר' צדוק אלא להוכיח דבאב ואם אפי' לאחר י"ב חודש נוהג ז' ול', אבל רב אחיי' פליג עליהו דאיהו סבירא לי' כחכמים דהכא אחד שמועה קרובה וא' שמועה רחוקה ז' ול', ואינם מחלקים בין אב ואם לשאר מתים.

והא"ל ברחמיו יקימנו ונז' לעבוד עבודתו, ולשמור פקודתו, כנפשו ונפש אוהבו דוש"ת,

יהודה ליב קארלבורג

אלון בכות

על הלקח מאתנו שנים מבני החבורה
מיקירי וחשובי חסידי באבוב
הרבני החסיד הישיש והנכבד
מו"ה צבי פארשער ע"ה מכני ברק
והרבני החסיד החשוב והנכבד
מו"ה משה באכנער ע"ה
המקום ינחם את כל המתאבלים עליהם
ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו.

בדין מכירת בשר מר"ח אב עד תשעה באב

מהגאון מהרש"ם זצ"ל אבד"ק ברעזאן¹

ב"ה. ג' לסדר ככל היוצא מפיו יעשה כ"ד תמוז תרל"ט יאזלוויץ.

בין המצרים, יזרח אור לישירים, ויזכה לראות בבנין המפואר במרום הרים, כבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי ירא ושלם כש"ת מו"ה יהושע פאלק זאב נ"י אבד"ק פאלטשען יצ"ו.

מכתבו הגיעני בשבוע זו, ואם אמנם רבו טרדותי כעת וגם הקיפוני כמה מכתבים בשו"ת, ככ"ז נדחקתי להשיבו במוקדם. ע"ד השאלה אם יש להתיר מכירת בשר בפרהסיא בספסל² א' מר"ח אב עד ט"ב יען כי יום השוק יחול ויש אנשים שיקנו בשר טרפה אם לא יהי' מצוי להם בשר כשר, והאריך רו"מ למעניתו.

והנה מה שהביא קושית האחרונים ע"ד הרשב"א בשבת ר' דס"ל דבחינו עבר וחציו בן חורין ליבא איסור לשחרר, ותמהו מניטין ל"ח דפריך לאביי ממעשה באשה חצי' שפחה וחצי' בת חורין. לפום ריהטא עלה בלבי ליישב בקצרה, דהנה בקצה"ח סי' קע"א תמה ע"ד רשב"א רכיון דעובד רבו יום א' הרי באותו יום מתקיים [לעולם] בהם תעבורו, ותי' דגם ביום של רבו אינו כולו עבר דא"כ ביום של עצמו כולו בן חורין ולא מצינו עבר משוחרר וחוזר ומשתעבר, כמ"ש תוס' גיטין מ' בשם ירושלמי דדמי להקדש דלא פקע בכדי יעושה באורך. [והן אמת דמ"ש הקצה"ח רבישראל בן חורין אסור לעבוד בפרך, במח"כ געלם ממנו דברי הספרי שהביא המג"א סי' קס"ט וכ"ה ברמב"ם פ"א מעבדים ה"ג והגמ"י שם, דרוקא בעבד דנפשו שפלה אסור משא"כ בבן חורין. ואולם מהש"ס דבבא מצינא ע"ג ע"ב בהא דרב סעורם כו' מוכח דאם נוהג כשורה גם בבן חורין אסור, ועי' ח"ס ח"מ סי' קע"ב באמצע התשוב'. גם י"ל לפמ"ש הסמ"ע סי' שס"ט סק"ח דגם היכי רהוי רק עבר בדינא רמלכותא מ"מ עכ"פ נפשו שפלה, א"כ י"ל דה"נ בחציו עבר וחציו בן חורין גם בחלק ב"ח כיון דעכ"פ יש לזה שיעבוד עליו נפשו שפלה ואסור לעבוד בפרך, והבן]. ומעתה לפ"ז אליבא דמ"ד דקדושת הגוף פקע בכדי שוב שפיר הוי ביום של רבו כולו של רבו, וכמו שהוכיח הקצה"ח סי' רמ"ט סק"ב בשי' ירושלמי יעושה. וא"כ הרי בנדרים כ"ט מבואר דאביי סובר דקדושת הגוף פקע בכדי, ורמזו אליו בקצה"ח סי' רמ"ט שם, א"כ בגיטין ל"ח רקאי אליבא דאביי פריך שפיר רלשיטת' א"א לחלק כסברת

(1) הועתק מכת"ק המונח באוצרו של ידידנו הרבני הנגיד החסיד המהולל והמרומם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ברכות התורה יחילו על ראשו. — הגאון מהרש"ם בהגהותיו לשו"ע או"ח (הנדרים בס' ארחות חיים) סי' תקנ"א סעיף ל' הביא שאלה זו ותוכן תשובתו בקיצור, יעווי"ש.

(2) כך היו קורין את מקום המיועד למכירת בשר (פליישכאנק).

הרשב"א [יצ"ל לדירי' כתי' התוס' בהא דאין אומרים לאדם חטא], אבל לדירן דקיי"ל דקנין הגוף לא פקע בכרי שפיר כ' הרשב"א סברתו, וא"ש ודו"ק. זהו מה שעלה ברוחי כעת בהשקפה ראשונה.

ונחזור לענינינו. הנה מ"ש רי"מ דאי איכא עשרה כאלו הוי מצוה דרבים, הנה בשו"ת צלעות הבית שבסוף ס' בית מאיר סי' ה' מבואר רבשלשה הוי מצוה דרבים, והביא מגיטין מ"ו כמה רבים שלשה, ע"ש. ואני הבאתי ראי' מהכ"מ פ"ה מאיסורי מזבח הל' ז' גבי חטאת גזולה שנודעה לרבים, והביא מירושלמי פ' הניזקין ג"כ בזה דרבים היינו שלשה וע"ש בשיורי קרבן ומראה הפנים. ויל"ע קצת בירושלמי פ"א דסנהדרין הל' ה' וכמה רבים עשרה, וי"ל למעיין, וקצאתי. ובמקום אחר הבאתי מדברי השבות יעקב ח"ג סי' ק"ח דגם בשנים הוי רבים ואומרים לאדם חטא, ובזה ביארתי מ"ש בפ' בהעלותך ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע להקריב כו', ותמחו כולם דהא תשובתם בצדק, דמאחר שהם טמאים לכן יגרעו מלהקריב, ומה זו שאלה, ועי' בפנים יפות עה"ת. וביארתי עפ"מ"ש הסמ"ג והובא בשי"ק שילחי עירובין דבאותה שנה חל ערב פסח בשבת וגזירת הזאה בשבת נגזרה עור בימי מדע"ה משום שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר ולכן אף שחל ז' שלהם בע"פ לא היו יכולים להזות ע"ש, ואמנם כבר הקשה הרמב"ם למה העמידו דבריהם לבטל מפסח דככרת משום גזירת שמא יעבירו, אך די"ל לפמ"ש בתוס' רי"ד לפסחים דגזירת שמא יעבירו הוא על המזה ולא על המזוה, א"כ י"ל דאין אומרים לאדם חטא כדי שיוזכה חבירו, אמנם כיון שהטמאים היו שנים והוי מצוה דרבים שפיר הו"א דשרי להזות, וזהו ששאלו האנשים אנחנו טמאים כו' למה נגרע, דכיון ששנים אנחנו ומתבטלים מקרבן פסח, שוב שפיר יוכל להזות עלינו גם בשבת, ועי' השיבו להם דאפשר לקיים בפסח שני וכדאי' בפסחים פ' בהא דמטמא בשרץ דא"כ מרחחו מפסח, ומשני אפשר בפסח שני. ובזה ביארתי דברי הש"ס בפסחים ו' בסוגיא דשואלין ודורשיין ליישב כמה קושיות. וגם פלפלתי מהא דלא פשעו דהיו מחויבין ליטמא, וישבתי בזה דברי הראב"ד ופלפלתי בסוגיא דסוכה כ"ה ואכמ"ל בפלפולים שאין נוגעים למעשה.

והנה מ"ש רי"מ מד' מג"א דבקטנה י"ל דאין אומרים לאדם חטא, וה"נ במומר לשי' דג"מ, הנה מהריטב"א לע"ז דף ו' מוכח דלא כהר"מ, וכבר תמה בזה בשו"ת מהרי"א חיו"ד סי' קע"ז.

אך בעיקר הרבר לכאורה עלה בלבי דדוקא בדבר אסור מרינא אין אומרים לאדם חטא, ולא כמה שהוא חומרא ומדת חסידות לבד, והנה בתוס' סוכה מ"ד: כתבו דדוקא באיסור דרבנן איכא לא תסור משא"כ במנהג, והן אמת דברמב"ם פ"א מממדים מוכח להיפוך דגם במנהגים שהנהיגו [חכמי] הדורות איכא משום לא תסור, אבל י"ל דהתוס' מיידי דק במנהג שנהגו העם מעצמם ולא במה שהנהיגו חכמי הדור, אך מ"מ י"ל דגם כמה שהנהיגו חכמי הדור דוקא כנתפשט בכל ישראל משא"כ במה שנהגו בקצת מקומות וכדמוכח בא"ח סי' תרצ"ו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בפורים דאם עשה אין משמתי' אותו לשי'

כמה פוסקים, ואולם שיטת בעה"מ פ"א דמגלה דמשמתי, אבל מלשון הא"ח וכלבו שבב"י נראה דדוקא בנתפשט בכל ישראל משמתי. ויש להביא סמוכין מדברי התוס' בבכורות ב' סוף ע"א ר"ה קונסין דבבהמה דקה דהוי רק מנהגא במקום שחשודין אין קונסין אם עשה. אבל בתשו' א' הבאתי סתירה לדבריהם מירושלמי פ"ד דפסחים ה"ג דמפורש להיפוך דכשם שקונסין בגסה כן קונסין בדקה דהוי מנהגא יעו"ש. ויש לעיין בטו"ח ס' תצ"ג בהא דנהגו שאין נושאים נשים בין פסח לעצרת ואם עבר ועשה אין מענישין כלל וגם ביו"ט ב' דהוי מנהגא בכל ישראל לא העמידו במקום מצוה במילה שלא בזמנו, והן אמת דבשמנו של גיד דהוי רק מנהגא אפ"ה העמידו, גם גבי אכילת פסח דהוי מ"ע ע"י פסחים דף פ"ג וע"ע בס' העמק שאלה על השאלות פ' וישלח ואינו ת"י כעת. ועכ"פ י"ל דהיכי דלא נתפשט בכל העולם לא העמידו במקום מצוה יש סמוכין מרברי הש"ג שהובא במג"א ס' תקל"ג סק"ח ע"ש ותבין, וא"כ ה"נ במנהג דלא לשחוט בימים אלו.

ובפרט דכל המנהג הזה י"ל דהוי רק חומרא ומדת חסידות, דכל האיסור שמא יבא לאכול והא האכילה גופי' הוי רק מנהגא, וגדולה מזו מצינו בתוס' מנחות ס"ח. ד"ה והא, דהיכי דהוי רק עשה ולא לאו לא גזרינן ב', דאטו משום מצוה ליקו וליגזר, וביותר מוכח כן בתוס' מנחות מ: ד"ה שמא כו' במ"ש דבהא דטלית שנקרעה כו' אפי' לרבנן גזרו שמא יתפור דיהא בו איסור כלאים והיינו משום דהיכי דהוי רק חשש תעשה ולא מן העשוי הוי רק איסור עשה לא גזרו ב' משא"כ בלאו ע"ש, ולפענ"ד ראי' לזה מהש"ס דיומא ס"ה: בהא דפריך ועוד הא דר"ט אר"י גופי' מצוה הוא כו' ע"ש, ואין הבנה כלל, ולפמ"ש נחא, יעו"ש ותבין. וגם לפמ"ש התוס' במנחות ה' דדוקא היכי דהוי רק מצוה מהמובחר לא גזרינן, מ"מ עכ"פ מוכח דהיכי דהוי רק חומרא לא גזרינן ב', ועי' תמורה ה. דהיכי דהוי רק מצוה מהמובחר אי עבוד לא מיקרי חוטא, ועי' כה"ג בהשגת הראב"ד פ"ג מתרומות הל' כ', ואף דהרשב"א בכתובות י"ט כתב דגם במדת חסידות אין אדם משים עצמו רשע לומר איני חסיד ע"ש, היינו לר"מ, ולא קי"ל הכי, וגם לרבא שם אפי' לר"מ אינו כן, יעו"ש ותבין.

ואמנם נראה דגם במה שהוא רק מדת חסידות אין אומרים לאדם חטא כדרי שיזכה חבירו, וראי' מהריטב"א מגלה כ"ח שכ' בשם מורו ובשם רש"י ראיסור משחרר עבדו הוי רק מרת חסידות ע"ש, וקשה לפ"ז איך קאמר הש"ס כזה דאין אומרים לאדם חטא כדרי שיזכה חבירו, ובע"כ דגם בכה"ג אין אומרים לאדם חטא. ומהגם דלפי מ"ש הרשב"א בתשו' ח"ג ס' ת"ב בכל המנהגים שנהגו בהם אבותינו הפורץ גדרן כפורץ גדרה של תורה, והן אמת דבתשו' לק' אוזיראן הוכחתי דלא הוי כשל תורה ממש, ואף דבשו"ת ד"ח³ הביא בשם הג' רב"פ שהעלה דהוי כד"ת, אבל היינו היכי דיש ריעה א' לאסור, ונהגו כוותי' הוי כגדר וכמ"ש גם בתשו' ח"ס חיו"ד ס' ק"ז, וגם בזה חלקו עליו רבים. ואני הבאתי

(3) עיין בשו"ת דברי חיים ח"ב חחו"מ ס' ס"א דמבואר שם דמנהג אינו ד"ת.

מהירושלמי פ"א רבינא ר' ה' בהא רבנא נהגו סלסול כר"א זפריך על מנהג לוקין מדרות בתמי' ע"ש, ומבואר רקיל אפי' משאר איסור ררבנן ובע"כ רהוי רק כעין נרד וכראיתא בנדרים ט"ו דברבירים המותרים ואחרים נהגו איסור איכא כל יחל ררבנן, ועי' בפר"ח א"ח תצ"ו, וגדולה מזו מבואר במג"א תקנ"א סקל"א ראי הוי גזור גם לתינוק גם במקום מצוה אסור לספות לו, ובפרט בנ"ר שיהיו רבים נכשלים לעבור באכילת בשר, ואולי ירכו במספר יותר מאותן האוכלים ט'.

ועוד ראה הרדב"ז ח"ג סי' תקע"ו העלה דלא אמרינן לארס חטא כרי שיוכה חבירו רק היכי רבעינא רמיעק איסור זוטא מקיים חבירו מצוה רבה, משא"כ היכי דלא הוי בעינא, ואם כי אני בתשו' לסטאראזוניץ הוכחתי מהש"ס להיפוך, אבל עכ"פ אם אינו מתקיים באותו יום כוראי א"א לומר בן וכראיתא במנחות מ"ח רנח ברירי' גופי', חטא היום כרי שתזכה למחה, לא אמרינן. וא"כ בנ"ר כוראי מזרמן כמה פעמים ששוחטין היום ולא יזרמן אנשים כאלו ער למחר. ועוד ראה נהגו בעיירות נרולות שנחוי' בשר לצורך שרים וחיל הצבא ששוחטים בלא בריקת ריאה, וזהו רק איסור ררבנן דרוב בהמות כשרות וא"כ בירם לקנות מבשר זה הנמכר בתורת טרפה ולא יהיו החוטאים נכשלים באיסור תורה כלל ויוכלו הקצבים ליזהר שלא למכור לאנשים כאלו רק מבשר כזה ולא מחלק אחרונים, ומרוע נתיד לפרוץ גדר בשאט נפש בפרהסיא, ולגרום מכשול רבים. ומהגם כי אנשים החוטאים האלה ירוע כי בעוה"ר בזה"ז הם מומרים לכל התורה, וגם אם יקחו בשר כשר אוכלים בב"ח וכלים אסורים ובלא מליחה וכדומה, ולשו' מהרשד"ם חא"ע סי' י' ותשו' הרא"מ שהובא בברכ"י א"ע סי' ר' מומר שחטא אין דינו כישראל מה"ת בשאר דברים כלל, רק דינו כעכו"ם ומה לנו ולהם. כלל הרבר כי חלילה לפרוץ גדר בזה. ומה שאמרו מיאס ולבוב, ע"ז נאמר בדרך הלצה אין מחזיקין איסור ממקום למקום, ומי יודע באיזו אופן ומאיזו טעם ואיזו הכרח הי' ברבר.

ומה ששאל ברין הנואף, לענ"ר אף רקי"ל הלעיטתו לרשע וימות, וכרשב"ג בב"ק ס"ט, הרי בפרק ג' דרמאי בהא רהנותן לפונדקית קי"ל כת"ק וכמ"ש הרמב"ם פי"א רמעשר ומבואר בירושלמי שם דרשב"ג לא יורה לר"י רחוקה אין חבה מוציא בו', ומבואר במרה"פ שם רטעמא רביון דפונדקית היא יוכשלו אחרים בזה, וה"נ בזה יוולדו ויתרבו ממזרים, לכן מוטב שיגרשנה בעלה, ומהגם רע"ז יוכל בעלה לישא אשה אחרת ולא יגע בחרר"ג ועס"י ק"מ ס"ה, ובכה"ג וראי דלא שייך הא דהלעיטתו בו', כיון דיוצמה עי"ז שובה לבעלה. ומ"ש רהוי כמחזיק ירי עוברי עבירה, לענ"ר הרבר תלוי לפי ראות עיני ב"ר, שבאם נראה להם שיש תקוה שאם לא תתגרש לא ישב עמה הנואף, כוראי נכון להמתין, אבל באם אפס תקוה ואין כח ב"ר יפה, טוב לנו למעט באיסור, ולכל ירכו ממזירים.

ואני תפלה שיבא בעל הכרם ויכלה את קוציו ויתמו חטאים, ועלינו יערה רוח הכורא, כנפש ירירו הרו"ש באהבה,

חק' שלום מרדכי הכהן

מכתב מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבר"ק פוזנא⁽¹⁾

ב"ה. עי"ט צ"ה פ"ק פוזנא.

רב שלו' וברכה לרב ירירי חתני כבני הרב המופלג חרוץ ושנון מו"ה
ז' וואלף⁽²⁾ נ"י ע"ז בתי הצנועה היקרה מ' ראדיש תי' וכי"ח.

מכ"ק הגיעני תמול. בענין מ"ש חתני נ"י, א"י לי איך ומי יסבב זה, ממני לא
נאות לכתוב, ב"א הרב מוה"ר משה נ"י⁽³⁾ בה"ב [= בהאמבורג] אינו בע"ד כלל,
אולי יודע חתני נ"י איזה דרך מה לעשות. אפשר טוב שיכתוב חתני נ"י לבנו של
המנוח ר' שלו' ז"ל חתן של הרב אלטונא, ושחוא בעצמו יעורר שם לזכר עם
איזה אנשים, שיודע איש גדול אשר לא נמצא כמותו במאה פרסי, והוא הוא.
ידידכם רבש"ת,

חק' עקיבא

בתי בילא תי'⁽⁴⁾ עם בוואנדרש מיך זעהר אונר בין בוארנט ד'רוף דאס דוא
האסט ניט זעלבסט גשריבן, בואנרערס דא איך האב דיר גשריבן, דאס גויס רען
דרך ארץ האבין ווירסט, צו שרייבן אן דיינה עלשרין קודם י"ט⁽⁵⁾.
זוגתי תי' וככ"ב פב"ה.

-
- (1) הועתק מעצם כתי"ק, והגיע אלינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד המהולל והמפואר מו"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפען. טוב עין הוא יבורך.
  - (2) הוא הרב הגאון מוה"ר וואלף שיק מוואלשטיין. אחר חתונתו דר בעיר ברעסלויא. יש אליו כמה תשובות בשו"ת רעק"א. ונזכר ביוסף רעת על יו"ד סי' ש"ה סעיף י"א.
  - (3) הוא הרה"ג מוה"ר משה איגרישלעזינגער בנו של הגאון מוה"ר בונם גינו אבר"ק מט"ד. ה' תושב בביהמ"ד בהאמבורג. יש אליו כמה תשובות בשו"ת רעק"א. נפטר בהאמבורג בערב חג הסוכות שנת תרי"ח לפ"ק.
  - (4) היתה אז נערה בת י"ג שנים, כי נולדה בשנת תקפ"ב. — כעלה ה' הרה"ג ר' מאיר ארי' הכהן ראזאניס. נפטרה בברעסלויא כ"ג שבט תרמ"ט.
  - (5) ראוי להעתיק כאן מכתב מהגרעק"א שנרפס בס' חוש המשולש (עמוד קנ"ה) וזלה"ק: בעזה"י א' ר"ח כסליו פ"ג לפ"ק פוזנא. — שלום וברכה לידידי אחי הנגיד הרבני הנכבד ריא ה' מרבים מהו' שמואל נ"י. יקרת מכתבו הגיעני ואינו יכול להשיב כעת כי ראשי ולבי כל עמי וידי דפו לגדול צערי על מניעת מכתב חתני הגאון נ"י וזוגתי בתי הרבנית תי' זה יותר מג' חדשים, לא ברכת השנים ולא ברכת מז"ט על שירוכי נכדי יצ"ו, צערי גדול מנשוא ממש נהייתי ונחליתי וכל אברי מקוררים לא אוכל לחמם אותם וקשה עלי אחיות הקולמוס לכתוב, ה' יתן שיהיה צערי לכפרת עון ויזכני להתבשר בקרב כל טוב מחתני הגאון נ"י ומביתו. אחיך רש"ת חק' עקיבא גינו מא"ש. — וראה עוד בס' איגרות סופרים ח"א מכתב כ"ב, בשולי המכתב.

בדין הנחת תפילין בחול המועד

מהרב הגאון מוה"ר יואל כ"ץ הי"ד אבד"ק ערדעד⁽¹⁾

ב"ה. ג' לס' ונברכו בך כל משפחות האדמה שנת תרח"ץ לפ"ק.

ברכת מז"ט וגריא נאה לאהובי ירידי הבחור כהלכה, חתן תמים
למעלות התורה והיראה, חו"ב נפלא, עושה פלא וכו' מו"ה אברהם
מאיר נ"י.

אחדשה"ט באה"ר, קבלתי בשמחה קול קריאתך, קריאה של חיבה, ליום
אפריוןך ושמחת לבך בחודש כסלו הבע"ל, עב"ג המושלמת תחי' בת גדולים
ממשפחת הגאון מהרא"ץ פריד זצ"ל האב"ד דק"ק ניערעשט ומארגארעטען,
והגאון מוהרי"ם שווארץ זצ"ל האבדק"י קראלי, שזכותי עוד להכירו בימי
בחרותי, ומראה פניו כמראה איש האלקים, ענבי גפן בענבי גפן דבר נאה
ומתקבל, ויה"ר שזיווגך יעלה יפ"ה, ותזכה לשקוד גם להלאה על דלתי התורה
כדרךך מאז ומקדם, מתוך הרחבת הדעת, ותתרומם קרנך בכבוד א"ס.

והנה, ע"ד הערתך בחוהמ"ס העבר אצל שלחנו הטהור של כ"ק אדמו"ר
הגאב"דשם שליט"א⁽²⁾ שדיבר בקרשו בענין הנחת תפילין בחוה"מ, ובתוך שיחה
של תורה הערת מדברי הדג"מ בסי' ש"ח עמש"כ המג"א שם ס"ק י"א שהק' על
המחבר שם, דמשמע דשרי לטלטולי אף שלא לצורך גופו דל"ה כלי שמלאכתו
לאיסור, ובסי' ל"א פסק כדברי הוזה"ק דהמניח תפילין בחוה"מ חייב מיתה,
וכש"כ בשבת, והק' בדג"מ דל"ל למילף שבת מק"ו דחוה"מ הא בהדיא פסק שם
דאסור להניח תפילין בשווי"ט דהוי זלוזל לאות שבת, והיא באמת הערה נכונה.
והנה בתוך פלפול חברים במסיבת ת"ח שם רמותי לך בקיצור דברים לתרץ קו'
הדג"מ, ועתה באתי לפרש דברי מה שנראה לענ"ד לתרץ קו' זו, לפימ"ש
הרא"ש ז"ל בהל' קטנות דלרע"ק דילף הא דשבת לאו זמן תפילין הוא מקרא
דוהי' לך לאות, ממילא חוה"מ ל"ה בכלל זה וחייב בתפילין, ולריה"ג דילף לה
מקרא דושמרת א"כ הוי גם חוה"מ בכלל, דאקרי ג"כ מקרא קדש עיי"ש, והנה
למ"ד דילף מקרא דושמרת אסור להניח תפילין רעובר על לאו כנ"ל, (ועיי')

(1) נולד בשנת תרנ"ב בכפר הסמוך להאלמין לאביו דהה"ג מוה"ר מאיר הכהן ז"ל.
למר בישיבת הגאון מהרש"ג זצ"ל אבד"ק סעמיאהלי ובישיבת הגאון מוה"ר עקיבא סופר
זצ"ל אבד"ק פרעשבורג. נסמך להוראה מרביתו הנ"ל וגם מהגאון מוה"ר יהודה
גרינוואלד זצ"ל אבד"ק סאטמאר. ראשית נשיאותו הי' כרמו"ץ בק"ק ניערעשט,
ואח"כ נתקבל לאבד"ק ערדעד. — נרפס ממנו שו"ת שירת כסף על הל' גיטין, שו"ת
פרס רימונים על עניני היתר עגניות, והנהגות גלילי זהב על שו"ת מהר"פ שוסבורג לחו"ז
הג"ר פנחס וויינבערגער אבד"ק ניערעשט. — בשנת תש"ר נשרף עקה"ש עכב"ב.
הי"ד ותנצב"ה. — אפריון נמטי' להרב המפורסם וכו' מוה"ר אברהם מאיר איזראעל
שליט"א אבד"ק הוניאד ומח"ס ילקוט המאירי ששלח לנו בטובו הגרול מכתב זה (העורך
אליו) להרפסו בקובצנו. טוב עין הוא יבורך.

(2) הוא הנה"ק מוה"ר יואל שייטלבוים זצ"ל אבד"ק סאטמאר.

בשאנ"א סי' מ"א ותשו' מהר"ם ברורא מש"כ בזה) ואולי י"ל בכוונת המג"א הואיל דפסק המחבר כדברי חזוה"ק דחות"מ אסור בתפלין, ע"כ ס"ל כריה"ג דיליף לה מקרא דושמרת, והוי גם חזוה"מ בכלל, וא"כ הא דפסק רשויו"ט לז"ת הוא מקרא דושמרת, ע"כ אסור להניח, והא דהביא קרא דאות לאו דוקא וכמו שהאריך בזה בשאנ"א שם, וגם להמחבר עיקר הילפותא הוא מקרא דושמרת, דהא פסק ג"כ רוחה"מ אסור בתפלין. ובה תתיישב נמי מה שהביא הרמב"ם ז"ל קרא דהוי' לך לאות, משום דס"ל דחות"מ חייב בתפלין וכמ"ש בכ"מ, ומשום הכי הביא קרא דלאות, ולא ממעט חזוה"מ, וא"ש.

והנה כמה שפלפלת בשי' הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' שביתת עשור בענין תוס' יוה"כ הרבנן, עיינתי בדרכיך שנאמרו בהשכל ודעת, ולעת מצוא הנני לכתוב לך אי"ה ברור מפורש בענין זה.

והנני לחתום מעין הפתיחה בכרכת מז"ט לך ולמר אביך יירי ג"י, וביום חתונתך ושמחת לך ישמח לבי גם אני.

כ"ד ירידך ואוח"נ המברכך מקרב לבי,

יואל כ"ץ

אברפ"ק ערדער והגלילות יע"א

נ.ב. בקשתי את אחי נ"י משם למסור לך ספר מנוחת אשר לדורן דרשה.

הלכתא רבתי לשבת

פסקי דינים והלכות נחוצות בהל' שבת

משה שטערן

אבר"ק דעברעצין ונייהייל יצ"ו
בעמ"ח שו"ת באר משה ו"ח
ברוקלין, יע"א

נשאלתי. אם שרי להכות חלבון ביצה כרי להעלותו כמו שו"ם.

השבתי. שאסור לעשות.

הנה זה נלמד ממה שכ' המג"א (סי' שכ"א סקכ"ר בשם פרש"י שבת קל"ט ב' ד"ה ונותנין ועיי"ש במאירי) שאסור לטרוף ביצים מגולגלים בקערה רמחוי כמאן רבעי למשרינהו בקערה (ועיי"ש במ"ב סקס"ח) ובמג"א (ס"ק כ"ח). ועוד במג"א (סקכ"ט) שאסור לטרוף האוכל משום עיבור באוכלין מדרבנן, ועיי"ש בשו"ע (סעי' ט"ו וט"ז). לפי"ז ביו"ט פשוט שמותר וכן נוהגין. וכן מותר ביו"ט להפריר החלמון מן החלבון ולא שייך ביה איסור בורר (עיי' סי' תקי"ט ס"ב ובמ"ב סק"ה וסק"ז ובבב"ל ד"ה הבורר). ובאמת יש לחלק ולומר דעשיית שוים אינו רומה ללטרוף ביצים מגולגלים בקערה, אבל עכ"פ בוראי אסור מטעמא דהג"מ (שם במג"א) רכל רבר אסור לטרוף, ועוד נוסף ע"ז גם אסור לעשות „שוים”

משום נולד, ופשוט. וגם משום עוברא דחול (עיין מ"ב סי' שכ"א סקמ"ה וסקל"ו) יש מקום להחמיר.

ובשבת אם שרי להפריך החלמון מהחלבון או החלבון מהחלמון, עיין בשו"ע (סי' שי"ט סט"ו) שכ' מסננת שנתן בה חרדל ליתן בה ביצה אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון נשאר למעלה. ומקורו במשנה (שבת קל"ט) ועיי"ש במפרשים. והמנ"א (סקט"ז) כ' וז"ל נשאר למעלה ולא חשיב כבורר לפי ששניהם אוכלין הם ואין נותנין אותן לתוכו אלא לתקן מראה החרדל (שור) אבל אם הם עושים אותו כדי לאכול החלמון אסור דמה שאינו רוצה לאכול מקרי פסולת והוי ליה בורר (ב"ח לבוש) עס"ג רכתב דבמין א' לא שייך ברירה, וצ"ל דהכא מיחשב כ' מינים וכ"מ בב"ח ולבוש אבל ממ"ש ס"ג בשם המ"מ משמע דזה מקרי מין אחד כמו מחבץ ומשמר כ"מ בסיומן ש"ג וכו', ועיין במחצ"ה ביאור רבי המנ"א על נכון. ובמ"ב (ס"ק נ"ח) פסק עפ"י דברי המנ"א דבהביצה החלמון והחלבון מין אחד הם ומותר ליקח החלמון ביד [מתוך החלבון] דהוי בורר אוכל לאלתר וביד מותר, וה"ה דמותר ע"י עירוי מקליפה וקליפה דזה נ"כ מקרי כבורר ביד וכנ"ל בסקמ"ד (ועיי"ש בסקמ"ז), ועיין בשעה"צ (שם סקנ"ח מהנ"א). א"כ שרי להפריך החלמון מהחלבון ביד ע"מ לאכלו מיד ומסתברא דגם לערות החלמון בתוך כוס כדי לאכלו מיד שרי דגם זה הוי כבורר ביד, אבל ליקח החלבון מתוך החלמון אסור דהחלבון דינו כפסולת כי אין רוצה בו עתה ופסולת אסור לברור מתוך אוכל (עיין במ"ב סקנ"ח ובמחצ"ה סקט"ז).

ודע שהרבה בנ"א דרכן בחול לשתות חלב או קאווע עם חלמון ביצה חי, שרי להם לעשות כן בשבת נ"כ וכמו שכ' המ"ב (הנ"ל סקנ"ח). אבל בודאי לא יתן בכלי שני אלא בכלי שלישי (עיין חזו"א סי' נ"ב סקי"ט) ואפשר שגם בכלי שלישי אם המים חם מאוד יש חשש בישול רביצה הוי ממאכלים קלי הבישול דטוב מאוד למנוע להשתמש גם בכלי שלישי חם מאוד, ועיין בתשו' קמוח"ז מרן הח"ס סי' ע"ד בזה, והגם שהמ"ב (סי' שכ"א סקס"ח הנ"ל) מיקל בכלי שני גם לענין ביצה הרבה אחרונים מחמירים בביצה וכן נכון להיות נזהר כשהכלי שני ושלישי חמים מאוד ועיין במ"ב סי' שי"ח סקל"ט וחידוש ששם הביא דברי קמוח"ז מרן הח"ס להחמיר גם בכלי שלישי עיי"ש.

* * *

נשאלתי. אם שרי להחזיק תפוחי זהב וגרניפפרוט וכיוצ"ב בידו, ולמצוץ מימי הפרי כפה.

השבתי. כתפוחי זהב וכיוצ"ב שרי ומה טוב להיות נזהר שלא לרחות ולסחוט ביד, אבל בענבים אסור בכל אופן.

(א) מקורו בשו"ע (סי' ש"כ ס"א ברמ"א) אבל מותר למצוץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכ"ש בשאר דברים ויש אוסרין למצוץ כפה מענבים וכיוצ"ב, עכ"ל. וכ' במ"ב (שם סקי"ב) וז"ל ועיין בא"ר שכ' [וכ"כ העולת שבת אות ט'] דבזיתים וענבים שסחיטתן מדאורייתא הנכון להחמיר מלמצוץ אפילו בפיו כסבדא ראשונה ובשאר דברים אין להחמיר (וכ"כ החי"א וברכ"י בשו"ר ברכה

אות א' וכה"ח אות י"ב) ומסתברא ראפילו בזיתים וענבים אין להחמיר רק כשהוא דרך יניקה לבר רהיניו שמוציץ אותם ואינו משימם לתוך פיו אבל אם משימם לתוך פיו ומוציץ המשקה ומשליך החרצנים לחוץ לכו"ע דרך מאכל הוא ומותר, וכן משמע מפרמ"ג (משב"ז סק"ב) עכ"ל, ובקצשו"ע (סי' פ' סעי' י"ב) כ' ואפילו למצות פרי בשו"י אוסרין ויש לזהר עכ"פ בענבים שלא למצוץ את המשקה ולזרוק הקליפות.

ומה שכתבתי בתשובה „ומה טוב להיות נזהר שלא לרחות ולסחטו ביר“, אחר עיון הרק היטב ברברי המ"ב הנ"ל (סי' ש"ח ס"ק י"ב) הוא בדרך חומרא, כי לאו דרך סחיטה בכך, עכ"ז לרעתי נכון לעשות כן ולחיות נזהר, ולהמיקל אין אומרים לו כלום, כי יש לו על מה לסמוך.

ורבר פלא ראיתי בפי' מהרש"ל על הסמ"ג (מלאכת שבת במלאכת דש) שכ' וז"ל: ואני אומר דיש לחלק דבשלמא מרק הנבלע בבשר או יין בלחם כבר היה שם משקה עליהם ומשו"ה אסור וקרוב לחיוב חטאת אבל המשקה היוצא מהענבים קודם יציאתם מעולם לא היה שם משקה עליו דנאמר שיהא דומה לרש או אפילו לאוכל דאיפרת אלא כשיצאו לפיו הוא דרך אכילה ושרי, והמחמיר תע"ב עכ"ל, ופלא דכנראה מכל הפוסקים (סי' ש"ב) בודאי מציצת ענבים חמורה ביותר מכל. ומצאתי אח"כ כן בספר ווי העמודים (על ס' היראים סי' ק"ב אות כ"ג) שהעיר כן, ושמחתי. ואחר העיון הרק היטב יש ליישב דברי המהרש"ל, שלענין „בדרך אכילה“ שאין דרך סחיטה כלל, גם בענבים ליכא איסור סחיטה דאודייטא ואפילו לא דרבנן, (ובאמת כן דעת הפוסקים בדיון ברירה בסי' ש"פ, שאין ברירה בדרך אכילה), ומשקה הנבלע בבשר או בלחם שהי' עליהם שם משקה מכבר, חמור גם לגבי „דרך אכילה“ ויש לחוש לסחיטה מדרבנן. אבל מה שכ' המהרש"ל „וקרוב לחיוב חטאת“, אינני מבין כלל ולא ירדתי לסוף דעתו.

בענין כאשר זמם ולא כאשר עשה

מתתיהו הכהן קאהן

לונדון יע"א

א) מכות דף ה' ע"ב תנא בריבי אומר לא הרנו נהרגין הרנו אין נהרגין אמר אביו בני לאו ק"ו הוא א"ל למדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין. וכ' התוס' בב"ק דף ד' ע"ב בר"ה ועדים, פי' ריב"א דאפי' שילם על פי העדים זוממין חייבין דלא שייך בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה ור"י מפרש דלא צריך להאי טעמא דגבי ממון עונשין מן הדין והא דאמר' במכות הרנו אין נהרגין היינו משום דהתם אין עונשין מן הדין, עכ"ל. ובשו"ת הגרעק"א סי' קע"ו הק' לשי' הפוסקים דבממון אמר' כאשר זמם ולא כאשר עשה מהא דמבו' בכריתות כ"ד ע"א אר"י שור הנסקל שהוזמו עדיו כל המחזיק בו וזה בו, והטעם מבו' שם משום דמפקד לוי, וא"כ איך ב"ד גומרין דינו של שור לסקילה הא הו' עדות שאא"י להזימה דמיד כשגומרין דינו הבעלים מפסידין השור דמפקדו לוי, עיי"ש,

ובאמת אף אי נימא דבממון לא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה נמי ק' לר' ריב"א דהטעם הוא משום דאפשר בחזרה והרי התם לא אפשר בחזרה דמה שהבעלים יכולים לזכות מן ההפקר זה לא מיקרי חזרה דגם ארם אחר יכול לזכות והבעלים יכולין לזכות רלא גרעי מארם אחר ואי"ז חזרה.

והנה בר' הריב"א יש לעיין אם התובע שהוציא הממון מת ולא הניח המעות אי מיקרי כאשר עשה דהא אז אי אפשר בחזרה, ועיי"ש בהג' הרש"ש שכ' דבכה"ג לא מיקרי כאשר עשה, וכאשר עשה מיקרי רק כשהעשי' היתה עפ"י העדים וכגון שהב"ד גמרו רינו ליהרג עפ"י עדות העדים והרגו אותו דההריגה היתה מחמת העדים, אבל אם מת מאיליו לאחר שנגמר דינו ודאי לא מיקרי כאשר עשה רלא מת מחמת עדותן, וה"נ אם מת התובע שהוציא הממון לא מיקרי כאשר עשה כאשר עשה דעדותן הועילה רק להוציא הממון אבל לא שהלה ימות וזה לא מיקרי כאשר עשה.

ולפי"ז יש ליישב קו' הגרעק"א הנ"ל דבשור הנסקל לא היה גמר דין שהבעלים יפקירו את השור רק הבעלים מעצמן מתיאשין ומפקדין אותו, וזה אינו מחמת העדים ולכן לא מיקרי כאשר עשה.

(ב) כ' הרמב"ם פ"כ מהל' ערות ה"ב אבל אם לקה זה שהעירו עליו לוקין, וכ' ע"ז הראב"ד א"א שבוש הוא זה, וכוונתו כפיה"נ להקשות איך איכא למימר במלקות כאשר זמם ואפילו כאשר עשה הא במלקות ל"ש לא טעמו של הריב"א דהא לא אפשר בחזרה ולא טעמו של הר"י דהא מלקות אין עונשין מן הדין, וע"ש בכס"מ, והרבה תי' נאמרו על הרמב"ם, וראיתי בשם הגר"י דוסקין וצ"ל שתי' דהרמב"ם לשיטתו שכ' בפ"ז מהל' סנהדרין ה"א לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו ל"ט שאם יוסיף לו אחת נמצאת שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו, עכ"ל. מכו' דהרמב"ם סובר דמן התורה חייב ארבעים ורק חז"ל גזרו שמא יטעה במנינו ויוסיף לו על המ' דילקה רק ל"ט ראו אם יטעה ויוסיף לו אחת נמצא שלקה מ' שנתחייב בהן. והנה אף שגזרו חכמים שמא יטעה במנינא, מ"מ סתמא רמילתא תלינן רלא טעה דהוא חששא רחוקה ומילתא רלא שכיחא ותלינן דלקה ל"ט, ומן התורה הרי בעי' ארבעים ונמצא רמה"ת ל"ה כאשר עשה דעדיין לא לקה את המספר שהוא מחוייב, ולא מיקרי כאשר עשה אלא אם לקה כל מה שנתחייב בו, עכת"ר הנפלאים.

אך יש להעיר אם נתפוס דלא מיקרי כאשר עשה אלא במספר ארבעים א"כ גם כאשר זמם לא מיקרי אלא כשזממו להלקותו ארבעים, ומכיוון שיש תקנת חכמים שאינו לוקה אלא ל"ט לא זממו להלקותו אלא ל"ט, ואם זה מיקרי כאשר זמם, למה לא מיקרי כאשר עשה. ונראה דיש נפ"מ בין כאשר זמם לכאשר עשה, דכאשר זמם החיוב הוא על מה שה' ברצון העדים ובכוונתם, ורצונם הרי היה להטיל עליו חיוב מ', אף דלמעשה ה' לוקה ל"ט מחמת תקנת חכמים, אבל ה' מוטל עליו חיוב של ארבעים, ומיקרי שפיר כאשר זמם, דזממו לעשותו מחוייב מ', משא"כ בכאשר עשה אין זה תלוי במחשבתם וברצונם, אלא אם במציאות היתה עשיה, והואיל ובמציאות לא היתה עשיה של מ' לא מיקרי כאשר עשה.

ביאור במשנה במס' שבת דף מ"ב ע"א

אלעזר אלכסנדר זושא שיק

תלמיד במתיבתא עץ חיים רבאכוב
ברוקלין, ניו יארק

במשנה במס' שבת (דף מב.) האילפס והקרירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יורא אומר לכל הוא נותן חוץ מרבר שיש בו חומץ וציר. וברש"י שהעבירן מרותחין, בין השמשות, לא יתן לתוכן תבלין, משתחשך. ולכאורה קשה מאור הא בין השמשות ג"כ אסור לבשל או ליתן תבלין, ולמה פירש רש"י על לא יתן לתוכן תבלין משתחשך, וכן הקשה הראש יוסף כאן ורעק"א במשניות בפרק חבית. ורעק"א מתרץ שם בפרק חבית, שברך קלח. אמר רב ששת מי איכא מירי דרבנן מחייבו חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחלה, א"כ רבי יהורא שמתיר כאן לכתחלה צ"ל דרבנן של רבי יהורא אוסרים רק מדרבנן, וא"כ יפה כתב רש"י משתחשך, רבין השמשות מותר, למ"ד רכל רבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו רבנן. אבל באמת עריין צ"ע, ורעק"א שפיר מתרץ מה שכתב רש"י משתחשך, אמנם לפי"ז הו"ל לרש"י למינקט כל המעשה משתחשך, ולמה כתב שהעבירן מרותחין, בין השמשות. ובראש יוסף מתרין, מש"כ רש"י משתחשך, משום רכ"ד שהוסר מן האש לא מבשל אלא מדרבנן ולא מן התורה, וכן דעת הפר"ח ביו"ד סי' ס"ה, וכן נראה מירושלמי. ולפ"ז כל רבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו רבנן ביה"ש. אבל צ"ע ממש"כ רש"י שהעבירן בין השמשות וכו"ל. [ועיין בראש יוסף שם שכתב, וכ"ז איננו שוה לי, דבמס' חולין (ק"ד ע"ב) משמע איפכא ששם מיירי בהא דאסור להעלות בשר עוף עם חלב ומתקין שם רבי ששת סוף סוף צונן בצונן הוא שאפילו את"ל בשר עוף בחלב הוי ראורייתא, הוי גזירה לגזירה, העלאה אטו אכילה, ואכילה גופה אטו ררך בישול אסרה תורה. ומתרין שם כגמ' גזירה שמא יעלה בשר בהמה באילפס ראשון וא"כ יש ראי' שהוא מן התורה, ראי' הוי רק מדרבנן אם הוסר האילפס ראשון מן האש, א"כ הוי גזירה לגזירה, א' העלאה אטו אילפס ראשון, ואילפס ראשון אטו בישול ממש, ועדיין נשאר קושיית הגמ' רהוי גזירה לגזירה].

אמנם באמת יש להסביר רברי רש"י הנ"ל, דהנה בט"ז סי' שי"ח ס"ק י"ב הביא בשם הב"י שכתב וז"ל, כתב הג' מרדכי שקרוב הרבר רלא מיקרי כ"ר אלא עם סליקו מן האש מיר אבל אם הניחו לעמוד להפיג רתיחתו ה"ל כלי שני, והט"ז מחולק עם הג' מרדכי וכתב דהא משנה מפורשת היא בפרק כירה האילפס והקרירה שהעבירן מרותחין ופרש"י בין השמשות לא יתן לתוכן תבלין ופרש"י משתחשך רכ"ד כ"ז שהוא רותח מבשל עכ"ל, הרי מבואר דלא כהגהות מרדכי. ובספר תוס' שבת ובאלי' רבה תמהו אטו גברא אנברא קרמית, רש"י על הג' מרדכי, הלא הג' מרדכי ויכל לפדש הא דתני במתני' לא יתן לתוכן תבלין, דהיינו „מיד" אחר שהעבירנה מן האש, ויותר תמה האלי' רבה שלא עיין הט"ז בלשון

של הנ' מרדכי שכתב שלשון המשנה מוכיח האילפס והקדירה שהעבירן, ומשמע מיד, לא יתן לתוכן תבלין, הרי דאדרבה מייתי ראי' ממשנה להיפך מרש"י. ונראה לתרץ, בהקדם מה שהקשה הפני יהושע מהו הרבותא במשנתו, הלא זאת כבר ידענו ממשנה הקודמת, המיחס שפינהו דמוקי אביי שפינהו מן האור ואפ"ה לא יתן לתוכן מים, ותירץ דסיפא דמתני' הוצרך למתני שאפילו תבלין שצריכים בישול יותר ממים ואפ"ה אסור אף לאחר שהעבירן מן האור. אבל לפי"ז קשה א"כ למה שינה המשנה כאן ותני מרותחין, הול"ל כמו לעיל האילפס והקדירה שפינהו, ולכל הפחות שהעבירן, מה זה מרותחין, ושנית צריכין להבין מה שדקדק הראש יוסף, הרי כל קדירה שהעבירן מן האור, הוא רותח, ולמה כתב שהעבירן מרותחין. ונראה לתרץ כן, דהמשנה האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין, ר"ל שהעבירן בשעה שהקדירות רותחין, ואימתי הוא זה, בין השמשות, דסתם קדירות בין השמשות רותחות הן (שבת לד.), ולא יתן לתוכן תבלין, היינו דוקא משתחשך, א' מחמת קושיות רעק"א הנ"ל דבין השמשות מותר ליתן תבלין, וב' דאי לא יתן קאי ג"כ על בין השמשות, זה לא מסתבר שמשנה במסכת שבת ידבר רק מהל' בהשמש"ש, כי ענין בין השמשות הוא דבר בפני עצמו שבין השמשות הוא כלילה לענין שבת. ולפ"ז שהעבירו מרותחין, צריך להיות בה"ש, ולא יתן, קאי משתחשך, שזה מוכרח ממשנה גופה, והרבותא הוא, שאם הוסיף מעל האור בה"ש אסור ליתן תבלין אפילו משתחשך, אף שעבר זמן של י"ג רגעים ומחצה, אפ"ה אסור. ולפ"ז מתורץ קשיות התו"ש וא"ר שתמהו, אטו גברא אנכרא קרמית כנ"ל, שזה לא הוי גברא אנכרא, דמוכרח ממשנה גופה דלא כה"ג מרדכי. ולפ"ז יפה כתב הט"ז דהא משנה מפורשת הוא, כיון שזה מוכרח ממשנה גופה. ויפה דייק רש"י לפרש שהעבירן בין השמשות, ועל לא יתן לתוכן תבלין, פירש, משתחשך.

ועפ"ז יש לתרץ קושית הברטנורה שהקשה סתירה מרישא לסיפא דמתני', דברישא תנן המיחס שפינהו, ר"ל מעל הכירה, ויש בתוכו מים חמין לא יתן לתוכן צונן, ר"ל מים מועטים כשביל שיחזמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן, ר"ל מים מרובים, אבל מים מועטים כדי שיחזמו לא דס"ל דכלי שני מבשל, ובסיפא דמתני' תנן אבל נותן הוא לתוך הקערה דכ"ש אינו מבשל. ולהנ"ל ניחא, דלעולם כ"ש מבשל, וכאן בסיפא דאינו מבשל מיירי בקערה שכבר הונח מבין השמשות עד משתחשך (כמו שפרשנו הרישא דמתני') וכ"ש לא חמיר כולי האי דאם הונח י"ג ומחצה רגעים ויותר שיהי' אסור.

ועוד נראה לתרץ כמו שכתבו התוס' לעיל דף לט. בר"ה כל שבא בחמין וכו' דתבלין בכ"ש לא מיחוי כמבשל, א"כ רישא דמתני' מיירי במים ומים מיחוי כמבשל, לכן יש איסור בכ"ש, אבל בסיפא מיירי בתבלין, ותבלין לא מיחוי כמבשל בכ"ש שהן עשוין למתק את הקדירה. — ועוד נראה לתרץ דתבלין צריכים בישול יותר ממים כמו שכתב הפני יהושע, א"כ ברישא מיירי במים לכן יש איסור אפילו בכ"ש, ובסיפא מיירי בתבלין א"כ אין איסור בכלי שני.

עולת שבת בשבתו

הפטרה לתשעה באב

קוה לשלום ואין טוב (ירמ' ח'). י"ל בזה ע"ד הרמז, רהנה ירמ' הנביא הניר מה שראה במראה הנבואה, ויהי רבר ר' אלי שנית לאמר מה אתה רואה, ואומר סיר נפוח אני רואה ופניו מפני צפונה (ירמ' א'), פי' קרירה רותחת ופני הרתיחה נוטה כלפי צפון. והנה אמרו חכמו"ל (ברכות נ"ו ע"ב) הרואה קררה בחלום ישכים ויאמר ר' תשפות שלום לנו. וגם אמרו חכמו"ל (סוכה נ"ב) רשבע שמות יש ליצת"ר ואחר מהם הוא צפון, כי צפון בלבו של אדם. וזהו שאמר, קוה לשלום, שבתחלה כשראה הקררה עלה על מחשבתו שיש לצפות לשלום כאו"ל הנ"ל, אבל כשנוכח לרעת שפני הרתיחה נוטה כלפי צפון, תרומז על רתיחת היצר להסית האדם לעבירות, אמר, ואין טוב, כי אמרו חכמו"ל עה"פ והנה טוב מאור, טוב זה יצר הטוב, ולכן אמר, ואין טוב, שאין השליטה להיצ"ט כי אם להיצה"ר, וא"כ טוב אין לקוות לשלום, כי אין שלום אמר ר' לרשעים. ר' ונאלנו וישפות לנו שלום.

(כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א)

ואתחנן

רק השמר לך, ושמור נפשך מאד. י"ל רכל אכין ורקין מיעוטיין, והכוונה שתמעט בענינים הנוגעים לך ולגופך, אבל בברכים הנוגעים לנשמה, בזה שמור נפשך מאד.

(הנה"ק החווה מלובלין זצ"ל¹)

הפטרת עקב

מהרו בניך מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, שאי סביב עיניך ודאי כולם נקבצו באו לך (ישעי' מ"ט). י"ל הכוונה בפסוקים הללו, עפ"י מה ראיתא בגמ' (קירושין כ"ט ע"ב) אמר רב יתורה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, ר' יוחנן אמר ריחיים בצוואדו ויעסוק בתורה, ולא פליגי הא לן והא להו. ופי' ר"ת שם בתוס' רבני בבל היו לומדים בא"י, ור' יוחנן דאמר ריחיים בצוואדו ויעסוק בתורה לבני בבל ריבר שאינו יכול להניח אשתו לילך ללמוד תורה, ושמואל דאמר נושא אשה תחלה, לבני א"י אמר שיכולים ללמוד במקומם, וטוב לו שישא אשה תחלה וילמוד תורה בטוהרה, כמבואר שם בגמ' להלן דאמר רב חסדא אי הוי נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשמן גירא בעיניך.

וזה יש להעמיס ברכי ישעי' הנביא, שאמר אל בני ארץ ישראל, מהרו, לשון מוהר הבתולות, וגם הוא לשון מהירות, כלו' מהרו והשיאו אשה לבניכם ותנו

(1) בס' מהור רעיונים (ווארשא תר"ס) בפ' תצוה, ששמע ר"ז מפה"ק.

מוהר בעדם, ואח"כ ילמדו תורה, כי על ידי כן, מהרסיך ומחריביך, שהוא היצחק"ר, ממך יצאו, ולא ישלטו בכם להרהר באשה, ושמא תאמר, רחיים בצווארו ויעסוק בתורה, לזה אמר, כי כולם נקבצו באו לך, כלו' הרי כל התלמידים משאר ארצות באים לך, ואתה יושב ולומד בביתך בא"י, א"כ ליכא למיחש מידי. (הגאון מוה"ר גדלי' משה הלוי אבר"ק יאנוב זצ"ל בעמח"ס חמד משה²)

ראה

לא תעשון כן לה' אלקיכם, כי אם אל המקום אשר יבחר ה"א. ומקשין העולם, לר"א שמביא רש"י שהוא אזהרה למוחק השם ונותץ המזבח וכו', קשיא אם כן איך אמר אח"כ כי אם אל המקום וגו', שהמשמעות ששם מותר למחוק השם ולנתוץ המזבח. ונראה לי שאינו קושיא, והוא בהקדים לך גמרא במס' מגילה, אסור לסתור בנין בית הכנסת אלא אם כן הכינו מקום אחרת לבית הכנסת והתחילו לבנות אחרת. ומצורף לזה שכתוב בפ' נשא בסוטה שמחק הכהן השם אל מים המאירים.

וחנה על פי הדברים האלה יהי' ביאור דברי רש"י, לא תעשון כן לה' אלקיכם, רהיינו למחוק השם, אבל במקום אשר יבחר, ושם יהי' נוהג דין סוטה, שם מותר למחוק השם אל המים מאררים. גם, לא תעשון כן לה' אלקיכם לנתוץ המזבח, אבל אל המקום אשר יבחר, רהיינו אם תבחר מקום אחרת ותתחיל לבנות, מותר לנתוץ המזבח שהוא רמז למקדש מעט שלנו בבתי כנסיות. (הגאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף זצ"ל³)

שופטים

וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. ו"ל שפסוק זה מרמז ע"ד רמז בעלמא, כי הצדיקים הם נקראים גרים בעולם הזה, כמ"ש וחרבות מחים גרים יאכלו (ישעי' ה'), ור"ל שצדיקים לא נחשב עליהם כלל כל עניני עולם הזה, שדירת ארעי הוא להם עניני עוה"ז ועיקר דירת קבע הוא להם עניני עולם הבא, ולזה הם זוכים לאור באור פני החיים בעוה"ב. וז"ש, מאחד שעריך, שהוא אדם חשוב מאד שהוא מיוחד שבעדרו, אשר הוא גר שם, ר"ל שהוא נקרא על שם גר כמ"ש וחרבות מחים גרים יאכלו, שלא נחשב בעיניהם כל עניני עוה"ז, שעושים בעוה"ז מה ששייך לצורך גופם כגרים, ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה', עי"ז יהי' נקי ויבא הצדיק למעלה בג"ע העליון בלי שום לכלוך עון כלל לאור מיד בצדור החיים את נשמתו בלי שום יסורים כלל מעונשי גיהנם. (הגאון מוה"ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זצ"ל אבר"ק זלאויץ³)

(2) בס' דרכי נועם (קעניגסבערג תקכ"ד) להג"ר שמואל מקאלוועריעא, בשמו.

(3) הועתק מעצם כתי"ק.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכסעלד שליט"א)

ואתחנן

קאפ' ו' פסוק ט'.

מזוזות ביתך, מזוזות כתיב שאין צריך אלא אחת. עיין במהרש"ל שהביא שהרר"א מפראג ז"ל הגיה ברש"י שא"צ אלא על אחת ור"ל שאין עושין מזוזה רק באחת משתי המזוזות והביא כן מרבינו בחיי שפירש כן, ובספר צרה לדרך תפס על הרב המג"י ממ"ש ר"ת לרבינו משולם שאין להגיה שום ספר מרעתו וכתב עליו מרורות עיי"ש אבל מאחר שזכינו לרפום אלקבץ הוכחנו לדעת שלא הגי' הרב מרעתו רק כך הוא שם הנוסחה, מזוזות כתיב שאין צריך אלא על האחת:

שם פסוק י"ח.

הישר והטוב, זו פשרה לפנינו משורת הדין. מלשון הזה משמע שהוא דבר אחר, והפשרה היא לפנינו משורת הדין, ובאמת הפשרה אינה לפנינו משורת הדין שהרי הפשרה נעשית קודם שיוורע לאיזה צד הדין נוטה והמתפשר עם חבירו אינו עושה בזה לפמשה"ד שהרי אפשר שהי' נתחייב בכל. דק שהם שני דברים, האחת הוא הפשרה והשנית היא לפמשה"ד, כמו שאמרו בדינא דבר מצרא, ובשומא הדר, שאע"פ שמדינא אין צריך להחזיר, משום ועשית הישר והטוב צריך לעשות לפמשה"ד. ונכונה בזה נוסחת דפה"ר, שנוסתו היא, זו פשרה, ולפנים משורת הדין. וכן העתיק הרמב"ן את דברי רש"י.

קאפ' ו' פסוק י"ד ט"ו.

הן לה' אלקיך, הכל, ואעפ"כ רק באבותיך חשק ה' מן הכל: (ט"ו) ככם כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה: כתב בספר זכרון וז"ל, ר"ל שאין אומרו בכם פירוש בזרעם, שדבר מיותר הוא ועוד מה טעם כיום הזה וכו' אלא פירושו ויבחר בזרעם כמו שאתם רואים שבחר בכם ושאתם חשוקים מכל העמים.

לפי פירושו הך „כמו" שכתב רש"י קאי על בכם ופירושו כאלו הי' כתוב כבכם בכ"ף, וכ"כ הגו"א פ' בכם כמו שהוא בכם, ועיין ברא"ם. אבל החזקוני מיאן בפירוש זה וכתב וז"ל, ויבחר בזרעם אחריהם בכם, בבי"ת, שמה שפירש"י כמו שאתם רואים אתכם חשוקים וכו' לאו אבכם קאי אלא אכיום הזה, וכן הפירוש ויבחר בזרעם והוא אתם והיינו דכתיב בכם. עכ"ל. ר"ל רמאחר דכתיב בכם בבי"ת לא שייך לפרשו כמו, דהול"ל ככם רק האי „כמו" שכתב רש"י כוונתו על כיום הזה, ולפ"ד ניחא מה שכתב רש"י היום הזה ולא כיום הזה כלשון הכתוב שהרי רש"י הוסיף תיבת „כמו" במקום כ"ף הרמיון (ועיין בהרא"ם שגדחק בזה). ובדפוס הראשון הנוסחה ברש"י כמו שכתב החזקוני, וכן הוא, הן לה' אלקיך השמים, והכל, ואעפ"י כן רק באבותיך חשק מן הכל ובזרעם, במו, בכם, כמו

שאתם רואים אתם חשוקים מכל העמים היום הזה: הוסיף תיבת „במיו“ לומר שבכם הוא פירושו של ובורעם.

קאפ' י"א פסוק כ"ב.

בא"ר הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים: הלשון קצת מגומגם, ויש נוסחאות שכתוב בהם ואתה תהא גומל חסדים. ובדפח"ר גרס, ואתה תגמול חסדים. ולקמן בפ' ראה (י"ג, ה') הנוסחה היא, גמול חסדים, ע"ש.

ראה

קאפ' י"ב פסוק י"ז.

לא תוכל, בא הכתוב ליתן ל"ת על הדבר: לא תוכל, ר' יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל אינך רשאי, כיוצא בדבר וכו'. לכאורה מה שכתב רש"י שבא הכתוב ליתן ל"ת על הדבר הוא רק ע"פ דברי ריב"ק שזולת דבריו אין כאן ל"ת, וא"כ יקשה למה חלקן דרש"י לשני דבורים. ובדפח"ר הכל בדבור א' נאמר, ולא נרשם כלל ד"ה השני „לא תוכל“.

שם פסוק כ"ד, כ"ה.

לא תאכלנו, אזהרה לדם התמצית: (כ"ה) לא תאכלנו, אזהרה לדם האיברים: הקשה הרא"ם וכן שאר גדולי המפורשים דרש"י סותר כאן למש"כ בכריתות (דף ר' סע"ב) על הא דאמר רבא חמשה לאוין נאמרו בדם, וכ' רש"י דקא חשיב הנך דלא אתי לדרשא ולהכי לא חשיב לאו דלא תאכלנו למען ייטב לך דמוקמי' אזהרה לבשר בחלב, וכאן כתב דילפינן מני' אזהרה לדם האיברים, (ומש"כ הנחלת יעקב דאישתמיטת' להרא"ם הסוגיא דפרק כל הבשר דבמחלוקת הוא שנוי' שם דרבי הוא דילוף מהאי לא תאכלנו אזהרה לבב"ח אבל פליגי עלי' שם, א"כ דרש"י פירש בכריתות אליבא דרבי וכאן אליבא דמאן דילוף אזהרה לבב"ח מקרא אחרינא. לא העלה בזה ארוכה ואין לומר דאישתמיטת' להרא"ם, דאף מאן דפליג ארבי ואייתר לי' גם פסוק זה מ"מ לא איצטריך לאזהרה לדם האיברים דדם האיברים כבר נלמד מאחר דחמש לאוין כדמפרש שם, ואיך כתב דרש"י כאן ראתא לאזהרה לדם האיברים).

ובדפח"ר אין כאן הריבור לא תאכלנו אזהרה לדם התמצית, ולפ"ז מש"כ דרש"י לא תאכלנו אזהרה לדם האיברים הוא מוסב על פסוק כ"ד, אבל על פסוק כ"ה לא כתב כלל שתהי' אזהרה לדם, והוא לפי שיטתו שכ' בכריתות.

שופטים

קאפ' ט"ז פסוק כ"א.

לא תטע לך אשרה, לחייבו עליו משעת נטיעתה, ואפי' לא עבדה עובר בל"ת על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך, אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בחר הבית:

ובדפח"ר הנוסחה הוא, לא תטע לך אשרה, לחייבו עלי' משעת נטיעתה, ושלא תטע כל עץ אצל מזבח אזהרה לנוטע אילן ולכונה בהר הכית: לפי נוסחה זו רש"י מתרץ בקיצור למה בא הפסוק הזה הלא כבר נצטוונו לדרוף ולגרע את כל האשרות שבא", ואצ"ל שלא לנטעם, וכ"ש שלא לנטעם אצל המזבח. וע"ז מתרץ דהפסוק בא לחייבו משעת נטיעה, לא כן גידוע האשרות הוא באילן הנעבר, ומ"ש אצל המזבח לא קאי על אשרה רק על כל עץ. וברא"ם גרס בדיובור השני ולא תטע לך כל עץ.

וראו להעיר כי בנסחת דפוס הראשון נשמטה תיבת "בית", וכתוב ולכונה בהר הבית, והוא כשיטת הראב"ד בפ"י מהל' ע"ז הל' י' שסובר דבנין בית של עץ מותר, והאיסור הוא רק על אכסדראות וגזוזטראות עיי"ש.

קאפ' כ' פסוק ח'.

ויספו השוטרים, למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני שלישי כהן מדבר ושומר משמיע, וזה שומר מדבר ושומר משמיע: וכן הוא בגמ' סוטה (דף מ"ג ע"א) וברמב"ם (בפ"ז מהל' מלכים ה"ג). ובדפוס הראשון הנוסחה בסיום דברי רש"י הוא, וזה שומר מדבר וכהן משמיע. ובהשקפה ראשונה נראה שהוא טה"ד שהרי הוא היפוך דברי הגמ', אמנם בספרי סוף פסקא קצ"ג יש שם נוסחה, כיון שהתחיל השומר לדבר כהן משמיע וכו', והגיהו שם המפורשים לפי דרכם כרי להתאים את דברי הספרי לדברי הגמ' עיי"ש, ואם נכונה הנוסחה שבדפח"ר אין צריך להגיה בספרי רק אדרבה צ"ל שגרסת רש"י בגמ' היתה שומר מדבר וכהן משמיע.

ועפ"ז יובנו דברי רש"י בתענית (דף ל"א ע"ב) שכתב משוח מלחמה, הוא הכהן המכריז במלחמה מי האיש הירא ורך הלבב וגו'. והקשה הרש"ש וז"ל, צ"ע דהא איתא בסוטה דזה שומר מדבר ושומר משמיע, והניח בצ"ע. ועל הגליון בש"ס ויילנא הגיהו וז"ל, נראה שצ"ל אל ירך לבבכם וגו' עיין פרש"י בתורה ובמכות י"א ובסוטה מ"ג, ע"כ הגליון. וכך נעוין בדברי רש"י נראה שרש"י דייק בלשונו הזהב שכאן כתב הכהן, "המכריז" היינו המשמיע, ובמכות כתב, כהן המשוח, לומר במלחמה צרכי המלחמה אל ירך לבבכם וכל הענין עכ"ל, כתב "לומר" היינו שהוא הכהן המדבר, ולפי נוסחת דפח"ר אין כאן סתירה והכל עולה כהוגן שאל ירך לבבכם וכל הענין היינו מי האיש והשני והשלישי, ה' כהן מדבר, ומי האיש הירא, ה' הכהן מכריז ומשמיע את דברי השומר.

ומה ששינה רש"י את טעמו לפרש כאן על הכהן המכריז מי האיש הירא, אפשר שבא בזה לתרץ סתירת הש"ס שעמדו בו המפורשים ולא מצאו מענה, שכאן בתענית אמרו בת כהן גרול שואלת מכת הסגן, ובת הסגן שואלת מכת משוח מלחמה וכו' משמע שהסגן חשוב טפי ממשוח מלחמה, ובשלהי הוריות תניא בהדיא משוח מלחמה קורם לסגן, עיין בהנהגות הנאון יעב"ץ והנהגות רש"ש. והנה הרמב"ם כתב (שם) שהיו שם שני כהנים אחד המשוח מלחמה שה' מדבר וכהן אחד תחתיו משמיע לכל העם בקול רם, ובוראי אף אם נגרום כגרסת דפח"ר

שמי האיש הירא ה' שומר מדבר וכהן משמיע, לא הכהן שה' מדבר עד עכשיו נעשה משמיע להשומר שהרי מעלין בקודש ולא מורידין, רק שהכהן המשמיע את דברי הכהן אל ירך לבבכם, הוא המכריז עתה ומשמיע את דברי השומר במי האיש הירא, על כן שלא תקשה מהוריות שמשוח מלחמה חשיב מפי מן הסגן, פירש רש"י שכאן מיירי מהכהן המכריז שהסגן ה' חשוב ממנו לא מן הכהן המדבר, והכהן המדבר אפשר שנכלל כאן בדרגא ראשונה שאמרו בת מלך שואלת מבת כהן גדול כמו שנכלל המשוח מלחמה בפסוק והכהן הגדול מאחיו (ויקרא כ"א, י') שאמרו בהוריות (דף י"ב ע"ב) שכל הכתוב בפרשה נוחג בכהן משוח מלחמה. אבל במכות שאמרו שהכהן משוח מלחמה מחזיר את הרוצח שחוזר במיתת הכהן גדול פירש רש"י שהוא הכהן המדבר אל ירך לבבכם וכל הענין. שרק הוא מחזיר את הרוצח לא הכהן שה' תחתיו.

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להרפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחירושי האבדכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

רמז נחמד בדברי הפייטן

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה שמואל שטוב הי"ד מפאדגורזע⁽¹⁾

הפרי מגדים בה' תשעה באב (ס' תקס"א באשל אברהם סק"א) הביא בשם החסיד ר' אברהם גרשון קיטובר גיסו של הבעש"ט זי"ע שבא לירושלים וראה אותה בנוי' על תלה כאחד הכרכים, רק אין יראת אלקים במקום הזה, בכה ואמר, אזכרה אלקים ואהמי' בראותי כל עיר על תלה בנוי', פי' ירושלים של מטה, ועיר אלקים משפלת עד (שאל) תחתיו, פי' ירושלים של מעלה היא ירודה ושפילה עד עפר ואין מקים, עכרה"ק. ויש להמתיק סיום החרוז, ובכל זאת אנו ליו"ד ה"א ועינינו ליו"ד ה"א, בהקדם דברי הגאון הצדיק מראפשיץ זי"ע שאמר שמה שמתפללים שהזווג יעלה יפה, היינו שב' השמות יעלה למספר יפ"ה כי השם לעתיד הוא יהיה כידוע, ויחד עם שם ארנ"י ב"ה עולה למספר יפ"ה. ואיתא (עירובין י"ח ע"ב) מיום שחרב ביהמ"ק דיו לעולם שישתמש בב' אותיות, דהיינו בשם יו"ד ה"א. וזהו הפי', אנו ליו"ד ה"א, כל' עתה בשעת החורבן, ועינינו מחכים לביאת המשיח שאז יתמלא השם ביו"ד ה"א, כי במקום שם הוי' ב"ה, יהא שמו יו"ד ה"א יו"ד ה"א, ודו"ק.

(1) נולד בשנת תרס"ז לאביו הרה"ח מו"ה יוסף אשר שטוב ע"ה מפאדגורזע. הי' תלמיד מצויין בישיבת עץ חיים רבאבוב סניף פאדגורזע. הי' בעל כשרון נפלא, מופלג בתורה ובחסידות, מוסמך לתוראה, ספרא רבא, ועוד מעלות ומדות נשגבות. בשנת תר"ץ בערך נשא אשה בתו של הרה"ח מו"ה חיים גלאס מקרשאנוב (חתנו של הרה"ח מוה"ר שלמה ליכוש שענהנבערג מראשי הקהלה בעיר קרשאנוב) ונתיישב שמה. בשנות הזעם נשלח למחנות העבודה במרינת אשכנז, ובשנת תש"ד עלתה נשמתו עקה"ש. הי"ד ותנצב"ה. — נגיד זה הזעק מתוך מכתבו שכתב אל ירידנו הרבני הנה"ח מו"ה יצחק אהרן שארף נ"י מירושלים עיה"ק. תשח"ח לו.

שיחה יקרה*

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוהרב"צ זצוק"ל הי"ד

בהיות כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [זצוק"ל הי"ד] בקרעניץ, בשנה העברה, ונהרו אליו אלפי ישראל ליהנות מאורו ומנועם זיו כבודו, בתוך הבאים, כאו חיים שאול"ה אחר מן החכמים יודעי העתי"ם, ונגש אליו בבקשה אשר כ"ק אדמו"ר הרה"ק שליט"א יחזה דעת, אודות מצב העולמי בכלל ופרט, מצב אחב"י די באתרא הדין, ורי בכל אתר ואתר, ולשקול בפלס רוחב בינתו ולהביע דעתו, אודות אחינו די בארעא רישאל, אשר רצונם להיות שם לגוי ולממלכה, ככל גויי הארץ, וכלבם כן פיהם, שאומרים אשר זה דרך ישר לפני איש לילך בדרך אתם, ולהיות בסערם ותומכי נפשם, וזה אתחלתא דישועה, ועי"ז יצמיח צמח צדיק לעדתנו.

ויהי כשמוע רבינו הקדוש דברי האיש הזה, אמר לו הסכת ושמע אשכילך לאורך השקפתינו בזה הענין בכלל ופרט. ע"ד ששאלת ממני לחוות דעתי ע"ד אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ובשבי' במצור ובמצוק רח"ל, מה אומר ומה אדבר, מרוב צערי דברי לעו, על שבר בת עמינו, המקום ירחם במהרה ויוציאנו מאפילה לאור גדול ומשיעבוד לגאולה, וע"ז כלות עינינו ומיחלות כל היום וכל הלילה, בגלות המר הזה, מתי קול התור ישמע בארצי, על יד איש בן פרצי, ונשמחה ונגילה.

אמנם בדבר ששאלת אותי, אם דעתי נוטה, לכת הקטני דעת הפחותים הסוברים, כי קרבה ישועתנו בזה שנעבוד עבודת אדמה, בארץ לא זרועה ארצינו השממה, או בזה שנלך בכח גדול במלחמה וביר חזקה, ליקח את כל ארצם מידם, למען הקים שם להיות לגוי גדול עצום ורב, לא מחכמה שאלת ע"ז, ולא זו הדרך ישכון אור, והמה תעו במרבר בישמן דרך עיר מושב לא מצאו, וישועתנו היא נעלמה, מאת ד' היתה זאת היא נפלאות בעינינו, ואין אתנו יודע ער מה, באיזה אופן תבא הישועה, והנסיון מעיר ע"ז, כבר ה' לעולמים, בגלות מצרים, ויהי כאשר נטה ד' עלינו חסר ויוציאנו משם, אז בצאת ישראל ממצרים, היו נתונים בצרה ובשבי' אשר אין למעלה הימנו, כי אין דרך לנשות ימין ושמאל, לחזור אי אפשר, כי וירדפו מצרים אחריהם, ומלפניהם בוראי אי אפשר, כי זה הים גדול ורחב ידים, ולצדדין ג"כ לא יכלו לילך בארץ צי' ועיף ושם נחש שרף ועקרב, וממש סגר עליהם המדבר, עד אשר אמרו כולנו אבדנו, בכל זאת האמינו בנפלאותיו אשר עשה, וירעו כי גדלו גבורותיו של הבוית"ש המנהג עולמו בחסד, שהרי הם היו דור דעה, וישימו באלקים כסלם, שבוראי יחיש ישועתם מתוך צרה

* שיחה יקרה זו נאמרה מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד בהיותו בקרעניץ בקיץ שנת תרצ"ח לפ"ק, ונרשמה ע"י הב' החתן החריף המצויין ירא ושלם כמר ראובן איינהארן הי"ד מקראקא, ממובחרי תלמידי באבוב. — תורתנו נתונה לירידתו הרבני הנגיד החסיד הנכבד מו"ה שמואל הכהן ראזענגארטען נ"י שהמציא לנו כת"י זה להרפסו בקובצנו.

מצוא רוחה. והיו מהם אשר כלבם דימו, שהישועה תהי', שיתהפך לבבם של המצריים, ולא יוכלו להצר לישראל, ומהם אשר סברו שבוה יהי' לנו ישועה ונס, שנלך במדבר, ולא יזיקו לנו הנחשים ועקרבים, אלה וכאלה רבות מחשבות בלב איש, אבל ועצת ד' היא תקום, בישועה גדולה שלא עפ"י דרך הטבע, מה שלא עלה על לב שום אחר מהם אופן כזה, מהמצמיח ישועות, אשר בני ישראל יעברו ביבשה בתוך הים, כי מי גבר אשר יעלה על לבו לחשוב מחשבות כאלה, והשי"ת ברוב רחמיו אמר, יען חשבתם אופן ומבוא לישועה, בזאת תדעו, כי בשובה ונחת תוושעון באופן ומקום אשר לא יעלה על לב לעולם, ובקע ים ויעבירם ויצב מים כמו נד. וגם היום יוושעו מפניך שוכן מרומים על דרך זה, אף כי רבים מתחכמים ומחשבים קיצים לאמר מתי תנחמנו, אבל המה לא ידעו ולא יבינו אל פעולת ד', כי ישלח עזרו מקודש, באופן הנעלם ונסתר, וכבוד ד' חסתר דבר, והישועה תבא שלא עפ"י דרך הטבע, אשר אין איש שם על לב כלל. ומקרא מסייע, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שהנפלאות יהיו עד"ו, כמו שהי' בגלות מצרים, היפך ממה שדימו בנפשם, כן יוסיף ד' להפליא עמנו, ישועות ונפלאות, אשר אין לנו שכל לכוון אל המטרה. ועתה בין תבין את אשר לפניך, כמה רעות במגורם בקרבם, אותם הרוצים להתחכם, ועושים פעולות והשתדלות לקרב קץ הישועה, ויכל בהבל ימיהם ושנותם בבחלה, ואנחנו בשם ד"א נזכיר, לקרוא בשמו ולעבדו שכם אחר, כי שומע אל אביונים ד' ואת אסיריו לא בזה, ויוציאו למרחב יחלצנו כי חפצנו בו.

תעודות ופמיכות

כה.

את כבוד יד"נ הרה"ח המופלא ברק השנון ה"ר משה ב"ר שאול שי' אשר הוא גם מיחוסו ראפאפארט, מכיר אנכי אותו עורו מנוער, אשר ידיו רב לו במלחמתה ש"ת [=של תורה], ומעמיק בעומקה של הלכה על כורי, וברוב השנים עד עתה הוסיף חכמה, הן בחירושי תורה והן בהלכתא רבתא בהלכה למעשה, ואיצטלא דרבנן ראוי' הוא לו בכל תפוצת ישראל כאחד הרבנים המפורסמים, ובאתי עה"ח פה קראקאו כ"א לחודש כסליו שנת בא עת קץ. נאום מרדכי דוב באמור"ר הרמ"ז זצ"ל*)

(*) הוא הנה"ק מוה"ר מרדכי דוב טווערסקי מהארנסטייפל זצ"ל. — הועתק מנוף כתי"ק והגיע לירדנו מאת ידידנו האברך החשוב חיקר והנעלה מו"ה משה גאלרבערג נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ד'.

מכתבים אל המערכת

כבוד המערכת.

בהמשך להערותי שכתבתי בקונטרס מ"ג.

(ג) כבר"ש שנה ד' קונ' ב' עמוד ל"ח אות ג', הק' סתירת הרשב"א, בענין עצים שנשרו מן הדקל, אם מיירי כשהן ניכרין — כבר קרמו בביאור הלכה סי' תק"ז ס"ב ד"ה שלא, ורע"ת שם ד"ה ועי' רשב"א (וע"ש מה שתירץ). ולפענ"ד י"ל בפשיטות, לפמ"ש הח"ם שבת כט. ר"ה דעבר, דלהכי במס' שבת, לא פריך הגמ' משום דשיל"מ, ומשום אין מבטלין, כמו שפריך במס' ביצה; דבשבת מיירי בכלי, וכלי ניכר בין העצים, ע"כ לאו מטעם ביטול מותר, דק' כמ"ש הרשב"א משום טלטול מן הצד, משא"כ בביצה רמיירי בעץ בין העצים, אין ניכר חפץ, ול"ש להתיר משום טלטול מה"צ, דאפשר יטלטל האיסור עצמו, וע"כ מטעם ביטול, ע"ש. ולפ"ז מוכנים ד' הרשב"א, דבביצה כ' רמיירי דוקא כשאנו ניכר, דהא חזי' מקושיית הגמ' שם, דמטעם ביטול קאתי, משא"כ בשבת חזי' דלאו מטעם ביטול קאתי, דלא מקשה מטעם ביטול דשיל"מ וכו', וע"כ משום דכלי בין עצים ניכר, הוצרך הרשב"א לומר משום טלטול מה"צ, ואפי' בניכר, וכמ"ש הח"ם הנ"ל, ופשוט.

(ד) קונ' ו' עמוד ל"ג ד"ה והנראה — למה אין מברכים בליל פסח, על סיפור יציאת מצרים, תי' ע"ז רכשהמצוה בעצמה היא ברכה, אין מברכים עליהם — כבר קרמו בזה החוזה"ר, בהגדת מעשה נסים.

(טו) קונ' ח' עמוד י' — ע"ר הט"ז ביו"ד סי' צ"ב ס"ק כ"ח, דטפה שנפל על הכיסוי, צריך לחשוש שמא באותו פעם לא עלתה חרתיחה עד הכיסוי ממש, ואסרה הטפה מה שבלוע בהכיסוי, וספיקא דאורייתא לחומרא, רק באיסור דרבנן יש להקל עכ"ר. והק' שם, דהאחנ"ג הוא רק מדרבנן, וא"כ אפי' באיסור דאורייתא (חזין מבב"ח) הוי ל' להקל, ולמה דוקא באיסור דרבנן, עכתו"ד. ע"ש בחוזה"ר ביאורים ס"ק כ"ה, שכ' באמת כן, דהט"ז מחמיר דוקא בבב"ח, ולא בשאר איסור דאורייתא, מכח קו' הנ"ל. אך לענ"ד צ"ע בזה, דכיון דמה"ת צריכין לחשוש לחומרא שנתפשט האיסור בהכיסוי לבד (עי' שו"ת רע"א סי' מ"ט ד"ה אך נראה לי, במוסגר, דרנן על הבליעה לבר, ומכ"ש בכה"ג שג"מ לרינא, כגון אם תחב קצה א' מכיסוי זה במקום שלא נפל הטפה) כשהוא קר, לרובט רותח, בודאי צריכין לחשוש מה"ת, שנתפשט האיסור בכל הכיסוי, ואוסר הרוטב בכה"ג, א"כ ממילא צ"ל דנ"ג ג"כ, כמ"ש בשו"ת רע"א החדשות יו"ד סי' ז', ובפרט לכמה אחרונים שכ' דהויא שבשאלה א' נוגע לדאורייתא ודרבנן, א"א להחמיר לגבי הראורייתא ולהקל בהדרבנן (עי' דרכ"ת סי' ק"י ס"ק שי"ג, ומשמרת שלום סי' ע"ד בהערה), וצ"ע.

(טז) קונ' ט', עמ' כ"ח. — מה שהגיה בר' המג"א סי' תס"ז סוס"ק כ"ה (ע"ד רלא מחזקינן איסורא ממקום למקום) — כבר קרמו באל"י דבה שם ס"ק כ"ח, ובחמד משה שם, וע"ש בבאר היטב וחק יעקב, כנראה שהי' להם הגירסא, "כשנצטנן" במקום, ונצטננה", וא"ש.

(יז) קונ' י' עמ' כ"ד — קו' הרב הגאון מוה"ר זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, ע"ד מהרש"א בביצה לג, שכ' דשימוש מוקצה חמור מטלטלו, וחק' עליו משבת קב"ר. שהש"ס פריך מתשמיש על טלטול, ואינו מחלק כנ"ל, וסיים בצ"ע. — לכאן י"ל בפשיטות, דהסוגיא בשבת מיירי ברבר שמלאכתו להיות, ובוה לא מצינו חילוק בין תשמיש לטלטול ולא מסתבר לאסור (כמו לפי האמת), משא"כ בסוגיא רביצה, דמיירי ברבר מוקצה, וע"ז שפיר גזרו יותר על שימושו (ועי"ש בר"ן דסוגיין רביצה מחלפא בהרי סוגיין רשבת), ולאחר תירוץ הגמ' (בשבת) דגזרו יו"ט אטו שבת, ל"צ תו לחילוק הנ"ל, כמ"ש הפנ"י שם במס' ביצה.

(יח) קונ' י' עמוד מ"ו — במה שהק' הרב הגאון מוואוידיסלאוו שליט"א, על הסמ"ע סי' קצ"ד סק"ג שכ' רבנות הכסף ואח"כ כתב השטר דקנה, מהמחבר שם סעיף ג' שכ' להיפך — נ"ל ליישב בב' אופנים: א) ע"י שם סעיף ב' שכ' המחבר, דאחר שנתן המעות „לא קנה עד שיגיע השטר לידו“, מוכח מזה רכשיניע השטר לידו קנה, היפך מסעיף ג', וכאן בס"ב כ' בסתם, ובס"ג כ' בשם יש מי שאומר, והכלל בזה דפוסק כדעה הא' שכתב בסתם. ב) מ"ש הסמ"ע הנ"ל, מיירי כשהישראל הוא המוכר (רדיוקן של הכס"מ הוא מתיבות „עם נתינת הכסף“ שזה מיירי בישראל), וישראל אינו מסלק עצמו בקבלת המעות, משא"כ בסעיף ג' דמיירי בעכו"ם. וע"ש בנתה"מ ביאורים סק"ב דעכו"ם סובר שהישראל נמר דעתו בקנין מעות, משא"כ להיפך, ע"ש היטב.

(יט) קונ' י"א עמוד ח' — במ"ש על הרמב"ן, מר' ר"ת דבין מיתה למיתה לא אזלי בתר רוב, ע"ש. — י"ל רגם ר"ת מודה היכא דהוי רק מיעוטא דמיעוטא דאזלי בתר רוב, והרי כ' הרמב"ן בפירוש דק מיעוטא דמיעוטא היא ע"ש.

(כ) שם עמוד ט"ז, הערה ג' — ע"י משנב"ב סי' קנ"ט ס"ק מ"ז, וס"ד, דמקרי כח גברא. ומ"ש ע"ד מחובר למעין ע"י ס' קצות השלחן סוסי' ל"ה סק"ט, מן ר"ה ומפלאמפין וכו'.

(כא) שם עמוד ל"ז, — מה שתי' על „גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה“, הא בכ"מ ערל"ת — העיר לי חכ"א דז"א, דתשובה שייך גם על ביטול עשה. ואגב, לענ"ד יש ליישב קו' האחרונים בפשיטות לפמ"ש המנ"ח מצוה שס"ד דתשובה אינה מ"ע, רק אם רוצה שעונו יכופר יעשה תשובה, ע"ש באדיקות, וא"כ ודאי רבוצת גדולה הוא, שתשובה רוחה ל"ת שבתורה**).

(כב) שם עמוד ל"ח — בר' הגור ארי' אימת אמר' נד שנתנייר כקטן שנולד דמי. — ע"י ס' כלי חמרה פ' ויגש אות ב' סק"א, מה שפ' בדבריו.

(כג) קונ' מ"א עמ' ט"ו — הביא ראי' לדעת הרמב"ם, דמקוה לא בעינן הויתן ע"י שהרה, מפ"ו דמקואות מ"ג. — כבר קדמו במשנה אחרונה שם.

(כד) קונ' מ"ג עמ' ס"ד אות י"ב — ע"ד הש"ך ביו"ד סי' צ"ח סק"ב — עמ"ש שם, ושוב מצאתי שכבר העירו בזה במנחת כהן (ס' התערובת ח"א פ"א סור"ה ואמנם הא'), ובמנחת יעקב כלל א' ס"ק י"ד, וע"י פר"ח סי' ס"ט סוס"ק מ' ד"ה אמנם, מ"ש בזה. (כה) קונ' מ"ד עמ' כ"ו — ע"ד מלאכת שירטוט, כ' שם הרב הגאון מדעברעצין שליט"א, ריש מחלוקת בין רש"י ותוס' (שבת ה:), דלרש"י מלאכת שירטוט הוא הכנה למלאכת חיתוך, משא"כ לתוס', היא מלאכה לעצמה, גם לשם יפוי בעלמא, ונפק"מ ביניהם כשעושים חריץ בקרקע בין ב' חצרות לסימן, עד היכן הגבול, דלרש"י פטור ולתוס' חייב, ועוד נפק"מ כשמשרטט ע"ג עור לשם נוי, לרש"י החיוב משום מכה בפטיש, ולתוס' משום משרטט, וכנראה רמשום זה החמיר, דאסור לעשות שירטוט ע"ג הטאר"ט לשם יפוי, רחשש לשיטת התוס', ע"ש. — ומאוד תמוהין לי דבריו, דהתוס' (ר"ה והמסתת) לא קאי שם על מלאכת שירטוט, רק על מסתת את האבן דחייב כתבו דפי' „שמייפה אותה ועושה שירטוטין ויפוי“, ומפורש שם בנמרא, דהמסתת את האבן חיובו משום מכה בפטיש, ולא משום מלאכת שירטוט, וגם רש"י יכול לפרש כן דרכה"ג שמייפה הדבר מחויב משום מכה בפטיש, נמצא דאין כאן מחלוקת בין רש"י ותוס', דלכו"ע שירטוט הוא הכנה לחיתוך, וכשמייפה יש בו משום מכה בפטיש, ולפ"ז כשעושים חריץ בין ב' חצרות כנ"ל, וכן כשמשרטט ע"ג עור לשם יפוי וכנ"ל, אין כאן חיוב שירטוט לכו"ע, וכן כשמשרטט ע"ג טאר"ט לשם יפוי אין כאן שירטוט לכו"ע, אך אפשר דאסור

(*) לרעת איוה אחרונים בקראן הוי כח גברא רק אם פותח וסוגר הקראן ככל שפיכה. ועיין בזה בשו"ת כוכבי יצחק ח"ג סי' מ'.

(**) עיין שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קס"ח אות י"ב.

משום מכה בפטיש, וזה תלוי במחלוקת האחרונים (עמ' שי"ח סעיף ד', בביה"ל ד"ה והרחתן, ותהל"ר סק"כ) אם שייך מכה בפטיש באוכלין.

ומה שהק' שם על הרש"ש, י"ל, רכונת הרש"ש, דהרמב"ם מפרש שירטוט, כמו שירטוט, "הרגיל" בכל הש"ס, שכוונתו לכתובה, אבל ודאי דשירטוט זה כולל גם כשמשרטט לצורך אחר.

(כו) קונ' מ"ה עמ' מ"ג — הק' למ"ד דצלי לא מקרי ביטול, מפסוק סוף פרשת דאה ובושלת ואכלת", רצלי מקרי ביטול — כבר קדמו הפר"ח ביו"ד סי' פ"ז, וע"ש בחו"ד סק"א מה שתירץ.

יחיאל פאפיער

חבר כולל עץ חיים ד' באבוב

ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' דוב גליק נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' זאב אלי' הכהן מייער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים יעקב מאיר רובין נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חיים פישל האנס נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' יהודה קאפציעל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' יעקב הלוי ראטענבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם מענדל מארגענשטערן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה הלוי פאריוער נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה ריגלער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' משה יוסף אוינגער נ"י להולדת הבן
להרב נחום מאיר גערמאן נ"י מגיד שיעור כשיבת באבוב בני ציון להולדת הנכד
להאברך היקר ר' פנחס רייכמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה ברוק נ"י ממאנסי להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת ורחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' איתמר (בר"ד) לייפער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' בנימין אפרים פישל שטיעל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוד יהושע הכהן ראזענגארטען נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהודה ליבוש יצחק הערשלאג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהודה מרדכי ריינהאלד נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה יעקב שאיע נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' יצחק פינטער נ"י להולדת הבת

להאברך היקר ר' יצחק צבי הלוי בלומענבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מרדכי ראזענבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה צבי גאלדמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלמה פינחס עשטינגער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שמואל רייסער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שמואל זיינוריל באפענער נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה שמחה יוסף ווידער נ"י מבני ברק להולדת הנכדה
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.
 המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מוה"ר דוב בערל ווילחעלם נ"י לנישואי בנו נ"י
 להאברך היקר ר' יוסף בערינשטיין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 להאברך היקר ר' ישראל אלי' מינצער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
 יעזור הש"ת שיוזכו לבנות בית נכון וגשא על דרך ישראל סבא
 מתוך עושר ואושר מזל והצלחה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה בנימין זאב פירסט נ"י מלונדון לאירוסיו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים הלוי קליין נ"י מאנטווערפן לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה
 כמר יצחק יוסף נ"י
 להנה"ח מו"ה חיים יוסף סאמסאן נ"י מלונדון לאירוסיו בנו נ"י
 להנה"ח מו"ה נפתלי ראזענצווייג נ"י מאנטווערפן לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה
 כמר בן ציון נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה צבי מנחם רייכבערג נ"י לאירוסיו בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה צבי יהודה געללער נ"י לאירוסיו בתו תחי'
 להנה"ח בנש"ק מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק לאירוסיו בנו נ"י
 להב' החתן הנעלה כמר שלמה מיסקי נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
 בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עד עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארת.

המערכת

כדין שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה

השנה והחודש והיום הזה הם ימים גדולים וקדושים
ועלינו לזכורם ולקבלם ולקיים את מצוות
האלהים ואת מצוות המלך ואת מצוות
החברה ואת מצוות הלב

"חנוכה הבית"

שחננו את הבית הזה ביום הזה

ביום הזה ביום הזה ביום הזה

ביום הזה ביום הזה ביום הזה

לעמך מתיבתא עץ חיים

העץ הזה הוא עץ חיים

העץ הזה הוא עץ חיים

ביום הזה ביום הזה ביום הזה

ביום הזה ביום הזה ביום הזה

ביום הזה ביום הזה ביום הזה

ביום הזה ביום הזה ביום הזה

KEREM SHLOMO

M.E.C.H. of Boboy

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Address Correction Requested

Postage & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

פרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הגה"ק ארמו"ר מוהר"ש מבאבוב וצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ה מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה ה' קונטרס י'

(מספר)

אלול תשמ"ב

יוצא לאור ע"י תלמידיו
ב"ק מרן ארמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

ברכת תורה

מביעים אנו בזה רגשי תורה והכרת הטוב לירידנו הרגול

הרבני החסיד הנכבד והמרומם

מו"ה מענדל רייכבערג נ"י

ובניו החשובים והיקרים שי'

על מסירתם הנאמנה לטובת כרמנו בהשתדלותם לסדר
משלוח קובצי „כרם שלמה" בקביעות לארצינו הקדושה
לשביעת רצון הקוראים שיחיו, והכל נעשה בטוב לבב
ובתשואות חן שלא על מנת לקבל פרס.

זכות המצוה יגן בעדם להתברך מן השמים בכל מילי
רמיטב, וישלח הקב"ה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם
ויזכו תמיד לעשות פעלים לתורה ולתעודה כאוות נפשם.

בברכת התורה

ובברכת כוח"ט,

הנהלת המערכת

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1982

by Cong. Shaare Zion

התוכן

מדור אמרי קודש

ז לפרשת תצא . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

י נשים במצות שילוח הקן. . . . . הגאון בעל פרי מגדים זצ"ל
 יב בסוגיא דשמא יעבירנו. . . . . הגאון מוה"ר מאיר פישלס זצ"ל ראב"ק פראג
 יג בדין מילה ביו"ט שני . . . . . הגאון מוה"ר סענרר מרגליות זצ"ל אבר"ק סאטנוב
 יד דרוש לראש השנה. . . . . הגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל מפראג

מדור אגרות קודש

יז מכתב מהגאון בעל חתם סופר זצ"ל . . . . .
 יט מכתב מהרה"ק מוה"ר אהרן מטשערנאביל זצ"ל. . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כ גליון שו"ת מנחת אלעזר . . . . . הג"ר ארי' צבי פרומער הי"ד

מדור פלפול והלכה

כג בדיני עשיית. . . . . הרב מוה"ר ברוך שמעון שניאורסאהן שליט"א
 כז בדין גזל פחות משוה פרוטה . . . . . הרב יורל לעזער ג"י

מדור תפארת בחורים

לא בדין מליחה בשבת וריבוי בשיעורין. . . . . הב' בנימין קלאנג ג"י

עולת שבת בשבתו

לז ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת
 מ נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. . . . . הר"ר מנחם בראכפעלר שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מד הערות קצרות בענינים שונים. . . . .

מדור זכור ימות עולם

מה כתב רבנות להגה"צ מוה"ר משה יוסף טייטלבוים זצ"ל אבר"ק אוהעל. . . . .

מדור תעודות וסמיכות

מז כתב „היתר הוראה“. . . . . הגאון מוה"ר נצי"ב מוולאזין זצ"ל
 מז כתב „היתר הוראה“. . . . . הגאון מוה"ר חיים ברלין אבר"ק ירושלים זצ"ל

מח מכתבים אל המערכת . . . . .
 יח צילומי כתבי קודש . . . . .
 מט ברכות והודאות . . . . .

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת
הרה"ח שלשלת היוחסין
מו"ה שלמה סג"ל לנדא ע"ה
אבן יקרה בעיר ציריך
(נסמך להוראה ע"י הגאון ר' שמואל ראזענבערג מאונסדארף
וע"י הגאון ר' מאיר אריק מטארנא)
בנו של הגאון ר' אליעזר סג"ל לנדא ז"ל ראבד"ק אושפיץ
בן הגאון ר' נתן נטע סג"ל לנדא ראבד"ק אושפיץ
בעמח"ס כנף רננה
של"ח ביום כ"ד ניסן שנת תשמ"א לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו,
אליעזר סג"ל לנדא
ציריך

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות
הרה"ח מו"ה שלמה יוסף במו"ה אהרן אלי' קינרייך ע"ה
נפטר ביום ט' לחודש סיון שנת תשל"ג לפ"ג
זוגתו מרת פעסיל בת מו"ה יוסף הלוי קרעמערמאן ע"ה
נפטרה ביום א' לחודש טבת שנת תשמ"א לפ"ק
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים
הונצח ע"י בנם,
אהרן אלי' קינרייך

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

הרה"ח מו"ה טובי' בן מו"ה יעקב יצחק קורץ ע"ה

נהרג עקה"ש בשעבניא

ביום כ"ב לחודש אלול שנת תש"ג לפ"ק

זוגתו מרת גענענדיל בת מו"ה אברהם יוסף צעהנווירטה ע"ה

מנוע הנה"ק מראפשיץ זי"ע

נהרגה עקה"ש בבאכניא

ביום כ' לחודש אלול שנת תש"ג לפ"ק

ד' ינקום דמם

ותהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם,

יחיאל קורץ

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

הרה"ח מו"ה יהודה במו"ה ישכר בעקער ע"ה

זוגתו מרת שרה בת מו"ה אלימלך ע"ה

בתם הבתולה מלכה ע"ה

נהרגו עקה"ש ביום כ"ג אלול שנת תש"ב לפ"ק

ד' ינקום דמם

בנם הנה"ח מו"ה יצחק שמואל בעקער ע"ה

נפטר ביום ד' מרחשון שנת תשל"ה לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בניהם ואחיהם,

יוסף בעקער

אלימלך בעקער

חותמין בכרכה

כצאת השנה מקדימין אנו את פני

כבוד קדושת עט"ר מרן אדמו"ר שליט"א

בברכותינו הנאמנות

ברכת כתובה וחתומה טובה לאלתר לחיים טובים ולשלום

בבריות גופא ונהורא מעליא ובחיוזוק ואימוץ כח להשפיע עלינו כל מיני
השפעות טובות כשאיפת נפשו הטהורה.

ונזכה כולנו יחד במהרה לקבל את פני משיח צדקנו
תחת דגלו של כ"ק רבינו שליט"א, אבי"ר.

ופה מקום אתנו לאחל ולברך לכל אנ"ש וייריניו החותמים הנכבדים שיחיו
שנה טובה ומאושרת.

תכלה שנה וקללותי' — תחל שנה וברכותי'.

בעתירת וברכת,
המערכת

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

(לפרשת תצא*)

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו. — טרם נבוא לבאר כוונת הפסוק ראוי לעורר על ענין שעוררתי פעמים אין מספר אודות חומר האיסור של השיחה בשעת התפלה ובשעת חזרת הש"ץ ובעת קריאת התורה. ידוע אומנם ז"ל (ברכות ו' ע"ב) עה"פ כרום זלות לבני אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן, ופירש"י זו תפלה שעולה למעלה. והנה לפי גודל ערכה ורום מעלתה של התפלה, כך מתגבר השטן מאוד לקלקל ולבטל כח התפלות שלא יעלו לרצון לפני ד' ע"י שמסית לבני אדם להרבות בשיחה בטילה רח"ל בעת התפלה. ומבואר בספה"ק זרע קודש בפרשתן עה"פ וראית בשב"י אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה, אש"ת יפ"ת נטריקון א'דני ש'פתי ת'פתח פ'י י'גיד ת'הלתך, ומורה על התפלה, וזהו וראית בשב"י אשת יפת תואר, כלו' אם תראה שהתפלות הם ח"ו בשב"י אצל החיצונים ע"י שהיצה"ר פונם את התפלות לבל יעלה למעלה, וחשקת בה, להוציא משם, ולקחת לך לאשה, שתתקן את התפלה שתהי' לך לברך ואין לזרים אתך, עכרה"ק.

דברות קודש הללו יאירו תמיד מול פני כל אחד ואחד להבין ולהשכיל איך צריכין להיזהר מלדבר שיחה בטילה בביהמ"ד ח"ו. וידוע מה שכתבו בענין זה בספרים הקדושים ווי העמודים, באר הגולה, עמוד העבודה, ועוד, וכולם צווחין בכרוביא ומפליגין בחומר האיסור של שיחה בטילה בשעת התפלה ואפילו על אמירת תחינות ותהלים בעת חזרת הש"ץ וקריאת התורה, דגדול עונם מנשוא, וזה לשון ספר ווי העמודים, ווי להם, ווי לנשמותיהם, ואיך יעלו תפלותיהם למעלה והיא מלוכלכת במיני חטאים, ואין קטיגור נעשה סניגור, על כן מן הראוי שכל קהלה וקהלה מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ורתו מגיע, יעמידו אנשים על זה אשר ישניחו באיזמים רבים על המדברים, ויביישו אותם ברכים, עכלה"ק. והנה לפי איזה שנים פקרתי ממונים בכל שולחן בביהמ"ד, לעורר ולהזכיר על ענין זה, ומה מאוד נדהמתי בשמעתי שהמוכחים נעשו מטרה לחיצים, כי אותם המדברים בשעת התפלה נערו בהם והתלוצצו עליהם באומנם, מה איכפת לך מה שאנו מדברים הלא אתה לא תהי' בניהנם בשבילנו, הנה דבורים כאלה הכאיבו אותי מאד וגרם לי צער גדול, כי באמת ודאי איכפת להם טובא מה שהוא גורם לקלקל את כל התפלות, ובפרט בעתים הללו שצרכי עם ישראל מרובים ועיניהם תלויות לרחמי ד' וחסדיו המרובים בכללויות ובפרטיות, ואין לנו שיוור רק הכח

(*) אמרי קודש הללו זכינו לשמוע אשתקד בש"ק פ' תצא, ויש בו התעוררות גדול בענין חומר האיסור של שיחה בטילה בשעת התפלה וקריאת התורה.

הזה של תפלה וכמאה"כ אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי ותרנומו בצלותי ובעותי, ואיך מאבדים בידים בזדון ובשאט נפש מתנה זו, ובשים לב לזה תסמר שערות ראש האדם כמה רעות בקרבם אותם המדברים בעת התפלה, כי גורמים עי"ז קטרוגים וצרות ח"ו עליהם ועל זרעם ועל כל ישראל, ומי יודע אם לא בסיבת עוון זה של שיחה בטילה בשעת התפלה באים לעולם כל הגזרות והיסורים וכל מיני מכאובים וענמ"נ. וראה זה פלא, כי אף אנשים המוסרים נפשם תמיד שלא לשנות ממנהגי אבותינו אף כקוצו של יו"ד ומתנהגים בחומדות שונות, ובדבר חמור כזה מקילים עד שנעשה להם כהיתר. ובאמת אף אם למראה עיניו ישפוט כי הדבר נחוץ מאוד, יוכל להמתין עד נמרו התפלה, וק"ו בן בנו של ק"ו אותם המדברים דברים בטלים או ליצנות ולשון הרע ח"ו כ"ש שעוונם גדול מנשוא ותפלתם תועבה רח"ל, ועליהם הכתוב אומר את דבר ד' בזה, ואותן השוחחין בעת קריאת התורה עליהם הכתוב אומר מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, ועל זה כיוונו חכמז"ל בנמרא (כתובות דף ה' ע"א) דרש בר קפרא מאי דכתיב ויתד תהי' לך על אונך אל תיקרי אונך אלא על אונך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו. ובוודאי ששיחה בשעת התפלה וקרה"ת הוי דיבור שאינו הגון ולכן כשמתחיל חבירו לדבר אליו בשעת התפלה, ראוי להניח אצבעותיו באזניו, ועי"ז יפסיק חבירו מלדבר.

ויודע שכ"ק אאמו"ר זצוק"ל אמר איזה זמן בכל שבת נוסח מי שברך שתיקן התיוו"ט על מי שבוים פיו ולשונו מלדבר בעת התפלה וקריאת התורה, והרה"ק מוה"ר ייבי מאוסטראה זצ"ל הרפים על ענין זה דף מיוחד בשם מורא מקדש להדביק אותם בבתי מדרשות ובתי כנסיות. לכן אותם המוכיחים בענין זה יזהירו כוונה הרקיע ושכרם הרבה מאוד, ועי"ז ישתתקו המקטריגים ומסטינים עלינו ויתקבלו תפלותנו לרחמים ולרצון לפני אדון כל.

וענין זה יש לכוון במקרא קודש שהתחלנו בו, כי תבנה בית חדש, בית מורה על עבודת התפלה עפ"י ד הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע דבית פירושו פנימית, ותפלה היא עבודה פנימית יוצאת מקירות הלב כאו"ל איזהו עבודה שבלב זו תפלה, ואמר, בית חדש, כי תמיד יש לאדם תפלות ובקשות חדשות לפי מצב העת והעונה, ומזהיר הכתוב ועשית מעקה לגג"ך, גג"ך עולה בגימטריא כ"ו כמנין שם הוי' ב"ה, ור"ל שתעשה מעקה וגדר להשי"ת כביכול שיוכל להשרות שכנינו במקום תפלתך, ושלא תסתלק השכינה משם ע"י עוון שיחה בטילה בשעת התפלה וקריאת התורה, וממשיך הכתוב, ולא תשים דמים בביתך, כי תיבת, דם" רומז על תפלה שאינה הגונה דלא פרחית לעילא, וכנודע דברי הרה"ק הר"ר בער זי"ע עה"פ לא תאכלו על הדם ואמרו חז"ל לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, וקשה דלכאורה העיקר חסר מן הפסוק, דאיך מרומז כאן ענין תפלה, ופירש ז"ל דשם המין האנושי שנקרא שמו אדם שורש השם הוא דם על שם רביעית דם שנפשו של אדם תלויה בו, ואות אל"ף הנוספת מורה על הקב"ה אלופו של עולם,

ואות זה אינו ניתוסף על שמו אלא ע"י התפלה שמתדבק עם בוראו ב"ה וב"ש, אבל טרם התפלה נקרא שמו דם לחודי', וזש"ה לא תאכלו על הדם, כלו' לא תאכלו בשעה שאתם נקראים בשם דם לכד דהיינו קודם התפלה, ע"כ. ועל דרך זה אמר כאן, ולא תשים דמים בביתך, בביתך זהו עבודת התפלה כנ"ל, שיוהר מאוד לבל תהי' תפלתו בחי' דמו"ם בלי הצטרפות עם הקב"ה אלופו של עולם, כי מי שאינו נזהר מלשוחח בעת התפלה אין הקב"ה מתדבק עמו בתפלתו, והשכינה נודדת ממקום מנוחתה, ועי"ז יגרום כי יפול הנופל ממנו, כי רבים חללים הפילה עון זה של שיחה בטילה בעת התפלה, לכן ביותר צריך הכתוב לזרז בענין זה. ובזכות שנתפלל כראוי ונשתדל לבלום פינו משיחה בטילה בעת התפלה, יקשיב הקב"ה לקול תחנוניו ובפרט בימי הרחמים ודצון הבאים לקראתנו יתעורר רחמים וחסדים מדובים ע"י תפלתנו, ויקוים בנו הפסוק, כי תבנה בית חדש ע"ד שפי' אא"ז הרה"ק מראפשיץ זי"ע דקאי על בנין בית המקדש השלישי שאנו בונים אותו תמיד ע"י מעשינו הטובים, וכזה פי' נ"כ מ"ש בתפלה ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, דתיבת בימינו, פירושו, בהתורה ומצות ותפלות שלנו עי"ז אנו בונים תמיד את בית השלישי, ונוכח שיראנו הקב"ה בבנינה על מכונה בעגלא ובזמן קריב, אמן.

מנישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעמרת תפארת ראשנו

ב"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

לדגלי הולדת הכן

אצל בנו

הרב מוה"ר בן ציון ארי' ליבוש שליט"א

ונביע בזה ברכתינו מעומק לבבנו שיזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

כעתידת וברכת,

המערכת

נשים במצות שילוח הקן

מהגאון בעל פרי מגדים זצ"ל⁽¹⁾

נסתפקתי הא דקיי"ל אמר לו אביו לעבור על ד"ת שומע לו, אם אמרה לו אם שלא להניח תפילין וכדומה, אם חייב, ומה שהביאני לזה, הוא ממ"ש הגמרא קידושין ל"ב א' אלעזר בן מתאי אומר אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח כבוד אבי כו' שאני ואבי חייבים במצוה זו, א"כ אם אין חייבת בתפילין. ומדברי ר"מ ז"ל ממרים הי"ב הביא הטעם דכולכם חייבין בכבודי ובמות ה' א"כ כבוד המקום קודם לכבוד א"י והושווה לד' וכן יראה, וכן מצאתי בחן טוב ע"פ אורח חיים כו', מצוה חמורה כיבוד (אשרי מי שלא חמאן) וקלה שילוח הקן, נאמר והארכת ימים, ופי' כי יקרא קן ציפור עם מצות כיבוד אם, שלח תשלח ב' שילוחים א' אם הציפור וא' אמך תלכה ואתה מחויב כבוד המקום, ופרט אם אפילו מ"ע שהז"ג שבת צידה עכ"ל הרמז ירמוז. ובעיקר דינא אם שילוח הקן מ"ע שהז"ג [עיין ח"צ ובר"מ פי"ג מה' שחיטה אם צריך דווקא לשלוח או הרשות להניח כך] עיין תוס' קידושין כ"ט א' ד"ה אותו ולא אותה מ"ע שהז"ג י"ל מילה שלא בזמנה בלילה והא שבת אלא אריא דרביע עלי' ח"ה כאן. ותפילין הן עצמן אות, אעפ"י שאסור ג"כ עפ"י הוזהר אפילו בחה"מ מזלזל מ"מ פטור נמי מה"ט משא"כ זה אע"ג דנאמר מחויב לשלח האם בע"כ ואוחז בכנפי' רהוה צידה איסור שבת רביע עליו. וע"כ כן הוא דאל"כ איך ניתק פ"א תמורה פ"א חמץ ומצה ב"י אין ניתק והבן.

(היות שנכתב בקיצור נמרץ כדרכו של הגאון בעל פרמ"ג זצ"ל, הרפסנו דבר זה עוד הפעם עם הוספות אנה ואנה בין התיבות בלשונו הק', להקל על המעיין. וכדי שיהא ניכר מה הוא מכת"ק, ומה הוספנו מעצמנו, הרפסנו לשונו הק' באותיות מודגשים, וההוספות באותיות הרגילים. — ונדגיש בזה, כי ההוספות הם כפי הכנתנו בדבריו הקדושים, ואם אולי לא ירדנו לעומק כוונתו, שגיאות מי יבין).

נסתפקתי הא דקיי"ל אמר לו אביו לעבור על ד"ת אין שומע לו, אם אמרה לו אם השקיני מים ועי"ז יבא שלא להניח תפילין וכדומה, אם חייב, ומה שהביאני לזה, הוא ממ"ש הגמרא קידושין (ל"ב א') אלעזר בן מתאי אומר אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבי כו' שאני ואבי חייבים במצוה זו, א"כ כנ"ר הרי אם אין חייבת בתפילין, ולא שייך לומר אני ואמי חייבים במצוה. ומדברי ר"מ ז"ל פ"י ממרים הי"ב שהביא הטעם דכולכם חייבין בכבודי (במות ה'), א"כ כבוד המקום קודם לכבוד אב ואם, ורק הושווה כבודם לד' (ב"מ ל"ב ע"א), וכן יראה של אב ואם הושווה לכבוד המקום, וכן מצאתי בחן טוב (פ' תצא) ע"פ אורח חיים כו', דהנה מצוה חמורה היא כיבוד (כאזו"ל) אשרי מי שלא חמאן, ומצוה קלה היא שילוח הקן, ונאמר בשניהם והארכת ימים. ופי' בזה בס' חן טוב הפסוק, כי יקרא קן ציפור, עם מצות כיבוד אם, לא תאמר

(1) הועתק מכת"ק, והגיע אלינו ע"י הנהלת „מכון פרי מגדים" בהשתדלות ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה חיים יקותיאל רייכבערג נ"י. יתברכו ממעון הברכות.

להניח מצות קן ציפור הקלה כדי לקיים כיבוד אב ואם החמורה, רק שלח תשלח, ב' שילוחים, א' אִם הציפור, וא' אמך, שתלכה היא בעצמה לעשות מה שרוצית שתעשה אתה, ואתה מחויב במצות שילוח הקן שהוא כבוד המקום, ופָּרַט אִם, לרבותא, אפילו אשה דפטורה ממצות שילוח הקן דהוי מ"ע שהז"ג, דא"א לקיימה בשבת מחמת איסור צידה עכ"ל, הרמז ירמוז.

ובעיקר דינא אם שילוח הקן הוי מ"ע שהז"ג [עיין ח"צ²] ובד"מ פ"ג מה' שחיטה, אם צריך דווקא לשלוח, או הרשות להניח כך], עיין תוס' קידושין כ"ט א' ד"ה אותו ולא אותה, שהקשו למ"ל קרא תיפ"ל דהיא מ"ע שהז"ג דאין מלין בלילה, ותירצו דל"ל מילה שלא בזמנה נוהגת גם בלילה, אך אכתי קשה, והא מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, אלא שאני שבת דאסור רק משום אריא דרביע עלי³], א"כ ח"ה כאן בשילוח הקן. ותפילין פטור בשבת וי"ט, כי הן עצמן אות, אעפ"י שאסור ג"כ עפ"י הוזהר אפילו בחה"מ משום מזלזל, מ"מ פטור נמי מה"ט, משא"כ זה (כלו' שילוח הקן). אע"ג דנאמר שאין רשות להניח כך הקן, רק מחויב לשלח האם בע"כ, ואוחז בכנפיה' (חולין קמ"א ע"ב) דהוה צידה⁴], מ"מ נשים חייבות, דלא הוי מ"ע שהז"ג, שהרי רק איסור שבת רביע עליו.

וע"כ כן הוא, דאל"כ, רק נאמר דשילוח הקן הוי מ"ע שהז"ג ונשים פטורות, איך הוי ניתק לעשה (מכות ט"ז ע"א), הרי קיי"ל דכל היכא דחלאו כולל יותר מהעשה לא מיקרי להנל"ע, עיין רמב"ם פ"א תמורה, ורמב"ם פ"א חמץ ומצה ה"ג דמהאי טעמא כל יראה אין ניתק, דנשים פטורות מעשה דתשביית⁵], והשתא אם נימא דנשים פטורות מעשה דשילוח הקן תו לא הוי להנל"ע, אלא ע"כ דחייבות⁶], והבן.

(2) המעיין בשו"ת חכ"צ (סי' פ"ג), יראה שאינו מסתפק אם צריך דווקא לשלוח, או הרשות להניח כך, רק ספיקתו שם, (בשם חכמי לובלין), אם קיים מצות שילוח הקן היכא דמשלח האם וגם הבנים. רק שבשו"ת חות יאיר סי' ס"ז הביא ספק זה, אם מחויב לזקוק לשלח את האם או רשאי לילך לדרכו ולא אמרה רחמנא שלח תשלח רק באם ירצה ליקח הבנים, ועיי"ש. ולפי"ז יש כאן פליטת הקולמוס וצ"ל עיין חו"י. ובאמת מצינו גם בשאר אחרונים שהרכיבו ספיקת החו"י עם ספיקת הח"צ, עיין לדוגמא בהגהות הגאון בעל ברוך טעם שנדפס בכרם שלמה קונטרס מ"ח עמוד ט"ז. — ובעיקר ספיקת החו"י, ראיתי בכתבי הג"ר יוסף נחמי' קארניטצער זצ"ל אבד"ק קראקא, שהעיר, דמבואר דין זה בחידושי הר"ן ריש פ' שילוח הקן, דאם אינו רוצה לא האם ולא הבנים פטור ממצות שילוח הקן. (ועיין בס' ברוך טעם בדיני עדל"ת ח"ג פ"א ד"ה ונדאה).

(3) כן כ' גם בטורי אבן חגיגה ט"ז יעו"ש. וכן בחי' מהר"ט שם בקידושין. ועיי"ש במהרי"ט שכ' כן גם לענין שילוח הקן דלא הוי מעשה⁷], דכברי הפמ"ג כאן.

(4) בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' ק' כ' דאפי' באינו מחוסר צידה מ"מ איכא משום שלטול מוקצה יעו"ש.

(5) עיין תוס' פסחים כ"ט ע"ב, ובספרו תיבת גמא פ' בא אות ד', ובספרו פרמ"ג בפתיחה להל' פסח פ"א אות ז', ובשאנת ארי' סי' פ"ב, ובכרם שלמה שנה ב' קונט' א' עמוד כ"ב, וקונט' ב' עמוד י"ט ועמוד מ"ח.

(6) יש להעיר בעיקר ספיקתו, דמבואר בהדיא בס' החינוך במצות שילוח הקן (תקמ"ה) שנוהגת מצוה זו בזכרים ובנקבות.

בסוגיא דשמא יעבירנו

מהגאון מוה"ר מאיר פישלס זצ"ל ראבד"ק פראג⁽¹⁾

במס' ר"ה (דף כ"ט ע"ב) במשנה, יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ובגמ' אמר רבא מראורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ב' כדרבה שמא ישלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ר' אמות ברה"ר. והקשו התוס' אמאי לא קאמר שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר, ותימצו רליכא למיגזר בהא דאית לי' הכירא במחיצות. אבל הרמב"ם (כפ"ב מהל' שופר הלכה ו') כתב רמה"ט אין תוקעין גזירה שמא יעבירנו ר' אמות ברה"ר או יוציאו מרשות לרשות. ומקשים למה הוסיף הרמב"ם טעם שלא נזכר בש"ס. וי"ל דהרמב"ם הוכיח כן מסוגית הגמרא במס' חולין פרק כסוי דם (דף פ"ד ע"ב) ר' יוסי אומר כיו אין שוחטין אותו כיו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו מק"ו, ומה מילה שווראה רוחה שבת אין ספיקה רוחה יו"ט, כסוי שאין וראי רוחה שבת אינו דין שאין ספיקו רוחה יו"ט, אמר לו תקיעת שופר בגבולים תוכיח שאין ווראה רוחה שבת וספיקה רוחה יו"ט, והיינו בטומטום, עיי"ש. והנה מבואר בכמה מקומות בש"ס, במס' נזיר ובמס' שבת ויומא, דאין דנין ק"ו מהלכה. וכתב רבינו שמשון בספר כריתות דכשם שאין דנין ק"ו מהלכה, כך אין אומרים יוכיח מהלכה, והנה אמרינן במס' שבת (דף צ"ו ע"ב) דר' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה, ולפי"ז לכאורה יש להקשות האך אמרו לו חכמים תקיעת שופר בגבולים תוכיח שאין ווראה רוחה שבת, הלא הטעם הוא משום שמא יעבירנה, והאי איסורא הלכתא היא, וא"כ אין לומר יוכיח מינה דאין אומרים יוכיח מהלכה וכנ"ל, אע"כ ראין הטעם רק משום שמא יעבירנו, רק הטעם הוא ג"כ שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר, וזה ילפינן מקרא כמ"ש התוס' בריש מס' שבת, ושפיר איכא למימר יוכיח מהאי איסורא. ולפי"ז שפיר הוכיח הרמב"ם ריש שני טעמים להא ראין תוקעין ברה"ה שחל בשבת, וק"ל.

(1) ראה אורותיו בכר"ש שנה א' קונט' ב' עמוד ט' ובקונט' ר' עמוד ו'. — ר"ז הועתק מכת"י תלמיד א' המונח אצל ידידנו איש חי ורב פעלים הרבני החסיד הנגיד המפורסם מוה"ש שאול הוטטערער ג"ו מאנטווערפען. יתברך ממעון הברכות בכט"ס.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בדין יו"ט שני לענין מילה

מהגאון מוה"ר אלכסנדר סענדר מרגליות זצ"ל⁽¹⁾

אבד"ק סאטנוב

ב"ה.

להרב ה"ה ...

ע"ר מילה שלא בזמנה אם דוחה י"ט שני, ואם נימא דלא רחי אכתי אם נולד בין השמשות ויו"ט שני של גליות הוא ספק שמיני ספק תשיעי אי רחי, וכן ביו"ט שני של ר"ה.

תשובה. הנה ביו"ר בס' דס"ו משמע מפשט לשון הש"ע סעיף ח' רבכל נווני לא רחי אפילו יו"ט של גליות, והש"ך השיג עליו בס"ק ח' ופסק כהרמב"ם, והתימא שהש"ך לא הרגיש בזה, שכפי הנראה שהש"ע אוסר אפילו בספק אם הוא מילה בזמנה או שלא בזמנה וזה לא נמצא אפילו ברעת הרא"ש, ובאמת הנ"ב סי' [ל'] השיג על הש"ע מספק מוכן ביו"ט דהוי ס"ס.

ורמעב"ת תירץ עפ"י דברי הט"ז ס"ק ? דספק בה"ש לא מיקרי ספק, ודבריו לא נהירין לי, דבשקיעת החמה וצאת הכוכבים כל אדם בקי, וביני לבני הוא פלוגתא דרבוותא ועכ"פ רביעית שעה קודם צאת הכוכבים יותר קרוב שיהי' לילה מיום והוא ספק ממש, והנ"ב תירץ דיש לחלק בין ספק מוכן שהוא דרבנן ובין איסור דאורייתא, ומעב"ת פקפק בדבריו דגם יו"ט שני הוא דרבנן. ובאמת לפי שיטת הנ"ב שהוא דשיל"מ אין כאן פקפוק כלל דהרי מבואר בר"ן כביצה גבי ספק מוכן בפ' א"צ דמוכן עצמו אפילו בודאי יו"ט הוא דרבנן יש לחקל בס"ס בדשיל"מ, משא"כ אילו הי' איסור דאורייתא הי' אסור אף ביו"ט שני אף דאיכא ס"ס ולא שייך לומר יו"ט שני דרבנן דהרי כבר אנו מצדפי' הקולא של יו"ט לענין ס"ס, ולקמן אבאר עוד. אמנם באמת רומעב"ת יפה השיג על הנ"ב, ער שאני תמה על הנאון איך עלה על דעתו לרמות ענינים דלא רמי כעוכלא לדנא, דעיקר מצות מילה בשמיני, ואפילו דחי שבת, ושלא בזמנה לא רחי, וגם בכל שעה חייב עלה. והנה החילוק שכתב הר"ן בין דאורייתא לדרבנן הביא ג"כ הט"ז סי' ק"י ס"ק י"א.

ודברי הש"ך שם ס"ק נ"ו במ"ש ליישב הקושיא מספק מוכן והעתיק דברי הר"ן וע"ז סיים הש"ך והלכך אע"ג דבעלמא יש להחמיר, מ"מ יו"ט שני דאינו אלא מנהג בעלמא אוקמא ארינא עכ"ל, ולא ידרתי לסוף דעתו דאם כוונתו דזה נדע משאר איסור דרבנן דאינו אלא מנהג, לא ידעתי לאיזה צורך הביא דברי הר"ן, דמהר"ן אין ראי' כלל לחלק בין שאר איסור דרבנן ליו"ט שני כאשר אבאר, ואם כתב זה מדעתו דנפשי' זולת שהביא דברי הר"ן לרא' דיו"ט שני

(1) הועתק מכת"י מעתיק (כת"י ירושלים — מספר 3768). — דאה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד ח'.

אינו אלא מנהג אבותינו, זה לא הי' צריך להביא רא' מהר"ן, דזה מבואר בכמה מקומות דאנן (ידיעא) [ידעינן] בקביע ואינו אלא מנהג אבותינו. ובאמת הר"ן לא היקיל מטעם מנהג אבותינו, זולת כוונת הר"ן הוא ענין אחר, דהביא תחלה דברי הרא"ש מלוניל שהקיל בספק מוכן ביו"ט שני וחלקו עליו והדבר ברור כפי הנראה ממה שהשיג הר"ן על החולקים שמעם החולקים הי' מפני שהוא דבר שיש לו מתירין ואפילו ספיקא דרבנן אסור וס"ל דיו"ט שני הוי איסור וגזירה ודאי דרבנן, וע"ז השיב הר"ן דאילו הי' יו"ט שני באמת גזירה דרבנן מצד עצמה לא הוי לן למשרי' ספק מוכן דספק איסור דרבנן בדבר שיל"מ ודאי אסורא, אבל באמת אין יו"ט שני גזירה דרבנן מצד עצמה זולת דחז"ל נזרו כדי שלא לשנות ממנהג אבותינו, וא"כ א"א לנו להחמיר יותר ממה שהי' ראוי לאבותינו להחמיר, וכיוון דלאבותינו הי' יו"ט שני רק ספק איסור ומוכן הוא דרבנן ולכך בספק מוכן דהוי ס"ס בדרבנן גם לאבותינו הי' מותר דס"ס בדרבנן אפילו בדשיל"מ שרי, ולכך א"צ לנו להחמיר מה שהי' גם היתר לאבותינו, דהרי אין אנו עושין רק שלא לשנות מאבותינו, אבל אילו הי' יו"ט שני ודאי דרבנן לא הוי לן למשרי' אפילו ספק מוכן דהוי חד ספיקא דרבנן, או אם הי' איסור מוכן איסור תורה לא הוי מתירין אפילו ביו"ט שני אף שהוא רק ספק, וזה ברור למעיין בכוונת הר"ן, אבל לא חילק כלל בין יו"ט שני דאינו אלא מנהגא ובין איסור דרבנן.

ומ"ש הנ"ב ליישב קושית המג"א סי' [תצ"ז] סק"ד, הנה כמה שנים שכתבתי כן בחיבורי על הלכות יו"ט, ואעתיק כאן בתוספת ביאור וז"ל מג"א סק"ד, וצ"ע דהרי הרמ"א כתב בס' תקי"ג דעכו"ם מסל"ת נאמן ביו"ט שני שהביצים נולדו משמע שאם אינו אומר כלום אסור וכ"כ בת"ה להדיא וכו', וכל דבריו אינן אלא דברי תימה, דהמעין בלשון רמ"א יראה דהצריך מסל"ת ביו"ט שני היינו בחל אחר שבת דאית לן למשרי' מטעם ס"ס כמש"ל בשם הר"ן דהרי לאבותינו הי' ס"ס בדשיל"מ באיסור תורה, וכן בת"ה גופא שממנו העתיק הרמ"א מיירי בחל אחר שבת כמבואר שם בהדיא ולכך שפיר בעינן מסל"ת דווקא וכן ביו"ט ראשון אף אם אינו אחר שבת כיון דהוי רק חד ספיקא בדבר שיל"מ אבל ביו"ט שני שאינו חל אחר השבת גם הרמ"א ס"ל דלא בעינן מסל"ת, וכ"כ הת"ה סי' ... בהדיא.

ובאמת לענ"ד דברי המג"א תמוהים במה שהביא דברי התה"ד, ואין רא' כלל מדברי התה"ד, ובמח"כ לא העתיק דברי הת"ה כראוי דלפי מה שהעתיק והביא המג"א אין דברי הת"ה מובנים כלל, דמאי חילוק יש בין מסל"ת לס"ס תרומתו לאו לגבי יו"ט אתמרא, ואי קאי אדין מוכן דשייך דווקא ביו"ט א"כ גם ביצה שנולדה לא שייך רק ביו"ט, אבל באמת מעולם לא עלה על דעת תה"ד להקשות מספק ניצוד או מחובר להנות ביו"ט שני עצמו ע"י מסל"ת, דודאי י"ל בדשיל"מ אף ס"ס אסור או כמ"ש הר"ן בפ' אין צדין דמביא דורן מביא מן המשובח, אמנם קושית הת"ה אהא דבעינן בכדי שיעשו ביו"ט שני והוי קשיא לי' דהרי באתעביד איסורא דרבנן לא בעינן בכדי שיעשו כמו בתחומין דלא בעינן בכדי שיעשו, וא"כ הרי יו"ט שני ג"כ דרבנן ואמאי בעינן בכדי שיעשו הא לא

אתעביר בה איסורא דאורייתא, אע"כ דאין לחלק בין ראשון לשני וא"כ ה"ה במסל"ת דאין לחלק, וע"ז תירץ שפיר דלענין לחלק בין יו"ט ראשון לשני במה שגזרו להמתין בכרי שיעשו במלתא דאתעבד בה איסורא דאורייתא אין לחלק בין ראשון לשני לומר דיו"ט שני קיל מפני שהוא דרבנן, אבל לענין מסל"ת שפיר מקילינן בשני, וזה ברור בכוונת הת"ה, אבל לענין ספק מוכן אין הכדע בדעת הת"ה כמש"ל.

נחזור לענינינו, רהנה נראה דטעם הרמב"ם שחילק בין ד"ה ליו"ט של גלויות, משום דיו"ט שני של גלויות לא נתקן מתחלה רק מטעם ספק ואינו גזירה מצד עצמה וכיון דעכשו נתברר הספק דאנו בקיין בקביעה דירחא יש להקל בו, משא"כ בר"ה דנתקן מתחלה דלהוי כיומא אריכתא.

אמנם מצאתי בתשב"ץ ח"ג סי' ... שהסכים לדעת הרא"ש, אבל גם דבריו מנוגמים שהתחיל בודאי שלא בזמנה וסיים בספק וצריך לדחוק בדבריו מאוד, ואם היינו יכולין לדחוק גם בלשון הש"ע הי' נכון לדחוק, היות לענ"ד בספק יש להקל, ובודאי אין לזוז מדברי הש"ע.

דרוש לראש השנה

מהגאון מוה"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל מפראג⁽¹⁾

לר"ה שנת תקע"ב לפ"ק.

בפסוק דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח. ועיין באלשיך שמדקדק דמתחילה דיבר הכתוב בלשון נוכח, דרשו כו' ואח"כ בלשון נסתר, יעזוב רשע דרכו כו', ושוב בלשון נוכח, ואל אלקינו כו', ועוד יל"ד דמדבר הכתוב בלשון רבים, דרשו כו' קראוהו כו' ואל אלקינו כו', וגם בלשון יחיד, יעזוב רשע, והמהרש"א בח"א כיכמות דף מ"ט ע"ב יעו"ש תוך דבריו הדגיש ביותר, דבר"ה דף י"ח ע"א מסיק הש"ס דציבור אפילו נחתם גזר דינם נקדע ע"י תשובה כדרכיב בכל קראנו אליו, ופריך מהאי קרא דדרשו ה' בהמצאו, ומשני דהאי דדרשו ה' בהמצאו מיירי ביחיד, ועיין רמב"ם פ"ב מהל' תשובה הלכה ו"ו, וא"כ פשיטא דקשיא מדוע נקט דרשו לשון רבים, ומהרש"א תירץ דדרשו על כל יחיד ויחיד קאמר, ועדיין אינו מדוקדק דהל"ל לשון יחיד כראמר כסיפא דקרא, יעזוב רשע כו', וגם אינו מתורץ כפל הלשון שדקדק האלשיך אמרו שוב קראוהו בהיותו קרוב, גם יל"ד אמרו וישוב אל ה' דהיינו מדת הרחמים, ואח"כ ואל אלקינו, דהיינו מדת הדין.

(1) הועתק מכתב"ק המונח בגניו ירידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאלו הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ברכות שמים יחולו על ראשו.

וליישב כל זה, נקדים מאמרם בר"ה שם דף י"ז ע"ב ה' ה' אני הוא קודם שיחטא ואני הוא לאחר שיחטא, והקשה הרא"ש דל"ל מדת הרחמים קודם שיחטא, ותיירץ דאע"פ שהקב"ה יודע עתידות ויודע שיחטא, אינו דין האדם על המחשבה דהיינו קודם שיחטא, כי אם דוקא אחר שיחטא בפועל ובמעשה. והנה תירוץ הרא"ש מספיק לשיטת ר"ת שם בתוס' ד"ה שלש עשרה מדות כו', דמונה ב' השמות לשתי מדות, אבל לשיטת רבינו נסים דמיייתי התוס' שם דשם הראשון אינו מן המדה, דהכי קאמר קרא הקב"ה ששמו ה' קרא ה' רחום וחנן כו' עכ"ל, וא"כ לרבינו נסים היכן רמוז בכתוב שהקב"ה רחום קודם שיחטא האדם ובאיזה מדה הוא כלול, וי"ל עם מאמרם שם דף י"ז ע"א תנא דבי ר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכך הוא המדה, ופי' מהרש"א דהיינו מדת ורב חסד נכלל בו גם זה, ופי' הרי"ף והרמב"ם שם דשני עונות הראשונים אינן נחשבים, אי ליכא רוב עונות בלא הם, וא"כ נראין הדברים ק"ו, אם כך גדלה מדת החסד שלא לחשוב ב' עונות הראשונים שעשה האדם בפועל, ק"ו ובן בנו של ק"ו שלא ידון האדם על המחשבה. וזה נלע"ד פי' הפסוק, ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ר"ל דזהו ממדת החסד דאע"פ שיודע עתידות שיחטא, אינו משלם לו רעתו אלא כמעשהו, כשעושה בפועל.

ובזה ישבתי הפסוק, כי א"ל דעות ה' ולו נתכנו עלילות, ואיכא קרי וכתוב, ולו נתכנו עלילות באל"ף ובו"ו, ומעתה אומר אני דשניהם צדקו יחדיו, והכי פי', דהפסוק שואל, כי א"ל דעות ה', ר"ל כיון שיודע עתידות שיחטא האדם, ועכ"ז, ולו (בו"ו) נתכנו עלילות, ר"ל שמעניש רק על המפעלות, ולא על המחשבה, ומתריך הקריאה, ולא (באל"ף) נתכנו עלילות, ר"ל, הלא שני חטאים הראשונים, דהיינו עלילות לשון רבים, דמיעוט רבים שנים אינן נחשבים, דמעביר ראשון ראשון, והיינו דכך הוא מדת החסד, וממילא נמי מן המדה שלא לענוש על המחשבה וכנ"ל.

והנה הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה הלכה ה' ביאר דביחיד מעבירין לו רק ב' עונות הראשונות, ומשלישי ואילך מחשבים, אבל לציבור מעבירין ג' הראשונים ויעו"ש דילוף כך מקרא, ויעו"ש בהשגות הראב"ד ובכ"מ ולח"מ, ומעתה ישנו ב' חילוקים בענין בין רבים ליחיד, דלרבים מעבירין ג' עונות הראשונים, וליחיד רק ב', ועוד זאת יתירין הרבים דאפילו לאחר חתימת גזר דין שכבר רבתה מדת הדין, נקרע גזר דינם ומהני תשובה, משא"כ היחיד צריך לשוב למדת הרחמים קודם שיחתם גזר דינו כמבואר בש"ס דר"ה הנ"ל.

ומעתה פי' הפסוקים הנ"ל כך, דרשו ה' בהמצאו, ודרשו דז"ל דהיינו בעשרת ימי תשובה שהוא מצוי אף ליחיד, ודרשו, על כל יחיד ויחיד קאמר, ושוב אמר נגר רבים, קראוהו כהיותו קרוב, שאף הרבים טוב להם לקרוא לו עכשיו, אך יקשה א"כ מדוע נקט גם רבים שידרשו, הלא אף ליחיד מצוי, ומה בין רבים ליחיד, ומתריך אידך קרא דנ"מ טובא, דאם יעזוב רשע דרכו ביחידות ואיש און מחשבותיו, וישוב אל ה' וירחמהו, הוא צריך לשוב למדת הרחמים, וקודם שיחתם גזר דינו, אבל נבי רבים הוי, ואל אלקינו, שאפילו מדה"ר, אם עושין תשובה נמי

גזר רינם נקרע, ועוד זאת מרויחים הרבים, כי ירבה לסלוח, כי להרבים, מעבירין שלשה עונות הראשונים, משא"כ ליחיד רק שנים, ועיין ספר משען המים פ' בראשית דף ב' עמוד שני בד"ה במדרש רבה אמר קין כו', ודו"ק.

מכתב מהגאון בעל חתם סופר זצ"ל⁽¹⁾

שיל"ת מ"ד יום ד' כ"ב כסליו תקס"ד לפ"ק.

החיים והשלו' יחדיו יהי' תמים על ראש ידידי הרב המופלא חרוץ ושנון כש"ת מה"ו דניאל⁽²⁾ נ"י דיין דק"ק פ"ב.

אמש הגיעני נועם מכתבו, והימנותא קאמינא כי מראש כבר עלה כן ברעיוני, ולולי טעם הכמוס כבר הקדמתי לעשות הטוב והאמת באשר הוא טוב ואמת ולא משום גומלים ח"ו, והיודע ית"ש יודע, ולא מנעתי רק מפני ב"א הרואים לעיני בשר. ומ"מ כבר בקשו ממני ב' מופלגי תורה וא' מהם הוא מתלמידי שנתגדלו על בדכי, ומנעתי מלעשות עמהם כטובה, כי אמרתי איכא דערף, ואם לא אחי' שליח לטובתו, מ"מ לא אחי' ח"ו סבה לעיכובא, הגם כי כל כיוצא באלו הכל תלוי ברצון המתנשא לכל לדאש, מ"מ רצון וחפץ ידאי ה' להמציא עצמם לשלוחי מדת החסד לאשר חברו היוצד מתחלה, ודי. והן עתה הגיעני מכתבו, והנני לעשות עצהי"ש אולי יזכני ה' לברך על המוגמר, אבל לא כאשר רמז לי ח"ו במכתבו, ורק לעשות הטוב באשר הוא טוב.

אודת החי', איכא ג' עיכובים, א' כי מסוניא ראומן עד ד"פ המוכר את הספינה נאכרו ממני, שנית החי' על אותה המסכתא צריכים ברוד טרם יומסדו לחכם שכמותו, ג' והוא העיקוד, לא יתכן לעשות כן כי לא לדירי צריך עלמא ורק להפקיע שם, ומי יודע אם יהי' תפארת אדם הרוצה בתפארת, נגד שמא וכו'⁽³⁾ וד' אבא אמר יהא דעוא דאימא מלתא דתתקבל ואסתיעא מלתא דאוחיכא עלי'⁽⁴⁾, וידעתי כי יש גדולים וטובים ממני בחכמה ומנין ויראת ה', ושנו ועוד שונים בזה ובכיוצא בזה, ומ"מ האמת עד לעצמו כי כנים דברי.

ואומר שלו' לו ולתורתו,

משה"ק סופר מפפדמיין

(1) הועתק מכת"ק, והגיע אלינו מאת נכדו ידידנו הרבני המופלג החשוב והנכבד מו"ה שמעון קארניטצער נ"י. הוד והדר פעלו וצדקתו עומרת לעד.

(2) הוא הגאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ זצ"ל ראב"ד דק"ק פרעשבורג. כתבנו אודותו בכר"ש שנה א' קונס' ו' עמוד ש"ו.

(3) כפ"ק דמס' אבות, נגיד שמו' אבד שמו'.

(4) ביצה רף ל"ח.

מכתב מהרה"ק מוה"ר אהרן מטשערנאביל זצ"ל⁽¹⁾

בעז"ה.

לכבוד הרב המופל' החסיד כ' הר' שלמה שי'.

שלום וכה"ט לקיים כראוי לה'.

לא אוכל נשוא צעקת מחותנו וחנתו שי' הצועקים עליו מעומקא דליבא, אשר מתנהג עמם בתרתי לריעותא, כי לבר אשר אינו מתקיים בסילוק התחיבות אשר בעצמו כבר קיבל עליו, עוד זאת שמאכילו לחם רע עין, עד שגורם בזה פירוד בין הזו"ג, ועונו גרול מנשוא בזה, ואם יראת ה' בלבבו, תמיהתי האריך מלאו לבו לגשת עשות עול כזה נגד דבר ה' ותה"ק ויראיו, ולשובת הזו"ג צויתי על מחותנו נ"י אשר יקבל הזו"ג לביתו להיותם סמוכים על שלחנו, והוסכם לזה בדצונו הטוב, לזאת באתי בכתוב אליו להזהירו, לכל יענה ויצער את חתנו עוד, וישלח את האשה בתו תחי' לבית חותנה להיותה בצוותא חדא עם אישה תיכף ומיד דווקא בלי שום עיכוב ומונע, עם כל מלבושי' כראוי לבת ישראל כמנהגה ולכבודה, וחלילה לו עוד מהיום לענן הבנים שי', לכל יאשם בזה ח"ו, וחלילה לו להמדות עוד פי בזה, כי לטובתו נאמרו דבריי הללו, ולשובת הזו"ג שי', ואחרי שיקיים רבר השלום כאמור, יברך ה' אותו וביתו וזרעו בשלום רב מאר"ה, נא' אהרן בהרב המפורסם מ"ה מרדכי זצוקללה"ה

(1) הועתק מעצם המכתב המונח באוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ד'.

לכבוד הרב המופל' החסיד כ' הר' שלמה שי' הצועקים עליו מעומקא דליבא, אשר מתנהג עמם בתרתי לריעותא, כי לבר אשר אינו מתקיים בסילוק התחיבות אשר בעצמו כבר קיבל עליו, עוד זאת שמאכילו לחם רע עין, עד שגורם בזה פירוד בין הזו"ג, ועונו גרול מנשוא בזה, ואם יראת ה' בלבבו, תמיהתי האריך מלאו לבו לגשת עשות עול כזה נגד דבר ה' ותה"ק ויראיו, ולשובת הזו"ג צויתי על מחותנו נ"י אשר יקבל הזו"ג לביתו להיותם סמוכים על שלחנו, והוסכם לזה בדצונו הטוב, לזאת באתי בכתוב אליו להזהירו, לכל יענה ויצער את חתנו עוד, וישלח את האשה בתו תחי' לבית חותנה להיותה בצוותא חדא עם אישה תיכף ומיד דווקא בלי שום עיכוב ומונע, עם כל מלבושי' כראוי לבת ישראל כמנהגה ולכבודה, וחלילה לו עוד מהיום לענן הבנים שי', לכל יאשם בזה ח"ו, וחלילה לו להמדות עוד פי בזה, כי לטובתו נאמרו דבריי הללו, ולשובת הזו"ג שי', ואחרי שיקיים רבר השלום כאמור, יברך ה' אותו וביתו וזרעו בשלום רב מאר"ה, נא' אהרן בהרב המפורסם מ"ה מרדכי זצוקללה"ה

פאקסימילא מחתי"ק מהרה"ק מוה"ר אהרן מטשערנאביל זצ"ל.

גליון שו"ת מנחת אלעזר¹

מהרב הגאון מוה"ר ארי' צבי פרומער הי"ד אבד"ק קאזענלוב²

בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' נ"ה, אחר שהביא מש"כ בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תנ"ט) דעשיית הסוכה הוי מצוה, והביא לשון התיקוני זוה"ק (תיקון ע') וכל פקודין דסוכה ולולב תליין בידין, הרי דהמצוה היא גם העשיי, כתב וז"ל: ומ"ש כנז' מתיקונים דחשיב שם פקודין דתליין ברגליו ובידין, והלא חשיב שם במצות דתליין ברגליו הליכה לברית מילה וכו' קס"ד דהליכה לברית מילה הוא המצוה והלא המצוה הוא דק למול, אלא ודאי דחשיב שם דק דרך מילי דחסידותא עשיית המצות ולא המצות בעצמותן ע"כ חשיב גם סוכה ולולב דתליין בידין, ע"כ.

גב. לע"ד י"ל דתקו"ז קאי על הסנדק דמבואר דמקיים מצוה, ואדרבא כ' שהוא יותר מצוה מהמוהל, והנה הסנדק אינו עושה מעשה רק שמחזיק התינוק על ברכיו, ודומה למצמצם בסנהדרין ע"ח. דל"ח מעשה, מ"מ כ' התוס' שם ד"ה סוף, דאם הביאו למקום שסוף חמה לבא עדיף ממצמצם דאין נפ"מ בין מקרב האש אצל הדבר בין מקרב הדבר אצל האש, ה"נ אם מקרב רגליו למקום התינוק למקום שסוף תינוק להניחו על ברכי רגליו מקיים מצוה בזה, וזה חשיב שפיר מצוה ברגליו דוקא, בין מצד תחלתו שהולך ברגליו, בין מצד סופו שמחזיק התינוק על ברכיו, פרק העליון שברגליו.

שם בסי' נ"ו בד"ה אמנם, כתב וז"ל: בסוגיא דר"ה (פרק ד') שופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל ואין מעבירין עליו את התחום, ומקשי הש"ס מ"ט הלא שופר עשה ולדחי הל"ת דיו"ט, ומתרצים יו"ט עשה ולא תעשה הוא, וכ' הר"ן שם (ברי"ף) דהיינו שחכמים עשו חיזוק לדבריהם הכא כשל תורה כיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דבריהם לא ידחה וקא יתבינן טעמא משום דהוי לה יו"ט עשה ולא תעשה קושטא דמילתא קאמר ומיהו לא צריכין להכי דאפי' הוי יו"ט לא תעשה גרידא לא אתי מכשירי שופר ודחי לה דהא בעידנא דקא מיעקר לאו לא מקיים עשה עכ"ל הר"ן, והנה קשה לכאורה לפי"ד התוס' בזבחים (דף ל"ג ע"ב) דעשה שיש בו כרת דוחה ל"ת ועשה, והאחרונים צירפו זאת עם ד' הריב"א בתוס' פסחים ובחולין (דף קמ"א ע"א) דאף דאין עשה דוחה ל"ת ועשה

(1) תנחתא הללו הועתקו מגליון שו"ת מנחת אלעזר חלק ד' (מונקאטש תר"צ) שחיבר הגה"צ מוה"ר חיים אלעזר שפירא זצ"ל אבד"ק מונקאטש. כחלק הנ"ל בסי' נ"ה, נ"ו, נ"ז, תפס על כמה פסקים הנמצאים בשו"ת אבני נזר חאו"ח. בשעתו עורר דבר זה רוגזה אצל איזה רבנים מתלמידי הגאון בעל אבני נזר, כי הרגישו בזה כאלו פגם בכבוד רבם. — הגה"צ ממונקאטש זצ"ל בהתוודע לו מזה, הרחיב הריכור בזה להמתיק הענין, בהקדמתו לס' דרכי תשובה על הל' מקואות (מונקאטש תרצ"ג). עיי"ש באות ג'. — הרב הגאון מקאזנלוב הי"ד שה' תלמידו של הגאון בעל אבני נזר, יצא ג"כ להנין בעד רבו, ורשם על גליון הספר מנחת אלעזר איזה הערות והשגות הנרשמים כאן.

(2) ראה אורותיו בכר"ש שנה ב' קונש' ב' עמוד ט'.

מ"מ אי עבר על הלאו לא לקי דעכ"פ רחי הלאו ונשא רח העשה עיי"ש, ועפ"י ז' כ' להסביר חך בתום דעשה שיש בה כרת דוחה ל"ת ועשה, משום שהל"ת נרחה ונשא רח העשה א"כ אמרינן מה אולמי' רחאי עשה מהעשה הב', והתינח בעשה גרידא שאין לה מעלה מהעשה שכנגדה, ע"כ לא רחי, משא"כ עשה שיי"ב כרת ע"כ דוחה העשה ול"ת כנו', ולפי"ז בנ"ד הגם דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, מ"מ פשיטא דעשה דאורייתא דשופר שהיא בעצמותה מה"ת יש לה חשיבות יותר ממ"ע דרבנן הגם שעשו חכמים חיזוק בה כשל תורה, וא"כ ירחה המ"ע דאורייתא דשופר ויחללו יו"ט בשבות דרבנן, ע"כ.

נ.ב. פלא שהקשה על הר"ן מר' האחרונים, וכי הר"ן משועבד לאחרונים. גם מה דמיון לעשה שיש בה כרת, דודאי אלים מעשה גרידא, משא"כ עשה שעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, י"ל דעשו חיזוק שיהי' שיה ממש לשל תורה, וגדולה מזו מצינו לפעמים שעשו חז"ל חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

שם בר"ה ע"כ, כתב וז"ל: מה שסיים באבני נזר דביו"ט שני של גלויות מותר ומותר [למוהל לילך חוץ לתחום למול] בלי פקפוק עכ"ל, המה דברים מתמיהים, ואוי לעינים שכן רואות בספרן של צדיקים וגרול כמותו ז"ל לכתוב בלי פקפוק על דבר אשר מרן בש"ע (יו"ר סי' רס"ו סעיף ח') אוסר (בלי שום י"א ודיעה אחרת) למול בכזה לחלל יו"ט שני של גלויות (וכד' רבינו הרא"ש) ודברי רבינו הש"ע המחבר לא נחשבו בעיניו אז (כשגגה היוצאה מלפני השליט) אפי' לחשבו לדיעה ופקפוק כלל. ואם לפלפולא ולדין יש תשובה וכו"ל, ומכ"ש שלא לפרוץ ולעשות כן הלכה למעשה, ומה דנקט בלישני' (אמרי רבנן בכפיל"א) מות"ר ומות"ר בלי פקפוק, כל יתר כניטל הכבו"ר של יו"ט שני ח"ו (במחכת"ה) וכו' וידענא כי ארומז"ר הנה"ק משינאווע זי"ע הרעיש על רב א' בגלילותיו שתקע עצמו לרבר הלכה כזו להתיר למוהל לילך חוץ לתחום ביו"ט שני למול כנו', ע"כ.

נ.ב. רוצה לאחז את העינים כאלו מרן צ"ל לא ראה דברי השו"ע, אבל נהפוך הוא, שהמחבר לא ראה דברי הש"ך שם במקומו שחולק על השו"ע, ומי לנו נאמן ככל בית הפסק יותר מהש"ך ז"ל שהוא רבן שכבה"ג ורבינו צ"ל באבני נזר הביא דברי הש"ך וכש"כ שראה דברי השו"ע אשר עליו יסובו דבריו. הא חרא. מלבד זה, השו"ע דיבר ממילה שלא בזמנה, אם דוחה יו"ט שני, ובנ"ד מייירי במכשירין של מילה בזמנה, ובאבני נזר [סי' שצ"ב סק"י כ'] שהוא קו"ח ממילה שלא בזמנה, וא"כ אפי' האוסר במילה שלא בזמנה, אפשר שיתיר בנ"ד.

שם בס' נ"ו בר"ה אמנם, כתב וז"ל: לענ"ד דברי האבני נזר תמוהים מאוד, מ"ש כי בס"ת יש להכשיר כשכתבו קטן בן י"ג שלא נבדק ובמגילה יש לאסור (כלפי לייא, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, אתמהא), וכו' וכו', רחא מצינו בכמה דברים שהקילו חז"ל הרבה יותר בכתיבת המגילה, כגון השמיט בה סופר אותיות או פסוקין וקראן הקורא יצא והיינו במק"א כדאמרינן בש"ס מגילה (י"ח ע"ב) ופסקינן כן ברמב"ם (פ"ב מהל' מגילה) ובשוש"ע או"ח (סי' תר"צ ס"ג), נמצא לפי"ז, אם במגילה חסרו תיבות או נמחקו ער קרוב לחצי' (היינו אות א'

פחות מחצי" ה"ז נחשב מיעוטא וכשירה, ואם בס"ת חסרה אות א' או נמחק ה"ז פסולה, וראה נא ההפרש הגדול ונורא ❧ ואיך יעלה על הרעת לומר רבזה רמנילה פסולה אפי' רבס"ת כשירה, ע"כ.

נ.ב. מה ענין שמיטה אצל הר סיני, התם אף שנמחק מ"מ מה שנשאר יש עלי' קדושה שלימה וחזי לאצטרופי, משא"כ כנ"ד דאפי' המקצת שנכתב אין בה קדושה שלימה. וכע"ז גיטין כ. שאני עלה של זית דחזי לאצטרופי, ועי' או"ח סי' ט"ו.

שם אות ב', כתב וז"ל: גם ראיתי בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' א') ע"ד מי שיבשה ידו השמאלית ל"ע (היינו לעהמונ"ג) לענין תפילין. הנה כנראה נעלם ממנו (במחכת"ה) ירושלמי מפורש (ביומא פ"ב הל' ג') מעשה באחד שיבשה ידו ולא הניחוהו (להקטיר קטורת) לקיים מ"ש ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה עכל"ה, עיי"ש בקרבן העדה שלא הניח עכ"ז ידו מלהקטיר קטורת ❧ ומ"ש בפני משה שלא ה' נפסל לעבודה משום כך, זהו פשוט להלכה כמו שפסק הרמב"ם וכו' וא"כ ה"נ ביבשה ידו שאינו מום הניכר מבחוץ, ע"כ.

נ.ב. פלא שלא ראה כאבני נזר או"ח סי' ל"א סק"ז שהביא ירושלמי הזה, הנה דלא נעלם מכ"ק רבינו זצוקללה"ה ירושלמי הזה.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

הנה"ח מו"ה איפר לעפקאוויטש נ"י מבני ברק

בהלקח ממנו אשתו ע"ה

הנה"ח מו"ה ברוך אפפעל נ"י

בהלקח ממנו אחיו ע"ה

האברך היקר ר' בצלאל פיקסלער נ"י

בהלקח ממנו אביו ע"ה

הנה"ח מו"ה דוב ווילהעלם נ"י

בהלקח ממנו אביו ע"ה

האברך היקר ר' ישראל יוסף ראקאווער נ"י

בהלקח ממנו אביו הנה"ח הנכבד מו"ה קלמן ע"ה

הנה"ח מו"ה משה וואלף נ"י

בהלקח ממנו בנו הב' המצויין ידא ושלם

כמר אליעזר אברהם ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ולא ישמע עוד שוד שבר בגבולנו.

המערכת

בדיני עשי"ת

ברוך שמעון שניאורסאהן

ראש ישיבת הגאון מטשעבין כוכב מיעקב
ירושלים עיה"ק תובכ"א

זה לשון המחבר בש"ע או"ח סי' תר"ג סעיף א' אף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם, בעשרת ימי תשובה צריך ליזהר. ובבאר הגולה ציין טור בשם אבי העזרי מהירושלמי. וראיתי בספר יערות דבש ח"א דרוש ו' (מ"ה ע"ב) בדרוש תוכחת מוסר שדרש הגאון זצ"ל בין כסא לעשור בשנת תקל"ה בק"ק מיץ שכתב וז"ל, ואמת מצינו בפוסקים חומרות לימים אלו — עשי"ת — יותר משאר ימים וסמכו אירושלמי דאמר אם אתה מצי למיכל כל שתא חולין בטהרה אכול אבל אם לא אכול יו"ד ימים, ופרשו דכוונתו על יו"ד ימים הללו, ובאמת לפענ"ד כוונתו למה שאמרו חייב אדם לטהר עצמו כרגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו כרגל וס"ל דר"ה אינו כגדר הרגל כנודע דעת רבים דס"ל הכי וא"כ בזה"ז שני ימים של יו"ט ראשון ושני ימים של יו"ט אחרון דפסח הוא ד' ימים וכן בסוכות וב' ימים דעצרת הרי עשרה ימים דיש בהם חיוב לטהר ולכך יש לאכול חולין בטהרה דבימים אלו חייב לטהר עכ"ל. ואחרי בקשת סליחה מגאון עולם זה זצ"ל, ע"כ לומר כי דברי שגגה הם שיצאו מלפני השליט, דהרי זה לשון הטור בס' תר"ג, ירושלמי, ר"ח מפקיד לדב אי את יכול למיכל כולי שתא בטהרה אכול ואי לא אכול שבעה ימים בשתא, וכתב אבי"ה קבלתי אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי שכד"ה לא היה צריך להזהר לאכול בטהרה שפשימא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו כרגל ולא נשאר עדיין אלא ז' ימי חול שהוצרך להזהירו עליהן עכ"ל, וכן הוא באו"ז הל' ר"ה סי' רנ"ז פ' רבינו ר' נסים גאון זצ"ל מיום א' דר"ה עד יוה"כ ויוה"כ בכלל עשרה ימים כד דלית מנייהו שני ימים של ר"ה ויוה"כ שאין בהם אכילה ושתיה אשתייד ז' ימים וגו' ע"כ, הנה מבואר בירושלמי שרב חייא מפקיד לדב על שבעה ימים, וכן הוא לפנינו בירושלמי פ"ק דשבת, ואין בזה שום חילוקי גידסאות, וא"כ אין אפשרות לפרש את דברי הירושלמי נגד קבלת הראשונים ולפרש על עשרה ימים מכיון שבירושלמי מפורש שמדובר על שבעה ימים כנ"ל, וכנראה שהגאון בעל היע"ד זצ"ל אמר דבריו ע"פ זכרונו בלשון הש"ע שמדובר בעשרת הימים, אבל להמבואר הרי בירושלמי מפורש שבעה ימים אשר לפי פירוש הראשונים הכוונה לשבעת ימי חול שבתוך עשרת ימי תשובה, והפלא ביותר דאם כי כל אדם באשר הוא אדם נאמר בו שגיאות מי יבין אבל בדרשה שנאמרה בקהל רב איך לא התעורר מי שהוא להעיר על זה.

ואמנם היע"ד זצ"ל היה יכול לפרש ע"פ דרכו גם לפי הגידסא הנכונה שבירושלמי שנאמר בה שבעה ימים, רק באופן אחר קצת, והוא שאין הכוונה לשני ימים טובים של גלויות רק ליום ראשון של חג כמו שנהגו בא"י, וד"ה אמר

לרב לנהוג כן בהיותו בא"י, וכמו שכתב המג"א בסי' דמ"ב ס"ק ד' דהא דמפקיד ר"ח על שבעה ימים היינו שבעה ימי חול שבין ר"ה ליוה"כ לבר מיום השבת ויום אחד של ר"ה כי ר"ח היה מקדש ע"פ הראיה וא"כ היה רק יום אחד יו"ט ע"ש, ולזה י"ל עפ"י דרכו של היע"ד דגם בזמן שקדשו ע"פ הראיה אבל חוץ לירושלים היו עושין שני ימים ר"ה וכמ"ש הרמב"ם בהל' קה"ח פ"ה ה"ז יו"ט של ר"ה בזמן שהיו קובעין על הראייה היו רוב בני א"י עושין אותו שני ימים מספק לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החודש שאין השלוחים יוצאים ביו"ט ע"כ — ועי' מחלוקת רש"י ותוס' בר"ה י"ח ע"א, ודברי המג"א א"ש לשי' רש"י, ואולם בדברי רבינו נסים גאון הנ"ל מפורש דלית מנייתו שני ימים של ר"ה — ולפ"ז בפסח ישנם שני ימים הראשון והשביעי וכן בסוכות ויום אחד של עצרת הרי חמשה ושני ימים של ר"ה, והיינו דגם ר"ה הוא בכלל החיוב לשהר עצמו ברנל כרעת הראבי"ה המובא בטור הנ"ל, וא"כ א"ש פירושו של היע"ד. ואולי בסיעתא דשמיא לאוקמי גירסא לפרש את דברי הירושלמי כקבלת הראשונים דקאי על עשי"ת ולא על יו"ט כמו שעלה על דעתו של היע"ד נזקק לפנוי ז"ל לפרש על עצרת ימים דבר שמבואר מהירושלמי דזה אינו, ולא פי' על שבעה ימים כנ"ל וממילא עמדו דברי הראשונים והש"ע על עמדם.

ובטעם הדבר למה כאמת לא פירשו הראשונים ז"ל כן דקאי על שבעת ימי החג שבשנה י"ל עפ"י מ"ש הגר"פ בפי' על סה"מ מרס"ג מל"ת ע"ו (עמ' ס"ח). בביאור השי' אי החיוב לאכול חולין בטהרה הוא ראורייתא או דרבנן ע"ש וכתב בתו"ד וז"ל, ומה דהקפיד ר"ח רק על שבעת ימים נראה דהיינו משום דבארץ ישראל שחיה להם אפר פרה והיו מטהרים עצמן גם לאחר חורבן הבית וראי שהיו אוכלין חוליהן בטהרה כול' שתא משום איסורא רפסול גווי' ור"ח דמפקיד לרב היינו כד נחית רב לבבל ואין טהרה בארץ העמים והיה מותר אז לאכול אוכלין טמאים דהו"ל ימי טומאתו אלא דמ"מ אם היה אפשר לו לאכול כל השנה בטהרה היה מצריכו לאכול בטהרה כל השנה כדי שלא יתרגל לאכול בטומאה גם כשיחזור לא"י ויטהר עצמו אלא דאם אי אפשר לו להזהר בכך בבבל החמיר עליו עכ"פ שבעה ימים בשנה משום גדר לאיסור כדי שלא יתרגל לגמרי וכו' יע"ש, ולפ"ז כיון דקאי על זמן היותו של רב בבבל הרי היה צריך לנהוג שני ימים טובים של גלויות א"כ יש יותר מו' ימי חג בשנה וא"כ אא"ל דברי הירושלמי על ימי החג. וראיתי בס' חסידים הוצאת מק"נ בסי' תתרס"ט וז"ל רב חייא צוה לרב לאכול חולין בטהרה ואם אינו יכול כל השנה לאכול בטהרה שיזהר ז' ימים בשנה לאכול חולין בטהרה ופי' רב ניסים ז"ל ז' ימים שבין ר"ה ליוה"כ, וגם עוד נוכל לומר כי חייב אדם לשהר עצמו ברנל ואת נבלתם תשקצו שלא יגעו בהם כדי שיוכלו לעשות קרבנות ולאכול זהו בזמן שביהמ"ק קיים, וצוה ר"ח לרב שיאכל בזמן הזה אע"פ שטמאי מתים ה' ואין אפר פרה צוה לו להיות ז' ימים בשנה אוכל חולין בטהרה עכ"ל. והנה ידועים דברי הר"ש והרא"ש בהל' חלה דבימי האמוראים ה' להם אפר פרה בארץ ישראל והיו מטהרים בו השמאים בטומאת מת ועי' מל"מ בהל' אבל פ"ג ה"א ובק"נ שעל הרא"ש פ"ד רר"ה, ויקשה על מה

רכ' בס"ח לדבר פשוט שלא היה להם אפר פרה, אבל לדברי הרי"פ הנ"ל דקאי על זמן דנחית רב לבבל א"ש. ובכוונת הס"ח שכתב ועוד נוכל לומר וכו' כנ"ל, לכאורה נ"ל דבא לפרש שלא כדברי הרבנו ניסים גאון ז"ל אלא דמשום דחייב אדם לטהר א"ע ברגל צוה ר"ח על ז' ימים, ויהיה הפי' ז' ימי חג כנ"ל, אבל לא מסתבר כן דא"כ איך לא יפרט הו' ימי חג שבשנה שהרי לא פשוט כ"כ אי ר"ה הי' נהוג יום אחד או שני ימים, וגם להמכואר במ"ש דלא היה להם אפר פרה וזה בחו"ל א"כ בוודאי א"א לומר דקאי על ימי חג כנ"ל, ואולי י"ל הכוונה, דהנה הא דלא הזהיר גם על ר"ה כתב הר"נ גאון כד דלית מנייתו שני ימים של ר"ה ויוח"כ שאין בהם אכילה ושתיה והיינו כהשיטות דס"ל דמתעניין בר"ה, אבל הראב"ה מפרש הטעם דעל ר"ה לא היה צריך להזהיר שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל, ואולי רזה הוא דבא הס' חסידים לומר אחרי שהביא דברי הר"נ גאון כתב ועוד נוכל לומר, היינו טעם על מה שלא הזהיר על ר"ה בזה הוא דמוסיף טעם על טעמו של הר"נ גאון משום דחייב אדם לטהר עצמו ברגל והוא כדברי הראב"ה אבל לא דבא לחלוק על עיקר פירושו של הר"נ גאון, ומ"מ קיצור או חיסור לשון יש בס' חסידים בכאן.

ואולם במ"ש היע"ד דר"ה אינו בגדר הרגל כנודע דעת רבים דס"ל הכי, הנה ברא"ש סוף ר"ה הביא מחלוקת הגאונים לענין אמירת ותתן לנו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון בר"ה, ואולם אין מזה ראיה לענין החיוב לטהר עצמו ברגל וכמובן למעיין בק"נ שם באות ב' ע"ש והרי גם הטור אע"ג דס"ל בס' תקפ"ה דר"ה אינו בכלל הרגלים לאמירת והשיאנו מ"מ ס"ל דיש בו החיוב לטהר א"ע, אלא שהשאג"א בס' ס"ז דן לומר שאין בר"ה החיוב לטהר עצמו כיוון שאין אז מצות עליה לרגל, וכן נקט החת"ס בהנחותיו לש"ע או"ח סי' דמ"ב. ולכאורה יש סייעתא לדברי היע"ד דאמנם כן הוא שיטת הירושלמי מהא ראיתא בירושלמי יומא פ"ח ה"א ומובא ג"כ בטור או"ח סי' פ"ח על הא דתנן רבכלל חמש העיניו שחייבים בהם ביוה"כ הוא האיסור בתה"מ ומקשה הירושלמי אתי חמי ברחיצה הוא אסור בתה"מ לא כ"ש — דהא טבילה בעי — תפתר במקום שאין טובלין או קודם שהתקין עזרא טבילה לבעלי קדיין וכו' ואם איתא דר"ה ויוח"כ הם בכלל הרגלים לענין החיוב לטהר עצמו בהם א"כ מה מתרץ הירושלמי דקאי קודם תקנת עזרא מ"מ הרי משום החיוב להיות בטהרה יאסר בתה"מ, וראיתי בס' עמק הלכה ח"ב סי' כ"ה שעמד בזה והקשה משום זה על הא דכתב הרא"ש ביומא פ"ח ס"ד וז"ל, נהגו לטבול בערב יוה"כ ואמר רב סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה ואין דבריו נראין בזה וכו' ואי משום דאד"י חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל טומאות ואפילו מטומאת מת ולהזות עליו שלישי ושביעי והאירנא אין לנו טהרות וכיון שאין בעלי קדיין טובלין כל השנה כולה גם אין חובה לטבילה זו ואין לברך עליה ע"כ, הרי דס"ל להרא"ש דהא דחייב אדם לטהר עצמו ברגל הוא גם ביוה"כ אלא משום דהאירנא אין אנו יכולין לטהר א"ע מטומאת מת הצריכה הזאה לכן אין חיוב טבילה, ולהאמור הרי מהירושלמי נשמע דלא כן הוא, ותהיה מכאן סייעתא להשאג"א בס' ס"ז שנקט

דלא כהרא"ש ולדעתו אין החיוב לטהר עצמו בר"ה או ביוה"כ אפילו אי הוי בכלל המועדות לענינים אחרים דחיוב הטהרה הוא משום עליה לרגל וזה רק בני רגלים יע"ש.

אבל הנראה דלא קשה דהרי אם היה הירושלמי מקשה למה הוצרכו לאיסור מיוחד לתה"מ ביוה"כ תיפ"ל דלא יוכל לטהר והרי חייב אדם לטהר עצמו ברגל לזה היה אפשר לתרץ דהנפ"מ היכא דהוא טמא בטומאת מת וטרם בא יום השביעי שלו וכיון דבלא"ה לא יוכל לטהר א"ע א"כ אין חיוב טבילה עליו, ולכן הקשה הירושלמי מחיוב דטבילת עזרא וזוה אפילו הוא טמא מטומאה אחרת מ"מ חייב לטבול וכמ"ש הרמב"ם בהל' תפלה פ"ד ה"ה זב שראה קרי ונדה שפלטה ש"ז צריכין טבילה לק"ש ולתפלה מפני הקרי אע"פ שהם טמאים, וכן הדין נותן שאין טבילה זו מפני טהרה אלא מפני הנזירה שלא יהי' מצויין אצל נשותיהן תמיד ע"כ, וא"כ הרי זה עולה כשי' הרא"ש דשפיר י"ל דגם ביוה"כ איכא החיוב לטהר עצמו — ועי' בשו"ת אבני נזר יו"ד סי' רס"ד דביוה"כ היו ישראל נכנסין לעזרה לראות עבודת כה"ג ולעמוד צפופים ולהשתחות רווחים — אלא דאם בלא"ה נשאר בטומאה אחרת אין תועלת בהטבילה אלא דמשום חיוב טבילת עזרא היה צריך לטבול גם בכה"ג אבל מכיון שאין בעלי קריין טובלין כל השנה כולה אז גם בעיות"כ אין חיוב לטבילה זו, וא"ש שי' הרא"ש. עוד הקשה בס' הנ"ל מהא דאיתא בגמ' יומא פ"ח בע"ק טובל והולך כל היום כולו וכו' ופריך בגמ' אי רצלי כבר תפלת מנחה מאי טעמייהו דרבנן, ומשני קא סברי טבילה בזמנה מצוה, ולדברי הרא"ש דביוה"כ איכא חיוב טבילה מדר' יצחק מאי פריך הרי אף רצלי כבר מ"מ מחיוב לטבול מקרא דנבבלתם לא תנעו, דבזה אין חילוק אי צלי כבר או לא, וכ' דצע"ג. והנראה דל"ק דלשי' הרא"ש דהחיוב הוא כשאפשר לו ליטהר לגמרי כנ"ל, א"כ כאן דאחרי הטבילה ישאר בדינו כטבול יום ראשון לו לכנס למקדש עד שיערב שמשו ויעבור יוה"כ וא"כ אין בידו לקיים להטהר ברגל וממילא אין עליו חיוב טבילה מצד זה, ולכן מפרשת הנמ' רק משום חיוב דטבילת עזרא או משום דטבילה בזמנה מצוה.

אלון ככות

על פטירת הרה"צ מוה"ר ברוך הלברשטאם ז"ל

הארמו"ד מגארליץ בבני ברק

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו

בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, אמן.

ביאור בדין גזל פחות משוה פרוטה

יהודה ליבוש חיים לעזער

משגיח כמתיכתא עץ חיים רבאכוב
ברוקלין, ניו יארק

גרסינן בפרק הגזול עצים (ב"ק ק"ה ע"א) על הא דתנן דאם מחל הנגזל על כל הגזילה חוץ מפחות משוה פרוטה אינו צריך להוליד אחריו למדי, א"ר פפא לא שנו אלא שאין גזילה קיימת אבל אם גזילה קיימת צריך להוליד אחריו למדי, חיישינן שמא תתיקר (ותהי' שוה פרוטה), ואיכא דאמרי דרב פפא לא חייש לשמא תתיקר, ומשמע דלכו"ע אם אח"כ נתייקר חייב להחזיר. וכ"כ הרשב"א דלכו"ע אם נתייקר אח"כ צריך להביא אשם אחר (פי' אם נשבע והודה וכבר הביא אשם), ונפלאיתי מאד דהלא קי"ל (סנהדרין נ"ז ע"א) דפחות משוה פרוטה לאו בר השבחה דמחיל ל' הנגזל, וא"כ כיון דכבר מחל לו הנגזל על זה כבר הוא שלו ואפילו אם נתייקר אח"כ הלא דירי' נתייקר, ואין לתרץ דכאן מיירי דאמר לו בפירוש שהוא מוחל לו על הקרן ואינו מוחל לו על פחות מש"פ, דאם כן גם טרם נתייקר יהא חייב להחזיר אף פחות מש"פ כיון דכל הפטור של פחות מש"פ הוא משום דמחל לו, וכאן לא מחל לו, (ובשלמא להרמב"ם (פ"ז דגזילה הו"א) שכתב דאם מחל לו הנגזל על הגזילה חוץ מפחות מש"פ פטור להוליד אחריו למדי אלא יבא הנגזל וישול את השאר ע"ש, נוחא, דבאמת חייב להחזיר גם הפחות מש"פ משום דלא מחל לו הנגזל, אלא דפטור מהחלכה למדי כי זה ילפי' מדרכתיב לאשר הוא לו יתננו כיום אשמתו ובפחות מש"פ לא שייך, אבל בתורה אמר דבא משמע בהדיא דפטור לגמרי מהשבחה, שכתבו דרבא ס"ל דאם גזל ג' אגודות בב' פרוטות והחזיר שנים פטור מלהחזיר את השלישי דרבא לא חייש לשמא תתייקר, ע"ש, א"כ בע"כ צ"ל דטעמא דפטור מלהחזיר את הפחות מש"פ הוא משום דמחל הנגזל, ואם כן יקשה כנ"ל דאפי' אם תתייקר יהא פטור כיון דכבר מחל הנגזל) וראיתי בשיטה מקובצת שהביא קושיא זו בשם התוספות שאנן ותירץ דכאן מיירי במידי דמצוי להתייקר ולא מחיל, אבל עדיין צריך ביאור דא"כ לא הוה ל' להנמי' לסתום אלא לפרש בכה"ג, ועוד קשה דא"כ אפילו אם לא נתייקר עדיין יהא מחוייב להשיב כיון דעומד להתייקר והנגזל אינו מוחל, ותו קשה מה יענה בדברי דבא להלן בגזל ב' אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת דלא מקיים מצות השבה (ולדעה א' דבא"ש מכין אותו עד שתצא נפשו להחזיר אגודה השני'), וקשה דהרי כאן לא נתייקר (וגם אינו עומד להתייקר) וא"כ הנגזל מוחל ולמה יתחייב בהשבה.

והנה ברמב"ם (פ"א מגנבה) פירש הה"מ הטעם דפחות משוה פרוטה אינו בתורת השבה כי דין פחות משוה פרוטה הוא כדין חצי שיעור באיסורים, וכן משמע ברמב"ם גופי' (פ"ט הל' מלכים הלכה ט' וי') שכ' דהטעם דבן נח חייב על

פחות מ"פ הוא משום דשיעורים הלכה למשה מסיני ולא נאמרו אלא לישראל, והקשה המנחת חינוך (מצוה ק"ל) למה לא כ' הרמב"ם הטעם המבואר בגמ' שהנגזל מוחל על פחות מ"פ, דהרי יש הרבה חילוקים בין שני הטעמים, כגון בחרש שוטה וקטן דלאו בני מחילה, או בעומד וצווח שאינו מוחל או אם נתייקר אח"כ, או לענין צירוף אם גזל פחות מ"פ היום וגזל עוד פחות מ"פ מחר או לאחר זמן, ע"ש רנשאר בצ"ע.

וכאשר התבוננתי בזה תמתי תמיה גדולה לענ"ד על מ"ש בגמ' הטעם שהנגזל מוחל בפחות מ"פ, איך יכול הנגזל למחול את חפץ הגזול אם הוא פחות מ"פ, הלא ידוע ופשוט רלא מהני מחילה אלא בחוב שאין עליו אלא שעבור, אבל גבי פקדון דאיתנהו בעין לא מהני מחילה אלא צריך להקנותו לו במתנת, וכן מבואר בהדיא בחו"מ (ס' ע"ג סעיף י"ט) וכן בדמ"א (ס' רמ"א ס"ב) ע"ש, וכמו כן בגזל הוה החפץ בעין והוה שלו ואיך מהני מחילה הלא צריך להקנותו לו, (וא"א לומר דר"ל דבפחות מ"פ הנגזל מקנה לו במתנת, מלבד שהוא דוחק, גם לא יותאם עם דברי ר' יוחנן (ב"ק ס"ח ע"ב) שהנגזל אינו יכול להקרישו ולהקנותו, והכי קי"ל, וגם אינו יכול להקנותו אל הגזלן כמ"ש הקצוה"ח ס' ל"ז ס"ק י' (וע' באבנ"מ ס' כ"ח ס"ק י"ג שמביא שיטות בענין זה, ע"ש).

והנה באמת ה' ראוי להקשות קושיא זו על מתניתין (דף ק"ד ע"א) רתנן אם מחל לו הנגזל על הקרן וכו' דמשמע דמועיל מחילה בגזל, אמנם דאיתי באבני נזר (אהע"ז ס' תי"ט) על הנמרא (קדושין י"ג ע"א) דאתא גברא וחטף וורשכי מאיתתא וקידשה בהן דאם שריך תחילה מקודשת, ומשמע התם הטעם דמקדבלה הקדושין וראי ניחא לה ומחלה לו הנזילה, והקשה שם קושיא זו איך מהני מחילה על חפץ שהוא בעין, ותירץ עפ"י הירוע דכל גזלן קונה קנייני גזילה בהגזילה רק רמיא עליו חיוב השבה, ולכך הוה ככל חוב דעלמא ומהני מחילה, ומייתי דאי' לזה מהגמ' סנהדרין (ע"ב ע"א) דאמר רב הבא במחתרת ויצא ונטל כלים פטור בדברים קניניהו (פי' דקם לי' בדרכה מיני'), אמר רבא מסתברא מילתא דרב בששיבר הכלים אבל נטל לא, (פי' דרק כששיבר דאז אינו חייב אלא תשלומין ע"כ מועיל קלבדר"מ לפוטרו אבל כשהוא בעין לא קנה דברשותה דמרי' הוה), והאלקים אמר רב אפילו נטל דהא נאנסו חייב אלמא ברשותי' קיימא, (פי' דהא גזלן חייב באונסין, אלמא שאינו כפקדון גבי', אלא הגזלן קונה, רק חייב בהשבה, וקלבדר"מ פוטרו מהשבה) עכ"ר האבני נזר. ויש להוסיף נופך על דבריו, רגם לדין רקי"ל כרבא דנטל חייב מ"מ כבר פירש הקצוה"ח (ס' שנ"א סק"ג) דבאמת גם רבא מודה דקלבדר"מ פוטרו מחיוב השבה רק אכתי חייב להחזיר משום דהוה בעין וכל מקום שהוא ברשותי' דמארי' הוא ומצי א"ל ממוני נכך, אולם זה רווקא התם דנגב במחתרת וקלבדר"מ דאינו חייב באונסין דמ"ש"ה לא קנה הגנב קנייני גזילה, (דמה שקונה הגנב קנייני גזילה הוא מחמת החיוב באונסין כדמשמע התם), לפיכך מצי א"ל ממוני נכך וחייב להחזיר, אבל שאר גזלן דחייב באונסין א"כ קונה הגזלן תיכף קנייני גזילה רק דמיא עליו חיוב השבה

בלבד ולכן שפיר אמר' בקירושין (דף י"ג) הנ"ל וכן במתניתין רידן רהנגול יכול למחול הגזילה להגזלן, משום ראין על הגזלן אלא חיוב השבה בעלמא. אמנם אכתי לא העלה ארוכה בזה ליישב תמיהתנו הנ"ל, דהרי מה שהגזלן קונה קנייני גזילה הוא בשביל שחייב באונסין כנ"ל (וכמבואר בנתיבות סי' שנ"א) רהנגול באיסור שבת דקלכדר"מ ואינו חייב באונסין אינו קונה אף בשינוי ע"ש), ואם כן הגזלן פחות משהו פרוטה דוראי אינו חייב באונסין א"כ שוב אין הגזלן קונה בו קנייני גזילה, וא"כ אע"ג דמועיל מחילה לפוטרו מחיוב השבה ומחיוב אונסין (אם יאבד ולא יהי' בעין), מ"מ יצטרך להחזירו להנגזל כשהוא בעין משום דכל היכא דאיתא ברשותי' דמר' איתא ולא מהני מחילת הנגזל על דבר שהוא שלו והוא בעין, ולא גרע מגב במחתרת לדין דאע"ג דפטור מהשבה חייב להחזיר אם הוא בעין משום דממון הנגזל מונח אצל הגזלן (כמ"ש בקצוה"ח הנ"ל).

וגם על טעמו של הרמב"ם הנ"ל רהנגול פחות מש"פ פטור משום דהוה חצי שיעור, גם בזה תמהתי מאד לענ"ד, דבשלמא אם הגזילה כבר נאבד מן העולם מובן דפטור מתורת השבה משום דהוה חצי שיעור, אבל כל זמן שהגזילה אית' בעין אפילו נזח שהגזלן פטור מהשבה משום דהוה חצי שיעור, אעפ"כ ראוי להיות חייב להחזירה לו משום דכל היכא דאית' ברשותי' דמר' הוא ואית' לי' להנגזל ממונא גבי', (כמו גב במחתרת או גב כס בשבת לפי הקצוה"ח הנ"ל). ונראה לענ"ד לתרץ כל זה בחרא מחתא, דשני הטעמים של הגמרא ושל הרמב"ם שניהם אמת וצדקו יחדיו, ושניהם צריכים זה לזה, כמו שיתבאר בעזרה"י, בהקדם מה שנראה לענ"ד לחדש דמ"ש בגמרא רפחות מש"פ מחיל הנגזל, אין הכוונה מתורת מחילה ממש דהרי לא מהני מחילה על דבר שהוא בעין והוא שלו כאמור, אלא הכוונה מדין יאוש כמו שיתבאר בעזרה"י, ואולי נקטו לשון מחילה ע"ד שביאר הנתיבות (סי' רס"ב ג') והקצות (סי' ת"ו ב') דיאוש אינו הפקר גמור אלא תבעלים מסלקים ידיהם ממנה ומניחים את הגזלן לקנותה, ודמיו קצת למחילה, והנה באבירה קי"ל דאם אתי לירי' בהתירא לאחר יאוש פטור מהשבה, ואם אתי לירי' באיסורא לפני יאוש חייב בהשבה, וכן בגזל לא מהני יאוש משום דאתי לירי' באיסורא, ופירשו בתוס' (ב"ק ס"ו ע"ב ד"ה הכא) דאם אתי לירי' בהתירא לא חל עליו חיוב השבה לכן מועיל יאוש לקנותה, משא"כ אם אתי לירי' באיסורא לפני יאוש א"כ כבר נתחייב בהשבה מש"ה שוב לא יועיל יאוש לפוטרו מחיוב השבה.

ומעתה מיושב הכל בטוב טעם ורעת, דטעם הנמרא לחוד דבפחות מש"פ מחל הנגזל לא סגי, דהרי מחילת הנגזל הוא יאוש כנ"ל, והלא אנן קי"ל כר' יוחנן (ב"ק ס"ח ע"ב) דיאוש לא קנה בגזלה, ואם כן גם בפחות מש"פ הי' חייב להחזיר, מש"ה הוצרך הרמב"ם להוסיף טעם חדש רפחות מש"פ הוא חצי שיעור ופטור מהשבה, וגם טעם הזה לחזור' לא מהני כמו שביארנו דאכתי אם הגזלה בעין יכול הנגזל לומר לו ממוני גבך וחייב להחזיר, אך ע"י צירוף שני הטעמים

יחד שפיר קנה הגזולן פחות מש"פ, דשעם הרמב"ם דהוה פחות מכשיעור מועיל עכ"פ לפוטרו מחיוב השבה, וממילא שפיר מהני מחילת הנגזל דהיינו יאוש כמבואר, כי כמו באברה אם אתי לידו בהתירא לאחר יאוש קונה ביאוש משום דלא חל עליו חיוב השבה, כמו כן הכא כגזול פחות משהו פרוטה קונה נמי הגזולן ביאוש (דהיינו מחילת הנגזל) משום דלא חל עליו חיוב השבה משום דהוה פחות מכשיעור.

ובזה מוכן היטב סוגיא דירן דאם נשתייר פחות מש"פ ולבסוף נתייקר חייב להחזיר, כי בסוגיין מיירי דהגזילה ה' שוה הרבה, ואח"כ נפטר מכל הגזילה חוץ מפחות מש"פ, וא"כ כבר חל חיוב השבה על גזילה זו מעיקרא, ומש"ה שפיר לא מהני מחילת הנגזל, דהלא מחילת הנגזל מועיל בתורת יאוש כנ"ל, ויאוש לא קנה אם אתי לירי' באיסורא דהיינו אם כבר נתחייב בהשבה, ולזה אם נתייקר אח"כ חייב הגזולן להחזיר כי אינו מועיל מחילת הנגזל בכח"ג, והא דפטור להוליך אחריו למרי השתא טרם נתייקר הגם דלא מהני מחילת הנגזל הוא דמ"מ מועיל טעם הרמב"ם לפוטרו מחיוב השבה משום דהוה פחות מכשיעור, ואי דאכתי מצי הנגזל לומר לו ממוני נבך, לשיטת הרמב"ם עצמו אתי שפיר בפשיטות דהרי הוא עצמו פסק דאינו פטור אלא מההולכה למרי, אבל אכתי יכול הנגזל ליטול ממנו השאר, (כמובא לעיל) והוא משום דמצי א"ל ממוני נבך, ואף לשיטת התוס' הנ"ל דפטור לגמרי מלהחזיר ג"כ א"ש רכאן אין הנגזל יכול לומר לו ממוני נבך, כי מעיקרא טרם נפטר מדוב הגזלה כבר קנה בה הגזולן קנייני גזילה רק חל עליו חיוב השבה, והשתא רלא נשתייר אלא פחות מש"פ דנמלקה חיוב השבה כשעם הרמב"ם הנ"ל משום דהוה חצי שיעור, ממילא פקע חיובי' לגמרי.

ועפ"ז נבין ונשכיל היטב דברי רבא בסוגיין דאם גזל ב' אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת לא מקיים מצות השבה, ומחוייב להחזיר השני (אליבא דקצת שיטות), והוא, כי כבר נתחייב בהשבה ע"י שגזל שוה פרוטה, ולפיכך אינו מועיל מחילת הנגזל שהוא בתורת יאוש, כי יאוש אינו מועיל היכא דבאיסורא אתי לירי', ואע"ג דהוה פחות מכשיעור וא"כ ה' ראוי לפטור מהשבה כהרמב"ם אפילו הוא בעין כיון דכבר קנה הגזולן קנייני גזילה כנ"ל, נראה לתרץ דאדרבה להרמב"ם מדוקרק הגמרא כמין חומר, דכיון דפחות מש"פ הוה חצי שיעור א"כ לא קיים מצות השבה כלל בהשבת אגודה אחת כי חצי שיעור אינו מצוה כלל, ודומה למי שאכל חצי זית מצה בפסח רלא עשה כלום ועדיין חל עליו חובת אכילת מצה בכזית, וה"ה הכא נמי מה שהחזיר אגודה הראשונה דומה כמי שאכל חצי שיעור מצה רלא עשה כלום, ואכתי מוטל עליו חובת השבה של פרוטה שלימה ומש"ה חייב להחזיר האגודה השני'.

בדין מליחה בשבת וריבוי בשיעורין

בנימין קלאנג

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאכוב
ברוקלין, ניו יארק

הר"ן במס' ע"ז פרק השוכר את הפועל הביא שיטת הרמב"ן דאין איסור בישול במליחת בשר בשבת, והביא רא' מפרק כלל גדול (דף ע"ה:) דאמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישדא חייב משום מעבד דבא אמר אין עיבוד באוכלין, ומדלא קאמר דמחייב משום מבשל ש"מ דאין חייב מבשל ע"י מליחה. והר"ן תמה עליו דאין זה רא' דלא אמרו אלא שאין בו משום מעבד, ואם התרו בו משום עיבוד פטור, אבל שלא יהא בו משום בישול לא למדנו עכ"ל. ונדאה לבאר דראית הרמב"ן הוא לשיטתו ומה שדחה אותה הר"ן הוא לשיטתו, בהקדם דברי החכ"צ בסו' צ"ב לתרץ קו' האחרונים דהא קי"ל דאין צביעה באוכלין ובשבת (ע"ה ע"א) פריך הגמ' השוחט בשבת משום מאי מחייב רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת נשמה ופריך משום צובע אין משום נט"נ לא ומשני אף משום צובע, והק' דהא רב ושמואל הלכה כרב באיסורא ורב מחייב משום צובע. [התוס' רי"ד דייק מכאן דיש צביעה באוכלין] ותי' מכיון ששחט נאסר באכילה משום מעשה שבת ומכיון שאסור באכילה פקע ממנו שם אוכל ולכך סבר רב אף משום צובע, אבל שמואל סבר דאע"ג דאסור באכילה משום מעשה שבת מחמת איסור נטילת נשמה מ"מ מה בכך סוף סוף אוכל הוא ולא פקע ממנו שם אוכל בזה.

ובזה נ"ל לתרץ מה דיש להקשות על קושית הגמרא משום צובע אין משום נטילת נשמה לא, דאפשר לא יליף רב ככלל ממלאכת המשכן דיש מלאכה בנטילת נשמה, כמו שהקשה החת"ס בסוגיא על רש"י דפירש דשוחט לאו דוקא ואפילו בחניקה נמי חייב, דאפשר דעבדי הכי במלאכת משכן, והקשה החת"ס דאפשר סתמו הרלת מפני האילים ומת, פי' וליכא למילף כלל ממלאכת המשכן דזה הוי רק גרמא ובשבת קכ: איתא דגרמא פטור במלאכת שבת, ואפשר דרב סובר ג"כ הכי, וליכא איסור בנטילת נשמה. אבל לפי מה שכתבנו היה להגמרא הכרח דיש איסור נטילת נשמה לרב מכיון דקאמר רב דיש בו משום צביעה ואנן קי"ל דאין צביעה באוכלין אלא ע"כ דיש איסור נטילת נשמה בשחיטה ונעשה המאכל אסור באכילה משום מעשה שבת ולכן שפיר יש בו צביעה דאין עליו שם מאכל. וזהו קו' הגמ' משום צביעה אין משום נט"נ לא, והא ע"כ יש איסור נט"נ מכיון שיש בו משום צובע וכנ"ל, ומסיק אף משום צובע. והאחרונים הביאו סעד לסברת החכ"צ מהרשב"א במנחות (דף כ"א ע"א) שהק' למה לי קרא להתיר מליחות קרבנות בשבת דאיוה מלאכה יש כאן והלא מולח אינו אלא משום מעבד ואין עיבוד באוכלין, ותי' דכיון דקרבן תמיד במוסף של שבת ה' כליל ואינו נאכל לאו כעיבוד באוכלין דמי מאחר שאינו נאכל, והרשב"א נראה דאזיל בשיטת רבו הרמב"ן דאין בישול ע"י מליחה, ולכך הוצרך לחדש מכיון שנאסור באכילה פקע

ממנו שם אוכל ולא תירץ בפשטות משום בישול ע"י המליחה, וכן משמע בהקושיא והלא מולח אינו אלא משום מעבד ולא הזכיר דיש בו משום בישול. אמנם עדיין ק' רהיה לו לתרץ בפשטות דצריך קרא להתיר המליחה משום דכשנתנו על האש הוא מבעיר המלח, אבל הרשב"א לשיטתו דסבר ריבוי בשיעורין אסור רק מדרבנן, נחא רהא צריך ליתן המלח עם הבשר כאחת על האש כרמשמע מהרמב"ם שכתב דאם הקריב קרבן בלא מלח לוקה, ולכא' אמאי לוקה הא הוי לאו שאין בו מעשה היינו שלא נתן המלח, אלא ע"כ רהבשר אסור ליתנו ע"ג האש בלי מלח וכי עבר מעשה ונתן ע"ג האש בלי מלח כבר עבר על הלאו ולא מהני אם יתן מלח כשהוא על האש, א"כ מה שמבעיר המלח הוי ריבוי בשיעורין רמותר ולא צריך ע"ז קרא. אמנם עדיין צל"ע דהו"ל לתרץ בפשטות רהמלח נתבשל בלחלוותי הבשר רבזה ל"ש להתיר מטעם ריבוי בשיעורין, דדוקא כשהוא עובר בהריבוי איסור בישול כמו שהוא עובר על העיקר שייך לומר דהוי הכל עבירה אחת של בישול רהאיסור הוא להניח הקדרה על האש כרי לבשל א"כ אין נ"מ אם הוא מבשל חתיכה אחת או ה' חתיכות משא"כ בנידן דירן שעל המלח הוא עובר משום בישול ועל הבשר הוא עובר משום הבערה (כרמשמע ביבמות ל"ג ע"ב וכמ"ש הרשב"א שם), א"כ כשמניח עם המלח ע"ג האש הוא עושה ב' עבירות ומורה הרשב"א דאסור.

ואפ"ל עפ"י מה ששמעתי (מהראש ישיבה הרב שטיינאווארצעל שליט"א) להסביר ההיתר של ריבוי בשיעורין באופן אחר, דהנה הרשב"א כתב דמותר לנעול בתחלה ביתו אע"פ שע"ז ניצור הצבי שבתוכו ממילא, מ"מ מותר, ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלכר, והר"ן בפרק האורג חולק, ומזה למד הכנסת הגרולה הובא רברוי בס' שט"ז, ראע"ג דקיי"ל רפסיק רישא אסור, היינו רוקא שבאותו מעשה רעביר הפס"ד אינו מתכוין ואינו עושה רבר היתר עמו אבל אם באותו פס"ד עושה ג"כ דבר היתר עמו ומתכוין לרבר היתר, אז אפי' עביר גם הפס"ד ומתכוין גם לו שרי, והר"ן סבר דאם יורע שהוא עושה איסור אסור. ובזה יש להסביר ענין ריבוי בשיעורין ריש בו נמי מחלוקת בין הרשב"א והר"ן, דהרשב"א מתיר כיון שכוונתו אל העיקר שהוא היתר אין איסור במה שהוא מכוון גם להאיסור שהוא הוסיף וכנ"ל, אבל הר"ן אוסר כיון שהוא יורע מהאיסור אין להתיר מחמת שהוא מכוון אל ההיתר, ולפי"ז בנידן דירן יש להתיר להרשב"א אע"ג שהוא עושה ב' איסורים בנתינת בשר עם המלח ע"ג האש, כיון שהוא מכוין אל ההיתר, אע"פ דהוא ב' איסורים. ולהר"ן היה אפשר לומר דצריך קרא משום בישול המלח, רעל הבערת המלח מורה הר"ן דמותר מטעם ריבוי בשיעורין כיון דהריבוי הוי איסור אחר עם העיקר, וקרבנות בשבת הוי היתר, ממילא הוה ריבוי של היתר דמורה הר"ן דמותר כמו שמותר לבשל הרבה חתיכות של בשר כיו"ט אע"ג שאינו צריך אלא לאחר כיון דאוכל נפש הותרה כיו"ט וה"ה קרבנות בשבת. אבל על בישול המלח ל"ש לומר דהוי ריבוי של היתר דהא הוה עבירה אחרת ולא הוה מעשה אחר כמו במבשל הרבה חתיכות בשר דהוי מעשה אחר של בישול, וגם לא סגי להר"ן במה שהוא מכוין אל ההיתר, כיון שהוא יורע מהאיסור.

והנה באמת צריך להבין למה אין איסור בישול על הבשר, ואם נאמר משום ראין שם משקין, עכ"פ יתחייב משום צלי, (ע' ח"ס סי' שיי"ח על מג"א ס"ק י' שכתב דמרש"י משמע דצריך משקין כדי להתחייב משום בישול). והנה ביבמות (ל"ג ע"ב) איתא זר ששימש בשבת חייב שתים לר' יוסי אחת משום שבת ואחת משום זרות ומקשה הגמ' במאי אילימא בשחיטה שחיטה כשרה בוד ואי בזריקה והולכה טלטול בעלמא הוא ואי בהקטרה והא"ר יוסי הבערה ללא יצאתה, פי' הרשב"א ולית בו משום בישול ולא פי' למה אין בו משום בישול או עכ"פ משום צלי ובזה חייב חטאת אפי' לר". והנה בירושלמי במס' שבת פרק כמה מרליקין סוף הל' ה' מוקי לה בהקטרה ועל דעתיה דר' יוסי משום מבשל. (והמראה פנים שם הק' למה לא מוקי לה הבבלי כך). ונלפענ"ד להסביר המחלוקת דהנה הח"ס ביו"ד סי' צ"ב כתב דענין בישול בשבת הוא שצריך לדבר המתבשל ועכ"פ יהא נשאר בעולם, משא"כ אם כשכלה והולך ואחר הבישול לא נשאר בידו מאומה אע"פ שמכל מקום נתבשל הדבר ההוא פטור משום דלא הוה כעין בישול סממנים דמינה ילפינן מלאכת בישול בשבת, ואפי' למ"ד דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה פוסד בזה, ע"כ. והנה דבריו קשה להולמם, דהלא כתבו תוס' בשבת (דף צ"ד ע"א ד"ה ר"ש פוסד) דלמאן דמחייב במלשאצ"ל לא בעי כעין שהיה במשכן ואמאי לא אמרינן כן היכא שכלה לגמרי. ואפ"ל עפ"י שנסתפק האבני נזר דהא דלא בעי שיהא דומה למלאכת המשכן למאן דמחייב במלשאצ"ל היינו דוקא מצד הכוונה לא בעי שיהא באותו כוונה שדוה בהמשכן אבל המעשה עצמה בעי שיהא דומה למשכן או אפילו מצד המעשה לא בעי דומה להמשכן, ע"ש באריכות, ואפ"ל דהח"ס סובר דעכ"פ מצד המעשה בעי דומיא דמשכן ושם היה נשאר הסממנין בעין אחר הבישול.

והנה האגלי טל כתב דלכבלי ילפינן הל"ט מלאכות ממלאכת המשכן ולירושלמי ילפינן גם ממעשה הקרבנות, וממילא הכל מתורץ שפיר, דהבבלי דיליף ממעשה המשכן צריך שיהא נשאר המאכל אחר הבישול דומיא לבישול דמשכן ולכן לא מחייב על הקטרה משום בישול, אבל להירושלמי דיליף ממעשה הקרבנות א"כ יש בישול אפי' היכא שהמאכל כלה היינו בהקטרה דמשם ילפינן מלאכת בישול להירושלמי ולכן מוקי לה לר"י בהקטרה ומשום בישול דמזה ילפינן מלאכת בישול א"כ אין מקום לתרץ דצריך קרא משום בישול המלח דממ"נ אי לירושלמי דיש בישול על המלח אע"ג דכלה א"כ יש בישול על בשר נמי ובזה מודה הר"ן דמותר מכח ריבוי בשיעורין כיון דקרבנות הותרה בשבת דהכל הוי עבירה אחת של בישול, ואי כבבלי דליכא בישול במלח משום רכלה א"כ גם על הבשר ליכא בישול אלא בשניהם יש איסור הבערה ובזה שוב מודה הר"ן דמותר מכח ריבוי בשיעורין דקרבנות בשבת הותרה והוי כמו ריבוי בשיעורין ביו"ט דמורה הר"ן דמותר, וצריך לומר דהקרא אתי להתיר מה שהמלח מבשל הבשר והבשר אינו כלה כמה שהמלח מבשלו, והר"ן לשיטתו סובר דהמלח מבשל ואינו מוכרח לחדש דבמאי שהמאכל נאסר באכילה פקע ממנו שם מאכל ושייך מלאכת עיבוד, דסוף סוף אוכל הוא, אלא דהרשב"א כדי לתרץ למה צריך קרא, הוצרך לחדש זה.

ויש להביא ראי' להח"ם מרש"י בשבת (דף ע"ד:) שפי' דהאי מאן דשרי סיכתא לאתונא דמחייב משום מבשל משום דמרפי רפי ע"י חום האור והמים שבתוכו יוצאין וכי רפי ברישא הוה בישולו ואח"כ מתקשה (וע' בלח"מ שכתב למה הוצרך רש"י לחייב משום הריפוי ולא פירש משום רכי מתקשה) אבל עדיין ק' למה אינו חייב משום המים, אלא ע"כ דעל המים ליכא חיובא מכיון דלא נשאר כלום מן המים.

אמנם עדיין צריכין אנו לתרץ למה לא מוקי לה הנמ' ביבמות הנ"ל ששימש חור בשבת במליחה דלרשב"א יש בו עיבור ולר"ן משום מבשל. ותחלה נתרץ לפי שו"ה הרשב"א, דהנה הרשב"א (במנחות כ"א.) הק' עוד דאפי' אם נאמר דיש במליחה איסור משום מעבד מ"מ למה צריך קרא, דמ"ש מכל שאר מילי דקרבת רנעשית בשבת, ותי' דלאו עיקר מצוה הוא ולא תרחה ולא ליהוי אלא מכשירי מצוה דרוקא שחיטה זריקה והולכה בעזרה שהוא ר"ה רחו שבת דעיקר עבודה הוא אבל מליחה אינה עיקר עבודה ולא תרחה שבת ולכן איצטריך קרא להתיר אפי' בשבת, עכ"ל. ודבריו הם לכאן' מקושי הבנת, דמאי ס"ד הוא דלא לירחי משום רהוי מכשירי אדרבה הא מכשירי מצוה רא"א לעשותם מאתמול לכ"ע דוחה שבת כמבואר במס' שבת ק"ל. והנה בקושיות הנמ' זר ששימש במאי אי בשחיטה שחיטה כשרה בזר פרש"י ואין כאן משום זרות רמשמע דמשום שבת יש בו, וזה פלא מאין לקח רש"י זה, דאטו בקרא, "דמועדו" דמינה ילפינן דקרבת דוחה שבת, כהנים כתיב בה, הרי קרא לא קאמר רק דקרבת דוחה שבת וממילא מי שיכול לשחטן ולהקריבו בחול יכול לעשות כן בשבת. וע"ז תירצו האחרונים דהא דקרבת ציבור דוחה שבת ילפינן מדרבנן, "להקריב לי במועדו", א"כ מדרבנן לשון תקריבו משמע דוקא עבודה דהקריבה דצריכה כהן, אבל שחיטה דאינו עבודה מדרבנן בזר א"כ לאו בכלל הקריבה הוא ואינו מפורש בקרא דדוחה שבת, רק דממילא הוא כיון דרא"א להקריב בלי שחיטה, הוי כמו הכשר עבודה, א"כ דוקא לגבי כהנים דניתן שבת לרחות אצל גוף העבודה נדחה נמי להן המכשירין, אבל אצל זרים רלא ניתנה גוף העבודה לרחות לא נדחה השחיטה שהוא הכשר. ויש להוסיף קצת ביאור בדבר, עפ"י מה שכתב המהר"ם שיק בסו' קמ"ז להסביר הא דאיתא ביומא דף כ"ז דהרבנן כהנים היה עוסקין בהקרבת אע"ג שהיה אפשר ע"י אחר ולמעט החילול בשבת, וכ' לפמש"כ התוס' בפסחים (מ"ו ע"ב ר"ה רבה) דגם בשבת אמרינן הואיל, א"כ אע"ג דאסור לעשות חלק מן הקרבן מ"מ הואיל ויכול לגמרה מותר עכ"ל, ובוה יש לומר הנ"מ בין זר לכהן בהקדם היסור הנ"ל דשחיטה הוא רק מכשירין ולא הותר מכללא דקרא ובעצם אסור לשחוט, א"כ כהן כשבא לשחוט הוצרך להתיר לו דהא הואיל אי בעי יכול לעשות העבודה וכדי שיהא יכול לעשות העבודה צריך להתיר השחיטה, אבל זר כשבא לשחוט ליכא למימר הואיל ויכול לגמור אותה ומש"ה הוה חילול שבת. והנה הרמב"ן בפרשת ויקרא כתב דמליחה כשרה בזר, א"כ אפשר לומר דהרשב"א אויל בשיטת רבו הרמב"ן, וממילא יפה כתב הרשב"א דמליחה אינו עיקר עבודה דהא כשירה בזר, א"כ היה ס"ד ראינה דוחה שבת רק משום מכשירין א"כ לא היה מותר לזר למלוח בשבת כיון שגוף העבודה אינו

נרחה לזר וכן"ל, ולכן איצטריך קרא להתיר מליחת זר בשבת, ושוב אין מקום להקשות דלוקמי דזר שימש במליחה, דאדרבה קרא אתא להתיר זר רלכהן לא צריך קרא דהוי מכשירין דא"א לעשותה מערב שבת, וע"כ אתי להתיר דאפילו זר דלא שייך בעיקר עבודה מ"מ מותר למלוח הקרבן. ובזה יש להבין למה צריך בכלל קרא להתיר מליחה ולא אמרינן דכבר דחתה השחיטה את השבת וידחה נמי האיסור מליחה כדאיתא במנחות עב:, דרוקא בדבר שהוא עבודה אמרינן כן, אבל מליחה דכשרה בזר א"כ אינה עבודה, לא אמרינן בזה כבר דחתה.

וגם נראה לי לתרץ מה שהק' האחרונים על הרשב"א דלמה לי קרא להתיר מליחת קרבנות בשבת דהא הרמב"ם פסק דאפי' לא מלח רק גרגיר אחד כשרה א"כ אפשר למלוח בשבת רק גרגיר אחד ובזה ליכא מלאכת עיבור, ועוד הק' דהא שיעור עיבור הוא מיל וקדשים אינו חייב לשהותו והיה יכול להקדישו מיד קודם שבא לידי איסור עיבור. וליכא למימר דצריך קרא למשרייה אפי' בשעה שיעור מיל או להתיר למולחה לקדרה רבזה יש עיבור, דהא בפרק ר"י במנחות (דף ע"ב ע"א) אמרינן אי קצירת העומר כשרה ביום אינה רוחה שבת דהא אפשר לקצור ביום אע"ג דעיקר מצוה הוא לקצור בלילה, א"כ ה"נ במליחת קרבנות דאפשר לעשות בלי איסור עיבור מחויב הוא לעשות כן ולא לירחי שבת, א"כ שוב ק' למה לי קרא להתיר מליחת קרבנות. ויש לומר דהתוס' שם במנחות בד"ה אמאי דחי כתבו להסביר למה אין קצירת העומר רוחה שבת אי היה כשרה ביום רק בדעיבור דאין סברא שלא יהא יכול לקיים מצות קצירת העומר כתיקונה ולקצור בלילה וכתבו דכיון דבדעיבור כשרה ביום לא הוה דומיא דתמיד דכתיב בו נמי במועדו דרוחה שבת, ומסתברא דצריך שיהא דומה לתמיד דבשניהם ילפינן מבמועדו, אבל מליחת קרבנות דילפינן מתקריב ולא מבמועדו אינו צריך שיהא דומה לתמיד א"כ שוב אפשר לומר דצריך קרא להיכא שדוצה למלחו לקדרה או לשהותו שיעור מליחה דאין לדחות מקצירת העומר.

ועדיין מוטל עלינו לתרץ אליבא דהר"ן למה לא מוקי להגמ' בזר ששימש במליחה ומחייב משום מבשל. דהנה בעל המימרא הוא ר' יוסי דסבר מלשאצ"ל פטור כדאיתא בשבת כ"ט ע"ב, א"כ אין לחייבו משום דהמלח מבשל הבשר דהא מאי שהמלח מבשל הבשר הוא מלשאצ"ל, דהא אין מצוה שהמלח יבשל הבשר, א"כ אין רצונו לבשל הבשר ע"י המליחה, והא דמחויב לד"י משום הקטרה, משום דאז הוי צריכה לגופה דהא המצוה הוא לשדוף הבשר, א"כ רצונו הוא שישדוף הבשר, ומה שכתבנו דלר"ן צריך קרא להתיר מליחת קרבנות משום דהמלח מבשל הבשר, זה אתיא כמאן דמחייב על מלשאצ"ל, וזה ע"כ מוכרח לומר להרשב"א דמחייב משום מעבר דהא הוי נמי מלשאצ"ל דאין רצונו לעבר הבשר.

ובזה אפשר ליישב מה שהקשו על הרמב"ם שהשמיט הא דמותר למלוח קרבנות בשבת, דאע"ג דהרמב"ם פסק דמלשאצ"ל חייב מ"מ לא בעי קרא להתיר מליחת קרבנות, דהרמב"ם פסק דהמליח אסור מדרבנן מפני שנראה כמבשל ואפ"ה פסק בפרק י"א מהל' שבת הל' ה' דהמולח מאכל אין בו משום מעבר אע"ג דבמליחה יש בו משום בישול עכ"פ מדרבנן ואסור לאכול דגם

ועתה שפיר מובן המחלוקת בין הרמב"ן והר"ן, דהנה הרמב"ן והרשב"א הוכיחו דאין איסור בישול ע"י מליחה דאל"כ כשהקשה הגמ' בשבת (דף ע"ה ע"ב) על המשנה דקתני המולחו והמעברו היינו מליחה היינו עיבוד היה לו להגמרא להקשות היינו מליחה היינו בישול, אלא ע"כ דאין במליחה משום בישול, ומשום זה היה קשה להם למה איצטריך קרא להתיר מליחת קרבנות בשבת דהא אין בו שום איסור דהא המלח אינו מבשל הבשר וגם עיבוד אינו נוהג באוכלין ומשום בישול והבערת המלח כבר ביארנו דלא צריך קרא בשביל זה דהוי רק ריבוי שיעורין, ובשביל קו' זו הוצרך לחדש דבמאי שהמאכל נאסר באכילה פקע ממנו שם מאכל, עכ"פ נשמע מזה רק דאם מלחו לקדרה דאין המלח מבשל הבשר דהרב המגיד (בהל' מ"א הל' ו') כתב דשיעור מליחה לקדרה ילפינן משיעור דעיבוד ומוכח שפיר מפירכת הש"ס היינו מליחה היינו עיבוד, אבל עדיין יש להסתפק אם מלחו כדי להצניעו לאורחא דלמא או יש בו משום בישול, וע"ז הוסיף הרמב"ן להביא רא' מהאי מאן דמלח בישרא דמיידי כשמולחה לאורחא כדמוקי לה רב אשי ואעפ"כ אמרינן דזה הוה ספק אם יש בו משום עיבוד באוכלין ואם היה בו איסור משום בישול מכח המלח היה נפקע ממנו שם מאכל ע"י איסור אכילה דמעשה שבת, אלא ע"כ הוכיח דאין במליחה משום בישול כלל, ואפי' היכא שמלחו לאורחא, אבל הר"ן דחה ד"ו, דאין לדיוק ממאי דלא מקשה הגמ' היינו מליחה היינו בישול דאין במליחה משום בישול, דאפשר דהה"נ היה אפשר להגמרא להק', אלא שהגמ' פריך מעיבוד דבהרי הררי קתני בהמשנה המולחו והמעברו, או אפ"ל דהר"ן סבר דכמו שאין עיבוד באוכלין ואין צביעה באוכלין משום דאין דרך לעבר או לצבוע אוכלין, כמו כן אין בישול בעוד דאין דרך לבשל עור, ורק במאכל יש מלאכת בישול ומתני' דהמולחו ומעברו איירי בעוד, א"כ יכול להיות דבמולח מאכל יש בו משום בישול, לכן שפיר צריך קרא להתיר מליחת קרבנות, א"כ אינו מוכרח לחדש דבמאי שהמאכל נאסר באכילה פקע ממנו שם מאכל, נמצא דאפי' יש איסור בישול במליחה, מ"מ הוה ספק אי שייך בזה עיבוד כהאי מאן דמלח בישרא, דעדיין הוי אוכל, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

תצא

והי' בהניח ד' אלקיך לך מכל איביך מסביב וגו' תמחה את זכר עמלק. י"ל הרמז בזה, דנודע מספרן של צדיקים דכשהאדם דר בסביבה טובה עם אנשים מהוגנים חבירים המקשיבים לקול ד', אז היא תועלת רבה ועצומה עבורו להתחזק בעבודת השי"ת, כי הסביבה יש לה השפעה גדולה וחזקה על האדם המצוי בה, ואם ח"ו האדם מסובב עם אינשי דלא מעלי שונאי הדת ופודקי עול אז יוכל להזיק לו ח"ו ע"י התחברותו עמהם, וצריך להתגבר ביותר ללחום מלחמה גדולה וכבירה נגד היצר, כמבואר ברמב"ם פ"ו מהל' דעות ה"א. וזשה"כ והי' בהניח ד"א לך מכל איביך מסביב, שלא יהיו אויבי ד' ושונאי הדת סובבים אותך, וממילא לא תשב עמהם בצוותא חרא, אז יהי' התועלת, כי תמחה זכר עמלק, והו' היצח"ר, שכניקל תוכל להתגבר עליו שלא יהי' לו שום שליטה עליך ח"ו. (כ"ק מדרן אדומו"ר שליט"א)

תבא

ברש"י וישבת (מלמד) [מגיד] שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו הארץ וחלקוה, והקשה הט"ז בספרו דברי דוד דלשון מגיד משמע דרש, והלא מבואר בפסוק בפירוש. ונ"ל לתרץ, דהנמ' (חולין קל"ו ע"א) דריש אשר תביא מארצך למעוטי חו"ל, ומקשים התוס', שם ל"ל מעוטא תיפוק לי' דבסוף פ"ק דקדושין אי' כל מצוה שתלו' בארץ אינו נוהג בחו"ל, וי"ל משום דבכורים אתקש לבשר בחלב דכתיב ראשית בכורי כו' לא תבשל גדי בחלב אמו, וס"ד שיהא נוהג בכורים אף בחו"ל עכ"ל התוספת, והנה נ"ל לפי תירוץ התוס' הנ"ל י"ל ג"כ הסברא מה בשר בחלב נוהג קודם ירושה וישיבה אף בכורים כן, והא דכתיב וירשת וישבת היינו להורות דאחר ירושה וישיבה נוהג בישראל ולא בגרים כדאי' במשנה בבכורים, אבל קודם ירושה נוהג אף בגרים דעדיין לא קרינן בישראל אדמתך. ובזה מתורץ קושית הט"ז, דהנה מכח מה דכתיב בקרא עדיין לא נדע דלא נתחייבו אלא לאחר ירושה, אדרבה דנימא דנתחייבו קודם ירושה וישיבה מכח ההיקש הנ"ל, וירשת וישבת אתי דאז נוהג בישראל ולא בגרים וכנ"ל, אך מדרכתיב הקרא יתירה והי' כי תבא, ע"כ להורות בא דדוקא לאחר ירושה וישיבה, וזה דקאמר רש"י מגיד, ודו"ק. (הגאון מוה"ר ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא וצ"ל)

נצבים

לעברך בברית ד' אלקיך ובאלתו אשר ד' אלקיך כורת עמך היום, למען הקים אותך היום לו לעם. י"ל בזה על דרך משל למי שלקח אחד מקרוביו לבית חנותו הגדול לפקח על עסקיו והתנה עמו שאם לא יטב בעיניו אז תיכף ומיד כלה גרש יגרש אותו בלי טענה, ושאלו אותו אנשים למה תעשה כה לקרובך ולא התנית כן עם שאר אנשים הנשכרים אצלך, והשיב, שעליהם לא יחוש, כי אם לא ישיבו מעשיהם יגרשם בלי תנאי, לא כן קרובו אשר נכספה נפשו שיהי' מהיר וזריז במלאכתו, ע"כ זרזו למען הטיב לו שיהי' משכיל ושוקד על מלאכתו. כן העם הזה וכן כל הגוי הזה, כי מה שכרת הקב"ה אתנו ברית, זה מורה על שחפץ בנו ד' שנהי' לו לעם. וזהו אומרו, לעברך בברית ד' אלקיך וגו' למען הקים אותך לו לעם, שזה כל פרי כריתת ברית שלו.

(הגאון מוה"ר צבי הירש העללער זצ"ל אבר"ק בריגל ובאניהאד²)

לראש השנה

בתפלת עזרת. אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו. וי"ל על אומרו שישמע למצותיך ולא אמר שיקיים מצותך או שיעשה מצותך, וגם צריך להבין כפל הלשון, שישמע למצותך, ותורתך ודברך ישים על לבו, הלא תורתך ודברך הם בכלל מצותיך. אמנם יובן עפ"י מש"כ בספח"ק תפארת שלמה על המועדים (כמאמרי ראש השנה) עה"פ ותרועת מלך בו, עפ"י מאמח"כ בס' נצבים כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך לא בשמים היא וגו' כי קרוב הדבר אליך בפך ובלבבך לעשותו, ולכאורה תמוה כי אם איננה פורחת לעילא איננו נכון, ומה זה שאמר הכ' לא בשמים היא, הלא צריך להיות פורחת לעילא, אכן הפי' בזה להורות כח המצוה שלא נשאר בשמים לבד אך כח המצוה להיות להארם לעזר ולסעד לעורר אותו בבחי' מצוה גוררת מצוה. וזהו ג"כ ענין השופר שמביא אל האדם התעוררות על כל השנה לקיים המצות כמו שהי' כששמעו קול השופר*) במתן תורה, וזהו ותרועת מלך בו, פי' ע"י התרועה וקול שופר מביא אל האדם בו דייקא התעוררות לקבל עליו גם להבא עול מלכותו ית"ש, זת"ר.

וזהו הפי', אשרי איש שישמע למצותיך, קאי על מצות תקיעת שופר, שהמצוה היא השמיעה כנוסח הברכה לשמוע קול שופר, והשופר יש בו סגולה לעורר ליראת שמים כלשון רבינו הרמב"ם עורו ישינים מתרדמתכם, וגם יש בו אותה הסגולה שהיתה בקול השופר בעת מתן תורה דהיינו להביא התעוררות על

(2) הועתק מס' דברי שאלו על אגרות הש"ס במס' נדרים דף ל"ב, ששמע ד"ז בשמו.

(*) בס' תפארת שלמה שם, הביא הפסוק ויהי בשמעכם את קול השופר. ופלא כי פסוק זה הוא ביהושע ו', וקאי על קול שופר בעת נפילת החומה ביריחו, ואינו ענין למתן תורה. ובטח טעות המעתיק הוא.

האדם על כל השנה לקיים מצות ד'. וזהו ההמשך, ותורתך ודברך ישים על לבו, תורתך, רומז על מתן תורה, שבעת קיום מצות שמיעת שופר בד"ה יזכור האדם בקול שופר של מתן תורה שנתעוררו בו לומר נעשה ונשמע, ועי"ז ודברך ישים על לבו, שיחקק בלבו ההתעוררות על להבא לקיים את דברי ד', ערה"כ ותרועת מלך ב"ו וכדברי התפארת שלמה הנ"ל.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לעשרת ימי תשובה

יש מקשים למה תיקן משה לדרוש בהלכות פסח ובהלכות החג שלשים יום קודם, ולא תיקן לדרוש בהלכות תשובה שלשים יום קודם, והתירוץ, שיותר טוב לאדם שישוב מעצמו ולא ע"י התעוררות המוכיח, כאשר כתב השל"ה ז"ל בהלכות שופר, שחשב זה למדרגה רביעית או חמישית מי שאינו שב רק עפ"י מוכיח ע"ש, וק"ל.

(הנאון מוה"ר ארי' ליב קרא זצ"ל בעל איל המלואים³)

הפטרת שבת שובה

קחו עמכם דברים וגו', כי אף שאמרו תשובה ותפלה מעבירין וגו', הפרש גדול, כי בתשובה נהפך כזכיות, אבל תפלה עושה מחצה, וי"ל בזה הפסוק בכל עצב יהי' מותר וגו' ר"ל כשמתעצב על עוונותיו והוא החרטה הנ"ל שהיא התשובה המעולה, יהי' מותר, שנהפך לזכיות, ודבר שפתים, תפלה בלא תשובה, אפי' אם תעשה, אינו אלא מחצה, וז"ש אך למחסור, שאך הוא ח"ץ כפירש"י ריש פסחים (דף ה' ע"א) גבי אך כיום הראשון ע"ש, מ"מ התפלה מועלת עם התשובה, תדע, שהרי אמרו תפלה במקום קרבן ובזבח רשעים תועבה כדקאמר (שבועות י"ב ע"ב) אי רלא קעביד תשובה זבח רשעים תועבה, אלא התשובה אף שאינה מאהבה ונתהפכה לשנאה, מועיל הקרבן לשונג, וכן תפלה, וז"ש קחו עמכם דברים, היינו התפלה, עם ושובו אל ה', ויפעול שישא עון ויקח טוב, שיתהפך לזכות, והוא כענין הקרבן כנ"ל.

(הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל⁴)

ליום כיפור

במשנה סוף מס' יומא, עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, ושבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו. ויש לפרש הכוונה, שכל המשנה מיירי בעבירות שבין אדם למקום, ומה שאמרו עבירות שבין אדם

(3) הועתק מכת"י נכדו הג"ר אברהם קרא זצ"ל דיין בלעסלא, בשם זקנו זצ"ל.

(4) הועתק מכת"י ק.

לחבירו, קאי על המחטיא את חבירו, ואז אין התשובה מועלת עד שיפעול גם על חבירו שהחטיאו, שישוב בתשובה. וזהו שאמרו, ושבין אדם לחבירו, אות וי"ו בתיבת ושבין, הוא וי"ו החיבור, להורות שקאי אדלעיל, דמיירי ג"כ בעבירות שבין אדם למקום, רק שהוא גרם לחבירו לעבור עבירה, אז אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו, כלו' שיעשה את חבירו רצוי לפני המקום ב"ה ע"י שישוב גם הוא בתשובה, ובזה יכופר עונו.
(הגאון מוה"ר מיכאל בכרך זצ"ל ריין דק"ק פראג⁵)

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

תצא

קאפ' כ"ג פסוק ז'.

לא תדרוש שלומם וטובתם וגו'. במלכים ב' (ג', י"ט) עה"פ וכל עין טוב תפילו כ' רש"י אע"פ שנאמר לא תשחית את עצה, כאן התיר להם שהיא אומה בזוי' ונקלית לפניו, וכה"א לא תדרוש שלומם וטובתם אלו האילנות הטובים שבהם, עכ"ל. והוא ממדרש תנחומא פ' פנחס (ג). ומשמע מזה שעל מואב לא נאמרה האזהרה לא תשחית את עצה ובכל פעם שנלחמים על מואב מותר להשחית האילנות, ולא שהיתה זאת הוראת שעה.

אבל לא כן הוא דעת הרמב"ם שכתב בהקדמתו לפיה"מ וז"ל, ואלו שאלו לאלישע אם בטלה המצוה הזאת ואם הותר לנו בעתיד לכרות האילנות העושות פרי כשנצור על עיר, הו' אומר שאינו מותר, אבל זה המעשה נעשה עתה לצורך שעה, עכ"ל. וכן בספרו יד החזקה (הל' מלכים פ"ו ה"ח) שכתב האיסור של כריתת האילנות במצור לא הוציא את מואב מכלל זה, כמ"ש שם (בהל' ו') בענין קריאה לשלום שחייבין בכל מלחמה אבל בעמון ומואב אין שולחין להם לשלום, והנראה דהרמב"ם ס"ל דהספרי דדרש מתיבת „וטובתם" לפי שנאמר עמך ישב בקרבך בטוב לו יכול אף עמון ומואב כן ת"ל וטובתם, ופסק כן הרמב"ם שם ומשמע לו דהספרי חולק בזה על המדרש תנחומא שדורש וטובתם על אילנות הטובים, ופסק כהספרי. אבל רש"י הביא כאן דרשת הספרי מכלל שנאמר עמך ישב בקרבך יכול אף זה כן ת"ל לא תדרוש שלומם. משמע ל' לרש"י דהספרי לא מתיבת וטובתם וליף ל' רק שנשמע מלא תדרוש שלומם, א"כ אין כאן מחלוקת בין הספרי והתנחומא, לכן הביא את שניהם.

5 בס' אהבת אמת (פראג תקפ"ט) לתלמידו הג"ר שמואל ליב קוידער זצ"ל, בסוף מאמר חמישי, ששמע ר"ז מפ"ק.

שם פסוק כ"ו.

וקטפת מלילות בידך. רש"י לא פירשו כאן, ובתענית (דף ו' ע"א) פירש"י מלילות, ראשי שיבולות שארם מולל בירו כרתיב וקטפת מלילות בידך: ובביצה (דף י"ב סע"ב) כתב רש"י מלילות של חטין שמוללין בידיו כשהן רכים.

קאפ' כ"ד פסוק ט"ו.

באה"ר, אבל מי שאינו איש, מת בעון אכילו, והקטנים מתים בעון אבותם ביד"ש: מה שכ' מי שאינו איש, הרי כוונתו לקטן, ולפ"ז היאך קאמר והקטנים בוי"ו הלא בקטנים משתעי. וברפה"ר הנוסחה הוא, הקטנים, והיינו שמפרש את מי שאינו איש, היינו הקטנים.

תבא

קאפ' כ"ו פסוק ב'.

מראשית, ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בככורים אלא שבעת המינים בלבד נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וכו'. הרא"ם האריך להקשות על נוסחה זו שכתוב בה, שאין (בשי"ן) כל הפירות, שמשמעותה דמתיבת מראשית ילפינן לה, וגרס, "אין" כל הפירות, ומראשית ילפינן שאין כל הראשית בכורים אלא מקצתו ומג"ש ילפינן דאינו חייבין בככורים אלא שבעת המינים בלבד עיי"ש שהאריך, והביא מספרי ומפיה"מ להרמב"ם שנראה מהם כנידחתנו, "שאין" ועיין בלבוש האורה שפירש ג"כ על דרך הרא"ם. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, "אין" וברפה"ר הנוסחה, "שאין", וברש"י כת"י, הנדפס בש"ס ווילנא במנחות (וע"ש ריש פ' ואלו מנחות מש"כ רבנו בצלאל על גליון הש"ס שלו שהפירוש הנדפס מפרק אלו מנחות ער פ' שתי הלחם אינו מפירש"י ז"ל והוא של פרשן אחר וזהו לשון רש"י כת"י עכ"ל, וכן בתוס' בכל הפרקים האלו שמביאין פי' הקונטרס הוא מנוסח זה כנראה לעינים) דף פ"ד סע"ב כתב דמראשית ולא כל ראשית פרט לשאינו משבעת המינים, רק דמראשית לא נפקא לן בהדיא איזה מין חייב ואיזה מין פטור לכך אתיא הג"ש. הרי הוא כמבואר שהנוסחה צ"ל, "שאין".

קאפ' כ"ח פסוק נ"ו.

תרע עינה באיש חיקה ובכנה ובכתה, הגדולים: (נ"ז) ובשליטה, בני' הקטנים ככולן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד מליתן לאשר אצלה מן הבשר: לפי נוסחה זו יקשה, מאחר שפרט הכתוב בני' הגדולים והקטנים, מי הם בני' אשר תלד, שהוסיף עוד הפסוק. והרא"ם בפסוק ובכנה ובכתה שפירש"י הגדולים, כתב כי הקטנים נזכרים אחד זה במאמר ובבני' אשר תוליד, עכ"ל ולא ידעתי אם לא היתה לפנינו הנוסחה ברש"י על פסוק ובשליטה שפירש"י בני' הקטנים. ובדפוס הראשון יש כאן דבור נוסף מה שאינו בנסחאות שלנו, ובבני' אשר תלד,

תרע עינה לשחטם ולאכלם בחוסר כל בסתר: לפי נוסחה זו נתחלק הפסוק לשני ענינים של רעת עין, הא' שתהי' עינה צרה לתת לבני' הגדולים והקטנים מן הבשר, והשני' שתתאכזר לשחוט את בני' ולאכלם, וזהו שפירש על ובבני' אשר תלד.

נצבים

קאפ' כ"ט פסוק י'.

מחוטב עציץ, מלמד שבאו כנענים להתגזיר בימי משה בדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים ויעשו גם חמה בערמה וכו'. וכדברי המדרש הזה משמע בגמ' (יבמות ע"ט ע"א) דקאמר נתינים משה גזר עליהו דכתיב מחטב עציץ (וע"ש ברש"י ד"ה מחוטב), אבל ברעת זקנים פירשו מחטב עציץ אלו העבדים, עד שואב מימך אלו השפחות. וכפירוש הזה פירש"י בגיטין (דף כ"ג ע"ב ד"ה אף), ולפירושם זה פירש"י ביהושע (ט' ד') ויעשו גם הם בערמה, כמו שעשו בני יעקב בערמה בחמור אבי שכם שהי' חוי ויושבי גבעון מן החוי היו.

קאפ' ל' פסוק י"ב.

לא בשמים היא, שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחרי' וללמדה: בדפה"ר נתוסף, וכן לא מעבר לים היא שאילו היתה שם צריך היית לעבור וללמד. וכן הוא בגמ' דעירובין נ"ה.

וילך

קאפ' ל"א פסוק כ"ג.

ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ וגו'.

ביהושע (א' ט') עה"פ הלא צויתך חזק ואמץ, פירש"י במלחמה, והיכן צוהו, בימי משה שנאמר ויצו את יהושע בן נון וגו' ע"כ. למדנו משם שמ"ש כאן חזק ואמץ פירושו שיתחזק במלחמה, כמ"ש שם חזק ואמץ אל תערוץ ואל תחת. וצע"ק בגמ' (ברכות דף ל"ב ע"ב) שאמרו ד' צריכין חזק ואלו הן תורה, ומעש"ט, תפלה, ודרך ארץ (ופירש"י, ד"א, אם אומן הוא לאומנותו, אם סוחר הוא לסחורתו, אם איש מלחמה הוא למלחמתו) ואמרו שם דרך ארץ מנין שנאמר חזק ונתחזק בעד עמנו וגו' והוא פסוק בשמואל, ולמה לא הביא פסוק של תורה הכתוב כאן חזק ואמץ למלחמה, כמ"ש שם לענין תורה ומעש"ט הפסוק ביהושע (א' ז') שנאמר רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות.

שם פסוק כ"ט.

אחרי מותי כי השחת תשחתון, והרי כל ימות יהושע לא השחיתו שנאמר ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, שכל זמן שיהושע חי הי' נראה למשה כאילו הוא חי: ובדפה"ר הנוסחה הוא, והלא כל ימי

יהושע והזקנים לא השחיתו שנאמר ויעברו בנ"י את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים, מכאן שתלמידיו של אדם חביב עליו כגופו וכל זמן שיהושע חי נראה למשה רבינו כאלו הוא חי. לנש"ש יקשה למה עבר רש"י בשתיקה בקושיתו מימי הזקנים שהאריכו ימים אחר יהושע, שבזה תוגרל הקושיא, וגם מה שהביא רש"י את הפסוק ויעברו העם וגו' שהוא בשופטים (ב', ז') ולא הביא הפסוק המוקדם ביהושע (כ"ד, ל"א) ששם נאמר ויעבור ישראל וגו' (ואולי רצה בזה, שגם הפשוטי עם עברו את ה', לא רק אנשי מעלה המכונים בשם ישראל).

האזינו

קאפ' ל"ב פסוק י"א.

באח"ד, כשבא ליתן תורה, לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות שנאמר ה' מפני בא וזרח משעיר למו חופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש אלו' מתימן יבא זו רוח רביעית: ברפוח"ר ובדפוס אלקבץ תיבות ואתה מרבבות קודש, אינם וכן בספרי ליתא, כי ואתה מרבבות קודש פירשו שהביא עמו מרבבות מלאכים ולא שבא מצד רבבות קודש. והארבע רוחות הם סיני, שעיר, פארן תימן.

והשפ"ח כתב שמסיני בא אינו מן מנין הר' רוחות רק חשב מרבבות קודש לרוח אחת, ומן הנסחאות הישנות ומדברי הספרי נסתרו דבריו.

שם פסוק י"ח.

אל מחוללך, מוציאך מרחם, לשון יחולל אילות (תהלים כ"ט) חיל כיולדה (שם מ"ח): ברפוח"ר הדוגמא מן חיל כיולדה ליתא, ובאמת שאינו מלשון מחולל רק מלשון רעדה, וראש הפסוק מוכיח שהוא, רעדה אחזתם, והוא כמו חיל אחז יושבי פלשת, וכן הוא מתורגם שם רתיתא היך איתא ילדא, א"כ אין ענינו לכאן. אמנם אולי רק הציון הוא בטעות וצריך לציין לירמי' (ו' כ"ד ועוד כ"מ שם) ששם הוא מתורגם כחבלין ליולדתא, והוא יותר קרוב ללשון זה, אמנם במיכה (ר' ט') ששם ג"כ תרגומו יונתן כחבלין ללידתא כתב שם רש"י שהוא מלשון חלחלה, רק הראב"ע פירש שם (בפסוק י') חולי וגוחי, הוציא הולד.

התנצלות

מחמת איזה סיבה לא הרפסנו בסוף הקובץ הנוכחי את המפתח-כללי על כל הקונטרסים משנה זו, כרגיל, וברצ"ה בזמן קרוב נרפסו, ונשלחו להקוראים היקרים שיחיו. והקוראים הנותנים את הקונטרסים לכריכה, מתבקשים להמתין קצת עד שיגיע להם המפתח.

תמיהות וישובים

שתי תמיהות בשו"ת בית יצחק

בספר בית יצחק מהגאון מהר"י שמעלקיש זצ"ל חאו"ח בהגהות ומפתחות לסי' ק"ו, כמה שמפלפל ברברי הגמרא ביבמות דף ק"כ ע"א כהא דס"ל לר"א באשה שאמרה מת בעלה הואיל והותרה היא ונשאת הותרה גם צרתה ומקשי בגמ' וליחוש דלמא בנישא אתיא ומשני דאינסוב לכהן, ולכאורה עדיין קשה שמה שלח לה גט וביטל הגט שלא בפני השליח ואמרינן אפקעינהו לקדושין ומש"ה מותרת לכהן, ותירץ רלב"ש דס"ל כגישין דף פ"א דכתב גט על תנאי ולא נתקיים התנאי דאסורה וה"ת בקירש על תנאי, ור"א הלא הוא מתלמידי ב"ש, וא"כ שפיר לא נוכל לומר דאפקעינהו דבגן לקדושין דהוי כעל תנאי ופסולה לכהונה, ע"ש. ומאור נפלאים דבריו, רהלא ר' אליעזר הוא מתלמידי ב"ש, ושם ביבמות דף ק"כ הוא ר' אלעזר ולא ר' אליעזר.

* * *

בבית יצחק חאו"ח סי' ל"א מפלפל ברברי הרשב"א דס"ל דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה אפי' מדרבנן, והקשה בס' דברי אמת ממשנה רטכול יום (פ"ג מ"ד) עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע טכול יום ר"ע אומר לא פסל אלא מקום מגעו, וטעמא דר"ע לפי שמי פירות אין מחברין ולא הוי כביצה, ולרשב"א קשיא אמאי פסל מקום מגעו כיון דאף מדרבנן אין מקבל טומאה. ותירץ לפמ"ש הפנ"י (פסחים ל"ד) דלמ"ד אין שני עושה שלישי בחולין, וע"כ קרא אוכל אשר יאכל רמיירי בשני לטומאה קאי לטומאת עצמן וע"כ אף בטומאת עצמן בעי אוכל הנאכל בב"א והיא כביצה, אבל לר"ע דס"ל שני עושה שלישי בחולין קרא קאי לטומאת אחרים ולטומאת עצמן לא בעי כביצה, ולפי"ז ד"ע אויל לשיטתי' במשנה רטכול יום דס"ל אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה, עיי"ש שמאריך בזה.

ומה מאור נפלאים דבריו, רעיי"ש במשנה רטכול יום רשם לא נאמר אלא ר"ע אומר „משמו של ר' יהושע“, ור' יהושע הלא מבואר בסוטה דף ל"א דס"ל אין שני עושה שלישי בחולין, וא"כ לפי דבריו ר' יהושע מרבינן גם לטומאת עצמן שצריכין כביצה.

פנחס הירשפרונג

ראש ועד הרבנים דמאנטרעאל

קאנאדע יע"א

כתב רבנות

אל הגה"צ מוה"ר משה יוסף טייטלבוים זצ"ל אבד"ק אוהעל¹

מזל

טוב

שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחו עולם

בעזה"י

ויבוא גוי צדיק שומר אמונים

מה נכבד היום הזה אשר בו נתעורר בקרבנו, אשר ראו עינינו, ואת אשר ספרו לנו אבותינו, עת היתה אוהעל לקדשו, ורבינו משה עמר בראשו, וינהג את הצאן במרעה טוב ושמן, כרועה נאמן, וישק את צאנו באהבה, במעין טהור מים המעוררים לתשובה, ורבים השיב משה מעון בעת תטופנה שפתותיו נופת, ובתפלה למשה החזיק ידים רפות, ישמח משה במתנת חלקו המעולה, ואשרי עין ראתה כל אלה, ויהי ירי משה אמונה עד בא השמש, וזרח שמשו של נכדו כקראמו"ר מרן ייט"ב²) צוק"ל צדיק כתמר פרח, וייטב לב אלינו, וייטב פנים להררינו, ואבני צדק שם מראשינו, ורב טוב הנחלנו, אולם עד מהרה, הוכרח לעזוב ערת שח פזורה, והומר מעירינו העטרה, פנה הורה זיוה והדרה, ונשארו כצאן בלא רועה, באין מי יורה דעה, ע"כ שמנו יום ועד לראות היעמדו דברינו, ליקח רואב"ר עלינו, עפ"י רוב דעות מאתנו, וזה היום שקוינו מצאנו כי בעזה"י כלנו בפה אחד הסכמנו, ונגמר בינינו, ליקח רואב"ר³) לקהלינו, איש אשר מוכשר לישב לכסא לנו דרכי' להורותינו, ואנחנו נעשה את אשר יצוה עלינו, ועוד נקדים עשי' לשמועה, כה נגמר ונכתב בפרטי"כל באסיפת יום א' לסדר השקו הצאן ולכו רעו שנת רנה וישועה, לפ"ק.

ועתה אשר הרחוב ה' לנו, כי תה"ל כך עלתה בימינו, אמרנו הנה העת והעונת, אשר נתן השררה להשבון ולהחזיר העטרה ליושנה, ולזכור תורת משה ויקותיאל, יהודה אשר רד עם א"ל, כי להם הממשלה והנזר, ועל כסאם לא ישב זר, ונקרב את שבט התמרי לגברים, ועלה הגורל על שר השרים, המשמח אלקים

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנת ב' קונט' א' עמוד י"א. — כתב הרבנות הלז הגיע אלינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד המרומם כש"ת מו"ה שאול הוּטמערער נ"י, טוב עין הוא יבורך.

(2) תבונה על הגה"ק מוה"ר יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל אבד"ק סיגעט בעל ייטב לב.

(3) = ראש ואב בית דין.

ואנשים בניבו, הנמצא כמוהו איש אשר רוח אלקים בו, ה"ה כבוד קדושת אדומ"ז ורבינו הרב הגאון המפורסם, ריחו נורף כגן הדסים, מוכתר בנימוסים, שלשלת היחוסים, בנן של קרושים, אילים ותרשישים, חרף ובקי מזה בן מזה, הנמצא איש נכון וחכם כזה, כבוד קדושת שמו תפארתו, מרן הרב

מ"מ ר' משה יוסף טייטלבוים שליט"א

להיות ראש ואב"ד לקהלתינו, ולהאציל מהוד חכמתו עלינו, ועל פיו ישק כל קהלתינו, משה ינחנו, ויוסף ישית ידו עלינו, וכי יהי דבר בינינו, עד כסאו יבא דברינו, וכאשר יצוה לנו כן יקום, והלכה כמותו בכל מקום, משפטו יהי קדוש לנו, עליו אין להוסיף ואין לגרוע ממנו, ואיש את פיו לא ימרה, ועי"ז יתדומם ה'כסא ו'ירום ה'עטרה.

ועתה הלא אדונינו, יודע את קהלתנו, כי הוא ב"ה כלילת יופי, תושבי ישרי לב נאמני רוח בלי דופי, לכן בטחונינו חזק ולבינו בטוח כי יואיל לשבת אתנו, להיות שר ושופט יושב על כסא התוראה, כי לו נאה ולו יאה, למלא מקום אבותיו הקדושים באמת ויושר, וישב עליו בכבוד ואושר, ויהי נועמו עלינו, ויגדל למעלה ראש בינינו, וינחלנו לקראת משיח צדקינו, במהרה בימינו, ומשכורתו תהי' שלימה מאתנו, כיר ה' הטובה עלינו, מדי שבוע בשבוע ינתן לו חמש עשרה זהוב מקופותינו, ודירת כבוד לפי כבוד מורינו, מלבד כל מנחה ואשכר איש איש כנרבת לבו אשר יוביל לאדונינו, זו משלנו, וה' יוסף ברכה בתוך אהליו, וישמח משה במנת גורלו, וכתמר יפרח בתוך קהלו, כי אב"ד נאמן קראנו לו, אשרי העם שככה לו, ובזרא עולם בקנין, ישלים זה הבנין, להיותו בנין עדי עד, אמן סלה ועד. דברי עבדיו קהל עדת אויט' ארטה' ספרדים הכעה"ח פה אוהעל היום יום ה' לסדר התיצבו ודאו את ישועת אלקנו שנת ומשה היה רועה לפ"ק.

אשר לעמיל שווארין
הק' בנימין זאב אדלער
הק' אשר אנשיל גרינפעלד
צבי קליין
הק' אליעזר גינצלער
הק' יצחק גליק
שמואל צבי עקשטיין
מאיר שטיינבערגער

הק' אלחנן חיים פריינר רה"ק
הק' ארי' ליבש טייטלבוים
משה וואללעך
צבי אלימלך גראסמאן
שמואל וויינשטאק
הק' ישראל יונה וואגנער
יהונתן פאשקעס
הק' שאול בראך

תעודות וסמיכות

כו.

ב"ה.

הנני להכיר לאחרים, רבים וכן שלמים, חין ערך המוכ"ז הרב הגדול חריף ובקי י"א מ' נתן ב"ר מנחם שי' מק' נאיישטאט אשר ידעתיו הרבה במשך שבתו בשבת תחכמוני הישיבה הק' פה"ק וולאזין, וראינו כי ידיו רב לו למשקיל ולמיטרי בסוגי' רכולי תלמודא, וגם הגה הרבה בפוסקים וידיו רב לו בהוראה למעשה, ע"כ הנני סומך ידינו עליו, יורה וירדן בישראל בקהלה ק' אשר יאבה ה' למושב לו, וחפץ ה' יצליח עליו, וכל החונים בצלו, המה ישאו ברכה לרגלו, והוא יוסיף לקח בתלמודו, והי' כזית הודו, כנפש העמוס בעבודה, הבא עה"ח היום ה' ב' אדר שני שנת תרנ"א פה"ק וולאזין.

נפתלי צביהורא ברלין⁽¹⁾

כז.

נקיטנא בשפולא רגלימא, רמר אבא הגאון מאור הגולה שליט"א, וכיהורה ועוד לקרא, אתינא אוף אנא למיסהר על האי גברא יקירא, הרב הגדול החו"ב, מ' נתן הי"ו, ריומנין סגיאין מלילנא יתי', בפלפולא דאודייטא, ואשכחנא יתי', דחילי' תקיף למישקל ולמיטרי בכולהו סדרי, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בגמרא וסברא, וכל מן דן סמוכי לנא, לאיתמנויי למורה ודאין, באתרא ריומין קרמוהי מרא דשמיא, ורחיצנא, דנךבד ית עמא באורחא דקשוט, וישכח חנא וחסדא, באפי כל רחמא יתי', ויתקבלון פתגמוהי, במילי דשמיא, ככל רעותי' טבא, וכרעות זעירא רמן חבריא, דחתים שמי' ביומא תנינא לירחא דאדר תנינא, רהאי שתא, ונשפיר הוא לךרא לפ"ק.

נאם, חיים ברלין⁽²⁾

---

(1) הג"ר נפתלי צבי יהודה ברלין המפורסם בכינוי הנצי"ב, נולד בעיר מיר בער"ח כסלו שנת תקע"ז לאביו מו"ה יעקב ברלין. בשנת תקצ"א נשא אשה בתו של הג"ר יצחק מוולאזין. בשנת תרי"ד נתמנה לר"מ דיישיבה הגדולה בוולאזין, והעמיד שם תלמידים רבים וביניהם רבנים מפורסמים. נדפס ממנו ס' העמק שאלה על השאלות, העמק דבר עה"ת, ושו"ת משיב דבר. נפטר בווארשא ביום כ"ח לחודש אב שנת תרנ"ג לפ"ק.

(2) נולד בוולאזין ביום ה' לחודש שבט שנת תקצ"ב לאביו הגאון נצי"ב. תחילת נשיאותו הי' כאבד"ק מאסקווא, ואח"כ בק"ק קובין, ואח"כ בק"ק יעליסאוועטגראד, וסוף ימיו הי' אבד"ק ירושלים עה"ק. בינתיים הי' איזה זמן ר"מ ביישיבת וולאזין (בשנת תר"נ תרנ"ב בערך). נדפס ממנו ס' אמרי חיים על הגש"פ. נפטר בערב חג הסוכות שנת תרע"ג לפ"ק, ומנ"כ בירושלים בהר הזיתים.

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

לכבוד המערכת קובץ כרם שלמה.

ראיתי בגליון מחודש תמוז העל"ט (עמוד ס"ג) שהעתיק משו"ת צבי תפארת בשם הגה"ק מרן הרב ר' יחזקאל משינאווא ז"ל שאשה שהיא עריין בת בנים נכון יותר שלא תתענה רק תפדה, והרברים לפי שהם מועתקים שם יכולים לגרום אי הבנה, לכן מצאתי לנחוץ להעיר שהנרון והמדובר בשו"ת צבי תפארת היא באשה שהצריכה להתענות מחמת תשובה ולא לענין הר' צומות.

ביקרא דאורייתא ובברכות נאמנות

חיים לייכטר

ירושלים ת"ו

* * *

בס"ד

בקובץ מחודש שבט תשמ"ב ביקש רב אחד מקור לדברי זקני הגה"ק מצאנו זצ"ל בדברי חיים על חנוכה (דף מ' טור ר') וזלה"ק, כמבואר בב"ק דדבר העשוי להתבקר אם נשאר הוא הפקר עכ"ל. ואפשר דכיוון הדברי חיים זצ"ל לירושלמי ב"ק פ"ד הל' ח' ראיתא שם, תנו שור שה' יוצא ליסקל ונמצאו עריו זוממין ר' יוחנן אמר כל הקורם בו זכה וריש לקיש פליג עליו שם, וקיי"ל בר' יוחנן לגבי ר"ל בכל מקום חוץ מג' מקומות (ע' יבמות לו.), וא"כ חזינן מדברי ר' יוחנן דשור הנסקל שעשוי להתבקר אם נשאר (ע"י שהוזמו עריו) הוא הפקר ולכך כל הקורם בו זכה, ואין לומר דלכך כל הקורם בו זכה הוא משום דשור הנסקל אסור בהנאה (כמבואר בב"ק מא.) ואיסור הנאה אין להם בעלים ולכך הוא הפקר, דהא הרבה ראשונים סוברים דאיסור הנאה יש להם בעלים, וגם יש שיטת ר"ת (ב"ק מה. תוד"ה מכור) דאין שור הנסקל נאסר בהנאה מחיים וא"כ מחיים יש לה בעלים אפי' לשיטת הסוברים דאיסור הנאה אין לה בעלים, וא"כ עכצ"ל דטעמו של ד' יוחנן הוא כיון רעשוי להתבקר אם נשאר הוא הפקר.

יואל קלאנג

תלמיד במתיבתא עץ חיים דכאכוב
ברוקלין, ניו יארק

* * *

בס"ד.

כבוד המערכת, כרם שלמה.

א) כבר"ש לחורש ארר רהאי שתא במרור, הנאהבים והנעימים" הובא קושיא מהב' שלמה קעניג הי"ר משורקא, דהרמב"ם בהל' שלוחין פ"ב פסק ראיין העכו"ם נעשה שלוח כיון דאינו בן ברית אבל עבד נעשה שלוח, ובפ"ט מהל' ערות ה"ר כתב עברים פסולים לערות שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו מכלל שאחיו כמוהו מה אחיו בן ברית אף הער ב"ב, הרי דסובר דעבר אינו ב"ב, נמצא דבריו סותרים זא"ז.

והנה לכאורה אין לנו למעט עבר מטעם שאינו בן ברית כיון רהוא מחוייב במצות, ומוכח כן בגמ' ב"ק דף מ"ו ע"א סיפא איצטריך ל' בני חורין ובני ברית, בני חורין למעוטי עברים, בני ברית למעוטי עכו"ם, ומשמע דעבר לא נתמעט מטעם שאינו ב"ב, והא רפסלו הרמב"ם בהל' ערות כבר יישבו הרדב"ז שם דלגבי ערות כיון דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות, "לאחיו" א"כ בעינן אחיו כמוהו ממש שהוא בן ברית לכל המצות

לאפוקי עבר שאינו כמוהו ממש, וכן מדויק בל' הרמב"ם שמסיים ק"ו לעכו"ם אם עברים שהן במקצת מצות פסולין העכו"ם לא כ"ש. ויש להביא דא"י דעבר אף שהוא בן ברית בכל מקום מ"מ לגבי עדות פסול, מנמ' ב"ק דף פ"ח ע"א דרבנן דר"י סוברים דעבר אחיו הוא במצות וחייבין בחבלתו, ומ"מ לגבי עדות ילפינן התם במה הצד מאשה וקטן דכיון שאינו „בכל" מצות פסולין להעיד, ולרבינא ילפינן מקרא עיי"ש, ועיין ברמב"ם בהל' עדות פ"ט ה"ר וברר"ז שם שמביא גמ' הנ"ל.

(ב) בכר"ש לחודש שבט העבר ברף י"ג נרפס תשובה מהגאון בעל נפש חי' אל רב אחר שיצא לחדש ראף לרבא רסובר הכחשה תחילת הזמה ואף שהי' הזמה לאחר הכחשה ג"כ מחוייבים מדין הזמה היינו דווקא באם כת אחת מכחשת וכת אחרת מזמת, אבל אם כת אחת מכחשת ומזמת נעשו שתי כתי עדים המכחישים זא"ז ושוב אין בכוחם להזים ואף לר"ה דס"ל דזו באה בפני עצמה ומעירה וכו', מ"מ לאותו עדות פסולין, והביא ראי' מלשון רש"י בב"ק דף ע"ג ע"ב שכתב שבאה כת שלישית ואמרו עמנו הייתם, משמע אבל עדים הראשונים לא מהני הזמתן, והגאון הנ"ל רחה דבריו מרביר מהרש"א שם בסוגיא. והנה באמת כרביר הרב כתב דורו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע בתשו' חו"מ סי' י"א, ובסכרא זו מיישב שם דבריו הרמב"ם בפ"ח מהל' עדות ה"ב עדים שבאו ואמרו ראינו שזה הרג וכו' ואחר שנבדקו באו שנים אחרים ואומרים ביום זה היינו עמכם ועם אלו וראינו שזה לא הרג ה"ז הכחשה, דכיון שהב' כתי עדים מכחישים זא"ז על גוף המעשה שוב אין האחרונים נאמנים במה שהעירו על הראשונים עמנו הייתם, עיי"ש. וכן הביא גם הכתב סופר בתשובותיו (תחו"מ סי' כ' ר"ה והתומים) בשם אביו, ובשם ההפלא"ה עה"ת כפ' שופטים. ועיין עוד בכר"ש שנה ד' קונטרס א' עמוד כ"ב שהעיר הרב הגאון מוה"ר ישכר שלמה טייכטאהל הי"ר שכן מכבוד גם בס' דרך חכמה.

שלום דוד געללער

תלמיד במתיכתא עץ חיים דבאכוב
ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם לאנגזאם נ"י מכני ברק להולדת הנכר
להאברך היקר ר' אלעזר אלימלך מיללער נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' אלכסנדר ישעי' זיסקינד האכהייער נ"י מאנטווערפען להולדת הבן

להאברך היקר ר' בן ציון אלי' שליסעל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' בן ציון שפריי נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוד שלמה זלמן צוקערמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף מייזעלס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב שלום גרינשטיין נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק בן ציון זאפערן נ"י להולדת הבן
להרב יצחק זעקיל הלוי פאללאק נ"י מגיד שיעור בישיבתנו באנטווערפען להולדת הבן

להאברך היקר ר' ישראל דוב האניג נ"י להולדת הבן

להאברך היקר בנש"ק ר' מנחם מענדל טייטלבוים נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' משה צבי זאבערמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נפתלי אוהר נ"י מטאראנסא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נתן ארי' ליבוש אקערמאן נ"י מירושלים להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי אלימלך וויינגארטען נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה צבי מנחם רייכבערג נ"י להולדת הנכר
 להאברך היקר ר' צבי גערסטיל נ"י מטאראנסא להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה שלמה לויפער נ"י להולדת הנכר
 להאברך היקר ר' שלמה גאלדבערג נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה הכהן זילביגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל שניטצער נ"י מירושלים להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמעון אליעזר קלעצקין נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמעון דאמב נ"י מלונדון להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאוי"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אלי' פערל נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אלימלך דוב הכהן גראדזינסקי נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אליעזר שליפעל נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר בנש"ק ר' ארי' ליבוש בן ציון ישראל רובין נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש אטלאס נ"י להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' אשר זעליג גאלדמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' בן ציון אלימלך גאלדבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ברוך בענדיט אייזענבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים איינהארן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים אייזיק סג"ל לנדא נ"י ממאנטרעאל להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים ברוך גאלדבערג נ"י ממאנטרעאל להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' יוסף עוזר בארבער נ"י מבני ברק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב משה יונה הלוי גאלדשטיין נ"י מאנטווערפען להולדת הבת

להאברך היקר ר' מנחם מענדל שטרום נ"י מלונדון להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה משה גאלדשילד נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
 להנה"ח מו"ה שלמה יוסף הלוי שעללער נ"י מבני ברק להולדת הנכרה
 להאברך היקר ר' שרגא ארי' דודמאן נ"י מקרית כאבוב להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה בנימין זאב פירסט נ"י מלונדון לנישואי בתו
להנה"ח מו"ה חיים הלוי קליין נ"י מאנטווערפן לנישואי בנו האברך היקר ר'
יצחק יוסף נ"י
להרב מו"ה יחיאל מיכל טווערסקי שליט"א ממילוואקי נכד כ"ק מרן ארמו"ר
זצוק"ל הי"ד לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה משה ישכר פרוכטהענדלער נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה צבי יעקב וואלף נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שאול וואלף נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להרב וכו' מו"ה שמואל מייטלבוים שליט"א רב רקהל ישועות חיים בפלעמבוש
לנישואי בתו תחי'
להאברך היקר ר' אלכסנדר זיסקינד קורין נ"י מקרית באבוב תלמיד ישיבתנו רשם
לנישואיו

להאברך היקר ר' דוב בערל קעמפלער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' זלמן לייב בלוזא נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' חיים אלכסנדר יוסף פרייער נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר בנש"ק ר' חיים יעקב יצחק סג"ל הורוויץ נ"י תלמיד ישיבתנו
לנישואיו

להאברך היקר ר' חיים יהודה פאלגער נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר בנש"ק ר' משה העשל שמערנהעלל נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה זאב הכהן שמערן נ"י מלונדון חתנו של הרה"צ מוה"ר משה
סטעמפיל הי"ד לאירוסיו בנו הב' החתן הנעלה כמד משה שלום אליעזר נ"י
להנה"ח מו"ה ישעי' יצחק שמערין נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שלמה יצחק פרידמאן נ"י מבני ברק לאירוסיו בתו תחי'
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = ברואר רגיל 20 דאללער לשנה

ברואר אייר 30 דאללער לשנה

EREM SHLOMO
M.E.CH. of Bobov
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested
Postage & Return Postage Guaranteed
(Please send P.S. form 3547)